

EVAGRIJ PONTSKI

SPISI IN PISMA

Prevod, spremna besedila in opombe
Gorazd Kocijančič in Alen Širca

Copyright © za slovenski prevod KUD Logos 2015

Copyright © za prevode Evagrija Ponskega
in spremna besedila
Gorazd Kocijančič in Alen Širca, 2015

Slika na naslovnici:
Upodobitev Evagrija Ponskega
v rokopisu ms 285, f. 778,
Knjižnica armenskega patriarhata, Jeruzalem

Tiskana izdaja knjige je izšla leta 2015
ISBN 978-961-6519-92-2

Evagrij Pontski

SPISI IN PISMA

Prevod, spremna besedila in opombe
Gorazd Kocijančič in Alen Širca

Uvod *William Harmless DJ*
Prevod *Vid Snoj*

Ljubljana
2019

Elektronska knjižna zbirka

e-45

Urednik *Gorazd Kocijančič*

Evagrij Pontski

SPISI IN PISMA

Prevod, spremna besedila in opombe

Gorazd Kocijančič in Alen Širca

Uvod *William Harmless DJ*

Prevod *Vid Snoj*

Oblikovanje elektronske izdaje *Lucijan Bratuš*

Izdajatelj

Za KUD Logos *Mateja Komel Snoj*

Ljubljana 2019

Elektronska izdaja e-45

Elektronski vir (pdf)

Način dostopa (URL):

<http://www.kud-logos.si/e-knjige/>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=302226432

ISBN 978-961-7011-81-4 (pdf)

EVAGRIJ PONTSKI

SPISI IN PISMA

KAZALO*

9	G. Kocijančič: Predgovor
13	W. Harmless DJ: Mistik kot puščavski kaligraf: Evagrij Pontski (prevedel Vid Snaj)
43	GNOME
45	Druga poglavja
47	Duhovne gnome v abecednem zaporedju
50	Druge gnome
52	Druga poglavja (fragment)
	POGLAVJA IN TRAKTATI
53	Praktik
85	Gnostik
102	O molitvi
131	Gnostična poglavja*
191	Motrenja
199	Samotarjem v samostanih in skupnostih
213	Spodbuda za devico
220	Spodbuda samotarjem
227	Triintrideset urejenih poglavij ali Opredelitve strasti duše, dovezetne za smisel
232	Osnove samotarskega življenja: predstavitev delovanja molka
245	O osmih hudobnih duhovih
263	O mislih
302	Evlogiju
339	O nekrepostih, ki so nasprotne krepostim
345	Ugovarjalec*

-
- 439 SHOLIJE
441 Sholija k Apostolskim delom
442 Sholije k Jobovi knjigi
446 Sholije k Pridigarju
473 O molitvi očenaš
476 Sholije k Lukovemu evangeliju
487 Sholije k Pregovorom
566 Razlaga Pregovorov
568 Sholija k Prvi Samuelovi knjigi
568 Sholije k Psalmom (fragmenti)

FRAGMENTI

- 571 Opredelitve
573 Tri poglavja o molitvi*
575 Spodbuda umu*
576 O serafih, o kerubih*

579 PISMA

SPISI DVOMLJIVEGA AVTORSTVA IN NEPRISTNI SPISI

- 661 Nasveti
663 Spodbude
665 Posnemanje Visoke pesmi
666 O učiteljih in učencih
668 Parenetik*
673 Posnemanje Pridigarja*
675 Posnemanje Pregovorov*

669 Izbrana bibliografija

Gorazd Kocijančič

PREDGOVOR

Slovenski prevod spisov Evagrija Ponskega, »filozofa v puščavi«, pri naša v svetovnem merilu najobsežnejšo, v eni knjigi združeno zbirko del tega temeljnega krščanskega misleca.

Vanjo so vključeni vsi Evagrijevi spisi, ki so se ohranili v izvorniku, t. i. »grški asketski korpus«, nadalje osrednje Evagrijevo spekulativno delo *Gnostična poglavja*, ki se je – v dveh različicah – ohranilo le v sirščini (z izjemo redkih grških fragmentov), biblično-asketska kompilacija *Ugovarjalec* in tudi Evagrijevi eksegetski spisi, se pravi njegove razlage Svetega pisma (z izjemo *Sholij k Psalmom*, ki še niso bile kritično izdane in v katerih so verjetno primešane tudi Origenove misli¹ – le zaradi odsotnosti tega spisa pričujoče knjige nismo naslovlili *Zbrana dela*).

Izdajo dopolnjujejo Evagrijeva pisma, ki so se celovito ohranila v sirščini, fragmentarno pa tudi v grščini, in nekatera dela, ki so jih pripisovali Evagriju, a je njihovo avtorstvo dvomljivo.

1 Prim. M.- J. Rondeau, *Le commentaire sur les Psaumes d'Évagre le Pontique*, v: *Orientalia Christiana Periodica* 26 (1960), str. 307–48; ista: *La tradition manuscrite des Scolies aux Psaumes d'Évagre le Pontique. Contribution à l'étude des chaînes sur le Psautier*, v: *Les commentaires patristiques du Psautier*, Rim 1982, zv. 1, str. 203–299 (*Orientalia Christiana Analecta* 219). V prevod nadalje niso vključeni *Izpiski* (del Kompilacije v izpiskih iz različnih očetov o molitvi, ohranjene v pariškem rokopisu B.N. 2748 f.153–183v), ki jih je sicer v svojem izboru prevedel A. M. Casiday, (nav. d., str. 172–180), saj se v njih mnogo gradiva prekriva s *Praktikom*, *Samotarjem* in *Gnostičnimi poglavji*, drugje pa je večkrat vprašljiva njihova pristnost.

Evagrijevi teksti, ki so vplivali na številne vzhodne teologe in duhovne pisce,² so danes očitno deležni takšnega zanimanja kot v antiki. Morda so celo živi bolj kot kadar koli, vsaj če sodimo po intenzivnosti njihovega raziskovanja.³ To vsekakor ni nič čudnega. Evagrijeva zgoščena besedila so namreč neizčrpna zakladnica misli in duhovnih izkušenj: lahko so predmet intenzivnega teološkega, filozofskega in literarnega komentiranja, vir uvidov zgodovine mentalitet in historične antropologije, izziv za filološko eruiranje virov in zasledovanje izjemno bogate *Wirkungsgeschichte*. Skoraj o vsakem »poglavju« je mogoče napisati dolgo razpravo; k številnim kratkim spisom, ki obsegajo le nekaj strani, so že nastali komentarji, ki jih štejejo več sto. V pričujočo – že tako velikansko – knjigo seveda ni bilo mogoče vključiti ničesar podobnega. Toda na srečo Evagrijevi spisi (tako kot vsako pomembno filozofsko, teološko ali literarno delo) oblikujejo kozmos, ki v veliki meri razlaga sam sebe. Posamezni spisi in izreki se med seboj osvetlujejo in potrpežljivemu bralcu, ki je sposoben počasnega ritma kontemplativnega branja, dovolj jasno posredujejo to, za kar je šlo avtorju: pred njim zarisujejo »geografijo« asketsko-duhovnega življenja in ga vodijo v skrivnost molitvenega približevanja njegovemu Izviru in Cilju, nedoumljivemu Bogu, ki se je razodel v Kristusu in se v molitvi podarja slehernemu kristjanu. Bralca učijo, kako naj osebeno, na svoji lastni življenjski poti, v turbulenci lastnih strasti, postaja postopoma deležen odrešenja, ki ga je vsem ljudem podaril – in ga zdaj, ta trenutek, podarja Bogočlovek Kristus s svojim naukom, delom, trpljenjem in vstajenjem. Pri tem nas Evagrijev »ekstremizem« – njegovo prebivanje v samoti, odpoved spolnemu življenju, življenje v uboštvu, lakoti in žeji, izpostavljenost mrazu in vročini – ne sme preveč prestrašiti. Puščavski očetje so le v skrajni meri izkušali človeški položaj, ki ga v globini živimo vsi; v njihovih mejnih situacijah se jim je le toliko bolj očitno kazala resnica človeške eksistence kot take. Njihova modrost nam zato lahko na naši poti pomaga ne glede na naš – praviloma precej drugačen in mnogo bolj udoben – življenjski

2 Prim. A. I. Sidorov, *Evagrii Pontiiskii: žizn, literaturnaja dejatelnost i mesto v istorii hristianskogo bogoslovija*, v: *Tvorenija avvi Evagrija*, Moskva 1994, str. 5–75.

3 Prim. bibliografijo na koncu knjige, ki je zgolj selektivna; stalno ažurirano in anotirano bibliografijo na spletu objavlja Joel Kalvesmaki: <http://evagriusponcticus.net/bibliography.htm> (dostop 1. 6. 2015).

položaj. Puščavski očetje so sami slutili takšno prihodnost svoje misli. V etiopski zbirki apoftegem beremo: »Nekega dne sem šel k abu Pojmenu in mu rekel: ‚Odpravil sem se vsepovsod, da bi tam živel, vendar nisem našel nobenega miru. Kje hočeš, da živim?‘ Starec mi je odgovoril: ‚Skorajda ni več puščave v naših dneh. Pojdi, poišči si veliko množico. Živi med njimi in se vedi kot nekdo, ki ne biva. Reci si: Nimam skrbi. Potem boš okusil kraljevski mir.‘«⁴

Kljub temu, da Evagrijevi spisi razlagajo sami sebe, smo v izdajo vključili nekaj kažipotov, ki omogočajo njihovo lažje in hitrejše razumevanje. Slovenskega bralca, ki še ni imel stika z Evagrijem, tako v njegov opus uvaja komunikativni uvod enega najboljših poznavalcev zgodnje meniške misli, Williama Harmlessa DJ. Kratki uvodi v posamezne spise posredujejo osnovna dejstva, do katerih se je dokopala sodobna patrologija; večinoma se naslanjajo na izdajo Roberta E. Sinkewicza: *Evagrius of Pontus: The Greek Ascetic Corpus*,⁵ in na uvod v Evagrija, ki ga je v zbirki *Early Church Fathers* pripravil Augustine Casiday,⁶ večkrat pa tvegajo tudi samostojne sodbe.

Opombe pri spisih, ki so dočakali kritično izdajo v zbirki *Sources chretiennes*, črpajo iz bogatega gradiva, ki je tu zbrano v anotacijah in komentarjih,⁷ pri večini drugih pa se naslanjajo na že omenjeni knjigi Sinkewicza in Casidaya ter na ruski, bogato anotirani prevod A. I. Sidorova.

Svetopisemske reference pri grških spisih so povzete po atenski izdaji Eliasa D. Moutsoulasa, po kateri je opravljena tudi zadnja redakcija prevoda,⁸ za sirska Gnostična poglavja pa po njihovi kritični izdaji v zbirki *Patrologia orientalis*.

* * *

4 Etiopska *Collectio Monastica* 14, 66, CSCO 238, 126.

5 Oxford University Press 2006 (*Oxford Early Christian Studies*).

6 Evagrius Ponticus, Routledge 2006.

7 *Traité Pratique, ou Le Moine*, izd. A. in C. Guillaumont, Pariz, 1971, 2 zvezka (SC 170); isti: *Scholies aux Proverbes*, izd. P. Géhin, Pariz 1987 (SC 340); isti: *Scholies à l'Écclésiaste*, izd. P. Géhin, Pariz 1993 (SC 397); isti: *Sur les pensées* (= *De malignis cogitationibus*), izd. P. Géhin, A. in C. Guillaumont, Pariz 1998 (SC 438).

8 *Euágrios Pontikós*, v treh zvezkih (*méros a'*, *méros b'*, *méros g'*), Atene 2000–2002, *Ékdosis tês apostolikês diakonías tês Helládos: Bibliothéke hellénon patéron kai ekklesiastikôn syngraphéon* 78; 79; 80.

Evagrij na Slovenskem ni tujec. Že v 12. stoletju v naših krajih njegovih misli niso le poznali, ampak so jih tudi živeli, kakor dokazuje rokopis z deli Janeza Kasijana – glavnega posrednika evagrijevske duhovnosti krščanskemu Zahodu⁹ –, ki je nastal v stiškem skriptoriju, se pravi v okolju cistercijanskega življenjskega eksperimenta. Naj tudi prihod »izvirnega« Evagrija na Slovensko ne ostane le stvar besed, njihovega branja in premišljevanja, ampak naj se preliva v naša življenja, zlasti v njihovo skrito središče, kjer – v motnem zrcalu, prek uganke (1 Kor 13,12) – včasih za trenutek že smo, kar bomo: v kontemplativno molitev in slavljenje Božje skrivnosti.

9 Prim. C. Stewart, *Cassian the Monk*, New York 1998; J. Dijkstra in M. van Dijk (izd.), *The Encroaching Desert: Egyptian Hagiography and the Medieval West*, Leiden 2006. Vprašanje Kasijanove identitete in njegovega odnosa z grškim izročilom sta pred kratkim na novo radikalno odprli knjigi grškega patrologa P. Tzamalikosa: *The real Cassian revisited: monastic life, Greek paideia, and Origenism in the sixth century*, Leiden 2012; in *A Newly Discovered Greek Father (Cassian the Sabaite eclipsed by John Cassian of Marseilles)*, Leiden 2012.

William Harmless DJ

MISTIK KOT PUŠČAVSKI KALIGRAF: EVAGRIJ PONTSKI

Egiptovska puščava je v 4. stoletju postala živčno vozlišče radikalnega gibanja, ki ga zdaj imenujemo meništvo. Trume kristjanov so se iz obljudene doline Nila začele pomikati v bližnje puščavske pustote. Njihove vzbrstevajoče naselbine so postale predstraže za novo mejo v krščanskem življenju. S slovitimi Atanazijevimi besedami: »Puščavo so za mesto naredili menihi, ki so zapustili svoje rojake in se prijavi-
li za državljanstvo v nebesih.«¹ Ti zgodnji menihi – tako imenovani puščavski očetje – so zasnovali tehnike molitve in askeze, učenja in duhovnega vodenja, ki so postale del skupne izoblike krščanske duhovnosti. Bili so tudi veliki pripovedovalci zgodb, med najodličnejšimi v krščanstvu.

Zato bi rad začel z eno izmed njihovih zgodb. Izhaja iz *Izrekov puščavskih očetov* (*Apophthegmata patrum*), zbirke izrekov zgodnjih menihov v Egiptu in anekdot o njih iz 5. stoletja. Kakor mnoge druge zgodbe v tej zbirki tudi ta opisuje srečanje med mlajšim menihom in njegovim abo ali duhovnim očetom. Nekega dne je Makarija Egiptovskega obiskal mlad menih in ga poprosil: »Aba, daj mi besedo, da se bom lahko odrešil.« Makarij je menihu ukazal, naj gre na tamkajšnje pokopališče in preklinja mrtve. Zapoved je bila bržkone čudna, toda menih je storil, kot mu je bilo rečeno: šel je h grobovom in preklinjal mrtve, pri tem pa v znamenje svojega studa metal kamenje. Ko se je vrnil, ga je Makarij vprašal, ali so mu mrtvi kaj odgovorili. »Ne,« je odvrnil menih. Makarij mu je ukazal, naj gre nazaj in mrtve tokrat hvali. Menih je spet storil, kot mu je bilo rečeno. Z njegovega jezika so

1 Atanazij, *Vita Antonii* 14 (SC [= Sources chrétiennes] 400, 174), slov. prevod v: D. Movrin, *Izviri meništva, Življenje sv. Antona in Življenje sv. Pahomija*, Celje 2011. O puščavskih očetih glej William Harmless, *Desert Christians. An Introduction to the Literature of Early Monasticism*, New York: Oxford University Press, 2004.

se zlivale hvalnice. Mrtve je imenoval »apostole«, »svete«, »pravične«. Spet se je vrnil k Makariju, ki ga je znova vprašal, kaj so mu ti odvrnili. »Nič,« je odgovoril menih. Potem je Makarij mlademu menihu »dal besedo«: »Vidiš, kako si jih žalil, pa niso odgovorili, in kako si jih hvalil, pa niso spregovorili; če se res želiš odrešiti, moraš tudi ti narediti enako in postati mrtev človek. Ne meni se ne za človeški prezir ne za hvalo, kakor se ne menijo mrtvi, pa se boš lahko odrešil.«²

Nagibamo se k napačni razlagi te anekdote. Mladi menih ni prosil kratko malo za moder nasvet. Iskal je nekaj globljega, bolj tveganega. Prizadeval si je prodreti do Makarijeve karizmatične moči, bogodanega drugega vida, ki je starcu omogočal brati srca spraševalcev. Makarij je pri tem spraševalcu razbral globoko udelano značajsko hibo, nagnjenost k temu, da svoje življenje pusti oblikovati hvali in graji drugih. To ni nenavadna hiba. Vsi vemo, kako zlahka in pogosto lahko takšna hvala in graja oblikujeta naša življenja. Da je ta hiba tako zelo razširjena – in Makarijev uvid vanjo tako oster –, je gotovo razlog, da se je zgodba ohranila v spominu, se prenašala ustno in bila sčasoma zapisana. Vendar Makarijeva »beseda« ni bila namenjena poznejšim. Namenjena je bila tistemu menihu v tistem trenutku. Makarijeva slava je izšla iz njegove nedomačne zmožnosti, da je lahko bral prašni palimpsest človeškega srca in razvozlal globlji podpis pod raznolikimi besedili, načečkanimi na njegovem površju.

Zdaj si bomo ogledali enega izmed najbolj artikuliranih Makarijevih učencev, Evagrija Pontoškega (345–399). Evagrij spada med najizvirnejše in najvplivnejše figure v zgodovini krščanske duhovnosti. Vendar ostaja slabo znan. Njegovo ime si je šele pred kratkim začelo utirati pot v referenčna dela in temeljne preglede cerkvene zgodovine. Evagrij je za mnoge morda neznano ime, vendar večina pozna eno izmed njegovih analitičnih iznajdb: »sedmero smrtnih grehov« (čeprav jih je, kot bomo videli, vedel naštetih osem, ne sedem, in jih je imenoval »misli«, ne grehi). Bil je pronicljiv psiholog duha in njegove analize tega, kar muči dušo, so le ena izmed niti v pretanjeni in zapleteni teologiji duhovnega življenja. S tem da se je zavzemal za nenehno molitev, je pomagal utirati pot krščanski mistiki in bil med prvimi, ki so postavljali mejnike na poti duše k Bogu.

2 *Apophthegmata patrum*, Makarij 23 (PG [= Patrologia Graeca] 65, 272), slov. prevod v *Izreki svetih starcev*, prev. Jasna Hrovat, Celje 2002.

GNAN OD PUŠČAVSKEGA VETRA

To, kar vemo o Evagrijevem življenju, zvečine izhaja od njegovega učenca Paladija iz Helenopole (umrlega v tridesetih letih 5. stoletja), ki je kot mladenič pripadal najtesnejšemu Evagrijevemu krogu v Egiptu.³ Paladij o svojih izkušnjah pripoveduje v *Zgodbah za Lavza*, zbirki kakih sedemdesetih hitropoteznih portretov svetih mož in žena, ki jih je srečal ali slišal o njih.⁴ Druge nadrobnosti je mogoče napaberkovati iz *Evagrijevega življenja*, zgodnjega Paladijevega besedila, ki se je ohranilo samo v koptščini.⁵ Kratka opažanja o Evagriju v svojih pripovedih prinašajo tudi vsi osrednji cerkveni zgodovinarji iz 5. stoletja (Sokrat, Sozomen in Genadij).

Evagrij je bil sin krščanskega škofa in je zrasel v pontski deželi blizu Črnega morja, tam, kjer je danes severna Turčija. Gibal se je med samimi *who's who* krščanstva iz 4. stoletja. Pridružil se je krogu Bazilija iz Cezareje, ki ga je postavil za cerkvenega bralca. Pozneje ga je v diakona posvetil Gregor iz Nazianza, ki je kot škof služil v Konstantinoplu in je napisal mojstrske *Bogoslovne govore*. Bazilij in Gregor dandanes spadata med vélike arhitekta krščanske pravovernosti, najbolj znana pa sta po ledino orajočem branjenju božanstva Svetega Duha in ubesedenju klasičnega nauka o Trojici. Tudi Evagrij je kot Gregorjev arhidiakon v Konstantinoplu za svoje zgovorno branjenje vznikajočega pravovernega stališča požel slavo. Bil je na kraju samem, ko je konstantinopelski koncil leta 381 ubesedil tisto različico nicejske veroizpovedi, ki jo dandanes izgovarjajo kristjani.

3 O Evagrijevem življenju in teologiji glej Harmless, *Desert Christians*, str. 311–371. Glej tudi Luke Dysinger, *Psalmody and Prayer in the Writings of Evagrius Ponticus*, New York: Oxford University Press, 2005 (Oxford Theological Monographs).

4 Za prevod glej Paladij, *Zgodbe za Lavza*, prev. Jasna Hrovat, Ljubljana: KUD Logos, 2009.

5 O pristinosti in pomenu koptskega *Evagrijevega življenja* glej Adalbert de Vogüé in Gabriel Bunge, *Quatre érmîtes égyptiens. D'après les fragments coptes de l'Histoire Lausiaque*, Begrolles-en-Mauges: Abbaye de Bellefontaine, 1994 (Spiritualité orientale 60); za angleški prevod glej *Four Desert Fathers: Pambo, Evagrius, Macarius of Egypt, and Macarius of Alexandria. Coptic Texts Relating to the Lausiaca History of Palladius*, Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 2004, str. 69–92.

Toda kmalu potem se je zaljubil v žensko, ki je bila poročena z visokim vladnim uradnikom. Čustva so bila vzajemna in nevarnost škandala velika. Neke noči je Evagrij imel zlovešče sanje. Videl se je v ječi, kako okovan v železne verige stoji pred angelskim sodnikom. Angel ga je prisilil, da je prisegel na evangelije, da bo zapustil mesto. Ko se je Evagrij zbudil, je ujel prvo ladjo, ki je bila na razpolago, in odplul proti Jeruzalemu. Tam je prišel pod vpliv ene izmed izrednih žena zgodnjega krščanstva, Melanije Starejše (umrle leta 411).

Melanija je bila aristokratinja iz senatorske plasti in ena izmed najbogatejših žensk v rimskem cesarstvu. Ustanovila je latinsko govorečo meniško skupnost na Oljski gori tik zraven Jeruzalema. Ta skupnost je začela dobivati mednarodno slavo kot živahno intelektualno središče, nekakšna mišljenjska cisterna. Tam je Rufin iz Ogleja (umrl leta 410) naredil prevode grških teoloških in meniških del, ki so vplivali na latinski Zahod. Z Melanijo in Rufinom je Evagrij vse življenje ostal v prijateljskem razmerju. Melanija ga je prepričala, da je privzel meniško življenje, in ga poslala k svojim prijateljem v Egipt.

Leta 383 se je Evagrij naselil v Nitriji, velikem cenobitskem samostanu na severnem robu Nilove delte kakih šestdeset kilometrov jugovzhodno od prestolnice Aleksandrije. Imamo nekaj živahnih opisov Nitrije. Paladij, ki je tam živel kako leto, pravi, da je v samostanu domovalo okrog pet tisoč menihov, od katerih so nekateri živeli v samotarskih celicah, drugi v parih in tretji v večjih hišah. Kakor večina egiptovskih menihov so pletli košare ali vrvi, pridelovali vino in obdelovali vrtove. Disciplina je bila ostra. Paladij poroča, da so v bližini samostanske cerkve stale tri dateljnovne palme in da je na vsaki visel bič: prvi za menihe, ki so se pregrešili, drugi za razbojnike in tretji za vsakega tatu, ki ga je prineslo naokrog. Rufin pa je Nitrijo obiskal v sedemdesetih letih 4. stoletja in pustil za sabo živo (čeprav romantičirano) poročilo o gostoljubnosti, ki je bil deležen:

Ko smo se torej približali temu kraju in so tam spoznali, da prihajajo tuji bratje, so se kakor čebelji roj usuli iz svojih celic in tekli, da bi nas sprejeli z veseljem in vedrostjo. Mnogi izmed njih so nosili posode z vodo in s kruhom. [...] Potem ko so nas pozdravili, so nas najprej ob psalmih peljali v cerkev, nam umili noge in jih obrišali v laneno tkanino, s katero so bili opasani [...], kot da bi hoteli izmiti utrujenost od poti, v resnici pa je bila ta izročena skrivnost namenjena odstranitvi nadlog posvetnega življenja. Kaj naj rečem,

s čimer bi izrazil njihovo človečnost, uslužnost in ljubezen?⁶

Evagrij se je po dveh letih vaještva v Nitriji preselil v oddaljeno anahoretsko naselbino Kelije («Celice») trideset kilometrov naprej proti jugu.⁷ Sam tega kraja ni opisal, zato pa ga je njegov prijatelj Rufin. Ta pravi, da je bila »globoko v puščavi [...] nedogledna pustota«, kjer »celice drugo od druge ločuje tako velika razdalja, da nihče ne more videti nikogar drugega niti slišati nobenega glasu«. Samota Kelij je bila namenjena menihom, ki so napredovali, tistim, ki so želeli »živeti bolj odmaknjeno življenje, ogoljeno do čistih osnov«. Tamkajšnji menihi so se ob sobotah in nedeljah zbirali k bogoslužju in skupnim obedom. Rufina je ganilo to, kar je videl ob takšnih zbranjih: »Srečevali so se v cerkvi, pogledovali sem in tja ter zrli drug drugega, kot bi obnovljeni prišli iz nebes.« Prevzel ga je tudi molk skupnosti iz Kelij. Bil je otipljiv, »čudovit molk, velika tišina«.⁸

Evagrij se je meniškega življenja učil pod več slavnimi puščavskimi očeti. Že prej sem omenil enega izmed njih, Makarija Egiptovskega, ki je okrog leta 330 ustanovil Sketis, eno izmed najzgodnejših meniških naselbin. Ta je ležala v dolini al-Natrun zahodno od Nila in je vse do današnjih dni ostala poglavitno središče koptskega meništv. Kadar koli je Evagrij hotel iti k Makariju, se je moral podati na dobrih petintrideset kilometrov dolgo pot čez puščavo. Brezimni potopis iz 5. stoletja, *Zgodovina menihov v Egiptu*, pravi, da je to lahko bila »za popotnike silno nevarna pot, kajti če kdo stori najmanjšo napako, se v puščavi lahko zgubi in znajde v smrtni nevarnosti«.⁹ Od Makarija se je

6 Rufin, *Historia monachorum in Aegypto* XXI, 1, 3–1, 6. Za latinsko besedilo glej Eva Schulz-Flügel (izd.), *Tyrannius Rufinus Historia Monachorum sive De Vita Sanctorum Patrum*, Berlin: de Gruyter, 1990 (Patristische Texte und Studien 34), str. 356–357, in za angleški prevod Norman Russell, *The Lives of the Desert Fathers. The »Historia monachorum in Aegypto«*, Kalamazoo, MI: Cistercian Publications, 1981 (CS 34), str. 148. Izvirna *Historia monachorum in Aegypto* je bila napisana v grščini okrog leta 400 in objavljena anonimno; Rufin jo je prevedel v latinščino in ji dodal komentarje (kot je ta) iz svoje lastne izkušnje. Gl. Harmless, *Desert Christians*, str. 277–279.

7 Leta 1964 je Antoine Guillaumont odkril požgane ruševine Kelije. O tem odkritju glej Guillaumont, »Kellia«, v: *Coptic Encyclopedia*, ur. Aziz S. Atiya, zv. 5, New York: Macmillan, 1991, str. 1396–1410.

8 Rufin, *Historia monachorum in Aegypto* XXII, 2, 1–4 (Schulz-Flügel, str. 358).

9 *Historia monachorum in Aegypto* 23, 1. Za grško besedilo glej André-Jean Festugière, *Historia monachorum in Aegypto. Édition critique du text grec et traduction annotée*, Bruselj: Société des Bollandistes, 1971 (Subsidia hagiographica 53), str. 130–131.

Evagrij naučil uravnoveženega asketstva: »Naš sveti in v praktiki nadvse podkovani učitelj je dejal, da se mora puščavnik vselej pripravljati tako, kakor da bo jutri umrl, in narobe, da mora telo uporabljati tako, kakor da bo skupaj z njim živel še mnogo let ...«¹⁰ Zgodovinar Sokrat trdi, da se je Evagrij veliko naučil od Makarija in drugih puščavskih očetov, saj je »od njih vsrkal filozofijo dejanj, prej pa je poznal samo filozofijo besed«.¹¹

Večina egiptovskih menihov se je preživljala s pletenjem vrvi, košar ali rogoznic, Evagrij, nasprotno, kot kaligraf. Paladij poroča, da je bilo njegovo lepopisje imenitno in da je osvojil elegantni oksirinski slog (kar koli je že to bilo). Prepisovanje rokopisov je postalo častivreden meniški poklic šele pozneje, v srednjem veku, v Evagrijevem času pa je bilo redko, čeprav je obstajalo že od prej. Vendar Evagrij knjig ni samo prepisoval, ampak jih je tudi pisal – in kot bomo videli, jih je napisal veliko. Bil je pripadnik kroga intelektualnih menihov in nazadnje tudi njegov voditelj. Paladij v slabo znanem *Evagrijevem življenju* daje bežen vpogled v to, kako je Evagrij vodil krog svojih učencev:

Pri njem je bilo takole: bratje so se zbirali okrog njega ob sobotah in nedeljah, z njim vso noč razpravljali o svojih mislih in do sončnega vzhoda poslušali njegove spodbudne besede. Potem so radostni odšli in slavili Boga, kajti Evagrijev nauk je bil nadvse sladek. [...] Še več, Evagrij je bil tako gostoljuben, da se je v njegovi celici slehernega dne zvrstilo kakih pet do šest obiskovalcev, ki so prišli iz tujih dežel, da bi prisluhnili njegovemu nauku, umu in asketski praksi.¹²

Paladijevi komentarji razkrivajo marsikaj. Evagrij in drugi menihi iz Kelij so bili zvečine puščavniki, ki so od ponedeljka do petka sami živeli v celicah ter molili, prakticirali askezo in opravljali ročno delo. Konci tedna so bili čas, ko se je skupnost zbirala k obedom in bogoslužju. Kakor drugi abe je te priložnosti tudi Evagrij izrabljal za to, da se je srečeval z učenci in jim duhovno svetoval. Pisec *Zgodovine menihov*, ki ga je nekoč srečal, poroča, da je bil »moder in učen

10 Evagrij Pontski, *Praktik* 29, str. 35. Za grški tekst glej Évagre le Pontique, *Traité pratique ou le Moine*, izd. Antoine Guillaumont and Claire Guillaumont, Pariz: Éditions du Cerf, 1971 (SC 171), str. 566–568.

11 Sokrat, *Historia ecclesiastica* 4, 23 (PG 67, 516).

12 Paladij, *Evagrijevo življenje* 17 (v koptščini). Za koptsko besedilo glej *De Historia Lausiaca*, izd. Emile Amélineau, Pariz: E. Leroux, 1887, str. 114–115.

mož, večč razbiranja misli, zmožnosti, ki si jo je pridobil z izkušnjo«. ¹³ Njegove voditeljske veščine so bile take, da ga je Teofil, aleksandrijski patriarh, želel pridobiti in postaviti za škofa Thmuisa, mesta v delti. Toda Evagrij ga je zavrnil in je menda pobegnil, da bi se ognil umestitvi za škofa na silo.

Evagrij v svojih spisih teži k zapostavljanju samega sebe, vendar je tu in tam kljub temu mogoče najti kaj osebnega. V enem izmed ohranjenih pisem jedko govori tako o svoji gorečnosti za evangelij kakor tudi o občutku osamljenosti: »O ko bi le bil ‚Gospodova reka‘ (Ps 65,10) in bi se radostno izlil v morje sveta, da bi osladil grenkobo zla (umnih) duš. A zdaj sem le ‚brezvoden oblak‘ (Jud 1,12), ki ga veter žene v puščavo.« ¹⁴

Evagrij je odraščal ob pogledu na divje ponske reke, ki so tekle v nedogledno širjavo Črnega morja in ga »sladile«. Ta podoba povzema njegovo živo željo, »da bi tekkel v morje sveta« in »sladil grenkobo zla«. Toda skrivnostni veter Svetega Duha ga je, kot je to videl sam, sredi življenja gnal v krute egiptovske puščave. Bil je tujec v tuji deželi. Tu začutimo njegov občutek za skrivnost lastnega poklicanja in, za njim, neko malodušje – da je ostal »brezvoden oblak« v puščavi.

Evagrij je umrl po kratki bolezni, sredi svojih petdesetih, leta 399. Pozneje tega leta se je patriarh Teofil obrnil proti njegovim prijateljem, jih razglasil za krivoverce in jih pognal iz Egipta. Obtožil jih je, da razširjajo najdrznejše spekulacije Origena, preučevalca Biblije iz 3. stoletja. Ena izmed njih je bila domneva, da je človeštvo z drugimi duhovnimi bitji vred že pred stvarjenjem sveta obstajalo v obliki umov, zedinjenih z Bogom, vendar so ti umi pretrpeli predédenski padec v duše, Bog pa je padle duše rešil tako, da je ustvaril snovni svet, kakršnega poznamo. Druga Origenova domneva je bila, da bo ob končnem kozmičnem odrešenju (*apokatástasis*) rešeno vse človeštvo. Evagrija je stoletje in pol pozneje, leta 553, skupaj z Origenom obsodil drugi cerkveni koncil v Konstantinoplu. Kakor druge, ki so bili ožigosani za krivoverce, je tudi njega doletela *damnatio memoriae*. Njegovo ime je bilo zvečine pozabljeno in njegovi številni spisi so poniknili v podtalje. A nenavadno, večina jih je preživela.

13 *Historia monachorum* xx, 15 (Festugière, str. 123).

14 Evagrij Pontski, *Pismo* 58; nav. po Evagrius Ponticus, *Ad Monachos*, izd. Jeremy Driscoll, Mahwah, NJ: Paulist Press, 2003 (ACW [= Ancient Christian Writers] 59), str. 290.

ZDRAVLJENJE S PREGOVORI

Preživetje Evagrijevih spisov kaže na neko spregledovano značilnost mistike: na beroče občinstvo, ki je stoletja ohranjalo mistična besedila. Kaligrafi, tisti menihi, ki so se tako kot Evagrij preživljali s prepisovanjem rokopisov, so stoletja še naprej prepisovali njegova dela, tako da se je korpus njegovih spisov, predvsem na Vzhodu, postopno razširil po starem krščanskem svetu onstran meja rimskega cesarstva. Nekateri grški izvirniki so se izgubili, vendar se je njihova vsebina ohranila v množici starih prevodov v sirščino, armenščino, koptščino, arabščino in etiopščino. Druga Evagrijeva besedila so se ohranila pod krinko, pripisana častitljivim očetom, kot je bil Bazilij iz Cezareje ali Nil iz Ankire. Zakaj? Ker so se psihološki in mistični uvidi meniškimi kaligrafom, ki so jih brali, kratko malo zdeli preveč prodorni, da bi jih zavrgli.

Učenjaki so Evagrijeva dela začeli odkrivati šele v 20. stoletju in počasi, kos za kosom, sestavljati vso mogočnost njegovega dosežka. Zgodba tega odkrivanja se bere kot kak dober detektivski roman z obrati in zasuki.¹⁵ Do srede 20. stoletja so francoski učenjaki spoznali, da je Evagrij eden izmed najvplivnejših glasov v zgodovini krščanske duhovnosti, čeprav je njegov vpliv vztrajal pod površjem in bil pogosto brezimen.¹⁶ Švicarski teolog Hans Urs von Balthasar trdi, da je Evagrij »malone absolutni vladar celotne sirske in bizantinske mistične teologije in da [...] je odločilno vplival tudi na zahodni asketski in mistični nauk«. ¹⁷ Angleško govoreči svet je sila počasi dohajal ta razvoj. Bile so izjeme. Na Evagrija je pri raziskovanju puščavskih očetov naletel Thomas Merton, ki so ga nanj opozorila odkritja francoskih učenjakov.¹⁸ Leta 1972 je Mertonov učenec John Eudes Bamberger

15 Zgodovino tega preučevanja orisujem v tekstu »Monasticism«, v: *The Oxford Handbook of Early Christian Studies*, ur. David Hunter in Susan Ashbrook Harvey, New York: Oxford University Press, 2010.

16 Louis Bouyer, *History of Spirituality*, zv. 1: *The Spirituality of the New Testament and the Fathers*, New York: Seabury Press, 1982, str. 381.

17 Hans Urs von Balthasar, »The Metaphysics and Mystical Theology of Evagrius«, *Monastic Studies* 3 (1965), str. 183.

18 Thomas Merton, *The Inner Experience. Notes on Contemplation*, izd. William H. Shannon, San Francisco: HarperSanFrancisco, 2003, str. 67–68.

objavil prvi prevod Evagrija v angleščino,¹⁹ skoraj celovit prevod pa je angleško govorečemu svetu postal dostopen šele leta 2003.²⁰

Evagrijeva najbolj znana dela so zbirke kratkih številčenih zapisov, imenovanih »poglavja« (*kephálaia*). Med njimi je veliko pregovorov, na primer: »Če si teolog, boš resnično molil, in če boš resnično molil, si teolog.«²¹ Drugi zapisi se berejo kot definicije. Eden izmed njih je zaslovel: »Molitev je vzpon uma k Bogu.«²² Evagrijevo najbolj znano delo, *Praktik* (*Praktikós*), je zbirka stotih poglavij, ki naštevajo in diagnosticirajo bolezni duše, katere Evagriji imenuje osmero »misli«. Gre za prvi znan primer stopoglavne ali »stotiške« zvrsti, ki so jo posnemali drugi grški mistični pisci, kot sta bila Diadoh iz Fotike in Maksim Izpovedovalec. Kot pravi Evagrijs sam, je *Praktik* zasnovan kot prvi del trilogije.²³ Njen drugi del je *Gnostik* (*Gnostikós*), iz petdesetih poglavij sestavljen spis, ki menihom, kateri so napredovali, svetuje, kako naj vodijo kroge svojih učencev. Tretji del pa so kontroverzna *Gnostična poglavja* (*Kephálaia gnostiká*), v petsto štirideset poglavij razrasel spis o stvarjenju in previdnosti.

Mnoga Evagrijeva dela, kot so *Poglavja o molitvi* (*Kephálaia peri euchês*) in *Motrenja* (*Skémata*), postavljajo poudarek na nepodobstveno motrenje in zarisujejo potovanje uma k Bogu. Različica številčenih pregovorov je *Ugovarjalec* (*Antirrhētikós*), seznam štiristo osemindesetih skušnjav, združenih pod osmero »misli« in pospremljenih z ustreznimi svetopisemskimi navedki. Navdih je Evagrijs črpal iz zgleda Jezusa, ki se je v puščavi spopadal s satanom in ga spodbijal s svetopisemskimi enovrstičnicami. Napisal je tudi dve uvaljni deli, *Evolgiju* in *Osnove samotarskega življenja*. Ti deli ne rabita

19 Evagrius Ponticus, *The Praktikos; Chapters on Prayer*, Kalamazoo, MI: Cistercian Publications, 1981 (CS 4). Jean Leclerq v uvodu ugotavlja, da je »ta prevod spodbudil« (xxi) Merton.

20 Grško gradivo, ki je preživelo, je razen sholij v angleščino prevedel Robert E. Sinkewicz; gl. Evagrius of Pontus, *The Greek Ascetic Corpus*, New York: Oxford University Press, 2005. Druga doslej neprevedena Evagrijeva dela so z nekaterimi sholijami in v sirščini ohranjenimi deli dostopna v izdaji, ki jo je pripravil A. M. Casiday, z naslovom *Evagrius Ponticus*, London: Routledge, 2006 (Early Church Fathers). Ta izdaja premore tudi svež prevod *Pisma o veri* in *Pisma Melaniji* (*Epistola ad Melaniam*).

21 Evagrijs Pontski, *O molitvi* 61, str. 101 (PG 79, 1180).

22 Evagrijs Pontski, *O molitvi* 36, str. 94 (PG 79, 1173).

23 Evagrijs Pontski, *Praktik*, »Prolog«, str. 25 (SC 171, 492).

formata številčenih pregovorov, ampak sta besedili, ki tečeta naravnost naprej. Manj znani so Evagrijevi komentarji k bibličnim knjigam, k *Psalmom*, *Pregovorom*, *Pridigarju*, *Jobovi knjigi* in *Lukovemu evangeliju*. Ne pomikajo se od verza do verza, ampak prinašajo kratke opombe (*scholia*) k problematičnim odlomkom. In ne nazadnje, ohranilo se je tudi štirinšestdeset Evagrijevih pisem. Najslavnejše je *Pismo Melaniji*, v katerem Evagrij razgrinja svoje videnje kozmičnega odrešenja.

Evagrij ni lahko branje. Njegova poglavja so zgoščeni modrostni izreki, ki jih je treba premlevati, celo razvozlavati. Pregovori, ki so bili njegova ljubezen, imajo prednike v posvetni grški literaturi in v Bibliji sami, vendar se zdi, da je to literarno sredstvo izbral zaradi svoje meniške izkušnje v puščavi. Osrčje puščavske duhovnosti je bilo pomembno srečanje, ko je menih poprosil mistično obdarjenega abo za »besedo odrešenja«. Klasičen zgled smo si ogledali v zgodbi o Makariju in mladem menihu na začetku. Srečanja, kot je bilo to, na stotine takšnih srečanj je opisanih in zbranih v vélikih zbirkah *Izreki očetov* (*Apophthegmata patrum*) in *Besede starcev* (*Verba seniorum*), ki sta se stoletje pozneje razširili po krščanskem svetu in bili prevedeni v mnoge jezike krščanske antike, ne le v grščino in latinščino, ampak tudi v koptščino, sirščino, armenščino in etiopščino. V teh zbirkah so ohranjene zgodbe o menihih Evagrijeve generacije, čeprav so bile zbrane in zapisane šele stoletje pozneje.

Najstarejša zapisana zbirka izhaja od Evagrija. Majhno zbirko je namreč dodal *Praktiku*. Menil je, da ohranja častitljivo ustno izročilo, vzvišene »poti samotarjev, ki so pravilno hodili pred nami«,²⁴ in na katerih se lahko poboljšamo. Kajti »svoje starce moramo častiti kot angele. Oni nas namreč mazilijo za spopade in zdravijo ugrize divjih zveri«. ²⁵ Nekateri moderni komentatorji poudarjajo Evagrijevo izvirnost in spekulativne darove. Vendar sam sebe zagotovo ni razumel tako. Po poklicu je bil kaligraf in je sebe videl kot nekoga, ki z zapisovanjem ohranja dragoceno modrost, s tem ko izrečeno besedo obrača v zapisano besedilo. Modrost, ki jo je zapisoval, je sledilcu zaznamovala pot in omahljivcu korektiv; bila je maziljenje, ki človeka krepi za neogiben boj, in zdravilo, ki celi neogibne rane.

24 Evagrij Pontski, *Praktik* 91, str. 54 (SC 171, 692).

25 Evagrij Pontski, *Praktik* 100, str. 57 (SC 171, 710).

DEMONSKE MISLI

Puščave so nevarni kraji. Nevarnosti niso kratko malo telesne. Prav tako nevarne so tudi duševne in duhovne grožnje. V zgodnjem meniškem spisju je na trdih puščavskih lepotah kaj malo romantičnega. Zgodnji kristjani so puščavo imeli za deželo hudičev, tesnoben kraj brez življenja. Verjeli so, da v njej pravice starodavnih naseljencev uveljavljajo demoni. Ko so se zgodnji menihi naselili v puščavi, so zato morali pregnati nadležne in zlohodne sosede. Boj z demoni je prevladujoča téma v slovitem Atanazijevem *Antonovem življenju*, prvem velikem delu meniške literature, besedilu, ki je postalo podlaga za vso poznejšo zahodno hagiografijo.²⁶

Demoni imajo v Evagrijevem spisju vidno vlogo. Evagrij je bil pronicljiv psiholog duha. Velik del korpusa njegovih spisov, ki so preživeli, je namenjen prikazu narave in zapletene mreže demonskih skušnjav, ki doletijo tiste, kateri iščejo Boga. Po Evagriju demoni napadajo menihe z duševnimi nadlogami, ki jih imenuje »misli« (*logismoî*). V več spisih prikazuje osmero smrtnih misli, ki jih postavlja v hierarhičen red: 1) požrešnost, 2) nečistovanje, 3) lakomnost, 4) žalost, 5) jezo, 6) ravnodušnost (*akedía*), 7) domišljavost in 8) napuh.²⁷ Ta seznam bi nam moral biti znan. Z nekaj spremembami je iz njega nastalo »sedmero smrtnih grehov« in je imel vidno vlogo v srednjeveški duhovnosti. Dante je prav z njim zarisal geografijo posmrtnja, tako pekel kakor vice. Tisti, ki je Evagrijevo shemo prenesel na latinski Zahod, pa je bil Janez Kasijan, ki je o njenih tančinah razpravljal v svojih *Uredbah* in *Pogovorih*.

Da bi občutili Evagrijevo psihološko ostroumnost, si oglejmo, kaj pravi o eni izmed teh »misli«, o *akedíi*. Grški izraz *akedía* v angleščini nima lahke ustreznice. V srednjem veku so ji rekli *sloth*, »nebrižnost«, vendar Evagrij ni imel v mislih tega. Janez Kasijan jo je v latinščino prevedel s *taedium cordis*, »utrujenostjo srca«.²⁸ Mnogi moderni prevajalci jo prevajajo z »ravnodušnostjo«. Verjamem pa, da je najbolje,

26 Prim. slov. prevod v: D. Movrin, *Izviri meništva*, Celje/Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, 2011.

27 Evagrij Pontski, *Praktik* 6, str. 27 (SC 171, 506–508). G. Kocijančič *akedía* prevaja »duhovna naveličanost«. (Op. prev.)

28 Janez Kasijan, *De institutis* V, 1, X, 1 (SC 109, 90; 384).

če si ogledamo Evagrijev lastni opis. Glasi se takole:

Demon duhovne naveličanosti [*akedía*], ki se imenuje tudi opoldanski, je najtežji od vseh demonov: samotarja napade okrog četrte ure in kroži okrog njegove duše vse do osmih. Najprej stori, da je sonce videti počasno ali povsem negibno, in kaže, da ima dan petdeset ur. Nato (samotarja) sili, da neprestano pogleduje proti oknom in skače ven iz celice, da bi opazoval sonce, koliko mu še manjka do devete ure, ter pogledoval sem in tja, ali ni (blizu) kak brat ... Navdaja ga s sovraštvom do kraja, samega (načina) življenja in ročnega dela ter mu navdihuje misel, da je med brati opešala ljubezen in da ni nikogar, ki bi (mu) bil v tolažbo. In če v teh dneh kdo povrh vsega še razžalosti samotarja, to hudobni duh le še pridene, da bi povečal sovraštvo. Zbuja mu željo po drugih krajih, kjer naj bi bilo zlahka najti vse, kar potrebuje, in željo po opravljanju manj naporne in donosnejše obrti. In še dodaja, da ugajati Gospodu pač ni stvar kraja – govori mu: »Božanstvo je moč moliti povsod.« Nato vsemu temu pridruži še spomin na (njegove) domače in na prejšnji način življenja, slika mu dolgotrajnost življenja in mu predoča boleče napore askeze. Vse mogoče zvijače uporablja, da bi samotar zapustil celico in zbežal s tekmovališča.

Temu demonu pa ne sledi kmalu noben drug, ampak dušo po končanem boju prevzameta neko mirno stanje in neizrekljiva radost.²⁹

Evagrij tu dolgočasju^{30*} nariše obraz. Vsi poznamo občutek, ko čas komaj leze, ko »se zdi, da ima dan petdeset ur«. Bodimo pozorni na to, da Evagrij opisuje meniha, ki spet in spet pogleduje skoz okno, da bi videl, koliko je še do tretje ure popoldne. To je bil čas, ko so menihi v Egiptu použili svoj edini dnevni obrok. Evagrij *akedío* opisuje kot »opoldanskega demona«, z besedno zvezo iz *Psalma* 91,6. Ta demon ne napada v zavetju teme kakor demon nečistovanja. Napada ob polni dnevni svetlobi, med deseto uro zjutraj in drugo popoldne, ko je sonce najvišje ter opoldanska vročina sesa iz človeka najboljšo energijo in ga ropa zbranosti. Meniha napeljuje, da bolšči v enolično enakost svojega življenja.

Evagrij tu mojstrsko zajame plimo in oseko menihovih občutij. Menih po eni strani prezira svoje utesnjeno življenje, omejitve svoje

29 Evagrij Pontski, *Praktik* 12, str. 29 (SC 171, 520–526).

30* *Akedío* Harmless od tod naprej prevaja z *boredom*, »dolgočasjem«. (Op. prev.)

celice, utrudljivost ročnega dela, šibke točke svojih meniških kolegov. Po drugi strani v njem vre poželenje po družini, po njegovem starem življenju, življenju drugje, kjer koli drugje. Evagrij ima oko za puhlice, ki jih rabijo verni ljudje, da si prikrijejo resnični problem. Tu se menih pritožuje, češ da gre z življenjem skupnosti navzdol, da je izgubilo temeljno krščansko ljubezen. Omenja splošno resnico: seveda, Boga je mogoče častiti kjer koli. Toda to je samoprevara, zvižaja, ki naj bi upravičila njegov namen, da odide drugam, kamor koli drugam. V drugem spisu Evagrij ugotavlja, da menih, »ki ga muči duhovna naveličanost, kot pretvezo navaja obiske bolnikov, vendar izpolnjuje svoj namen«. ³¹ Dobra dela lahko prikrivajo globlje strahove, skrite skušnjave.

Menih, ki ga muči *akedia*, hrepeni po tem, da bi pobegnil, po nekakšnem razvedrilu, kakršnem koli že. Bodimo pozorni na Evagrijeve besede »ali ni (blizu) kak brat«. Evagrij ta stavčni fragment rabi namenoma, da bi ujel zasopli nemir meniha, ki kar naprej gleda skozi okno v upanju, da bo prišel kak obiskovalec. Menih koprni po družbi, da bi ubežal boju z dolgočasjem. V spisu *O osmerih mislih* Evagrij to dinamiko osvetljuje takole: »Okoli človeka, ki ga muči duhovna naveličanost, se stalno ozira proti vratom in njegov razum si zamišlja ljudi, ki mu prihajajo na obisk. Vrata zaškripajo in on poskoči; sliši zvok, nagne se skozi okno in se ne odmakne od tam, dokler ne postane trd od sedenja.« ³² Potem naslika še portret meniha, ki ga dolgočasi duhovno branje:

Tisti, ki ga muči duhovna naveličanost, veliko zeha, ko bere, in zlahka zadrema; menca si oči in izteguje roke; svoje oči obrača proč od knjige, bulji v zid in se znova za kratek čas vrne k branju; lista po straneh, z radovednostjo gleda na konec besedil, šteje liste in izračunava število zvežčičev, graja pisavo in okrasitev. Nato knjigo zapre, položi jo pod glavo in zaspi, vendar ne zelo globoko, kajti lakota kmalu zdrami njegovo dušo in ustvari (v njem) skrbi za lastne potrebe. ³³

Evagrij tu spravlja na plan nemirno dolgočasje: zehanje, begajoče oči, malenkostno najdevanje napak, nezmožnost osredinjenja na kar koli, še na spanje ne. Bodimo pozorni na to, da ta menih kritizira tako

31 Evagrij Pontski, *O osmih hudobnih duhovih* 12, str. 198 (PG 79, 1157).

32 Evagrij Pontski, *O osmih hudobnih duhovih* 14 (PG 79, 1160).

33 Evagrij Pontski, *O osmih hudobnih duhovih* 14 (PG 79, 1160).

slog pisanja kakor knjigoveštvo – zanimiva opažanja poklicnega pisca in kaligrafa.

Dandanes se nagibamo k temu, da nam ob razpravljanju o demonologiji postane neprijetno. Nekateri bralci morda sprejemajo obstoj demonov, drugi ne. Toda to ne spada sèm. Problem je v tem, kako se demonologija, vsaj v svoji starodavni obliki, sklada z mističnim. Kar zadeva Evagrija in njegove sodobnike, gre v krščanstvu za potovanje k Bogu. Evagrij si ni prizadeval samo označiti to, kar nas žene po poti k Bogu, ampak tudi tisto, kar nas od te poti odvrča. Tu nastopijo demoni. Ti so ovire na poti. Oni nas odvrčajo. Pošiljajo nas na vijugava in morda celo smrtonosna obpotja. Proti nam obračajo našo lastno zavest. Poznajo naše slabosti in jih izrabljajo za to, da bi mi uničili sami sebe.

26

Poznanje demonov je po Evagriju poglobitnega pomena za poznanje nas samih – in narobe. Demonologija je pravzaprav ospodje mistične teologije. Evagrij je verjel, da analiziranje osmerih »misli«, navdihnjenih od demonov, človeku pomaga opremiti se za vzpon k Bogu. Da je pomemben del dobrega zdravniškega *know-howa*. David Brakke v mojstrski študiji z naslovom *Demoni in ustvarjanje meniha* (*Demons and the Making of the Monk*) trdi, da imajo demoni – najsi so sami po sebi še tako zli – za Evagrija in druge zgodnje meniške teologe glavno vlogo pri menihovem urjenju.³⁴ Nekdaj so menihe primerjali z atleti, z njimi pa so se primerjali tudi sami.

Ozrimo se spet na odlomek, v katerem Evagrij govori o uklonitvi *akedii* kot »begu s tekmovališča« – dejanju atletske strahopetnosti. Menihi so bili asketi, s tem da je bila grška beseda *áskesis* sprva športni in šele potem duhovni izraz. Pomenila je »urjenje«, atletske urjenje pa je tako nekdanje kot zdaj terjalo, da se človek odpove mnogim stvarim, da bi dosegel atletske odličnosti, in na razne načine disciplinira svoje telo. Starodavni menihi so poznali metode urjenja brez primere. Nekateri so bile odpovedi, druge discipliniranja. Odpovedali so se lastnini, družini in poroki. Nekateri, tako kot Evagrij, so za življenje izbirali trde samotne pokrajine, kakršna je puščava. Izzivu okolja so dodali še discipliniranja (post, celonočna bdenja, preprosto življenje).

Toda po Evagriju imajo poglobiten delež pri oblikovanju meniha demoni. Ti so njegovi *sparring partners*. Boj z duševnimi demoni je,

34 David Brakke, *Demons and the Making of the Monk. Spiritual Combat in Early Christianity*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2006, str. 48–77.

čeprav je nevaren, nujen del tega, da kdo postane dobro izurjen atlet. S tem seveda ni mišljeno, da bi demoni naredili menihe zmožnejše za potovanje k Bogu. Vendar so po Evagriju kljub temu neprostovoljni služabniki Boga. Demoni so neprostovoljno in nezavedajoče se orodje milosti, ker meniha pomagajo očiščevati, ga prebuditi k pravemu sebi in ga prisiliti k pazljivemu motrenju lastnih nečistosti.

ZARIS POTOVANJA

Evagrij je bil pionir v izdelovanju mističnih zemljevidov. Duhovno življenje je ločil v dve fazi ali stadija, življenje v skladu z asketsko prakso (*praktikê*) in življenje v skladu z mističnim spoznanjem (*gnostikê*).

27

Asketska praksa

Prvi stadij, stadij asketske prakse, Evagrij dokaj natančno opredeli: »Praktika je duhovna metoda, ki očiščuje strastni del duše.«³⁵ Evagrij uči, da ima človeška duša tri dele: dovezetnega za smisel, želelnega in razburljivega.³⁶ Nižja dva dela, želelni in razburljivi, sestavljata »strastni del duše«. Asketsko življenje terja očiščenje teh dveh delov. Očiščevanje želelnega dela pomeni spopadanje z lakoto, spolnim nagonom in domišljjskimi predstavami, z našo neodjenljivo poželjivostjo – z vsemi tistimi poželenji in koprnenji, ki mažejo čistost srca. Očiščevanje razburljivega dela pa pomeni spopadanje z jezo, strahovi, neizgovorjenimi zamerami – z vsemi tistimi divjimi energijami, ki se pritajujejo v globinah človeškega srca. Očiščevanje mora doseči najgloblje ravni človekove duše.

Govor o očiščevanju negativno okvirja duhovno nalogo. Vendar Evagrij opredeli asketstvo tudi pozitivno: kot iskanje kreposti. V ključnem poglavju *Praktika* pravi, da ko človek napreduje, različni deli duše porajajo različne kreposti. Iz dela, ki je dovezeten za smisel, vzniknejo razumnost, razumevanje in modrost, iz razburljivega dela pogum in

35 Evagrij Pontski, *Praktik* 78 (SC 171, str. 666).

36 Tridelna psihologija izhaja od Platona, vendar Evagrij v *Praktiku* 89 (SC 171, str. 680) pravi, da se je o njej poučil pri svojem starem mentorju Gregorju iz Nazianza, ki ga imenuje »naš modri učitelj«. O tem glej Guillaumont, SC 171, str. 683–684.

stanovitnost ter iz železnega vzdržnost, ljubezen in samoobvladovanje. Navsezadnje je tu še pravičnost, krepost, ki nasičuje dušo kot celoto in oblikuje notranje »sozvočje in ubranost delov duše«. ³⁷ Tedaj, ko človek v duhovnem življenju napreduje, se zmožnosti njegove duše po Evagriju začnejo zbirati, znova celostno povezovati, delovati tako, kot jim je prvotno dal delovati Bog.

Brezstrastje in njegov poganjek

Cilj, ki daje obliko začetnemu stadiju, stadiju asketske prakse, je svoboda. Človek išče prostost od strasti, od globoko zakoreninjenih duševnih nadlog in prisil. Evagrij pravi, da je asketski praktik »tisti, ki je pridobil brezstrastnost zgolj strastnega dela duše«. ³⁸ Ključni izraz je tu *apátheia*, »brezstrastje«. To nima ničesar opraviti z apatijo ali s pomanjkanjem čustva: »Brezstrastje je mirno stanje duše, dovzetne za smisel: stanje, sestavljeno iz krotkosti in čistosti.« ³⁹ Izraz *apátheia* so prvotno rabili stoiki, krščanski teologi pa so ga prevzeli in ga uporabljali za svoje namene. Cerkveni očetje, kot je bil Atanazij, so navadno o Kristusu govorili, da je »brezstrasten«. ⁴⁰ Po drugi strani je Evagrij največ pozornosti namenjal molitvi, s tem da resnično molitev po njegovem ovirajo strasti: »Zvezan človek ne more teči in um, ki je suženj strastem, ne more videti kraja duhovne molitve. Strastna misel ga vlačí ter vodi sem ter tja – zato ne bo stal neomajen.« ⁴¹

Brezstrastje, ki ga opisuje Evagrij, ni stanje vsega ali ničesar. Pozna stopnje. Pomislimo na zdravje. Človek je lahko zdrav v tem smislu, da ni bolan. Potem sta tu čvrsto zdravje in zmožnost elitnega atleta. *Apátheia* po Evagriju opredeljuje duševno zdravje. ⁴² Če ga človek doseže, to še ne pomeni, da plima in oseka misli prenehata. Prej gre za to, da misli izgubijo moč, da bi spodkopale samoobvladovanje. Asket je ob budni zavesti deležen umerjenega miru. Ta mir se razteza v nezavedno, v sanje: »Dokaz brezstrastja je um, ki [...] ostaja miren spričo

37 Evagrij Pontski, *Praktik* 89 (SC 171, str. 688).

38 Evagrij Pontski, *Gnostik* 2. Za ostanke grškega besedila glej Évagre le Pontique, *Le gnostique ou à celui qui est devenu digne de la science*, izd. Antoine Guillaumont, Pariz: Éditions du Cerf, 1989 (SC 356), str. 90.

39 Evagrij Pontski, *Motrenja* 3.

40 Atanazij, *Orationes contra Arianos* (Govori proti arijancem) 3, 34 (PG 396–397).

41 Evagrij Pontski, *O molitvi* 71 (PG 79, 1181).

42 Evagrij Pontski, *Praktik* 56 (SC 171, str. 630).

sanjskih prikazni ter vedro opazuje stvari.«⁴³ Evagrij tu odpira uvid, ki ga je razvila psihologija 20. stoletja, namreč da sanje dajejo razkri-vajoča znamenja o našem duševnem zdravju. Evagrijevo brezstrastje je sorazmeren mir z druge strani nevihte – in je realističen mir, ki se mora še zmeraj soočati z dnevnim nemirom življenja. Brezstrastje je znamenje napredka, vendar ni poročstvo svetosti. Evagrij je vedel, da lahko padejo celo menihi, ki so napredovali, in da lahko padejo glo-boko.⁴⁴ Kljub temu pa je verjel, da menih po letih prakse more – in mora – doseči neko mero pristne spokojnosti.

Evagrij pravi, da je ljubezen »hči brezstrastja«, in še: »Meja praktilike je ljubezen«.⁴⁵ To je pomembno in zlahka spregledljivo. Pri asketskem življenju ne gre za negativiteto, za to, da bi se človek odrekal temu ali onemu, ampak za to, da se nauči ljubiti. Asketsko življenje ga navsezad-nje naredi svobodnega, da ljubi druge, prostega pretanjenih prisil in skritih problemov. Pomeni ljubiti druge, kakršni so v resnici. Evagrij to poudarja v sklepnem poglavju *Praktika*: »... delo ljubezni [je] v tem, da se sleherni Božji podobi izroča skoraj tako, kakor se izroča Prapodobi, četudi si hudi duhovi prizadevajo, da bi jo oskrunili.«⁴⁶

To zahteva manjšo razvozlavo. Ko Evagrij govori o »sleherni Božji podobi«, meri na »slehernega človeka«, in ko o Prapodobi te podobe, na Kristusa. Evagrij pravi, da nas ljubezen uči druge ljudi zreti svete, kot krhke odseve Kristusa, ki je resnična Božja podoba in prapodoba tega, kar pomeni biti človek. Zreti Kristusa v drugih ni lahko zaradi »oskrunitev«. Nekateri nas prizadenejo, drugi jezijo, tretji imajo glo-boko v sebi zla nagnjenja. Evagrij pa trdi, da mora pogled ljubezni predreti te oskrunitve in pod njimi uzreti bogodano dostojanstvo. Poleg tega je tudi realističen: »Ni mogoče ljubiti vse brate enako, mo-goče pa se je z vsemi družiti brezstrastno in biti prost zamerljivosti ter sovraštva.«⁴⁷ Ljubezen postane vrata v naslednji stadij, mistično spoznanje.⁴⁸

43 Evagrij Pontski, *Praktik* 64 (SC 171, str. 648).

44 Jeremy Driscoll, *Steps to Spiritual Perfection. Studies on Spiritual Progress in Evagrius Ponticus*, Mahwah, NJ: Newman Press/Paulist Press, 2005, str. 94–123.

45 Evagrij Pontski, *Praktik* 81 in 84 (SC 171, str. 670 in 674).

46 Evagrij Pontski, *Praktik* 89 (SC 171, str. 680–688).

47 Evagrij Pontski, *Praktik* 100 (SC 171, str. 710).

48 Evagrij Pontski, *Praktik*, »Prolog« (SC 171, str. 492).

Mistično spoznanje

Drugi stadij Evagrij imenuje *gnostiké*, »življenje v skladu z mističnim spoznanjem«, kar izhaja iz grške besede *gnôsis*, »spoznanje«. Tu menih stopi v motrilsko življenje. To ne pomeni, da asketskega pusti za sabo. Asketska discipliniranja se nadaljujejo in dajejo podlago za napredovanje.

Izhodišče za drugi stadij je motrenje stvarstva. Izraz, ki ga rabi Evagrij, je *physiké*, dobesedno »fizika«. Vendar z njim ne meri na znanstveno preučevanje narave. *Physiké* je dar zrenja Božje pričujočnosti v stvarstvu, razkrivanja »resnice, skrite v vseh nastalih stvareh«. ⁴⁹ Evagrij to imenuje »naravno spoznanje« (*gnôsis fisiké*) oziroma »motrenje« (*theoría*), ki ima dva podstadija: »motrenje druge narave«, ko menih motri vidno lepoto ter red ustvarjenih bitij in narave kot celote, kar koli, kar lahko ponotranji s čuti, in »motrenje prve narave«, ko menihovo motrilsko videnje prodre skozi vidno veličastje ter dojame nevidna ustvarjena bitja in ves nevidni red stvarstva. Po Evagriju je vidni svet ustvaril Kristus, Božja Beseda (Logos). Vanj je Kristus Logos vlil nevidne »smisle« (*lógoi*), ki tvorijo skrito arhitekturo in ekologijo za vidnim površjem sveta in znotraj razgrinjanja zgodovine.

V prvem stadiju se brezstrastje razcveti v ljubezen, v drugem pa se motrenje razcveti v mistično spoznanje Boga. Izraz, ki ga rabi Evagrij, je »bogoslovje« (*theología*). ⁵⁰ O teologiji smo nagnjeni razmišljati kot o akademski disciplini – kot o nečem, o čemer se uči v predavalnici ali bere v knjigi. Evagrij pa nima v mislih akademske dejavnosti, ampak motrilsko opravilo. Teologija kot bogoslovje je po njegovem spoznanje Boga, ki ne izhaja iz knjig, ampak iz molitve. Sam ne dvomi o vrednosti branja, preučevanja ali uma niti o vrednosti dogme, bogoslužja in cerkvene avtoritete. Toda zanj je teologija srečanje uma v molitvi z Bogom. Na tem temelji njegov sloviti izrek: »Če si teolog, boš resnično molil, in če boš resnično molil, si teolog.« ⁵¹ To, kar um sreča pri molitvi, pa je Trojica: Oče, Sin in Sveti Duh. Božjega kraljestva po Evagriju ne opredeljuje nič drugega kakor izkušnjsko spoznanje Svete Trojice. ⁵²

49 Evagrij Pontski, *Gnostik* 49 (SC 356, str. 190–191).

50 Evagrij Pontski, *Praktik* 84 (SC 171, str. 674), in *Gnostik* 49 (SC 356, str. 190–191).

51 Evagrij Pontski, *O molitvi* 61 (PG 79,1180).

52 Evagrij Pontski, *Praktik* 3 (SC 171, str. 500).

»Gnostik« – Evagrijev izraz za meniha, ki je napredoval – ni samo motrilec, tisti, ki je dosegel umerjeni mir duše in obvladovanje osebnih demonov. Gnostik je tudi aba, ki ima okrog sebe učence ter nosi težko odgovornost kot učitelj in duhovni voditelj. Je »tisti, ki pomeni sol za nečiste in luč za čiste«. ⁵³ Ta delitev na »nečiste« in »čiste«, na začetnike in tiste, ki so napredovali, zrcali delitev na življenje v skladu z asketsko prakso in življenje v skladu z mističnim spoznanjem. Naloga »nečistih«, začetnikov, je, da se očistijo strasti. V pedagoškem oziru mora gnostik delovati kot sol, mora jih ohranjati, jim pomagati, da vzdržijo težke bitke z demoni. Naloga »čistih«, tistih, ki so napredovali, pa je doseči globlje spoznanje. V pedagoškem oziru mora gnostik delovati kot luč, s tem da razsvetljuje učence, ko prehajajo v razgrinjajoče se motrenje stvarstva in njegovih smislov ter, nazadnje, Trojice. Evagrijev torej želi, da bi bil učitelj sol in luč, ohranjevalec in razsvetljevalec.

SAFIRNA LUČ UMA

Evagrijevi pogledi na mistično izkušnjo in motrenje so razgrnjeni v njegovih veliko branih *Poglavjih o molitvi* in manj znanih *Motrenjih*.

Čista molitev

Evagrijev govori o najvišji obliki molitve kot o »čisti molitvi« (ali, včasih, »resnični molitvi«). Ta ima tri lastnosti. Prvič, biti mora nenehna: »Ni nam zapovedano, naj neprestano delamo, bedimo in se postimo, dana pa nam je postava, naj nenehoma molimo.« ⁵⁴ Postava, ki jo tu omenja Evagrijev, je spodbuda svetega Pavla: »Neprenehoma molite« (1 Tes 5,17). Stoletje po Evagriju se je v Palestini pojavil praktičen način izpolnjevanja te zapovedi. To je bila Jezusova molitev, nenehno ponavljanje kratke povedi, ki se glasi: »Gospod Jezus Kristus, Božji Sin, usmili se me.« ⁵⁵ Ta molitev je postala ena izmed najbolj priljubljenih

53 Evagrijev Pontski, *Gnostik* 3 (SC 356, str. 90).

54 Evagrijev Pontski, *Praktik* 49 (SC 171, str. 610–612).

55 Kallistos Ware, »The Origins of the Jesus Prayer: Diadochus, Gaza, Sinai«, v: *The Study of Spirituality*, ur. Cheslyn Jones, Geoffrey Wainwright in Edward Yarnold, New York: Oxford University Press, 1986, str. 175–184; Gabriel Bunge, »Priez sans cesse. Aux origines de la prière hésychaste«, *Studia Monastica* 30 (1988), str. 7–16.

pobožnosti v bizantinski in ruski pravoslavni duhovnosti. Kako pa naj bi po Evagriju izvrševali nenehno molitev?⁵⁶ Tega sam ne pove, vendar njegov učenec Janez Kasijan priporoča nenehno ponavljanje *Psalma* 70,1: »O Bog, da me rešiš, Gospod, hiti mi pomagat.«⁵⁷

Drugič, Evagrij poudarja, naj bo »čista molitev« brez podob: »Ko moliš, si v sebi Božanstva ne zamišljaj v kakršnem koli liku niti ne dopusti, da se ti um prilagodi vtisu kakršne koli oblike, ampak nesnovno pridi k Nesnovnemu – in boš doumel.«⁵⁸ Za Evagrija je Bog povsem onstran snovnih omejitev – onstran oblike, onstran barve, onstran časa. Tisti, ki moli, se torej obrača na popolno presežnost. To ni kratko malo za tiste, ki so napredovali. V odlomku, ki zbode v oči, Evagrij pravi: »Povem naj še svojo misel, ki sem jo izrekel tudi mlajšim: blagor umu, ki si je v času molitve pridobil popolno brezobličnost. Blagor umu, ki se mu v neraztreseni molitvi neprestano povečuje hrepenenje po Bogu. Blagor umu, ki v času molitve postane nesnoven in neposedujoč. Blagor umu, ki si je v času molitve pridobil popolno neobčutljivost.«⁵⁹ To bi lahko zbudilo vtis, da je Evagrij nedojenljivo apofatičen. Vendar bi popačilo kontekst. Menihi so molili ob svetih spisih, zlasti ob *Psalmih*, ki so nabiti z živimi podobami. Po Evagriju se menih pri molitvi, čeprav za kratek čas, odžene od svetopisemskih podob navzgor k podobam izmikajočemu se Bogu, ki ga uči Sveto pismo samo. Dragoceni nepodobstveni intervali se godijo med običajnim širšim postopkom prežvekovanja svetopisemske besede.⁶⁰

Tretjič, Evagrij namiguje, da »čista molitev« seže čez besede v brezbesednost. Njegova slovita opredelitev molitve je »pogovor uma z Bogom«.⁶¹ Izraz »pogovor« (*homilía*) implicira, da je imel v mislih molitev v obliki besed. Zagotovo je bil mnenja, da menihi molijo psal-

56 Arheologi so pri izkopavanjih v Kelijah odkrili napise na steni celice iz 6. stoletja, ki kažejo, da je bila Jezusova molitev del čaščenjskega obrazca. Glej Antoine Guillaumont, »The Jesus Prayer among the Monks of Egypt«, *Eastern Churches Review* 6 (1974), str. 66–71.

57 Janez Kasijan, *Collationes* 10, 10 (SC 54, 85–90); za angleški prevod glej John Cassian, *The Conferences*, New York: Paulist, 1997 (ACW 57), str. 379–383.

58 Evagrij Pontski, *O molitvi* 66 (PG 79, 1181).

59 Evagrij Pontski, *O molitvi* 117–120 (PG 79, 1193).

60 Dysinger, *Psalmody and Prayer*, str. 5–6 in 196–198.

61 Evagrij Pontski, *O molitvi* 3 (PG 79, 1168). – Slovenski prevod je rahlo prilagojen angleškemu prevodu; namesto »občestva«, ki je prevedek v slov. prevodu Evagrija, ima tu za *conversation* »pogovor«. (Op. prev.)

me s srcem, umom in jezikom. In če človek prebira njegove *Sholije k Psalmom*, uvidi, da je imel psalme za zdravilstvo, nekakšno lekarno, ki zdravi dušne bolezni, in za prečiščujoči ogenj, ki izostri človekovo motriško videnje stvarstva in svetovne zgodovine. Menihe je tudi spodbujal, naj svetopisemske besede rabijo kot orožje zoper demonski napad – to je bil tudi razlog, da je napisal *Ugovarjalca*. Toda »pogovor«, kot si ga je sam zamišljal, naj bi se vzpel onstran besed v brezbesedno motrenje. Molitev mu v svojih najvišjih oblikah ni pomenila kratko malo vzpenjanja onstran besed, ampak »odstavitev misli«. ⁶²

Druga slovita Evagrijeva opredelitev molitve je »vzpon uma k Bogu«. ⁶³ Tu in drugje Evagrij rabi besedo »um« (*noús*), da bi opisal to, kar v nas moli. Za večino izmed nas »um« implicira logiko, mišljenje, razumsko sklepanje. V grškem teološkem izročilu pa je um naša intuitivna plat. Omogoča nam v trenutku spoznati in prepoznati resnico stvari, bodisi prijateljev obraz ali matematični dokaz. Po Evagriju um spoznava Boga z neposrednim uvidom, ne z logiko: »Za spoznanje Kristusa ni potrebna preiskujoča, temveč motreča duša.« ⁶⁴

V grškem teološkem izročilu je um najvišja razsežnost človeške osebe. Je Božja podoba v nas, to, kar je najbolj tako kot Stvarnik. In ker je naš najbolj bogopodobni del, je sposobnost, ki je najbolj zmožna spoznavanja Boga. Evagrij pravi, da za nas ni nič naravnejšega od molitve: »Molitev je delovanje, primerno dostojanstvu uma ...« ⁶⁵ Še več: »Neraztresena molitev je najzvisejše umevanje uma.« ⁶⁶ Evagrij poudarja, da molitev ni le dejavnost, ampak tudi stanje (*katástasis*) uma. Molitev ni toliko to, kar človek počne, ampak bolj tisto, kar sam je. Evagrij te višje oblike molitve nima za ekstatično – vsaj ne v strogem pomenu. Ekstaza (*ékstasis*) dobesedeno pomeni »stati zunaj« samega

62 Evagrij Pontski, *O molitvi* 71 (PG 79, 1181).

63 Evagrij Pontski, *O molitvi* 36 (PG 79, 1173).

64 Evagrij Pontski, *Gnostična poglavja* 4, 90, str. 101. Za sirska besedila glej Antoine Guillaumont, *Les six centuries des »Kephalaia gnostica« d'Évagre le Pontique: Édition critique de la version syriaque commune et édition d'une nouvelle version syriaque*, fasc. 2, Pariz: Firmin Didot, 1958 (*Patrologia Orientalis* [= PO] 28), str. 175.

65 Evagrij Pontski, *O molitvi* 84 (PG 79, 1185). Prim. *Praktik* 49 (SC 171, str. 612).

66 Evagrij Pontski, *O molitvi* 35. V rokopisnem izročilu, na katero se opira PG, grškega besedila tega poglavja ni, ampak ga je mogoče najti v *Filokaliji*; glej I. Hausherr, *Les leçons d'un contemplative: Le Traité de l'oraison d'Évagre le Pontique*, Pariz: Beauchesne, 1960, str. 52–53.

sebe. Za Evagrija pa molitev ni *ékstasis*, zapustitev samega sebe, ampak *katástasis*, prihod človeka v njegovo resnično stanje.

Notranja gora Sinaj

Vstop v »čisto molitev« signalizira videnje brezoblične luči. Takšna izkušnja je dostopna samo tistim, ki so napredovali, ki so dosegli brezstrastje.⁶⁷ Evagrij omenja izkušnjo luči kot eno izmed treh znamenj, da je človek prestopil mejo med življenjem v skladu z asketsko prakso in življenjem v skladu z mističnim spoznanjem.⁶⁸ Od kod prihaja ta brezoblična luč? Je mar neposredno videnje Boga? Ali pa je luč uma samega? To so bila za Evagrija tako zelo žgoča vprašanja, da je s prijateljem o tem šel povprašat Janeza iz Likopole, slovitega »tebaidskega vidca«. (To je moralo biti zahtevno romanje. Ko se je na enako potovanje nekaj let pozneje podal Paladij, je trajalo osemnajst dni, delno peš skoz puščavo, delno s čolnom po Nilu.) Ko sta Evagrij in njegov prijatelj prispela v Likopolo, sta Janeza povprašala o molitveni izkušnji: ali luč izhaja iz očiščenega uma samega (kar pomeni, da ima um naravo luči) ali pa prihaja neposredno od Boga, ki z njo razsvetljuje um (podobno kot sonce osvetljuje luno)? Janezov odgovor je bil nekoliko izmuzljiv: »Ni v moči ljudi, da bi to pojasnili. Razen tega um med molitvijo ne more biti razsvetljen brez Božje milosti.«⁶⁹

Evagrij je sčasoma sam prišel do odločitve o tem: »Ko um odloži staro sestvo in nadene tisto, ki je rojeno iz milosti (prim. Kol 3,9–10), bo videl svoje stanje v času molitve, podobno safiru ali barvi neba; to stanje Pismo imenuje ‚Božji kraj‘, ki so ga starešine videli na gori Sinaj (prim. 3 Mz 24,9–11).«⁷⁰ Videnje »safira« ali »nebesno modre luči« je videti kot vizualna izkušnja, če že ne zunanja, pa vsaj notranja. Toda ali je res to? Evagrij tu namiguje na véliko bogojavljenje, opisano v *Eksodusu*. Biblija pravi, da so se Mojzes, Aron in sedemdeset starešin povzpeli na goro Sinaj; tam so videli »Izraelovega Boga« in »pod

67 Evagrij Pontski, *Gnostik* 45 (SC 356, str. 178); *Motrenja* 2.

68 Evagrij Pontski, *Praktik* 64 (SC 171, str. 648).

69 Evagrij Pontski, *Ugovarjalec* VI, 16. Za sirsko besedilo glej *Euagrios Ponticus*, izd. Wilhelm Frankenberg, Berlin: Weidmann, 1912 (Abhandlungen der königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen; Philol. His. Klasse, Neue Folge, 13, 2), str. 524.

70 Evagrij Pontski, *O mislih* 39 (SC 438, str. 286–288). Prim. *Motrenja* 2 in 4 ter *Pismo* 39.

njegovimi nogami je bil nekakšen tlak iz safirja, tako čist kakor sólo nebo« (2 Mz 24,9–10). Z drugimi besedami, vrnitev na goro Sinaj zaznamuje izkušnja čiste molitve. Menih ima lahko enako izkušnjo Božje pričujočnosti, ki zbuja strahospoštovanje, kot so jo imeli Mojzes in starešine starodavnega Izraela. Hebrejsko besedilo pravi naravnost, da so Mojzes in starešine »videli« Boga. Septuaginta, grška različica Stare zaveze, ki so jo rabili Evagrij in drugi grško govoreči kristjani, pa govori, da so starešine videli »Božji kraj«, ne Boga samega.

Kaj je »Božji kraj«? Evagrij ga opredeli v *Motrenjih*: »Od svetega Davida smo se jasno poučili o tem, kaj je Božji kraj. Pravi namreč: ‚Znašel se je v miru in njegovo bivališče je na Sionu‘ (Ps 75,3). Božji kraj je torej duša, dovzetna za smisel, Njegovo prebivališče pa je lučnooblični um, ki je zavrnil svetne užitke in se naučil opazovati smisle zemlje.«⁷¹ Evagrij tu bere biblično besedilo alegorično. Prvič, zunanje resničnosti prenese v notranje. Gora Sinaj, »Božji kraj«, ni samo kraj na zemljevidu Svete dežele, ampak je tudi notranji mejnik, središče v geografiji duše. Srečanje z Bogom ni omejeno na neko minulo bogojavljenje. Mogoče je zmeraj, ker je kraj srečanja v sredici tega, kar smo. Drugič, Evagrij za razlago Biblije rabi Biblijo. Ugotavlja namreč, da se besedna zveza »Božji kraj« pojavi tako v *Eksodusu* 24 kakor v *Psalmu* 75. Ta psalm torej bere kot šifro *Eksodusa* 24. Zato vztraja pri tem, da je umska gora Sinaj tudi gora Sion, da je notranja gora notranji tempelj.⁷² Človeška oseba je sveti prostor, presveto.

Kakšen je torej Evagrijev pogled na mistično molitev? Očiščeni um med čisto molitvijo zre samega sebe, svoje resnično sebstvo, resnično stanje. Sebstvo, ki ga zre, sijaje. Sijaj, ki mu dovoljuje, da zre samega sebe, je Božja luč. Ko zre sebe kot sijaj, kot luč, ki je modra kot safir ali nebo, odkrije svojo bogopodobnost. Hkrati pa zre in z zrenjem – posredno, kakor v ogledalu – spoznava tudi neustvarjeno, nesnovno luč, ki je Bog.⁷³ Zato je molitev za Evagrija tako trenutek samoodkritja kakor srečanje s poslednjo skrivnostjo: »Molitev je stanje uma, ki nastaja zgolj zaradi luči Svete Trojice.«⁷⁴ To je jedro Evagrijeve teologije – in to teologije v pomenu, ki ji ga je dal sam, namreč kot srečanja uma v

71 Evagrij Pontski, *Motrenja* 25.

72 Evagrij Pontski, *Motrenja* 23.

73 Evagrij Pontski, *Gnostična poglavja* 1, 35 (PO 28:33): »Bog je v svojem bistvu luč.«

74 Evagrij Pontski, *Motrenja* 27.

molitvi z Bogom. Antoine Guillaumont, najpretanjenejši preučevalec Evagrija v prejšnjem stoletju, trdi, da »se Evagrij pri tem opisu čiste molitve zagotovo sklicuje na resnično, osebno izkušnjo«.75

Kristusova kaligrafija

Evagrijevih poročil o »čisti molitvi« in mističnih uzrtjih »safirne luči uma« ne smemo ločevati od njegovega širšega pripovedovanja o potovanju k Bogu. Menih mistik ni edini, ki se vrača k Bogu; vrača se vse stvarstvo. Zato je »fizika« (*physiké*) tako pomembna. V resnici gre za metafiziko pri koreninah krščanskega mističnega izročila. V *Gnostičnih poglavjih* Evagrij govori o stvarstvu, nasičenem s Kristusovim podpisom: »Kakor tisti, ki otroke učijo črke, te zapisujejo na koščke tablic, tako tudi Kristus, ki poučuje svojo modrost bitja, dovezetna za smisel, svoje črke zapisuje v telesno naravo.«76

To metaforo Evagrij še razširi v *Pismu Melaniji*. V njem govori o svetu kot pismu, napisanem z lepo Kristusovo pisavo. Naj bo samo po sebi še tako lepo, je stvarstvo, imenovano pismo, namenjeno branju, saj nam ponuja navodila za vrnitev k Bogu. Za to, da bi ga razvozlali, potrebujemo nekakšno duhovno pismenost. Kristusova kaligrafija kaže na globlje resničnosti, na strahospoštovanje zbujačo Božjo moč in skrito modrost. Kljub temu pa, dodaja Evagrij, moramo spoznati, da je stvarstvo samo ljubezensko pismo. To je njegov najgloblji namen.77

Evagrij soglašja z drznim Origenovim videnjem »postavitve v prvotno stanje« (*apokatástasis*), s prepričanjem, da bo Bog ob koncu časa vse stvari spet postavil k sebi in da bo v njem vse postalo eno. Kakor Origen tudi on spekulira, da padle duše, ko se vračajo k Bogu, morda potujejo z različnimi telesi in skoz različne svetove. Vendar bodo na

75 Antoine Guillaumont, »*La vision de l'intellect par lui-même dans la mystique évagrienne*«, v: *Études sur la spiritualité de l'Orient chrétien*, Bégrolles-en-Mauges: Abbaye de Bellefontaine, 1996 (*Spiritualité orientale* 66), str. 148–149.

76 Evagrij Pontski, *Gnostična poglavja* 3, 57 (PO 28, 121).

77 Evagrij Pontski, *Pismo Melaniji* 5–6. Frankenberg je poznal le prvo polovico besedila, ki jo je izdal v knjigi *Euagrios Pontikos*, str. 610–619. Ostanek je izdal Gösta Vitestam, *Seconde partie du traité, qui passe sous le nom de »La grande lettre d'Évagre le Pontique à Mélanie l'Ancienne«, publiée et traduite d'après le manuscrit du British Museum Add. 17192*, Lund: Regiae Societatis Humaniorum Litterarum Lundensis, 1964 (*Scripta minora* 31).

koncu vsa za smisel dovezeta bitja spet dobila svojo prvotno duhovno naravo in zdavnaj izgubljeno enost s Kristusom. Vse, kar je vezano na zdajšnje stvarstvo – telesa, snov, čas –, se bo odluščilo, in Bog bo postal vse v vsem. V *Pismu Melaniji* se Evagrij igra s podobo vodnih tokov, ki tečejo v širno morje: »umsko zaznavno morje, neskončno in nespremenljivo – morje, ki je Bog Oče – vse ume, ki se vrnejo k njemu kot hudourniki v morje, popolnoma spreminja v svojo naravo in barvo in okus. In od tedaj ne bodo več mnogoteri, ampak bodo zedinjeni z njim, neprestano in brez razlike zaradi zedinjenosti in pomešanosti z njim.«⁷⁸ Po tem kozmičnem videnju Evagrij nadaljuje z razmišljanjem o svojem lastnem potovanju, njegovi skrivnosti in nedokončanosti:

Priznavam tvoji ljubezni, da je – kakor je preroka prevzelo čudenje, ko je to videl in je zaklical »Čudež!« – tudi mene prevzelo čudenje nad vsem, kar me je doletelo na tej poti, po kateri sem se odpravil. Zadržan sem bil in nisem izpolnil namena, s katerim sem začel, ker me je zvezala mogočna veriga ljubezni do teh stvari, ki me neprestano osrečujejo. In tako odstopam od popolnega dokončanja svoje začetne namere [...] Kakor tistega, ki stoji na obali morja, prevzame čudenje nad njegovo brezmejnostjo in njegovim okusom, njegovo barvo in vsem, kar mu je lastno, ter nad tem, kako tudi reke, hudourniki in potoki, ki se izlivajo v morje, sami v njem postajajo brezmejni in nerazločeni, ker pridobijo vse, kar je njegovega, prav tako tudi tisti, ki opazuje to popolnost vseh uvidov, vztraja v velikem čudenju in strmenju, ker vidi, da se vsa ta razlikovanja različnih spoznanj pomešajo v eno bitnostno in edinstveno spoznanje ter da vsa – ta in ona – spoznanja postajajo to edinstveno neskončno spoznanje.⁷⁹

Tu vidimo Evagrija, kot je sam razumel sebe: človeka, ki ga vzgibavata čudenje in strahospoštovanje. Čudenje je v njem zbuvalo žejo po izvoru stvarstva, po enosti v osrčju vsega. Vendar je sebe prepoznal za nepopolnega, »zvezanega z mogočno verigo ljubezni« do vesoljnih lepot, ki zbujejo strahospoštovanje. Podoba morja je očarljiva, saj prihaja od moža, čigar življenje se je začelo ob veličastnosti Črnega morja, svoje dni pa je sklenil v oceanu peska. Evagrij je vedel za nepopolnost biti človek, za to, da kljub vsemu svojemu popotovanju ne more dokončati, kar je začel.

78 Evagrij Pontski, *Pismo Melaniji* 27.

79 Evagrij Pontski, *Pismo Melaniji* 64–66.

PUŠČAVSKI VRELEC

Čeprav je Evagrij govoril o sebi kot »brezvodnem oblaku« v puščavi, je tok njegovih idej kakor reke strujal v morje in natihem napajal vznikajoče krščansko mistično izročilo. Ta tok je kljub preganjanju in posmrtni obsodbi tekel naprej. Evagrijeve spise so prepisovali in prepisovali puščavski kaligrafi. V grško govorečem svetu so Evagrijevo ime potihem odstranjali z naslovnih rokopisov, vendar so nadaljevali tako s prepisovanjem kakor tudi s posnemanjem njegovih pregovorom podobnih »poglavij«. Njegove ključne uvide je vase vsrkal véliki ortodoksni mistični teolog Maksim Izpovedovalec (ali tradicionalno »Spoznavalec«, *Confessor*, umrl leta 662) in jih uvil v svojo globoko teološko sintezo.⁸⁰ Maksimove sposoje so globoke, vendar nikdar nekritične. Poskrbel je za izravnavo Evagrijevih neravnovesij. Globoko je na primer razmišljal o Kristusovi človeškosti, ki se je Evagrij skoraj ni dotaknil. Kljub temu pa so Evagrijevi uvidi prek njega prišli v obtok in se razlili po širšem ortodoksnem mističnem izročilu.

Evagrijevi rokopisi so se na Vzhodu razširili tudi še dlje, onstran meja rimskega cesarstva, med sirsko govoreče kristjane v Perziji. Tam so se njegovega imena spominjali in mu izkazovali čast. Izak iz Niniv, ki se je v 7. stoletju rodil v Katarju in postal škof današnjega Mosula v Iraku, je z naklonjenostjo govoril o »blaženem« (*mar*) Evagriju in ga slavil kot »prejemnika brezmejnih duhovnih razodetij«.⁸¹ Ohranil je in naprej posredoval Evagrijeve misli o čisti molitvi in safirni luči uma.⁸² Vendar je tudi Izak izravnava Evagrijeva neravnovesja ter srce prei-

80 O Maksimovem navezovanju na Evagrija glej Andrew Louth, *Maximus the Confessor, Early Christian Fathers*, London: Routledge, 1996, zlasti str. 35–38. V slovenščini prim. Maksim Spoznavalec, *Izbrani spisi*, prev. G. Kocijančič, Celje 2000.

81 Izak iz Niniv, *Govor* II, 35, 12. Za sirsko besedilo z angleškim prevodom glej knjigo Isaac of Nineveh: »*The Second Part*«, *Chapters IV–XVI*, izd. Sebastian Brock, Louvain: Peeters, 1995 (*Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium* 554), str. 142–143. O Izakovem življenju in naukih glej Hilarion Alfeyev, *The Spiritual World of Isaac the Syrian*, Kalamazoo: Cistercian Publications, 2000 (CS 175).

82 Izak iz Niniv, *Govor* II, 22. Glej tudi Sebastian Brock (ur.), *The Syriac Fathers on Prayer and the Spiritual Life*, Kalamazoo, MI: Cistercian Publications, 1987 (CS 101), str. 262–263.

skoval globlje in pozitivneje od njega. Z Evagrijevo »fiziko« v mislih je govoril o mistikovem globoko občutenem sočutju do vsega stvarstva:

In kaj je usmiljeno srce? [...] Srce, ki gori za vse stvarstvo, vse ljudi, ptice in živali, za demone in vse, kar biva. Ko se jih [človek] spominja in jih gleda, mu iz oči vrejo solze zaradi moči sočutja, ki mu stiska srce, in to se zavoljo obilice usmiljenja, ki ga občuti, skrči ter ne more več poslušati niti spraševati o kakršni koli bolečini ali majhnem trpljenju česar koli v stvarstvu. Zato ta človek s solzami ves čas daruje molitev celo za živali, ki niso dozvetne za smisel, in za sovražnike resnice ter za tiste, ki mu škodujejo, da bi obstali in bi jim bilo odpuščeno, [...] kar je posledica neizmernega sočutja, brez mere vlitega v njegovo srce – kakor Bog.⁸³

Evagrijeve ideje so se razširile tudi na Zahod. Njegov stari prijatelj Rufin je nekaj njegovih del prevedel v latinščino, Genadij, zgodovinar iz 5. stoletja, pa desetletja pozneje poroča, da mu je bilo precej Evagrija dostopnega v latinščini.

Evagrij je še veliko globlji pečat pustil na zahodnem mističnem izročilu, vendar bolj natihem, prek Janeza Kasijana (umrlega v tridesetih letih 5. stoletja).⁸⁴ Kasijanovo življenje poznamo le po koščkih in drobcih. Bil je velik popotnik in je iz prve roke poznal široko paletu zgodnjih eksperimentov v meniškem življenju, ki so se pojavljali naokrog po rimskem cesarstvu. Po poreklu je iz Skitije (sodobne Romunije); bil je dvojezičen, enako vešč grščine in latinščine. V zgodnjih osemdesetih letih 4. stoletja je v Betlehemu postal menih, potem ko je slišal zgodbe o egiptovskih menihih, pa je odšel v Egipt in skoraj petnajst let preživel v Makarijevi meniški naselbini v Sketis. Poznal je in naprej posredoval velike in majhne Evagrijeve ideje, vendar – zanimivo – nikdar ne omenja Evagrijevega imena. Zakaj ne? Preučevalci menijo, da zato, ker je leta 399 Evagrijeve prijatelje in učence doletelo preganjanje. Tega leta je Kasijan tudi sam zapustil Egipt – zakaj, ne pove nikjer – in se nastanil v Konstantinoplu, kjer ga je sprejel Janez Zlatousti in ga postavil za diakona. Potem ko so Zlatoustega nekaj let pozneje strmoglavili, pa je odšel v Rim in se spoprijateljil s ključnimi člani papeške kurije, tudi z nekdanjim arhidiakonom in poznej-

83 Izak iz Niniv, *Govor I*, 71. Za angleški prevod glej Brock, *Syriac Fathers*, str. 251.

84 O Kasijanu glej Harmless, *Desert Christians*, str. 373–413, in Columba Stewart, *Cassian the Monk*, New York: Oxford University Press, 1998 (Oxford Studies in Historical Theology).

šim papežem Leonom Velikim. Leta 410 se je nastanil v Marseillesu, pristaniškem mestu v južni Franciji. Tam je na prošnjo lokalnih škofov in opatov napisal dve deli: *Uredbe*, knjigo o temeljnih načelih meniškega življenja, in *Pogovore*, zbirko štiriindvajsetih dialogov s puščavskimi očeti, ki jih je srečal in občudoval.

Prek Kasijana so Evagrijeve ideje o osmerih »mislih« postale del duhovnega besednjaka latinskega Zahoda. Kasijan je ponavljal in razvijal tudi Evagrijeve poglede na nenehno nepodobstveno molitev. Kakor Evagrij je govoril o mističnem potovanju k Bogu kot vzponu na goro. Evagrij je pripovedoval o notranji gori Sinaj, na kateri je menih deležen videnja Boga, ki so ga imeli Mojzes in Izraelove starešine, Kasijan pa o menihu, ki se skupaj s Kristusom vzpenja na goro spremenjenja, »visoko goro v puščavi«, na kateri Kristus »tistim, ki si ga zaslužijo zreti s čistim pogledom duše, razodeva veličastvo svojega obličja in podobo svoje svetlosti«. ⁸⁵ In če je Evagrij govoril o bogoslovju kot zrenju Trojice, je Kasijan o našem mističnem zedinjenju s troedinim Bogom:

To [zedinjenje] bo, ko bo vsa naša ljubezen, vse hrepenenje, vse trud, vse prizadevanje, vse mišljenje, vse, kar živimo, kar govorimo in dihamo, postalo Bog, in ko bo enost, v kateri je zdaj Oče s Sinom in Sin z Očetom, prenesena v naše umevanje in naš um, tako da bomo, kakor On ljubi nas z iskreno, čisto in neuničljivo ljubeznijo, lahko tudi mi s trajno in neločljivo ljubeznijo pridruženi Njemu in tako zedinjeni z Njim, da bo vse, kar koli dihamo, kar koli umevamo in govorimo, Bog. ⁸⁶

Poznejši grški mistični teologi so prevzemali in razvijali Kasijanove poudarke. Slikali so ikone spremenjenja, pa ne zato, da bi kazali kratko malo na Kristusovo, ampak na naše lastno spremenjenje. Govorili so, tako kot tu Kasijan, o našem potovanju kot *théosis*, o tem, da bomo »poboženi«, »bogopodobni«. Medtem so zahodni menihi prebiral in hvalili Kasijanove *Pogovore*. Izmed njih najbolj slovi Benedikt, ki je v svojem močno vplivnem *Pravilu* vztrajal pri tem, da Kasijan postane nujno branje za vse njegove menihe. Tako je bila Evagriju in mistič-

85 Janez Kasijan, *Pogovori* 10, 6 (SC 54, 80). Za angleški prevod glej John Cassian, *The Conferences*, New York: Paulist, 1997 (Ancient Christian Writers [= ACW] 57), str. 375.

86 Janez Kasijan, *Pogovori* 10, 7, 2 (SC 54, 81). Za angleški prevod glej ACW 57, str. 375–376.

nemu izročilu puščave utrta pot na srednjeveški krščanski Zahod in še dlje.

Zdaj vidimo, da je bil Evagrij pri izvirih krščanskega mističnega izročila studenec in vrelec treh novih mističnih struj v treh jezikih. Bežno smo uzrli to, da lahko tudi suhe puščave postanejo rodovitni tokovi in brezimni kaligrafi natihem začnejo na novo pisati spomine na potovanje k Bogu.

GNOME

V Evagrijevo duhovnost lepo uvajajo tri zbirke izrekov: *Druga poglavja*, *Duhovne gnome v abecednem zaporedju* in *Druge gnome*.

Te zbirke – včasih nenaslovljene, včasih s skupnim naslovom *Gnome* (*Gnômai*) – so že v rokopisnem izročilu večkrat združene.¹ V nekaterih kodeksih nosijo skupni naslov *Alfabetska zbirka* (*Alphábeton*) oziroma *Alfabetski nasveti* ali *Verzi*. Najdemo jih tudi v sirskega prevodu Evagrijevih del.²

Izreki se vpisujejo v žanrsko tradicijo filozofskih sentenc.³ Kristjani se niso obotavljali prevzeti te književne zvrsti, ki se jim je zdela nekakšna zakladnica modrosti. V tem so se ravnali po nasvetu apostola Pavla: »vse, kar je resnično, kar je vzvišeno, kar je pravično, kar je čisto, kar je ljubezljivo, kar je častno, kar je količkaj krepostno in hvalevredno, vse to imejte v mislih« (prim. Flp 4,8). Justin Filozof je pozneje takšno držo do modrostnih uvidov poganske kulture izrazil z besedami: »Kar koli je kdor koli lepega povedal, je last nas, kristjanov, kajti mi molimo in ljubimo za Bogom Logos, ki je izšel od nenastalega in neizrekljivega Boga.«⁴ Nič čudnega ni torej, da je devet izrekov v pričujoči zbirki istovetnih z izreki v zbirkah, pripisanih Sekstu Filozofu,⁵ Klitarhu in pitagorejcem; trije so podobni drugje izpričanim gnomam. Le v devetih primerih⁶ lahko opazujemo izrazito zaobrnitev predkrščanskih filozofskih sentenc v krščansko (in specifično evagrijevsko) duhovnost: tako npr. Evagrij govori o Jezusu kot »drevesu življenja« (3, 17), o ljubezni do Jezusa in izpolnjevanju njegovih zapovedi (3, 20) in evharistiji (3,18–19).

Tako kot v vseh Evagrijevih sentencah notranje strukture teksta in nje-

1 Tako npr. v atoških kodeksih Protaton 26 in Lavra F 93, ki sta zelo pomembni priči za rekonstrukcijo Evagrijevih besedil, kot bomo videli še večkrat v nadaljevanju.

2 J. Muyltermans, *Evagriana Syriaca. Textes inédits du British Museum et de la Vaticane*, Louvain 1952, str. 33–4.

3 To je zgodaj opazil A. Elter (izd.), *Gnomica*, zv. I: *Sexti Pythagorici, Clitarchi, Evagrii Pontii sententiae*, Leipzig 1892, str. LII–LIV; ta izdaja, v kateri je objavljen tudi grški izvirnik treh zbirk Evagrijevih gnom, je prosto dostopna na naslovu archive.org.

4 *Druga apologija* 13.

5 Slovenski prevod tega zanimivega spisa sem objavil v G. Kocijančič, *Logos v obrambo resnice*, str. 33–69. Sekstove sentence je v latinščino že zgodaj prevedel Evagrijev prijatelj Rufin Oglejski (340/345 – 410); prepričan je bil, da so delo papeža Ksista.

6 1, 4; 1, 10; 1, 15; 1, 17; 1, 22–3; 2, 2; 2, 6; 2, 9; 3, 6.

govi slojeviti pomeni postajajo razvidni šele v kontemplativnem ritmu branja (počasem, za današnje bralske navade nevzdržno počasem), v ponavljanju, notranjem »prežvekovanju«, »okušanju« besedila in - kar je še pomembnejše - v prakticiranju, uresničevanju zahtev samega besedila na poti udejanjevanja kreposti.⁷ »Razumevanje« samega besedila zato ni predvsem v tem, da bi iz različnih tekstualnih enot (izrekov, poglavij, sholij) izluščili splošne pomenske strukture, predpostavljeni Evagrijev nauk, ki se skriva za fragmenti; izreki so koncipirani hkrati s svojimi prazninami, ki jih zapolnjuje bralčeva kontemplativna tišina, njegova želja in napor volje. Hkrati pa posameznih izrekov ali poglavij nikoli ne smemo izolirati od njihovega konteksta, saj zaporedje ni naključno, tudi tedaj ne, ko racionalno težko rekonstruiramo njegov smisel.⁸

44

Petindvajset sentenc pod naslovom *Druge gnome* je tako združenih brez očitnega načrta, podobno kot *Triintrideset urejenih poglavij* (ali: *Opredelitve strasti duše, dovzetne za smisel*) in *Druga poglavja*.⁹ Sinkewicz domneva, da gre – zaradi siceršnje Evagrijeve nagnjenosti k bolj razvidnemu strukturiranju (prim. njegov uvod v *Praktika*) – morda za zbirko, ki so jo sestavili šele njegovi učenci (ki so bili, kot vemo zlasti po najdbi atenskega rokopisa,¹⁰ zmožni tudi formuliranja lastnega sentenčnega materiala), tako da avtorstvo tega besedila po njegovem mnenju ni jasno.

7 Prim. G. Kocijančič, *Posredovanja*, Celje 1996, str. 57–98.

8 Prim. A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 41.

9 Po formalnem principu so urejene – sicer vsebinsko podobne – *Duhovne gnome v abecednem zaporedju*.

10 P. Géhin ga je objavil v zbirki SC (514): *Chapitres des disciples d'Évagre*, Pariz 2007.

DRUGA POGLAVJA

(*Hétera kephálaia, Capita paraenetica*)

1. Začetek odrešenja je obsodba samega sebe.¹¹
2. Bolje je v naključno smer vreči kamen kakor besedo.¹²
3. Do vseh postani (takšen), kakršni naj bi po tvoji želji bili vsi (do tebe).
4. V pravičnosti se uri bolj z dejanjem kot z besedo.¹³
5. Pobožen ni tisti, ki čuti usmiljenje do mnogih, ampak tisti, ki nikomur ne dela krivice.¹⁴
6. Bolje je živeti na ležišču iz listja in ohranjati pogum kot imeti zlato posteljo in se vznemirjati.¹⁵
7. Izmed prijateljev je prijeten¹⁶ tisti, ki hrani dušo.
8. Bogu izkazuj strahospoštovanje z dejanji, hvali ga z besedo, časti ga z mislijo.
9. Svečenika naredijo mišljenje, življenje in plemenitost.
10. Najslabše je biti suženj sramotnim strastem.¹⁷
11. Uči krepost z besedo, oznanjaj pa jo z dejanjem.
12. Imeti krepost – to naj po tvojem mnenju ne bo nekaj lepega, temveč dolžnost.¹⁸

11 obsodba db. spoznanje-proti (*katágnosis*) samemu sebi. Ta izrek (in precej naslednjih) najdemo pozneje citiran v delu *Sacra parallela* sv. Janeza Damaščana (PG 96).

12 Prim. *Sekst* 152; *Klitarh* 28; *Pitagorejske sentence* 7.

13 Prim. Ps 14,2; Prg 16,9; Iz 32,17; Rim 4,6; 2 Kor 11,15; Tit 3,5 in *Sekst* 606.

14 Prim. *Klitarh* 6.

15 Prim. *Pitagorejske sentence* 29,

16 prijeten db. sladek.

17 Prim. *Sekst* 75a.

18 dolžnost db. (to) »kakor je treba«. Prim. *Sekst* 447.

-
13. Če spoštuješ postavo, boš v skladu s postavo tudi živel.¹⁹
14. Tujec²⁰ je tisti, ki so mu tuje svetne reči.
15. Kdor je nevoščljiv, dela škodo samemu sebi; kdor o drugem slabo govori, nemudoma utрпи zlo sam od sebe.
16. Bogatašu se niti ne prilizuj niti ga ne razjezi.²¹
17. Vino krepi telo, Božja beseda pa dušo.²²
18. Ne uživaj slastne, temveč koristno hrano.
19. Če boš množici skušal ugajati, boš množici postal podoben.²³
20. Čez vsako mero²⁴ izrabljaj telo.
21. Ljubitelj naporov je tisti človek, ki mu preostaja čas.²⁵
22. Ne upoštevaj²⁶ (zunanje) oblike kristjana, temveč razmislek (njegove) duše.
23. Grajati brezgrajnega je greh proti Bogu.
24. Nevarnost (zaradi) oči in ušes je velika.²⁷

19 Prim. Rim 10,5.

20 tujec: mišljen je samotarski ideal tujstva, odhoda iz domače dežele in prebivanja v tujini iz asketskih nagibov.

21 Prim. Sir 8,2.

22 Prim. *Sekst* 413; *Pitagorejski izreki* 90.

23 Prim. *Sekst* 534.

24 Čez vsako mero db. Čez vse. Prim. *Sekst* 71a.

25 Prim. *Klitarh* 83.

26 upoštevaj db. sprejemaj. Prim. *Sekst* 462 in *Pitagorejski izreki* 54.

27 Prim. Jak 3,5.6.8 in *Klitarh* 144c.

DUHOVNE GNOME V ABECEDNEM ZAPOREDJU

(*Pneumatikà gnômai kat' alphábeton,*
Spiritaes sententiae per alphabeticum dispositae)

1. Neumestno je, da se tisti, ki se žene za častmi,²⁸ izogiba naporov, s katerimi se pride do časti.
2. Če hočeš spoznati Boga, najprej spoznaj samega sebe.²⁹
3. Izmed prijateljev je pristen tisti, ki s teboj ohrani skupnost v nesreči.³⁰
4. Strašno je, da si domišljaš veliko,³¹ čeprav delaš malo.
5. O vsem imeti mnenje – to onemogoča pridobitev védenja.
6. Vodnik nesmiselnega³² življenja je demon.
7. Plemenitost duše se kaže po njeni vzdržljivosti.³³
8. Pobožen je tisti človek, ki ne govori proti samemu sebi.³⁴
9. Božje svetišče je brezgrajen človek.³⁵
10. Najslabša posest je življenje, ki ni prestalo preizkusov.
11. Govori, kar je potrebno³⁶ in kadar je potrebno – in ne boš slišal tega, kar ni potrebno.³⁷

28 častmi: mišljene so »časti pri Bogu«, deležnost Božjega veličastva.

29 Prim. Job 5,27 in *Sekst* 394; 577.

30 *Klitarh* 92; *Pitagorejski izreki* 34.

31 Prim. Rim 12,3; 11,20, in *Klitarh* 61.

32 nesmiselnega ali: nemislečega, neumnega, nespametnega (*álogos*). Prim. *Sekst* 205; *Pitagorejski izreki* 49.

33 vzdržljivosti gr. *eutonía*, db. dobri napetosti, kar bi lahko prevedli tudi »intenzivnosti; moči; stanovitnosti značaja; vztrajnosti«.

34 proti samemu sebi ali: o samem sebi. V prvem primeru izrek meri na neskladnost besed in življenja, v drugem na bahanje in domišljavost.

35 Prim. *Sekst* 46a.

36 Prim. Tit 2,1.

37 Prim. Tit 1,11; *Sekst* 171a.

12. Največja posest je stanoviten prijatelj.
13. Volja,³⁸ zaljubljena v slavo,³⁹ je duševna bolezen.
14. Tujec in revež sta Božje zdravilo za oko.⁴⁰
15. Kdor ju⁴¹ sprejme, bo kmalu znova spregledal.
16. Lepo je ravnati dobro z vsemi – in še boljše s tistimi, ki nam ne morejo povrniti.
17. Govornik, ki služi pravičnosti,⁴² je kozarec hladne vode.⁴³
18. Keruba – to sta duševna čistost⁴⁴ in krotkost.
19. Čast,⁴⁵ katere je nekdo deležen v starosti, je dokaz tega, da je bil pred starostjo ljubitelj naporov; marljivost⁴⁶ pri mladeniču pa je jamstvo, da bo na starost deležen časti.
20. Soba v zgornjem nadstropju duše je resnično motrenje (*theoría*).⁴⁷

38 Volja ali: misel; mišljenje; razsojanje (*gnóme*).

39 zaljubljena v slavo gr. *philódoxos* – lahko bi prevedli tudi preprosto »častihlepna« (misel), vendar Evagriji drugje razlikuje med *dóxa* in *timé*, med slavo in častjo.

40 Prim. Raz 3,18 in A. Guillou, »*L'étranger et le pauvre sont un collyre de Dieu, celui qui les reçoit recouvrera rapidement ses yeux*« (*Évagre du Pont*). *Une dissimultanéité byzantine*, v: *Fremde der Gesellschaft: historische und sozialwissenschaftliche Untersuchungen zur Differenzierung von Normalität und Fremdheit*, izd. M. T. Fögen, Frankfurt a. M. 1991, str. 59–70.

41 ju db. ga.

42 ki služi pravičnosti db. v pravičnosti, s pravičnostjo (*en dikaiosýnei*).

43 Prim. Mt 10,42; Mr 9,41.

44 duševna čistost: gr. *sophrosýne*, pomemben pojem grške filozofije, o katerem prim. Platon, *Zbrana dela* II, str. 1045–46; pri Evagriju označuje zlasti neodvisnost od spolnega poželenja in ujetosti v erotične fantazije, torej krepost, nasprotno »nečistosti«, (fanazmatskemu in dejanskemu) »kurbanju« (db. prevedek gr. *porneía*).

45 Čast: ni mišljen ugled pri drugih, ampak sprejetost pri Bogu, »slava/veličastvo pri Bogu«, o kateri govori npr. Jn 5,44: pri asketu je (morebiten) ugled med ljudmi le nepomembno zrcaljenje te ontološke »časti«.

46 marljivost ali: resnoba; vnetost (*tò spoudaíon*).

47 O motrenju pri Evagriju prim. M. Tobon, *Raising Body and Soul to the Order of the Nous: Anthropology and Contemplation in Evagrius Ponticus*, v: *Studia Patristica* 57 (2013), str. 51–74; K. Corrigan, *Suffocation or Germination: Infinity, Formation and Calibration of the Mind in Evagrius' Notion of Contemplation*, v: *Studia Patristica* 57 (2013), str. 9–26; in L. Dysinger, *An Exegetical Way of Seeing: Contemplation and Spiritual Guidance in Evagrius Ponticus*, v: *Studia*

21. Če boš ljubil to, česar bi ne smel, ne boš ljubil tega, kar bi moral.⁴⁸
22. Bolje je imeti ponarejeno zlato kot hinavskega prijatelja.
23. Čista duša je bog za Bogom.
24. O, (kaj vse izvira) iz samoljubja, ki sovraži vse reči!⁴⁹

Patristica 57 (2013), str. 31–50.

48 Prim. *Sekst* 141; *Klitarh* 25.

49 Prim. *Sekst* 138.

DRUGE GNOME

(Héterai gnômai, Aliae sententiae)

1. Začetek ljubezni je prepričanje o veličastvu.⁵⁰
2. Lepo je biti bogat v krotkosti in ljubezni.
3. Naduta misel je vejalec kreposti.
4. Usmiljenje⁵¹ utre gladko pot⁵².
5. Omadeževana vest je krivičen sodnik.⁵³
6. Strašno je biti zaslužjen mesenim strastem.⁵⁴
7. Če želiš biti brez žalosti,⁵⁵ si prizadevaj ugajati Bogu.⁵⁶
8. Če kdo pravilno⁵⁷ skrbi zase, zanj skrbi Bog.

50

50 Težko razumljiv izrek. »Prepričanje o veličastvu« slovenim grško *hypólepsis dóxes*: prva beseda v imenovalniku pomeni mnenje, pod-vzetje, pod-meno in prepričanje, ki izvira iz mnenja, torej ne iz trdnega védenja ali spoznanja, *dóxa* pa ima po eni strani pomen mnenja, videza, ugleda, slave, po drugi pa Božje slave/veličastva. Izrek pretanjeno združuje vse te pomenske odtenke in skicira svojevrstno fenomenologijo *agápe*: ta se ne začinja s »platonskim« osvobajanjem od videza v smeri proti resnično bivajočemu, ampak z domnevajočim ovrednotenjem videza, *dóxe*. Tako bližnjega kot Boga začenjaj ljubiti s slutnjo veličastva, slave, ki mu je lastna in v meni zbujaj odziv. To ni le »začetek«, ampak tudi trajno »počelo« (oboje je pomen gr. *arché*) darovanske ljubezni. Drugače povedano: izrek nas opozarja, da *agápe* ne sloni na vednosti, ampak vselej na verjetju in podvzemajoči izročitvi sebe drugemu/Drugemu.

51 usmiljenje ali: miloščina (*eleemosýne*). Usmiljenje in sočutje imata temeljni pomen v Evagrijevi etiki in duhovnosti; prim. K. Corrigan in G. Y. Glazov, *Compunction and Compassion: Two Overlooked Virtues in Evagrius of Pontus*, v: *Journal of Early Christian Studies* 22 (2014), str. 61–77.

52 Prim. Lk 3,5; Tob 3,2.

53 krivičen sodnik: ali drugače povedano: vest, ki jo bremenijo grehi, spremeni svoje kriterije in otopi.

54 Prim. *Sekst* 75a; *Pitagorejski izreki* 21.

55 brez žalosti ali: brez bolečine (*álypos*).

56 Prim. 1 Tes 4,1; Job 5,27.

57 pravilno db. lepo/dobro.

-
9. Čisto⁵⁸ srce je pristanišče motrenj (*theorémata*).
10. Ko hočeš spoznati, kdo si, se ne primerjaj s tem, kar si bil, ampak s tem, kar si postal na začetku.⁵⁹
11. Duša, zaljubljena v slavo, je vodnjak brez vode.
12. Naduta duša je gostišče razbojnikov: sovražna je do odjeka spoznanja.
13. Zla blodnjava resničnega moža je to, da ne pozna (Svetega) Pisma.⁶⁰
14. Da se bojiš Boga, spoznaj po svojih solzah.⁶¹
15. Ponižnost duše je nezlomljivo kopje.
16. Človek, ki ljubi krepost, je rajsko drevo.
17. Jezus Kristus je drevo življenja.⁶² Uporabljal ga, kakor je treba, in ne boš nikoli umrl.⁶³
18. Izkazuj dobroto resničnim ubožcem in boš jedel Kristusa.
19. Resnična moč je jesti Kristusovo telo.
20. Če ljubiš Kristusa, se ne boš pozabil držati njegovih zapovedi; iz tega se namreč kaže, kdo – za Bogom – izkazuje dobroto.
21. Iz tistega, ki je (naš) prijatelj v skladu z Bogom, pritekata med in mleko⁶⁴ z (njegovimi) resničnimi besedami; lahkomiselna duša pa ne bo imela takega prijatelja.

58 čisto db. zdravo-misleče, premišljeno (*sóphron*), kar pa je v Evagrijevem času imelo predvsem odtenek spolne neomadeževanosti, čistosti. Prim. op. k izreku 18.

59 Pomen enigmatične sentence je verjetno naslednji: ne primerjaj se s svojim preteklim življenjem (pred spreobrnjenjem), kar bi te lahko navdalo z domišljavostjo, ampak s tem, kar si »bil« (trajnostni imperfekt – tj. s tem, kar večno si) v Božji stvariteljski zamisli – in s prvotnim odpadom (s tem, kar si »postal«) od te zamisli proč. Ta odpad je za Evagrija povezan s previdnostno Božjo ustanovo, ki ljudi vodi k odrešenju – s stvarjenjem materialnega sveta.

60 Prim. Mt 22,29; Mr 12,24.

61 Prim. J. Driscoll, *Penthos and Tears in Evagrius Ponticus*, v: *Studia Monastica* 36.2 (1994), str. 147–63.

62 Prim. 1 Mz 2,9,3; 22,24; Prg 3,18; Iz 65,22; Raz 2,7,22; 14,19; in *Sholije k Pregovorom* 3,18.

63 Prim. Jn 14,15sl.; 15,10; 1 Jn 5,2-3.

64 2 Mz 3,8,17; 13,5; 33,3.

22. Misel, ki ljubi naslado, je okruten gospodar.
23. Zamolčati resnico pomeni zakopati zlato.
24. Kdor se boji Boga, dela vse skladno z Bogom.

DRUGA POGLAVJA

(fragment)

Če je »Gospodov dan kot tisoč let«, ⁶⁵ nihče izmed ljudi pa nima tisoč let – potemtakem nihče izmed ljudi ni spoznal vsega Gospodovega dne. ⁶⁶

65 2 Pt 3,8; prim. Ps 89,4,

66 Prim. 2 Pt 3,10; 1 Kor 1,8; 5,5; 2 Kor 1,14; 1 Tes 5,2; Jl 1,15; 2,1; 4,14; Abd 1,15; 13,6.9; Jer 32,33; Ezk 7,10; 13,5. Fragment je objavil J. Muyldermans, *À travers la tradition manuscrite d'Évagre le Pontique*, Louvain 1932, str. 74.

POGLAVJA IN TRAKTATI

PRAKTIK

(*Lógos praktikós; Practicus*)

Praktik, včasih poimenovan tudi *Samotar (Monachós)*, je književnozvrstno podoben zbirkam gnom. Sestavljajo ga sentence oziroma natančneje 100 oštevilčenih »poglavij« (kephálaia).¹ Ima dokaj jasno strukturo. Uvaja ga predgovor in zaključuje epilog. Začetna opomba daje navodila prepisovalcu; po vsej verjetnosti izvira od Evagrija samega.

Zbirka je naslovljena na Anatolija, ki je morda istoveten s človekom, omenjenim v koptski različici Paladijevih *Zgodb za Lavza (Historia Lausiacae)*: ta Anatolij je bil bogat notar, po rodu iz Španije, ki je postal menih in nekoč obiskal aba Pamba.² Morda je kot premožen mož nekoč financiral prepisovanje – kar je bila antična varianta tiska – Evagrijeve trilogije (*Praktik, Gnostik, Gnostična poglavja*).

Po mnenju avtorjev kritične izdaje, ki je predloga pričujočega prevoda, Antoina in Claire Guillaumont, naj bi bil »Praktik« objavljen v dveh redakcijah, in sicer v precejšnjem časovnem razmiku.³ Prvotno verzijo je po njuni hipotezi sestavljalo prvih 90 poglavij brez predgovora in epiloga ter brez apoftegem na koncu; napisana naj bi bila pred *Gnostikom* in *Gnostičnimi poglavji* (ti dve deli omenja pozneje nastali predgovor). Guillaumontova svojo domnevo podpirata z Evagrijevim zagotavljanjem, da je zvest naukom svetih očetov, ki so pred njim živeli v puščavi, in da njegov nauk o praktičnem in gnostičnem življenju ne izhaja iz njegove lastne izkušnje, temveč iz tradicije. V tem namreč lahko vidimo znamenje, da se je že začela kritika origenistično usmerjenih menihov.⁴ Evagrijs Anatoliju kar

1 O tej književni vrsti prim. prim. P. Géhin, *Les collections de Kephalaia monastiques: Naissance et succès d'un genre entre création originale, plagiat et florilège*, v: *The Minor Genres of Byzantine Theological Literature*, ed. A. Rigo, Turnhout 2013, str. 1–50.

2 O Anatoliju prim. G. Bunge, 32–7. O koptskem Pambovem življenjepisu prim. G. Bunge in A. de Vogue, *Quatre ermites égyptiens d'après les fragments coptes de l'Histoire Lausiacae*, Begrolles-en-Mauges (Abbaye de Bellefontaine), 1994, str. 99–100.

3 A. in C. Guillaumont (izd.), *Évagre le Pontique, Traité Pratique ou Le Moine*, SC 170–1, Pariz 1971, zlasti str. 381–6.

4 O tem prim. temeljno študijo A. Guillaumont, *Les 'Kephalaia Gnostica' d'Évagre le Pontique et l'histoire de l'origénisme chez les grecs et chez les Syriens*, Pariz 1962, str.

trikrat napiše, da je razlago simbolizma meniškega oblačila podedoval od svojih puščavskih predhodnikov in na koncu spisa poudari, koliko dolguje svetim očetom in svojemu učitelju Gregorju iz Nazianza. Tudi apoftegme predhodnikov naj bi imele nalogo, podkrepiti tradicionalnost Evagrijeve misli. Seveda gre le za domnevo in vprašamo se lahko, ali je ta rekonstrukcija nastanka besedila res prepričljiva. Zakaj naj bi šlo v poklonu tradiciji za obrambo? Ali ni bolj naravno v njem videti temeljni impulz hvaležnosti, ki ga v patristični književnosti tudi sicer pogosto srečujemo?

Čas nastanka spisa ni gotov, je pa vsekakor nastal pred *Sholijami k psalmom* in *Ugovarjalcem*, saj v teh dveh spisih najdemo reference na *Praktika*.

Devetdeset jasno strukturiranih poglavij se deli na dva odseka: poglavja 6–53 obravnavajo osem »zlih misli«, strasti in demone, poglavja 54–90 pa brezstrastje.⁵

54

Podrobneje jih lahko razčlenimo takole:

Predgovor (pogl. 1–9)

A. Prvi del (pogl. 1–53)

I. Uvod (1–5)

II. Misli, strasti, demoni (pogl. 6–53)

i. O osmih mislih (pogl. 6–14)

1. Požrešnost (pogl. 7)
2. Nečistovanje (pogl. 8)
3. Pohlep (pogl. 9)
4. Žalost (pogl. 10)
5. Jeza (pogl. 11)
6. Duhovna naveličanost (pogl. 12)
7. Domišljavost (pogl. 13)
8. Napuh (pogl. 14)

ii. Zdravila proti osmim mislim (pogl. 15–33)

1. Požrešnost (pogl. 16)
2. Nečistovanje (pogl. 17)
3. Pohlep (pogl. 18)
4. Žalost (pogl. 19)
5. Jeza (pogl. 20–26)

47–92.

5 Prim. za sistematičen komentar G. Bunge, *Praktikos, oder, Der Mönch: Hundert Kapitel über das geistliche Leben*, Köln 1989.

-
- 6. Duhovna naveličanost (pogl. 27–29)
 - 7. Domišljavost (pogl. 30–32)
 - 8. Napuh (pogl. 33)
- iii. O strasteh (pogl. 34–39)
 - 1) Vzroki strasti (pogl. 34–36)
 - 2) Mehanizmi, ki sprožijo strasti (pogl. 37–39)
 - iv. Navodila (pogl. 40–53)
 - 1) Odgovori na posebne vzorce demonskih skušnjav (pogl. 40–42)
 - 2) Vzorci demonskih skušnjav (pogl. 43–48)
 - 3) Sredstva, s katerimi se zoperstavimo demonom (pogl. 49–53)
 - (a) Molitev (pogl. 49)
 - (b) Notranja čuječnost (pogl. 50–51)
 - (c) Askeza (pogl. 52–53)
- B. Drugi del (pogl. 54–100)
- I. Brezstrastje (pogl. 54–90)
 - i. Kaj se dogaja med spanjem? (pogl. 54–56)
 - ii. O stanju, ki je blizu brezstrastju (pogl. 57–62)
 - iii. O znamenjih brezstrastja (pogl. 63–70)
 - iv. Praktični premisleki (pogl. 71–90)
 - II. Izreki svetih samotarjev (pogl. 91–100)

Epilog

Prvih pet poglavij *Praktika* uvaja temeljno Evagrijevo razlikovanje med praktičnim življenjem (se pravi askezo, ki prek boja s strastmi oziroma strastnimi mislimi⁶ vodi do kreposti, s katerimi nad grešnimi vzgibi prevzamemo nadzor in tako postanemo notranje svobodni) in naravnim motrenjem (tj. kontemplacijo logosov ustvarjenih bitij), ter končno teološkim motrenjem ali »spoznanjem Svete Trojice«. Ta dinamika transformira antični pojem *areté*, kreposti, ki postane v krščanskem duhovnem horizontu svojevrstna kenoza, kristomorfno in teocentrično izpraznjevanje samega sebe.⁷

Poglavji 4 in 5 uvajata razpravo o asketskem življenju. Ta se vsebinsko povezuje s spisoma *O osmih hudobnih duhovih* in *O mislih*. Obstajajo se-

6 Prim. L. Nieścior, *Praktike jako wlaka ze zlymi mslami w nauce Ewagriusza z Pontu*, v: *Vox Patrum* 17 (1997), str. 77–86.

7 Prim. J. Konstantinovsky, *Evagrius Ponticus on Being Good in God and Christ*, v: *Studies in Christian Ethics* 26 (2013), str. 317–332.

veda tudi razlike. Spis *O osmih hudobnih duhovih* naslavlja samotarja, ki šele stopa na pot askeze, *Praktik* tistega, ki na njej napreduje (vključno s tistimi, ki se že približujejo mejam brezstrastja), traktat *O mislih* pa je napisan s perspektive gnostika, ki je dosegel brezstrastje, a se mora zato, ker brezstrastje ni nič statičnega, še vedno bojevati s sledmi grehov v sebi: v njem zato ne najdemo sistematične predstavitve grehov, ampak le obsežnejšo obravnavo posameznih skušnjav in analizo medsebojne povezave grešnih misli. Bolj je tudi razvita analiza strasti in delovanj demonov, tako podnevi (notranje miselne sugestije) kot ponoči (v sanjah). Prvi spis, *O osmih hudobnih duhovih*, je torej bolj spodbujevalnega značaja; samotarja hoče spodbuditi, naj se loti boja proti grehom z udejanjanjem kreposti, ki so nasprotne posameznim grehom, a vsebuje le splošni oris teh grehov oziroma grešnih misli, *Praktik* pa navaja več podrobnosti o naravi in delovanju posameznih grehov in strasti ter obravnava poglobljena zdravila, ki jih je treba proti njim uporabiti. Na to se navezuje razprava o strasteh in o tem, kako jih vzgibavajo demoni; nadalje o tem, kako se strastem oziroma demonom zoperstavimo s konkretnimi asketskimi praksami. V drugem delu *Praktika* že pridemo do meje praktičnega asketskega življenja, saj obravnava stanje brezstrastja (*apáttheia*).

PRAKTIK

Prolog – pismo Anatoliju

Preljubi brat Anatolij, ker si meni, prebivalcu (puščave) Sketis,⁸ pred kratkim s svete gore⁹ napisal pismo in me zaprosil, naj ti pojasnim simbolično oblačilo¹⁰ samotarjev v Egiptu, saj si prepričan, da se to od oblačila drugih ljudi¹¹ ne razlikuje po naključju ali po nepotrebnem, naj ti torej povem, kaj sem se o tem naučil¹² od svetih očetov.

Kukulij¹³ je simbol milosti Odrešenika, našega Boga, ki pokriva vodilni del njihovih duš¹⁴ in neguje¹⁵ njihovo otroškost v Kristusu pred tistimi,¹⁶ ki jo poizkušajo bičati in ranjevati. Vsi, ki nosijo na glavi kukulij, na ves glas prepevajo: »Če Gospod ne zida hiše in ne varuje mesta, se zaman trudi tisti, ki si zida in si prizadeva varovati.«¹⁷ Take besede¹⁸ ustvarjajo ponižnost in izkoreninjajo napuh, to izvorno¹⁹ zlo,

57

8 prebivalcu (puščave) Sketis db. sedečemu v Sketis; prim. *Izreki svetih starcev*, prev. J. Hrovat, str. 302. Tu je Sketis verjetno razumljena v širokem pomenu egipčanske puščave, kjer so živeli puščavniki: Nitrije, Kelij in Sketis v ožjem pomenu.

9 s svete gore tj. s Sinaja ali po drugi razlagi iz Jeruzalema: morda je »Sveta gora« aluzija na Oljsko goro, kjer je prebivala meniška skupnost, ki sta jo ustanovila Melanija Starejša in Rufin.

10 simbolično oblačilo db. simbolično obliko (*symbolikòn schêma*). Tega simbolizma ne srečamo v zgodnejši meniški književnosti. Morda ga je razvil Evagrijsam po analogiji s simboličnim opisom oblačil judovskega vélikega duhovnika, ki ga je podal Filon Aleksandrijski. Evagrijev simbolizem je bil vpliven tako na Vzhodu kot na Zahodu, kjer ga je nadalje razvil Janez Kasijan v svojih *Ustanovah* (*Institutiones*).

11 od oblačila drugih ljudi db. drugih oblik/shem ljudi.

12 kaj sem se o tem naučil db. kar smo se naučili, epistularna množina.

13 kukulij tj. nekakšna kapuca, ki je pokrivala glavo ter vrat.

14 vodilni del njihovih duš gr. *tò hegemonikòn*.

15 neguje db. greje.

16 pred tistimi db. zaradi tistih.

17 Ps 126,1.

18 besede db. glasovi (gr. *phonaí*).

19 izvorno ali: počelno; začetno (*archaíon*).

ki je zrušilo na zemljo »Lučonosca,²⁰ ki vzhaja ob zori.«²¹

Golost rok²² kaže na nehljivosti samotarskega načina življenja: domišljavost lahko namreč srhljivo prikrije in zasenci kreposti, saj se vselej žene za častmi, ki prihajajo od ljudi, in tako prežene vero. (Jezus) pravi: »Kako bi mogli verovati vi, ki sprejemate slavo drug od drugega in ne iščete slave od edinega Boga?«²³ Tisto, kar je dobro, mora biti takšno, da se je treba in se je mogoče zanj odločiti zaradi njegovega samega in ne zaradi česa drugega;²⁴ če v to ne privolimo,²⁵ je tisto, kar nas spodbuja k udejanjanju lepega/dobrega (*kalón*), videti mnogo dragocenejše od tega, kar nastaja – in med največje neumestnosti sodi misel in govor²⁶ o nečem, kar bi bilo boljše od Boga.

Analabos,²⁷ ki je v obliki križa prepleten na ramah samotarjev, je simbol vere v Kristusa. Ta vera namreč podpira krotke, vedno jih brani pred ovirami in jim omogoča nemoteno delovanje.

Pas, ki stiska njihove obisti,²⁸ odriva vso nečistost in veleva tole: »Za človeka je dobro, da se ne dotika ženske.«²⁹

Meloto³⁰ nosijo zato, ker »v telesu vselej nosijo Jezusovo umira-

20 Lučonosca tj. Luciferja, satana.

21 Iz 14,12.

22 Menihi so imeli roke gole, ker so nosili laneno tuniko brez rokavov, imenovano *kolóbion*. Roke so pri Evagriju simbol praktike; prim. *Sholije k Pridigarju* 4,5 in *Sholije k Pregovorom* 19,24.

23 Jn 5,44.

24 zaradi njegovega samega in ne zaradi česa drugega: načelo, ki ga večkrat formulira Aristotel; prim. *Evdemova etika* I,5, izd. I. Bekker, 1097a 33–34: »popolno dobro izberemo vselej samo po sebi in nikdar zaradi (česa) drugega«; *Retorika* I,7, 1363 b 13–14: »dobro imenujemo tisto, kar izberemo zavoljo tega samega in ne zaradi (česa) drugega«.

25 v to ne privolimo ali: če nam to ni dano.

26 misel in govor db. umevanje (*ennoein*) in govorjenje.

27 analabos tj. nekakšen volnen škapulir, narejen iz dveh lanenih trakov, ki sta se križala na prsih in preprečevala, da bi obleka mahedrala in meniha ovirala pri delu. Evagrij se v razlagi simbolizma analabosa ne navezuje na obliko, ampak na ime (*analabein* = vzameti gor, podpreti) in namen tega oblačila.

28 obisti: obisti simbolizirajo strasti že pri Filonu Aleksandrijskem, pri Origenu in pri »velikih Kapadokijcih« – Gregorju iz Nazianza, Gregorju iz Nise in Baziliju Velikem.

29 1 Kor 7,1.

30 meloto: tj. nekakšen plašč iz ovčje ali kozje kože. Živalske kože so bile v krščanski eksegezi (npr. pri Origenu in Gregorju iz Nise) simbol mrtvičenja telesa in izničenja strasti.

nje»³¹ in si prizadevajo utišati vse nesmiselne telesne strasti ter odpraviti nekreposti duše z udeleženo v Lepem/Dobrem (*tò kalón*): ljubijo namreč revščino, pred pohlepom pa bežijo kot pred materjo malikovanja.

Palica je »drevo življenja za vse, ki se je držijo, in trdna opora za vse, ki se nanjo opirajo kot na Gospoda«. ³²

Obleka je torej, strnjeno rečeno, simbol teh reči – tole pa so besede, ki jih očetje neprestano govorijo samotarjem: ³³ »Vero, o otroci, utrjuje strahospoštovanje do Boga; tega spet utrjuje samoobvladovanje; to naredita neuklonljiva vztrajnost in upanje, iz katerih se rodi brezstrastje, ³⁴ ki ima za svojo hčerko ljubezen: ljubezen pa so vrata fizičnega spoznanja, ki ga nasledita bogoslovje (*theología*) in skrajna blaženost.«

Zaenkrat naj bo o svetem oblačilu in nauku starcev povedano le toliko; zdaj namreč moramo začeti s prikazom praktičnega in gnostičnega življenja. Ne bomo podali (vsega), kar smo videli ali slišali, ampak le tisto, kar so nas starci ³⁵ naučili zato, da bi mi to posredovali drugim. Praktične (nauke) smo zgoščeno razdelili na sto poglavij, gnostične pa na petdeset poleg šeststotih: ³⁶ nekatere stvari smo prikrili, druge zastri, da bi ne dali psom tega, kar je sveto, in ne bi metali biserov pred svinje ³⁷ – razvidne pa bodo te resničnosti vsem, ki z njimi stopajo po isti sledi.

1. Krščanstvo je nauk (*dóγμα*) našega Odrešenika Kristusa: sestoji iz praktike, fizike in teologike. ³⁸

³¹ 2 Kor 4,10.

³² Prg 3,18; Evagrijeva opredelitev temelji na interpretativnem poistovetenju drevesa življenja (1 Mz 2,9) s Kristusom in Božjo Modrostjo. Prim. KG 5,69 in *Sholije k Pregovorom* 3,18.

³³ samotarjem db. njim.

³⁴ To zaporedje kreposti se naslanja na Klementa Aleksandrijskega (*Stromateis* 2, 31, 1). Prim. tudi *Praktik* 81; *Samotarjem* 3–5; 67–9.

³⁵ starci db. oni.

³⁶ S temi besedami Evagrij naznanja svojo trilogijo: *Praktik, Gnostik* in *Gnostična poglavja*.

³⁷ Prim. Mt 7,6.

³⁸ Prim. 63. pismo (*Epistula fidei* 8); *Samotarjem* 118–20 in G. Bunge, *Praktike, physike und theologike als Stufen der Erkenntnis bei Evagrius Pontikos*, v: *Ab Oriente et Occidente* (Mt 8,11): *Kirche aus Ost und West; Gedenkschrift für Wilhelm*

2. Božje kraljestvo³⁹ je brezstrastje duše, združeno z resničnim spoznanjem bivajočih resničnosti.

3. Božje kraljestvo je spoznanje Svete Trojice: spoznanje, ki se so-izteza s sestavo uma⁴⁰ in presega njegovo nepropadljivost.⁴¹

4. Kar nekdo ljubi, si vsekakor tudi želi, in kar si želi, si na vso moč prizadeva tudi doseči: vsak užitek se začne z željo in željo poraja čutna zaznava – tisto pa, kar je brez deleža v čutni zaznavi, je tudi prosto strasti.

5. Demoni se s puščavniki bojujejo neposredno,⁴² zoper tiste, ki uresničujejo krepost v samostanih ali občestvih, pa se oborožijo z bolj malomarnimi izmed bratov. Ta druga vojna je mnogo lažja od prve, saj na zemlji ni mogoče najti ljudi, ki bi bili bolj grenki od demonov ali bi lahko naenkrat sprejeli vso njihovo hudobijo.

O osmih mislih

6. Vsega skupaj je osem najsplošnejših⁴³ misli, v katerih je vsebovana vsaka misel: prva je misel požrešnosti, za njo misel nečistosti; tretja je misel lakomnosti,⁴⁴ četrta misel žalosti, peta misel jeze, šesta

Nyssen, izd. M. Schneider in W. Berschin, St. Ottilien 1996, str. 59–72.

39 Prim. 63. pismo (*Epistula fidei*) 8 (razlikovanje nebeškega in Božjega kraljestva).

40 spoznanje, ki se so-izteza s sestavo uma, je po Evagriju »nebeško kraljestvo«.

41 Prim. KG 3,32–33.

42 neposredno db. goli. Tj. napadajo njihove misli, medtem ko v samostanih za napad uporabljajo medčloveške odnose.

43 Gr. izraz »najsplošnejši«, *genikótatoi*, lahko pomeni tudi »tisti, ki (drugo misel) v največji meri porajajo«. Pojem so uporabljali stoiki v svoji analizi »strasti«, *páthe* (*Stoicorum veterum fragmenta*, izd. von Arnim zv. III, str. 94, št. 386). Na krščanskem Zahodu je »osem misli« postalo »sedem kardinalnih (ali: smrtnih) grehov«. Za analizo stoiških predpostavk Evagrijeve teorije grešnih misli prim. R. Sorabji, *From First Movements to the Seven Cardinal Sins. Evagrius*, v: *Emotion and Peace of Mind*, Oxford 2000, str. 357–371; za analizo njihovega nastanka v vzhodni krščanski misli I. Hausherr, *L'origine de la théorie orientale des huit péchés capitaux*, v: *Orientalia Christiana* 30.3 (1933), str. 164–75; za prikaz razvoja pojma in njegovega izjemnega vpliva na duhovnost srednjega in zgodnjega novega veka pa M. W. Bloomfield, *The Seven Deadly Sins: An Introduction to the History of a Religious Concept, with Special Reference to Medieval English Literature*, East Lansing 1952, in zbornik R. Newhauser (izd.), *The Seven Deadly Sins: From Communities to Individuals*, Leiden, 2007.

44 lakomnosti db. ljubezni do denarja (gr. *philargyría*).

duhovne naveličanosti, sedma domišljavosti in osma napuha. Ni odvisno od nas, ali te misli dušo nadlegujejo ali ne: od nas pa je odvisno, ali se (v duši) zadržijo dalj časa ali ne in ali zdražijo strasti ali pa jih ne zdražijo.

Požrešnost

7. Misel požrešnosti⁴⁵ spodbuja puščavnika, naj brž preneha z askezo: živo mu slika trebuh, jetra, vranico, vodenico, dolgotrajno bolezen, pomanjkanje potrebščin, odsotnost zdravnikov. Pogosto ga spominja na neke brate, ki jih je že doletelo to trpljenje. Včasih celo pregovori bolnike, naj obišejo te, ki živijo v samoobvladovanju, in naj jim pripovedujejo o svojih nesrečah ter o tem, kako so postali takšni zaradi askeze.⁴⁶

61

Nečistovanje

8. Demon nečistovanja prisiljuje k poželenju po raznih telesih: zelo silovito napada tiste, ki živijo zdržno, da bi tako odnehali, prepričani, da ne morejo ničesar doseči. Oskrunja jim dušo in jo nagiba k onim dejanjem, stori, da duša govori neke besede in jih drugič sliši, prav kakor bi bila videna in navzoča stvar sama.

Lakomnost

9. Lakomnost vsiljuje misel na dolgo starost in na nemoč rok za delo, na lakote, ki bodo nastopile, na bolezn, ki se obetajo, na grenkobo revščine in na to, kako sramotno je od drugih jemati, kar potrebujemo.⁴⁷

45 Prim. za sistematičen prikaz Evagrijevih (in širše puščavniških) analiz nerazumnega hrepenenja po hrani in boja z njim G. Bunge, *Gastrimargia: Wissen und Lehre der Wüstenväter von Essen und Fasten; dargestellt anhand der Schriften des Evagrius Pontikos*, Berlin 2012.

46 Mišljene so verjetno predvsem prebavne težave, ki so bile v puščavi običajne zaradi strogih postov; takšne zdravstvene probleme je imel tudi Evagri; prim. *Zgodbe za Lavza* 38,13.

47 Prim. *Osnove* 4.

Žalost

10. Žalost včasih nastopi zato, ker smo oropani tega, česar si želimo,⁴⁸ včasih pa sledi jezi. Ko smo oropani tega, česar si želimo, nastane takole: določene misli kličejo duši najprej v spomin dom in starše ter prejšnji način življenja. Ko pa vidijo, da se jim duša ne postavlja po robu, ampak jim voljno sledi in se izgublja v miselnih užitkih,⁴⁹ jo zgrabijo in potopijo v žalost, ker vse, kar je bilo nekdanj, prav zaradi njenega sedanjega načina življenja ne obstaja več in tudi ne more obstajati. In nesrečna duša postane tako utesnjena zaradi drugih misli, kakor je bila raztresena zaradi prvih.

Jeza

11. Jeza je najostrejša strast: pravijo⁵⁰ namreč, da je kipenje in vzgibanost zoper tistega, ki je storil krivico ali se zanj zdi, da je storil krivico. Dušo naredi divjo za ves dan, zlasti pa ugrablja um v molitvah, ko ji predoča obličje tistega, ki ji je prizadejal bolečino.⁵¹ Če jeza postane dolgotrajna in se spremeni v bes, ponoči povzroča nemire, omedlevico telesa in bledico ter napade strupenih živali. Res pa lahko ta štiri (znamenja), ki sledijo besu, spremljajo tudi več (drugih) misli.

Duhovna naveličanost

12. Demon duhovne naveličanosti,⁵² ki se imenuje tudi opoldan-

48 to, česar si želimo db. želja.

49 miselnih užitkih db. užitkih v skladu z razumom (*diánoia*).

50 Mišljene so opredelitve iz Aristotelovega spisa *O duši* (I,1,403 a 29–b 1 (*orgé*) ter ibid.403 a 26 (*kínesis*); določitev jeze kot »kipenja« Seneka pripisuje stoikom: »Nekateri od naših (tj. stoikov) trdijo, da se jeza zgane v srcu zaradi krvi, ki vzkipi okrog srca« (*De ira* II,19, izd. A. Bourgery, str. 45).

51 Prim. C. Stewart, *Evagrius on Prayer and Anger*, v: R. Valantasis (izd.), *Religions of Late Antiquity in Practice*, Princeton 2000, str. 71–80.

52 duhovna naveličanost: gr. izraz *akedía* označuje razpoloženje dolgčasa in brezvoljnosti, občutek absurda in nesmisla duhovnega življenja. Za sistematično rekonstrukcijo nauka o akediji pri Evagriju prim. A. Rüdiger, *Lebensverwirklichung und christlicher Glaube: Acedia-Religiöse Gleichgültigkeit als Problem der Spiritualität bei Evagrius Ponticus*, Frankfurt am Main/New York 1990; G. Bunge, *Acedia: Die geistliche Lehre des Evagrius Pontikos vom Überdruß*, Würzburg 2004 (angl. prevod *Despondency*, Crestwood, N.Y.: St. Vladimir's Seminary Press, 2012) in R. Peretó Rivas, *La acedia y Evagrío Póntico: Entre ángeles y demonios*, v: *Studia Patristica* 67 (2013).

ski,⁵³ je najtežji od vseh demonov: samotarja napade okrog četrte ure in kroži okrog njegove duše vse do osme.⁵⁴ Najprej stori, da je sonce videti počasno ali povsem negibno, in kaže, da ima dan petdeset ur. Nato (samotarja) sili, da neprestano pogleduje proti oknom in skače ven iz celice, da bi opazoval sonce, koliko mu še manjka do devete ure, ter pogleduje sem in tja, ali ni (blizu) kak brat ...⁵⁵ Navdaja ga s sovraštvom do kraja, samega (načina) življenja in ročnega dela ter mu navdihuje misel, da je med brati opešala ljubezen in da ni nikogar, ki bi (mu) bil v tolažbo. In če v teh dneh kdo povrh vsega še razžalosti samotarja, to hudobni duh le še pridene, da bi povečal sovraštvo. Zbuja mu željo po drugih krajih, kjer naj bi bilo zlahka najti vse, kar potrebuje, in željo po opravljanju manj naporne in donosnejše obrti. In še dodaja, da ugajati Gospodu pač ni stvar kraja – govori mu: »K Božanstvu je mogoče moliti povsod.«⁵⁶ Nato vsemu temu pridruži še spomin na (njegove) domače in na prejšnji način življenja, slika mu dolgotrajnost življenja in mu predoča boleče napore askeze. Vse mogoče zvijače uporablja, da bi samotar zapustil celico in zbežal s tekmovališča.

Temu demonu pa ne sledi kmalu noben drug, ampak dušo po končanem boju prevzameta neko mirno stanje in neizrekljiva radost.

Domišljavost

13. Misel domišljavosti je nadvse pretanjena in se zlahka prikraide v tiste, ki so že marsikaj dosegli: ta misel hoče, naj (samotar) javno prikazuje svoje boje in naj se poganja za slavo pri ljudeh.⁵⁷ Predoča mu kričeče demone, ozdravljene ženske in neko množico, ki se dotika (njegovih) oblačil.

Nato mu prerokuje duhovništvo⁵⁸ in poskrbi, da se pred njegovimi vrati znajdejo ljudje, ki ga (tako vneto) iščejo, da ga bodo zvezanega odpeljali, če ne bo sam hotel oditi.⁵⁹ In ko ga s praznimi upi tako

53 Prim. Ps 90,6.

54 napade okrog četrte ure in kroži okrog njegove duše vse do osme tj. po našem urniku od desete ure dopoldan do dveh popoldan.

55 Prim. *O osmih hudobnih duhovih* 6.

56 Prim. Jn 4,21-24.

57 Prim. 1 Tes 2,6.

58 Prim. *O mislih* 21.

59 Apoftegme in druga pričevanja o meniškem življenju nam pripovedujejo, da

dvigne v višave, nenadoma odleti in ga prepusti skušnjavam demona napuha ali demona žalosti, ki mu privedeta misli, nasprotne upom. Včasih pa ga izroči celo demonu nečistovanja – njega, ki je bil še pred kratkim zvezan in svet duhovnik ...

Napuh

14. Demon napuha pripravlja duši najtežji padec: prepričuje jo namreč, naj ne priznava Boga kot Pomočnika, ampak naj ima sebe za vzrok vseh svojih dobrih del in naj se napihuje pred brati, češ da so neumni, ker vsi o njej ne vedo tega. Za tem pa sledita jeza in žalost ter – kot poslednje zlo – izstop iz zdrave pameti, norost in videnje množice demonov v zraku.⁶⁰

64

Zdravila zoper osem misli

15. Blodeči⁶¹ um zaustavijo branje,⁶² bedenje in molitev; razžarjeno poželenje ugašajo lakota, telesni napor in odmaknjenost,⁶³ vznemirjeno razburljivost pomirijo prepevanje psalmov,⁶⁴ potrpežljivost in usmiljenje: a vse to seveda le v primeru, da se dogaja v primernih časih in z zmernostjo. Kar je neumerjeno in nepravočasno, je kratkotrajno: in kar je kratkotrajno, je prej škodljivo kot koristno.

Požrešnost

se je mnogo menihov iz ponižnosti izogibalo duhovniškemu posvečenju, tako da so jih morali k temu prisiliti drugi. Po cerkvenem zgodovinarju Sokratu je tudi sam Evagrij zbežal, ko ga je Teofil Aleksandrijski želel posvetiti v škofa (*Cerkvena zgodovina* IV,23, PG 67, 521 A). V koptski cerkvi je to izmikanje prišlo tako v navado, da so skozi precej stoletij vsakega meniha, ki je bil določen za bodočega patriarha, vse do posvečenja vklenili v verige. Prim.Y. Congar, *Ordinations invictus, coactus, de l'Eglise antique au canon 214*, v: RSPT 50 (1966), str.169–197.

60 Prim. *O osmih hudobnih duhovih* 8.

61 O naravni gibljivosti uma prim. pogl. 48.

62 branje: mišljeno je branje Svetega pisma. Prim. *Spodbuda* 1, 3.

63 odmaknjenost gr. *anachóresis*, anahoreza, umik (v puščavo), od tod izraz anahoret, puščavnik; prim. L. Nieścior, *Anachoreza w pismach Ewagriusza z Pontu*, Kraków 1997.

64 Prim. zlasti *O molitvi* 83, *Samotarjem* 98, *Praktik* 71, *Spodbuda* 1, 4; in za sistematično analizo L. Dysinger, *The Significance of Psalmody in the Mystical Theology of Evagrius of Pontus*, v: *Studia Patristica* 30 (1997), str. 176–182.

16. Tedaj ko naša duša hrepeni po raznovrstnih jedeh, jo kaže stisniti glede kruha⁶⁵ in vode, da bo postala hvaležna že zaradi ene same gole drobtinice. Nasičenost si želi raznolike hrane, lakota pa ima že nasičenost s kruhom za blaženost.

Nečistovanje

17. Pomanjkanje vode zelo pripomore k čistosti.⁶⁶ Naj te o tem priča tistih tristo Izraelcev, ki so si z Gideonom podvrgli Madian.⁶⁷

Lakomnost

18. Kakor je nemogoče, da bi isti (človek) obenem živel in bil mrtev, ni mogoče, da bi ljubezen sobivala s premoženjem. Ljubezen namreč ne izničuje le premoženja, ampak celo naše časno življenje.

Žalost

19. Kdor beži pred vsemi svetnimi užitki, je nedostopen stolp za demona žalosti: žalost je namreč oropanost za užitek, bodisi za sedanjí bodisi za pričakovani. Nemogoče je odgnati tega sovražnika, če smo strastno navezani na katero izmed zemeljskih stvari. Tja namreč postavi svojo zanko in povzroči žalost prav tam, kamor – kot vidi – se najbolj nagibamo.

Jeza

20. Jeza in sovraštvo spodbujata bohotenje razburljivosti.⁶⁸

65 Navadno so menihí pojedli funt (približno pol kilograma) kruha na dan (prim. Kasijan, *Conlationes* II,19, izd. E. Pichery SC 42, str. 133); Evagrij predlaga še večje odrekanje hrani. Njegov predlog graja Janez Lestvičnik v *Lestvi* (14, PG 88, 865 A–B), češ da je v nasprotju s človeško naravo, vendar je verjetno napačno razumel poglavje: njegova kritika namreč temelji na predpostavki, da je to nasvet začetnikom na duhovni poti, medtem ko Evagrij piše za puščavnike na visoki stopnji askeze.

66 V *Zgodovini menihov v Egiptu* beremo, da je sam Evagrij »pil zelo malo vode in se je povsem vzdržal kruha« (PL 21, 449 A–B).

67 Prim. Sod 7,5–7: tristo Izraelcev je bilo izbranih zato, ker so vodo pili po malem iz roke in ne pogoltno z usti. O zdržnosti od vode prim. *Samotarjem* 102.

68 Evagrij celih šest poglavij posveča strasti jeze: ta namreč povečuje razburljivost (*thymós*), razburljivost pa »slepi motrečega« (KG V,27), tj. onemogoča umno kontemplacijo in ima zato celo ontološki pomen, saj med umi vzpostavlja

usmiljenje in krotkost pa zmanjšujeta celo tisto razburljivost, ki že obstaja.

21. »Sonce naj ne zaide nad vašo jezo,«⁶⁹ da ne bi ponoči pristopili demoni in prestrašili duše ter naredili um bolj strahopeten za boj naslednjega dne. Strašne prikazni po naravi nastajajo iz zmedenosti razburljivosti.⁷⁰ Nič ne naredi duše tako ubežniške kot vznemirjena razburljivost.

22. Kadar se razburljivi del naše duše pod kakršno koli pretevo vznemiri, nam hudi duhovi vsiljujejo misel, kako lepa je odmaknjenost,⁷¹ da mi ne bi odpravili vzrokov žalosti in se rešili vznemirjenja. Ko pa se razžari železni del duše, skušajo v nas zbuditi ljubezen do ljudi ter nas imenujejo trdosrčne in podivjane, da bi mi tako zahrepeneli po telesih in se srečali s telesi. Ne smemo jih ubogati, ampak moramo ravnati prav nasprotno.⁷²

23. Ne izroči se misli jeze na ta način, da bi se v razumu bojeval s tistim, ki ti je prizadejal bolečino; tudi se ne predaj misli nečistosti tako, da bi si dalj časa domišljijsko predočal užitek. Prvo namreč dušo omrači, drugo jo kliče v razžarjenost strasti, oboje pa umaže tvoj um – in ko si v času molitve umišljaš take podobe in ne daruješ Bogu čiste molitve,⁷³ brž pripadeš demonu duhovne naveličanosti, ki se zlasti rad požene na takšna stanja in raztrga dušo kot pes srno.⁷⁴

24. V naravi razburljivosti je, da se bojuje z demoni in si na vso moč prizadeva za kakršen koli užitek. Zato angeli v nas spodbujajo misel na duhovno radost in blaženost, ki iz nje izvira, in nas pozivajo, naj razburljivost obrnemo zoper demone. Ti pa nas spet vlečejo proti

bitnostno območje demonov: »Demon je za smisel dovetno bitje, ki je zaradi (svojega) prevelikega *thymósa* prenehalo služiti Bogu« (KG I, 68). Zato smo po Evagrijevem nauku tudi ljudje lahko demonični – in to ne le v metaforičnem smislu.

69 Ef 4,26.

70 Prim. Platon, Drž 572a–b.

71 V Kelijah, kjer je živel Evagrij, so bili menihi polpuščavniki (semianahoret), tako da je lahko vsakdo živel bolj ali manj oddaljeno od bratov, kakor se mu je pač zdelo primerno za njegovo duhovno življenje.

72 Prim. *Evlogiju* 5, 5.

73 O ovirah pri molitvi prim. *O molitvi* 21–27 in *Devici* 6.

74 srno: različica: mrtveca.

svetnim užitkom⁷⁵ ter silijo razburljivi del duše, naj se protinaravno bojuje z ljudmi, tako da bi se um na ta način omračil, odpadel od spoznanja in postal izdajalec kreposti.⁷⁶

25. Pazi nase, da ne bi kdaj ujezil kakega brata in ga pregnal, kajti v tem primeru vse svoje življenje ne boš ubežal demonu žalosti, ki te bo vselej oviral v času molitve.

26. Darovi ugašajo zamero. O tem naj te prepriča Jakob: z darovi je pričakal Ezava, ki mu je prihajal nasproti s štiristotimi (ljudmi).⁷⁷ Mi pa, ker smo ubogi, izpolnimo svojo dolžnost s pogostitvijo.⁷⁸

Duhovna naveličanost

67

27. Kadar zapademo duhu naveličanosti, moramo s solzami razdeliti dušo (na dve); prvo naredimo za tolažnico, drugo za tolaženo in posejmo v sebi dobre upe s prepevanjem besed svetega Davida: »Zakaj si tako žalostna, moja duša, in zakaj me vznemirjaš? Upaj v Boga, ker ga boš hvalila: on je odrešenje mojega obličja in moj Bog.«⁷⁹

28. V času skušnjav ne smemo zapuščati celice in si za to seveda izmišljati domiselnih pretvez, ampak moramo sedeti znotraj, vztrajati in plemenito sprejemati vse prihajajoče (demone), prav posebej pa demona duhovne naveličanosti, ki je težji od vseh, a naredi zato dušo najbolj preizkušeno. Beg in izmikanje pred temi boji um nauči nespretnosti,⁸⁰ strahopetnosti in ubežništva.⁸¹

29. Naš sveti in v praktiki nadvse podkovani učitelj⁸² je dejal, da

75 Tit 2,12.

76 Prim. *Evlogiju* 11, 10.

77 Prim. 1 Mz 32,7.

78 Tj. z gostoljubnostjo. Verjetno aluzija na Prg 21,14: »Skrivni dar prežene jezo«; prim. tudi *Samotarjem* 15 in *Devici* 41.

79 Ps 41,6. Prim. tudi *Devici* 39 in *Samotarjem* 56. Evagrijev uporabo besed Svetega pisma proti demonom podrobno obravnava v *Ugovarjalcu*.

80 Prim. pogl. 50.

81 Prim. *Samotarjem* 55.

82 v praktiki nadvse podkovani db. nadvse praktični, tj. nadvse asketski; verjetno je mišljen Makarij Egipčan (prim. pogl. 93), po drugi razlagi Makarij Aleksandrijski. O praktiki pri Evagriju in širše v puščavski tradiciji prim. Ch. Joest, *Die Praktike bei Evagrius Pontikos und in den Pachom-Briefen*, v: *Ostkirchliche Studien* 49 (2000), str. 31–54. O Makarijevem poudarjanju vsakodnevne misli

se mora puščavnik vselej pripravljati tako, kakor da bo jutri umrl, in narobe, da mora telo uporabljati tako, kakor da bo skupaj z njim živel še mnogo let: prvo namreč potolče misli naveličanosti in naredi samotarja bolj vnetega; drugo pa ohranja njegovo telo pri zdravju in varuje stalno enakomernost samoobvladovanja.

Domišljavost

30. Težko je ubežati pred mislijo domišljavosti: kar namreč storiš, da bi jo odpravil, ti postane počelo druge domišljavosti. Sleherni naši pravilni misli pa ne nasprotujejo demoni, ampak nekaterim mislim nasprotujejo tudi nekreposti, v skladu s katerimi smo postali takšni (kot smo).

31. Spoznal sem, da demonu domišljavosti sledijo skoraj vsi demoni: ob padcu tistih, ki mu sledijo, nesramno pristopi in začne samotarju razkazovati veličino njegovih kreposti.⁸³

32. Kdor se je dotaknil spoznanja in od njega kot sad utrgal užitek, se ne bo nič več dal prepričati demonu domišljavosti, četudi mu predoči vse užitke tega sveta. Kajti kaj bi mu lahko obljubil boljšega od duhovnega motrenja?⁸⁴ V kolikor pa smo brez okusa spoznanja, zavzeto udejanjajmo praktiko ter kažimo Bogu svoj smoter, da namreč vse počnemo zato, da bi ga spoznali.

Napuh

33. Spominjaj se svojega prejšnjega življenja in svojih starih padcev ter tega, kako si bil poln strasti, a si po Kristusovem usmiljenju stopil v brezstrastje; spominjaj se, kako si odšel iz sveta, ki te je v mnogih stvarih in mnogokrat ponižal. Premišljuj tudi tole: kdo te varuje v puščavi? Kdo odganja demone, ki zoper tebe škripajo z zobmi? Takšne misli ustvarjajo ponižnost in ne sprejemajo v notranjost demona napuha.⁸⁵

na smrt prim. *Letter of Makarios to his Sons* 17, izd. W. Strothmann, *Die syrische Überlieferung der Schriften des Makarios*, 2 zv., Wiesbaden, 1981, zv. 2, str. XXII; in Janez Kasijan, *Ustanove (Institutiones)* 5, 41.

83 Prim. *Motrenja* 57.

84 Od Klementa Aleksandrijskega in Origena naprej so krščanski misleci učili, da vsakdo, ki izkusi resnično kontemplacijo, izgubi veselje nad propadljivimi in minljivimi stvarmi.

85 Napuh je torej v zadnji instanci nepriznavanje Božje pomoči; prim. *O osmih*

O strasteh

34. Če imamo na nekaj strastne spomine, to pomeni, da smo pred tem stvari (na katere imamo spomine) sprejeli s strastjo. Velja pa tudi obratno: na tiste stvari, ki jih sprejmemo s strastjo, bomo imeli strastne spomine. Zato bo tisti, ki je premagal dejavne⁸⁶ demone, zaničeval tudi to, kar udejanjajo.⁸⁷ Nesnovna vojna je namreč težja od snovne.

35. Duševne strasti dobivajo spodbude iz ljudi, telesne pa iz telesa. In telesne strasti potolče samoobvladovanje, duševne pa duhovna ljubezen.⁸⁸

36. Tisti (demoni), ki načelujejo duševnim strastem, vztrajajo do smrti; tisti, ki načelujejo telesnim, se umaknejo hitreje. In drugi demoni so podobni vzhajajočemu ali zahajajočemu soncu, saj se dotikajo le dela duše; opoldanski (demon) pa po navadi objame celotno dušo in skuša zadušiti um. Zato je sladka odmaknjenost po izničenju⁸⁹ strasti. Tedaj namreč obstajajo le še goli spomini;⁹⁰ in boj ne pripravlja samotarja na ogorčen spopad, ampak na motrenje boja.

37. Pozorni moramo biti na to, ali misel spodbuja strasti⁹¹ ali pa strasti misel.⁹² Nekaterim se zdi prvo, drugim drugo.

38. Čutne zaznave po naravi zbujajo strasti – in če sta navzoča ljubezen in samoobvladovanje, se strasti ne bodo zbudile, če pa sta odsotna, se bodo. V primeri s poželenjem razburljivost potrebuje več

hudobnih duhovih 8. To misel razvija Kasijan v *Ustanovah* 12, 9–11.

86 dejavne ali: tiste, ki obsedajo (*energountes*).

87 to, kar udejanjajo ali: tiste, katere obsedajo.

88 Prim. *Evlogiju* 21, 23.

89 izničenju db. izpraznitvi (*kénosis*).

90 goli spomini tj. spomini, ki jih ne spremljajo strasti. Ko je duša osvobojena strasti, se lahko posveti motrenju smislov – tj. logike, ustroja – duhovnega boja; prim. *Praktik* 83.

91 Verjetno Evagriji misli na nauk stoikov, da je »vsakršno vznemirjenje (utemeljeno) v mnenju« (Cicero, *Pogovori v Tusku* IV, 79, izd. Fohlen/Humbert, Pariz 1931, str. 97; prim. ibid. III, 24; Epiktet, *Priročnik* 5; Mark Avrelij, *Samemu sebi* 8, 47 itn.).

92 Evagriji morda misli na tezo, ki jo navaja Aristotel v svojem spisu *O duši* I,1 403 a16–b3. Prim. tudi Plotinove *Eneade* III, 6, 4.

zdravil: in zato se ljubezen imenuje »velika«,⁹³ ker je uzda razburljivosti. Prav ljubezen je sveti Mojzes v svojem besedilu o naravnih resničnostih (*tà physiká*) simbolno poimenoval »bojovník s kačami«. ⁹⁴

39. Duša se zaradi smradu, ki je značilen za demone, po navadi vneto postavi v boj zoper misli, ko zazna, da se ji približujejo: svojo takšnost namreč oblikuje po strasti tistega, ki jo nadleguje.⁹⁵

Nasveti

40. Ni v vsakem času mogoče izpolniti običajnega pravila,⁹⁶ vendar moramo biti pozorni na ugoden trenutek⁹⁷ in si prizadevati izpolnjevati zapovedi, ki se jih da udejanjiti, kolikor je to pač mogoče. Kajti da so trenutki takšni, ne uide niti demonom. Prav zato so se vzdigali proti nam: preprečujejo, da bi se zgodilo tisto, kar je mogoče, in nas prisiljujejo, da počnemo tisto, kar ni mogoče. Branijo nam, da bi se v boleznih zahvaljevali zaradi bolečin in da bi bili potrpežljivi s tistimi, ki nam strežejo; ko smo slabotni, nas spet silijo k samoobvladovanju in k temu, da kljub svojim težavam molimo psalme stoje.

41. Ko bomo prisiljeni za kratek čas prebivati v mestih ali vaseh, se z vso vnemo oklenimo samoobvladovanja v sobivanju s svetnimi ljudmi – da ne bi naš um postal odebeljen⁹⁸ in bi – oropan svoje običajne skrbnosti – zaradi okoliščin storil nekaj v nasprotju s svojo voljo ter tako postal ubežnik,⁹⁹ ki ga tepejo demoni.

42. Ko si skušan, ne moli prej, preden z jezo ne zabrusiš nekaj besed

93 1 Kor 13,13.

94 3 Mz 11,22 in pri Evagriju KG 3,35. »Bojovník s kačami«(gr. *ophiomáches*) v gr. prevodu Svetega pisma prevaja hebr. *hagab*, tj. nekakšno vrsto kobilice. Že Filon Aleksandrijski je gr. izraz razlagal alegorično kot »samoobvladovanje«(*enkráteia*, Opif. 164, Leg II, 79–108), ki se bojuje proti »kači«, tj. čutni nasladi. Pri Evagriju postane »kača« jeza in zato je »bojovník s kačami« ljubezen, *agápe*.

95 po strasti tistega, ki jo nadleguje tj. po strasti demona. Prim. KG 5, 78.

96 pravila: ni mišljeno kakšno izmed pisanih pravil (lat. *Regulae*), kakršne je poznalo poznejše meništvó, ampak nezapisano izročilo očetov o načinu samotarskega življenja v puščavi.

97 Tudi Evagrij sam je proti koncu življenja zbolel na želodcu, zato je začel jesti kuhano zelenjavo (prim. *Zgodbe za Lavza* 38).

98 Prim. *O molitvi*, pogl. 51.

99 Prim. pogl. 21 in 28.

tistemu, ki te stiska.¹⁰⁰ Če se je namreč tvoja duša navzela takšnosti (zlih) misli, tudi molitev naposled ne bo čista. Če pa jim (= demonom) kaj zabrusiš z jezo, zmedeš in uničiš uzrtja¹⁰¹ nasprotnikov. Jeza ima namreč po naravi ta učinek tudi v primeru boljših uzrtij.

43. Spoznati moramo razlike med demoni in opazovati čase njihovega prihoda.¹⁰² Kateri namreč pridejo redkeje in so težji, kateri pogosto in so lažji, kateri navalijo hkrati in ugrabijo um zaradi svetoskrunstva (*blasphemia*) – vse to bomo spoznali po mislih, misli pa bomo spoznali iz stvari (na katere se nanašajo). Nujno je vse to vedeti zato, da lahko tedaj, ko misli začnejo vzgibavati svojo snov, zoper njih kaj rečemo ali označimo tistega, ki je navzoč, preden nas v veliki meri že pahne iz našega stanja.¹⁰³ Tako bomo namreč mi sami z Božjo pomočjo¹⁰⁴ zlahka napredovali, obenem pa bomo dosegli, da se nam bodo tudi demoni čudili in bodo potrti odleteli proč.

44. Ko demoni v boju s samotarji omagajo, se malo umaknejo, nato opazujejo, katera izmed kreposti je bila v tem času zanemarjena – nato pa tu nenadoma planejo na ubogo dušo in jo raztrgajo.¹⁰⁵

45. Zli demoni pritegnejo sebi v pomoč še hudobnejše demone, kot so sami; in čeprav si med seboj nasprotujejo po svojih razpoloženjih,¹⁰⁶ se strinjajo v enem: v tem, da je treba dušo pogubiti.

46. Naj nas ne zmede demon, ki ugrablja um, da bi svetoskrunsko govorili o Bogu¹⁰⁷ in si predstavljali prepovedane prizore, ki si jih

¹⁰⁰ tistemu, ki te stiska tj. demonu.

¹⁰¹ uzrtja ali: namene (*noémata*).

¹⁰² čase njihovega prihoda db. njihove čase/okolščine (*kairoí*). Misli pričujočega poglavja Evagrij podrobneje razvija v spisu *O mislih*.

¹⁰³ stanja: gr. *katástasis* je tu uravnovešeno stanje uma, ki ga ne vznemirjajo strasti. Pojem v duhovnosti krščanskega Vzhoda označuje trajno dispozicijo človekovega »srca« – tj. središča osebe – za razliko od njegovih konkretnih dejanj ali molitvenih aktov. Prim. I. Hausherr, *Noms du Christ et voies d'oraison*, Rim 1960, str. 138sl.

¹⁰⁴ z Božjo pomočjo db. z Bogom.

¹⁰⁵ raztrgajo ali: oropajo; prim. *O molitvi*, pogl. 48.

¹⁰⁶ po svojih razpoloženjih: npr. demoni »domišljavosti«, ki obljublajo časti, so nasprotni demonom nečistosti, ki vodijo v nečast. Prim. pogl. 58.

¹⁰⁷ svetoskrunsko govorili o Bogu: primeri blasfemičnih misli v *Ugovarjalcu* so dvom o lastni svobodni volji, o Božji navzočnosti, njegovi milosti in pripravljenosti pomagati ter o naši zmožnosti doseči krepost (prim. 8, 16; 8, 47). Druge

ne drznem niti zapisati; tudi naj ne stre naše zavzetosti. Gospod je namreč poznavalec srca¹⁰⁸ in ve, da niti tedaj, ko smo bili še v svetu, nismo bili tako blazni. Demon ima namen, da nam zaustavi molitev, da ne bi stali pred Gospodom, našim Bogom, in bi si ne drznili dvigniti rok proti Tistemu, o katerem so nas obsle take sovražne misli.

47. Simbol utrpevanj/strasti (*pathémata*) v duši je bodisi izrečen govor (*lógos*) bodisi gibanje telesa, po katerem sovražniki zaznajo, ali imamo v notranjosti njihove misli in jih v bolečini porajamo, ali pa smo jih zavrgli in skrbimo za svojo rešitev. Edino Bog, ki nas je ustvaril, namreč pozna um: in on ne potrebuje simbolov, da bi spoznal, kaj se skriva v srcu.¹⁰⁹

72

48. S svetnimi ljudmi se demoni bojujejo bolj s pomočjo stvari, s samotarji pa največkrat s pomočjo misli: stvari jim namreč manjkajo zaradi puščave.¹¹⁰ In kolikor lažje je grešiti v misli kot grešiti v dejanju, toliko težji je boj v razumu od boja prek stvari. Um je namreč zlahka gibljiva resničnost in težko ga je zadržati v njegovi nagnjenosti k nepostavnim domišljjskim predstavam.

49. Ni nam zapovedano, naj neprestano delamo, bedimo in se postimo, dana pa nam je postava, naj nenehoma molimo.¹¹¹ Prve dejavnosti namreč ozdravljajo strastni del duše in potrebujejo naše telo, da bi jih udejanjali, pri čemer telo zaradi svoje slabotnosti ne zadošča za take napore; molitev pa naredi um krepak in čist za boj – in um je po naravi ustvarjen za molitev celo brez tega telesa;¹¹² ustvarjen je za boj proti demonom v korist vseh duševnih moči.¹¹³

mednje sodi tudi zanikanje Kristusa (se pravi zanikanje njegove Božje narave), razumevanje Trojice kot ustvarjene, razumevanje telesa kot nečesa slabega. Vse blasfemije po Evagriju izvirajo iz napuha. Prim. pogl. 14 in *Samotarjem* 134, *Sholije o Pregovorih* 19,5, KG 4,60.

108 Prim. Apd 1,24.

109 Prim. *O mislih* 37 in 16. pismo.

110 Prim. širše o pojmu puščave med zgodnjimi asketi A. Guillaumont, *Conception du désert chez les moines d'Égypte*, v: *Revue de l'Histoire des Religions* 188 (1975), str. 3–21.

111 Prim. 1 Tes 5,17.

112 Prim. KG 4, 70.

113 v korist vseh duševnih moči: se pravi ne le v korist uma, ampak tudi želelnega in razburljivega dela duše.

50. Če hoče kdo izmed samotarjev izkusiti divje demone in postati domač z¹¹⁴ njihovo veščino, naj opazuje misli, pozoren naj bo¹¹⁵ na njihove napetosti in sprostitve, preplete in čase, nadalje na to, kateri demoni to počenjajo, kateri demon sledi drugemu in kateri ne; in prosi naj Kristusa, (naj mu razkrije) smisle tega.¹¹⁶ Demoni se zelo srdijo zaradi vseh, ki se bolj gnostično posvečajo praktiki in hočejo »v temoti ustreliti tiste, ki so iskrenega srca«.¹¹⁷

51. Z opazovanjem boš odkril, da sta izmed demonov dva najhitrejša in skorajda prehitvata gibanje našega uma:¹¹⁸ demon nečistosti in tisti, ki nas ugrablja, da bi bogoskrunsko govorili. Vendar je drugi kratkotrajen in prvi nas ne bo oviral pri spoznanju Boga – če seveda ne zbudi misli, ki so združene s strastjo.

52. Telo lahko od duše loči le Tisti, ki ju je zvezal, dušo od telesa pa lahko loči tudi vsakdo, ki hrepeni po kreposti.¹¹⁹ Odmaknjenost od sveta so namreč naši očetje imenovali »vaja v smrti« in »beg pred telesom«.¹²⁰

114 postati domač db. prejeti zadržanje/habitus (*héxis*) glede.

115 pozoren naj bo ali: zaznamuje naj si; pozoren naj bo na znamenja (*semeioustho*).

116 tega ali: teh (misli). Prim. *Praktik* 83.

117 Ps 10,2; »iskrenega srca« prevajam gr. izraz, ki db. pomeni »ravni v srcu«. Paradokсно formulacijo »vseh, ki se bolj gnostično posvečajo praktiki« srečamo tudi v *Evlogiju* 24,26.

118 Mišljeno je gibanje uma, ki se postavi v bran (grešni) misli. Prim. *O molitvi* pogl. 90. Na robu atoškega rokopisa *Praktika* (Lavra, *Gamma* 93) je bralec pripisal, da je demon domišljavosti (*kenodoxía*) še hitrejši od obeh, o katerih govori Evagrij.

119 Evagrij se opira na Platonovo opredelitev »očiščenja« (*kátharsis*): »kar najbolj ločiti dušo od telesa« (Fajdon 67 C, prim. tudi Plotin, *Eneade* III,6,5 in Porfirij, *Spodbude za vzpon k umsko zaznavnim resničnostim*, pogl. 8 in 9).

120 »Vaja v smrti«: evokacija znamenitih Sokratovih opredelitev v Platonovem *Fajdonu* (67 c–e: tisti, ki na pravilen način filozofirajo (*hoi orthôs philosophésantes*), se urijo v umiranju; isti dialog ločitev duše od telesa, ki jo uresniči filozofija kot »vaja v smrti«, imenuje tudi »beg pred telesom« (*pheúgousa autó*, sc. *tò sôma* 80 E–81 A). Cerkevni očetje so Platonovo misel zgodaj privzeli v teologijo (prim. npr. Klement Aleksandrijski, *Stromateis* V,11,67,1, GCS 15, s. 370: »Sokrat ni po naključju ... filozofijo poimenoval vaja v smrti,« Gregor iz Nazianza, *Pismo* 31; *Teološki govor* I,7 (PG 37,68 C). Premišljevanje smrti kot običajno duhovno vajo srečamo v 4. stoletju (prim. Atanazij, *Življenje svetega Antona*, pogl. 19, v: D. Movrin, *Izviri meništva*; pri Evagriju tudi *Osnove* 19). Pozneje so asketi »filozofijo« nadomestili z »anahorezo«: »Naši starodavni očetje so dejali, da je anahoreza beg pred telesom in vaja v smrti« (Aba Izajja, *Govor* 26, izd. Augusti-

53. Tisti, ki na nepravilen način¹²¹ hranijo meso in skrbijo zanj zaradi poželenj,¹²² naj grajajo sebe in ne njega. Kajti vsi, ki so dosegli brezstrastje duše prek tega telesa in so vsaj do neke mere izkusili motrenje bivajočih resničnosti, poznajo Stvarnikovo milost.

O tem, kar se godi med spanjem

54. Ko nam demoni, ki se bojujejo z želelnim delom naše duše v domišljijjskih podobah med sanjami,¹²³ kažejo srečanja z znanci in pojedine v družbi sorodnikov, zbere žensk in druge podobne reči, ki porajajo užitke, mi pa se jim navdušeno predamo, smo bolni v tem delu (duše) in je strast močna prav v njem. Ko nam zopet zdražijo razburljiv del duše in nas silijo, da hodimo po strmih poteh, ter vodijo k nam oborožene može, strupene živali in mesojede zveri – in se mi poti prestrašimo, pred zvermi in možmi pa zbežimo, ko nas preganjajo (je to znamenje), da moramo poskrbeti za razburljiv del duše: med bedenji¹²⁴ pokličimo Kristusa in uporabimo zdravila, o katerih smo že spregovorili.

55. Naravna gibanja telesa v spanju,¹²⁵ ki jih ne spremljajo podobe, razodevajo, da je duša do neke mere zdrava. Oblikovanje podob (*éídola*) pa je razpoznavni znak bolezni: vedi, da so nerazločna obličja znamenje (*sýmbolon*) starodavne strasti, razločna pa znamenje nedavne rane.

56. Znamenja, ki izpričujejo brezstrastje, bomo podnevi spoznali prek misli, ponoči pa prek sanj. In reči moramo, da je brezstrastje

nos, Volos 1962, str. 169). Na koncu lahko krščansko transformirano Platonovo misel srečamo v najglobljih sintezah patristične teologije, npr. v *Kratki razlagi očenaša* sv. Maksima Spoznavalca (Izpovedovalca) (PG 90, 900 A), prim. slov. prevod v: G. Kocijančič, *Grški očetje o molitvi*.

121 na nepravilen način db. slabo.

122 Prim. Rim 13,14.

123 O sanjah pri Evagriju prim. tudi *O mislih* 4; 27–29 in A. Bravo García, *Sueño, ensueños y demonios en Evagrio Pontico*, v: *Kolaios* 4 (1995), str. 457–477.

124 Prim. 2 Kor 6,5.

125 Naravna gibanja telesa v spanju tj. nočni izlivi sperme. Prim. F. Refoulé, *Rêves et la vie spirituelle d'après Évagre le Pontique*, v: *Supplément de la Vie spirituelle* 59 (1961), str. 470–516; D. Brakke, *The Problematization of Nocturnal Emissions in Early Christian Syria, Egypt, and Gaul*, v: *Journal of Early Christian Studies* 3 (1995), str. 419–60.

zdravje duše,¹²⁶ (njena) jed pa je spoznanje, ki nas po navadi edino združuje s svetimi Močmi:¹²⁷ stik z netelesnimi bitji namreč po naravi izvira iz podobne razpoloženosti (*diáthesis*).¹²⁸

O stanju, ki se približuje brezstrastju

57. Obstajata dve mirni stanji¹²⁹ duše; prvo, ki izvira iz naravnih semen,¹³⁰ in drugo, ki nastaja iz umika demonov.¹³¹ Prvemu sledi ponižnost s skrušenostjo, solze, neskončno hrepenenje po Božanstvu in neizmerna zavzetost za delo; drugemu pa sledi domišljavost, združena z napuhom: domišljavost, ki z odstranitvijo drugih hudih duhov skuša zavesti samotarja. Kdor torej opazuje meje prejšnjega stanja, bo hitreje spoznal napade demonov.

58. Demon domišljavosti je nasproten demonu nečistosti: nemogoče je, da bi oba hkrati napadla dušo. Prvi namreč obljublja časti, drugi vodi v nečast. Če se ti torej eden od njiju približa in te stiska, oblikuj v sebi misli nasprotnega demona. In če boš zmogel, kakor pravijo, izbijati žebelj z žbljem,¹³² vedi, da si blizu meja brezstrastja:¹³³ tvoj um je namreč s človeškimi mislimi zmogel uničiti misli demonov. To pa, da s pomočjo ponižnosti odrineš misel domišljavosti in s čistostjo misel nečistosti, je dokaz najglobljega brezstrastja. Tako skušaj ravnati z vsemi demoni, ki si med seboj nasprotujejo. Obenem boš spoznal, katere strasti si se bolj navzel. Vendar na vso moč prosi Boga, naj sovražnike prežene na drug način.

59. Kolikor bolj duša napreduje, toliko večji nasprotniki jo pre-

126 stoiška opredelitev: *páthos* v grščini pomeni tako strast kot bolezen. Prim. npr. Cicero, *Pogovori v Tuskulu* III, 7 in 23, izd. G. Fohlen in J. Humbert, Pariz 1931, str. 6 in 15.

127 s svetimi Močmi tj. z angeli.

128 podobne razpoloženosti ali: podobnega stanja (*diáthesis*).

129 mirno stanje: gr. *eirenikè katástasis* je Evagrijev sinonim za brezstrastje.

130 naravnih semen: po stoiškem pojmovanju so »naravna semena« kreposti (*aretai*).

131 Prim. *Motrenja* 3 in KG 1, 39.

132 izbijati žebelj z žbljem: antični pregovor, podoben našemu »klin se s klinom izbija«. Izpričuje ga že Aristotel (*Politika*, 5, 11, 3), prim. tudi Ciceron, *Pogovori v Tuskulu* IV, 75, pozneje pa ga večkrat zasledimo tudi v krščanski književnosti, npr. *Zgodbe za Lavza* 26, 4.

133 meja brezstrastja tj. meja, onstran katerih se začenja brezstrastje.

vzemajo. Ne verjamem namreč, da se ob njej zadržujejo vselej isti demoni. In to najbolj vedo tisti, ki nadvse hitro zaznajo skušnjave in vidijo, kako vsi (demoni), ki jih prevzemajo,¹³⁴ poizkušajo omajati brezstrastje, ki je v njih (tj. samotarjih) navzoče.

60. Popolno brezstrastje v duši nastane po zmagi nad vsemi demoni, ki nasprotujejo praktiki.¹³⁵ Nepopolno pa se imenuje brezstrastje z ozirom na moč demona, ki se še bojuje proti njej.¹³⁶

61. Um ne more napredovati niti odpotovati na tisto čudovito popotovanje,¹³⁷ da bi se znašel v deželi netelesnih resničnosti, če ne uredi svoje notranjosti. Nemir med domačimi¹³⁸ ga po navadi vrača k tistemu, od koder je prišel.¹³⁹

62. Um oslepijo tako kreposti¹⁴⁰ kakor tudi nekreposti: prve ga oslepijo tako, da ne vidi nekreposti; druge pa, obratno, da ne vidi kreposti.

O znamenjih brezstrastja

63. Kadar um začne moliti neraztreseno,¹⁴¹ ves boj ponoči in po dnevi divja glede razburljivega dela duše.

64. Dokaz brezstrastja je um, ki je začel gledati lastno svetlobo¹⁴² in ostaja miren spričo sanjskih prikazni ter vedro opazuje stvari.¹⁴³

134 vsi (demoni), ki jih prevzemajo: prim. *O mislih* 34.

135 ki nasprotujejo praktiki tj. tisti, ki napadajo strasten del duše. Prim. pogl. 84.

136 njej ali: njem, tj. brezstrastju.

137 na tisto čudovito popotovanje: prim podoben izraz »odpotovanje iz praktike in pripotovanje v gnostiko« v traktatu *Evlogiju* (PG 79, 1125) in izrekih *O molitvi*, pogl. 47; vsa ta mesta se verjetno navezujejo na Filonovo razlago duhovnega potovanja, katerega podoba je Abraham (prim. *De migratione Abrahami; De virtutibus* 219).

138 med domačimi tj. v strastnem delu duše.

139 Prim. *Sholija k Pregovorom* 31,21.

140 Prim. *O molitvi*, pogl. 120.

141 Prim. *O molitvi* 35.

142 Prim. E.-V. Beyer, *Die Lichtlehre der Mönche des vierzehnten und des vierten Jahrhunderts*, v: *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik* 31 (1981), str. 473–512.

143 Prim. *Motrenja* 2.

65. Um je zdrav,¹⁴⁴ ko si v času molitve domišljijsko ne predstavlja nobene izmed stvari tega sveta.

66. Um, ki je z Božjo pomočjo¹⁴⁵ uresničil praktiko¹⁴⁶ in se je približal spoznanju, zaznava samo malo – ali pa sploh ne zaznava – za smisel nedovzetnega dela duše,¹⁴⁷ saj ga spoznanje ugrablja kvišku in ga ločuje od čutno zaznavnih stvari.

67. Brezstrastja nima tista duša, ki je strastno ne vznemirjajo stvari, ampak tista, ki je nevznemirjena tudi ob spominih nanje.

68. Popoln človek sebe (več) ne obvladuje in brezstrasten ne vztraja (več), kajti vztrajnost je značilna za tistega, ki utrpeva strasti, samo-obvladovanje pa za tistega, ki je nadlegovan.¹⁴⁸

69. Nekaj velikega je neraztreseno moliti, nekaj še večjega pa brez raztresenosti peti psalme.¹⁴⁹

70. Kdor je v sebi naselil kreposti in se ves prežl z njimi, se ne spominja več postave, zapovedi ali kazni, ampak govori in dela vse, kar mu narekuje najboljše zadržanje.¹⁵⁰

Praktični razmisleki

71. Demonske pesmi¹⁵¹ zbudijo naše poželenje in dušo pahnejo v sramotne domišljijске predstave; »psalmi, hvalnice in duhovni

144 je zdrav ali: je krepak (*érrhotai*).

145 z Božjo pomočjo db. z Bogom.

146 uresničil praktiko tj. dosegel brezstrastje.

147 Prim. O *mislih* 29 in KG 2,6.

148 Med brezstrastjem kot popolno odsotnostjo strastnih misli in med zdržnostjo ter stanovitnostjo (ki sta odsotnost pristanka na strast) obstaja »razlika ravni« (A. Guillaumont). Podoben nauk srečamo že pri Klementu Aleksandrijskem: »(pravoverni) gnostik ni več zdržen, ampak vse njegovo zadržanje (*héxis*) postane brezstrastno« (*Stromateis* IV,22,138; prim. tudi II,18,81,1).

149 Prim. O *molitvi* 85. Ta izrek je prešel v zbirko apoftegem, prim. *Izreki svetih starcev*, Evagrija 3.

150 zadržanje gr. *héxis*; »najboljše zadržanje« je brezstrastje; prim. KG 6,21. Izraz verjetno k Evagriju prihaja iz Aristotelove definicije kreposti kot *héxis* (*Nikomahova etika* II,4). Prim. tudi 1 Tim 1,9. Prevajalec v sirščino je drugi del poglavja razumel takole: »ne dela dobro zaradi postave ali prihodnje sodbe, temveč zaradi ljubezni do Boga« (British Museum, Add.14578, f. 9r, col. a).

151 Prim. *Devici* 48.

spevi«¹⁵² pa umu vselej kličejo v spomin krepost, ohlajajo našo kipečo razburljivost in ugašajo želje.

72. Če je bivanje bojevnikov prav v tem, da so stiskani in da stisko vračajo (sovražnikom), demoni pa se bojujejo z nami, potem tisti, ki nas stiskajo, tudi zaradi nas izkušajo stisko. (Sveto pismo) pravi: »Stisnil jih bom in ne bodo mogli obstati,«¹⁵³ in spet: »Tisti, ki me stiskajo in moji sovražniki so sami obnemogli in padli.«¹⁵⁴

73. Spokojnost je povezana z modrostjo, (asketski) napor pa z razumnostjo,¹⁵⁵ kajti nemogoče si je pridobiti modrost brez boja in v boju ni mogoče uspeti brez razumnosti. Tej je bila namreč zaupana naloga, da nasprotuje razburljivosti demonov in prisiljuje duševne moči, naj delujejo skladno z naravo, ter tako pripravlja pot modrosti.

74. Samotarjeva skušnjava je misel, ki se vzpne po strastnem delu duše in zatemnjuje um.

75. Samotarjev greh je strinjanje¹⁵⁶ s prepovedanim užitkom misli.

76. Angeli se veselijo, ko se zmanjša nekrepnost, demoni pa, ko se zmanjša krepost. Prvi so namreč služabniki usmiljenja in ljubezni, drugi pa so pokorni jezi in sovraštvu. In ko se približajo prvi, nas izpolnjujejo z duhovnim motrenjem, ko pa se približajo drugi, dušo pahnejo v sramotne domišljjske predstave.

77. Kreposti ne potolčejo demonskih napadov, ampak nas same ohranjajo nedolžne.

152 Ef 5,19.

153 Ps 17,39.

154 Ps 26,2.

155 V razločevanju modrosti in razumnosti je viden vpliv Aristotela, ki razlikuje *phrónesis* kot praktično krepost in modrost kot kontemplativno krepost. Prim. npr. *Nikomahova etika* VI,5–7.

156 strinjanje gr. *synkatáthesis*, pojem stoiške logike in spoznavne teorije (prim. *Stoicorum veterum fragmenta* III, str. 42, št.177), ki v patristični psihologiji postane del razlage duhovne izkušnje. (Ne)strinjanje z neko (od človekove volje neodvisno) »mislijo«, podzavestno ali demonsko sugestijo (gr. *logismós*), je namreč po nauku očetov temeljno mesto etične odgovornosti in svobodne odločitve. Zato misel sama po sebi (tj. če nanjo ne pristanemo, če vanjo svobodno ne privolimo) ne more biti grešna. O skušnjavi in grehu gnostika prim. tudi *Gnostik* 42–43.

78. Praktika je duhovna metoda, ki očiščuje strastni del duše.¹⁵⁷

79. Če jim ne sledijo ustrezna motrenja v umu, udejanjanja zapovedi ne zadostujejo, da bi povsem ozdravili duševne moči.

80. Ni se mogoče zoperstaviti vsem mislim, ki jih v nas položijo angeli;¹⁵⁸ mogoče pa je potolči vse misli, ki prihajajo od demonov. Prvim mislim sledi mirno stanje, drugim pa vznemirjeno.¹⁵⁹

81. Ljubezen je hči brezstrastja; brezstrastje je cvet praktike; prak-tika sestoji iz izpolnjevanja zapovedi – in zapovedi imajo za čuvarja strahospoštovanje do Boga. To strahospoštovanje je porojeno iz prave vere – vera pa je v (človeka) položena dobrina, ki obstaja po naravi celo v tistih, ki v Boga še ne verujejo.¹⁶⁰

82. Kakor duša, ki deluje preko telesa, začuti ude, ki so bolni, tako tudi um, ki deluje,¹⁶¹ spoznava svoje delovanje in moči ter prek tiste (moči), ki ga ovira, odkriva zapoved, ki jo ozdravlja.

83. Um, ki bojuje strastni boj, ne bo motril smislov boja. Podoben je nekemu, ki se bori v noči. Ko pa pridobi brezstrastje, bo zlahka spoznal zvijače sovražnikov.

84. Meja praktike je ljubezen, meja spoznanja pa teologija.¹⁶² Njuni počeli sta vera in naravno motrenje.¹⁶³ In o tistih demonih, ki se dotikajo strastnega dela duše, pravijo, da nasprotujejo praktiki, tisti pa, ki

157 Prim. *Gnostik*, 105.

158 To ni mogoče zaradi izvorne dobroti človeške narave, »semen kreposti«, ki so vanjo posajena s stvarjenjem; prim. KG 1, 30.

159 Prim. *O molitvi* 30; 75.

160 Podobno opredelitev vere kot dobrine, ki je vpisana v sam ontološki ustroj človeka, srečamo že pri Klementu Aleksandrijskem (*Stromateis* VII,10, 55, izd. Staehlin, GCS 17, str. 40). Za sorodno genealogijo serije kreposti prim. tudi predgovor k *Praktiku*.

161 ki deluje tj. ki se predaja motrenju, kontemplaciji, ki je njegova lastna dejavnost. Prim. pogl. 86 in *O molitvi* 83. V širšem smislu nauk, po katerem je krepost človekovo »naravno« delovanje, izvira od Platona (prim. *Drž* 444C–E); pozneje ga pogosto srečamo pri grških očetih.

162 Prim. *Samotarjem* 3.

163 naravno motrenje gr. *physikè theoria*. Prim. o tem temeljnem Evagrijevem pojmu, ki označuje intuitivno razbiranje smislov (logosov) ustvarjenih bitij, D. T. Bradford, *Evagrius Ponticus and the Psychology of 'Natural Contemplation'*, v: *Studies in Spirituality* 22 (2012), str. 109–125.

nadlegujejo njen mišljenjski del (*tò logistikón*), se imenujejo sovražniki vse resnice in nasprotniki motrenja.

85. Nič od tega, kar očičuje telo, ne obstaja tudi po tem (očičenju) skupaj z očičenimi. Kreposti pa očičujejo dušo in hkrati ostajajo z njo, ko je že očičena.

86. Duša, dovzetna za smisel, deluje skladno z naravo, ko njen želelni del hrepeni po kreposti, ko se njen razburljivi del bojuje zanjo in se za smisel dovzetni del predaja motrenju nastalih resničnosti.¹⁶⁴

87. Kdor napreduje v praktiki, zmanjšuje strasti, kdor pa napreduje v motrenju, zmanjšuje nevedenje. In nekoč bo nastopilo popolno uničenje strasti, medtem ko ima, kakor pravijo,¹⁶⁵ eno nevedenje sicer mejo, drugo pa ne.¹⁶⁶

88. Stvari, ki so zaradi svoje rabe dobre ali slabe, povzročajo nastanek kreposti in zla/nekreposti.¹⁶⁷ Torej je stvar razumnosti, ali jih bo uporabila za eno ali za drugo.

89. Po našem modrem učitelju¹⁶⁸ ima duša, dovzetna za smisel, tri dele.¹⁶⁹ Ko krepost nastane v delu, dovzetnem za smisel, se imenuje razumnost, razumevanje in modrost, ko nastane v želelnem delu

164 nastalih ali: ustvarjenih bitij (*tà gegonóta*).

165 Po nekaterih razlagalcih Evagrij misli na Filona Aleksandrijskega, po drugih pa na enega izmed velikih Kapadokijcev (Gregorja iz Nise, Gregorja iz Nazianza ali Bazilija Velikega).

166 Z drugimi besedami: Bog bo vedno ostal absolutna Skrivnost.

167 Evagrij prevzema stoični nauk o stvareh, ki po sebi niso pozitivno ali negativno etično opredeljene, ampak takšne postanejo šele z dobro ali slabo rabo; prim. SVF III, str. 29, št. 122–123; Epiktet, *Pogovori* II,5. Prim. tudi KG 3, 59.

168 Evagrij najverjetneje misli na Gregorja iz Nazianza (prim. *Gnostik* 44, KG 6, 51), po mnenju nekaterih razlagalcev pa na Gregorja iz Nise ali Bazilija Velikega. Prim. Gregor iz Nazianza, *Pesmi* II, I,47 (PG 37,1381A–1384A).

169 Evagrij se tu opira na tedanjo šolsko filozofijo. Prim. kratko razpravo *O strasteh* Apolonija Rodoškega (F. G. A. Mullach (izd.), *Fragmenta Philosophorum Graecorum* III, Pariz 1881, str. 574–575) in opredelitev peripatetičnega traktata *O krepostih in nekrepstih*: »Po Platonovem pojmovanju ima duša tri dele: razumnost (*phrónesis*) je krepost dela duše, dovzetnega za smisel, krotkost in pogum sta kreposti razburljivega dela duše, premišljenost (*sophrosýne*) in samoobvladovanje kreposti želelnega dela duše, kreposti celotne duše pa so pravičnost, značaj, ki pristoji svobodnemu človeku (*eleutheriotes*), in velikodušnost« (*Aristotelis Ethica Eudemia*, izd. F. Susemihl, Leipzig 1884, str. 181–182).

duše, se imenuje duhovna čistost (*sophrosýne*), ljubezen in samoobvladovanje; ko nastane v razburljivem delu duše, se imenuje pogum in stanovitnost; ko pa nastane v celotni duši, se imenuje pravičnost. In delo razumnosti je, da se vojskuje zoper nasprotne moči in brani kreposti, da se postavlja po robu nekrepostim in da tisto, kar je vmes,¹⁷⁰ uravnava skladno z okoliščinami;¹⁷¹ delo razumnosti je v tem, da skladno upravlja z vsem, kar prispeva k našemu smotru, delo modrosti je v tem, da motri smisle teles in netelesnih resničnosti, delo duhovne čistosti je v tem, da brezstrastno gleda stvari, ki zbujejo v nas nesmiselne domišljajske predstave; delo ljubezni v tem, da se sleherni Božji podobi (*eikón*) izroča skoraj tako, kakor se izroča Prapodobi (*protótypon*), četudi si hudi duhovi prizadevajo, da bi jo oskrunili; delo samoobvladovanja je v tem, da se z veseljem odvrne od vsakega užitka goltanca; ne bati se sovražnikov in zavzeto vztrajanje v strašnih rečeh je delo stanovitosti in poguma; delo pravičnosti pa je v tem, da ustvarja nekakšno sozvočje in ubranost delov duše.

90. Sad semenja je klasje, sad kreposti pa spoznanje. In kakor semenju sledi klasje, tako solzam sledi radost.¹⁷²

Izreki svetih samotarjev¹⁷³

91. Nujno je spraševati o poteh samotarjev, ki so pravilno hodili pred nami – in nato v skladu s temi potmi tudi ravnati.¹⁷⁴ Mogoče je namreč najti marsikaj, kar so lepo izrekli in storili. Nekdo izmed njih pravi tudi tole: »Precej suh¹⁷⁵ in uravnovešen način življenja, združen

170 *tisto, kar je vmes* gr. *tà mésa*: stoiški pojem, ki označuje tisto, kar ni po sebi niti dobro niti slabo (prim. SVF III, str. 65), na pričujočem mestu pa konkretnije označuje željo in razburljivost, ki sta po Evagrijevem prepričanju etično nevtralni in odvisni od svoje rabe, za katero je odgovorna *phrónesis*, razumnost.

171 okoliščinami ali: časi (*kairoí*).

172 solzam sledi radost tj. praktiko spremljajo solze, spoznanje pa spremlja duhovno veselje.

173 Zadnjih deset poglavij spisa predstavlja eno izmed najzgodnejših zbirk apoftegem. Izreke, ki jih tu navaja Evagrij, večinoma srečamo tudi v obsežnih zbornikih, ki so se oblikovali v poznejših stoletjih (prim. *Izreki svetih starcev. Abecedna zbirka*, prev. J. Hrovat, Celje 2002).

174 Prim. začetek *Pisma* 17.

175 precej suh: prim. pogl. 17: asketi so svetovali zdržnost pri pitju vode, kar je bila v puščavi seveda še posebej mučna asketska zahteva. Ta izrek je prešel v zbirko apoftegem, prim. *Izreki svetih starcev*, Evagrij 6.

z ljubeznijo samotarja, hitreje pripelje v pristan brezstrastja.« In isti je nekoč nekega brata osvobodil prividov,¹⁷⁶ ki so ga vznemirjali ponoči, tako da mu je velel, naj s postom združi služenje bolnim. Ko je bil vprašan, je namreč rekel, da se takšne strasti ne ugašajo z ničimer tako kot z usmiljenjem.¹⁷⁷

92. Nekdo izmed tedanjih modrecev je prišel k pravičnemu Antonu in ga je vprašal: »Oče, kako zdržiš, ko pa si oropan tolažbe iz knjig?« In ta mu je odgovoril: »Moja knjiga, filozof, je narava nastalih stvari;¹⁷⁸ in prisotna je vselej, ko hočem prebirati¹⁷⁹ Božje besede/smisle (*lógoi*).«

93. Vprašal me je egiptovski starec Makarij,¹⁸⁰ »posoda izvolitve«,¹⁸¹ zakaj v duši uničimo spominsko zmožnost, ko smo zamerljivi¹⁸² do ljudi, če pa zamerimo demonom, ostajamo nepoškodovani? Ko sem bil v zadregi, kako bi mu odgovoril in sem ga prosil, naj me pouči o smislu tega, mi je odgovoril, da je prvo proti naravi razburljivosti, drugo pa je z njo skladno.¹⁸³

94. Sredi opoldneva sem srečal svetega očeta Makarija.¹⁸⁴ Zelo me je žgala žeja in sem ga zaprosil, naj mi da vode. On pa je odvrnil: »Naj ti zadostuje senca. Mnogo ljudi potuje in pluje ter jim celo te manjka.« In ko sem nato začel z njim razpravljati o samoobvladovanju, mi je dejal: »Bodi pogumen, otrok, v vseh dvajsetih letih se nisem do sitega najedel kruha, niti se nisem napil vode in nikoli se nisem do sitega naspal. Svoj kruh sem namreč jedel z mero, vodo pil z mero in kratek

176 osvobodil prividov: prim. pogl. 11 in 21.

177 Prim. pogl. 15.

178 nastalih stvari ali: ustvarjenin; ustvarjenih bitij (*tà gegonóta*). Prim. Atanazij, *Življenje sv. Antona*, pogl. 72–80.

179 prebirati ali: znova spoznavati, kar je etimološki pomen gr. glagola *anaginóskein*.

180 egiptovski starec Makarij: tu je verjetno mišljen Makarij Egiptovski (ali »Veliki«); poleg njega poznamo še Makarija iz Aleksandrije. Evagrij se je družil z obema in sta nanj pomembno vplivala. Prim. G. Bunge, *Évagre le Pontique et les Deux Macaire*, v: *Irénikon* 56 (1983), str. 215–227; 323–360.

181 Apd 9,15.

182 zamerljivi db. se spominjamo (njihove) hudobije (gr. *mnesikakoúntes*).

183 Prim. *Izreki svetih starcev*, Makarij 36.

184 očeta Makarija: tu gre verjetno za Makarija Aleksandrijskega in ne Makarija Egipčanskega, o katerem govori prejšnje poglavje. Makarij, ki je stoleten umrl leta 394 (prim. Paladij, *Zgodbe za Lavza* 18, slov. prevod J. Hrovat, Ljubljana 2009), je bil petdeset let starejši od Evagrija.

trenutek spanca sem si privoščil tako, da sem se naslonil na zid.«

95. Nekemu samotarju je bila naznanjena očetova smrt, on pa je zabrusil glasniku: »Prenehaj z bogoskrunskim govorjenjem. Moj Oče je nesmrten.«¹⁸⁵

96. Neki brat je vprašal enega izmed starcev, če mu dovoli jesti z materjo in sestrami, ko jih bo obiskal doma. Ta pa mu je odvrnil: »Ne jej z žensko.«¹⁸⁶

97. Neki brat je imel le evangelij – in še tega je prodal, (izkupiček) dal za hrano lačnim in pristavil tele besede, ki si jih je vredno zapomniti: Prodaj sem besedo (*lógos*), ki mi sama pravi: »Prodaj, kar imaš in daj revežem.«¹⁸⁷

98. V bližini Aleksandrije je otok, ki leži na severnem delu jezera, imenovanega Marija.¹⁸⁸ Tam domuje samotar, ki sodi med najbolj preizkušene v vojaškem taboru gnostikov.¹⁸⁹ Zatrdil mi je, da morajo samotarji vse, kar počnejo, delati iz (enega izmed naslednjih) petih razlogov: zaradi Boga, zaradi narave, zaradi navade, zaradi nujnosti in zaradi ročnih del.¹⁹⁰ In isti je govoril, da je krepost po naravi ena,¹⁹¹ v duševnih močeh pa dobi različno obliko. »Tudi sončna svetloba je namreč brezoblična,« je dejal, »a se po naravi prilagodi obliki oken, skozi katera pada.«

99. Drug izmed samotarjev je spet rekel: »Užitke uničujem zato, da bi potolkel pretveze za razburljivost (*thymós*). Vem namreč, da se slednja vselej bojuje za užitke, vznemirja moj um in preganja spoznanje.« Neki drug starec je rekel, da ljubezen ne zna varovati skladišč

185 Po Paladiju (*Zgodbe za Lavza*, 38, 13) je to apoftegmo izrekel sam Evagrij.

186 Izrek je prešel v nekatere zbirke apoftegem; prim. J.-C. Guy, *Recherches sur la tradition grecque des Apophthegmata Patrum*, Brussels 1962, str. 50.

187 Mt 19,21; prim. Mr 10,21; Lk 18,22. Izrek najdemo izpričan tudi drugje v malo drugačni obliki; prim. *Zgodbe za Lavza* 116.

188 Jezero so imenovali tudi Mareotis (danes Mariut) in leži jugovzhodno od Aleksandrije.

189 samotar, ki sodi med najbolj preizkušene v vojaškem taboru gnostikov: verjetno Didim Slepí (pribl. 310–398); prim. *Gnostik*, 50.

190 Prim. podobno razdelitev vzrokov v Aristotelovi *Nikomahovi etiki* III,5.

191 To tezo so v antiki zagovarjali zlasti stoiki (prim. SVF III, str. 60–62), za njimi pa Filon Aleksandrijski (*O žrtvah Abela in Kajna* 84) in cerkveni pisci (npr. Klement Aleksandrijski, *Stromateis* I, 20, 97).

hrane ali denarja.¹⁹² In isti je tudi rekel: »Ne vem, če so me demoni dvakrat zapeljali v isto stvar.«

100. Ni mogoče ljubiti vse brate enako, mogoče pa se je z vsemi družiti brezstrastno in biti prost zamerljivosti ter sovraštva. Duhovnike, ki nas po svetih skrivnostih očiščujejo in molijo za nas, je treba ljubiti (takoj) za Gospodom. Svoje starce moramo častiti kot angele.¹⁹³ Oni nas namreč mazilijo za spopade in zdravijo ugrize divjih zveri.¹⁹⁴

Zaključek

To sem ti torej želel povedati o praktiki, najdražji brat Anatolij, kar sem pač našel po milosti Svetega Duha, ko sem prebiral svoje zoreče grozdje v nasadu. Ko pa bo nad nami zasijalo stanovitno »Sonce pravičnosti«¹⁹⁵ in bo grozd postal zrel, bomo iz njega pili vino,¹⁹⁶ »ki razveseljuje človekovo srce«,¹⁹⁷ po molitvah in priprošnjah pravičnega Gregorja, ki me je zasadil,¹⁹⁸ in svetih očetov, ki me zdaj zalivajo, ter po moči Njega, ki mi daje rasti,¹⁹⁹ Jezusa Kristusa, našega Gospoda, katerega veličastvo in oblast sta na vekov veke. Amen.

84

192 skladišč hrane ali denarja; prim. pogl. 18.

193 angele: tako so v puščavi imenovali duhovno izkušene menihe, duhovne očete (starce). Naloga angelov je namreč ozdravljanje ranjenih (KG VI,35; III,46), boj proti demonom in služba ljubezni: vse te naloge ima tudi stavec, ki je duhovni oče.

194 divjih zveri tj. demonov; prim. KG 3, 46; 6, 90.

195 Prim. Mal 3,20.

196 vino: simbol spoznanja Boga.

197 Prim. Ps 103,15; Sir 40,20.

198 Tj. sv. Gregorja iz Nazianza (prim. *Gnostik* 44); o vplivu kapadokijskih očetov na Evagrija prim. N. Gendle, *Cappadocian Elements in the Mystical Theology of Evagrius Ponticus*, v: *Studia Patristica* 16.2 (1985), str. 373–584.

199 Prim. 1 Kor 3,6-7.

GNOSTIK ALI TISTEMU, KI JE POSTAL VREDEN SPOZNANJA (*Ho gnostikós è Pròs tòn kataxióthénta gnóseos; Gnosticus*)

UVOD

Ta zbirka poglavij se – kot Evagrij sam opozarja v pismu Anatoliju – navezuje na *Praktika* in uvaja v *Gnostična poglavja*;¹ ta tri dela torej tvorijo nekakšno trilogijo. *Gnostik* je sestavljen iz petdesetih poglavij in je zato nekakšna polovična centurija (»stotica«) izrekov.

Naslov spisa sicer ni povsem gotov, saj tako v grškem kot v sirskem izročilu najdemo obe različici (»Gnostik«, »Tistemu, ki je postal vreden spoznanja«); včasih so ga skupaj s *Praktikom* prepisali pod enim skupnim naslovom. Delo je v grškem izvirniku ohranjeno le v polovici izrekov; v celoti pa se je ohranilo v treh sirskih (tretji je revizija prvega) in armen-skem prevodu.

Konec prvega spisa smiselno prehaja v drugega; najdemo tudi notranje korespondence, tako poglavji 42 in 43 *Gnostika*, v katerih so opredeljene skušnjave, kažeta nazaj na poglavji 74 in 75 *Praktika*, kjer je govor o skušnjavi in grehu samotarja, ki se uri v »praktiki«, dejavni askezi. Povezani sta tudi 89. poglavje *Praktika* in 44. poglavje *Gnostika*, ki se obe navezuje na nauk sv. Gregorja iz Nazianza. Spisa sta tudi strukturno povezana: prvi se konča z apoftegmami, drugi pa – razen zadnjih dveh poglavij – z navedki teoloških avtoritet. Spis je po mnenju Guillaumontovih nastal po *Praktiku*, vendar pred njegovo definitivno redakcijo, ob kateri naj bi nastala predgovor in epilog (prim. Uvod v *Praktika*).

Gnostik naslavlja duhovnega učitelja in mu svetuje, kakšne metode naj uporablja pri svojem poučevanju. Ob tem zarisuje nauk o treh etapah na duhovni poti: praktiki, fiziki (tj. motrenju »smislov« v stvarstvu) in teologiji.

1 V varianti sirskega rokopisa, na katero se je v svoji izdaji naslonil Frankenberg, so poglavja *Gnostika* označena s številkami, ki nadaljujejo štetje poglavij *Praktika*; obe deli imata skupen naslov *Nauk in poučevanje Mar Evagrija za brate samotarje, ki so v puščavi* ali (v enem rokopisu) *Različna praktična in gnostična poglavja*. V armenskem izročilu imata skupni naslov *Gnostik in praktik*. Tudi v grškem rokopisnem izročilu sta bili deli včasih prepisovani skupaj. Cerkevni zgodovinar Sokrat (pribl. 380–440) pozna obe in ju navaja z naslovom *Monachikón (biblión)*, »Knjiga za samotarje«, ki se je verjetno nanašal na celoto.

Besedilo je prevedeno po izdaji: *Évagre le Pontique: Le gnostique ou à celui qui est devenu digne de la science; édition critique des fragments grecs, traduction intégrale établie au moyen des version syriaques et arménienne, commentaire et tables par Antoine Guillaumont et Claire Guillaumont, Paris 1989 (Sources chrétiennes; št. 356)*. Določena poglavja niso ohranjena v izvirniku; v teh primerih sem za prevod uporabil Frankenbergov retroverzni prevod *Gnostika* v grščino (v spodaj navedenem delu *Evagrius Ponticus*), tako v 7, 10–12, 14, 16–20, 23, 25–26, 28 (deloma), 34–35, 39–40, 43 in 49.

1. Praktiki bodo umevali praktične smisle,² gnostiki pa bodo videli gnostične resničnosti.³

- 2 smisle gr. *lógoi*, temeljni pojem patristične ontologije. V besedi odzvanjajo tako začetek Janezovega evangelija s svojim semitskim substratom kot tudi mnogoteri filozofski prizvoki, od Heraklitovega *lógos ho aei eón*, večno bivajočega Logosa, do stoiških »semenskih« logosov, ki zagotavljajo in pojasnjujejo vpetost vesolja v kozmični Smisel. *Lógos* je misel in beseda, notranji in povnanjeni smisel, *ratio et oratio*, kakor je grško besedo pojasnil Cicero. Tudi sirski prevodi Evagrija za *lógos* izmenoma uporabljajo sirska izraza za besedo in umnost. Pojmovanje *lógoi* (množina od *lógos*) je pri Evagriju kot tudi pri očetih nasploh duhovno in »umno«. *Lógoi* namreč niso le razumske, se pravi »nevtralnemu« diskurzivnemu razumu dosegljive strukture stvarstva, ki se razkrivajo prizadevanjem človeške pameti, ampak *lógoi theoteleís*, tj. smisli, ki imajo svoj smoter, konec in dovršitev v Bogu. Očetje torej s tem izrazom označujejo strukturiranost stvarstva *sub specie deitatis* (pod vidikom Božanstva). »Bistva« bivajočih stvari so *lógoi*, ki so kot taka dostopna le v Bogu ter zato prek vere in duhovnega, molitvenega življenja; *lógoi* so mistični smisli stvari, intuitivno spoznavni na meji ustvarjenega in Neustvarjenega. So v Bogu, ne izven Njega in ne On sam: le udeležnost v Bogu, ki se apofatično razodeva prek Logosa, v Logosu in kot Logos, ter omogoči spoznanje bivajočih stvari v njihovem pravem smislu in nam podari spoznanje logosov bivajočih stvari: tako tistih, ki zadevajo etično-asketsko prakso, kot drugih, ki sodijo v kraljestvo mističnega spoznanja oz. motrenja.
- 3 Pridevniško dvojico *gnostikós/praktikós* srečamo najprej pri Platonu (*Politik* 258 E-259 A), ki razdeli celotno védenje (*epistéme*) na »praktično« in »gnostično«. Morda je Platon le prva priča starejšega orfično-pitagorejskega izročila. Vsekakor sta oba pojma že ustaljena v poznejšem pitagorejstvu in platonizmu. Aristotel in stoiki so namesto *gnostikós*, spoznavateljski, uporabljali raje *theoretikós*, motrilni. Izraz dobi središčno vlogo šele v religiozno-filozofskih, »gnostičnih« skupnostih v 2. in 3. st. po Kr., kjer je označeval celotno mistično spoznanje. Za ortodoksne krščanske mislece se v luči razodetja in apostolskega izročila spoznanje omenjenih gnostičnih družčin razkriva kot ne-spoznanje, kot »lažno imenovano spoznanje« (*pseudónymos gnôsis*, če uporabimo izraz 1 Tim 6,20). Kljub svoji ostro kritični drži pa ortodoksni misleci niso zanikali možnosti eksistencialno-mističnega spoznanja, ki izhaja iz vere. Drugače kot pri gnostikih pa je bila zanje gnoza mogoča le kot dovršitev etično-asketskega življenja, utemeljenega v veri in razcvetelega v dialektiki milosti in sodelujoče svobode. Evagrijeva uporaba pojma *gnôsis* se neposredno navezuje na Klementa Aleksandrijskega in označuje kristjane, ki so napredovali od vere do pravega spoznanja (pri tem ima njegova misel izrazito protignostični značaj, kar je lepo osvetlil G. Bunge v članku *Origenismus – Gnosticismus. Zum geistesgeschichtlichen Standort des Evagrius Pontikos*, v: *Vigiliae Christianae* 40 (1986), str. 24–54). Origen je za kristjane, ki so »pravi gnostiki«, uporabljal predvsem naziv »popolni« (*téleioi*); prim. T. Camelot, *Foi et Gnose. Introduction à l'étude de la connaissance de la foi mystique chez Clément d'Alexandrie*, Pariz 1945; W. Völker, *Der wahre Gnostiker*

2. Praktik je tisti, ki je pridobil brezstrastje⁴ zgolj strastnega dela duše.

3. Gnostik je tisti, ki pomeni sol za nečiste in luč⁵ za čiste.⁶

nach Clemens Alexandrinus, Leipzig 1952; A. Guillaumont, *Le gnostique chez Clément d'Alexandrie et chez Évagre le Pontique*, v: *Alexandrina: Hellénisme, judaïsme et christianisme à Alexandrie; Mélanges offerts au P. Claude Mondésert*, Pariz 1987, str. 151–160.

- 4 brezstrastje gr. *tò apathés*, db. (tisto) brezstrastno; brezstrastje (*apátheia*) je eden središčnih pojmov Evagrijeve – in nasploh vzhodnokrščanske – asketske etike. Določitev bogastva pomena tega pojma bi sovpadla s prikazom celotne zgodovine vzhodne duhovne teologije. Izraz je sicer stoiške provenience in zato sprva obremenjen s predstavami o idealu modreca, ki je bil značilen za to helenistično filozofsko šolo. Hieronim, ki se ni mogel sprijazniti s tem, da bi geslo Portika postalo cilj krščanskega asketskega življenja, je po začetnem navdušenju nad Origenom postal velik nasprotnik govora o »netrpnosti in nevznemirjenosti ..., ko duha (*animus*) ne giblje nobena misel ali greh, temveč je – naj rečem preprosto – kot skala ali Bog.« (Hieronim, *Pismo* 133, izd. Hilberg, CSEL 56). Vendar se je Hieronim motil. Sodobni poznavalci duhovnosti krščanskega Vzhoda so si edini, da sta si »brezstrastje in brezčutnost (*insensibilité*) kljub etimologiji, zaradi katere bi lahko bila sinonimna, v resnici diametralno nasprotna« (T. Špidlík, *La spiritualité de l'Orient chrétien, Manuel systematique*, Rim 1978, str. 266). Za Evagrija *apátheia* tudi ni absoluten pojem, temveč se stopnjuje od nepopolnega (tj. odsotnosti strasti v želelnem delu duše) do popolnega brezstrastja (tj. zmage, ki je dosežena nad razburljivim delom duše in skušnjavami njenega miselnega dela, zlasti nad napuhom); prim. geslo *Apátheia* v *Dictionnaire de spiritualité* I, 727–746 (G. Bardy); in Ch. Joest, *Die Bedeutung von Akeidia und Apatheia bei Evagrius Pontikos*, v: *Studia Monastica* 35.1 (1993), str. 7–53; B. Maier, *Apatheia bei den Stoikern und Akeidia bei Evagrius Pontikos: ein Ideal und die Kehrseite seiner Realität*, v: *Oriens Christianus* 78 (1994), str. 230–249; R. Somos, *Origen, Evagrius Ponticus and the Ideal of Impassibility*, v: *Origeniana septima: Origenes in den Auseinandersetzungen des 4. Jahrhunderts*, izd. W. Bienert in U. Kühneweg, Leuven 1999, str. 365–373; L. Nieścior, *Mistyczne perspektywy apatheii w nauce Ewagriusza z Pontu*, v: *Koscioly Wschodnie*, Kraków 1999, str. 65–83; M. S. Bøcher Rasmussen, *Like a Rock or Like God? The Concept of apatheia in the Monastic Theology of Evagrius of Pontus*, v: *Studia Theologica* 59, št. 2 (2005), str. 147–162.
- 5 Evagrij pogosto opisuje gnostika s simbolom luči; prim. KG V, 15; in W. Harmless, »Salt for the Impure, Light for the Pure«: *Reflections on the Pedagogy of Evagrius Ponticus*, v: *Studia Patristica* 37 (2001), str. 514–526.
- 6 Prim. Mt 5,13–14.

4. Spoznanje, ki v nas nastaja od zunaj⁷, skuša pokazati vsebino⁸ spoznanja po posredovanju smislov; spoznanje pa, ki v nas nastaja po Božji milosti, razumu (*diánoia*) neposredno predstavlja stvari. Ko jih gleda, um⁹ vase sprejema njihove smisle. Prvemu spoznanju nasprotuje blodnjava, drugemu pa jeza, razburljivost, in kar jima sledi.

5. Gnostiku utirajo pot vse kreposti – bolj kot vse (druge) pa nejezljivost.¹⁰ Kdor se je dotaknil spoznanja in se zlahka vzgiba k jezi, je podoben človeku, ki si prebada oči z železno lasnico.

6. Ko se gnostik usmiljeno prilagaja,¹¹ naj se zavaruje, da mu ne bi

7 Pri Evagriju je »spoznanje, ki prihaja od zunaj« ustaljen izraz za označevanje svetnega védenja in »profanih« znanosti (prim. npr. *Pismo o Trojici* 2, 6).

8 vsebino db. Snovi, gr. *hýlai*.

9 Zgodnjekrščanska književnost pojem uma (*noús*) sprejema v izvirnem pomenu, ki ga je imel v arhaičnem grštvu in ga je ohranjal vse do novoplatonizma, tj. pomenu uzrtja, intuitivnega dojetja, ki se razlikuje od diskurzivne racionalne zmožnosti, vendar ga še poglobi s približevanjem semantiki svetopisemskega pojma srca (hebr. *lev, levav*; gr. *kardía*), tj. središča človeške osebnosti, iz katerega izhajajo vse človekove čustvene in doživljajske zmožnosti (prim. T. Špidlík, nav. d., str. 297sl; str. 317). Če je pri Origenu bolj poudarjena kognitivna dimenzija *noúsa*, je Evagrij pozoren na preizkušnje, skozi katere gre um v svojem prizadevanju za molitev. Prim. K. Ware in A. Dempf, *Nous and Noesis in Plato, Aristotle and Evagrius of Pontus: Evagrius Pontikos als Metaphysiker und Mystiker*, v: *Diotima* 13 (1985), str. 158–163; G. Bunge, »Nach dem Intellekt Leben«: zum sogenannten »Intellektualismus« der Evagrianischen Spiritualität, v: *Simandron: der Wachklopfer. Gedenkschrift Klaus Gamber (1919–1989)*, izd. W. Nyssen, Köln 1989, str. 95–109; D. Bertrand, *L'implication du »nous« dans la prière chez Origène et Évagre le Pontique*, v: *Origeniana septima: Origenes in den Auseinandersetzungen des 4. Jahrhunderts*, izd. W. Bienert in U. Kühneweg, Leuven 1999, str. 355–63; isti: *Force et faiblesse du Nous chez Évagre le Pontique*, v: *Studia Patristica* 35 (2001), str. 10–23.

10 nejezljivost (*aorgesía*): pojem aristotelske in stoiške provenience. V krščanski književnosti je pomembna njegova uporaba v vplivnem Življenju sv. Antona, ki ga je po (danes kontroverznem) izročilu napisal Atanazij Aleksandrijski (prim. slov. prevod z obširno spremno študijo, v: D. Movrin, *Izviri meništva, Življenje sv. Antona in Življenje sv. Pahomija*, Celje 2011). Za očete ni pomembna le negativna vsebina, moment odsotnosti, ampak predvsem pozitivna duhovna drža, ki izhaja iz premagane strasti. Tako je za Evagrija ta krepost v osnovi istovetna s krotkostjo (*praýtes*), ki jo Evagrij v svojih *Sholijah k Psalmom* opredeli kot »nevznemirjenost (*ataraxía*) razburljivega dela duše« (In Ps 131, 1, PG 12, 1649 C). Krotkost je zanj »mati spoznanja« (*Pismo* 27) in tesno povezana z ljubeznijo (prim. *Praktik* 38) – ljubezen pa je sploh najznačilnejša gnostikova krepost.

11 Gr. *en taís synakatabásessin*; sinkatabaza (tu v množini), db. so-se-stopanje, v

prilagoditev nevede postala navada. Poskuša naj v enaki meri in vselej uresničevati vse kreposti, da bodo tudi v njem sledile ena drugi.¹² Kajti um po naravi izda tista krepost, ki je pomanjkljiva.

7. Gnostik se bo vedno uril v dajanju miloščine¹³ in bo pripravljen za dobrodelnost. Če mu bo manjkalo denarja, bo pač izrabil posodo svoje duše.¹⁴ Kajti vsekakor je dajanje miloščine¹⁵ v njegovi naravi, četudi je brez denarja: to, kar je manjkalo petim devicam,¹⁶ katerih svetilke so ugasnile.¹⁷

8. Za gnostika je sramotno pravdati se, najsi se mu krivica dogaja, najsi jo dela sam – če se mu dogaja, zato, ker je ni prenesel; če jo je storil, zato, ker jo je storil.

9. Če je spoznanje shranjeno,¹⁸ uči tistega, ki ga je deležen, kako naj bo obvarovano in kako naj se odpravi naprej k še večjim rečem.

10. Če je gnostik v času, ko razlaga, prost jeze, zamere, žalosti, telesnih stisk in skrbi, bo (lahko) razložil.

11. Preden postaneš popoln,¹⁹ se izogibaj množici in pogostim sre-

patristični književnosti pogosto označuje odnos Boga do ljudi v odrešenjski zgodovini. Celotno približevanje Boga stvára je – od stvarjenja naprej – usmiljeno prilagajanje, spuščanje iz transcendentnega brezna apofatične trojične Nad-bitnosti v občestvo z ustvarjenim. Ta sestop doseže svojo polnost v učlovečenju in evharističnem misteriju. Gnostik se mora – kot ikona Ikone, ikona Jezusa, ki je »obličje Očeta« – zato tudi sam prilagajati slabotnejšim sestram in bratom.

12 kreposti ... sledile ena drugi: Evagriju uporabi tehnični termin stoiške etike (*antakolouthía*, glagol *antakolouthéin*), ki označuje medsebojno prepletenost in soodvisnost kreposti, kar je eden izmed pomembnejših uvidov grške etike.

13 dajanju miloščine ali: izkazovanju usmiljenja; gr. izraz *eleemosýne* lahko pomeni oboje.

14 posodo svoje duše: namreč telo. Izraz platonске –in judovske – antropologije, ki ga pri Evagriju srečamo večkrat.

15 Aluzija na Mt 25,1-13 se verjetno opira na besedno igro *éleos* (= usmiljenje)/*élaion* (kar se je izgovarjalo *éleon* = olje). Olje, ki ga je zmanjkalo devicam v evangeljski priliki, je prav usmiljenje. Usmiljenje je za Evagrija tudi olje, ki hrani svetlobo luči spoznanja; prim. KG IV,21; 25.

16 to, kar je manjkalo petim devicam – Frankenberg: »česar ni storilo pet devic«.

17 Prim. Mt 25,1-13.

18 shranjeno: če ga namreč gnostik ne izgubi s tem, da se spet preda strastem.

19 postaneš popoln – Frankenberg: »smo krščeni v dobrih resničnostih« ali »smo potopljeni v dobre resničnosti«.

čanjem, da ne bi tvoj um postal poln domišljjskih predstav.²⁰

12. To, kar je pri (védenjih), ki sodijo pod praktiko, fiziko ali teologiko,²¹ za naše odrešenje koristno, je primerno govoriti in delati vse do smrti. Tega, kar pa je pri teh védenjih brez pomena za odrešenje,²² ne smemo niti izreči niti delati zaradi vseh, ki se zlahka pohujšajo.

13. Samotarjem in svetnim ljudem je primerno govoriti o pravilnem načinu življenja in jim le deloma razlagati tiste nauke, ki zadevajo fiziko in teologiko, namreč tiste, »brez katerih ne bo nihče videl Gospoda«.²³

14. Le svečenikom, in to tistim, ki so izmed njih najboljši, odgovôri, če te vprašajo, kaj ponazarjajo skrivnosti,²⁴ ki jih sami izvršujejo in ki očiščujejo našega notranjega človeka (posode, ki skrivnosti sprejemajo, namreč označujejo strastni del duše in njen za smisel dovtetni del); odgovori jim o tem, kar je nerazločljiva mešanica²⁵ skrivnosti, moč sleherne izmed njih²⁶ in izvrševanje vsake njihove dejavnosti zaradi

20 poln domišljjskih predstav: izpolnjenost s predstavami v najširšem smislu, se pravi z domišljjskimi in konceptualnimi vsebinami, ki se vsiljujejo umu (*noûs*), je za apofatično duhovnost krščanskega Vzhoda od začetkov do poznobizantinske palamitske sinteze glavna ovira pri molitvi; prim. *Devicam* 6

21 *praktika ... fizika ... teologika*; v ozadju teh pojmov je izjemno vplivna Evagrijeva klasifikacija treh etap duhovnega življenja. Povratek človeka k Bogu se začneja s »praktiko«, tj. z askezo, z metodičnim očiščevanjem od strasti in uporom zoper demone. Prek strahospoštovanja do Boga in vere se samotar v duhovnem procesu na krilih molitve dviga proti brezstrastju (*apátheia*). Brezstrastje naposled poraja ljubezen, *agápe*. Le v duhovni ljubezni je namreč mogoče spoznanje smislov bivajočih stvari. To spoznanje um očiščuje od zmote in blodnje. A vendar je sámo »kot mleko v primerjavi z medom«, če ga postavimo ob najvišjo duhovno izkušnjo, »teologiko«, ki za Evagrija sovpada z apofatičnim motrenjem presvete Trojice.

22 Gr. *tà mésa*, »stvari na sredi«, to se pravi »tiste, ki niti ne koristijo niti ne škodujejo«, kakor glosira sirski prevod. *Tà mésa* je sinonim stoiškega pojma *tà adíáphora* (= stvari, ki v etičnem oziru niso pomembne). Prim. npr. Diogen Laertski VII (Zenon), 102-103.

23 Heb 12,14.

24 skrivnosti: izraz označuje evharistično daritev.

25 Izrek verjetno ne meri na mešanje vode in vina med evharistično daritvijo, ampak na poseben obred drobljenja posvečenega kruha v kelih, ki so ga imenovali *sýmmixis* (mešanje) ali *hénosis* (zedinjenje).

26 moč sleherne izmed njih – Frankenberg: »in kdaj je del močnejši od dela«.

enega cilja.²⁷ Povej jim še, čigav simbol je tisti, ki skrivnosti izvršuje, in kdo so oni, ki skupaj z njim odganjajo vse, ki ovirajo²⁸ čist način bi-
vanja; povej jim, da med živimi bitji ena imajo spomin, druga pa ne.²⁹

15. Spoznaj smisle in zakone časov, življenje in opravkov, da boš vsakomur zlahka govoril tisto, kar mu koristi.

16. Za razlago rečenega moraš imeti vsebinsko spoznanje; zaobjeti moraš vse stvari, tudi če se ti del izmuzne. Le angelu je namreč res lastno to, da mu ni prikrito nič od tega, kar je na zemlji.

17. Poznati moraš tudi opredelitve stvari, zlasti kreposti in nekreposti; kajti tukaj je vir spoznanja in nespoznanja Božjega kraljestva in trpljenja.³⁰

18. Glede alegorij in (zgolj) čutnozaznavnih (odlomkov) si moramo prizadevati za spoznanje, ali sodijo k praktiki, k fiziki ali k teologiki.³¹ Če namreč sodijo k praktiki, moramo preučiti, ali obravnavajo razburljivost in tisto, kar se iz nje poraja, ali poželjivost in to, kar ji sledi, ali pa um ter njegova gibanja. Če sodijo k fizičnemu motrenju smislov, moramo videti, ali nam dajejo spoznanje kakšnega izmed fizičnih naukov,³² in sicer katerega. In če gre za alegorični odlomek, ki se nanaša na Božanstvo, moramo raziskati (kolikor je le mogoče), ali govori o Trojici in ali je motrena preprosto – ali pa v Enosti. Če ni nič od tega, gre za preprosto motrenje – ali pa je treba spoznati

27 in izvrševanje vsake njihove dejavnosti zaradi enega cilja – Frankenbergova retroverzija se glasi: »in da sleherna izmed stvari izpolnjuje en *týpos*.« Verjetno je s tem mišljeno motrenje, tj. delovanje, lastno umu (*noús*); k temu motrenju je usmerjeno stanje brezstrastja, očiščenosti vseh delov duše.

28 vse, ki ovirajo tj. demone.

29 Namig na – antičnim intelektualcem dobro znano – Aristotelovo besedilo: »Nekaterim živim bitjem iz zaznave ne nastaja spomin (*mnéme*), drugim pa nastaja.« (*Metafizika* A 1 980 a 29). Evagrij ga očitno povezuje z liturgično »anamnezo«: »To delajte v moj spomin« (*anámnēsis*) (1 Kor 2,24-25). Kakor imajo le nekatera živa bitja »spomin« – *mnéme* in anamnezo iz občutenja/zaznave (*aísthēsis*), tako zmorejo le nekateri zaslutiti, »razločevati«, za kaj pravzaprav gre v »srhljivih misterijih«, kakor očetje pogosto imenujejo evharistijo.

30 trpljenja – Frankenberg: »obsodbe« (*katákrisis*).

31 k teologiki – Frankenberg: »se nanašajo na spoznanje Boga«.

32 nam dajejo spoznanje kakšnega izmed fizičnih naukov: Frankenberg: označujejo redove (vrednosti) glede narave in podobne reči.

preroštvo.³³

19. Dobro je poznati navade³⁴ Božanskega Pisma in jih s pomočjo pričevanj predstaviti, kolikor je mogoče.

20. Vedeti moramo tudi to, da vsako besedilo etičnega značaja ne vsebuje etičnega motrenja.³⁵ In prav tako vsako besedilo, ki zadeva naravo, ne vsebuje motrenja narave,³⁶ ampak tak odlomek, ki je etičnega značaja, lahko vsebuje motrenje narave, tak, ki obravnava naravo, pa lahko vsebuje motrenje nravi. Enako velja za teologiko.³⁷ Kar je namreč rečeno o nečistovanju in prešuštvovanju Jeruzalema,³⁸ o kopenskih in morskih živalih, o čistih in nečistih pticah,³⁹ o soncu, ki vzhaja in zahaja ter se vrača na svoje mesto,⁴⁰ se nanaša najprej na teologiko, drugič na etiko in tretjič na fiziko, čeprav prvo besedilo (na videz) sodi k etiki, ostali dve pa k fiziki.⁴¹

93

33 ali je motrena preprosto – ali pa v Enosti. Če ni nič od tega, gre za preprosto motrenje – ali pa je treba spoznati preroštvo – Frankenbergova retroverzija se glasi: »ali razkriva vednost o Sveti Trojici, in sicer bodisi preprosto ali pa v prisposodbi (*tropikôs*); če pa ni nič izmed tega, je golo videnje ali pa razkriva preroštvo.«

34 navade tj. jezikovne navade ali načine izražanja.

35 vsako besedilo etičnega značaja ne vsebuje etičnega motrenja – Frankenberg: »vsaka beseda, ki vsebuje spodbudo (*paraínesis*), ne vsebuje umskozaznavne spodbudne (prvine)«.

36 motrenja narave – Frankenberg: »umskozaznavne naravne (prvine)«.

37 velja za teologiko – Frankenberg: »glede Božanstva«.

38 Prim. Ezk 16,15-34.

39 Prim. 3 Mz 11.

40 Prim. Prd 1,5.

41 Od »ter se vrača« Frankenbergovo besedilo dopolnjuje: »Videti je, da branje teh (odlomkov dobesedno) pomeni nekaj, umskozaznavno pa nekaj drugega. Kar zadeva nečistovanje Jeruzalema, je videti, da spodbuja glede Božanstva; tisti o čistih in nečistih živalih je videti fizičen, a je v resnici spodbudna beseda; tisti o soncu pa je fizičen. In videti je, da je prvi odlomek spodbuden, druga dva pa fizična.« – Nejasno poglavje je sirski prevajalec glosiral takole: »Mislijo, da nas navedena svetopisemska besedila učijo v dobesednem pomenu o nekaterih stvareh, vendar jih je treba umeti drugače: odlomek, ki govori o nečistovanju Jeruzalema, namreč govori o Božanstvu, čeprav se misli, da gre za spodbujanje h kreposti; ta, ki zadeva čiste in nečiste živali, se po mnenju mnogih nanaša na naravo – v resnici pa gre za spodbudo h kreposti; besedilo o soncu pa se res nanaša na naravo – a glej, ljudje mislijo, da je prvi odlomek spodbuda h kreposti in da druga dva govorita o naravi.«

21. Besed tistih (svetopisemskih) oseb, ki so vredne graje, ne smeš razlagati alegorično; ne išči v njih ničesar duhovnega, razen če je to udejanjil Bog po ojkonomiji,⁴² kakor je storil z Balaamom in Kajfo, da bi prvi prerokoval o rojstvu, drugi pa o smrti našega Odrešenika.⁴³

22. Gnostik ne sme biti mračen niti težko dostopen. Prvo je namreč značilno za nekoga, ki ne pozna smislov nastajajočih stvari, drugo pa za človeka, ki noče, da bi bili vsi ljudje rešeni in bi prišli do spoznanja resnice.⁴⁴

23. Včasih je nujno igrati nevednost,⁴⁵ saj vsi, ki sprašujejo, niso vredni, da bi te poslušali. Ti pa boš tudi tako resnicoljuben, saj si vezan na telo in v sedanjosti nimaš celovitega spoznanja stvari.

24. Pazi nase, da ne boš zaradi dobička, ugodja ali minljive slave rekel kaj, kar bi ne smelo biti izrečeno (*apórrheta*) – da bi ne bil vržen ven iz svetih zidov,⁴⁶ kot da tudi sam prodajaš golobje mladiče.⁴⁷

25. Vse, ki razpravljajo, ne da bi imeli spoznanje, moramo približati resnici od začetka in ne s konca. Mladim ljudem ne smemo ničesar govoriti o gnostičnih resničnostih, tudi jim ne smemo dovoliti, da bi se dotikali tovrstnih knjig, saj se ne morejo upreti padcem, ki jih potegne za sabo to motrenje. Zato tistim, ki so jih potokle strasti, ni potrebno govoriti besed miru, temveč jim moramo govoriti o tem,

42 ojkonomiji: izraz, s katerim je patristična književnost označevala Božjo previdnostno skrb za svet in »odrešensko zgodovino«.

43 Prim. Apd 24,15-19; Jn 11,49-51.

44 Prim. Tim 2,4.

45 nujno igrati nevednost: delna upravičenost laži je bila téma filozofskega razmisleka od Platona (*Drž III*, 389 B) naprej. Platonov Sokrat zagovarja koristno laž s primerom zdravnika, ki zavaja bolnika v njegovo korist. Argument je poznejši platonizem ohranil in podpiral s svojim naukom o hierarhični strukturi filozofske resnice – od protreptika (tj. spodbude k filozofiji) do »nezapisanega nauka«. Filon je v tem pojmovanju zaznal bližino svetopisemske pedagogije (prim. npr. *Da je Bog nespremenljiv* 60–69), privzela pa ga je tudi krščanska teologija v Aleksandriji vse od Klementa dalje (prim. *Stromateis VII*, IX, 53,2).

46 svetih zidov ali: svetih ograd; gre za biblični izraz (2 Mkb 6,4; v edninski obliki tudi v Sir 50,2); tukaj je simbol gnoze, mističnega duhovnega spoznanja, ki ga gnostik nujno izgubi, ko se vda strastem ali domišljavosti.

47 golobje mladiče tj. verjetno sadove Duha, »semena, ki jih je posejal Sveti Duh« (KG VI,60); prim. Mt 21,12-13.

kako naj premagajo svoje sovražnike;⁴⁸ kajti kakor pravi Pridigar: »V dnevu vojne ni poslanstva.«⁴⁹ Vsi, ki jih nadlegujejo strasti, a poskušajo prenikniti v smisle telesnih in netelesnih resničnosti, so podobni bolnikom, ki razpravljajo o zdravju. Za dušo je šele tedaj, ko jo strasti le stežka vznemirijo, primerno, da okusi to sladko satje.

26. Ni isti čas primeren za razlago in za razpravo. Zato je treba grajati tiste, ki prezgodaj ugovarjajo. To je namreč navada heretikov in prepirljivcev.

27. Ne govori o Bogu⁵⁰ nepremišljeno in nikoli ne opredeljuj Božanstva.⁵¹ Opredelitve⁵² so lastne nastalim in sestavljenim stvarem.

28. Spominjaj se petih razlogov za (duhovno) zapuščenost,⁵³ da boš lahko pomagal na noge malodušnim, ki jih je potolkla stiska. Zapuščenost namreč razodeva skrito krepost. Ko je ta zanemarjena, jo zapuščenost s kaznijo ponovno vzpostavi in postane razlog rešitve⁵⁴ tudi za druge ljudi. Ko je krepost postala vzvišena,⁵⁵ namreč uči ponižnosti vse, ki so je bili deležni, kajti tisti, ki je izkusil nekrepot, sovraži nekrepot. Izkušnja je potomka zapuščenosti, hči preizkušnosti pa je brezstrastje.⁵⁶

48 naj premagajo svoje sovražnike – Frankenberg: »naj se ubranijo pred sovražniki«.

49 Prd 8,8.

50 Ne govori o Bogu db. Ne teologiziraj.

51 Sirski prevajalec je tu še zaznal pojem »meje« v izrazu *hóros* (de-finicija, opredelitev) in prevedel: »Ne vsiljuj meja Brezmejnemu«. Sicer je teza, da se neka resničnost lahko definira le po razstavljanju (*análisis*), iz česar nujno izhaja, da so definiranju podvržene le ontološko sestavljene stvari, tradicionalni nauk grške filozofije; prim. npr. Antipatrovo definicijo definicije pri Diogenu Laertskem VII, 60. Tudi po Aristotelu je nemogoče definirati »nesestavljeno« (*asýnthon*). Definicija, *hóros*, opredelitev neke bitnosti, nam namreč pove, v kakšen rod, vrsto itd. določena bitnost sodi – zato je vsako opredeljevanje razločujoče, razdeljevalno oziroma »diairetično« (*Metafizika Z 12*). Že sam Stagirit pojmuje Božanstvo kot »nesestavljeno«.

52 opredelitve ali: meje (*hóroi*).

53 zapuščenost – Frankenberg: »preizkušnjo« (*dokimasía*).

54 rešitve – Frankenberg: »življenje«.

55 Ko je krepost postala vzvišena – Frankenberg: »Če prakтика soobstaja s spoznanjem.«

56 Evagrij pogosto uči, da bogozapuščeno učni ponižnosti; predvsem se to zgodi človeku, ki se prevzame zaradi svoje domnevne kreposti. Prim. misel, da Bog

29. Tisti, ki se učijo, naj ti vedno govorijo: »Prijatelj, povzpni se še više,«⁵⁷ kajti sramotno bi bilo, če bi te potem, ko si se povzpel, poslušalci spet zvelikli navzdol.

30. Lakomen ni tisti, ki ima premoženje, ampak ta, ki si ga želi.⁵⁸ Pravijo namreč, da je tisti, ki skrbi za premoženje (*oikonómos*), za smisel dovzetna denarnica (*balántion logikón*).⁵⁹

31. Spodbujaj starce, naj obvladujejo razburljivost, mladeniče pa, naj krotijo trebuh; prvi se namreč pretežno bojujejo z duševnimi, drugi pa s telesnimi demoni.⁶⁰

zapušča dušo nadutega in da ta postane igračka demonov v *O osmih hudobnih duhovih* in *Samotarjem* 62. Za podrobno analizo pojmovanja bogozapuščenosti pri Evagriju prim. J. Driscoll, *Evagrius and Paphnutius on causes for abandonment by God*, v: *Studia Monastica* 39,2 (1997), str. 259–286.

96

57 Prim. Lk 14,10.

58 Opredelitev lakomnega ima svoje korenine v grški filozofski etiki: prim. npr. Aristotelovo *Evdemovo etiko*: »Lakomen je, kdor ima strast do denarja, a je zanj denar bolj predmet posedovanja kot rabe skladno z okoliščinami« (III, 4, 1232 a). O lakomnosti v Evagrijevih spisih prim. J. Driscoll, »*Love of money*« in *Evagrius Ponticus*, v: *Studia Monastica* 43,1 (2001), str. 21–30.

59 za smisel dovzetna denarnica; A. Guillaumont razume to poglavje drugače: »Ekonom – tudi v semi-anahoretskih skupnostih so imeli človeka, zadolženega za finance – se imenuje ‚denarnica‘, kar dokazuje, da ima lahko denar, ne da bi bil lakomen, v kolikor namreč funkcija ekonomista ni le uporabljanje, ampak tudi razdeljevanje« in predlaga razlago, po kateri bi bil ekonom podoba gnostika, ki ima spoznanje, a ga je dolžan razdeljevati. Takšna interpretacija se mi zdi neprepičljiva, saj je »logična denarnica« – namesto kakšne izmed ustaljenih grških opredelitev človeka, npr. *zôion logikón*, *politikón* ali *koinonikón* – tu bržkone ironičen izraz.

60 Mišljene so duhovne sile zla, ki v nas zbujejo duševne in telesne strasti oz. zle misli in predstave. Kakor je opozoril Peter Brown, je demonsko v zgodnjem meništvu »občuteno kot razširitev sebstva (*self*). Odnos z demoni je vseboval nekaj bolj intimnega kot napad od zunaj; biti ‚skušan od demonov‘ je pomenilo prehajati stopnje v rasti zavedanja o nižjih mejah osebnosti. ‚Demonsko‘ torej ni pomenilo le vsega, kar je menihu sovražno (od zunaj): demoni so v sebi povzemali vse, kar je bilo neuravnovešeno in nepopolno v njem samem« (*The Making of Late Antiquity*, Cambridge 1978, str. 89–90). Pri tem »sebstva« in »intimnosti« ne smemo razumeti v smislu imanentizma sodobne psihologije (prim. D. Brakke, *Demons and the Making of the Monk: Spiritual Combat in Early Christianity*, Cambridge, MA 2006, str. 7–14). Kakor je lucidno ugotovil že ruski filozof Semjon Frank, je težava tu zlasti v neustreznosti našega jezika za izražanje tovrstne duhovne izkušnje: »Za kategorialno formo razodetja duhovne realnosti jezik ne pozna ustrezne besedne oblike; tu bi potrebovali nekakšno

32. Zapri usta vseh, ki obrekujejo na tvoja ušesa, in ne čudi se, če te večina obtožuje; to je skušnjava, ki izvira od demonov. Gnostik mora namreč biti prost sovraštva in zamerljivosti, tudi če nočejo, da bi bil takšen.

33. Kdor ozdravlja ljudi zaradi Gospoda, skrbi enako za sebe, čeprav mu je to prikrito; zdravilo, ki ga uporablja gnostik, namreč bližnjega ozdravlja le mogoče, njega samega pa nujno.

34. Ne razlagaj na duhoven način vsega, kar je primerno za alegorijo, ampak le tisto, kar je primerno z ozirom na predmet.⁶¹ Če ne boš tako ravnal, boš mnogo časa preživel na Jonovi ladji, preden boš (alegorično) razložil vso njeno opravo.⁶² Poslušalcem boš smešen, namesto da bi jim bil v korist; vsi, ki bodo sedeli okrog tebe, te bodo spominjali na tak ali drugačen del oprave in sami smeje razlagali tisto, kar boš sam pozabil.

35. Puščavnike, ki prihajajo k tebi, povabi na pogovor o etiki, ne o naukih⁶³ – če pač ni nekoga, ki je sposoben posvetiti se takim rečem.

36. Naj bo skrit pred svetnimi in mladimi ljudmi višji smisel/nauk glede sodbe, saj zlahka rodi zaničevanje; ti (ljudje) namreč ne poznajo bolečine za smisel dovtetne duše, obsojene na nevednost.⁶⁴

37. Sveti Pavel je trdo ravnal s svojim telesom in ga vodil v sužnost;⁶⁵ tudi ti torej ne zanemari svojega reda⁶⁶ v času svojega življenja in ne

,četrto osebo, ki bi se nahajala nekje med ‚jaz‘, ‚ti‘ in ‚on‘ (‚on‘ je, kot že vemo, le ‚ti‘, ki je potopljen v stihijo ‚ono‘).« (*Nedoumljivo. Ontološki uvod v filozofijo religije*, prev. U. Zabukovec, Ljubljana 2012, str. 253).

61 Vprašanje, v kakšne podrobnosti naj gre alegorična razlaga Svetega pisma, je bilo v patristiki predmet živahne razprave. Hieronim je – podobno kot Evagriju v tem poglavju – nasprotoval pretirani alegorezi malenkosti, Origen pa je poskušal razkriti skrivnostni smisel podrobnosti svetopisemskega besedila, »saj je misterij prav vse, kar je pisano« (*Homilije h Genezi X,2*, izd. Doutrelau SC 7, str. 260).

62 Prim. Jon 1,1-16.

63 etiki, ne o naukih – Frankenberg: »o oblikah čaščenja Boga in krepostnem načinu življenja, ne pa o nauku glede spoznanja Boga«.

64 Prim. KG VI,57.

65 Prim. 1 Kor 9,27.

66 reda db. diete (*díaita*).

žali brezstrastja tako, da ga ponižuješ z nezasužnjenim telesom.⁶⁷

38. Ne skrbi za hrano in obleko,⁶⁸ temveč se spominjaj levita Abenerja, ki je sprejel Gospodovo skrinjo⁶⁹ in postal bogat, čeprav je bil prej reven, in je postal slaven, čeprav je bil prej zasramovan.⁷⁰

39. Vest⁷¹ gnostika je zanj strog tožnik in ne more ji ničesar prikriti, saj pozna skrivnosti njegovega srca.

40. Bodi pozoren na to, da za vsako ustvarjeno bitje ne obstaja le en smisel,⁷² ampak jih je veliko število po meri slehernega bitja; svete moči dosejajo resnične smisle stvari, ne pa prvega smisla, ki ga pozna⁷³ le Kristus.

41. Vsaka premisa ali rod imata nekaj, kar se o njiju izreka: razliko ali obliko ali lastnost ali pripadek⁷⁴ ali pa kaj sestavljenega iz tega.

98

67 Prevajam po različici sirskega prevoda, ki ga Guillaumont označuje kot S¹; gr. ima »z debelim telesom«.

68 Prim. Mt 6,25; Lk 12,22.

69 V KG IV,63 je spravni pokrov zaveze simbol duhovnega spoznanja.

70 Težko razumljivo poglavje. V *Septuaginti*, grškem prevodu Stare zaveze, se oseba, pri kateri je bila shranjena skrinja zaveze po zmagi Davida nad Filistejci, imenuje *Abedara*, v masoretskem besedilu hebrejskega izvirnika, sirskega prevodu Biblije (Pešiti) in tudi v sirske prevodih Evagrija pa srečamo ime *Obed Edom*. Verjetno gre za zamenjavo z Abnerjem (v *Septuaginti* Abenerjem), poveljnikom Savlove vojske, ki se je pozneje pridružil Davidu (prim. 1 Sam 14,50; 2 Sam 2–3).

71 Vest: obtožujočo vest (gr. *he syneidesis*, *tò syneidós* ali včasih tudi *sýnesis*), »tega najstrašnejšega, tako grozljivega tožnika« (Polibij 18,43,13), so prvi filozofsko tematizirali stari stoiki; o njej je pisal Filon; najdemo ga (v različnih pomenih) na več mestih *Nove zaveze*. V očitno nravnem smislu je rabljen v puščavskih apoftegmah (npr. *Apophthegmata patrum*, Agaton 2, slov. prevod J. Hrovat, *Izreki svetih starcev*, Celje 2002) in Origenovi antropologiji (prim. *O počelih* II,10,4, izd. Crouzel-Simonetti SC 252, str. 384–385, slov. prevod N. Sagadin, Ljubljana 2013).

72 za vsako ustvarjeno bitje ne obstaja le en smisel (*lógos*) – Frankenberg: »da je za vse nastale resničnosti en vzrok« (tudi v nadaljevanju njegova retroverzija nima »smislov«, ampak »vzroke/razloge«, *aitíai*).

73 ne pa prvega smisla, ki ga pozna – Frankenberg: »a ne počelnih vzrokov, ki jih pozna«.

74 pripadek tj. akcidenca (*tò symbebekós*). Razčlenjenost kategorialnega v tem izreku je očitno namig na začetek enega izmed najvplivnejših filozofskih besedil pozne antike, Porfirijeve *Eisagogé* (tj. uvoda v Aristotelove *Kategorije*, prim. slov. prev. B. Vežjak; v: *Filozofski vestnik* 25 (1/2004), str. 7–29). Po Porfirijevem

Toda nič izmed tega, kar smo omenili, se ne sme privzeti glede Svete Trojice. Neizrekljivo naj se časti z molkom.⁷⁵

42. Gnostikova skušnjava je v umu vzpostavljena lažna domneva (*hypólepsis*) o obstoječem (*hypárchon*) kot o neobstoječem in o neobstoječem kot o obstoječem in o sicer obstoječem, a ne tako obstoječem, kakor je nastalo.⁷⁶

43. Gnostikov greh je lažno spoznanje samih predmetov njegovega motrenja.⁷⁷ To lažno spoznanje nastane iz kakršne koli strasti ali pa zato, ker si zanj ni prizadeval zavoljo Dobrega.⁷⁸

44. Od pravičnega Gregorja⁷⁹ smo se naučili, da tudi pri samem motrenju obstajajo štiri kreposti: razumnost in pogum, duhovna čistost (*sophrosýne*) in pravičnost.⁸⁰ Govoril je, da je delo razumnosti

99

mnenju je za preučevanje Aristotelovega nauka o kategorijah »nujno ... vedeti, kaj je rod, kaj razlika, kaj vrsta, kaj lastnost in kaj akcidenca«: razporeditev in izrazi se natančno ujemajo z Evagrijevim izrekom (prim. W. Lackner, *Zur prophanen Bildung des Euagrios Pontikos*, v: *Hans Gerstinger Festgabe*, Graz 1967, str. 24–25).

75 Svet je za Evagrija (tako kot za njegovega učitelja Origena) razdeljen na območja angelov, demonov in človeških duš, ki so se vsi kot umi sami ontološko vzpostavili s svobodno odločitvijo; pred in nad vsem svetnim je – v apofatični nedostopnosti – Bog, presveta Monada, ki je obenem Triada, Trojica. Evagrijeva teologija je v osnovi apofatična: »Bog je umu nedoumljiv; če kaj lahko dojamemo, potem to ni Bog« (kratki *Ugovarjalec*, PG 127 5C; prim. KG II, 11.21). Bog je vzvišen nad vse kategorije, popolnoma brez lika in oblikovanosti (prim. KG V 62, V 55; 8 Bas 7). Presega celo enost sámo; v svoji popolni preprostosti je počelo vse enosti. Zato tudi njegova trojičnost ni trojičnost števila, ampak kot apofatična trihipostatičnost onstran števila in kvantitete (KG VI, 10–16; *Epistula fidei* 2; KG 49 A).

76 je nastalo ali: bilo ustvarjeno.

77 samih predmetov njegovega motrenja – Frankenberg: »stvari ali samih uzrtij«.

78 si zanj ni prizadeval zavoljo Dobrega – Frankenberg: »ni bivajočih resničnosti preiskoval zaradi samega Lepega.«

79 pravičnega Gregorja tj. Gregorja iz Nazianza (329–389), imenovanega Teolog.

80 razumnost in pogum, duhovna čistost in pravičnost: gre za štiri poglavitne, »kardinalne« kreposti, ki jih srečamo že pri Platonu in s katerimi so stoiški filozofi povzeli »lik« resničnega etosa. V patristični književnosti pojem *sophrosýne* (db. premišljenost, zdravo mišljenje) dobi drugačen pomenski odtенок kot v antiki in označuje zlasti obvladovanje spolnega nagona, duhovno čistost. V *Praktiku* 89 Evagrija prve tri poveže s tremi deli duše, zadnjo pa z njeno celoto in celovitostjo. Platoniki so poudarjali, da je pravičnost povezovalna krepost, ki tri dele duše uglašuje v ubrano harmonijo; pri Aristotelu in stoikih pa je bil

motrenje umevajočih in svetih Moči⁸¹ ne glede na njihove smisle – te namreč zna (tako nam je izročil) pojasniti le Modrost; delo poguma je vztrajati v resničnostih, četudi se vojskuje, in tudi ne stopati v ne-bivajoče resničnosti; duhovni čistosti je po njegovi sodbi lastno, da sprejema semena prvega Sejalca⁸² in zavrača tistega, ki se je povrh;⁸³ pravičnosti pa je lastno, da smisle naklanja v skladu z vrednostjo posameznika: nekatere stvari oznanja temačno, druge označuje s skrivnostnimi podobami,⁸⁴ nekaj pa tudi razjasnjuje zaradi koristi preprostejših (ljudi).

45. Steber resnice, Bazilij Kapadokijski,⁸⁵ je dejal: spoznanje, ki prihaja od ljudi, se krepi z neprestanim premišljevanjem (*meléte*) in vajo; spoznanje pa, ki se rodi iz Božje milosti, se okrepi s pravičnostjo, nejezljivostjo in usmiljenjem. Prvo lahko sprejmejo tudi strastni (ljudje); za drugo pa so dovzetni le brezstrastni, ki v času molitve motrijo lastno luč uma: luč, ki jih osvetljuje.

46. Sveti svetilnik Egipčanov, Atanazij,⁸⁶ je dejal: Mojzes je prejel ukaz, naj postavi mizo na severno stran.⁸⁷ Gnostiki naj spoznajo, kdo je tisti, ki veje zoper njih;⁸⁸ plemenito naj prenesejo vsako skušnjavo in z zavzetostjo nasitijo vse, ki pridejo k njim.

47. Angel cerkve v Tmuisu, Serapion, je govoril, da je um popolnoma očiščen, ko je popil duhovno spoznanje. Govoril je, da ljubezen ozdravlja vročične dele razburljivosti, samoobvladovanje pa zaustavi pritekajoče pokvarjene želje.

48. Pri sebi se vedno uri v smislih glede previdnosti in sodbe, pravi

v ospredju koncept distributivne pravičnosti, ki »daje vsakomur, kar mu gre«. Evagrij sicer pozna tudi prvo pojmovanje (*Praktik* 89), vendar na tem mestu z duhovno ravnijo gnostika, ki je preplavljen s sebe-razdajajočo *agápe*, združuje distributivno pravičnost.

81 umevajočih (*noeraí*) in svetih Moči tj. angelov.

82 prvega Sejalca tj. Boga oz. Kristusa.

83 tistega, ki se je povrh tj. hudiča; prim. Mt 13,25.

84 skrivnostnimi podobami db. ugankami (*ainígmata*).

85 Bazilij Kapadokijski tj. sv. Bazilij Veliki (ok. 330–379).

86 Atanazij tj. Atanazij Véliki (ok. 296–373), škof v Aleksandriji.

87 Prim. 2 Mz 26,35.

88 tisti, ki veje zoper njih tj. demon.

veliki in gnostični učitelj Didim,⁸⁹ in poskušaj nositi njihovo vsebino⁹⁰ v spominu, saj se skoraj vsi ob tem spotaknejo. Smisle glede sodbe boš našel v razliki teles in svetov; smisle glede previdnosti pa v načinih, ki nas vodijo iz zla in nevedenja nazaj do kreposti ali spoznanja.

49. Smoter praktike je očistiti um in ga narediti brezstrastnega; smoter fizike je razkriti resnico, skrito v vseh nastalih⁹¹ stvareh. Oddaljiti um od snovi in ga zaobrtni k prvotnemu Vzroku pa je dar teologije.⁹²

50. Vselej se oziraj na prapodobo (*archétypon*)⁹³ in poskušaj začrtati podobe (*eikónes*), ne da bi opustil kar koli, s čimer bi lahko koristil njej, ki je odpadla.⁹⁴

89 Didim tj. Didim Slepi (ok. 313–398), aleksandrijski teolog.

90 njihovo vsebino db. njihove snovi (*hýlai*)

91 nastalih ali: ustvarjenih.

92 Oddaljiti um od snovi in ga zaobrtni k prvotnemu Vzroku pa je dar teologije – Frankenberg: »Da pa nekdo odmakne um od vseh zemeljskih resničnosti in ga vodi gor k povzemajočemu spoznanju vsega, je milostni dar videnja Boga.«

93 Evagrius s tem izrazom označuje Boga, čigar podoba je človek.

94 njej, ki je odpadla: namreč duši oziroma umu, ki je postal duša. Evagrius tu namiguje na origenistični nauk o preeksistenci umov, ki dobijo telo šele kot kazen za odpad iz pred-časnega občestva z Bogom. Evagrius namreč razlikuje dve stvarjenji. V prvem stopi v obstoj enovita celota umnih bitij, ki jo imenuje henada, Enota. Zaradi njihovih razlik v predanosti Bogu nastopi gibanje (*kínēsis*) in razlikovanje duhov. Sámó gibanje duhovnih narav je že povezano s pred-svetnim »grehom«, tj. prvotnim odpadom od Boga. Edini um, ki je ostal v celoti predan Bogu, je Kristusov. V t. i. »drugem stvarjenju« (stvarjenju sveta, ki ima prostorske in časovne koordinate) sleherni um prejme svoje telo in mesto v različnih svetovih. Šele utelešenje Kristusovega uma, zedinjenega z Bogom Logosom, omogoči padlim umom resnično spoznanje. Postopoma se bodo vsi umi, ljudje, angeli in demoni, prek očiščenja vrnil v prvobitno edinost in enotnost, tako da bo »Bog vse v vsem«: to je nauk o apokatastazi. O duhovnem vodstvu, ki jo začrtuje ta »ikonografija«, prim. R. D. Young, *Evagrius the Iconographer: Monastic Pedagogy in the Gnostikos*, v: *Journal of Early Christian Studies* 1 (2001), str. 53–71.

O MOLITVI

O molitvi, najbolj znan Evagrijev spis, s svojo znamenito 61. sentenco – »Če si teolog, boš resnično molil, in če boš resnično molil, si teolog« – ne povzema le ozračja Evagrijeve, temveč vse patristične teologije.¹ Molitev pa predpostavlja uresničitev asketskega življenja: kdor svoje duše ni očistil prek prakcije, dejavne asketske eksistence, nima nobene možnosti dostopa do gnostike in še manj do »teologije« kot vrhunca duhovno-molitvene-ga življenja. Četudi o njej govori, so to le prazne besede.² Delo predstavlja sublimno apofatično duhovnost, ki pa je trdno zakoreninjena v krščanski veri in izkušnji. Kristus je namreč za Evagrija »ontološki porok srečanja med Bogom in človeškim umom – in Evagrij kot to srečanje razume molitev«.³

102

Jezuit Irenée Hausherr, dolgoletni profesor na Papeškem vzhodnem inštitutu, je leta 1939 prvi dokazal, da je *O molitvi* pristen Evagrijev spis, čeprav ga je bizantinsko izročilo – da bi ga osvobodilo suma herezije – prepisovalo pod imenom sv. Nila. Zaradi izjemne razširjenosti besedila, ki je ohranjeno v številnih rokopisih, tako v izvirniku kot v prevodih (ohranjeni so sirski, arabski,⁴ etiopski, gruzijski, armenski in cerkvenoslovanski), še ni pripravljena njegova kritična izdaja.

Pri prevodu sem uporabljal Mignejevo izdajo,⁵ izdajo v grški Filokaliji⁶ in izdajo Evsebiosia Vittisa; na koncu sem prevod uskladil z izdajo Eliasa D. Moutsoulasa.

1 Prim. G. Bunge, *Das Geistgebet: Studien zum Traktat De oratione des Evagrius Pontikos*, Köln 1987 in M. Laird, *The 'Open Country Whose Name Is Prayer': Apophasis, Deconstruction, and Contemplative Practice*, v: *Modern Theology* 21, št. 1 (2005), str. 141–155.

2 Prim. V. Messina, *Le definizioni di proeseuche nel De oratione de Evagrio Pontico*, v: *Oeconomus gratiae: Studi per il 20. anniversario di episcopato di Alfredo M. Garsia*, Caltanissetta 1995, str. 69–87.

3 A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 167.

4 Sirski in arabski prevod je tudi izdal I. Hausherr.

5 pod imenom sv. Nila; *Patrologia Graeca* 79, stol. 1165–1200.

6 Str. 155–165.

Predgovor

Žgala me je vročica nečistih strasti, ko si mi – kakor po navadi – povrnil zdravje. Stik s tvojim pobožnim pismom je potolažil moj um, izmučen od najtežjih (misli).⁷ Na blažen način si posnemal velikega Vodnika in Učenika⁸ – vendar to ni nič čudnega. Tvoj delež je bil vselej nekaj imenitnega, prav kakršen je bil tudi delež blagoslovljenega Jakoba. Pošteno si s služenjem pridobil milino/milost Rahele, prejel si Leo,⁹ zdaj pa hočeš tudi njo, po kateri hrepeniš, saj si izpolnil tudi njenih sedem let.

Jaz ne morem tajiti: nisem ujel ničesar, čeprav sem se trudil celo noč. Toda na tvojo besedo sem vseeno spustil mrežo in ujel množico rib.¹⁰ Sicer po mojem niso prav velike, vendar jih je vseeno sto triinpetdeset.¹¹ Pošiljam ti jih v košarici ljubezni prek istega števila poglavij in tako izpolnjujem tvoj ukaz.

Občudujem te in ti zelo zavidam izvrsten namen, zaradi katerega tako hrepeniš po poglavjih o molitvi. Ne hrepeniš namreč preprosto po tem, kar je zlahka dosegljivo, kar ima bit prek črnila na papirju, ampak si želiš tisto, kar se prek ljubezni in nezamerljivosti naseljuje v umu. Ker pa so – v skladu s tem, kar govori modri Jezus (Sirah) – »vse stvari dvojne«, sprejmi, kar ti pošiljam – »eno ob drugem«;¹² sprejmi to po črki, a tudi po Duhu, in doumi, da je smisel (*noûs*) pred vsako črko. Če njega ne bi bilo, tudi črka ne bi obstajala.¹³

Tako obstajata dva načina molitve: dejavni in motrilni. Enako je

7 od najtežjih (misli) db. v skrajnostih (*éschata*).

8 Vodnika in Učenika tj. Kristusa; po drugi razlagi je mišljen Makarij Egipčan.

9 Prim. 1 Mz 29,25; 30,27-43. Lea je simbol praktičnega življenja, Rahela pa gnostičnega. Filon Aleksandrijski je svetopisemsko besedilo razumel drugače (prim. *De congressu eruditionis gratia* 24; 31-2), tako da gre morda za izvirno Evagrijevo interpretacijo.

10 Prim. Jn 21,3.

11 Z »mistiko števil« oz. njihovo simbolno razlago Evagrij nadaljuje tradicijo Origenove eksegeze (prim. A. von Harnack, *Der kirchengeschichtliche Ertrag der exegetischen Arbeiten des Origenes*, v: *Texte und Untersuchungen*, zv. 43, 1919, str. 52-56; 110-113).

12 Prim. Sir 42,24.

13 Prim. Atanazij, *Življenje sv. Antona* 73, 1-3.

tudi s števili: tisto, kar je pri njih najprej očitno,¹⁴ je tolikšnost (*po-sótes*); to, kar je označeno, pa je takšnost. Razpravo o molitvi sem torej razdelil na 153 poglavij in ti jo pošiljam kot evangelijsko hrano, da bi v njej našel sladkost simbolnega števila, trikotni in šesterokotni lik, ki predstavlja strahospoštljivo spoznanje Trojice in obenem opis urejenosti tega sveta.¹⁵ A tudi po sebi je število 100 štirikotno, 53 pa je trikotno in sferično. 28 je namreč štirikotno,¹⁶ 25 pa sferično, kajti $5 \times 5 = 25$. Imaš torej štirikoten¹⁷ lik, ne le zaradi četverstva (*tetraktýs*) kreposti, ampak tudi zaradi modrostnega spoznanja tega veka, spoznanja, ki je zaradi sferičnosti časov podobno številu 25. Teden se vrsti za tednom in mesec za mesecem; čas se vrti iz leta v leto in letni čas sledi letnemu času, kakor vidimo po gibanju sonca in lune, pomladi, poletja in tako naprej. Trikotnik ti bržkone označuje spoznanje Svete Trojice. (Mogoča pa je tudi drugačna (razlaga). Če vzameš, da je število 153 trikotnik iz mnoštva števil, potem je (v njem) primerno umevati praktiko, fiziko in teologiko¹⁸ ali pa vero, upanje in ljubezen; zlato, srebro, drago kamenje.¹⁹ No, število je torej takšno, iz ponižnega

-
- 14 očitno db. predročno (*prócheiron*); I. Hausherr prevaja »otipljiva stran«.
- 15 urejenosti tega sveta db. te urejenosti. Gr. *diakósmesis* je izraz, ki so ga radi uporabljali pitagorejci; prim. Aristotel, *Metafizika* 1.5.1–5 (985b–986a) in Diodor Sicilski, *Zgodovinska knjižnica* 12, 20, 1–2 (pitagorejec Zalevk).
- 16 štirikotno: različica trikotno.
- 17 Prevajam s Hausherrjem po rokopisu *Coislinianus 109*; PG in Vittis imata »trikoten«.
- 18 Prim. *Praktik* 1 in E. Junod, *Le pratique au désert ou la première invasion de la pratique dans le monde de la théologie*, v: P. Gisel (izd.), *Pratique et théologie*, Ženeva 1989, str.109–118.
- 19 Evagrij so opira na spekulativno matematiko, kakršno poznamo iz učbenika novopitagorejca Nikomaha iz Gerase. Trikotna so števila, ki so enaka vsoti vseh predhodnih števil, torej $153 = 1 + 2 + 3 + \dots + 16 + 17$. Če izpustimo soda števila in začnemo seštevati z 2, dobimo kvadratno število, npr.: $100 = 1 + 3 + 5 + \dots + 17 + 19$. Če izpustimo dve števili po vsakem številu, ki je vključeno v zaporedje, dobimo petkotna števila. Če izpustimo 3, dobimo šestkotna števila, npr.: $153 = 1 + 5 + 9 \dots + 29 + 33$. Janezovsko število rib s svojo trikotnostjo evocira ortodoksní nauk o Sveti Trojici, s svojo petkotnostjo pa ureditev sveta (ustvarjenega v šestih dneh). V nadaljevanju Evagrij ugotavlja, da je število sestavljeno iz kvadratnega (100) in trikotnega števila (53); slednje je vsota trikotnega ($28 = 1 + 2 \dots + 7$) in sferičnega – Nikomah iz Gerase ga imenuje »ciklično« – števila (25), tj. števila, ki pomnoženo samo s sabo tvori število, ki se končuje z istim končnim številom (1, 5 ali 6). Kvadratno število je za Evagrija simbol štirih poglavitnih kreposti (razumnosti, premišljenosti, poguma in pravičnosti), sferično število

značaja²⁰ poglavij pa se ne norčuj, saj znaš biti tako nasičen kot živet v pomanjkanju.²¹ Saj se gotovo spominjaš Njega, ki ni zavrgel dveh vdovinih novčičev, ampak ju je celo rajši sprejel kot bogastvo mnogih drugih.²² Ti poznaš sad naklonjenosti in ljubezni, zato ga ohrani za svoje prave brate in blagohotno moli za bolnika,²³ da bi ozdravel, dvignil posteljo in hodil po milosti²⁴ Kristusa, našega resničnega Boga, katerega veličastvo traja na vekov veke. Amen.

Praktično življenje

Krepost

1. Če hoče kdo pripraviti kadilo blagega vonja, mora po Postavi²⁵ v enakem sorazmerju pomešati prosojno kadilo in kasijo, oniks in stakto. Te (dišave) so štirica (*tetrás*) kreposti.²⁶ Če so namreč povsem polne in (med seboj) enake, potem um ne bo izdan.

2. Duša, očiščena prek polnosti zapovedi,²⁷ ustvarja neomajno urejenost uma, njega samega pa dela dovzetnega za iskano stanje

pa simbol ciklične narave časnega sveta. Trikotno število poglavij lahko razumemo tudi kot ponazoritev trojnega ritma duhovnega vzpona, praktičnega življenja, naravnega motrenja in bogoslovja (teologije), ali treh »teologalnih kreposti«, vere, upanja in ljubezni (oziroma zlata, srebra in dragih kamnov v 1 Kor 3,12).

20 ponižnega značaja db. nizkosti.

21 Prim. Flp 4,12.

22 Prim. Mr 12,41-44.

23 Evagrij sebe označuje kot bolnika.

24 Nekateri rokopisi nimajo te zaključne doksologije.

25 Prim. 2 Mz 30,34; Sir 24,15.

26 Z drugimi besedami: če hočemo moliti, ne da bi se izpostavili nenadnemu napadu sovražnika (demona), potrebujemo vse štiri »kardinalne« kreposti (prim. Platon, *Zakoni* 964b): razumnost (*phrónesis*), pogum (*andreía*), premišljenost (oziroma duhovno zdravje/čistost, *sophrosýne*) in pravičnost (*dikaíosýne*). V 146. poglavju *Gnostika* Evagrij trdi, da je nauk o tem prejel od Gregorja iz Nazianza. Spoznanje, da so kreposti med seboj povezane, je sicer predkrščanski stoiški nauk, na kar kaže tudi uporaba strokovnega termina za medsebojno odvisnost kreposti (*antakoulouthên*). V *Praktiku* 89 Evagrij prve tri kreposti poveže s tremi deli duše, zadnjo pa z njeno celoto. Prim. tudi *Motrenja* 6; *Gnostik* 44. *Gnostik* 6 kaže, da – znova skladno s stoiškim naukom – te kreposti vsebujejo vse druge.

27 I. Hausherr skladno z delom rokopisnega izročila prevaja: »prek polnosti kreposti«.

(*katástasis*).²⁸

3. Molitev je občevanje (*homilía*) uma z Bogom.²⁹ Kakšno stanje neki je potrebno umu, da se lahko v tišini nepovratno izteza k lastnemu Gospodarju in se z Njim druží (*synomileîn*) brez slehernega posrednika?³⁰

4. Če je bil Mojzes zadržan, ko se je poskušal približati gorečemu grmu, dokler ni sezul obuvala s svojih nog:³¹ zakaj se tudi ti, ki hočeš uzreti Njega, ki je nad vsako mislijo in čutno zaznavo,³² in stopiti z Njim v občestvo, ne osvobodiš slehernega strastnega uzrtja?

Solze

5. Najprej moli, da prejmeš solze, da boš prek skrušenosti³³ omehčal trdosrčnost, ki je v tvoji duši, in boš, ko izpoveš Gospodu svojo nepostavnost in zanjo obtožiš sebe, deležen Njegovega odpuščanja.

28 V tem »iskanem stanju« se um (*noûs*) vrača v svoje »neprimerljivo dostojanstvo: po samem svojem ustroju (*constitution*) je smoter sveta, enak angelom, Božja podoba in Božji tempelj, bog po milosti« (I. Hausherr, *Leçons*, str. 119).

29 Prim. Klement Aleksandrijski, *Stromateis* 7, 7, 39. Podobno opredelitev srečamo tudi pri Maksimu Tirskem 4, 7.

30 »Vsaka misel o ustvarjenem predmetu, bodisi o angelu bodisi o čutno predodčenem Kristusu, bi bila ovira za molitveno stanje« (I. Hausherr, *Le traité*, str. 48). Izpolnjenost s predstavami v najširšem smislu – tako z domišljjskimi kot s konceptualnimi vsebinami uma (*noûs*) – je za apofatično duhovnost krščanskega Vzhoda glavna ovira za pravo molitev; v tem se ta korenito razlikuje od tistih zahodnih tehnik meditacije, ki se naslanjajo na imaginacijo (npr. na duhovne vaje sv. Ignacija Lojolskega).

31 Prim. 2 Mz 3,2-5. Že Gregor iz Nise Mojzesove sandale razume kot simbol snovnega, telesnega življenja; prim. *Mojzesovo življenje* 1, 20; podobno Gregor iz Nazianza, *O veliki noči* (Govor 45, 19).

32 Iz drugih Evagrijevih del je vidno, da mu Mojzes ponazarja t. i. »naravno motrenje«, tj. kontemplativno spoznanje smislov ustvarjenih bitij. »Uzreti Njega, ki je nad mislijo in čutno zaznavo« pa je označitev apofatičnega spoznanja, značilnega za »teologijo«. Gre za argument *a fortiori*: če tega ni mogel Mojzes, ki je vendar simbol »naravnega motrenja«, kako bi to zmogel kdo drug?

33 skrušenosti (*pénthos*) ali: potrnosti, žalosti (nad svojimi grehi); o tem pomembnem pojmu vzhodne duhovnosti prim. temeljno delo I. Hausherrja, *Pénthos. La doctrine de la componction dans l'Orient chrétien*, OCA 132, Rim 1944, o pomenu skrušenosti in sočutja pri Evagriju pa K. Corrigan in G. Y. Glazov, *Compunction and Compassion: Two Overlooked Virtues in Evagrius of Pontus*, v: *Journal of Early Christian Studies* 22 (2014), str. 61–77.

6. Uporablaj solze, da bi bila uslišana vsaka tvoja prošnja. Tvoj gospodar je namreč zelo vesel, ko sprejme molitev s (tvojimi) solzami.

7. Če v svoji molitvi izliješ izvire solza, nikakor v sebi ne postani prevzet, kot da bi bil nad mnogimi.³⁴ Tvoja molitev je namreč prejela pomoč, da bi lahko iz srca izpovedal svoje grehe in s solzami umilostil Gospodarja.

8. Ne spremeni v strast, kar je zaščita od strasti,³⁵ da ne boš še bolj razjezil Njega, ki je dal milost. Mnogi, ki so jokali zaradi grehov, so pozabili na smoter solza, zgubili pamet in zblazneli.

Raztresenost

107

9. Stoj z velikim naporom³⁶ in silovito moli. Odvrčaj se od skrbi in dvomov, ki te doletijo. Begajo te in vznemirjajo, da bi te naredili mlahavega.³⁷

10. Ko te demoni vidijo iz srca pripravljenega za resnično molitev, ti vsilijo uzrtja nekih na videz nujnih stvari.³⁸ Kaj kmalu nato zbudijo spomin nanje in spodbujajo um, naj si zanje prizadeva. Ker pa jih ne najde, postane zelo žalosten in nejevoljen. Ko vstane k molitvi, ga hudobni duhovi spominjajo na tisto, za kar si prizadeva in česar se spominja. (To počnejo zato,) da bi um opešal, se obrnil k spoznanju teh reči – in bi tako uničil molitev, ki obrodi dober sad.

11. Na vso moč si prizadevaj, da zadržiš svoj um v času molitve gluh in nem³⁹ – in lahko boš molil.

34 Prim. *Praktik* 30.

35 Solze, ki morajo biti znamenje ponižnosti, lahko postanejo povod za domišljavost.

36 z velikim naporom: parafraziram prislov *empónos*. Samostalnik *pónos* (mn. *pónoi*) ima skupaj s skoraj sinonimnim *kópos* tudi sicer velik pomen v Evagrijevi duhovnosti; prim. L. Nieścior, *Trudy (pónoi) jako termin ascetyczny u Ewagriusza z Pontu*, v: *Studia Paradyskie* 5 (1995), str. 81–108.

37 naredili mlahavega db. odvezali od silovitosti/napetosti (*tónos*).

38 Prim. *Osnove* 3–5.

39 Evagrijev fragment, ohranjen v sirščini, se glasi: »Naj tvoj jezik ne izgovori nobene besede, ko se lotiš molitve« (*Orientalia Christiana* xxx, str. 50).

Jeza

12. Ko te doleti skušnjava ali nasprotovanje ali si razdražen ali bi se rad razsrdil na nasprotnika⁴⁰ ali kaj zakričal, se spomni molitve in sodbe, ki te v njej pričakuje⁴¹ – in neurejeno gibanje v tebi se bo brž umirilo.

13. Vse, kar narediš iz maščevanja bratu, ki ti je storil krivico, ti bo kamen spotike v času molitve.⁴²

14. Molitev je poganjek krotkosti in nejezljivosti.⁴³

15. Molitev je sad radosti in hvaležnosti (*eucharistía*).⁴⁴

16. Molitev je zaščita pred žalostjo in malodušjem.

17. Odidi, prodaj, kar imaš,⁴⁵ daj ubogim,⁴⁶ vzemi križ, zanikaj sam sebe⁴⁷ – da boš lahko neraztreseno molil.

18. Če hočeš hvalevredno moliti, ob slehernem času zanikaj sam

40 bi se rad razsrdil na nasprotnika db. proti nasprotnemu maščevanju vzgibal razburljivost.

41 „Za vsak spodrsrljaj izven molitve plačamo v molitvi« (I. Hausherr), zato je molitev po Evagrijevem nauku tudi privilegirano sredstvo samospoznanja.

42 Prim. *Praktik* 25; *Samotarjem* 15.

43 nejezljivosti: gre za pojem aristotelske in stoiške provenience; v krščanski književnosti je pomembna njegova uporaba v *Življenju svetega Antona* (slov. prev. D. Movrin, v: *Izviri meništva*, Celje 2011). Za očete ni pomembna le negativna vsebina, odsotnost jeze, ampak predvsem pozitivna duhovna drža, ki izhaja iz premagane strasti. Za sistematično rekonstrukcijo Evagrijevega nauka o jezi in njenem preseganju v krotkosti in prijaznosti do bližnjih prim. G. Bunge, *Drachenwein und Engelsbrot: Die Lehre des Evagrios Pontikus von Zorn und Sanftmut*, Würzburg 1999.

44 hvaležnosti: ne le hvaležnosti za prijetne izkušnje, ampak tudi za boleče, saj – po *Ugovarjalcu* (*Duhovna naveličanost* 51) – celo to, da nekdo trpi za Kristusa, sodi med milostne darove Duha. Takšna »evharistična«, hvaležnostna duhovnost, ki zahteva zahvaljevanje kot »stalno stanje duha« (prim. A. Hamman, *La prière chrétienne et la prière paienne, formes et differences*, v: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* 23,2, Berlin/New York 1980), je izpričana pri številnih zgodnjih krščanskih piscih.

45 Radikalizem odpovedi lepo ponazarja apoftegma, ki jo Evagrij navaja v *Praktiku* 2, 97.

46 Prim. Mt 19,21; Mr 10,21.

47 Prim. Mt 16,24; Lk 9,23 in KG 1, 78.

sebe,⁴⁸ in če trpiš premnoge strahote, bodi filozof.⁴⁹

19. Sad tega, kar boš težkega prenesel in boš pri tem filozof, boš našel v času molitve.

20. Če želiš moliti, kakor je treba, ne užali nobene duše, sicer tečeš zaman.

21. Pusti svoj dar, kakor je rečeno,⁵⁰ pred oltarjem, odidi in se najprej spravi s svojim bratom – in tedaj pridi in boš molil nevznemirjeno.⁵¹ Zamerljivost namreč zaslepi vodilni del molivčeve duše in zamrači njegove molitve.

22. Vsi, ki v sebi kopičijo žalosti in zamere, a si domišljajo, da molijo, so podobni ljudem, ki črpajo vodo in jo mečejo v preluknjan sod.⁵²

23. Če si potrpežljiv, boš vselej molil z veseljem.

24. Medtem ko boš molil, kakor je treba, se ti bodo dogajale takšne stvari, da se ti bo zdelo na vsak način pravično uporabljati razburljivost. Toda sploh ne obstaja pravično razburjenje zoper bližnjega. Če iščeš, boš našel; možno je namreč stvar lepo urediti tudi brez srda. Vsako mogoče sredstvo torej uporabi, da se ne razburiš.⁵³

25. Glej, da ne boš po svojem mnenju zdravil drugega, sam pa boš nezdravljen in boš postavil oviro svoji molitvi.⁵⁴

26. Če se vzdržiš razdražljivosti, boš našel prizanesljivost. Pokazal boš, da si razumen – in znašel se boš med molivci.

27. Če se oborožiš zoper razburljivost, ne boš nikoli trpel poželenja. Slednje namreč daje snov⁵⁵ razburljivosti, ta pa skali umevajoče oko, ko škoduje stanju molitve.

48 Prim. *Praktik* 1, 70; A. Guillaumont, *La vision de l'intellect par lui-même dans la mystique évagrienne*, v: *Mélanges de l'Université Saint-Joseph* 50 (1984), str. 255–262.

49 bodi filozof ali: filozofiraj (*philosóphēi*), tj. db. ljubi modrost.

50 Mt 5,24.

51 Prim. Mt 5,23.

52 Verjetno aluzija na mit o Danaidah; prim. Platon, *Gorgias* 493b; Ksenofont, *Hišni gospodar (Oeconomicus)* 7, 40; *Izreki svetih starcev*, Arsenij 33.

53 Prim. *Evlogiju* 11; *Praktik* 24.

54 Morda gre za domišljavost ali jezo. Prim. *Izreki svetih starcev*, Makarij 17.

55 snov db. snovi. Prim. o njih *O mislih* 36.

Molitvena praksa

28. Ne moli le z zunanjo držo,⁵⁶ ampak – z velikim strahospoštovanjem – obračaj svoj um k občutenju⁵⁷ duhovne⁵⁸ molitve.

29. Včasih boš dobro molil, brž ko boš vstal k molitvi, včasih pa kljub velikemu trudu ne boš dosegel cilja – zato, da bi še bolj iskal in tako prejel ter posedoval dosežek, ki ga ni mogoče izropati.⁵⁹

30. Ko pristopi angel, se naenkrat umaknejo vsi, ki nas nadlegujejo, in um se nahaja v veliki spokojnosti, saj zdravo moli.⁶⁰ Drugič pa nad nas pride običajna vojna in um pretepajo, ne da bi mu dovolili dvigniti pogled, saj je privzel takšnost raznoterih strasti. Toda, če še naprej išče, bo našel, in če silovito trka, se mu bo odprlo.⁶¹

31. Ne prosi, naj se uresničijo tvoja hotenja, saj ne soglašajo povsem z Božjo voljo, ampak rajši moli, kakor si bil poučen, z besedami: »Zgodi se v meni Tvoja volja.«⁶² V vsaki stvari Ga tako prosi za dobro in tisto, kar koristi duši – ti pač (zdaj) v vsem (še) ne iščeš tega.

56 zunanjo držo gr. *tà ektòs schémata*, tj. db. zunanji oblikami.

57 občutenju ali: zaznavi (*aísthesis*); Evagrij je ohranil in sistematiziral Origenov nauk o duhovnih čutilih. Po njem duhovni vid motri umsko zaznavne resničnosti, duhovni sluh sliši njihove smisle (*lógoi*), duhovni vonj uživa v njihovem blagem vonju, duhovni okus v okusu, duhovni tip pa nam daje resnično gotovost. Vsa duhovna čutila skupaj tvorijo duhovni sin-estetski čut. Evagrij ga v *Gnostičnih poglavjih* opredeljuje kot brezstrastje narave, dovtetne za smisel – brezstrastje, ki ga milostno podarja Bog (KG I, 37; prim. K. Rahner, RAC 1932, XIII, str. 136-141). Teh duhovnih čutil ne smemo poistovetiti z imaginacijo (kar se npr. zgodi v sicer odličnem delu N. Depraz, *Le corps glorieux: Phénoménologie pratique de la Philocalie des pères du désert et des pères de l'Eglise*, Louvain 2008, str. 61-63).

58 V Evagrijevi pojmovnosti izraz »duhovno« pomeni popolno osvoboditev od sleherne snovnosti; zato je v pravem pomenu duhovno le motrenje Svete Trojice (prim. KG III, 30).

59 Bog nas vzgaja k ponižnosti, kajti zadnji »razbojnik«, ki grozi, da nam bo ugrabil zaklad, katerega smo si pridobili z zmago nad sedmimi drugimi razbojniki, je *napuh*. Če si začnemo domišljati, da smo demone premagali z lastno močjo, kmalu pademo v skušnjava blafemije, začnemo dvomiti o Božji pomoči in končno o Bogu samem (prim. *Ugovarjalec, Napuh* 3, 5sl.).

60 Prim. *Praktik* 76.

61 Prim. Mt 7,7; Lk 11,9.

62 Prim. Mt 6,10; Lk. 22,42; *Pismo* 42.

32. Mnogokrat sem v molitvi prosil, naj se mi zgodi tisto, kar se mi je zdelo⁶³ lepo/dobro (*kalón*). In vztrajal sem v prošnji ter nespametno (*alógos*) prisiljeval Božjo voljo, namesto da bi mu prepustil, naj previdnostno uredi, kar ve, da je koristno.⁶⁴ Ko sem namreč prejel, sem bil pozneje zelo nejevoljen, ker sem rajši prosil, naj se zgodi moja volja. Ni me namreč doletela takšna stvar, kakršno sem pričakoval.⁶⁵

33. Kaj drugega razen Boga je dobro?⁶⁶ Zato Mu izročimo vse, kar nas zadeva in dobro nam bo. On, ki je v vsem dober, je tudi darovalec dobrih darov.

34. Ne žalósti se, če od Boga ne prejmeš takoj, kar prosiš.⁶⁷ Še večje dobrote ti hoče izkazati, ker pred Njim vztrajaš v molitvi. Kaj je namreč višjega od druženja z Bogom in zavzetosti za sobivanje (*synousía*) z Njim?

35 (ali: 34 a).⁶⁸ Neraztresena molitev je najbolj vzvišeno umevanje (*nóesis*) uma.

36. Molitev je vzpon uma k Bogu.⁶⁹

37. Če hrepeniš po molitvi, se odreci vsemu, da boš podedoval vse.

38. Najprej moli, da se očistiš od strasti, drugič, moli, da se rešiš iz nevednosti in pozabe; in tretjič, moli, da se osvobodiš sleherne skušnjave in zapuščeniosti.⁷⁰

63 V *Spodbudi* Evagrij svetuje, da moramo, če se strasti bojujejo zoper nas, Boga prositi kot vdova iz Jezusove prilike: »Pomagaj mi do pravice proti mojemu nasprotniku« (Lk 18, 3). Če nas Bog strasti ne osvobodi hitro, ne smemo dvomiti niti obupavati, ampak moramo vedeti, da nam je to po njegovi previdnosti v korist.

64 O odnosu med vero v Božjo previdnost in molitvijo pri Evagriju prim. Ch. S. Gombros, *Divine Sovereignty, Divine Providence and Prayer in the Thought of Evagrius Ponticus*, Loyola University, 2013.

65 Prim. O molitvi 89.

66 Prim. O osmih hudobnih duhovih 8.

67 Ne žalósti se, če od Boga ne prejmeš takoj, kar prosiš: različica v PG »Ne prosi takoj, kot da boš mogočno/čudežno (db. v moči, *en dynámei*) prejel«.

68 V nekaterih izdajah tega izreka ni, v drugih je priključen poglavju 34.

69 Prim. 2 Mz 24 in O molitvi 53; *Motrenja* 4; *Pismi* 39 in 58; KG 4, 49, 5, 40, 5, 60.

70 Prim. *Gnostik* 28; J. Driscoll, *Evagrius and Paphnutius on the Causes for Abandonment by God*, v: *Studia Monastica*, 39 (1997), str. 259–286.

39. V svoji molitvi išči le pravičnost in kraljestvo,⁷¹ to se pravi, krepost in spoznanje – in vse ostalo ti bo navrženo.

40. Prav je, da ne prosiš le za svoje lastno očiščenje, ampak za sleherno bitje svojega rodu, da boš posnemal angelski način (*trópos*) (molitve).⁷²

41. Bodi pozoren, ali resnično stojiš pred Bogom v svoji molitvi ali pa te je nemara porazila človeška hvala in se poganjaš za njo ter ti dolgost molitve služi za pretvezo.⁷³

42. Najsi moliš skupaj z brati ali sam, se bojuj, da ne moliš iz navade, ampak z občutenjem (*aísthesis*).

43. Občutenje molitve pomeni resnobno miselno zbranost, združeno s strahospoštljivostjo, skrušenostjo in žalostjo duše v izpovedovanju svojih grehov z nevidnim ječanjem.

44. Če je tvoj um prevaran celo v času molitve, potem še ne zna moliti kot samotar,⁷⁴ ampak je še svetel, saj krasi zunanji šotor.⁷⁵

71 Prim. Mt 6,33; »nebeško kraljestvo« Evagrij opredeljuje kot »spoznanje višjega in umnega, nadnebeškega motrenja, ki nastane po umnem čutu in okusu nepropadljivega občutja«, v *Praktiku* 2–3 pa ga razločuje od »Božjega kraljestva«. Pravičnost in kraljestvo tu predstavljata praktično in gnostično življenje. V *Sholijah k Psalmom* (30,2) Evagrij zapiše, da pravičnost v sebi vsebuje vse kreposti.

72 angelski način gr. *trópos*, tj. način molitve; ali: angelski značaj. Angeli namreč skrbijo za rešitev drugih ustvarjenih bitij; prim. KG 3, 65, 5.7, 6, 90. »Družbene kreposti, h katerim Evagrij spodbuja svojega bralca, imajo namen izgraditi sveto družbo, ki jo sestavljajo ljudje in angeli Molitev izgrajuje družbo na kozmični ravni« (A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 142).

73 Prim. *Pismo* 25.

74 Evagrijev učitelj Makarij je dejal: »Samotarja tako imenujemo zato, ker se podnevi in ponoči družijo le z Bogom in motri zgolj Božje resničnosti, ne da bi posedoval kar koli na zemlji« (Paulos Euergetinos, *Synagogè rhemáton*, Konstantinopol 1861, I, str. 75, pogl. 2). Besedo lahko torej razumemo predvsem v dveh pomenih: gr. *monachós* oz. lat. *monachus* je tisti, »ki je sam« (*qui solus est*, Hieronim, Ep.14 in 58), ali pa tisti, ki »se odreče zakonski zvezi, deležu staršev in načinu bivanja (*conversatio*) tega sveta«, četudi še vedno živi v asketski skupnosti (prim. Janez Kasijan, *Pogovori [Collationes]* 18,5; PL 49,1096). Evagrij po eni strani razvije ponotranjeno razumevanje pojma meništva: um je meniški, če se ne izgublja v mnogoteri raztresenosti, ampak prebiva v Kristusovi navzočnosti (prim. *Pismo* 52), po drugi strani pa z izrazom *monachós* večkrat označuje konkretni način življenja egipčanskih anahoretov.

75 Prim. *O molitvi* 152.

45. Ko moliš, bodi na vso moč pozoren na spomin, da ti ne predoča⁷⁶ svojega, ampak si prizadevaj za spoznanje, da stojiš pred (Bogom). Po svoji naravi je um zelo nagnjen k temu, da ga opleni spomin v času molitve.

Nevarnosti in demoni

46. Ko moliš, spomin vodi k tebi domišljajske predstave preteklih stvari, nove skrbi ali pa obličje tistega, ki te je užalil.⁷⁷

47. Demon je zelo nevoščljiv človeku, ki moli, in uporabi vsako zvijačo, da bi onemogočil njegov namen. Neprestano prek spomina oživlja uzrtja stvari in prek mesa zbuja vse strasti, da bi mu lahko preprečil njegovo najboljše hitenje in odpotovanje k Bogu.⁷⁸

48. Ko najhudobnejši demon kljub temu, da je storil mnogo, ne more preprečiti molitve pravičnega, malo popusti in se mu potem maščuje med molitvijo: s tem da ga spravi v jezo, mu uniči vzpostavljeno najboljše stanje molitve⁷⁹ ali pa ga zdraži z nesmiselnim užitkom in se tako iz uma objestno norčuje.⁸⁰

49. Ko moliš, kakor je treba, pričakuj tisto, česar ne bi bilo treba. Pogumno stoj in varuj svoj sad. Od samega začetka si postavljen natanko za to, da »obdeluješ in varuješ«. ⁸¹ Po končanem delu pa tega, kar si pridelal, ne pusti nezavarovanega, sicer ti ni prav nič koristilo, da si molil.

50. Vsa vojna, ki se bije med nami in nečistimi demoni, ni zaradi ničesar drugega kot zaradi duhovne molitve.⁸² Njim je zelo sovražna in mrzka, za nas pa je rešilna in nadvse blagodejna.

76 I. Hausherr prevaja »da te vodi k zavesti o tvojem opraviilu«.

77 Prim. O *mislih* 37.

78 Prim. *Evlogiju* 2; izraz *ekdemía* je v podobnem kontekstu pogosto uporabljal Gregor iz Nazianza; prim. *Govori* 6,2; 4, 71; 24, 12.

79 najboljše stanje molitve db. najboljše molitveno stanje (*aríste katástasis*); tj. stanje, ki omogoča motrenje Boga. Drugje Evagriji to imenuje »stanje uma«, »golost uma« ali »prvobitno stanje«. Krepost kaže umu »naravno motrenje«, to ga vrača v prvotno stanje, po katerem prihaja do spoznanja Svete Trojice.

80 Prim. *Praktik* 44.

81 1 Mz 2,15.

82 Evagriji s tem evocira istovetnost »molitve« in osebnega spoznanja Boga. Odločilnost molitvenega boja je razumljiva v luči Evagrijeve misli, da vse, kar biva, biva zato, da bi spoznalo Boga. Vse, kar biva zavoljo nečesa drugega, je nižje od tistega, zavoljo česar biva: spoznanje Boga tako presega vse, saj je bilo zaradi njega vse ustvarjeno (prim. KG I,87).

Resnična molitev

Meje resnične molitve

51. Zakaj hočejo v nas demoni udejanjiti požrešnost, nečistost, lakomnost, jezo, zamerljivost in ostale strasti? Zato, da bi se um zaradi teh strasti odebelil in bi ne mogel moliti, kakor je treba.⁸³ Ko namreč zavladajo strasti nesmiselnega (*álogon*) dela (duše), ne dopuščajo umu, da bi se smiselno (*logikôs*) gibal in iskal Božji Logos.

52. Za kreposti si prizadevamo zaradi (spoznanja) smislov (*lógoi*) nastalih stvari – zanje pa si prizadevamo zaradi Logosa,⁸⁴ ki jim daje bitnost. In On se po navadi pojavlja v stanju molitve.⁸⁵

53. Stanje molitve je brezstrastno zadržanje,⁸⁶ ki filozofski in duhovni um z najvišjim hrepenenjem ugrablja proti umskozaznavni višavi.⁸⁷

54. Kdor si prizadeva za resnično molitev, mora ne le obvladovati razburljivost in željo, ampak se mora znajti izven slehernega strastnega uzrtja.

55. Kdor Boga ljubi, se vselej z njim druží kot z Očetom, ko se odvráča od vsake strastne misli.

83 Prim. KG 2, 62; 4, 36, *Epistula fidei* 7, *Samotarjem* 48; *Praktik* 41.

84 Logosa: PG ima tu »Gospoda« (*Kýrios*).

85 Filozofsko pomembno poglavje, saj Evagrij očitno opozarja na nevarnost absolutizacije kakršne koli »eidetske analize«, to se pravi zgolj miselne izpostavitve inteligibilnih struktur resničnosti (eidosov ali logosov). Nevarnost se pri tem ne skriva v raznih metodah (filozofskih ali znanstvenih, antičnih ali modernih), ki so vselej deloma upravičene (saj so vedno nekakšen daljni odsev mističnega »naravnega motrenja« smislov, o katerem govori Evagrij), ampak v pozabi apofatične odprtosti v Skrivnost, ki se ji lahko bližamo zgolj z notranjo molitveno držo. Spoznavanje vzrokov in počel bivajočih stvari, ki v molitvenem, nad-umnem aktu ne daruje sebe in celote uzrtih smislov skupnemu Izviru, je nujno ujeto v vezi ontologije ustvarjenega. Ne more se odpreti za metaontološki Izvor vsega, kar biva – in ravno zato tudi vsi »smisli«, logosi, ki jih v svojem prizadevanju odkrije, postajajo ne-smiselni, signatura nesmisla.

86 zadržanje gr. *héxis*; pojem, ki v aristotelski filozofiji označuje trajno, a pridobljeno stanje, *habitus*.

87 Prim. v KG Supp. 4 (= *Motrenja* 4): »Stanje uma je zgolj umskozaznavna višina, podobna barvi neba: v času molitve nadnjo sije luč Svete Trojice.« O duhovnem vzponu pri Evagriju prim. G. Bunge, *La montagne intelligible: De la contemplation indirecte à la connaissance immédiate de Dieu dans le traité De oratione d'Évagre le Pontique*, v: *Studia Monastica* 42 (2000), str. 7–26.

56. Če je kdo dosegel brezstrastje, še ne moli resnično. Lahko namreč prebiva v golih uzrtjih in je raztresen zaradi njihovega preiskovanja – in je torej daleč od Boga.

57. Tudi če se um ne zadržuje dolgo v golih uzrtjih stvari, še ni dosegel kraja molitve. Lahko namreč prebiva v motrenju stvari in se ubada z njihovimi smisli. Čeprav so ti le gole besede, vendarle – v kolikor so motrenja stvari – v um vtiskujejo (podobe) in ga vodijo daleč od Boga.⁸⁸

58. Četudi se um znajde nad motrenjem telesne narave, še ni uzrl popolnega Božjega kraja.⁸⁹ Lahko namreč še vedno biva v spoznanju umskozaznavnih resničnosti in se navzema raznolikosti tega spoznanja.

59. Če hočeš moliti, potrebuješ Boga, ki daje molitev tistemu, ki moli.⁹⁰ Kliči Ga torej z besedami: »Posvečeno bodi Tvoje ime, pridi Tvoje kraljestvo«,⁹¹ to se pravi Sveti Duh in Tvoj edinorojeni Sin. Tako nas je učil, ko je rekel, naj molimo Boga – to se pravi Očeta – v Duhu in Resnici,⁹² saj so vsi trije Bog.

60. Kdor moli v Duhu in Resnici, Stvarnika ne časti več iz ustvarjenin, ampak ga hvali iz njega (samega).⁹³

61. Če si teolog, boš resnično molil, in če boš resnično molil, si teolog.⁹⁴

88 Prim. O mislih 41; G. Bunge, *Aktive und kontemplative Weise des Betens im Traktat De oratione des Evagrius Pontikos*, v: *Studia Monastica* 41 (1999), str. 211–227; C. Stewart, *Imageless Prayer and the Theological Vision of Evagrius Ponticus*, v: *Journal of Early Christian Studies* 9.2 (2001), str. 173–204.

89 Božjega kraja: prim. O molitvi 70; 102; 152; *Motrenja* 20; 23; 25.

90 Prim. 1 Sam 2,9.

91 Mt 6,9; Lk 11,2.

92 Prim. Jn 4,23 in Evagrijevo kratko razlago očenaša. Aluziji na to mesto Jn evangelija sta tudi v pogl. 77 in 146.

93 Evagriji meri na motrenje same Svete Trojice, do katerega pride »ob pozabi vsega stvarstva« (I. Hausherr, nav. d., str. 89).

94 Prim. KG IV,90; KG V,26; 62. pismo. V nekaj besedah 61. poglavja so zaobsežene temeljne značilnosti »molitvene metafizike« krščanske antike: če je mogoče biti teolog le v osebnem odnosu, molitveni predanosti Drugemu, je načelno izključena vsaka objektivizirajoča in postvarjena teologija. Iz teh Evagrijevih besed lahko izpeljemo temeljno potezo duhovnosti cerkvenih očetov, njihovo povezavo teologije in duhovnosti ter tudi njihov temeljni apofatizem.

62. Ko se tvoj um zaradi velikega hrepenenja po Bogu postopno tako rekoč odmika od mesa in se odvrča od vseh uzrtij, izvirajočih iz čutne zaznave (*aísthesis*), spomina ali telesnega ustroja,⁹⁵ ter se obenem izpolnjuje s strahospoštovanjem in radostjo – tedaj domnevaj, da si se približal mejam, onkraj katerih se začenja molitev.⁹⁶

63. Sveti Duh so-trpi z našo slabotnostjo in prihaja nad nas, ko smo še nečisti, in če najde um, ki moli resnicoljubno, se spusti nanj ter uniči vso falango misli ali uzrtij, ko ga vselej spodbuja k hrepenenju (*éros*) po duhovni molitvi.⁹⁷

64. Vsi drugi⁹⁸ povzročajo v umu misli, uzrtja in motrenja s predrugačevanjem telesa. Gospod pa dela nasprotno: stopa v sam um

Duhovnost nepredmetnega in nepredmetnega Boga je s tem v celoti ohranjena, ne da bi bila zanikana sama človekova napotenost v Njegovo skrivnost in duhovna izkušnja Njegovega razodetja. Pozneje je sv. Maksim Spoznavalec »vedo molitve« (*euktiké*) v tem smislu postavil nad teologijo (saj je že moral reagirati na teologijo, v kateri je prevladovalo konceptualno, objektivizirajoče mišljenje): »Veda molitve je višja od Bogoslovja (*theología*), saj slednje o božanskosti Božanstva govori (*tò theíon theologiè*) s pomočjo nastalih stvari, prva pa dušo na nespoznoten in neizrekljiv način združuje z Bogom samim.« (*Maximi Confessoris Quaestiones et dubia*, izd. J. H. Declerck, Turnhout 1983, str. 39). V Evagrijevi terminologiji pa je teologija še vedno zgolj »motrenje Boga« (KG VI,25), apofatično razumljen odsev »veličastva« (*dóxa*) troedinega Božanstva v človeškem umu (*Praktik* 1, 71). Molitev je zanj stanje, ki izničuje vse zemeljske misli (prim. KG supp., 29), saj je istovetna s spoznanjem Svete Trojice. Ker gre torej pri molitvi za apofatični dvig nad čutnozaznavne stvari in tudi nad logose, duhovne smisle, strukture čutnega sveta in vse umsko zaznavne resničnosti, se lahko »uresničuje le v svetlobi Svete Trojice« (ibid. 30), torej po Božji milosti. Prim. I. Hausherr, nav. d., str. 35; M. Viller, *Aux sources de la spiritualité de saint Maxime*, pogl.10: *Prière et connaissance de la Sainte Trinité*, RAM XI, str. 247–256.

95 telesnega ustroja: prim. *O molitvi* 69; *Motrenja* 17.

96 mejam, onkraj katerih se začenja molitev db. mejam molitve.

97 vselej vzpodbuja k hrepenenju (*éros*) po duhovni molitvi: izdaja AD ima »spodbuja k delom duhovne molitve«. Ta izrek postavlja na laž razlage, ki odrekajo vlogo posameznih oseb Trojice v Evagrijevi teologiji; prim. A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 157.

98 vsi drugi tj. demoni. Demoni po Evagrijevem nauku ne poznajo človeških src, le Bog je *kardiognóstes*, poznavalec src. Zato morajo demoni čakati, da se v skušnjavi pokaže, kaj se skriva v človeku. Prim. J. Leloir, *Anges et démons chez les Pères du désert*, v: J. Ries (izd.) *Anges et démons. Colloque*, Liege 1987, str. 313–315.

in vanj po svoji volji polaga spoznanje ter prek uma umirja telesno razbrzdanost.⁹⁹

65. Nihče, ki si želi resnično moliti, a se jezi ali komu kaj zameri, ni osvobojen blaznosti. Podoben je človeku, ki bi želel bistro videti in bi dražil lastne oči.¹⁰⁰

66. Če hrepeniš po molitvi, ne delaj nič od tega, kar nasprotuje molitvi. Tako se ti bo Bog približal in potoval s tabo.

Božanstvo nima podobe

67. Ko moliš, si v sebi ne zamišljaj Božanstva v kakršnem koli liku niti ne dopusti, da se ti um prilagodi vtisu kakršne koli oblike, ampak nesnovno pridi k Nesnovnemu - in boš doumel.¹⁰¹

117

68. Varuj se pred zankami nasprotnikov. Zgodi se namreč, da se medtem, ko moliš čisto in nevznemirjeno, nenadoma pojavi neka čudna in tuja oblika, da bi te zapeljala v prevzetnost, ker bi domneval, da je Božanstvo tam. Prepričala bi te rada, da je Božanstvo ta tolikšnost (*posón*), ki se ti je nenadoma razkrila. Toda Božanstvo je brez tolikšnosti in neobličljivo.¹⁰²

69. Ko zavistni demon med molitvijo ne more vzgibati spomina, sili telesni ustroj¹⁰³ k temu, naj ustvari neko tujo domišljijško predstavo v umu in ga oblikuje. Um pa se zlahka ukloni, ker je navajen (sobivanja) z uzrtji – in tako je ta, ki se žene za nesnovnim in brezobličnim spoznanjem, prevaran, ter poseduje dim namesto luči.

70. Stoj na svoji straži in varuj svoj um pred uzrtji v času molitve,

99 Prim. *Gnostik* 4; *O mislih* 37.

100 Prim. *Gnostik* 5.

101 Prim. *O mislih* 41. Poziv, naj se molivec »k Nesnovnemu« odpravi »nesnoven«, po obliki spominja na znamenite Plotinove besede »samoten k Samotnemu«; prim. *Eneade* 5, 1, 16; 6, 9, 11.

102 Prim. KG 1, 1; 1, 62.

103 ustroj gr. *krâsis*, tj. mešanica sestavin, ki postanejo neločljive (npr. dve enako gosti tekočini) za razliko od gr. *míxis*, ki večinoma označuje mešanico dveh razločljivih prvin (npr. zrna in peska). V antični psihologiji in fiziologiji se izraz uporablja za označevanje posameznikovega fiziološkega ustroja ali »temperamenta«. Prim. tudi *Ugovarjalec* 4, 22; *O mislih* 33; *Motrenja* 17.

da bo um ostal v tišini, ki mu je lastna.¹⁰⁴ Tako bo On, ki ima sočutje do nevednih, prišel nadte – in tedaj boš prejel nadvse veličastni dar molitve.

71. Ne boš mogel moliti čisto, če si zapleten v snovne reči in te pretresajo neprestane skrbi. Molitev je namreč odstavitev misli.¹⁰⁵

72. Zvezan človek ne more teči in um, ki je suženj strastem,¹⁰⁶ ne more videti kraja duhovne molitve. Strastna misel ga vlačí ter vodi sem ter tja – zato ne bo stal neomajen.

73. Ko um doseže čisto, neblodnjavo in resnično¹⁰⁷ molitev, tedaj ga demoni ne napadajo več skrivaj z leve, ampak z desne strani,¹⁰⁸ predočajo mu Božje veličastvo (*dóxa*) ali kakšno obliko (*schematismós*), prijetno čutom. Tako se mu zdi, da je popolnoma dosegel smoter molitve. Neki občudovanja vreden in gnostičen mož¹⁰⁹ pa mi je razložil, da do tega pride iz strasti domišljavosti (*kenodoxía*) in zaradi demona, ki grabi mesto možganov.¹¹⁰

74. Mislim, da demon, ki se približuje omenjenemu kraju, spremeni nja luč okrog uma, kakor hoče, in tako se strast domišljavosti vzdiga k misli, ki zvito oblikuje lahkomiselní um tako, da si ta (v podobah) umišlja božje in bitnostno (*ousiódes*) spoznanje.¹¹¹ Če takšnega človeka ne nadlegujejo mesene in nečiste strasti, ampak stoji pred Bogom povsem čisto, se mu zdi, da se v njem nič več ne dogaja kakšno sovražno¹¹² delovanje – zato domneva, da je pojavitev (*empháneia*), ki izvira

104 Evagrij (tako kot vsi drugi veliki duhovni učitelji) razločuje pravi in lažni duhovni mir (prim. *Praktik* 2,57) – v pojmovnosti njegovega nauka o predobstoječem odpadu umov od Boga prava tišina pomeni obnovev »prvobitnega stanja« enosti z Bogom.

105 Prim. *Motrenja* 26.

106 strastem različica: grehu.

107 neblodnjavo in resnično: različica »in brezstrastno« (Vittis).

108 Prim. *O mislih* 42.

109 gnostični mož: del rokopisnega izročila ima »praktični mož« (ali »nadvse praktični«); po Hausherrju gre verjetno za Janeza iz Likopolisa, o katerem prim. *Ugovarjalec* 2, 36; 5, 6; 6, 16; 7, 19; P. Devos, *John of Lycopolis, Saint*, v: *Coptic Encyclopedia* 5 (1991), stolp. 1363-6.

110 mesto možganov: PG dodaja »in drhti v žilah«. Prim. tudi *Ugovarjalec* 7, 31; KG 6, 25; *O mislih* 9, 33.

111 Evagrijev stalni izraz za označevanje motrenja Svete Trojice; prim. KG 2, 47.

112 sovražno db. nasprotno, tj. demonsko.

od demona, božanska. Demon pri tem uporablja strašno spretnost in – kakor smo že rekli – prek možganov spreminja z njimi povezano svetlobo in oblikuje um.¹¹³

Delovanje angelov

75. Ko pristopi angel Božji, že z besedo umiri in odstrani od nas vsako sovražno delovanje ter luč uma vzpodbudi k nezablodelemu delovanju.

76. Kar *Razodetje* govori o angelu, ki prinaša kadilo, da ga daruje skupaj z molitvami svetih,¹¹⁴ je po mojem mnenju ravno ta milost, ki se udejanja prek angela. V dušo namreč vsadi spoznanje resnične molitve, tako da um poslej stoji izven vsake omahljivosti, duhovne naveličanosti in malodušnosti.

77. »Čaše s kadili« so molitve svetih, ki jih daruje štiriindvajset starešin.¹¹⁵ S »čašo« pa moramo razumeti prijateljstvo z Bogom oziroma popolno in duhovno ljubezen,¹¹⁶ po kateri se molitev udejanja v Duhu in resnici.

78. Ko se ti zazdi, da v svoji molitvi ne potrebuješ solza, (ki bi ti tekle) zaradi grehov, pomisli, kako oddaljen si od Boga, čeprav bi moral biti neprestano v Njem – in boš jokal še bolj goreče.

79. Resnično, če spoznavaš svoje mere, boš rad žaloval in se boš v svoji bedi grajal skladno z Izaijem: kako si drzneš, »če si nečist in imaš nečiste ustnice ter prebivaš sredi takega ljudstva« (to se pravi med sovražniki),¹¹⁷ stati pred Gospodom nad vojskami?¹¹⁸

80. Če resnično moliš, boš našel obilje duhovne gotovosti.¹¹⁹ Angeli

113 Zadnji stavek dodajam po Vittisovi izdaji besedila.

114 Prim. Raz 8,5.

115 Prim. Raz 4,4.

116 V nekaterih izdajah je ta stavek štet kot posebno poglavje. Vsebinsko prim. KG III, 58, kjer Evagrij vlogo ljubezni na duhovni poti pojasnjuje s prisposodobno: kakor nekdo, ki želi brati, potrebuje svetlobo, tako tisti, ki hoče spoznati Modrost v bivajočih stvareh, potrebuje duhovno ljubezen.

117 (to se pravi med sovražniki): dodajam po Vittisovi izdaji.

118 Prim. Iz 6,5.

119 duhovne gotovosti gr. *plerophoría*; v duhovnosti krščanskega Vzhoda je to zelo pomemben pojem. Srečamo ga že v *Novi zavezi* (Kol 2,1; 1 Tes 1,5; Heb 6,11), po-

te bodo spremljali¹²⁰ in razsvetlili ti bodo smisle nastalih resničnosti.¹²¹

81. Vedi, da nas sveti angeli spodbujajo k molitvi, da tedaj stojijo z nami (pred Bogom) in se hkrati veselijo in molijo za nas. Če pa smo nemarni in sprejemamo nasprotne misli, jih zelo jezimo, saj se oni tako zelo bojujejo za nas, mi pa nočemo Boga prositi niti zase, ampak preziramo svojo službo,¹²² zapuščamo njihovega Boga in Gospodarja ter se družimo z nečistimi demoni.

82. Moli spodobno in nevznemirjeno ter prepevaj psalme razumno in ubrano – in postal boš kot orlov mladič,¹²³ ki se dviga v višavo.

Prepevanje psalmov (psalmodija)

83. Prepevanje psalmov uspava strasti in povzroča umiritev telesne razbrzdanosti. Molitev pa stori, da um deluje z lastnim delovanjem.

84. Molitev je delovanje, primerno dostojanstvu uma, ali (z drugimi besedami): molitev je njegova najboljša in pristna raba.¹²⁴

znej se so ga pogosto uporabljali heretični mesalijanci (evhiti). V polemiki proti njim so ga prevzeli cerkveni očetje in mu dali ortodoksen pomen. Pri tem je imel odločilno vlogo Diadoh iz Fotike (5. st); pozneje je Janez iz Majuma napisal spis z naslovom »Pleroforije«. *Plerophoría* je »intimno občutje, pri katerem laže opišemo njegove učinke kot naravo« (I. Hausherr, nav. d., *ad loc.*): občutje realne polnosti, gotovosti in varnosti – kljub védenju in sredi védenja, da vse to doživljanje in kontemplativno spoznavanje razpira in omogoča vera. Suarez v latinskem prevodu *De oratione* (PG 79) se zato ne more odločiti za enoznačen prevod in prevaja *plenissima fides seu certificatio* – najtrdnjša vera ali gotovost. Frankenberg domneva, da je izraz uporabljen tudi v KG I, 54 in prevaja iz sirščine nazaj v grščino: »Drugotne (*deútera*) nastale stvari se soraztezajo skupaj z ničevostjo, spokojne pa bodo, ko bo popolna pleroforija pripeljala vse, ki jo lahko sprejmejo, k spoznanju enovite Svete Trojice«.

120 spremljali: različica dodaja »kot Daniela« (Vittis).

121 nastalih (db. postajajočih) resničnosti tj. ustvarjenih bitij.

122 službo ali: bogoslužje (*leitourgía*).

123 Orlov mladič po zadnjem od *Triintridesetih urejenih poglavij* predstavlja »svete moči«, tj. angele: človeški um v duhovnem vzponu po Evagriju postaja angelsko bitje, saj se ontološko preobraža, ko se vrača v svoje izvorno stanje. Prim. tudi *Razlaga Pregovorov* 30,17; *O osmih hudobnih duhovih* 1.

124 njegova najboljša in pristna raba: »najboljša« tu prevajam sicer komparativno obliko *kreitton* (db. boljša), ki je v poznejši grščini pogosto rabljena v superlativnem pomenu; PG ima različico »njegova pristna sodba (*krísis*)«.

85. Prepevanje psalmov je podoba (*týpos*) raznolike modrosti,¹²⁵ molitev pa je predpesem nesnovnega in raznolikega spoznanja.

86. Spoznanje je najlepše, saj je sodelavec molitve, umevajočo zmožnost uma zbuja za motrenje Božjega spoznanja.

87. Če še nisi prejel milostnega daru molitve ali prepevanja psalmov, vztrajaj kot na preži in boš prejel.

88. »Povedal jim je tudi priliko, da morajo vselej moliti in se ne naveličati.«¹²⁶ Ne naveličaj se torej prezgodaj, ne bodi malodušen, ker nisi prejel. Prejel boš namreč pozneje. Tudi (Gospod) je takole nadaljeval priliko: »Čeprav se ne bojim Boga in se ne sramujem pred človekom, bom tej ženski, ker mi dela težave, pomagal do pravičnega maščevanja.«¹²⁷ Tako bo tudi Bog pomagal pri pravičnem maščevanju vsem, ki vpijejo noč in dan k njemu.¹²⁸ Bodi torej vedrega srca, ko z napori vztrajaš v sveti molitvi.

Preizkušnje

89. Ne želi si, da bi se stvari, ki te doletevajo, dogajale tako, kakor se zdi (prav) tebi, ampak tako, kakor ugaja Bogu – in nevznemirjen ter hvaležen boš v svoji molitvi.¹²⁹

90. Četudi se ti zdi, da si v občestvu z Bogom, se varuj pred demonom nečistosti. Kajti zelo prevarantski je in nadvse zavisten ter hoče biti hitrejši od gibanja treznosti (*népsis*) v tvojem umu:¹³⁰ želi od Boga odtrgati um, ko ta pred Njim stoji s spoštovanjem in strahom.

91. Če se marljivo ukvarjaš z molitvijo, se pripravi na napade demonov in vzdržljivo prenašaj njihove udarce z bičem. Kakor divje zveri bodo navalili nate in prizadejali zlo vsemu tvojemu telesu.¹³¹

125 V motrenju narave vidimo raznoliko («pisano», «mnogobarvno») Kristusovo modrost, s katero je ustvaril svetove/vekov (prim. KG IV, 7), tako da je celotno stvarstvo glasnik mnogotere Božje modrosti (prim. KG II, 21). Evagrij od tega razlikuje eno-oblično, apofatično »spoznanje Svete Trojice« (KG I, 54).

126 Lk 18,1–8.

127 pomagal do maščevanja – Vittis: storil sodbo; razsodil (v korist).

128 Lk 18,1–8.

129 Prim. O molitvi 32.

130 Prim. Praktik 51.

131 Prim. KG I, 53; Ugovarjalec 4, 15.22.33.36.56; Atanazij, Življenje sv. Antona 51,

92. Pripravljaj se kot izkušen bojevnik: tudi če nenadoma zagledaš domišljijško prikazen, ne omahuj; čeprav zagledaš meč, potegnjen zoper tebe,¹³² ali svetilko, ki se spušča nad tvoje obličje, se ne vznemirjaj. Četudi zagledaš odurno, krvavo obliko, naj tvoja duša ne pada, ampak stoj čvrsto in izpoveduj svojo dobro veroizpoved¹³³ – in z lažjim srcem boš gledal svoje sovražnike.¹³⁴

93. Kdor prenaša boleče reči, bo deležen nadvse razveseljujočih. Kdor vztraja v neprijetnih, ne bo ostal brez deleža v prijetnih.

94. Glej, da te pokvarjeni demoni ne prevarajo s kakšnim vide-njem, ampak se umsko zberi s tem, da se obračaš v molitev, in prosi Boga, naj te sam razsvetli glede tega, ali je uzrtje od Njega, in naj, če ni od Njega, od tebe hitro odžene zapeljivca. Pogumno se zanašaj na to, da psi ne bodo obstali, če boš goreče prosil Boga, kajti takoj bodo nevidno in skrivoma prebičani z Božjo močjo in pregnani daleč proč.

95. Prav je, da nisi neveden glede tele zvijače: včasih se nečisti duhovi razdelijo med seboj – in če se zdi, da prosiš za pomoč zoper prve, pridejo drugi v angelskih oblikah in odganjajo prve.¹³⁵ To delajo, da bi te v misli prevarali, češ da so angeli.

96. Skrbi za to, da boš imel veliko ponižnost in pogum – in nadlegovanje nečistih duhov se ne bo dotaknilo tvoje duše. Bič se ne bo približal tvojemu šotoru, ker bo (Gospod) svojim angelom zapovedal, naj te varujejo,¹³⁶ in vso sovražno dejavnost bodo nevidno odgnali od tebe.

97. Kdor si prizadeva za čisto molitev, bo slišal šume, udarce, glasove in (izkušal) mučenja hudih duhov, toda ne bo se zgrudil in ne bo izdal misli, saj bo Bogu govoril: »Ne bom se bal hudega, ker si Ti z menoj«¹³⁷ in podobno.

5–52, 3.

132 Prim. 4 Mz 21,23–24.

133 1 Tim 6,12.

134 Prim. Ps 117,7; *Ugovarjalec* 4, 20.23.47; Atanazij, nav. d., 53.

135 Evagrij govori zlasti o demonu napuha, ki nastopi v navideznem duševnem miru »krepostne« duše: ta demon se namreč pogosto pojavlja v podobi »angela luči« (prim. *Ugovarjalec*, *Napuh* 25). Bog nadutega samotarja zapusti in ta postane igračka demonov; prim. *O osmih hudobnih duhovih* (PG 79 1161); *Samotarjem* 62.

136 Prim. Ps 90,11.

137 Ps 22,4.

98. V času takšnih skušnjav uporablaj kratko in silovito molitev.

99. Če ti demoni grozijo, da se bodo nenadoma pojavili iz zraka, te strašili in ugrabljali tvoj um, se jih ne boj. Sploh se ne oziraj na njihovo grožnjo. Strašijo te, ker preizkušajo, ali se boš oziral nanje ali pa jih že popolnoma preziraš.

100. Če v molitvi stojiš pred Bogom Vsevladarjem, Stvarnikom, Njim, ki previdnostno skrbi za vse, zakaj potem pred Njim stojiš tako nespameten, da opuščáš nepresegljivo strahospoštovanje do Njega – in trepetáš pred komarji ter govnoobrbcí? Mar nisi slišal Njega, ki pravi: »Gospoda, svojega Boga, se boj«¹³⁸ in drugje: »Pred Njim, pred obličjem Njegove moči, vse drhti in trepetá«¹³⁹ itn.?

101. Kakor je kruh hrana za telo in krepost za dušo, je duhovna molitev hrana uma.

102. Na svetem kraju molitve ne moli kot farizej, ampak kot cestničar, da bo Gospod opravičil tudi tebe.¹⁴⁰

103. Bojuj se, da nikogar ne bi preklel v svoji molitvi, da bi ne razrušil, kar si sezidal, in ne bi naredil svoje molitve gnusne.

104. Dolžnik desetisočih talentov naj te vzgaja: če ne odpustiš dolžniku, tudi sam ne boš dosegel odpuščanja, kajti (Jezus) pravi: »Predal ga je mučiteljem.«¹⁴¹

105. Ne oziraj se na svoje telesne potrebe, ko pred (Bogom) stojiš v molitvi, da te ugriz bolhe, uši, komarja ali muhe ne bi oškodoval za največji dobiček tvoje molitve.

Izreki svetih starcev (apoftegme)

106. Prišlo je do nas, kaj se je dogajalo nekemu svetniku. Ko je molil, se je hudič tako zelo bojeval proti njemu, da je, čim je dvignil svoje roke k molitvi, hudič spremenil svojo podobo v leva, dvignil sprednje tace in svoje kremplje zasadil z obeh strani v asketova ledja – in ni stopil proč, dokler svetnik ni spustil rok. Ta pa jih ni spustil, dokler

138 5 Mz 6,13; 10,20; 3 Mz 19,14.

139 Prim. Jl 2,10; Nah 1,5.

140 Prim. *Spodbuda* 2.

141 Prim. Mt 18,31-34; KG 4, 33.

ni opravil svojih običajnih molitev.

107. Tak je bil, to vem sam, tudi Janez Pritlikavec – v resnici pa več kot velik¹⁴² samotar –, ki je v tišini (*hesychásas*) živel v votlini. Zaradi sobivanja z Bogom je ostal negiben tudi tedaj, ko se je hudobni duh v podobi kače ovil okrog njega, lizal njegovo meso in mu sikal v obraz.

108. Gotovo si bral življenjepise tabenisijskih samotarjev. V njih je rečeno, da sta se v času, ko je Aba Teodor¹⁴³ govoril besedo bratom, splazili pod njegove noge dve strupenjači, on pa je brez vznemirjanja naredil zanju streho, tako da ju je pokril z oblačilom in ju tam notri pustil, dokler ni dokončal svojih besed. Tedaj ju je pokazal bratom in jim razložil, kaj se je zgodilo.

124

109. O drugem duhovnem bratu smo brali, da se mu je, ko je molil, približala kača in ga ugriznila v nogo. On pa ni spustil roke, dokler ni opravil običajne molitve – in ni utrpel nobene škode, ker je ljubil Boga bolj kot sebe.¹⁴⁴

110. Ne begaj z očesom v svoji molitvi. Zanikaj svoje meso in dušo ter živi skladno z umom.¹⁴⁵

111. Tudi drugega svetnika, ki je silovito molil in v tišini prebival v puščavi, so napadli demoni in dva tedna so se igrali z njim kot z žogo, metali so ga v zrak ter lovili v rogoznico. In vendar nikakor niso mogli doseči, da bi spustil svoj um iz ognjene molitve.

112. K drugemu samotarju, ki je ljubil Boga in skrbel za svojo molitev, sta pristopila dva angela, ko je stopal po puščavi. Vzela sta ga v svojo sredo in potovala skupaj z njim. On pa se sploh ni oziral nanju, da bi ne utrpel škode v tistem, kar je boljše. Spominjal se je namreč apostolovega izreka: »Niti angeli niti vladarstva niti moči nas ne morejo ločiti od Kristusove ljubezni.«¹⁴⁶

142 več kot velik db. nadveliki.

143 Vodja skupnosti pahomijevskih menihov med letoma 350 in 368.

144 Podobno beremo v *Talmudu* (*Berakot* 33a, *Zera'im* 203): »Tudi če bi se kača ovila okrog njegove noge, ne bi prekinil (molitve);« prim. Bamberger (1970), op. *ad. loc.*

145 Prim. *Devici* 33.

146 Rim 8,38.

Sklepne misli

Molitev brez podob

113. Samotar postaja prek molitve enak angelom,¹⁴⁷ saj želi videti obličje Očeta, ki je v nebesih.¹⁴⁸

114. Nikakor si ne prizadevaj, da bi sprejel kakšno obliko (*morphé*) ali lik (*schéma*) v času molitve.

115. Ne želi čutnozaznavno videti angelov ali moči ali Kristusa, da ne bi prišel čisto ob pamet, ker bi sprejel volka namesto pastirja in se priklanjal sovražnim demonom.

116. Začetek blodnje uma je domišljavost: um, katerega ta giblje, poizkuša Božanstvo opisovati z liki in oblikami.

117. Povem naj še svojo misel, ki sem jo izrekel celo mlajšim:¹⁴⁹ blagor umu, ki si je v času molitve pridobil popolno brezobličnost.

118. Blagor umu, ki se mu v neraztreseni molitvi neprestano povečuje hrepenenje po Bogu.¹⁵⁰

119. Blagor umu, ki v času molitve postane nesnoven in neposedujoč.

120. Blagor umu, ki si je v času molitve pridobil popolno neobčutljivost.¹⁵¹

147 Molitveno spoznanje po Evagrijevem nauku molivca ontološko preobraža: ko se spoznanje poveča, se spreminjajo svetovi in so odpravljena imena, ostaja pa istost spoznanja skladno z istostjo oseb (prim. KG II, 17). O izenačitvi ljudi z angeli prim. tudi *Sholije k Pregovorom* 17,17. Podoben nauk srečamo tudi pri drugih avtorjih aleksandrijske šole in Kapadokijcih; prim. Klement Aleksandrijski, *Pedagog* 1, 6, 36, 6; *Stromateis* 6, 13, 105; 7, 10, 57; 7, 12, 78; 7,14, 84; Origen, *Proti Kelzu* 4, 29; *Razlaga Janezovega evangelija* 2, 22, 140; 13.16.99; Gregor iz Nise, *O stvarjenju človeka* 1.

148 Prim. Mt 18,10. »Očetovo obličje« Evagrij v *Sholijah k Psalmom* večkrat identificira s Kristusom; samotar torej hrepeni po eshatološkem uzrtju Kristusa.

149 mlajšim tj. novicem. V enem rokopisu in arabskem prevodu je različica »tudi drugje«.

150 Prim. *Praktik* 57.

151 neobčutljivost gr. *anaísthésia*. V patristični književnosti imajo sicer pojmi *anaísthétos*, *anaístheteîn* in *anaísthésia* negativen pomen otopelosti za duhovno življenje, duhovne brezčutnosti; v tem pomenu sta npr. te izraze uporabljala

Ljubezen

121. Blagor samotarju, ki ima za Bogom vse ljudi za Boga.
122. Blagor samotarju, ki z vsem veseljem gleda na odrešitev in napredovanje vseh kot na svoje lastno.
123. Blagor samotarju, ki se ima za odpadek vseh.¹⁵²
124. Samotar je, kdor je ločen od vseh in skladno združen z vsemi.¹⁵³
125. Samotar je, kdor se ima za enega z vsemi, saj je prepričan, da v vsakem neprestano vidi samega sebe.

126

Razni nasveti

126. Molitev opravlja, kdor svojo sleherno prvo misel¹⁵⁴ vselej obrodi kot sad za Boga.
127. Izogni se vsaki laži in sleherni prisegi, če želiš moliti kot samotar – sicer si si zaman nadel podobo,¹⁵⁵ ki ti ni lastna.
128. Če hočeš moliti v Duhu, nikogar ne sovraži.¹⁵⁶ Tako ne boš

Filon Aleksandrijski (*Mojzesovo življenje* I, 49; izd. Cohn, zv. IV, str. 154) in Origen (*O počelih* I, 8); stoletja pozneje je *anaíthesío* povzemovalec vzhodnega duhovnega izročila Janez Lestvičnik analiziral v poglavju svoje *Lestvice (Klímax)* pod naslovom: »Brezčutnost je smrt duše in smrt uma pred telesno smrtjo«. V pričujočem poglavju ima *anaísthētos* pozitiven pomen neobčutljivosti za čutni svet in naposled za vse ustvarjene resničnosti (tudi zgolj umsko zaznavne, duhovne), v kolikor te v svoji mnogoterosti in končnosti ovirajo um na njegovi poti k apofatični gnosi Svete Trojice.

152 Prim. 1 Kor 4,13.

153 vseh ... vsemi: grško besedilo lahko razumemo v dveh dopolnjujočih se pomenih: lahko se nanaša na vse ljudi ali vse stvari.

154 Po Hausherrjevi razlagi Evagrij misli na ontološko prvobitno, preeksistentno stanje človekovega uma, ki je obenem eshatološki vrh duhovnega vzpona (prim. KG III, 17). Tisti, ki so v »prvem motrenju«, so v začetnem stanju; tisti, ki so v »drugem motrenju«, so v naravnem stanju; tisti, ki se krepostno vedejo, so v stanju čistosti. Drugo in tretje stanje torej že obrodita sad za Boga, vendar še ne popolnega. Molitev dovrši le apofatična samoizročitev molivca Bogu v goloti od vsega ustvarjenega. Po drugi, preprostejši razlagi gre za prve misli po prebuditvi.

155 Gr. *schematídzeis*; morda tudi aluzija na meniško »shemo«, tj. oblačilo, habit.

156 Prevajam po različici Coisl. 109, ki jo navaja I. Hausherr; besedilo, ki ga imajo

imel oblaka, ki bi te zamračil v času molitve.¹⁵⁷

129. Zaupaj Bogu svoje telesne potrebe in jasno bo, da Mu zaupaš tudi duhovne.

130. Če boš deležen (Božjih) obljub, boš kraljeval.¹⁵⁸ Oziraj se torej nanje in z veseljem boš prenašal sedanje uboštvo.

131. Ne zavračaj uboštva in stiske, ki sta gradivo¹⁵⁹ za neobteženo molitev.

132. Telesne kreposti uporabljaj kot talce, da dosežeš duševne; duševne, da dosežeš duhovne – te pa, da prideš do nesnovnega in bitnostnega spoznanja.

133. Če se v molitvi bojuješ zoper kakšno misel in se ta zlahka umakne, premisli, od kod je nastala – sicer lahko padeš v skrito past, zablodiš in si prisiljen v predajo.

134. Včasih ti demoni vsiljujejo misli, drugič pa te zdražijo, da se v molitvi bojuješ zoper njih ali jim ugovarjaš.¹⁶⁰ Nato se prostovoljno umaknejo, da bi te prevarali in bi si domišljjal, da si že začel premagovati misli in ustrahovati demone.

135. Če se v molitvi boriš zoper strast ali demona, ki te nadleguje, se spomni Nanj, ki pravi: »Pregnal bom svoje sovražnike in jih bom zgrabil. Ne bom se obrnil od njih, dokler ne omagajo. Stiskal jih bom in ne bodo mogli obstati. Padli mi bodo pod noge« itn.¹⁶¹ To govôri v pravem času, ko se zoper nasprotnike oborožiš s ponižnostjo.

136. Ne misli, da boš prejel v posest krepost, ne da bi se prej zanjo bojeval do krvi. Kajti v skladu s tem, kar pravi božanski apostol, se moramo bojevito in brezgrajno zoperstaviti grehu vse do smrti.¹⁶²

137. Če komu koristiš, ti bo kdo drug škodoval, da bi tako ti rekel ali naredil kaj neumestnega, ko se ti godi krivica, in bi na grd način raz-

druge izdaje – *medèn animéseï apò sarkós* (tj. »ne črpaj ničesar iz mesa«) –, je z ozirom na sobesedilo manj verjetno branje.

157 Prim. *O mislih* 4.

158 Prim. Heb 11,33.

159 gradivo db. snovi (*hýlai*).

160 Prim. *Ugovarjalec, passim*.

161 Prim. Ps 17,38-39.

162 Prim. Heb 11,4; Ef 6,11; 1 Tim 6,12.

kropil, kar si na lep način zbral.¹⁶³ To je namreč namen pokvarjenih demonov. Zato moraš biti umnostno pozoren.

138. Pričakuj napade, ki jih proti tebi vodijo demoni, in skrbi za to, kako bi stopil iz njihove sužnosti.

139. Ponoči hočejo pokvarjeni demoni sami vznemiriti duhovnega učitelja, podnevi pa ga prek ljudi obmetavajo z nesrečnimi dogodki, obrekovanji in nevarnostmi.¹⁶⁴

140. Ne zametavaj belilcev.¹⁶⁵ Četudi udarjajo in teptajo, raztezajo in stružijo, vendar prek vsega tega tvoje oblačilo postaja bleščeče.

141. V kolikor se nisi odpovedal strastem, ampak tvoj um nasprotuje kreposti in resnici, ne boš našel dišave blagega vonja v svojem naročju.

142. Hrepeniš po molitvi? Prestavi se od vsega, kar je tukaj, in tvoja domovina naj bo vselej v nebesih,¹⁶⁶ ne le preprosto z golo besedo, ampak z angelskim delovanjem in bolj božanskim spoznanjem.¹⁶⁷

143. Če se le tedaj, ko ti je težko, spominjaš, kako strašen in nepristranski je Sodnik, se še nisi naučil služiti Gospodu v strahospoštovanju in se Ga veseliti v trepetu.¹⁶⁸ Vedi namreč, da Mu moraš v duhovnih spokojnostih in radostih še bolj služiti s strahospoštljivo zadržanostjo in sramežljivostjo.

144. Pameten je mož, ki se pred popolno spreobrnitvijo¹⁶⁹ ne odpove bolečemu spominu na grehe in na pravično plačilo zanje v vekovitem ognju.¹⁷⁰

145. Kdor je vklenjen v grehe in jeze, a si nesramno drzne iztezati se k spoznanju bolj božanskih resničnosti ali se oprime celo nesnov-

163 Prim. *Samotarjem* 35.

164 Prim. *Praktik* 5.

165 belilcev tj. demonov; prim. *Samotarjem* 55; 60.

166 Prim. Flp 3,20.

167 Prim. D. E. Linge, *Leading the Life of Angels: Ascetic Practice and Reflection in the Writings of Evagrius of Pontus*, v: *Journal of the American Academy of Religion* 68 (2000), str. 537–568.

168 Prim. Ps 2,11.

169 spreobrnitvijo ali: pokoro (*metánoia*).

170 Prim. *Praktik* 33; *Osnove* 9.

ne molitve, naj sprejme apostolovo opozorilo, da zanj ni nenevarno moliti »z golo in nepokrito« glavo: takšna duša »mora imeti oblast na glavi«¹⁷¹ zaradi prisotnih angelov; tj. odeti se mora v primerno sramežljivost in ponižnost.

146. Kakor očesnemu bolniku ne bi koristilo, če bi opoldan in v največji pripeki brez pokrivala napeto gledal sonce,¹⁷² tako tudi strasten in nečist um nikakor ne bo imel koristi, če vase vtiskuje strašno in nadnaravno molitev v Duhu in resnici.¹⁷³ Celo nasprotno, Božanstvo draži k srdu nad seboj.

147. On, ki ne potrebuje ničesar in je nepodkupljiv, ne sprejme človeka, ki je prišel z darom k oltarju, dokler se ta ne spravi z bližnjim, ki je nanj jezen.¹⁷⁴ Zato pomisli, kakšna pozornost in razločevanje sta nam potrebna, da bi Bogu na umsko zaznavnem oltarju darovali prijetno dišavo.¹⁷⁵

148. Ne veseli se besedičenja in slave – sicer »grešniki«¹⁷⁶ ne bodo več delovali za tvojim hrbtom, ampak pred tvojim obličjem,¹⁷⁷ in v veselje jim boš v času molitve, ko te bodo vlačili sem ter tja in zavajali s čudnimi mislimi.

149. Pozornost (*prosoché*),¹⁷⁸ ki išče molitev (*proseuché*), bo molitev našla. Molitev bolj kot čemur koli drugemu sledi pozornosti – zato si moramo prizadevati za pozornost.

150. Kakor je vid pomembnejši¹⁷⁹ od vseh čutov, je molitev bolj božanska od vseh kreposti.

151. Hvala, ki gre molitvi, ni odvisna preprosto od količine, ampak

171 1 Kor 11,5sl.

172 Prim. KG 6, 63.

173 Prim. *Pismo* 58.

174 Prim. Mt 5,23.

175 Prim. Mt 5,23-24; *Motrenja* 6; KG Sup. 6.

176 »grešniki«: izraz tu očitno označuje demone.

177 Prim. Ps 128,3.

178 *Prosoché* je koncentracija, globinska osredotočenost, intenzivno in hkrati sproščeno zavedanje: pozornost, ki je celovit preplet volje, ljubezni, kognitivnih in intuitivnih zmožnosti celotne osebe.

179 pomembnejši db. boljši.

od kakovosti. To jasno dokazujeta tista dva, ki sta stopila v tempelj,¹⁸⁰ in tudi zapoved: »Pri molitvi ne blebetajte« itn.¹⁸¹

152. V kolikor se oziraš na telo in se tvoj um vselej ukvarja z udobjem šotora, sploh še nisi videl kraja molitve, ampak je njena blažena pot še daleč od tebe.

153. Ko stopiš k molitvi in se znajdeš (v veselju) nad vsakim drugim veseljem, si resnično našel molitev.¹⁸²

180 Prim. Lk 18,10.

181 Mt 6,7.

182 Prim. *Praktik* 32; *Samotarjem* 72; 110; *Devici* 52.

GNOSTIČNA POGLAVJA

(*Hexakósia prognostiká problémata ali Kephálaia gnostiká;*
Capita gnostica)

*Gnostična poglavja (Kephálaia gnostiká = KG, iz sir. reše d-ida 'ta)*¹ so zadnji del Evagrijeve vélike »kefalaične« trilogije in posegajo na področje *theo-logije*, najvišje stopnje bogozrenja oziroma motrenja Boga.

Od grškega izvornika nam je ostalo bore malo, večinoma so to fragmenti, razpršeni po florilegijah ali kot navedki v spisih poznejših bizantinskih piscev.² Besedilo je danes na voljo v dveh sirskih različicah in eni armenski. Prva sirska različica (S1)³ je najverjetneje nastala ob koncu 5. stoletja, prevajalec pa je besedilo očistil vseh preveč hermetičnih in origeniščno zvenečih mest. To besedilo najdemo v številnih rokopisih in je različica, ki je krožila v poznejši sirske krščanstvu – iz nje je nastal tudi armenski prevod. Druga sirska različica (S2) se je ohranila samo v enem rokopisu, ki ga je v petdesetih letih prejšnjega stoletja odkril Antoine Guillaumont.⁴ To besedilo v večini primerov ustreza ohranjenim grških fragmentom⁵ in je na ključnih mestih izrazito bolj spekulativne narave

131

- 1 Sokrat v svoji *Cerkveni zgodovini* (ok. 440), v kateri navaja spisek Evagrijevih del, ta spis imenuje Heksakósia prognostiká problémata, »Šeststo spoznavalskih problemov«.
- 2 Več trditev iz *Gnostičnih poglavij* je bilo anatimiziranih na petem ekumenskem koncilu v Carigradu leta 553. Morda je bil to razlog za hitro izginotje tega besedila v grščini. Gl. o tem obširno A. Guillaumont, *Les »Képhalaia gnostica« d'Évagre le Pontique et l'histoire de l'origénisme chez les grecs et chez les syriens*, Pariz: Seuil, 1962. Zdi se, da je besedilo na grškem Vzhodu izginilo nekje po 7. stoletju (nazadnje ga navaja Maksim Spoznavalec).
- 3 Sirkso besedilo z retroverznim grškim prevodom je izdal W. Frankenberg (*Euagrius Ponticus*, Berlin: Weidmann, 1912).
- 4 Kritično izdajo obeh različic, opremljenih s francoskim prevodom, je izdal isti strokovnjak: *Les six centuries des »Képhalaia Gnostica«*, Pariz: Firmin-Didot, 1958 (*Patrologia Orientalis* 28).
- 5 Poglavitni viri za grške fragmente, uporabljene pri prevodu, so: J. Muyldermans, »Evagriana«, v: *Le Muséon* 44 (1931), str. 37–68 in 369–83; J. Muyldermans, *A travers la tradition manuscrite d'Évagre le Pontique. Essai sur les manuscrits grecs conservés à la Bibliothèque Nationale de Paris*, Louvain: Bureaux du Muséon, 1932; I. Hausherr, »Nouveaux fragments grecs d'Évagre le Pontique«, v: *Orientalia Christiana Periodica* 5 (1939), str. 229–33; A. Guillaumont, *Les »Képhalaia gnostica« d'Évagre le Pontique et l'histoire de l'origénisme chez les grecs et chez les syriens*, Pariz: Seuil, 1962, str. 25–29; P. Géhin, »Evagriana d'un manuscrit basilien (Vaticanus gr. 2028, olim Basilianus 67)«, v: *Le Muséon* 109 (1996), str. 64–65.

kot prva sirška različica.⁶ Obstajal je tudi arabski prevod, ki pa zdaj velja za izgubljenega.

Temeljna enota *Gnostičnih poglavij* je *kephálaion* (mn. *kephálaia*), kar lahko le precej zasilno prevedemo kot »poglavje«. Pri tem je treba upoštevati, da ima v krščanski antiki takšno »poglavje« dolžino našega (krajšega) odstavka. Literarna zvrst, ki je vsebuje takšne kratke, koncizne in skoraj aksiomatične propozicije, se je najprej pojavila v antičnem hermetičnem izročilu in je postala priljubljena tudi pri poznejših novoplatonikih. Njen slog je pogosto kriptičen in enigmatičen, kar ima poseben mistagoški pomen. Zato je pri Evagriju tudi najgostejše spekulativne artikulacije mogoče razumeti le znotraj krščanskega mistično-asketičnega konteksta. Kot lepo pravi A. M. Casiday: »Evagrijeva teologija ni, oklepni sistem' matematično natančne preciznosti, temveč temelji na ponižnosti in zavedanju, da Bog lahko deluje na čudovite in nepričakovane načine.«⁷

Vsekakor je imel Evagrijev »kefalaični« slog v zgodovini krščanske misli velik vpliv, saj so ga posnemali tako bizantinski (Diadoh iz Fotike, Maksim Spoznavalec, Simeon Novi Teolog, Niketas Stethatos) kot sirski teologi in mistiki (Jožef Hazaja, Izak Sirski). Poglavja najpogosteje nastopajo v stoticah, centurijah, se pravi skupini stotih poglavij. Zanimivo je, da so Evagrijeve stotice pogosto nepravilne; v *Gnostičnih poglavjih* imamo na primer opraviti s šestimi stoticami, pri čemer ima vsaka knjiga samo devetdeset poglavij, torej skupaj petsto štirideset. Zato se je h Gnostičnim poglavjem pozneje v sirščini in armenščini pridružil »Dodatek« (Supplement), ki naj bi vseboval manjkajočih šestdeset *kephálaia*.⁸ Nestorijanski teolog Babaj Véliki, ki je *Gnostična poglavja* tudi komentiral, pojasnjuje navidezno umanjkanje poglavij s tem, da naj bi šlo za mistični pomen števila deset, ki naj bi predstavljalo »izpolnitev popolnega spoznanja«. Kakorkoli že, Evagrijeva odločitev ostaja enigmatična.

6 Slovenski prevod je bil narejen po drugi sirski različici (S2). Proti temu splošno sprejetemu mnenju sta v zadnjem času nastopila eden izmed najpomembnejših ruskih patrologov A. I. Sidorov in poznavalec Evagrija A. M. Casiday (*Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge in New York: Cambridge University Press, 2013), ki se zavzemata za prvotnost različice S1, se pravi, da je naj bi bila ta najbližja izgubljenemu grškemu izvirmiku.

7 *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus*, str. 165.

8 Gl. uvod k *Motrenjem* (*Skémmata*).

Prva stotica

1. Prvo Dobro nima nasprotja, saj je v njegovem bistvu/bitnosti [sir. *ituta*, gr. *ousía*] to, da je Dobro, bistvo/bitnost pa nima nasprotja.⁹

2. Nasprotnost je v takšnostih [*poiótesin*] in takšnosti so v telesih; nasprotnost je torej v ustvarjenih bitjih.¹⁰

3. Vsaka narava, dovzetna za smisel [*logikè phýsis*], je spoznavajoča bitnost in naš Bog je spoznaven; on nedeljivo prebiva v tistih, v katerih prebiva kakor svetna večšina,¹¹ vendar je vzvišenejši od tega, saj biva enhipostatično/v-obstojno [sir. *kenumait*, gr. *enypóstatos*].

4. Vse, kar je nastalo, je bodisi dovzetno za nasprotje ali pa je bilo z njim vzpostavljeno [*synésteken*] Vendar ni vse, kar je dovzetno za nasprotje, tudi povezano s tistimi rečmi, ki so vzpostavljene z nasprotjem.¹²

5. Počela ne porajajo in niso porojena, poraja in porojena pa je sredina/posredovanost [*mesótes*].¹³

6. Podobno smo nekaj drugega mi in nekaj drugega to, kar je v nas, in spet nekaj drugega to, v čemer smo; in vendar je vse skupaj to, v čemer smo mi, in to, v čemer je tisto, »v čemer smo mi«.

7. Ko bodo stvari, ki so skupaj, odpravljene, bo odpravljeno tudi število. In ko bo to odpravljeno, bo eno tisto, kar je v nas, in to, v čemer moramo biti.¹⁴

8. Ko je bilo ločeno to, v čemer moramo biti, je porodilo to, v čemer smo. In ko bo pomešano to, kar je v nas, bo odpravilo to, kar bo odpravljeno s številom.

9. Ko bomo v tem, kar biva, bomo gledali to, kar biva. In (ko bomo)

9 Gr. fr. v Muyltermans, *Evagriana*, 1931.

10 Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

11 Rokopis S1 morda tu jasneje: » ... Kako lahko spoznamo Boga v tistih, v katerih prebiva? Kakor spoznamo večšino pri obrtnikih, vendar je drugačen od tega, ker prebiva hipostatično v tistih, v katerih prebiva.«

12 Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

13 Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

14 Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

v tem, česar ni, bomo porajali to, česar ni. In ko bo odpravljeno to, v čemer smo, ne bo več tega, česar ni.

10. Nekateri demoni nasprotujejo izpolnjevanju zapovedi, drugi pa uzrtjem narave [*sukkale d-kjana*]. Spet drugi nasprotujejo smislom, ki se nanašajo na Božanstvo/Bogstvo, saj iz tega trojega sestoji tudi spoznanje našega odrešenja.

11. Vsi tisti, ki imajo zdaj duhovna telesa, kraljujejo v svetovih, ki so nastali; tisti, ki so bili združeni s praktičnimi/udejanjajočimi¹⁵ ali z nasprotnimi telesi, pa bodo kraljevali nad prihodnjimi svetovi.

12. Eden/edinstven je ta, ki je brez posredovanosti [*msajuta*], in ta prek srednikov biva v vsem.¹⁶

13. Izmed bitij, dovtetnih za smisel, imajo nekatera motrenje in duhovno praktiko [*pulhana*],¹⁷ druga imajo praktiko in motrenje, spet druga pa okove in sodbo.

14. Vsako večščino vidiš v tistem, ki jo udejanja; spoznanje Tistega, ki biva, boš našel tam, v vseh teh stvareh, saj je naš Gospod vse naredil z modrostjo.¹⁸

15. Ko bodo štirje [*tà téssara*] odpravljene, jih bo odpravljeno tudi pet [*pénte*], ko pa jih bo odpravljeno pet, štirje ne bodo odpravljene z njimi.¹⁹

16. To, kar je bilo ločeno od petih, ni ločeno od štirih; to, kar je bilo ločeno od štirih, pa je odvzeto tudi od petih.

17. Ko bo spremenjeno to, kar je v nas, bo spremenjeno tudi tisto, v čemer smo, in sicer velikokrat, dokler to, kar biva, ne bo več (različno) imenovano.

18. Konec praktike in muke je dediščina svetih. Toda to, kar je v

15 Ali: »s telesi, ki udejanjajo zapovedi«.

16 Babai komentira: »Mišljen je Bog.«

17 Db. v sir. »udejanjanje«.

18 Prim. Ps 103,24. Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

19 Gr. fr. v Muyltermans 1932. Gr. tekst je tu daljši od sirskega. Babaj enigmatično poglavje razlaga takole: »Kdor se je prek umnega zrenja dvignil nad pet čutil in nad njihove vtise, ne izstopa iz povezave s štirimi prvini (tj. z ognjem, vodo, zemljo, zrakom), ampak zre prav te prvine – namreč njihove smisle – na umen način.« Morda pa število pet meri na »pet motrenj« (prim. 27).

nasprotju s prvim, je vzrok drugega, konec tega pa je dediščina tistih, ki nasprotujejo.

19. Spoznanje, ki je v štirih, je spoznanje uzrtij [*sukkale*] ustvarjenih bitij. Spoznanje Enega pa je spoznanje Njega, ki edini biva.

20. Če bodo v nas ostala samo umevanja vsega tistega, kar je nastalo naključno, bo edino tisti, ki je spoznan, spoznan samo po njem, ki spoznava.

21. Izmed dobrega in zla, ki naj bi bilo brez nujnosti, so nekatere reči v notranjosti duše, druge pa zunaj nje. Toda ni mogoče, da bi bile zunaj nje reči, za katere je rečeno, da so po naravi zle.

22. Telesa demonov imajo barvo in obliko, vendar se izmikajo našim čutom, ker ta takšnost ni podobna takšnosti teles, ki jih zaznavajo naši čuti. Zato se tedaj, ko se hočejo prikazati ljudem, docela priličijo našim telesom, ne da bi nam pokazali svoja.²⁰

23. Umevanja/uzrtja reči, ki so na zemlji, so »zemeljske dobrine«. Če jih sveti angeli »poznajo« – v skladu z besedo Tekojčanke –,²¹ potem Božji angeli jedo zemeljske dobrine. Toda rečeno je, da je »človek jedel kruh angelov«. ²² Zato je jasno, da so tudi nekateri ljudje spoznali umevanja zemeljskih reči.

24. Če je klas možnostno [*katà dýnamin*] v semenu, je tudi popolnost možnostno v tistem, ki je za to dovteten. Če pa je s tem tako, seme in to, kar je v njem, nista eno in isto, ne klas in ne to, kar je v semenu. Vendar sta seme tega, kar je v klasu, in klas tega semena – eno in isto. Tudi če seme postane klas, seme tega, kar je v klasu, klasa še ni prejelo. Toda ko bo osvobojeno klasa in semena, bo imelo klas tega prvega semena.²³

25. Tisti, ki nas hočejo presejati s skušnjavami,²⁴ bodisi vprašujejo umski del duše ali si prizadevajo zgrabiti strastni del, ki je v njej, ali pa (zgrabiti) telo oziroma njegovo okolje.

26. Če je človeško telo del tega sveta in »podoba tega sveta pre-

20 Prim. pismo 55.

21 Prim. 2 Kr 14,20.

22 Ps 77,25.

23 Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

24 Prim. Lk 22,31.

haja«,²⁵ je jasno, da bo tudi oblika telesa prešla.

27. Poglavitnih motrenj, pod katera spada vsakršno motrenje, je pet. Rečeno je, da je prvo motrenje vzvišene in svete Trojice; drugo in tretje je motrenje tistih stvari, ki so breztelesne ali telesne; četrto in peto pa je motrenje sodbe in previdnosti.

28. Izmed številnih poti so tri poti odrešenja, ki jim je skupno uničevanje grehov, vendar imata dve izmed njih po sebi (zmožnost) osvoboditve od strasti; odlika tretje je, da bo tudi vzrok veličastva. Slavljenje spremlja prvo (pot), psalmodija drugo, poveličevanje pa tretjo.

29. Kakor se pri telesih razlikujejo barve, oblike in števila, tako bo tudi snov uničena s štirimi prvinami. Z njimi ji je namreč skupno to, da ni bila in da je bila.²⁶

30. Izmed štirih prvin se samo ogenj odlikuje po tem, kar je v njem živo.

31. Kakor so med ljudmi »Izraelci«, med deželami »Judova dežela« in med mesti »Jeruzalem«, tako je tudi znamenje uzrtij »Gospodov delež«.²⁷

32. Ljudje, ki so videli nekaj od tega, kar je v naravah, so dojeli samo njihovo navadno življenje, njihovo duhovno spoznanje pa so prejeli samo pravični. Tisti, ki o tem razpravlja, je podoben nekomu, ki pravi, »bil sem v Abrahamovi družbi, ko je šel po poti z obema svojima ženama«. Ta je sicer izrekel resnico, vendar ni videl »dveh zavez« in ni razumel, kdo so tisti, ki so rojeni iz njiju.

33. Kakor vsaka izmed veččin potrebuje oster čut, ki ustreza njenemu predmetu, tako tudi um potrebuje duhovni čut, da bi lahko razlikoval duhovne reči.

34. Čut je po naravi narejen za to, da bi sam prek sebe zaznaval čutne stvari, um pa je ves čas pripravljen in čaka, da bo videl, kakšno duhovno motrenje mu bo dano v zrenje.

35. Kakor svetloba, ki nam daje vse videti, ne potrebuje svetlobe, s katero bi jo lahko videli, tako Bog, ki vse razsvetljuje, ne potrebuje

25 1 Kor 7,31.

26 Gr. fr. v Muyldermans, 1931.

27 5 Mz 32,9.

svetlobe, s katero bi ga spoznali. On je namreč po svojem bistvu/bitnosti svetloba.²⁸

36. Čutenje in čutilo nista eno in isto, niti ne čuteče in čutnozaznavno. Čutenje [*aísthesis*] je namreč zmožnost, s katero po navadi zaznavamo snovi; čutilo je del telesa, v katerem je čutenje; čuteče je živo bitje, ki ima čutenje, čutnozaznavno pa je to, kar pripada območju čutenja. Z umom pa ni tako, saj je oropan enega izmed štirih.²⁹

37. Duhovni čut je brezstrastje duše, dovzetne za smisel: brezstrastje, ki ga daje Božja milost.

38. Kakor tedaj, ko smo budni, govorimo različne reči o spancu in jih potem, ko spimo, spoznamo iz izkušnje, tako bomo glede vseh reči, ki jih slišimo o Bogu, ko smo zunaj Njega, prejeli dokaz z izkušnjo šele tedaj, ko bomo v Njem.

39. Ko smo bili na začetku ustvarjeni, so bila po naravi v nas semena kreposti, nikakor pa ne semena nekreposti. Ni namreč tako, da bi bila moč tega, za kar smo dovzetni, tudi docela v nas; kajti – če ne moremo ne biti – moč/možnostnost tega, česar ni, ni v nas, če so moči/možnostnost takšnosti, to, česar ni, pa ni takšnost.³⁰

40. Bil je čas, ko nekrepost³¹ ni obstajala, in bo čas, ko ne bo več obstajala. Vendar ni bilo časa, ko ne bi obstajala krepost, in ne bo časa, ko ne bo obstajala. Kajti semena kreposti so neuničljiva. O tem me prepričuje tudi tisti bogataš, ki je bil zaradi svoje pokvarjenosti obsojen na podzemlje, a se je vendarle usmilil svojih bratov:³² imeti usmiljenje je namreč lepo seme kreposti.³³

41. Če je smrt drugotna glede na življenje in bolezen drugotna glede na zdravje, je jasno, da je nekrepost drugotna glede na krepost. Smrt in bolezen duše sta nekrepost in krepost je tudi starejša od posredovanosti.

42. Rečeno je, da je Bog tam, kjer deluje, in kjer bolj deluje, tam je bolj pričujoč. Kajti bolj deluje v naravah, ki so umne in svete. Zato je

28 Prim. 1 Jn 1,5.

29 Gr. fr. v Muyltermans, 1932.

30 Prim. O *mislih*, pogl. 31. Gr. fr. v Muyltermans, 1931, in Hausherr.

31 *nekrepost* ali: zlo.

32 Prim. Lk 16,19–31.

33 Prim. O *mislih*, pogl. 31. Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

najpričujočnejši v nebeških Močeh.³⁴

43. Bog je povsod, ni pa nekje; on je povsod, ker je po svoji »mno-govrstni modrosti«³⁵ v vsem, kar je naredil, vendar ni nekje, saj ne spada med bivajoče resničnosti.³⁶

44. Če se nebeško kraljestvo spoznava po tem, kar je vsebovano, in pred tem, kar vsebuje,³⁷ bo muka prav tako spoznana po tem, kar mu je nasprotno.

45. Nič ni izmed breztelesnih resničnosti, kar bi možnostno bilo v telesih. Naša duša je namreč breztelesna.

46. Vse, kar je v moči/možnosti v telesih, je po naravi v njih tudi v dejanskosti; telesa so iste narave s tistimi (bitji), od katerih so. Um pa je osvobojen oblike³⁸ in snovi.

47. Ničesar ni, kar bi bilo v moči/možnosti v duši in bi jo lahko zapustilo v dejanskosti ter obstajalo ločeno; ta (=duša) je namreč po naravi narejena zato, da bi bivala v telesih.

48. Vse, kar je pridruženo telesom, spremlja tudi tisto, po čemer so ta (namreč telesa) porojena, nič od tega pa ni pridruženo duši.

49. Ni enost [*ihidjuta*] tista, ki se po sebi spravlja v gibanje, ampak jo je v gibanje spravila sprejemljivost uma, ki je s svojo nepazljivostjo odvrnil od nje svoj obraz in je s tem, da jo je bil oropan, porodil nevednost.

50. Vse, kar je bilo ustvarjeno, je bilo ustvarjeno zaradi spoznanja Boga. Vendar so nekatera bitja prvotna in druga drugotna. Spoznanje je starejše od prvotnih bivajočih resničnosti, (starejše) od drugotnih pa je gibanje.

51. Gibanje je vzrok nekreposti in kreposti so uničujoče za nekrepost. Krepost pa je hči imen in načinov – in vzrok zanje (namreč za imena in načine) je gibanje.

34 Tj. v angelih; gr. fr. v Muyldermans 1932. V gr. samo: »v umevajočih močeh«.

35 Ef 3,10.

36 Gr. fr. v Muyldermans, 1931.

37 *po tem, kar je vsebovano, in pred tem, kar vsebuje*. S1 ima tu: »v Njem, ki je pred vsem in vse opredeljuje«.

38 S2 ima tu besedico *hzita*, »pogled«. Guillaumont domneva, da je na tem mestu v gr. *eidōs*.

52. Ko bo postalo poglavitno spoznanje tistih, ki so prvotni glede na svoje vladarstvo in drugotni glede na svoj nastanek, bodo samo tisti, ki so prvotni glede na svoje vladarstvo, prejeli spoznanje Trojice.

53. Demoni, ki se bojujejo zoper um, se imenujejo »ptice«; tisti, ki vznemirjajo razburljivi del duše živali, in oni, ki vzgibavajo železni del duše [*epithymía*], pa se imenujejo »zveri«.³⁹

54. Polnost tistih, ki so prvotni glede na svoje vladarstvo, je brez konca in praznina je zaobjeta z mejo. Drugotna bitja po so sorazsežna s praznino in bodo počivala, ko bo polnost približala nesnovnemu spoznanju tiste, ki so zanj dovzetni.

55. Samo tisti, ki so prvotni po svojem nastanku, bodo osvobojeni propada, ki je v dejanskosti. Nobena izmed bivajočih resničnosti pa (ne bo osvobojena) tistega (propada), ki je v moči/možnosti.

56. Dobri bodo vzrok spoznanja in muke, hudobni pa samo vzrok muke.

57. Ljudje se bojijo podzemlja in demoni brezna. Vendar so nekateri izmed prvih hudobnejši od drugih, namreč kače, ki nimajo govora.

58. Ena izmed smrti ima za svoj prvi vzrok rojstvo, druga prihaja od svetih zoper tiste, ki ne živijo skladno s pravičnostjo, mati tretje pa bo odpuščanje. In če je smrten tisti, ki je po naravi narejen za osvoboditev od telesa, s katerim je združen, je zagotovo nesmrten tisti, ki po naravi ni ustvarjen tako, da bi se mu to lahko pripetilo. Vsi namreč, ki so bili združeni s telesi, bodo po nujnosti od njih tudi osvobojeni.

59. Kakor sta svetloba in tema prigodnosti (akcidenci) zraka, tako so kreposti, nekrepost, spoznanje in nevednost zedinjeni z dušo, dovzetno za smisel.

60. Če danes sprejmejo preudarnega oskrbnika⁴⁰ v svoje domove, je jasno, da so včeraj sedli in popravili svoje račune. Kljub temu je bil imenovan »preudaren«, ker je odpustil več, kot je bil sposoben prejeti.⁴¹

61. Nobena izmed drugotnih bivajočih resničnosti ni dovzetna za

39 Gr. fr. v Hausherr.

40 Prim. Lk 16,1–8.

41 Prim. KG V,33.

spoznanje, prav tako ne nobena izmed prvotnih bivajočih resničnosti, ki je bila od začetka/najprej »na kraju«. ⁴²

62. Rečeno je, da je spoznanje »na kraju«, če je tisti, ki je dovzetan zanj, privezan na eno izmed drugotnih bivajočih resničnosti, za katero se resnično in v pravem pomenu besede govori, da je »na kraju«.

63. To, ali bodo bitja, dovzetna za smisel, večno bivala ali ne, je stvar Stvarnikove volje. To, ali so nesmrtna ali smrtna, pa je odvisno od njihove volje. In (od njihove volje odvisno je tudi) to, ali so – ali niso – združena s takšnim ali drugačnim.

64. Resnično življenje bitij, dovzetnih za smisel, ⁴³ je njihovo naravno delovanje in njihova smrt je njihovo delovanje zoper naravo. Toda če je tisti, ki je po naravi ustvarjen tako, da išče resnično življenje, smrten glede na takšno smrt, katero izmed bitij je potem nesmrtno? Vsaka narava, dovzetna za smisel, je namreč dovzetna za nasprotje. ⁴⁴

65. V spoznanju tistih, ki so drugotni glede na svoj nastanek, so oblikovani različni svetovi in v teku spoznanja se bijejo neizrekljivi boji. V Enosti pa ni nič od tega. Tam je neizrekljiv mir in tam so samo goli umi, ki se vselej sitijo s svojo nenasitljivostjo, saj – po besedah našega Odrešenika – »Oče ne sodi nikogar, marveč je vso sodbo prepustil Maziljencu«. ⁴⁵

66. Rečeno je, da so kreposti »pred« nami, s strani, kjer imamo čute, »za« nami pa so (naša) slaba dejanja, s strani, kjer nimamo čutov. Zapovedano nam je namreč, naj »bežimo pred nečistovanjem« ⁴⁶ in »gojimo gostoljubje«. ⁴⁷

67. Kdo bo spoznal sestav [*sýstasis*]⁴⁸ sveta in delovanje prvin? Kdo bo doumel sestavo tega orodja⁴⁹ naše duše? Ali kdo bo preiskal, kako je ta združena z njim, kakšna je njuna vladavina in kakšen je njen

42 *na kraju*, tj. lokalizirano, zaobjeto v prostoru.

43 *bitij, dovzetnih za smisel*. V gr. fr. »oduševljenih« (bitij) [*empsychómena*].

44 Gr. fr. v Muijldermans, 1931.

45 Jn 5,22. – *Maziljencu*: ali Kristusu.

46 1 Kor 6,18.

47 Rim 12,13.

48 Sir. *qujjama* kaže na gr. ustreznici *sýstasis* ali *sýstema*.

49 Sir. beseda izhaja iz gr. *organon*, »orodje«; organon oziroma orodje duše je za Evagrija telo.

delež v njem – preiskal tako, da bo prakTika postala voz za dušo, ki je dovzetna za smisel in si prizadeva doseči spoznanje Boga?

68. Med angeli je prevlada uma in ognja, med ljudmi želje/poželenja [*epithymía*] in zemlje, med demoni pa razburjenja [*thymós*] in zraka. Rečeno je, da se tretji približujejo drugim z nozdrvmi in da se prvi približujejo drugim z usti.

69. Tisti, ki je na čelu spoznanja, ima nekoga za sabo. Tisti, ki je na čelu nevednosti, pa ga nima.

70. Rečeno je, da je pri Bogu prvi tisti, ki spoznava Sveto Trojico; za njim je tisti, ki motri uzrtja/smisle⁵⁰ umskozaznavnih resničnosti [*noetá*]; tretji je tisti, ki motri breztelesne stvari; četrti pa tisti, ki spoznava motrenja svetov [*aiónes*].⁵¹ Tisti, ki je dosegel brezstrastje duše, bo med njimi po pravici štet za petega.

71. Konec naravnega spoznanja je sveta Enost/Enica, za nevednost pa ni konca, kakor je rečeno: »ni namreč konca Njegovi veličini«. ⁵²

72. Gospod se je usmilil tistega, kateremu je dal duhovno spoznanje, saj »pravični hodi v luči in nespametni v temi«. ⁵³ Toda Gospod se je usmilil tudi nespametnega, in sicer tako, da ga ne začne hitro mučiti, ali pa tako, da ga iz nekreposti žene h kreposti.

73. Človekovo življenje je sveto spoznanje, obilno Božje usmiljenje pa je motrenje bivajočih resničnosti. Mnogi modreci tega sveta so nam obljubljali spoznanje, vendar »boljše kakor življenje je Božje usmiljenje«. ⁵⁴

74. Svetloba uma se deli na troje, se pravi: na spoznanje čaščenja vredne in svete Trojice, na (motrenje) breztelesne narave, ki jo je Sveta Trojica ustvarila, in na motrenje bivajočih resničnosti.

75. Če je »krona pravičnosti«⁵⁵ sveto spoznanje in če zlato, ki ga

50 Gr. *lógoi*, sir. *sukkale*.

51 Ohranjen gr. izvornih tega izreka napotuje na »vekove«, *aionion*, vendar sir. pozna samo *alma*, »svet«.

52 Ps 144,3.

53 Prd 2,14.

54 Ps 62,4.

55 2 Tim 4,8.

vsebujejo (dragi) kamni,⁵⁶ toliko bolj kaže na svetove, ki so bili ali bodo, je motrenje telesne in breztelesne narave krona, ki jo »pravični Sodnik« položi na glavo borcev.

76. Nevednost ni nasprotje spoznanja, ki je skrito v rečeh, ampak nasprotje spoznanja umsko zaznavne resničnosti v rečeh; nevednost namreč po naravi ni narejena za to, da bi bivala v breztelesni naravi.

77. Druga narava je znamenje telesa in prva (narava) je znamenje duše. Um pa je Kristus, ki je zedinjen s spoznanjem Enosti.

78. Prva odpoved je zapustitev reči sveta, ki jo volja udejanja zavoljo spoznanja Boga.⁵⁷

79. Druga odpoved je zapustitev nekreposti [*kakía*], ki jo udejanjata Božja milost in človeški trud.⁵⁸

80. Tretja odpoved je ločitev od nevednosti [*agnoía*], ki je (po naravi) narejena tako, da se ljudem pokaže glede na raven njihovega stanja.⁵⁹

81. Slava in svetloba uma sta spoznanje, slava in svetloba duše pa brezstrastje.⁶⁰

82. To, kar ima čutna smrt navado narediti v nas, bo »pravična Božja sodba«⁶¹ enako uresničila za druga bitja, dovezetna za smisel [*logikoi*], in sicer tedaj, ko »bo On pripravljen soditi žive in mrtve«⁶² in »bo povrnil vsakomur po njegovih delih«.⁶³

83. Če je Gihon egiptovska reka, ki obkroža vso deželo Kuša⁶⁴ in o kateri je Izrael od enega izmed prerokov dobil zapovedi, naj ne pije iz

56 Bolj zlato, ki ga vsebujejo (dragi) kamni ali: zlato (krona), ki vsebuje (drago) kamenje. V tem pomenu bi se poglavje ujemalo z Evagrijevim naukom, da je ena raven prvega naravnega motrenja in torej spoznanja, motrenje svetov. Če pa je zlato v kamnih v globočini zemlje (prim. *O mislih*, pogl. 8, kjer se zdi, da raztreseno zlato predstavlja ume), je besedilo korektno.

57 Gr. fr. v Hausherr.

58 Gr. fr. v Hausherr.

59 Gr. fr. v Hausherr.

60 Gr. fr. v Hausherr.

61 2 Tes 1,5.

62 1 Pet 4,5.

63 Raz 22,12.

64 Prim. 1 Mz 2,13.

nje,⁶⁵ potem smo mi spoznali tudi druge tri rokave⁶⁶ in reko, ki se je razdelila na štiri rokave.⁶⁷

84. Za um sta spoznanje in nevednost eno; železni del duše je do-
vzetan za čistost in poželenje, v razburljivem delu pa se po navadi
dogajata naklonjenost in sovraštvo. Prvi spremlja prve in drugi druge.

85. Um blodi, ko postane strasten, in je neukrotljiv, ko se ove snovi,
ki so potrebne za (uresničitev) njegovih želja. Zablori pa se odreče,
ko postane brezstrasten in se začne družiti s tistimi, ki so breztelesni
(ter) zadovoljujejo vse njegove duhovne želje/hrepenenja.

86. Ljubezen je odlikovano stanje duše, dovzetne za smisel: stanje, v
katerem duša ničesar, kar spada med propadljive reči, ne more ljubiti
bolj od spoznanja Boga.

87. Vsa ustvarjena bitja [*gegonóta*] so nastala zaradi spoznanja
Boga. Vse, kar je nastalo zaradi drugih reči, pa je manj kakor to, za-
radi česar je nastalo. Zato je spoznanje Boga nad vsem.⁶⁸

88. Naravno spoznanje je resnično doumetje tistih, ki so bili ustvar-
jeni za spoznanje Svete Trojice.

89. Vsa narava, dovzetna za smisel, je bila po naravi ustvarjena, da bi
bivala in spoznavala – in Bog je bitnostno spoznanje. Narava, dovzetna
za smisel, ima za (svoje) nasprotje nebit, spoznanje pa (ima za svoje
nasprotje) nekrepost in nevednost. Nič od tega ni nasprotno Bogu.

90. Če je danes to, kar imenujemo petek, ko je bil naš Odrešenik
križan, so vsi tisti, ki so mrtvi, znamenje njegovega groba, kajti z nji-
mi je mrtva Božja pravičnost, ki bo tretji dan oživila in vstala, znova
oblečena v duhovno telo, saj »On danes in jutri dela čudeže, tretji dan
pa je dopolnjen«.⁶⁹

Prva stotica je končana.

65 Prim. Jer 2,18.

66 Db. »glave«.

67 Prim. 1 Mz 2,10–14.

68 Gr. fr. v Muyldermans, 1931. Gr. ponekod drugače.

69 Lk 13,32.

Druga stotica

1. Zrcalo Božje dobroti, njegove moči in modrosti so tiste reči, ki so na začetku iz nič postale nekaj.

2. V drugem naravnem motrenju zremo »mnogovrstno Božjo modrost«⁷⁰ Kristusa, katero je ta uporabil pri stvarjenju svetov. V spoznanju, ki se nanaša na bitja, dovzetna za smisel [*logikoi*], pa smo poučeni o Njegovi hipostazi [*qnoma*].

3. Prvo izmed vseh spoznanj je spoznanje Enosti⁷¹ in starejše od vsakršnega naravnega motrenja je duhovno spoznanje. To je izšlo iz Stvarnika⁷² in se je pojavilo z naravo, ki jo je spremljalo.

4. Čeprav so preobrazbe številne, smo prejeli spoznanje samo četrtega: prvega, drugega, zadnjega in tega, kar je pred njim. Prvo je, kot je rečeno, prehod od nekrepsti h kreposti; drugo je (prehod) od brezstrastja k drugemu naravnem motrenju; tretje je (prehod) od zadnjega k spoznanju, ki se nanaša na bitja, dovzetna za smisel; četrto pa je prehod od vsega k spoznanju Svete Trojice.

5. Telo tega, kar biva, je motrenje bivajočih resničnosti, duša tega, kar biva, pa je spoznanje Enosti. Tisti, ki pozna dušo, se imenuje duša tega, kar biva, tisti, ki poznajo telo, pa se imenujejo telo te duše.

6. Praktična/udejanjajoča duša, ki je po Božji milosti zmagala in odšla iz telesa, bo bivala v območjih spoznanja, kamor jo bodo ponesla krila njenega brezstrastja.⁷³

7. Dediči duše po smrti bodo tisti, ki so bili njeni pomočniki za krepost ali nekrepst.

8. Bogastvo duše je spoznanje in revščina duše je nevednost. Toda če je nevednost oropanost spoznanja, je bogastvo pred revščino in

⁷⁰ Ef 3,10.

⁷¹ S2 loči med *hadjuta* (monada/enica) in *ihidajuta* (henada/enost). Gl. G. Bunge, »Hénade ou Monade? Au sujet de deux notions centrales de la terminologie évagrienne«, v: *Muséon* 102 (1989), str. 69–91.

⁷² *izšlo iz Stvarnika* ali: odšlo izpred obličja Stvarnika.

⁷³ Gr. fr. v Hausherr.

zdravje duše (pred) njeno boleznijo.⁷⁴

9. Kdo pozna udejanjanje zapovedi? Kdo doume moči duše in to, kako prve reči zdravijo druge ter jih ženejo k motrenju bivajočih resničnosti?

10. Reči, ki se nam bližajo prek čutov, so privlačne, toda še privlačnejše je njihovo motrenje. Ker pa čutenje [*aísthesis*] ne doseže spoznanja zaradi naše šibkosti, se zdi prvo višje od drugega, ki še ni bilo doseženo.⁷⁵

11. Glede vsega, kar je nastalo iz štirih prvin, najsi bo daleč ali bližu, velja naslednje: prejmemo lahko podobnost tega. Vendar je nam je nedoumljiv samo naš um, kakor je (nedoumljiv) tudi Bog, njegov stvarnik. V resnici ne moremo doumeti narave, ki je dovzetna za Sveto Trojico, pa tudi ne Enosti, bitnostega spoznanja.

12. Gospodova desnica se imenuje tudi roka, vendar se njegova roka hkrati ne imenuje desnica. Njegova roka prejema povečanje in pomanjšanje,⁷⁶ ni pa tako z njegovo desnico.

13. Prvo motrenje narave je zadostovalo za nastanek narave, dovzete za smisel, drugo pa zadostuje za njeno spreobrnitev.

14. Tisti, ki živijo v enakih telesih, niso v istem spoznanju, ampak v istem svetu. Tisti, ki so v istem spoznanju, pa bivajo v enakosti telesa in v istem svetu.

15. Ko bo narava, dovzetna za smisel, prejela motrenje, ki se nanaša nanjo, bo vsakršna moč uma zdrava.

16. Motrenje vsega, kar biva in bo nastalo, je takšno, da bo narava, ki je dovzetna zanj, lahko prejela tudi spoznanje Trojice.

17. Uničenje svetov, propad teles in odprava imen spremljajo spoznanje, ki se nanaša na bitja, dovzetna za smisel, vendar (pri tem) ostaja enakost spoznanja glede na enakost hipostaz.

18. Kakor je narava teles skrita prek takšnosti, ki so v njih in povzročajo, da (telesa) nenehno prehajajo drugo k drugemu, tako je narava, dovzetna za smisel, skrita prek kreposti in spoznanja ali prek

74 Prim. *Pisma* 42, 7–9.

75 Gr. fr. v Hausherr.

76 *prejema povečanje in pomanjšanje* ali: se večja in manjša.

nekrepsti in nevednosti. In reči, da bi lahko ena izmed teh drugih reči po naravi nastala skupaj z bitji, ki so dovzetna za smisel, ni pravično, saj se je pojavila hkrati s sestavo narave.

19. Spoznanje, ki se nanaša na bitja, dovzetna za smisel, je starejše od dvojnosti in spoznavajoča narava je (starejša) od vseh narav.

20. Na koncu bo Stvarnik naravi bitij, ki so dovzetna za smisel, prek snovi razodel drugo naravno motrenje, ki je bilo na začetku nesnovno.

21. Vse, kar je bilo ustvarjeno, razglša »mnogovrstno Božjo modrost«,⁷⁷ vendar nas o njeni naravi ne more poučiti nobena izmed bivajočih resničnosti.

22. Kakor Beseda daje spoznati naravo Očeta, tako narava, dovzetna za smisel, daje spoznati Kristusovo naravo.

23. Podoba Božje bitnosti [*ituta*] pozna tudi motrenje bivajočih resničnosti. Vendar ni docela tako, da bi bil Božja podoba tisti, ki pozna motrenje bivajočih resničnosti.

24. Samo eden je med temi, ki je pridobil skupna imena z drugimi.

25. Kakor je to telo imenovano zrno prihodnjega klasa, tako bo sedanji svet imenovan zrno tistega, ki bo prišel za njim.

26. Če »žito« nosi znamenje kreposti in »pleve« znamenje nekrepsti,⁷⁸ je prihodnji svet znamenje jantarja,⁷⁹ ki bo k sebi privabil pleve.

27. Ko um premišljuje umskoaznavne resničnosti, včasih prejme njihovo zrenje ločeno, včasih pa celo postane motrilec resničnosti.

28. Ko čutno oko zre kako vidno reč, je ne vidi v celoti. Umskoaznavno »oko« bodisi ni zrlo ali pa tedaj, ko zre, takoj z vseh strani obkroži to, kar zre.

29. Kakor ogenj svoje telo poseduje možnostno,⁸⁰ tako bo tudi um dušo posedoval možnostno, ko bo docela pomešan s svetlobo Svete Trojice.

77 Ef 3,10.

78 Prim. Mt 3,12.

79 Sir. beseda je transkripcija grecizirane latinske besede *succinum*.

80 *možnostno* ali: z močjo.

30. Svete Moči poznajo tudi uzrtja vseh tistih reči, nad katerimi so prejele gospostvo. Vendar jim ni bilo docela zaupano gospostvo nad tistimi, glede katerih so prejele uzrtja.

31. Ljudje živijo tri življenja: prvo, drugo in tretje. Prvo in drugo življenje prejmejo tisti, ki pripadajo prvi naravi. Tisti, ki imajo delež v drugi naravi, prejmejo tretje življenje. In rečeno je, da (je) prvo življenje od bivajočega, drugo in tretje pa (sta) od nebivajočega.

32. Kakor niso snovi tiste, ki hranijo telo, ampak je to njihova moč, tako niso reči tiste, ki dajejo rast duši, ampak je to njihovo motrenje.⁸¹

33. Izmed reči snovnega spoznanja so nekatere prvotne in nekatere drugotne. Prvotne so propadljive v možnosti, drugotne pa (so propadljive) v možnosti in dejanskosti.

34. Kakor kamen iz Magnezije⁸² s svojo naravno močjo privlači k sebi železo, tako sveto spoznanje po naravi privlači k sebi čisti um.

35. Um ima pet duhovnih čutov, s katerimi zaznava snovi, ki so mu sorodne. Vid mu kaže umljive reči gole; z ušesom prejema smisle, ki se nanašajo nanje (tj. na umsko zaznavne resničnosti); uživa v vonju, ki je tuj vsakršnemu lažnemu vonju, in usta prejemajo njihov okus (tj. okus umsko zaznavnih resničnosti); z dotikom je potrjen, saj pozna natančen dokaz reči.⁸³

36. Pravi smisel, ki se nanaša na umsko zaznavne resničnosti, odslej ni zaupan vsem njihovim motrilcem. To niso nič več tisti, katerim so bili zaupani njihovi smisli (tako da bi jih zrla tisti, ki zrejo reči, na katere se smisli nanašajo). Vendar so v tem nekateri, ki dosežejo celo obe odliki: tisti, ki se imenujejo »prvorojenci izmed svojih bratov«.⁸⁴

37. Med vsemi bitji je Eden, ki je brez imena in čigar območje ni znano.⁸⁵

38. Kakšna je narava v dneh pred pasijonom in kakšno je spoznanje svetih binkošti?

39. Pet je sorodnih s petdesetimi in prvi so pripravljavci spoznanja

81 Gr. fr. v *Muyldermans*, 1931.

82 *Magnet*.

83 Gr. fr. v *Muyldermans*, 1931.

84 Rim 8,29.

85 Prim. *Pismo Melaniji*, 6–7.

drugih.

40. Štirje so sorodni s štiridesetimi in v prvih je motrenje štiridesetih.

41. Eden je, ki jih brez štirih in petih pozna štirideset in petdeset.

42. Kdo bo prišel k sveti veliki noči in kdo bo spoznal svete bin-košti?

43. Eden je, ki je bil tam⁸⁶ puščen – in isti bo tam najden.

44. Niso so vsi sveti, ki jedo kruh, vendar vsi pijejo iz keliha.

45. Čutenje [*aísthesis*] in um delita čutnozaznavne resničnosti [*tà aisthetá*], vendar ima le um umsko zaznavne resničnosti [*tà noetá*], saj je postal motrilec reči in uzrtij/smislov [sir. *sukkale*, gr. *lógoi*].⁸⁷

46. (Od obrtnika) ločljiva večina vsebuje njegova dela, vse pa vsebuje Božjo modrost. Toda kakor tisti, ki z besedo loči večino obrtnika od (obrnika), lomi njegovo delo, tako tudi tisti, ki v svojih mislih Božjo modrost loči od Njega, uničuje vse.

47. Trojica ni sopostavljena z motrenjem čutnozaznavnih in umsko zaznavnih resničnosti in tudi ni všteta k (tem) resničnostim, kajti to (= motrenje) je takšnost in te (= reči) so ustvarjena bitja, Trojica pa je zgolj bitnostno spoznanje.⁸⁸

48. Če um po svoji poti napreduje, naleti na svete Moči; če (napreduje) po (poti) orodja duše, pa bo zapadel demonom.

49. Tisti, ki je prvi vzel žitni klas, je prvi izmed tistih, ki imajo žito. Tisti, ki je vzel drug klas, je prvi izmed tistih, ki imajo prvi klas. Tisti, ki je vzel tretji klas, je prvi izmed tistih, ki imajo drugi klas. Enako velja za vse druge, dokler ne opusti zadnjega in prvega klasa, se pravi tega, ki nima – kolikor je zadnji – moči žita.

50. Ko tisti, ki porajajo, ne bodo več porajali, se bodo tudi »varuhi hiš tresli«;⁸⁹ tedaj bosta tudi glavi okrašeni z vrtnico in lanom.

51. Voz spoznanja sta ogenj in zrak, voz nevednosti pa zrak in voda.

86 Db. »v njej«

87 Gr. fr. v Muyldermans, 1931.

88 Prim. *Pisma* 28, 9–11.

89 Prd 12,3.

52. Izmed demonov so bili nekateri imenovani umsko-zaznavne resničnosti, ki spoznavajo, drugi pa so tudi prejeli spoznanje umsko-zaznavnih resničnosti.

53. Samo eden je, ki je čudovit, namreč tisti, ki ima edini Edinega.

54. Spoznanje ne napreduje v območjih nevednosti, ampak v območjih spoznanja.

55. Nekateri so spravili nase nevednost s svojo lastno voljo, drugi pa neprostoovoljno. Zadnji se imenujejo ugrabljenci, prvi pa ugrabitelji: »Ugrabitelji so prišli in so ugrabili jetnike.«⁹⁰

56. Um uči dušo in duša telo – in samo »Božji človek«⁹¹ pozna človeka spoznanja.

57. Poučili smo se, da so trije oltarji na višavah, izmed katerih je tretji enovit, druga dva pa sta sestavljena. Modrost, ki zadeva drugi oltar, daje spoznati modrost tretjega, tista, ki zadeva prvi oltar, pa je pred tistim, ki je v drugem.

58. Tistim, ki zdaj prebivajo v širjavi, so bili dani trije oltarji, tistim, ki prebivajo v širjavi in globini, pa bodo ti dani šele v prihodnjem svetu.

59. Preobrazba teles, območij in svetov dajejo spoznati »pravično sodbo«⁹² našega Kristusa. Tisti, ki se bojujejo zoper krepost, (dajejo spoznati) njegovo potrpežljivost; zlasti njegovo usmiljenje pa (dajejo spoznati) tisti, ki so predmet njegove previdnosti, ne da bi je bili vredni.

60. Kristusova »miza«⁹³ je Bog, »miza« poveličanih pa sta telesna in breztelesna narava.

61. Motrenje breztelesnih resničnosti, ki smo jih poznali na začetku brez snovi, zdaj poznamo kot privezane na snov. Toda motrenja, ki se nanaša na telesa, nismo nikoli motrili brez snovi.

62. Ko bodo umi prejeli motrenje, ki jim pripada, bo tudi vsa telesna narava povzdignjena in tako bo tudi motrenje, ki se nanaša nanjo,

90 Job 1,15.

91 5 Mz 33,1.

92 2 Tes 1,5.

93 Prim. Lk 22,30.

postalo nesnovno.

63. Neko spoznanje ne bo nikoli postalo snovno in drugo ne bo nikoli postalo nesnovno; spoznanje, ki je snovno, pa lahko postane tudi nesnovno.

64. Nekatera bitja so nastala pred sodbo in nekatera po njej. In nihče ni dal vednosti glede prve, o drugi pa je govoril tisti,⁹⁴ ki je bil na Horebu.⁹⁵

65. Prek tistih, ki so prišli do popolne dovršitve zla, nam je mogoče doumeti mnoštvo svetov, ki so bili ustvarjeni. Ni mogoče, da bi bili mi naenkrat dovršeni v nevednosti, kajti to ni (mogoče) niti v spoznanju.

66. Nastanka teles nam ni dano spoznati prek nastanka bitij, do-
vzetnih za smisel, vendar ta (nastanek) vpeljuje naravo imen. Sesta-
va prvega (= nastanka teles) kaže razliko v redu drugega (=nastanka
logikoí).

67. Ločeni bodo postali neločljivi, ko bodo prejeli motrenje resnič-
nosti, ki so jih ločile.

68. Rečeno je, da so tisti, ki imajo lahka telesa, visoko, spodaj pa
so tisti, ki imajo težka. Nad prvimi so tisti, ki so od njih lažji, pod
drugimi pa tisti, ki so od njih težji.

69. Sveti Duh nam ni dal spoznati prve razdelitve bitij, do-
vzetnih za smisel, in nastanka teles, razodel pa nam je sedanjo razliko med
bitji, do-
vzetnimi za smisel in preobrazbo⁹⁶ teles.⁹⁷

70. Če je Bog »vse naredil z modrostjo«,⁹⁸ ni ustvaril prav ničesar,
kar ne bi imelo znamenja luči.

71. Motrenje breztelesnih resničnosti je v ne-(po)nižanju; glede ti-
stega (motrenja), ki se nanaša na telesa, pa se zdi, da je deloma zmo-
žno – in deloma nezmožno – (po)nižanja samega sebe.

72. Če je spoznanje tistih, ki sami sebe ne izpraznijo docela, prvo-
tno, potem je jasno, da so lažja telesa pred težjimi.

94 Gr. fr. v Guillaumont.

95 Tj. Mojzes.

96 *preobrazbo*: v gr. *ousía*, bitnost.

97 Gr. fr. v Guillaumont.

98 Ps 103,24.

73. Kakor nam tisti, ki nam je s svojo Besedo dal razodetje glede reči prihodnjega sveta, ni govoril o nastanku teles in breztelesnih resničnosti, tako tudi tisti, ki je učil o nastanku tega sveta, ni dal spoznati prehoda med telesi in breztelesnimi resničnostmi, temveč pojasnjuje njihovo razdelitev in preobrazbo.

74. Kdo je spoznal prvo razdelitev, kdo je uzrl nastanek teles in (kdo je uzrl nastanek) različnih svetov, s katerimi se nekatere svete Moči hranijo in nad katerimi so udejanjale blaženo kraljevanje?

75. Kakor je sodnik sodil rečem, ki se jim lahko sodi, tako je naredil tudi svetove. In tisti, ki pozna število sodb, pozna tudi število svetov.

76. Kakor različni redovi razlikujejo med seboj bitja, dovzetna za smisel, tako (razlikujejo) tudi kraje, primerne za telesa, ki so z njimi združena.

77. Poslednja sodba ne bo razodela preobrazbe teles, ampak njihovo uničenje.

78. Vsak izmed redov nebeških Moči je bil vzpostavljen bodisi docela od višjih ali docela od nižjih ali pa (hkrati) od višjih in nižjih.⁹⁹

79. Tisti, ki napreduje k spoznanju, se približa čudoviti spremenitvi teles, tisti, ki napreduje k nevednosti, pa napreduje k slabi spremenitvi (teles).

80. Motrenje tega orodja duše je mnogovrstno; zelo mnogovrstno je (motrenje) orodij nebeških (bitij); še bolj (mnogovrstno) od teh je motrenje, ki se nanaša na bitja, dovzetna za smisel. Prva so namreč bivališča spoznavajočih, druga pa so dovzetna za Sveto Trojico.

81. Spoznanje je porodilo spoznanje – in to v vseh časih poraja spoznavalca.

82. Niso telesa duhovnih moči po naravi ustvarjena tako, da se hranijo s svetom, ki jim je soroden, ampak to velja samo za telesa duš.

83. Kakor uzrtja različnih takšnosti spreminjajo čute, tako je tudi um spremenjen, ko ima vselej različna motrenja.¹⁰⁰

84. Bil je čas, ko je bil Gospod samo sodnik živih, in ne bo časa, ko

99 Gr. fr. v Guillaumont.

100 Gr. fr. v Hausherr.: ... *diaphóron antilambanomenai poioteíton* ...

bi bil samo sodnik mrtvih. Znova pa bo čas, ko bo samo sodnik živih.

85. Če so živi dovzetni za povečanje in pomanjšanje, je jasno, da tisti, ki so nasprotni onim, ki so mrtvi, prejemajo iste reči. In če je tako, bodo znova bivala mnogovrstna telesa in ustvarjeni bodo svetovi, ki so zanje primerni.

86. Kruh tistih, ki so zunaj, ni kruh pričujočnosti¹⁰¹ in njihova pijača je polna muh. Kruh tistih, ki so znotraj, pa je kruh pričujočnosti in njihova pijača ni pokvarjena.

87. Gibanje teles je časno, preobrazba breztelesnih resničnosti pa je brezčasna.

88. Motrenje čutnozaznavnega sveta ni bilo dano v hrano samo ljudem, ampak tudi drugim naravam, dovzetnim za smisel.

89. Le On, ki edini sedi »na desnici Očetovi«,¹⁰² ima spoznanje (Očetove) desnice.

90. Tisti, ki bodo zrlí svetlobo dveh nebesnih teles, bodo zrlí prvo in blagoslovljeno svetlobo, ki jo bomo zrlí v Kristusu, ko bomo počudoviti izmenjavi pred njim¹⁰³ obujeni od mrtvih.

Druga stotica je končana.

¹⁰¹ *kruh pričujočnosti* ali: kruh obličja, hebr. prim. 2 Mz 25,30, gr. prim. Mt 12,4: »položeni hlebi«.

¹⁰² Mr 16,19.

¹⁰³ Mišljeno v prostorskem smislu.

Tretja stotica

1. Samo Oče pozna Kristusa in samo Sin Očeta,¹⁰⁴ drugi kot edinstveni/Edini¹⁰⁵ v Enosti [*ihidajuta*] in prvi kot Enica [*hadjuta*] in Enost.

2. Kristus je tisti, ki ima edini v sebi Enost in je prejel sodbo nad bitji, dovzetnimi za smisel.

3. Enost je to, kar zdaj pozna samo Kristus, in njeno spoznanje je bitnostno spoznanje.

4. Angelom je lastno to, da se vedno hranijo z motrenjem bivajočih resničnosti; ljudem je lastno, da se ne hranijo z njim vedno, demonom pa to, da se (z njim ne hranijo) nikoli.

5. Umi nebeških moči so čisti in polni spoznanja in njihova telesa so iz luči, ki sijejo nad tistimi, ki se jim približajo.

6. Goli um je tisti, ki je prek motrenja tega, kar ga zadeva, zedinjen s spoznanjem Svete Trojice.

7. Vsaka spremenitev je za to, da bi hranila bitja, dovzetna za smisel. Tisti, ki se hranijo z njo, dosežejo sijajno spremenitev, oni, ki se z njo ne hranijo, pa dosežejo slabo spremenitev.

8. Um, ki ima zadnje oblačilo, je tisti, ki pozna samo motrenje vseh drugotnih bivajočih resničnosti.

9. V prihodnjem svetu bodo telesa nevednosti presežena in v svetu, ki mu bo sledil, bo spremenitev prejela povečanje ognja in zraka. Tisti, ki so spodaj, se bodo tedaj obrnili k spoznanju, kajti »hiše nepostavnežev prejmejo očiščenje« in »danes in jutri« Kristus »dela čudeže, tretji dan pa je dopolnjen«.¹⁰⁶

10. Um, ki je nepopoln, še vedno potrebuje motrenje, katerega spoznavamo prek telesne narave.

104 Prim. Mt 11,27.

105 Ali: Edinorojeni.

106 Lk 13,32.

11. Telesna narava je prejela Kristusovo »mnogovrstno modrost,«¹⁰⁷ vendar ni dovzetna zanjo. Breztelesna narava pa razkriva modrost Enosti in je dovzetna za Enost.

12. Popoln um je tisti, ki zlahka prejme bitnostno spoznanje.

13. Spoznali smo modrost Enosti, zedinjeno z naravo, ki je pod njo, vendar Enost sama ne more biti uzrta kot priklenjena na eno izmed bivajočih resničnosti. Zato breztelesen um zre Sveto Trojico v tistih resničnostih, ki niso telesa.

14. Nepopolna duša je tista, katere strastni del se nagiba k domišljavosti.

15. Če je popolnost uma nesnovno spoznanje, kot je rečeno, in če je nesnovno spoznanje edinole Trojica, je jasno, da v popolnosti ne bo ostalo nič snovnega. Če to drži, bo (le) goli um postal motrilec Trojice.

16. Popolna duša je tista, v kateri strastni del deluje skladno z naravo.

17. Tisti, ki so prispeli v nesnovno motrenje, so tudi v (istem) redu; tisti pa, ki so v istem redu, niso tudi v nesnovnem motrenju. Mogoče je namreč, da so še vedno v motrenju, ki se nanaša na umsko zaznavne resničnosti (tudi to motrenje zahteva goli um, saj je ta že prej zrl na gol način).

18. Muka je hudo trpljenje, ki očiščuje strastni del duše.

19. Prvemu in drugemu motrenju je skupno to, da je tisti, ki (prek njih) motri, gol, vendar se razlikujeta v tem, da je eno nesnovno, drugo pa snovno.

20. Spremenitev orodij je prehod iz telesa v telo glede na stopnjo redov tistih, ki so združeni z njimi (tj. z orodji).

21. Drugemu in tretjemu motrenju je skupno to, da sta snovna, vendar se razlikujeta v tem, da ima eno goli um in je ta (um) istega reda, drugo pa je s telesi in v različnih redovih.

22. Prvo gibanje bitij, dovzetnih za smisel, je ločitev uma (od bivajočega) z Enostjo, ki je v njem.

23. Skupno je to, da so vsi svetovi nastali iz štirih prvin, različno pa

je to, da je vsakemu izmed njih lastno spreminjanje takšnosti.

24. Spoznanje prve narave je duhovno motrenje, ki ga je Stvarnik uporabil, ko je ustvaril samo ume, dovzetne za svojo naravo.

25. Duhovno telo in njegovo nasprotje ne bosta (oblikovana) iz naših udov ali iz naših delov, temveč iz telesa. Spremenitev namreč ni prehod iz udov v ude, ampak prehod iz odlične ali slabe takšnosti v odlično ali slabo spremenitev.

26. Spoznanje, ki se nanaša na drugo naravo, je duhovno motrenje, ki ga je Kristus uporabil, ko je iz njega ustvaril naravo teles in svetov.

27. Prvo motrenje narave je po naravi narejeno za ločitev sebe od uma in za neločitev sebe od uma. Kajti to, kar je naučeno, je ločljivo, to pa, kar se kaže v umu, ki to spoznava, je očitno neločljivo.

28. Duša je um, ki je odpadel od Enosti zaradi malomarnosti in se je zaradi svoje nečuječnosti spustil na raven praktike.

29. Znamenje človeškega reda je človeško telo in znamenja vsakega izmed redov so: velikost/veličina, oblike, barve, takšnosti, naravne sile, šibkost, čas, prostor, roditelji, povečanja, načini, življenje, smrt in to, kar je s tem povezano.

30. Um je motrilec Svete Trojice.

31. Mogoče je reči, kaj je enost uma. To, kaj je njegova narava, pa je neizrekljivo, kajti glede tega, kar ni nastalo niti po obliki¹⁰⁸ niti po snovi, ne obstaja spoznanje takšnosti.

32. Božja podoba ni tisti, ki je dovzetan za Božjo modrost, kajti sicer bi bila tudi telesna narava Božja podoba, temveč je Božja podoba tisto, kar je postalo dovzetno za Enost.

33. Ime »nesmrtnosti« daje spoznati naravno enost uma in to, da je večan; spoznati daje (tudi) njegovo »nepropadljivost«. ¹⁰⁹ Spoznanje Trojice spremlja prvo ime, prvo motrenje narave pa (spremlja) drugo.

34. Demon je narava, dovzetna za smisel, ki je odpadla od služenja Bogu zaradi obilja jeze.

35. Spoznanje zdravi um, ljubezen (zdravi) jezo in čistost (zdravi)

¹⁰⁸ Db. »videno«, gl. op k I, 46.

¹⁰⁹ Prim. 1 Kor 15,53–54.

strast. Vzrok prvega je drugo in vzrok drugega tretje.¹¹⁰

36. Svet je naravni sestav,¹¹¹ ki zajema raznovrstna in različna telesa bitij, dovezetnih za smisel: (zajema jih) zaradi spoznanja Boga.

37. »Zvezde so druga nad drugo vzvišene po veličastvu«,¹¹² in sicer ne po telesih; razlikujejo se njihova veličina, njihovi liki, njihova medsebojna oddaljenost in njihove poti. To, da so nekatere v notranjosti zemljine sence, druge zunaj nje in spet druge na ločilni meji, uči o njihovih redovih in vodenju, ki jim ga je zaupal Bog.

38. Božja sodba je nastanek sveta, v katerem Bog daje telo glede na raven vsakega izmed bitij, dovezetnih za smisel.

39. En del ognja je zmožen sežiganja, drugi del pa tega ni zmožen. Zmožen sežiganja je tisti del, ki sežiga čutno snov, nezmožen sežiganja pa je tisti, ki je zmožen použiti stisko tistih, ki so v stiski. In prvi ne sežiga vseh čutnih snovi, drugi pa je zmožen sežgati vso snov stiske.

40. »Poslednja tromba«¹¹³ je zapoved sodnika, ki je bitja, dovezetna za smisel, združil s telesi, ki so dobra ali slaba; po njej ne bo več slabih teles.

41. Glede na motrenje bivajočih resničnosti in glede na spoznanje Trojice smo se z demoni spopadli v velikem boju, saj nam ti hočejo preprečiti spoznanje, mi pa si prizadevamo, da bi prišli do vednosti.

42. Motrenje je duhovno spoznanje resničnosti, ki so bile in bodo; (motenje) daje umu vzpon na njegovo prvo raven.

43. Tisti, ki si zdaj prizadevajo približati se spoznanju, imajo skupno vodo in dišeče olje; vendar imajo ljudje olje v različnem obilju.

44. Umskozaznavno »sonce« je narava, dovezetna za smisel, ki v sebi zajema prvo in blaženo svetlobo.

45. Kakor ne moremo reči, da bi lahko bival um, ki bi bil starejši od drugega, tako tudi duhovna telesa niso starejša od praktičnih teles, saj je spremenitev, (ki je) vzrok obeh orodij, ena sama.

46. Sodba angelov je spoznanje boleznih duše, spoznanje, ki tistim,

110 Gr. fr. v *Muyldermans*, 1932.

111 Gr. *sýstema*.

112 1 Kor 15,41.

113 1 Kor 15,52.

ki so bili ranjeni, daje vzpon k zdravju.

47. Spremenitev, ki se zgodi »v trenu očesa«,¹¹⁴ je edina, ki bo zadel vsakogar glede na njegovo raven zaradi sodbe in bo vsakomur vzpostavila telo glede na raven njegovega reda. Trditev, da obstaja tudi spremenitev v delih, in sicer onkraj tega, kar je skupno, je namreč dejanje tistega, ki ne pozna uzrtij sodbe.

48. Spremenitev pravičnih je prehod iz praktičnih in motrilskih teles k motrilskim telesom ali nadvse motrilskim telesom.

49. Um ne bo kronan s krono bitnostnega spoznanja, če ne bo odvrnil daleč od sebe nevednosti glede dveh bojev.

50. Spremenitev grešnikov je prehod praktičnih oziroma demon-skih teles k tistim, ki so zelo težka in temna.¹¹⁵

51. Vse spremembe, ki se zgodijo pred prihodnjim svetom, nekatere združijo z odličnimi telesi, druge pa s slabimi. Toda te (spremenitve), ki se bodo zgodile po prihodnjem svetu, bodo vse združile z gnostičnimi orodji.

52. Umskozaznavni »Mesec« je narava, dovzetna za smisel: narava, ki jo razsvetljuje »Sonce pravičnosti«.¹¹⁶

53. O tistem, ki postane dovzetan za spoznanje Boga in časti nevednost bolj kakor to spoznanje, je rečeno, da je slab. Kajti ni telesne narave, ki bi bila dovzetna za spoznanje. Zato ni primerno o kateremkoli telesu reči, da je slabo.¹¹⁷

54. »V trenu očesa«¹¹⁸ so bili kerubi imenovani kerubi, Gabriel Gabriel in človek človek.

55. Um je imel na začetku je imel Boga za nepropadljivega učitelja nesnovnih uzrtij, zdaj pa je kot učitelja snovnih uzrtij prejel propadljivo čutno zaznavanje.

56. Duhovno spoznanje so krila uma; tisti, ki spoznava, je um kril.

114 1 Kor 15,52.

115 Mišljeno je telo pogubljenih.

116 Mal 3,20.

117 Prim. *Pisma* 29, 26–28.

118 1 Kor 15,52.

In če je tako, imajo reči znamenje »dreves«, ¹¹⁹ nad katerimi se umudi in s katerih listjem je očaran ter okuša njihove sadove, ko si v vsakem hipu prizadeva za »drevo življenja«. ¹²⁰

57. Kakor tisti, ki otroke uči črke, te vrezuje na tablice, tako Kristus, ko bitja, dovzetna za smisel, poučuje o svoji modrosti, to (modrost) vrezuje v telesno naravo.

58. Tisti, ki hoče videti reči, ki so napisane, potrebuje luč, tisti, ki se hoče poučiti o modrosti bivajočih resničnosti, pa potrebuje duhovno ljubezen.

59. Če vsakršno nekrepost porajajo razumni del duše [*logistikón*], razburjenje [*thymós*] in poželenje [*epithymía*] in če nam je mogoče te moči uporabljati za dobro in zlo, je jasno, da z uporabo teh delov, ki so proti naravi, dosežemo zlo. Ker je s tem tako, ni slabega nič od tega, kar je ustvaril Bog. ¹²¹

60. Znamenje »vzhoda« je znamenje svetnikov in znamenje »zahoda« so duše, ki so v podzemlju. Dovršitev vrnitve »teka« ¹²² vsega pa je Sveta Trojica.

61. Kreposti dajejo umu zreti drugo naravno motrenje in to (namreč drugo naravno motrenje) mu daje zreti prvo (naravno motrenje); prvo (naravno motrenje) pa mu daje zreti Sveto Trojico.

62. Umskozaznavne »zvezde« so narave, dovzetne za smisel, ki jim je bilo zaupano, da razsvetljujejo tiste, ki so v temi.

63. Nevednost tistega, čigar spoznanje je omejeno, je prav tako omejena. In spoznanje tistega, o katerem je nevednost brezmejna, je prav tako brezmejno.

64. Če izmed resničnosti, ki jih okušamo, ni nobene, ki bi bila slajša od medu in satovja, in če lahko rečemo, da je spoznanje Boga nad temi rečmi, ¹²³ je jasno, da ni sploh ničesar na zemlji, kar bi lahko dalo takšen užitek kakor spoznanje Boga.

65. Angeli, ki bodo imeli za učence ljudi zemlje, bodo v prihodnjem

119 1 Mz 2,9.

120 Prav tam.

121 Gr. fr. v Hausherr.

122 2 Tim 4,7.

123 Prim. Ps 18,10.

svetu te postavili za dediče svojega vodenja.

66. Kakor je prva tromba dala spoznati nastanek teles, tako bo »poslednja tromba«¹²⁴ dala spoznati uničenje teles.

67. Vsako drugo naravno motrenje ima znamenje »mleka« in (vsako) prvo (naravno motrenje ima) znamenje »medu«; to je »dežela, kjer tečeta mleko in med«.¹²⁵

68. Kakor bo prvi »počitek«¹²⁶ Boga dal spoznati pojemanje nekreposti in izginotje grobih teles, tako bo tudi drugi (počitek) dal spoznati uničenje teles, drugih bitij in pojemanje nevednosti.

69. Ni mogoče, da bi motrenje, po katerem je vzpostavljen um, vzpostavilo kake druge reči, razen če bi bile te prav tako dovezetne za Trojico.

70. Golemu umu pripada reči, kaj je njegova narava.¹²⁷ In na to vprašanje zdaj ni odgovora, na koncu pa ne bo niti vprašanja.

71. Kakor je človek, potem ko je prejel vdihnjenje, »postal živa duša«,¹²⁸ tako bo tudi um, ko bo prejel Sveto Trojico, postal živi um.

72. Kristusova dediščina je spoznanje Enosti; če bi vsi morali postati Kristusovi sodediči, bi vsi spoznali Sveto Enost. Vendar ni mogoče, da bi postali njegovi sodediči, če niso prej postali njegovi dediči.

73. Če »Gospodov dan pride, kakor pride tat ponoči«,¹²⁹ nihče med tistimi, ki so v hiši, ne ve, ob kateri uri ali na kateri dan bo oropal speče.

74. Vse, kar pripada telesni naravi in se imenuje sveto, »posvečuje Božja beseda«,¹³⁰ in vse, kar se med bitji, dovezetnimi za smisel, imenuje sveto, je posvečeno s spoznanjem Boga. Vendar med temi drugimi obstajajo tudi nekateri, ki jih Božja beseda posvečuje kakor otroke in so dovezetni za spoznanje.

75. To, kar je nečisto, postane takšno bodisi zaradi rabe v nasprotju

124 1 Kor 15,52.

125 2 Mz 33,3.

126 1 Mz 2,2.

127 Prim. *Pismo Melaniji* 7.

128 1 Mz 2,7.

129 1 Tes 5,2.

130 1 Tim 4,5.

z naravo ali zaradi nekreposti. In vse, kar je v nasprotju z naravno rabo, imamo za oskrunjeno in prihaja iz telesne narave, vendar je rečeno, da to, kar je oskrunjeno zaradi nekreposti, izhaja iz narave, dovezetne za smisel.

76. Ko smo oblikovani v maternici, živimo življenje rastlin; ko se rodimo, življenje živali; ko pa smo odrasli, živimo bodisi življenje angelov ali življenje demonov. Vzrok prvega življenja je oživljena narava,¹³¹ vzrok drugega čutno zaznavanje, (vzrok) tretjega pa to, da smo dovezetni za krepost ali nekrepost.¹³²

77. Prek tistih, o katerih življenju in smrti nam je govoril Sveti Duh, nam je tudi vnaprej naznanil vstajenje.

160

78. Angeli in demoni se približujejo našemu svetu, vendar se mi ne približujemo njihovim svetovom. Ne moremo se namreč približati Bogu bolj kot angeli in ne moremo niti sanjati, da bi lahko še bolj oskrunili demone.

79. Tisti, ki so zdaj pod zemljo, bodo vodili k čezmerni nekreposti tiste, ki zdaj, nesrečniki, počnejo zemeljske reči.

80. Telesna in breztelesna narava sta spoznavni, vendar je samo breztelesna narava spoznavajoča. Bog je spoznavajoč in spoznaven, vendar ne spoznava kakor breztelesna narava niti ni v nobenem pogledu spoznan kakor telesna ali breztelesna narava.

81. Tisti, ki pozna Boga, ima bodisi spoznanje njegove narave ali spoznanje njegove modrosti, ki jo je uporabil, ko je vse ustvaril.

82. Blagoslovljen tisti, ki prek reči prejema dokaz Božje milosti; in blagoslovljen tudi tisti, ki jih lahko prek spoznanja preiskuje.

83. Vera je prostovoljno dobro, ki nas vodi k prihodnji blaženosti.

84. Vsako drugo naravno motrenje ima znamenje »zvezd«. In »zvezde« so tisti, ki jim je bilo zaupano, da razsvetlujejo tiste, ki so v noči.

85. Vsi tisti, ki so krščeni v vodi, prejmejo prijetno vonjavo, vendar ima odišavljeno olje tisti, ki krščuje.

131 Gr. *émpsychos ousía*, oduševljena/oživljena bitnost (morda je mišljena sperma).

132 Gr. fr. v Muyldermans, 1931.

86. Blagoslovljen tisti, ki ne ljubi nič od drugega naravnega motrenja – razen motrenja.

87. Blagoslovljen tisti, ki ne sovraži nič od prvega motrenja narav – razen njihove nekreposti.

88. Blagoslovljen tisti, ki je prišel do nepresegljivega spoznanja.

89. Kakor naše telo, ki so ga porodili naši starši, ne more roditi njih, tako tudi duša, ki jo rodi Bog, njemu v zameno ne more dati spoznanja. »Kaj bom namreč dal Gospodu v zameno za vse darove, ki mi jih je dal?«¹³³

90. Demoni nikoli ne nehajo obrekovati gnostika/spoznavajočega, tudi če ta ni kriv, in sicer ga obrekujejo zato, da bi pritegnili k sebi njegov um. Kajti oblak lebdi nad mislijo in žene um daleč proč od motrenja tedaj, ko ta (= gnostik) zmerja demone z obrekovalci.¹³⁴

Tretja stotica je končana.

133 Prim. Ps 115,3.

134 Gr. fr. v Muyldermans, 1931.

Četrta stotica

1. Bog je zase posadil bitja, dovzetna za smisel; nato je v njih zrasla Njegova modrost, v njihovem branju vsakovrstna pisanja.

2. »To, kar je mogoče spoznati o Bogu«,¹³⁵ je v tistih, ki so prvotni po svojem nastanku, in to, česar o njem ni mogoče spoznati, je v njegovem Kristusu.

3. To, kar je mogoče spoznati o Kristusu, je v tistih, ki so drugotni po svojem nastanku, in to, česar o njem ni mogoče spoznati, je v njegovem Očetu.

4. Kristusov dedič je tisti, ki pozna uzrtja vseh bivajočih resničnosti, ki so za prvo sodbo.

5. To, kar je mogoče spoznati, je razodeto tistemu, ki spoznava: deloma v tistem, ki spoznava, deloma pa v tistem, česar ne spoznava.¹³⁶

6. Del tistega, kar je mogoče spoznati, je narejen v čistih, del pa v nečistih. To, kar je v prvih, se imenuje duhovno spoznanje, to, kar je v drugih, pa se imenuje naravno motrenje.

7. Tisti, ki je v bitjih postavil »mnogovrstno modrost«,¹³⁷ tudi vse, ki to hočejo, poučuje v veščini, kako zlahka postati motrilec (te) modrosti.

8. »Kristusov sodedič«¹³⁸ je tisti, ki pride v Enost in uživa v motrenju s Kristusom.

9. Če je eno dedič in drugo dediščina, ni Beseda tista, ki podeduje, ampak Kristus (podeduje) Besedo, ki je dediščina. Kajti kdor podeduje, se z dediščino tudi zedini, Božja Beseda pa je prosta zedinjenja.

10. Izmed piscev o pravih naukih so nekateri odpadli od prvega motrenja narave, drugi od drugega (motrenja), tretji pa so odpadli tudi od Svete Trojice.

135 Rim 1,19.

136 *tistem, česar ne spoznava* ali: tistem, ki ne spoznava.

137 Ef 3,10.

138 Rim 8,17.

11. Boga je mogoče spoznati prek telesne in breztelesne narave, in če obe motrenji teh narav oživljata bitja, dovzetna za smisel, je po pravici rečeno, da je Boga »mogoče spoznati v notranjosti dveh živih (bitij)«. ¹³⁹

12. Umskozaznavna »obreza« je prostovoljna oddaljitev daleč proč od strasti, oddaljitev, ki (se udejanji) zaradi spoznanja Boga.

13. Tisti, ki so »deležni mesa in krvi«, ¹⁴⁰ so otroci, kajti kdor je mlad, ni ne dober ne slab. Zato je po pravici rečeno, da so ljudje sredi med angeli in demoni.

14. Kakor so poroštva, ki so v telesu, delec telesa, tako so tudi poroštva, ki so v spoznanjih, neki del spoznanja bivajočih resničnosti.

15. Če je ves človeški svet svet otrok, bodo ti nekega dne dosegli dobo odraslosti, ki pripada pravičnim in krivičnim.

16. Edini je tisti, pred katerim ni porojeno nobeno bitje in za katerim ni v nobenem pogledu porojeno nobeno (bitje).

17. Rečeno je, da je »na višavah« tam, kamor spoznanje vodi tiste, ki ga imajo, »spodaj« pa je tam, kamor nevednost vodi tiste, ki jo imajo.

18. Umsko maziljenje je duhovno spoznanje Svete Enosti in Kristus je tisti, ki je zedinjen s tem spoznanjem. Če to drži, potem Kristus (Maziljenec) ni Beseda v začetku, tako da tisti, ki je bil maziljen, ni Bog v začetku, ampak tista (= Božja Beseda) glede na tega (= Kristusa) je Kristus, in ta (= Kristus) glede na tisto (= Božjo Besedo) je Bog. ¹⁴¹

19. Enica je število količine in ta je vezana na telesno naravo; zato število pripada drugemu naravnemu motrenju. ¹⁴²

20. Prvorojeni je tisti, pred katerim ni porojen nihče in za katerim so porojeni drugi.

21. Maziljenje bodisi kaže na spoznanje Enosti ali pa označuje motrenje bivajočih resničnosti. In če je bolj od drugih maziljen Kristus, je jasno, da je maziljen s spoznanjem Enosti. Zato je rečeno, da je samo

¹³⁹ Prim. Hab 2,14.

¹⁴⁰ Heb 2,14.

¹⁴¹ Prim. 8. anatemo 5. vesoljnega cerkvenega zbora v Carigradu leta 553. Prim. Guillaumont.

¹⁴² Prim. Bazilij Véliki, *Pisma* 8, v: PG 32, stolp. 249A.

on »sedel na desnico«¹⁴³ svojega Očeta, desnico, ki tu – skladno s pravilom gnostikov/spoznavajočih – kaže na Enico [*hadjuta*] in Enost.

22. Kakor tisti, ki darujejo Bogu simbolične daritve, povzročijo, da kreposti sežgejo zverinska gibanja duše, tako tisti, ki darujejo demonom, z nekrepostmi uničijo delovanja, skladna z naravo duše.

23. »Mojzes« in »Elija« nista Božje kraljestvo, če je drugi motrenje in so prvi svetniki. Zakaj je torej naš Odrešenik, potem ko je obljubil učencem, da jim bo pokazal Božje kraljestvo, na gori z duhovnim telesom pokazal sebe, Mojzesa in Elijo?¹⁴⁴

24. »Prvorojenec med mrtvimi«¹⁴⁵ je tisti, ki je vstal od mrtvih in je prvi privzel duhovno telo.

25. Kakor je luč, ki sije v svetih templjih, znamenje duhovnega spoznanja, tako je tudi luč hiše malikov znamenje lažnih nauk in lažnih uzrtij. Prvo se hrani z oljem svete ljubezni, drugo pa s posvetno ljubeznijo, ki »ljubi svet in to, kar je v njem«.¹⁴⁶

26. Če je »tretji dan« Kristus »dopolnjen«¹⁴⁷ in je dan prej zgorel tisti, ki je nabiral drva v puščavi,¹⁴⁸ je jasno, da je danes dan, ki se imenuje petek, ko je »ob enajsti uri« naš Odrešenik poklical narode/pogane v večno življenje.¹⁴⁹

27. Ali je znamenje, ki se pojavilo Krščevalcu krstljivih, v prvem, drugem ali tretjem motrenju? In spet, če je mogoče, da je Enost vtisnjena v obliko, kot je ta, je še vedno nevarnost, da bi mi to javno razkrili; vendar boš popravil to znamenje med gnostiki.

28. Umskozaznavni »opresniki«¹⁵⁰ so stanje duše, dovzetne za smisel: stanje, ki je iz čistih kreposti in čistih nauk.

29. Kakor v primeru, da bi bila zemlja uničena, noč ne bi več obstajala na obličju nebesnega svoda, tako med bitji, dovzetnimi za smisel,

143 Mr 16,19.

144 Prim. Lk 9,27–36.

145 Kol 1,18 in Raz 1,5.

146 1 Jn 2,15.

147 Lk 13,32.

148 Prim. 4 Mz 15,32–36.

149 Prim. Mt 20, 6–7.

150 5 Mz 16,8.

ne bo več nevednosti, ko bo odpravljeno zlo. Nevednost je senca zla, kjer tiste, ki hodijo v njej kakor ponoči, razsvetljuje Kristusovo olje in (lahko) zrejo zvezde glede na spoznanje, ki so ga vredni prejeti od njega (Kristusa?). In če se hitro vrnejo k »soncu pravičnosti«, ¹⁵¹ bodo nanje »padle zvezde«. ¹⁵²

30. Če je »Božje bogastvo«, ¹⁵³ ki mora priti, duhovno motrenje prihodnjih svetov, bodo tisti, ki nebeško kraljestvo omejujejo na palačo in trebuh, osramočeni.

31. Kakor je zvezda, ki je skrita za drugo, višja od te (ki jo zakriva), tako bo tisti, ki je ponižnejši od drugega, v prihodnjem svetu odkril, da je sam od njega vzvišenejši. ¹⁵⁴

32. »Jetrni reženj« je prva misel, ki jo poraja strastni del duše.

33. Demoni brez usmiljenja bodo po svoji smrti prejeli tiste, ki so brez usmiljenja, in demoni, ki so še slabši, bodo prejeli tiste, ki so najbolj brez usmiljenja. Če to drži, potem tistim, ki spustijo svojo dušo iz telesa, ¹⁵⁵ ni znano, kateri demoni jih bodo sprejeli po njihovi smrti. Rečeno je celo, da nihče izmed tistih, ki zapustijo (telo) skladno z Božjo voljo, ¹⁵⁶ ne bo predan takšnim demonom. ¹⁵⁷

34. V prihodnjem svetu ne bo nihče zbežal iz ječe, v katero bo padel, kajti rečeno je: »Ne boš prišel od tam, dokler ne plačaš zadnjega beliča,« ¹⁵⁸ kar je najmanjše trpljenje. ¹⁵⁹

35. Če je dar jezikov dar Duha ¹⁶⁰ in če so demoni oropani tega daru, potem ne govorijo v jezikih. Vendar je rečeno, da zaradi svojega preučevanja (jezikov) poznajo človeške jezike; in ne preseneča, da imajo to zaradi dovtetnosti, saj se njihov sestav soizteza s sestavom sveta. Nekdo je dejal, da se njihovi jeziki tudi razlikujejo zaradi ljudi. Glede tega nekateri pravijo, da med njimi obstajajo celo starodavni jeziki,

151 Mal 3,20.

152 Prim. Raz 6,13.

153 Rim 11,33.

154 Gr. fr. v Gehin.

155 Mišljen je samomor.

156 Tj. z naravno smrtjo.

157 Gr. fr. v Gehin.

158 Mt 5,26.

159 Gr. fr. v Gehin.

160 Prim. Apd 2,4 isl.

tako da tisti, ki govorijo hebrejski jezik, nastopajo zoper Hebrejce, tisti, ki govorijo grški jezik zoper Grke, in tako naprej za druge.

36. Umskozaznavna »tolšča« je gostota, ki zaradi nekreposti pripade umu.

37. Rečeno je, da med živalmi nekatere dihajo od zunaj, nekatere od znotraj, nekatere iz svojega okolja in nekatere od vseh strani. In rečeno je, da so tiste (živali), ki dihajo od zunaj, ljudje in vse tiste, ki imajo pljuča; tiste, ki dihajo od znotraj, so ribe in vse tiste, katerih žrelo/golt je veliko; tiste, ki dihajo iz svojega okolja, so čebele s svojimi krili;¹⁶¹ tiste, ki dihajo od vseh strani, pa so demoni in vsa bitja, dovzetna za smisel, ki imajo telesa iz zraka.

166

38. V prihodnjem svetu razburljiv človek ne bo prištet k angelom niti mu ne bo zaupano vladarstvo. Zaradi svoje strasti namreč ne zre; zlahka se razjezi na tiste, (ki jih vodi), odpade od zrenja in jih spravi v nevarnost. To dvoje je tuje angelskemu redu.¹⁶²

39. Če Bog v prihodnjih svetovih pokaže svoje bogastvo bitjem, dovzetnim za smisel, je jasno, da bo tako storil v tistih, ki bodo za Njim, ki prihaja, kajti pred Njim bitja, dovzetna za smisel, ne bodo mogla prejeti njegovega svetega bogastva.

40. »Ključ nebeškega kraljestva«¹⁶³ je duhovni dar, ki delno razodene uzrtja praktike in narave in tiste od smislov, ki se nanašajo na Boga.

41. Kristus je pred svojim prihodom pokazal ljudem angelsko telo; ni jim pokazal telesa, ki ga ima zdaj, ampak je razodel tisto, ki ga bodo morali imeti.

42. Obljuba »stokratnega«¹⁶⁴ je motrenje bivajočih resničnosti, »večno življenje«¹⁶⁵ pa je spoznanje Svete Trojice: »In to je večno življenje, da te spoznajo, tebe, edini resnični Bog.«¹⁶⁶

161 Tu je v širšini redka botanična beseda, db. (in nerazumljivo) bi bilo: »s cvetnimi nožnicami svojih kril«.

162 Gr. fr. v Gehin:

163 Mt 16,19.

164 Mt 19,29.

165 Prav tam.

166 Jn 17,3.

43. Če Kristus, ki se je prikazal Jakobu na lestvi,¹⁶⁷ označuje naravno motrenje, podoba lestve uči pot praktike, če pa Kristus pomeni spoznanje Enosti, je lestev znamenje vseh svetov.

44. »Sobota« je počitek duše, dovzetne za smisel: v njem je duša po naravi ustvarjena tako, da ne prestopi meje narave.

45. Božje Moči ne zavračajo tistih, ki jih častijo, temveč tiste, ki jim žrtvujejo; in o tem se jasno poučimo od Manoaha iz *Knjige sodnikov*.¹⁶⁸

46. »Štirje vogali« pomenijo štiri prvine, »predmet«, ki se je pojavil, pomeni grobi/gosti svet, »vsakovrstne živali« pa so znamenja človeških redov: to se je prikazalo Petru na strehi.¹⁶⁹

47. Demon jeze se dan in noč bojuje s tistimi, ki se približajo nejasnim zadevam in hočejo pisati o njih, saj ima navado oslepiti misel in jo oropati duhovnega motrenja.

48. Umskozaznavno »pokrivalo«¹⁷⁰ je neomajna vera, ki ni dovzeta za strah.

49. V tem je eden izmed užitkov, ki se soizteza s sestavom uma: ta, ki spremlja spoznanje. Vsi bodo namreč prešli s prihodnjim svetom.

50. Obstaja dobro hrepenenje [*póthos*], ki je večno, namreč tisto, ki ga zase izbere resnično spoznanje; in rečeno je, da je neločljivo od uma.¹⁷¹

51. Rečeno je, da so v drugem naravnem motrenju nekateri nujno vodniki in so jim drugi podrejeni. V Enosti pa ne bo tistih, ki bi bili lahko vodniki niti tistih, ki bi jim bili lahko podrejeni, ampak bodo vsi bogovi.

52. Umskozaznavna »ploščica«¹⁷² je spoznanje Svete Trojice.

53. Spoznanje se manjša in izgublja moč med tistimi, ki gradijo svoj stolp z nekrepostmi in lažnimi nauki; doleti jih nevednost in

167 Prim. 1 Mz 28,12–13.

168 Prim. Sod 13,15–21.

169 Prim. Apd 10,11–16.

170 2 Mz 28,4.

171 Gr. fr. v Guillaumont.

172 2 Mz 28,36.

zmešnjava uzrtij kakor tiste, ki so prav tako gradili stolp.¹⁷³

54. Besede dajejo spoznati imena v vseh jezikih; in vse reči so spoznane. Zato so bile besede apostolov, ki so bile izrečene v hebrejskem jeziku, spremenjene v imena in besede drugih jezikov. Zato so vsa plemena spoznala to, kar je bilo razodeto.¹⁷⁴

55. Besede kreposti so zrcala kreposti in tisti, ki posluša besede in jih ne udejanja,¹⁷⁵ kakor v senci zre krepost, ki je obličje duše.

56. Umskozaznavni »efod«¹⁷⁶ je stanje duše, dovzetne za smisel: stanje, v katerem ima človek navado udejanjati kreposti.

57. Kristus se je pokazal kot Stvarnik s pomnožitvijo kruha,¹⁷⁷ z vinom zedinjenja¹⁷⁸ in z očmi sleporojenega.¹⁷⁹

58. Ko je Bog ustvaril bitja, dovzetna za smisel, ni bil v ničemer, ko pa je ustvaril telesno naravo in svetove, ki so izšli iz nje, je bil v svojem Kristusu.

59. Če je rečeno, da bitnost ni nad drugo bitnostjo ali pod njo, in če je naš Odrešenik nekega demona imenoval hujšega od drugega,¹⁸⁰ je jasno, da demoni niso zli po svoji bitnosti.

60. Kdo bo tistim, ki izrekajo bogokletje o Stvarniku in zlobno govorijo o telesu in duši, pokazal milost, ki so jo prejeli, ko so (bili) strastni, da so bili združeni s takšnim orodjem? Za moje besede pričujejo tisti, ki jih v sanjskih prividih strašijo demoni in ubežijo v prebuditev kakor pred angeli, ko se telo nenadoma prebudi.

61. Razlaga je pojasnitev zapovedi preprostim.

62. Za um je nujno, da je poučen bodisi o breztelesnih (resničnostih) ali o telesih ali pa da preprosto zre reči: to je namreč njegovo življenje. Vendar ne bo zrl breztelesnih resničnosti, če bo njegova volja omadeževana, niti teles, če bo oropan orodja, ki mu kaže čutnozaznav-

173 1 Mz 11,4–9.

174 Prim. Apd 2,4–11.

175 Jak 1,22–24.

176 2 Mz 28,4.

177 Db. »kruhom količine«. Prim. Mt 14,15–21 isl.

178 Prim. Jn 2,1–10.

179 Prim. Jn 9,1–7.

180 Prim. Lk 11,26.

ne reči. Kaj bodo torej mrtvi duši dali za motrenje tisti, ki prezirajo Stvarnika in obrekujejo tudi naše telo?

63. »Spravni pokrov«¹⁸¹ je duhovno spoznanje, ki vodi duše praktikov.

64. Če so mnogi, ki niso pripadali Izraelu, spremljali stari Izrael, ali je tudi z novim Izraelom tako, da mnogi izmed Egipčanov niso odšli?

65. Vsa narava, dovzetna za smisel, je razdeljena na tri dele: nad enim kraljuje življenje, nad drugim kraljujeta življenje in smrt, nad tretjim pa kraljuje samo smrt.

66. Umskozaznavni »naprsnik«¹⁸² je skrito spoznanje Božjih skrivnosti.

67. Reči, ki prek čutov padejo v območje duše,¹⁸³ to vzgibavajo, da bi v sebi prejela njihove oblike. Kajti delo uma je spoznavati kakor živali, ki dihajo od zunaj, tako da pade v nevarnost, če ne deluje, saj je – po besedah modrega Salomona – »Gospodova luč človeška sapa«.¹⁸⁴

68. To telo duše je podoba hiše in čuti so znamenje oken, skozi katera um vidi in zre čutnozaznavne reči.¹⁸⁵

69. Umskozaznavni »plašč«¹⁸⁶ je duhovni nauk, ki zbira tiste, ki so zašli.

70. Vsakdo ne more reči: »Izpelji mojo dušo iz ječe,«¹⁸⁷ temveč samo tisti, ki se zaradi čistosti duše lahko celo brez tega telesa približajo motrenju bivajočih resničnosti.¹⁸⁸

71. Če eden izmed čutov manjka, to zelo žalosti tistega, ki mu je odvzet: kdo bo lahko prenesel umanjkanje vseh, kar se bo zgodilo naenkrat in ga oropalo občudovanja teles?

181 2 Mz 25,17–22.

182 2 Mz 28,4.

183 v območje duše db. pod dušo.

184 Prg 20,27. Drugače S1: »Čutne reči vzgibavajo dušo, da bi se ta oblekla v njihove oblike; prav tako tudi umljiva uzrtja vzgibavajo um, da bi se ta oblekel v njihovo motrenje.«

185 Gr. fr. v Hausherr.

186 2 Mz 28,4.

187 Ps 141,8.

188 Gr. fr. v Hausherr: motrenje reči, ki so postale/nastale (*theoría tôn gegonóton*).

72. Umskozaznavno »spodnje oblačilo«¹⁸⁹ je mrtvičenje strastnega dela duše, ki se udejanja zaradi spoznanja Boga.

73. Tistemu, čigar um je vsak čas pred Gospodom, ne pritiče, da bi se bal naših nasprotnikov, ki krožijo zunaj našega telesa: njegov razburljivi del duše je poln ponižnosti zaradi spominjanja na Boga in njegov želelni del duše je docela nagnjen h Gospodu.

74. Jasno je, da so tudi tisti izmed svetih, ki so bili zdaj osvobojeni teles in so pomešani z zbori angelov, prišli na naš svetu zaradi (Božje) ojkonomije.

75. Umskozaznavni »efod« je pravičnost duše, s katero se človek navadno proslavi v svojih delih in v brezgrajnih naukih.

76. Tisti, ki je poln strasti in moli, naj hitro pride do njegovega odhoda (iz telesa), je podoben človeku, ki je bolan in prosi mizarja, naj hitro zlomi njegovo posteljo.¹⁹⁰

77. Reči so zunaj uma, motrenje, ki se nanje nanaša, pa je znotraj njega. Vendar to ne velja za Sveto Trojico, kajti samo ta je bitnostno spoznanje.

78. Kristus je podedovan in podeduje, Oče pa je samo podedovan.

79. »Pas« vélikega duhovnika¹⁹¹ je ponižnost razburljivega dela duše, ki utrjuje um.

80. Ni se Božja Beseda na začetku spustila v podzemlje in se vzpela v nebesa, ampak Kristus, ki ima v sebi Besedo; gosto telo namreč ni dovzetno za spoznanje, Bog pa je spozna(va)n.

81. Vsako motrenje je po svojem ustroju [gr. *lógos*] nesnovno in breztelesno, vendar je rečeno, da je – ne glede na to, ali je snovno ali nesnovno – (motrenje) tisto, kar ima ali nima reči, ki so mu podležeče [*tèn échousan kai mè échousan hypokeímena prágmata*].¹⁹²

82. »Zavetje«¹⁹³ je praktično telo strastne duše, ki jo osvobodi demonov, kateri jo obdajajo.

189 2 Mz 28,38.

190 Gr. fr. v Guillaumont.

191 2 Mz 28,4.

192 Gr. fr. v Muyltermans, 1931.

193 Joz 20,2–3.

83. Naj tisti, ki beži od (svojega) telesa, čeprav ni čist, premisli, ali morda roditelj tistega, ki je bil ubit, ne stoji pri vratih, da ga obtoži.

84. Spoznanje ni takšnost teles niti niso barve takšnost breztelesnih resničnosti. Toda spoznanje je (zgolj) prigodno/akcidentalno takšnost breztelesnih resničnosti in barva (je zgolj prigodno) takšnost teles.

85. Demoni premagajo dušo, ko so strasti pomnožene in naredijo človeka neobčutljivega, ko ugasnejo moči njegovih čutil zaradi strahu, da bo moral, ko bo srečal eno izmed bližnjih reči, dvignil (svoj) kakor iz globokega vodnjaka.

86. Um, ki ima telo, ne zre breztelesnih resničnosti, ko pa bo brez telesa, ne bo videl teles.

87. Vsako motrenje se pojavi s podležečo rečjo – razen motrenja Svete Trojice.

88. Izmed treh oltarjev spoznanja imata dva krog, tretji pa je brez njega.

89. Kdo bo pripovedoval o Božji milosti? Kdo bo preiskoval smisle previdnosti in to, kako Kristus naravo, dovzetno za smisel, prek različnih svetov vodi k zedinjenju s Sveto Enostjo?

90. Spoznanje Kristusa ne potrebuje dialektične duše [*dialektikè psyché*], ampak zročo [*blepouse*]. Dialektika [*dialégesthai*] je tudi za duše, ki niso čiste, zrenje pa je samo za čiste.¹⁹⁴

Četrta stotica je končana.

194 Gr. fr. v Muyldermans, 1931.

Peta stotica

1. Adam je »podoba« Kristusa¹⁹⁵ in Eva je podoba narave, dovzetne za smisel: zaradi nje je Kristus odšel iz svojega raja.

2. Poslušalci čutnozaznavne Cerkve so ločeni drugi od drugih samo prek krajev, tisti pa, ki pripadajo umskozaznavni Cerkvi, ki se od prejšnje (tj. čutnozaznavne) razlikuje, so ločeni prek krajev in teles.

3. Kakor tisti, ki naseljujejo ta svet, prejemajo zelo majhno zrenje glede prihodnjega sveta, tako tisti, ki so v zadnjem (svetu), zrejo nekakšne bleščeče žarke Svete Trojice.

4. Nadangel je bitnost, dovzetna za smisel: bitnost, ki so ji bili zaupani smisli previdnosti in sodbe ter smisli angelskih svetov.

5. Dva izmed svetov očiščujeta strastni del duše, eden prek praktike in drugi prek krutega mučenja.

6. Motrenje angelov se imenuje »nebeški Jeruzalem« in »gora Sion«, kajti če se tisti, ki so sprejeli vero v Kristusa, »približajo gori Sion in mestu živega Boga«, potem so tisti, ki so sprejeli vero v Kristusa, bili in tudi bodo deležni motrenja angelov: motrenja, iz katerega so izšli njihovi očetje in se spustili v Egipt.

7. Angel je bitnost, dovzetna za smisel, bitnost, ki so ji bili zaupani smisli previdnosti in sodbe ter smisli človeških svetov.

8. Tisti, ki so obdelovali svojo zemljo šest let praktike, hranijo sirote in vdove – in sicer ne v osmem, ampak v »sedmem letu«. ¹⁹⁶ V »osmem letu« ni sirot in vdov.

9. Izmed ljudi se bodo nekateri gostili z angeli, drugi bodo primešani krdelu demonov, spet drugi pa bodo mučeni z omadeževanimi ljudmi.

10. »Prvorojenci«¹⁹⁷ so narave, dovzetne za smisel, ki se v vsakem izmed svetov približujejo odlični spremenitvi.

¹⁹⁵ Rim 5,14.

¹⁹⁶ 2 Mz 23,10–11.

¹⁹⁷ 2 Mz 22,29.

11. Red duš izhaja iz reda angelov in iz reda nadangelov; iz reda duš (izhaja) red demonov in red ljudi; in iz reda ljudi bodo znova izšli angeli in demoni, če je demon tisti, ki je zaradi obilja jeze odpadel od praktike in bil združen s temnim in razredčenim telesom.¹⁹⁸

12. Um, ki je slekel strasti in zre uzrtja bivajočih resničnosti, resda ne sprejema več podob/malikov (*eidola*), ki (vanj) prihajajo prek čutov, vendar je, kakor da bi bil še en svet ustvarjen po njegovem spoznanju in bi njegovo misel pritegoval k sebi ter bi vrgel čutni svet daleč od njega.

13. Umskozaznavni »oblak«¹⁹⁹ je narava, dovzetna za smisel, ki ji je Bog zaupal (nalogo), da daje piti tistim, ki spijo daleč od njega.

14. Kakor celo reči, ki so samo malo dvignjene nad zemljo, mečejo senco, ko vzide sonce, tako se tudi umu, ki se začne približevati uzrtjem bivajočih resničnosti, reči kažejo nejasno.

15. Um, ki se je slekel strasti, postane ves kakor luč [*photoeidés*], saj ga razsvetljuje motrenje bivajočih resničnosti.²⁰⁰

16. Umskozaznavni »oblak«²⁰¹ je duhovno motrenje, ki vsebuje smisle previdnosti in sodbe: (oboji se nanašajo na) tiste, ki so na zemlji.

17. Kakor valovi, ko se vzdignejo, vržejo senco in se znova nemudoma pojavijo brez sence, tako bodo tudi uzrtja bivajočih resničnosti, ko bodo zbežala daleč proč od čistega uma, znova nemudoma spoznana.

18. Démoni posnemajo samo barve, oblike in velikosti, svete Moči pa vedo, kako preobraziti tudi telesno naravo, da jo pripravijo za služenja, ki so potrebna. To se dogaja med sestavljenimi bitji, ne obstajajo pa takšna uzrtja breztelesne narave, pač skladno s tem, kar je bilo že rečeno.

19. Vstajenje telesa je prehod od slabe takšnosti k odlični takšnosti.

20. Življenje najprej oživlja žive, potem tiste, ki živijo in so mrtvi, na koncu pa bo oživilo tudi mrtve.

21. »Egipta« ne najdeš v vseh svetovih, v zadnjem (svetu) pa boš

198 Gr. fr. v Guillaumont (iz Maksima Spoznavalca).

199 2 Mz 19,9.

200 Gr. frag. v Gehin.

201 2 Mz 20,21.

videl »Jeruzalem« in »goro Sion«.

22. Vstajenje duše je vrnitev od reda strastnosti k brezstrastju.

23. Raznovrstno gibanje in različne strasti bitij, dovzetnih za smisel, so prisilile uzrtja, ki se nanašajo na previdnost, da se kažejo nejasno, in različni redovi (gibanj in strasti) so skrili uzrtja, ki se nanašajo na sodbo.

24. Smisli sodbe so drugotni – glede na to, kar je bilo že rečeno – v razmerju do smislov gibanja in previdnosti.

25. Vstajenje uma je prehod od nevednosti k resničnemu spoznanju.

26. Kakor ni za nas eno in isto videti svetlobo in o njej govoriti, tako ni isto videti Boga in nekaj o njem doumeti.

27. Ko je razburljivi del duše razburjen, oslepi motrilca, ko pa je želelni del duše živalsko²⁰² vzgiban, skriva vidne reči.²⁰³

28. Umskozaznavni »meč«²⁰⁴ je duhovna beseda, ki ločuje telo od duše oziroma zlo in nevednost (od duše).

29. Kakor se tisti, ki pridejo v mesta, da bi videli njihove lepote, čudijo nad vsako izmed umetnin,²⁰⁵ tako bo tudi um, ko se približa uzrtjem bivajočih resničnosti, napolnjen z duhovnim hrepenenjem in se ne bo prenehal čuditi.

30. Če je nebeško kraljestvo motrenje bivajočih resničnosti in če je v skladu z besedo našega Odrešenika (to kraljestvo) »v nas«,²⁰⁶ našo notranjost pa zasedejo demoni, je po pravici rečeno, da Filistejci zasedejo obljubljeni deželo.

31. Umskozaznavni »ščit«²⁰⁷ je praktično spoznanje, ki ohranja strastni del duše nepoškodovan.

32. To, kar je v prvi čaši, je podobno vinu – to je spoznanje breztelesnih resničnosti; to, kar je v drugi čaši, pa ima znamenje vode – to

202 *duše živalsko*: gr. *alógos*, nerazumno, nemisleče, nesmiselno.

203 Gr. fr. v Guillaumont.

204 Heb 4,12 in Ef 6,17.

205 *umetnin* db. del.

206 Prim. Lk 17,21.

207 Ef 6,16.

je motrenje teles. To je čaša, ki nam jo je Modrost namešala iz teh dveh (čaš).²⁰⁸

33. »Krivičen oskrbnik«²⁰⁹ ne more obdelovati zemlje, saj je opustil kreposti duše; in nesrečnika je sram beračiti, saj je učitelj drugih. Z jezo uči tiste, ki so odtlej pod njim; on, ki se je upokojil, da bi zdaj počival med prepirljivci.

34. Umskozaznavna »čelada«²¹⁰ je duhovno spoznanje, ki ohranja nepoškodovan razumski del duše.

35. Če je »kruh« narave, dovzetne za smisel, motrenje bivajočih resničnosti in smo prejeli zapoved, naj jemo »v potu svojega obraza«,²¹¹ je jasno, da ga jemo s praktiko.

36. Tisti, ki so podedovali obljubljeni deželo, bodo z vso svojo močjo pobili Filistejce, ki so tam, in sicer zaradi strahu, da ne bi, ko bi se Jozue v njih postaral, prenehal »odhajati ven (v bitko) z njihovo močjo«²¹² in bi znova postali sužnji Filistejcev.

37. Umskozaznavni »trnek«²¹³ je duhovni nauk, ki dušo, dovzetno za smisel, dvigne iz globin nekreposti h kreposti.

38. Kdor se bojuje za brezstrastje, se bo oborožil z zapovedmi, in kdor se bojuje za resnice, bo svoje sovražnike iztrebil s spoznanjem. Strmoglavil bo prve, ko bo storil to, kar postava graja, in strmoglavil druge, ko bo postal glava lažnih naukov in mnenj.

39. V čisti misli sta vtisnjena sijajno nebo za pogled in prostrano območje, kjer se pokaže, kako se uzrtja bivajočih resničnosti in sveti angeli približajo tistim, ki so tega vredni. Razburjenje povzroči, da zrenje, ki je vtisnjeno, postane nejasno in ga jeza, ko se razplameni, docela uniči.

40. Umskozaznavna »gora«²¹⁴ je duhovno motrenje, ki je postavljeno na višino, na katero se je težko povzpeti. Ko se ji bo um približal,

208 Prim. Prg 9,2.

209 Lk 16,3.

210 Ef 6,17.

211 1 Mz 3,19.

212 Prim. Joz 13,1.

213 Job 40,25.

214 2 Mz 19,3 isl.

bo postal motrilec vseh uzrtij podležečih reči.

41. Tisti, v čigar duši je umski svet docela vtisnjen, se izogiba vsej propadljivi poželjivosti in se zato sramuje stvari, ki so mu prej prijale; njegova misel pa mu očita njegovo prejšnjo brezčutnost.²¹⁵

42. Svet, ki je zgrajen v mislih, je podnevi težko videti, ker um pritegujejo čuti in čutna luč, ki sije, vendar ga je mogoče videti ponoči, ko je svetleče vtiskan v čas molitve.²¹⁶

43. Umskozaznavna »pot«²¹⁷ je stanje duše, dovzetne za smisel: stanje, prek katerega bo um, če v njem napreduje, naletel na resničnosti in umeval njihova uzrtja.

44. Če je »jeza zmajev iz vina«²¹⁸ in če nazirci ne pijejo vina, so prejeli ukaz, naj bodo brez jeze.²¹⁹

45. Um je imenovan glava duše in kreposti so znamenje las. Ko mu bodo vzete, bo nazirec ločen od spoznanja in bo peljan proč, zvezan od svojih sovražnikov.²²⁰

46. Véliki duhovnik je tisti, ki naslavlja prošnje na Boga za vso naravo, dovzetno za smisel, in nekatere ločuje od nekreposti, druge pa od nevednosti.

47. Angelov ne častimo zaradi njihove narave, ampak zaradi njihove kreposti, demone pa žalimo zaradi nekreposti, ki je v njih.

48. Izmed vseh teles je za nas vreden čaščenja samo Kristus, kajti samo on ima v sebi Božjo Besedo.

49. »Novi bog«²²¹ je tisti, ki ne more ničemur dati bivanja oziroma tisti, ki je zedinjen z zlom.

50. Samo Sveta Trojica je po sebi vredna čaščenja; ona, po kateri sta navsezadnje tako breztelesna kot telesna narava na začetku iz nič postali nekaj.

215 Gr. fr. v Hausherr.

216 Gr. fr. v Guillaumont.

217 Jn 14,6.

218 5 Mz 32,33.

219 Prim. 4 Mz 6,3.

220 Prim. Sod 16,19–21. Gr. fr. v Hausherr.

221 Ps 80,10.

51. Tisti, ki zre Stvarnika prek skladja bivajočih resničnosti, ne spozna njegove narave, ampak njegovo modrost, s katero je naredil vse. In s tem ne mislim bitnostne modrosti, ampak tisto, ki se pojavlja v bitjih, namreč tisto, ki jo izkušeni v teh rečeh navadno imenujejo naravno motrenje. Če to drži, kakšna je potemtakem norost tistih, ki pravijo, da poznajo Božjo naravo!

52. Uzrtja teles potrebujejo čist um, uzrtja breztelesnih resničnosti še čistejšega, Sveta Trojica pa (terja) še čistejšega.

53. Duhovna daritev je čista vest, ki se polaga na stanje uma kakor na oltar.

54. Kakor je za nas težje zreti uzrtja breztelesnih resničnosti kot se približati rečem prek čutov, tako je za nas težje poznati uzrtja teles kot zreti telesa sama.

55. Sveta Trojica ni stvar, ki se lahko pomeša z motrenjem. To se lahko zgodi samo z ustvarjenimi bitji. Zato lahko (Sveto Trojico) – na svet način – imenujemo bitnostno spoznanje.

56. Tisti, ki je ločen od stvari, ni nujno odpadel od motrenja, ki se nanaša nanje. In nič bolj ni zunaj stvari tisti, ki je zgubil motrenje. Za Sveto Trojico to ne velja; verujemo namreč, da je samo ona bitnostno spoznanje.

57. Kakor se zdaj prek čutov približujemo čutnim rečem in bomo na koncu, ko bomo očiščeni, spoznali tudi njihova uzrtja, tako na začetku zremo reči,²²² ko pa bomo bolj očiščeni, bomo poznali tudi motrenje, ki se nanaša nanje in za katerim je mogoče spoznati tudi Sveto Trojico.²²³

58. Um razločuje čutno zaznavanje ne kot čutnozaznavno, temveč kot čutno zaznavanje. In čutno zaznavanje razločuje čutnozaznavne reči ne kot reči, temveč kot čutnozaznavne reči.

59. Čutno zaznavanje ne razločuje čutnega zaznavanja, ampak razločuje samo čutila, in sicer ne kakor čutila, ampak kakor čutnozaznavna. Um pa razločuje čutno zaznavanje kakor čutno zaznavanje in čutila kakor čutila.

222 V skladu s S1 je treba brati »breztelesne resničnosti«.

223 Gr. fr. v Hausherr: »uzrtja« oziroma »smisli« (*logoi*).

60. Nekaj je moč uma, ki zre duhovne narave, nekaj drugega pa je tisto, kar pozna motrenje, ki se nanaša nanje. Toda ena je moč, ki zre in umeva Sveto Trojico.

61. Vsakokrat ko razglabljam o snoveh/stvareh, pridemo do spominjanja na njihovo motrenje. Ko smo prejeli motrenje, se znova oddaljimo od njih (tj. snovi/stvari). Za Sveto Trojico pa to ne drži, kajti samo ta je bitnostno motrenje.

62. Narave Trojice ni mogoče spoznati z vzponi in s spusti. Pri njej ni podležečih reči in njena narava se ogiba preiskovanju. Tisti, ki razstavlja naravo teles, jo namreč dela docela sestavljeno iz snovi in oblike. Če kdo razstavlja breztelesno naravo, jo speljuje na navadno motrenje in na podstat, ki je dovzetna za nasprotje. Vendar tako ni mogoče spoznati narave Svete Trojice.

63. Preiskovanje nas dviga k začetkom reči in spoznanje, ki je skladno z mero, nam omogoča, da zremo Stvarnikovo modrost. Toda Svete Trojice tako ne moremo videti, saj nima začetka, in nikakor ne pravimo, da je modrost, ki je v teh rečeh, Bog (če se pač začetki v motrenju narave ujemajo z rečmi, katerih začetki so). Takšna modrost je spoznanje brez podstati, ki se javlja samo v rečeh.

64. Kakor zrcalo ni omadeževano s podobami, ki so vidne v njem, tako brezstrastna duša ni omadeževana s stvarmi, ki so na zemlji.

65. Praktik je služabnik razločitve in gnostik pomočnik modrosti.

66. Um se ne zedini s spoznanjem, če ni prej zedinil strastnega dela svoje duše s svojimi lastnimi krepostmi.²²⁴

67. Če imajo narave, dovzetne za smisel, znamenje »dreves« in če ta rastejo v »vodi«, se spoznanje po pravici imenuje duhovna »voda«, ki teče iz »izvira življenja«.²²⁵

68. Umskozaznavni »Filistejec« je tisti, ki nasprotuje onim, ki vstopajo, da bi podedovali obljubljeni deželo.

69. Sveta Trojica je znamenje svete »vode« in »drevo življenja«²²⁶ je Kristus, ki se z njo napaja.

224 Se pravi s krepostmi, ki so lastne strastnemu delu duše.

225 Ps 35,10.

226 1 Mz 2,9.

70. Kakor je rečeno, da je naše telo na kraju, tako je tudi za um (rečeno), da je v nekem en(ovit)em spoznanju. Zato je rečeno, da je spoznanje navadno »kraj« uma.

71. Umskozaznavni »junak«²²⁷ je ta, ki si prizadeva, da bi tisti, ki so vstopili v obljubljeni deželo, iz nje odšli.

72. Če so »štirje rokavi«²²⁸ razdeljeni iz ene same »reke«, naj eden imenuje svet, v katerem je ena sama reka, tako da telo lahko doume raj, iz katerega bo pilo.

73. Um je začuden, ko zre reči, in pri njihovem motrenju ni vznemirjen, ampak (k njim) teče kakor proti svojim zaupnikom in prijateljem.

74. Umskozaznavno »mesto«²²⁹ je duhovno motrenje, ki obsega duhovne narave.

75. Bolj ko se um sleče strasti, bolj se približa rečem in skladno z ravniho svojega reda tudi prejema spoznanje; motrenje vsakega reda, v katerem se nahaja, spoznava kakor svoje lastno (motrenje).

76. Spoznavajoče narave preiskujejo reči, spoznanje reči pa očiščuje spoznavalce.

77. Umskozaznavna »vrata« so kreposti duše, dovezetne za smisel, in praktika: oboje (tj. kreposti in praktiko) vzpostavlja Božja moč.

78. Telesa demonov se ne večajo in manjšajo; spremlja jih močan smrad, s katerim tudi spravljajo v gibanje naše strasti. Tisti, ki so od Gospoda prejeli zmožnost zaznavanja tega vonja, jih zlahka spoznajo.

79. Vse, kar pripada moči uma, ki zre breztelesne resničnosti, je tudi docela v njegovi naravi. To, kar zre druga (moč), pa mu ne more biti v naravi, saj je to ista moč, ki pozna uzrtja breztelesnih resničnosti in Svete Trojice.

80. Umskozaznavni »zapah« je svoboda, ki je sama svoj gospodar in se ne upogiba zaradi dobrega.

81. Ko bo um prejel bitnostno spoznanje, bo imenovan »bog«, saj

227 1 Sam 17,4,51.

228 1 Mz 2,7.

229 Mt 5,14.

bo tudi zmožen utemeljevanja različnih svetov.

82. Umskozaznavni »zid« je brezstrastje duše, ki se mu demoni ne približajo.

83. Spoznali smo, da je vseh obrez sedem; štiri spadajo v šesti dan, ena v sedmi in dve v osmi.

84. Umskozaznavno »svetišče« je čisti um, ki ima zdaj v sebi »mnogovrstno Božjo modrost«. ²³⁰ »Božje svetišče« je tisti, ki je motrilec svete Enosti, »Božji oltar« pa je motrenje Svete Trojice.

85. Prva narava je za Enega/Edinega, druga je k Enem/Edinem in ista v Enem/Edinem.

180

86. Samotar, ki ljubi nadutost, je tisti, ki si pred brezstrastjem prizadeva, da bi ga ljudje poveličevali v stvareh, ki se ne zgodijo zaradi brezstrastja in spoznanja Boga.

87. Spoznanje drugih je v prvem in spoznanje prvega v njem samem, ²³¹ vendar drugi ni spoznavajoči.

88. »Sion« je znamenje prvega spoznanja in »Egipt« je znak vsakršne nekreposti. Vendar je znamenje naravnega motrenja »Jeruzalem«, kjer je vrh mesta, »gora Sion«.

89. Kakor uničenju zadnjega sveta ne bo sledil nastanek, tako nastanku prvega sveta ne predhaja uničenje.

90. Reči, kakršne so po naravi, čisti um bodisi zre ali pa jih pozna prek besede modrih. Tistega, ki je brez obojega, pa obtožuje Pisca. ²³²

Peta stotica je končana.

²³⁰ Ef 3,10.

²³¹ *njem samem* db. prvem.

²³² Gr. fr. v Hausherr.

Šesta stotica

1. Božja knjiga ni razkrila, kaj je motrenje bivajočih resničnosti, ampak kako se mu približujemo z uresničevanjem zapovedi in resničnimi nauki – in to je učila neprikrito.

2. Motrenje tega sveta je dvojno: eno je odkrito in grobo, drugo umsko in duhovno. Krivični (ljudje) in demoni se bližajo k prvemu motrenju, k drugemu pa pravični (ljudje) in Božji angeli. In kakor angeli bolj kot pravični poznajo duhovno motrenje, tako demoni bolj kot krivični poznajo grobo motrenje, ki ga menda tudi posredujejo tistim, kateri jim pripadajo. Mi smo se poučili iz Božje knjige, da tako ravnajo tudi sveti angeli.²³³

3. Čutnozaznavni »narodi« se drug od drugega razlikujejo po krajih, postavah, jezikih, oblačilih in včasih tudi po takšnostih. Umskozaznavni in sveti »narodi« pa se razlikujejo po svetovih, telesih in, kakor je rečeno, tudi po jezikih. Oče prvih je Adam, oče drugih pa Kristus, čigar »podoba« je Adam.²³⁴

4. Oče je pred Sinom kot Oče, pred Duhom kot Počelo, pred breztelesnimi in telesnimi resničnostmi pa kot Stvarnik.

5. Neustvarjeni je tisti, kateremu – saj biva po svoji bitnosti – nič ne more predhajati.

6. Kakor nož obreže čutnozaznavnega Juda, tako umskoaznavnega »Juda« obreže praktika: to je Kristus v podobi imenoval »meč,«²³⁵ ki ga je vrgel na svet.

7. Če je osmi dan znamenje vstajenja in je Kristus vstajenje, so tisti, ki so obrezani osmi dan, obrezani v Kristusu.

8. Kakor je raj učitelj pravičnih, tako je podzemlje zmožno zadajati muke krivičnim.²³⁶

233 *ravnajo*, tj. posredujejo duhovno motrenje.

234 Prim. Rim 5,14.

235 Mt 10,34.

236 Podobno se glasi gr. fragment, ohranjen pod Origenovim imenom v *Sholijah k Psalmom IX,18*: »Kakor je raj domovanje pravičnih, tako je podzemlje kraj kaznovanja grešnikov.

9. Če je čas treba misliti skupaj z nastankom in uničenjem, je nastanek breztelesnih resničnosti brezčasen, kajti pred tem nastankom ni uničenja.

10. Sveta Trojica ni kakor tetrada/četverica, pentada/peterica ali heksada/šesterica; te so številске in so oblike brez hipostaze. Sveta Trojica pa je bitnostno spoznanje.

11. Številsko trojico nasledi štirica, Svete Trojice pa ne nasledi štirica, zato ni številška trojica.

12. Številski trojici predhaja dvojica, Sveti Trojici pa dvojica ne predhaja, saj ni številška trojica.

13. Številška trojica je vzpostavljena po dodajanju enot brez hipostaze, Blažena Trojica pa ni vzpostavljena po dodajanju enot, zato ni trojica, ki bi lahko bila med števili.

14. Kristus²³⁷ ni iste narave s Sveto Trojico. On ni bitnostno spoznanje, edini pa ima vedno neločljivo v sebi bitnostno spoznanje. Vendar je Kristus – tj. Tisti, ki prihaja z Božjo Besedo in je v Duhu Gospod – neločljiv od svojega telesa in ima prek zedinjenja isto naravo s svojim Očetom, kajti tudi On²³⁸ je bitnostno spoznanje.

15. Kristusove »noge« so praktika in motrenje, in če bo (Oče) »položil pod njegove noge vse njegove sovražnike«,²³⁹ potem bodo vsi spoznali praktiko in motrenje.

16. Kristus je tisti, ki se nam je razodel (hkrati) iz bitnostnega spoznanja²⁴⁰ ter breztelesne in telesne narave.²⁴¹ Kdor pravi »dva Kristusa« ali »dva Sinova«, je podoben tistemu, ki pravi modrecu in modrosti dva modreca in dve modrosti.

17. Sveta moč je to, kar se vzpostavlja iz motrenja bivajočih resničnosti ter (motrenja) breztelesne in telesne narave.

237 *Kristus*: namreč kot Bogo-človek, v učlovečenju. V Evagrijevem trinitarnem nauku ne najdemo nobenega subordinacionizma.

238 On, tj. Oče.

239 1 Kor 15,25.

240 *bitnostnega spoznanja*, tj. Svete Trojice.

241 *breztelesne in telesne narave*, tj. celote ustvarjenih bitij.

18. Bil je čas, ko Kristus ni imel telesa,²⁴² toda ni časa, ko Božja Beseda ne bi bila v njem. Božja Beseda je namreč začela bivati v njem (hkrati) z njegovim porajanjem/nastankom [*havja*].

19. Spreobrnitev je vzpon iz gibanja, nekreposti in nevednosti k spoznanju Svete Trojice.

20. Pred gibanjem je bil Bog dober, mogočen, močan, stvarnik breztelesnih resničnosti, oče bitij, dovzetnih za smisel, in vsemogočni. Po gibanju je postal stvarnik teles, sodnik, upravitelj, zdravnik, pastir, učitelj, usmiljeni in prizanesljivi ter tudi vrata, pot, jagnje, véliki duhovnik skupaj z drugimi imeni, ki so izrečena na (razne) načine. On je Oče in Počelo tudi pred nastankom breztelesnih resničnosti: namreč Oče Kristusa in Počelo (izhajanja) Svetega Duha.

21. Krepost je odlikovano stanje duše, dovzetne za smisel: stanje, v katerem se ta težko vzgiblje k zlu.²⁴³

22. Če čutnozaznavne besede dajejo spoznati reči v prihodnjem svetu, bi očitno tudi modreci tega sveta prejeli nebeško kraljestvo. Ker pa zre (le) čistost uma in spoznanje naklanja le beseda, ki je primerna tej čistosti, so modreci tega sveta oddaljeni od spoznanja Boga.²⁴⁴

23. Kakor ta (čutnozaznavna) beseda tu uči o rečeh tega sveta, tako bo beseda duhovnega telesa dajala spoznati reči prihodnjega sveta.

24. Če bodo tisti, ki bodo v prihodnjem svetu postali angeli, vladali »nad petimi« oziroma »nad desetimi mesti«, je jasno, da bodo tudi prejeli spoznanje, ki lahko dušo, dovzetno za smisel, potisne od nekreposti h kreposti in od nevednosti k spoznanju Boga.

25. Če demoni niso bili zmožni v gnostiku spraviti v gibanje slabe misli, potem zaprejo njegove oči z velikim mrazom in jih potegnejo v težko spanje. Telesa demonov so namreč zelo mrzla, podobna ledu.²⁴⁵

26. Kakor ni ogenj sam v naših telesih, ampak je takšnost, ki je bila položena vanje, tako v telesih demonov ni niti zemlje niti vode, ampak (le) njuna takšnost, ki jo je tja vsejal Stvarnik.

²⁴² ko Kristus ni imel telesa: mišljen je Kristusov um, *noûs*.

²⁴³ Gr. fr. v Hausherr.

²⁴⁴ Gr. fr. v Hausherr.

²⁴⁵ Prim. O *mislih*, pogl. 33. Gl. fr. v Hausherr.

27. Če »vsi narodi/pogani pridejo in se priklonijo pred Gospodom«, ²⁴⁶ je jasno, da bodo prišli celo narodi/pogani, ki hočejo vojno. In če je tako, se bo vsaka narava bitij, dovzetnih za smisel, priklonila pred imenom Gospoda, ki daje spoznati Očeta, ki je v njem. To je namreč »ime, ki je nad vsemi imeni«. ²⁴⁷

28. Oče je porojevalec/roditelj bitnostnega spoznanja.

29. Oče je tisti, ki ima naravo, dovzetno za smisel, zedinjeno s spoznanjem Trojice.

30. Oče je tisti, ki ima naravo, dovzetno za smisel, zedinjeno z motrenjem bivajočih resničnosti.

31. Porojen je tisti, ki je bil po nečem porojen kakor po očetu.

32. Porojeno je to, kar je bilo po nečem porojeno kakor po stvarniku.

33. Ko Kristus ne bo več vtisnjen v različnih svetovih in v vsakovrstnih imenih, »se bo podvrgel« ²⁴⁸ Bogu Očetu in bo užival v spoznanju njega samega, njega, ki ni razdeljen v svetove in rast bitij, dovzetnih za smisel.

34. V svetovih bo Bog »preobrazil telo našega ponižanja v podobo veličastnega telesa« ²⁴⁹ Gospoda. Po vseh svetovih ²⁵⁰ pa nas bo preustvaril »v skladu s podobo svojega Sina«, ²⁵¹ saj je podoba njegovega Sina bitnostno spoznanje Boga Očeta.

35. Prek spodbujajočih uzrtij nas sveti angeli očiščujejo nekreposti in nas delajo brezstrastne. In prek teh uzrtij narave in božanskih smislov nas osvobajajo nevednosti ter nas napravljajo modrece in gnostike.

36. Ali ni »tisti, ki je bil ustvarjen, da je v posmeh Božjih angelov«, ²⁵² enak kot ta, ki je začel z gibanjem in je na začetku prestopil

²⁴⁶ Prim. Ps 86,9.

²⁴⁷ Flp 2,9. Gr. fr. v Guillaumont.

²⁴⁸ 1 Kor 15,28.

²⁴⁹ Flp 3,21.

²⁵⁰ Po vseh svetovih, tj. ko svetov ne bo več.

²⁵¹ Rim 8,29.

²⁵² Job 40,19; 41,25. Navedek je iz Septuaginte, ki se na tem mestu nekoliko odmika od masoretskega besedila.

meje nekreposti ter bil zato imenovan »začetek Božjih ustvarjenin«?²⁵³

37. Kakor žerjavi letijo v obliki črk, čeprav jih ne poznajo, tako tudi demoni recitirajo besede, (ki izpričujejo) strahospoštovanje do Boga, čeprav tega (strahospoštovanja) ne poznajo.

38. Umskozaznavni »križ« je prostovoljno mrtvičenje telesa, ki dopolnjuje Kristusovo čistost.

39. (Umskozaznavno) rojstvo Kristusa je preroditev našega notranjega človeka: Kristus ga je, ko ga je zgradil, kot dobri graditelj utemeljil na vogalnemu kamnu zgradbe svojega telesa.

40. (Umskozaznavno) Kristusovo križanje je mrtvičenje našega starega človeka, preklic obsodbe, ki je bila razglašena zoper nas, in odpuščanje, ki nas vrača v življenje.

41. Popolna odmaknjenost mehča strastni del duše in utrjuje njen razburljivi del.

42. Kristusova smrt je skrivnostno delovanje, ki pelje k večnemu življenju tiste, ki so v tem življenju upali vanj.

43. Božja previdnost spremlja svobodno voljo, vendar se Božja sodba ozira na red bitij, dovezetnih za smisel.

44. Duhovni dokaz je uresničitev reči, o katerih je prej božansko govoril Sveti Duh.

45. Niti eden izmed svetov ni bil nad prvim svetom. Rečeno je namreč, da je bil ta narejen iz temeljne takšnosti; borec²⁵⁴ in gnostik sta nas učila, da bodo v njej dovršeni vsi svetovi.

46. »Kithara« je praktična duša, ki jo ubirajo Kristusove zapovedi.²⁵⁵

47. Božja sodba bo vsakemu, ki bo sledil Jozuetu/Jezusu,²⁵⁶ dala, da bo vstopil v obljubljeni deželo,²⁵⁷ ko mu bo naklonila duhovno telo in svet, ki je zanj primeren. Tiste, ki zaradi obilja svojega imetja ne bodo mogli prejeti obljubljeni dežele, pa bo na bregovih Jordana namestila

²⁵³ Job 40,19.

²⁵⁴ Sir. nejasno.

²⁵⁵ Gr. fr. v Muyldermans, 1932.

²⁵⁶ Jozuetu/Jezusu: grška oblika Jozuetovega imena je *Iesoûs*.

²⁵⁷ Prim. 3 Mz 32,1–5 in Joz 1,14–15.

skladno z njihovim položajem.

48. »Psalterij«²⁵⁸ je um, ki ga ubira duhovno spoznanje.²⁵⁹

49. »Egipt« pomeni nekrepost, »puščava« praktiko, »Judova dežela« motrenje teles, »Jeruzalem« (motrenje) breztelesnih resničnosti, »Sion« pa je znamenje Trojice.

50. Vse, kar je del tega sveta, pripada telesni naravi – in vse, kar pripada tej, je del sveta.

51. Če je razumski del duše [*logistikón*] najdragocenejši izmed vseh njenih moči, ker je edini zedinjen z modrostjo, je prva izmed vseh kreposti modrost. Naš modri učitelj jo je namreč imenoval »duh posinovljenja«.²⁶⁰

52. Veliko strasti je v naši duši skritih, in čeprav jih ne zaznavamo, nam jih razkrivajo žive skušnjave. Zato moramo »varovati svoja srca z vso skrbjo«:²⁶¹ bati se moramo, da se ne bi nepričakovano pojavila stvar, zaradi katere imamo strast, in nas ne bi nenadoma napadli demoni ter bi mi storili kako izmed reči, ki se Bogu gnusijo.²⁶²

53. Umskozaznavna »puščica« je slaba misel, ki jo ustvari strastni del duše.

54. Če um razločuje besede in imena ter besede dajejo spoznati reči, potem um razločuje reči.

55. Um se približa umskozaznavnim resničnostim takrat, ko se ne zedinja več z mislimi, ki prihajajo iz strastnega dela duše.²⁶³

56. Če je rečeno, da je zrenje v čutnem zaznavanju in v misli, in če mora Kristus priti tako, kakor so ga apostoli videli, da se je vzpel v nebesa, naj kdo vendar pove, kako so ga videli. Vedeti pač moramo, da se Kristus v vsakem času resnično vzpenja v svetnikih, čeprav menimo, da se k drugim spušča.

57. Plačilo, ki ga bo narava, dovzetna za smisel, prejela pred Kri-

258 Ali: harfa.

259 Gr. fr. v Muyldermans, 1932.

260 Rim 8,15. Gr. fr. v Hausherr.

261 Prg 4,23.

262 Gr. fr. v Hausherr.

263 Gr. fr. v Hausherr.

stusovim sodnim prestolom, so duhovna telesa ali pa temna telesa – in motrenje oziroma nevednost, ki tem telesom ustrezata. Zato je rečeno, da bo Kristus, ki ga pričakujemo, prišel za ene kakor tisto²⁶⁴ in za druge kakor ono.²⁶⁵

58. Rečeno je, da bodo tista izmed teles, ki bodo dana po spremeni, duhovna. Ali pa se bo tako na koncu zgodilo zaradi snovi ali orodij, ki jih bodo imela – to resnično preiskuj tudi ti.

59. Božja previdnost je dvojna; prvi del, kakor je rečeno, ohranja sestav teles in breztelesnih resničnosti, drugi del pa bitja, dovzetna za smisel, od nekreposti in nevednosti potiska h kreposti in k spoznanju.

60. Um, ki je oropan duhovnega nauka oziroma mu manjkajo semena, ki jih vseje Sveti Duh, je neploden.

61. Če je »Bog Bog živih in ne mrtvih«²⁶⁶ in če po svetem Mojzesu rotilci duhov »vprašujejo mrtve«,²⁶⁷ potem zarotilka ni vzdignila od mrtvih Samuela,²⁶⁸ saj ta ni mrtev, ampak živ.

62. Neplodna je tista duša, dovzetna za smisel, ki se zmeraj uči in ne more priti do resničnega spoznanja.²⁶⁹

63. Kakor tiste, katerih vid je bolan in gledajo sonce, ovirajo njihove solze in v zraku vidijo privide, tako tudi čisti um, kadar ga teži jeza, ne more prejeti duhovnega motrenja, ampak zre (nekaj) kakor meglo, ki leži nad rečmi.²⁷⁰

64. Kakor nas je naš Odrešenik s čutnozaznavno ozdravitvijo hromega²⁷¹ razsvetlil glede umsko zaznavne ozdravitve in s tem, kar je razkrito, potrdil to, kar je skrito, tako nam je tudi s čutnozaznavnim izhodom Izraelovih sinov pokazal izhod iz nekreposti in nevednosti.

65. »Skrivnost« je duhovno motrenje, ki ni dostopno vsakomur.

264 Tj. duhovno telo in motrenje.

265 Tj. demonsko telo in nevednost.

266 Mt 22,32 isl.

267 5 Mz 18,11.

268 Prim. 1 Sam 28,7–20.

269 Gr. fr. v Hausherr.

270 Gr. fr. v Hausherr.

271 Prim. Mt 9,2–7.

66. »Kamnit nož«²⁷² je nauk Kristusa, našega Odrešenika, ki s spoznanjem obrezuje um, prekrit s strastmi.

67. Bolj ko svetovi naraščajo/rastejo, bolj nam bodo tudi imena in uzrtja, ki so tem (svetovom) primerna, dajala spoznati Sveto Trojico.

68. Podreditev je privolitev volje narave, dovzetne za smisel, zaradi spoznanja Boga.

69. Angeli vidijo ljudi in demone, ljudje ne vidijo ne angelov ne demonov, demoni pa vidijo samo ljudi.

70. Podreditev je šibkost narave, dovzetne za smisel – narave, ki ne more prestopiti meja svojega reda. Tako je namreč (Oče) – po Pavlovih besedah – »položil vse pod njegove (tj. Sinove) noge«.²⁷³

71. Kakor čutnozaznavni narodi/pogani nasprotujejo čutnozaznavnemu Izraelu, tako umskozaznavni narodi/pogani nasprotujejo umskozaznavnemu Izraelu.

72. Nekaj je uzrtje snovi, nekaj drugega pa uzrtje takšnosti, ki lahko daje spoznati snov; nekaj je uzrtje notranjega dela snovi blizu prvin; nekaj drugega je uzrtje čutnih prvin; nekaj je motrenje telesa in spet nekaj drugega motrenje človeškega orodja.

73. Um ni Božja podoba zato, ker je breztelesen, ampak zato, ker je ustvarjen kot dovzetan za Boga. Če bi namreč bil Božja podoba zato, ker je breztelesen, bi bil bitnostno spoznanje in ne bi bil ustvarjen kot Božja podoba prek dovzetnosti (za Boga). Toda preišči, ali je ista stvar to, da mora biti breztelesen, in to, da je dovzetan za spoznanje, ali pa se to dvojje razlikuje, namreč kakor pri (človeku), upodobljenem v kipu, in njegovem kipu (samem).

74. Kristus bo prišel pred sodbo sodit žive in mrtve, po sodbi pa bo spoznan, saj je »Gospod spoznan zaradi sodbe, ki jo izreka«.²⁷⁴

75. Prvo spoznanje, ki je v bitjih, dovzetnih za smisel, je spoznanje Svete Trojice; potem je nastalo gibanje svobode, previdnost, ki pomaga in ne zapušča, nato sodba in znova gibanje svobode, previdnost, sodba in to vse do Svete Trojice. Tako je sodba postavljena med gibanje

272 Joz 5,2–3.

273 1 Kor 15,27.

274 Ps 9,17.

svobode in Božjo previdnost.

76. Če je »tisti, ki se je povzpел nad vsa nebesa«, »dopolnil vse«,²⁷⁵ je jasno, da se je vsaka izmed trum nebeških moči resnično naučila uzrtij, ki se nanašajo na previdnost: uzrtij, s katerimi hitro potiskajo h kreposti in k spoznanju Boga vse, ki so jim podrejeni.

77. Ali je Gabriel oznanil Mariji Kristusov izhod od Očeta ali njegov prihod iz sveta angelov v svet ljudi?²⁷⁶ Preiskuj tudi glede apostolov, ki so živeli z njim v njegovi telesnosti, ali so prišli z njim iz sveta, ki ga vidimo, ali iz kakega drugega sveta oziroma svetov, in ali so prišli samo nekateri izmed njih ali pa vsi. Še več, preiskuj tudi, ali so postali Kristusovi učenci zaradi stanja duše, v katerem so bili.

78. Enakovredno telesu je to, kar mu je enako v takšnosti.

79. Kristusovo telo je iste narave z našim telesom in njegova duša je iste narave z našimi dušami. Toda Beseda, ki je bitnostno v njem, je iste bitnosti z Očetom.

80. Enakovredno hipostazi [*qnoma*], dovzetni za smisel, je to, kar ji je enako v spoznanju.

81. Kakor ni mogoče, da bi bila narava, dovzetna za smisel, s telesom zunaj sveta, tako tudi ni mogoče, da bi bila lahko v svetu zunaj telesa.

82. Rečeno je, da je Bog v telesni naravi kakor je stavbenik v stvarih, ki jih je naredil, in rečeno je, da je kakor ta (tj. stavbenik) tudi Bog v kipu, če bi pač zase naredil lesen kip.

83. Rečeno je, da um zre reči, ki jih pozna, in da ne zre reči, katerih ne pozna. Zato ne ovirajo spoznanja Boga vse misli, ampak samo tiste, ki napadajo razburljivi in želelni del duše ter so v nasprotju z naravo.

84. Razburljivi del duše je združen s srcem, kjer je tudi njen um. Njen želelni del pa je združen z mesom in s krvjo, saj je za nas nujno, da »odstranimo iz srca jezo in nekrepost iz mesa«.²⁷⁷

85. Če vse moči, ki jih imamo skupaj z zvermi, pripadajo telesni naravi, potem se očitno zdi, da razburljivi in želelni del duše nista bila

²⁷⁵ Ef 4,10.

²⁷⁶ Prim Lk 1,36–38.

²⁷⁷ Prd 11,10.

pred gibanjem ustvarjena skupaj z naravo, dovzetno za smisel.

86. Sveti angeli poučujejo nekatere ljudi z besedo, druge opozarjajo s sanjami, spet druge očiščujejo z nočnimi grozotami – nekatere pa vračajo h kreposti z udarci.²⁷⁸

87. Um je po Salomonovi besedi združen s srcem. In svetloba, ki se mu pokaže, menda prihaja iz čutnozaznavne glave.

88. Z nami za naše odrešenje ne delajo samo sveti angeli, temveč tudi zvezde same, saj so se tudi v Barakovih dneh z neba bojevale s Sisarajem.²⁷⁹

89. Kakor je bil naš Odrešenik v tem svetu »prvorojenec med mrtvimi«, ²⁸⁰ tako bo v prihodnjem svetu »prvorojenec med mnogimi brati«. ²⁸¹

90. Kdor bo dosegel duhovno spoznanje, bo pomagal angelom in bo duše, dovzetne za smisel, vodil od nekreposti h kreposti in od nevednosti k spoznanju.

– Preiskujte naše besede, o naši bratje, in z gorečnostjo razlagajte znamenja stotic v številu šestih dni stvarjenja.

Šest stotic blaženega Evagrija je končanih.

278 Gr. fr. Gehin.

279 Prim. Sod 5,20.

280 Kol 1,18.

281 Rim 8,29.

MOTRENJA

(*Skémmata; Capita cognoscitiva*)

Prevod *Motrenj* sloni na izdajateljskem delu, ki ga je opravil orientalist J. Muyldermans leta 1931: najprej je objavil izvornik spisa na osnovi treh rokopisov, ki jih hranijo v Parizu, nato pa še temeljito študijo o njegovih sirskih in armenskih prevodih.¹ *Motrenja* so izjemno pomemben tekst, saj je v njem »artikulirano središče Evagrijeve teologije – in ‚teologija‘ v njegovem smislu je srečanje molitvenega uma z Bogom. Evagrij tu vztraja, da je sveto jedro človeške osebe očiščeni um (*noûs*); ta je ‚Božji kraj‘, nekakšna notranja gora Sinaj, kjer človek srečuje ‚safirno luč‘ Trojice.«²

191

Strukturno so *Motrenja* sestavljena iz dveh delov, *Gnostičnih poglavij* (1–39) in izrekov *O mislih* (40–62). Trije grški rokopisi³ vsebujejo le drugi del (40–62 in 81–83), vendar – v primerjavi z besedilom, ki ga je izdal Muyldermans – v ponekod drugačni različici in drugačnem zaporedju poglavij. Poleg tega vsebujejo še 3 dodatna poglavja: za drugim delom *Motrenj* namreč sledi izbor iz poglavij spisa *O mislih*. Obe besedili sta bili združeni pod naslovom *O različnih mislih*.

Na podlagi mnenja Mar Babaja, igumana samostana Izla (569–628) in pisca komentarja *Gnostičnih poglavij*, ki ga je Frankenberg izdal skupaj z Evagrijevim delom, se je v sirskem izročilu oblikovalo prepričanje, da so *Motrenja* dodatek k velikim *Gnostičnim poglavjem*: 60 poglavij spisa naj bi dopolnjevalo 540 poglavij Evagrijevega najobsežnejšega metafizičnega dela.

Poglavja 1–39 *Motrenj* so bila vključena v t. i. »nepristno dopolnilo« (»psevdo-suplement«) *Gnostičnih poglavij*, kar kaže na to, da so morda krožila tudi kot posebna zbirka.

-
- 1 *Evagriana, Extrait de la revue Le Muséon 44, augmenté de Nouveaux fragments grecs inédits*, Pariz 1931, str. 369–83; Évagre le Pontique. *Les Capita cognoscitiva dans les versions syriaque et armenienne*, v: *Le Muséon*, 47 (1934), str. 73–106.
 - 2 W. Harmless in R. R. Fitzgerald, *The Sapphire Light of the Mind: The Skémmata of Evagrius Ponticus*, v: *Theological Studies* 62.3 (2001), str. 502.
 - 3 Amorgos, Mone Chozobotissas 10; Montecassino, Archivio e Biblioteca Abbaziale 231 in El Escorial Y.III.4 (274). Prim. A. Guillaumont, SC 170, str. 155–6, 161–2, 301–2. Drugi del *Motrenj* se kot posebno besedilo pojavlja tudi v sirskih rokopisih.

Prvi del: Gnostična poglavja

1. Kristus, v kolikor je Kristus, ima bitnostno spoznanje: kot Stvarnik ima smisle vekov, kot Netelesni pa smisle netelesnih bitij.

2. Če nekdo hoče videti stanje uma, naj se oropa vseh uzrtij (*noémata*) in potem bo videl sebe, podobnega safiru ali barvi neba; tega pa ni mogoče doseči brez brezstrastja – (ta človek) namreč potrebuje sodelovanje Boga, ki mu vdihuje sonaravno luč.⁴

3. Brezstrastje je mirno stanje za smisel dovzetne duše: stanje, sestavljeno iz krotkosti in čistosti.⁵

4. Stanje uma je umsko zaznavna višina, podobna barvi neba: v času molitve nad to višino pride luč Svete Trojice.⁶

5. Kristus je za smisel dovzetna narava, ki ima v sebi to, kar označuje golob, ki prileti nadenj.⁷

6. Kadilnica je čisti um v času molitve – čisti um, ki se ne dotika nobene čutnozaznavne stvari.⁸ Skladno s krepostjo bomo eno na osmi dan,⁹ skladno s spoznanjem pa bomo (eno na poslednji dan).¹⁰

7. Poljub uma je nekaj graje vrednega: strastno uzrtje čutnozaznavne stvari.¹¹ Zato Odrešenik pravi učencem: »Nikogar ne pozdravljajte na poti kreposti.«¹²

4 sonaravno luč db. sorodno luč; mišljena je luč, ki je navzoča ob »naravi« (tj. bistvu določene stvari) hkrati z njenim bivanjem. Za biblični kontekst prim. 2 Mz 24, 9-11, pri Evagriju pa *O mislih* 39 in za komentar W. Harmless in R. R. Fitzgerald, nav. d., ter D. E. Christie, *The Blue Sapphire of the Mind: Notes for a Contemplative Ecology*, Oxford/New York 2012, 2. poglavje. To poglavje *Motrenj* navaja Gregor Palamas (pod imenom sv. Nila) v spisu *Kseni – o strasteh in krepostih*, PG 150, stolp. 1081 B 8–14.

5 čistosti ali: preiščenosti; duhovnega zdravja (*sophrosýne*).

6 Prim. *O molitvi* 53, *Pismo* 58. Tudi to poglavje beremo pri Palamasu, nav. d., 1081 B 4–8.

7 Prim. Mt 3,16 in vzpor.

8 Prim. *O molitvi* 1; 76–77.

9 Prim. 5 Mz 23,36.39.

10 Prim. Jn 6,39.40.44.54.

11 Prim. *Sholije k Pregovorom* 7,13.

12 Lk 10,4.

8. Razburljivost je moč duše, ki uničuje (grešne) misli.¹³
9. Motrilni um je »pasji« zaradi gibanja razburljivosti, saj odganja vse strastne misli.
10. Dejavni um je (tudi) »pasji«, saj laja na vse krivične misli.
11. Vzgoja¹⁴ je zanikanje brezbožnosti in svetnih poželenj.
12. Strah je izdaja misli, ki nam prihajajo na pomoč.
13. Demonska misel je podoba čutnozaznavnega človeka: podoba, ki se vzpostavlja razumsko:¹⁵ um, ki se giblje strastno skupaj s to podobo, nekaj govori ali udejanja nepostavno, na skrivaj, v skladu z malikom, ki se je prikradel noter, ko je to misel nasledil.¹⁶
14. Puščavnik je, kdor v svetu, vzpostavljenem skladno z razumom,¹⁷ živi pobožno in pravično.
15. Praktik je človek, ki pravilno uporablja, kar mu je dal Bog.
16. Dejavni um je tisti, ki vedno brezstrastno sprejema uzrtja tega sveta.
17. Um dojema na štiri načine; prvi je prek oči, drugi prek sluha, tretji prek spomina, četrti prek mešanja.¹⁸ Prek oči sprejema le uzrtja, ki oblikujejo; prek sluha tako tista, ki oblikujejo, kot tista, ki ne – saj beseda (*lógos*) označuje tako čutom kot zgolj motrenju dostopne resničnosti. Spomin in mešanje pa sledita sluhu – oba namreč oblikujeta um, a ga ne oblikujeta na način, ki bi posnemal sluh.
18. V telesih obstajata enobitnost in drugobitnost,¹⁹ v ne-

13 To je za Evagrija edina naravna in dovoljena raba razburljivosti in jeze; prim. *Praktik* 24.

14 Vzgoja: tu predvsem v pomenu praktičnega življenja. O razmerju vzgoje in modrosti prim. *Sholije k Pregovorom* 1,2; *O mislih* 8, 23.

15 razumsko db. skladno z razumom (*diánoia*).

16 v skladu z malikom, ki se je prikradel noter, ko je to misel nasledil ali: oziraje se na podobe, ki prihajajo v sosledju, po vplivu (demon). Podrobneje o demon-skih mislih prim. *O mislih* 25.

17 Prim. *Motrenja* 38–39; *KG* 5, 12; 5, 39; 5, 41–42; *Pismo* 39.

18 Prim. *O mislih* 4, 1–6; 41; *O molitvi* 62.

19 W. Harmless in R.R. Fitzgerald »enobitnost« in »drugobitnost« tu in v nadaljevanju prevajata kot »enost v biti (*oneness-in-being*) in »razlika v biti«

telesnih resničnostih pa samo enobitnostnost. V spoznanjih je drugobitnostnost, saj nobeno izmed motrenj ni isto, kakor je motrenje zvezd.²⁰ V Trojici obstaja le enobitnostnost, saj (v njej) ni različnih podležečih resničnosti, kot so pri motrenjih. Tudi ni sestavljena iz več bitnosti, kot velja glede teles – zdaj govorim o bitnostih, ki prispevajo k opredelitvi, katera pojasnjuje bitno kajstvo (*tò tí êînai*) podležečega (*tò hypokeímenon*) – toda ne tako kot pri netelesnih resničnostih. O teh namreč pravimo, da so enobitnostne, ker so dovezetne za isto spoznanje.

19. Ker um jemlje (strastne) misli iz petih čutov, moramo biti pozorni na to, iz katerega čuta nastajajo nadležnejše. In očitno je, da iz sluha, saj »boleča/žaljiva (beseda)« skladno s pregovorom »vznemiri človekovo srce«. ²¹

20. Ko um biva v praktiki, se nahaja v uzrtjih tega sveta; ko biva v spoznanju, prebiva v motrenju, in ko se znajde v molitvi, je v brezobličnem,²² ki se imenuje »Božji kraj«. Sam bo torej videl enobitnostnost in drugobitnostnost v telesih in motrenjih²³ – in tudi v Bogu. Kolikor se nanaša na Boga, to očitno sodi med nemogoče reči, saj je bitnostno spoznanje neočitno in nima nobene premene²⁴ glede na bitnostno spoznanje.

(*difference-in-being*) in v opombi opozarjata, da »Evagrij v tem pretanjenem in precej nejasnem poglavju evocira terminologijo sporov o Trojici. Nicejska veroizpoved govori o Kristusu kot o tistem, ki je ‚enega bistva‘ (*homooúsios*) z Očetom. V razpravah med petdesetimi in sedemdesetimi leti četrtega stoletja je pojem služil kot slogan za privržence nicejske veroizpovedi, medtem ko je *heteroúsios* postal ključni pojem za Aetija, Evnomija in t. i. neo-arjansko stranko« (W. Harmless in R.R. Fitzgerald, nav. d., str. 524, op. 88).

20 Prim. 1 Kor 15,40–41 in KG 3.37, 3.62, 4.31.

21 Prg 12, 55.

22 brezobličnem: A. Guillaumont na podlagi sirskega prevoda (*Psevdo-dopolnilo* 21) predlaga branje »brezoblični luči«.

23 enobitnostnost in drugobitnostnost v telesih in motrenjih: Harmless in Fitzgerald »motrenja« razumeta kot »motrenjske stvari« (*contemplative things*), tj. resničnosti, ki jih motrimo.

24 premene ali: priobčitve (*parallagé*). Harmless in Fitzgerald razumeta stavek drugače: *Parallagé* – kar lahko pomeni prehajanje iz roke v roko, spremembo položaja, alternacijo, izmenjavo ipd. – spreminjata v »vzporednost« in prevajata: »spoznanje Biti je nerazodevanjsko in nima vzporednosti s spoznanjem biva-jočega« (*knowledge of Being is un-revelatory and has no parallel to knowledge of being*).

21. Nekatere izmed skušnjav ljudem prinašajo užitke, druge žalosti, tretje pa telesne bolečine.

22. Um včasih prehaja od uzrtja k uzrtjem; drugič od motrenja k motrenjem in od motrenja k uzrtjem; včasih pa prehaja tudi od brezobličnega stanja k uzrtjem ali motrenjem in od teh spet teče nazaj k brezobličnemu spoznanju. To se mu dogaja v času molitve.

23. Um ne more v sebi videti Božjega kraja, če ni postal višji od vseh uzrtij, ki se nanašajo na stvari. Ne bo pa postal višji, če si ne bo slekel strasti, ki ga prek uzrtij vežejo na čutnozaznavne stvari. In strasti bo odložil prek kreposti, gole misli prek duhovnega motrenja – duhovno motrenje pa bo odložil tedaj, ko se mu pokaže Luč.²⁵

24. Démonične misli slepijo levo oko duše, ki se posveča motrenju nastalih²⁶ resničnosti.

25. Od svetega Davida smo se jasno poučili o tem, kaj je Božji kraj. Pravi namreč: »Znašel se je v miru in njegovo bivališče je na Sionu.«²⁷ Božji kraj je torej za smisel dovzetna duša, Njegovo prebivališče pa je lučno-oblični um, ki je zavrnil svetne užitke in se naučil opazovati smisle zemlje.

26. Molitev je stanje uma, ki uničuje vsako zemeljsko uzrtje.²⁸

27. Molitev je stanje uma, ki nastaja zgolj zaradi luči Svete Trojice.

28. Prošnja je pogovor²⁹ z Bogom, združen z moledovanjem – pogovor, ki se nanaša na pomoč ali vsebuje prošnjo za dobrine.

29. Zaobljuba je prostovoljna obljava dobrin.

30. Priprošnja je prošnja, ki jo pomembnejši (človek)³⁰ prinese pred Boga za rešitev drugih.

31. Had je nesvetlo območje, izpolnjeno z večno temino in mrakom.³¹

25 Prim. skoraj identično besedilo v *O mislih* 40.

26 nastalih tj. ustvarjenih. Prim. začetek 42. poglavja *O mislih*.

27 Ps 75,3.

28 Prim. *O molitvi* 70.

29 pogovor ali: druženje (*homilía*).

30 pomembnejši (človek) db. večji. Poglavja 28–30 se navezujejo na 1 Tim 2,1.

31 Prim. 33 poglavij, 25.

32. Gnostik je najemni delavec, najet za en dan.³²

33. Praktik je mezdni delavec, ki čaka na svoje plačilo.

34. Um je tempelj Svete Trojice.³³

35. Utešeni um je motrilec vseh vekov.

36. Nečist je tisti um, ki se pri čutnozaznavnih stvareh mudi s strastjo, vredno graje.

37. Želja je moč duše, ki uničuje jezo.

38. (Praktik) je, kdor pobožno in pravično živi v svetu, ki obstaja skladno z razumom.

39. Motrilec je, kdor ustvarja čutnozaznavni svet skladno z razumom – zgolj zaradi svojega spoznanja.

Drugi del: O mislih

40. Nekatere izmed misli se nam dogajajo kot živim bitjem,³⁴ druge kot ljudem. Kot živim bitjem se nam dogajajo tiste, ki izvirajo iz poželjivosti in razburljivosti, kot ljudem pa tiste, ki izhajajo iz duhovne naveličanosti, domišljavosti in napuha. Tiste, ki izvirajo iz žalosti, prihajajo v nas kot mešane, tj. v kolikor (smo živa bitja, a) tudi ljudje.

41. Nekatere izmed misli vodijo, druge pa sledijo. Vodijo tiste, ki izvirajo iz napuha,³⁵ sledijo pa tiste, ki izhajajo iz razburljivosti.

42. Tudi izmed misli, ki vodijo, so nekatere spet vodilne v razmerju do drugih, te pa jim sledijo. Vodilne so tiste, ki izvirajo iz požrešnosti, sledijo pa tiste, ki nastajajo iz nečistosti.

43. Nekatere izmed misli, ki prvim sledijo, so vodilne, druge pa sledijo. Vodilne izhajajo iz žalosti, te, ki sledijo, pa izhajajo iz jeze, saj – v skladu s pregovorom – »boleča beseda zbudi jezo«.³⁶

32 Za to in naslednje poglavje (primerjava praktičnega in gnostičnega življenja) prim. *Gnostik* 1–3; KG 5, 65.

33 Prim. *O osmih hudobnih duhovih* 4.

34 živim bitjem ali: živalim (*zôia*). Prim. *O mislih* 18.

35 napuha: različica dveh gr. rokopisov, ki jo izpričuje tudi sirski prevod, se glasi »poželjivosti«.

36 Prg 15,1.

44. Nekatere izmed misli so brezsnoвне, druge imajo malo snovi, tretje pa je imajo mnogo. Tiste brez snovi izvirajo iz prvega napuha, tiste z malo snovi iz nečistosti, tiste z mnogo snovi pa iz domišljavosti.³⁷

45. Nekatere izmed misli škodujejo zaradi časa;³⁸ druge zaradi strnjanja (z njimi), tretje pa zaradi dejanskega greha. Tiste, ki škodujejo le zaradi časa, so naravne; tiste, ki škodujejo zaradi časa in dejanskosti (greha), so protinaravne: (takšna je) demonska (misel) in tista, ki izhaja iz slabe odločitve (*proairesis*).

46. Dobri misli sta zoperstavljeni dve misli: demonska in tista, ki izhaja iz slabe odločitve;³⁹ slabi misli pa so zoperstavljene tri misli: tiste, ki izhajajo iz narave, iz pravilne odločitve in iz angela.

47. Nekatere izmed misli imajo svoje snovi od zunaj. Misli nečistosti pa jih imajo iz telesa.

48. Nekatere izmed misli se porajajo iz gibajoče se duše; druge pa v njej nastajajo od zunaj, od demonov.

49. Nekatere izmed nečistih misli nam Boga kažejo kot krivičnega, druge kot nemočnega, tretje kot neusmiljenega. Kot krivičnega nam kažejo misli, ki izvirajo iz nečistosti in domišljavosti; misli, ki izhajajo iz drugotnega napuha, nam ga kažejo kot nekoga, ki je pristranski;⁴⁰ misli, ki izhajajo iz prvega napuha, nam ga kažejo kot nemočnega; (vse) ostale misli pa nam ga kažejo kot krivičnega.

50. Nekatere izmed misli se nam dogajajo kot samotarjem, druge pa kot svetnim ljudem.

51. Vsaki misli sledi užitek – razen mislim, ki izvirajo iz žalosti.⁴¹

52. Nekaterim mislim so lastne domišljajske predstave, ki predhodijo njihovim lastnim spoznanjem; drugim pa so lastna spoznanja.

53. Prva izmed vseh misli je misel samoljubja; tej jih sledi osem.

54. Nekatere izmed misli izhajajo iz zahteve, druge pa iz skupne vojne.

37 Prim. *O mislih* 14.

38 zaradi časa: namreč časa, ko se pri njih zadržujemo.

39 Prim. *Praktik* 30.

40 ki je pristranski db. se ozira na osebo.

41 Prim. *Motrenja* 61; *O mislih* 12.

55. Nekatere izmed misli oblikujejo razum, druge pa ga ne oblikujejo. Oblikujejo ga tiste, ki izhajajo iz vida, ne oblikujejo pa ga tiste, ki v nas prihajajo iz drugih čutnih zaznav.

56. Nekatere izmed misli so v skladu z naravo, druge pa so proti njej; in v nasprotju z naravo so tiste, ki izhajajo iz poželjivosti in razburljivosti, v skladu z naravo pa so tiste, ki izhajajo iz očeta, matere, ženske in veščin.

57. Potem ko smo druge misli že premagali, v nas prihajajo le misli domišljavosti in napuha.⁴²

58. Vsem mislim je skupno to, da škodujejo.

59. Izmed gibajočih se strasti se nekatere gibljejo zaradi spomina, druge zaradi čutne zaznave, tretje pa zaradi demonov.

60. Vse nečiste misli, najsi nastajajo zaradi poželenja, razburljivosti ali žalosti, vklepajo um v vezi.

61. Samo misli, ki nastajajo iz žalosti, uničujejo vse (druge) misli.

62. Uzrtij, ki nastajajo iz čutne zaznave, je pet, tistih, ki nastajajo iz spomina, pa deset. Izmed teh je pet čistih, če ravnamo dobro, pet pa nečistih, če se vedemo slabo; iz angelov izhaja pet duhovnih uzrtij; iz demonov tudi pet. Pet izmed teh jih izhaja iz vida: iz dobrega in slabega spomina, iz angela, iz vida, od demonov. Izmed teh sta dve pokvarjeni: tista, ki izvira iz slabega spomina, in tista, ki prihaja od demonov, ki posnemajo gledanje. Tri uzrtja so čista, brezobličnih pa je osemindvajset.

⁴² Prim. *Praktik* 31; *O mislih* 14.

SAMOTARJEM V SAMOSTANIH IN SKUPNOSTIH

(*Pròs tous en koinobíois è synodíais monachóús,*
Sententiae ad monachos)

Spis *Samotarjem v samostanih in skupnostih* so že zgodaj povezovali s *Spodbudo devici*, kakor kažejo prve reference nanj, ki jih najdemo v delih Hieronima in cerkvenih zgodovinarjev Sokrata in Genadija iz Marseilla.¹ Leta 1912 je oba spisa izdal Hugo Gressmann.² Ohranjenih grških rokopisov je malo (devet za *Samotarjem* in le dva za *Devici*); obe besedili pa sta bili dvakrat prevedeni v latinščino in videti je, da sta bila prevoda zelo priljubljena branje.³

Samotarjem v samostanih in skupnostih in *Spodbuda devici* se zgludeta po svetopisemski knjigi *Pregovorov* in v obliki izrekov predstavljata povzetek Evagrijevega asketskega nauka; književno zvrst Evagrij naznači v začetnih dveh verzih (1–2) in zaključku (137).

Jeremy Driscoll je podrobno analiziral strukturo obeh del in pokazal, kako ta določa njun pomen.⁴ Če razberemo vzorec celote, se obogati sporočilnost posameznega izreka; ta nikoli ni na svoje mesto postavljen naključno. Takšno holistično branje izpostavlja pregovore kot variacije na naslednje teme: (1) odnos med umom, dušo in telesom; (2) razmerje treh delov duše; (3) osem pglavitnih grešnih misli in njihovo zaporedje; (4) razločevanje duhovnega življenja na praktiko in gnostiko, dejavno askezo in spoznanje; (5) razločevanje različnih stopenj spoznanja. Po

1 Prim. Hieronim, *Pismo Ktezifontu* 133.3 (CSEL 56), str. 246; Sokrat, *Cerkvena zgodovina* 4, 23 (PG 67, 51665–7); Genadij, *O slovitih možeh* (izd. E. C. Richardson, v: *Texte und Untersuchungen* 14 (1895), str. 6). Po domnevi G. Bungeja se Hieronimove besede ne nanašajo na ti dve besedili, temveč na Evagrijevo korespondenco; prim. *Euagrios Pontikos, Briefe aus der Wüste*, Trier 1986, str. 195–7.

2 H. Gressmann, *Nonnenspiegel und Monchsspiegel des Euagrios Pontikos*, *Texte und Untersuchungen*, 39 (1913), str. 143–65.

3 Prim. J. Leclercq, *L'ancienne version latine des Sentences d'Évagre pour les Moines*, v: *Scriptorium*, 5 (1951), str. 195–213; PL 20. 1181–6 = PG 40. 1277–82; A. Wilmart, *Les versions latines des Sentences d'Évagre pour les Vierges*, v: *Revue Benedictine*, 28 (1911), str. 143–53; PL 20, stolp. 1185–8 = PG 40, stolp. 1283–6. V zgodnjem srednjem veku so ta prevod brali v samostanih Fleury, Corbie in Sankt Gallen.

4 J. Driscoll, *Ad Monachos of Evagrius Ponticus. Its Structure and a Select Commentary*, Rim 1991 (knjiga vsebuje tudi izdajo grškega besedila brez kritičnega aparata); za poljudnejši prikaz prim. isti: *The Mind's Long Journey to the Holy Trinity. The Ad Monachos' of Evagrius Ponticus*, Collegeville, Minn. 1993.

Driscollovi analizi spis obravnava duhovno napredovanje ali vzpon, ki se začenja s praktiko (se pravi z asketskim prizadevanjem za kreposti in bojem zoper pokvarjene misli), nadaljuje z dinamično razumljenim »brezstrastjem« (v katerem se začenja gnostično življenje motrenja naravnih logosov) in se dopolni v motrenju Svete Trojice, teologiji v najvišjem smislu, ki jo podari Božja milost.

Praktično življenje obravnavajo izreki 3–106, gnostično pa 107–136. Razdelitev – skladno z Evagrijevim naukom, ki poudarja zrcaljenje celote v delu in neostre delitve med etapami vzpona proti Bogu ter tesno povezanost med teorijo in prakso vse do vrhunca duhovnega življenja – nima ostrih meja: tako odsek, posvečen praktiki, večkrat anticipira »gnostične« nauke, odsek o gnostiki pa opozarja na boje, ki jih mora do smrti bojevati tudi tisti, ki je na videz že dosegel brezstrastje.⁵

Božji dediči, poslušajte Božje besede; sodediči s Kristusom,⁶ sprejmite Kristusove izreke, da jih boste izročili v srca svojih otrok in jih boste poučili o besedah modrecev.

1. Dober oče vzgaja svoje sinove;⁷ slab oče jih bo pogubil.
2. Vera je počelo ljubezni; smoter ljubezni pa je spoznanje Boga.
3. Strahospoštovanje do Gospoda bo ohranilo dušo;⁸ dobro samobvladovanje jo bo okrepilo.
4. Človekova vztrajnost poraja upanje; dobro upanje bo človeka povečalo.⁹

5 Za analizo jezika v spisu prim. C. Morrone, *La lingua delle Sentenze ai monaci di Evagrio Pontico*, v: *Studi bizantini e neogreci. Atti del IV Congresso nazionale di studi bizantini*, Lecce, 21–23 aprile 1980 – Calimera, 24 aprile 1980, Galatina 1983, str. 397–402; za kratke komentarje k poglavjem in filološko analizo virov izrekov pa F. Ruppert in W. Eisele (izd.), *Worte an die Mönche; Worte an eine Jungfrau = Sententiae ad monachos; Sententiae ad virginem*, Münsterschwarzach 2012.

6 Prim. Rim 8,16–17. Sinkewicz šteje ta uvodni stavek že kot prvo poglavje, zato se štetje drugih pri njem premakne.

7 Prim. Prg 1,24.

8 Prim. Prg 1,7; 9,10.

9 Prim. Rim 5,3–5.

5. Kdor podredi svoje meso, bo brezstrasten; kdor ga hrani, bo zaradi njega trpel bolečine.¹⁰

6. Duh nečistosti se nahaja v telesih tistih, ki sebe ne obvladujejo, duh čistosti (*sophrosýne*) pa v dušah tistih, ki se obvladujejo.

7. Odmaknjenost, združena z ljubeznijo, očiščuje srce; odmaknjenost, združena s sovraštvom, ga vznemirja.

8. Bolje je biti (eden izmed) tisočerih v ljubezni kot pa samotarski posameznik, s katerim se v nedostopnih jamah družijo sovražstvo.

9. Kdor na svojo dušo privezuje zamero, je kot nekdo, ki skriva ogenj v plevah.

10. Ne dajaj svojemu telesu obilja hrane in ne boš videl zlih domišljjskih predstav v spanju, kajti kakor plamen sežge grmičevje, tako lakota ugasne sramotne domišljjske predstave.

11 Razburljiv človek bo preplašen, krotek pa bo brez strahu.¹¹

12. Močan veter odganja oblake, zamera pa um žene proč od spoznanja.

13. Človek, ki moli za svoje sovražnike, bo prost zamere;¹² kdor bližnjemu prizanaša s svojim jezikom, ga ne bo užalil.

14. Če ti gre brat na živce, ga povabi k sebi domov ali ne omahuj iti k njemu, ampak pojej svoj kruh v njegovi družbi, kajti če boš tako ravnal, boš rešil svojo dušo in v času molitve zate ne bo ovire.¹³

15. Kakor se ljubezen veseli v uboštvu, tako sovraštvo uživa v bogastvu.

16. Bogataš ne bo dosegel spoznanja in kamela ne bo prišla skozi šivankino uho. Vendar niti prvo niti drugo ni nemogoče pri Gospodu.¹⁴

17. Kdor ima rad denar, ne bo videl spoznanja; kdor ga kopiči, bo omračen.

10 Izreki 1–5 predstavljajo »verigo kreposti«; prim. tudi *Praktik* 8; 81.

11 O krotkosti oziroma prijaznosti v tem spisu prim. J. Driscoll, *Gentleness in the Ad Monachos of Evagrius Ponticus*, v: *Studia Monastica* 32 (1990), str. 295–321.

12 Prim. Mt 5,44; Lk 6,28.

13 Prim. Mt 19,24. Prim. tudi *Evlogiju* 17; *Gnostik* 26; *Devici* 41.

14 Prim. Mt 19,23–6.

18. Gospod bo prebival v šotorih ponižnih; v bivališčih nadutih pa se bodo namnožila prekletstva.

19. Kdor prestopa Božjo postavo, zasramuje Boga; kdor pa jo ureničuje, povelečuje Tistega, ki ga¹⁵ je ustvaril.

20. Če vneto posnemaš Kristusa, boš deležen blagrov; tvoja duša bo izkusila njegovo smrt¹⁶ in ne bo pritegnila nase zla iz svojega mesa; tvoje vzhajanje bo kot vzhajanje¹⁷ zvezde in tvoje vstajenje bo zasijalo kot sonce.

21. Gorje nepostavnemu človeku na dan njegove smrti; krivični bo propadel v slabem trenutku (*kairós*). Kakor vrana odleti iz gnezda s svojimi mladiči, tako nečista duša odleti iz svojega telesa.

22. Angeli vodijo duše pravičnih;¹⁸ demoni pa bodo k sebi vzeli duše pokvarjenih.¹⁹

23. Neusmiljen samotar se bo znašel v stiski, kdor pa hrani ubožce, bo podedoval zaklade.²⁰

24. Bolje revščina s spoznanjem kot bogastvo z nevednostjo.

25. Kjerkoli vstopa zlo, je tudi nevednost; srca pobožnih pa bodo izpolnjena s spoznanjem.

26. Okras za glavo je venec, okras za srce pa je spoznanje Boga.

27. Pridobivaj si spoznanje, ne denarja;²¹ raje si pridobivaj modrost kot veliko bogastvo.

28. Pravični bodo dobili delež v Gospodu;²² On bo hranil pobožne.

29. Kdor izkazuje usmiljenje revežem, uničuje (svojo) razburli-

15 ga ali: jo (namreč Postavo).

16 Prim. 2 Kor 4,10-11; 2 Tim 2,11.

17 vzhajanje ali morda izhajanje, eksodus; prim. *Sholije k Pregovorom* 1, 20-21. Zvezde so včasih simbol »drugega naravnega motrenja«; prim. KG 3, 84. O vstajenju prim. KG 5, 19.22.25. Sonce je simbol Kristusa.

18 Prim. Mt 24,31.

19 Prim. Mt 25,41.

20 Prim. Mt 19,21.

21 Prim. Prg 8,10.

22 Prim. Mt 25,24.

vost; kdor jih hrani, se bo izpolnil z dobrimi rečmi.

30. Modrost bo počivala v krotkem srcu; prestol brezstrastja je duša, ki se posveča (asketski) dejavnosti.²³

31. Snovalci²⁴ zlih dejanj bodo prejeli zlo plačilo, snovalcem dobrih dejanj pa bo dano dobro plačilo.²⁵

32. Kdor postavlja past, bo vanjo ujet; kdor jo skriva, se bo vanjo zapletel.

33. Bolje krotek človek, ki živi v svetu, kot razburljiv in jezljiv samotar.

34. Razburljivost razpršuje spoznanje, potrpežljivost pa ga zbira.

35. Razburjenje v človekovem srcu je kakor močan južni veter na morju.

36. Kdor neprestano moli, se izogne skušnjavam,²⁶ srce malomarnega pa vznemirjajo (grešne) misli.

37. Naj te ne razveseljuje vino in ne uživaj v mesu, da ne bi hranil mesa svojega telesa: v nasprotnem primeru te ne bodo zapustile sramotne misli.

38. Ne reci: »Danes je praznik in bom pil vino« ali »Jutri so binško in bom jedel meso«, kajti med samotarji ni praznika in nihče izmed njih²⁷ ne napolnjuje svojega trebuha.

39. Gospodova Pasha je prehod proč od zla; njegove Binkošti so vstajenje duše.

40. Gospodov praznik²⁸ je nespominjanje (*amnestia*) zla, tistega, ki v sebi kuha zamero, pa bodo prevzele žalosti.

41. Gospodove Binkošti so vstajenje ljubezni, kdor pa sovraži svo-

23 duša, ki se posveča (asketski) dejavnosti db. dejavna (*praktiké*) duša.

24 snovalci db. tesarji (*téktones*).

25 Prim. Prg 14,22. Dobra dejanja sta tu usmiljenje in sočutje, s katerima se zoperstavljamo jezi.

26 Prim. Mt 26,41.

27 nihče izmed njih db. človek.

28 Tj. verjetno velika noč; menih mora posnemati Božje usmiljenje, ki ga obhajamo v tem prazniku.

jega brata, bo utrpel usodno velik padec.

42. Božji praznik je resnično spoznanje, kdor pa prisluhne lažnemu spoznanju, bo končal sramotno.

43. Bolje post s čistim srcem kot praznik v nečistosti duše.

44. Kdor uničuje zle misli v svojem srcu, je podoben tistemu, ki raztrešči svoje otročiče ob skalo.²⁹

45. Zaspan samotar bo padel v zlo, čuječi pa bo kot vrabec.³⁰

46. Med bedenjem se ne izročaj praznim zgodbam³¹ in ne zavračaj duhovnih besed, kajti Gospod preiskuje tvojo dušo in ne bo te oprostil odgovornosti za nobeno zlo.

47. Mnogo spanja odebeli razum, dobro bedenje pa ga naredi pre-tanjenega.

48. Mnogo spanja prinaša skušnjave, kdor pa bedi, jim bo ubežal.

49. Kakor ogenj raztaplja vosek, tako dobro bedenje raztaplja po-kvarjene misli.

50. Bolje speči človek kot samotar, ki bedi nad praznimi mislimi.

51. Angelske sanje razveseljujejo srce, demonske sanje pa ga vzne-mirjajo.

52. Spreobrnjenje/pokora (*metánoia*) in ponižnost popravljata dušo, usmiljenje in krotkost pa jo krepita.

53. Vselej se spominjaj svojega odhoda (iz življenja) in ne pozabi na vekovito sodbo – tako v tvoji duši ne bo napake.³²

54. Če pride nadte duh duhovne naveličanosti, ne zapusti svoje hiše;³³ ne izogni se (spopadu) ob koristnem trenutku, kajti kot da bi

29 Prim. Ps 136,9.

30 Prim. Ps 101,8. O bedenju med prvimi krščanskimi asketi prim. H. Bacht, *Ag-rypnia: Die Motive des Schlafentzuges im frühen Mönchtum*, v: *Bibliothek, Buch, Geschichte: Kurt Köster zum 65. Geburtstag*, Frankfurt am Main 1977, str. 353–6.

31 Prim. O *mislih* 28.

32 Izrek je prešel v zbirko apoftegem; prim. *Izreki svetih starcev*, Evagrij 4. O »spo-minjanju na smrt« prim. tudi *Praktik* 29; *Osnove* 9.

33 Prim. Prd 10,4.

nekdo zloščil srebro, tako bo zasijalo tvoje srce.

55. Duh duhovne naveličanosti odganja solze;³⁴ duh žalosti zdrobi molitev.

56. Če hrepeniš po premoženju, boš imel mnogo skrbi; če se ga oklepaš, boš bridko obžaloval.

57. Ne pusti škorpijona dalj časa v svojem naročju niti pokvarjene misli v svojem srcu.³⁵

58. Ne vzdrži se pobijanja kačjega zaroda³⁶ in naj te ne žalostijo³⁷ misli njegovih src.

59. Kakor ogenj preskuša srebro in zlato,³⁸ tako skušnjave preskušajo samotarjevo srce.

60. Odstrani iz sebe napuh in daleč od sebe preženi hlepenje po prazni slavi (*kenodoxía*), kajti kdor si ne bo pridobil slave, bo žalosten, kdor pa si jo bo pridobil, bo nadut.

61. Ne izroči svojega srca napuhu in ne reci pred Božjim obličjem »močen sem«, da Gospod ne zapusti tvoje duše in je pokvarjeni demoni ne ponižajo; sovražniki te bodo namreč tedaj strašili prek zraka in strašne noči bodo prihajale k tebi druga za drugo.³⁹

62. Spoznanje varuje samotarjev način življenja, kdor pa sestopi dol od spoznanja, bo padel v roke razbojnikom.⁴⁰

63. Iz duhovne skale teče reka;⁴¹ duša, ki obvlada (asketsko) dejavnost,⁴² bo iz nje pila.

34 solze: solze skesanosti in duhovne radosti imajo v vzhodni duhovnosti velik pomen; primerjali so jih z vodo krsta.

35 Prim. *Sholije k Pregovorom* 5,20.

36 kačjega zaroda tj. misli, ki jih navdihujejo demoni.

37 naj te ne žalostijo ali: ne porajaj v bolečini.

38 Prim. Prg 17,3; Mdr 3,6. Podobna prispodoba je uporabljena tudi v *Evlogiju* 29 in *O osmih hudobnih duhovih* 5, 19.

39 Prim. *O mislih* 21; 23.

40 Prim. Lk 10,30 in *O osmih hudobnih duhovih* 7, 13.

41 Prim. 1 Kor 10,4.

42 duša, ki obvlada (asketsko) dejavnost db. dejavna (*praktiké*) duša.

64. »Posoda izvolitve«⁴³ je čista duša,⁴⁴ nečista duša pa bo izpolnjena z grenkobo.

65. Brez mleka se otrok ne bo nahranil;⁴⁵ brez brezstrastja se srce ne bo dvignilo v višave.

66. Pred ljubeznijo vodi po poti brezstrastje, pred spoznanjem pa ljubezen.

67. Goreča puščica vnema dušo; človek, ki se posveča (asketski) dejavnosti,⁴⁶ bo to (puščico) ugasil.⁴⁷

68. Strahospoštovanje do Gospoda poraja razumnost;⁴⁸ vera v Kristusa podarja strahospoštovanje do Boga.

69. Spoznanje se odvrča od kričanja in svetoskrunstva; modrost beži pred varljivimi besedami.

70. Med je prijeten in satovje sladko; Božje spoznanje je slajše od obojega.⁴⁹

71. Prisluhni, o samotar, besedam svojega očeta in ne jemlji veljave njegovim nasvetom.⁵⁰ Kadar koli te pošlje na pot, ga vzemi s seboj in v svojem razumu hodi po poti v njegovi družbi,⁵¹ kajti na ta način boš ubežal zlim mislim in pokvarjeni demoni te ne bodo premagali. Če ti zaupa denar, ga ne razsipaj, in če boš kaj z njim zaslužil, mu tudi to vrni.

72. Pohajkujoči samotar bo premišljeval lažne izreke; nerazumno bo ravnal s svojim očetom.⁵²

43 Apd 9,15.

44 čista duša: o Evagrijevem pojmu čistosti prim. *Pismo* 56; J. Driscoll, *Apatheia and Purity of Heart in Evagrius Ponticus*, v: H. A. Luckman in L. Kulzer (izd.), *Purity of Heart in Early Ascetic and Monastic Literature*, Collegeville, Minn 1999, str. 141–59.

45 Prim. Heb 5,12-14; 1 Kor 3,1-3. Mleko je simbol praktičnega življenja; prim *Sholije k Pregovorom* 17, 2.

46 človek, ki se posveča (asketski) dejavnosti db. dejavni (*praktikós*) mož.

47 Prim. Ef 6,16; KG 6, 53; *Spodbuda* 2, 29.

48 Prim. Prg 1,7.

49 Prim. KG 3,64.

50 Prim. Prg 5,7.

51 Prim. Prg 6,22.

52 nerazumno bo ravnal s svojim očetom ali: prevaral bo svojega očeta. Sistema-

73. Pokvarjeni upravitelj premoženja bo stiskal duše bratov; zamerljivi (upravitelj premoženja) jim ne bo izkazal usmiljenja.

74. Kdor razsipa samostanske dobrine, dela krivico Bogu; kdor z njimi ravna malomarno, ne bo nekaznovan.

75. Krivični upravitelj premoženja bo razdeljeval slabo, pravični pa bo delil z ozirom na zasluge.⁵³

76. Tisti, ki o svojem bratu grdo govori, bo iztrebljen; kdor zanemarja bolnike, ne bo videl luči.

77. Boljši je človek, ki sicer živi v svetu, a služi svojemu bolnemu bratu, kot puščavnik (*anachoretés*), ki ne izkazuje usmiljenja svojemu bližnjemu.

78. Nerazumni samotar bo zanemarjal orodja svoje veščine, razumni pa bo zanje skrbel.

79. Ne govori: »Danes bom ostal (v celici) in jutri bom šel ven,« kajti tega nisi premislil z razumnostjo.

80. Kdor krasi svoja oblačila in napolnjuje svoj trebuh, pase sramotne misli⁵⁴ in se ne druží s čistimi (*sóphrones*) ljudmi.

81. Če prideš v vas, se ne približuj ženskam in ne zapravljaj časa za pogovore z njimi, kajti kakor če nekdo pogoltne trnek, bo tvoja duša zvlečena proč.⁵⁵

82. Potrpežljivi samotar bo ljubljen,⁵⁶ tisti, ki draži svoje brate, pa bo osovražen.⁵⁷

83. Gospod ljubi krotkega samotarja, predrznega pa bo odgnal proč od sebe.

tičen povzetek nauka o duhovnem očetovstvu, ki je predstavljen v tem in naslednjih izrekih, je podal G. Bunge, *Geistliche Vaterschaft: Christliche Gnosis bei Evagrius Pontikos*, Regensburg 1988. Blodenje samotarja je znamenje duhovne naveličanosti; prim. *O osmih hudobnih duhovih* 6.

53 Prim. *Sholije k Pregovorom* 17,2.

54 Prim. *Sholije k Pregovorom* 28,7.

55 Prim. *Pismo* 16.

56 Prim. 1 Kor 13,4.

57 Prim. 1 Kor 13,5.

84. Omahujoči samotar bo mnogo godrnjal; dremotni samotar se bo izgovarjal na svoj glavobol.⁵⁸

85. Če je tvoj brat užaloščen, ga potolaži,⁵⁹ in če trpi bolečino, jo trpi skupaj z njim;⁶⁰ s takim ravnanjem boš namreč razvedril njegovo srce in si nabral velik zaklad v nebesih.

86. Samotar, ki ne uresničuje v polnosti besed svojega (duhovnega) očeta, bo svetoskrunsko govoril o sivih laseh tistega, ki ga je spočel, in grdo bo govoril o življenju njegovih sinov. Gospod pa ga bo (zaradi tega) preziral.

87. Kdor išče izgovore, se bo ločil od bratov in obtoževal svojega (duhovnega) očeta.⁶¹

88. Ne poslušaj besed, ki so naperjene proti tvojemu (duhovnemu) očetu in ne spodbujaj duše tistega, ki ga sramoti, da se Gospod ne razjezi nad tvojimi dejanji in ne izbriše tvojega imena iz knjige živih.⁶²

89. Kdor je poslušen svojemu (duhovnemu) očetu, ljubi sebe, kdor pa mu ugovarja, bo zapadel v zlo.

90. Modrost je pridana spoznanju, razumnost (*phrónesis*) pa poraja brezstrastje.⁶³

91. Blažen je samotar, ki izpolnjuje Gospodove zapovedi;⁶⁴ pobožen je, kdor se drži besed svojih (duhovnih) očetov.

92. Omahujočega samotarja bo doletela velika kazen,⁶⁵ če pa bo pederzen, bo (kazni) dodal še svoje (meniško) oblačilo.⁶⁶

93. Kdor pazi na svoj jezik, naredi svoje poti ravne;⁶⁷ kdor varuje svoje srce,⁶⁸ bo izpolnjen s spoznanjem.

58 Prim. O *osmih hudobnih duhovih* 6 (gre za simptome duhovne naveličanosti).

59 Prim. 1 Tim 2,12; 5,14.

60 Prim. Rim 12,15.

61 Prim. Prg 18,1.

62 Prim. Ps 68,29; Raz 3,5.

63 Prim. *Praktik* 89; *Sholije k Pregovorom* 1, 2.

64 Prim. Prg 4,4; 7,1.

65 Prim. Prg 19,19.

66 oblačilo db. obliko (*schêma*), tj. bo nehal biti menih.

67 Prim. Prg 3,6; 11,5; 21,23.

68 Prim. Prg 4,23.

94. Neiskreni⁶⁹ samotar vznemirja brate; verni/zvesti živi v tišini.⁷⁰
95. Kdor zaupa v lastno zdržnost, bo padel, kdor pa se ponižuje, bo povišan.⁷¹
96. Ne predaj svojega trebuha prenažiranju⁷² in ponoči se ne nasičuj s spanjem,⁷³ kajti tako boš postal čist in Gospodov Duh bo prišel nadte.⁷⁴
97. Ko nekdo moli psalme, razburljivi del duše doseže tišino; če je velikodušen, bo prost strahov.
98. Iz krotkosti se rojeva spoznanje, iz predrznosti pa nevednost.
99. Kakor voda omogoča rastlini rast, tako ponižanje razburljivega dela duše povišuje srce.
100. Svetilka tistega, ki išče pivska druženja, bo ugasnjena;⁷⁵ njegova duša bo videla temo.
101. Tehtaj svoj kruh na tehtnici in pij svojo vodo z mero⁷⁶ – tako bo duh nečistosti od tebe zbežal.
102. Daj vino starcem in ponudi hrano bolnim, kajti svoje meso so izmučili v svoji mladosti.
103. Ne spotikaj svojega brata in se ne veseli nad njegovim padcem, kajti Gospod pozna tvoje srce⁷⁷ in te bo izdal na dan tvoje smrti.
104. Razumen samotar bo brezstrasten, neumen pa bo črpal iz (sebe) neumnosti.
105. Gospod bo oslepil pokvarjeno oko, preprosto oko pa bo rešil iz teme.
106. Kakor jutranja zvezda na nebu in palma v raju – tako biva čisti

69 Neiskreni db. Dvojezični (*díglossos*).

70 Prim. Prg 11,12-13.

71 Lk 14,11; prim. *Pismo* 27.

72 Prim. Prg 24,15.

73 Prim. Prg 6,4.

74 Prim. Lk 1,35.

75 Prim. Prg 23,30; 24; 20.

76 Prim. Ezk 4,10-11.

77 Prim. Prg 24,12.

um v krotki duši.⁷⁸

107. Moder človek bo Božje besede preiskoval, neumnež pa se jim bo posmehoval.

108. Kdor sovraži spoznanje Boga in odriva njegovo motrenje, je podoben tistemu, ki svoje srce prebada s kopjem.

109. Boljše je spoznanje Trojice kot spoznanje netelesnih resničnosti; motrenje Nje je boljše od smislov vseh vekov.

110. Sivi lasje starcev so krotkost; njihovo življenje je spoznanje resnice.

111. Krotek mladenič prenese mnogo reči – toda kdo bo prenašal malodušnega starca? Videl sem jezljivega starca, ki so ga v njegovem času⁷⁹ poveličevali – toda za mladeniča v njegovi družbi je bilo več upanja kot zanj.

112. Kdor pohujšuje svetne ljudi, se ne bo izmaknil kazni; kdor jih razburja, sramoti svoje ime.

113. Ogenj bo pokončal tistega, ki povzroča nemir v Gospodovi Cerkvi; zemlja bo požrla tistega, ki se postavlja proti svečeniku.

114. Kdor ima rad čebelo, je njeno satovje; kdor zbira satovje, bo izpolnjen z Duhom.⁸⁰

115. Časti Gospoda in spoznal boš smisle netelesnih resničnosti; služi mu in pokazal ti bo smisle vekov.

116. Brez spoznanja srce ne bo dvignjeno kvišku; drevo ne bo vzcvetelo brez zalivanja.⁸¹

117. Kristusovo meso (pomeni) dejavne kreposti; kdor ga je, bo

78 Jutranjica je morda simbol Kristusa (prim. Raz 22,16; 2 Pt 1,19; Lk 1,78 in *Pismo 27* – jezljivi človek ne more videti jutranjice). Palma je verjetno simbol pravičnika (prim. Ps 91,13). J. Dricoll je podal razlago, po kateri gre za origenistični simbol nižje vrste spoznanja na posmrtnem kraju poučevanja, prek katerega umi prihajajo v Božje kraljestvo; prim. *The Ad Monachos of Evagrius Ponticus: Its Structure and a Select Commentary*, Rim 1991, str. 270–2.

79 v njegovem času: prevajam *chrónou* namesto *thrónou*; v drugem primeru bi se prevod glasil: na njegovem prestolu.

80 Prim. *Sholije k Pregovorom* 24,13 in 6,8.

81 zalivanja db. pijače.

postal brezstrasten.

118. Kristusova kri (pomeni) motrenje nastalih⁸² resničnosti; kdor jo pije, bo od nje deležen modrosti.

119. Gospodove prsi (pomenijo) spoznanje Boga; kdor sloni na njih, bo teolog.⁸³

120. Kdor je pridobil ljubezen, je pridobil zaklad, od Gospoda pa je prejel milost.

121. Modrost spoznava nauke demonov; razumnost zasleduje njihovo pokvarjeno delovanje.

122. Ne zavračaj svetih naukov, ki so jih postavili tvoji očetje;⁸⁴ ne zapusti vere svojega krsta in ne odrini duhovnega pečata, da se bo Gospod rodil⁸⁵ v tvoji duši in te bo varoval na slab dan.

123. Gnostik in praktik sta se srečala; vmes med obema je stal Gospod.

124. Besede heretikov so angeli smrti; kdor jih sprejema, bo pogubil svojo dušo.

125. Poslušaj me zdaj, sin. Ne približuj se vratom nepostavnih ljudi,⁸⁶ niti ne hodi blizu njihovih pasti, da se (vanje) ne ujameš. Uma-kni svojo dušo od lažnega spoznanja. Tudi sam sem namreč pogosto govoril z njimi in zasledoval njihove temne besede: v njih sem našel gadji strup.⁸⁷ Ni premišljenosti in ne modrosti v njihovih besedah: vsi, ki jih sprejemajo, bodo pogubljeni; tisti, ki jih ljubijo, bodo izpolnjeni z zlom. Videl sem očete njihovih naukov in sem jih srečal v puščavi. Gospodovi sovražniki so se namreč srečali z menoj in v (njihovih)

82 nastalih ali: ustvarjenih. Za podobno razlago Kristusove krvi in mesa prim. *Sholije k Pridigarju* 2,25, *Gnostik* 14 in (deloma drugačno razlago) v *Epistula fidei* 4.

83 Prim. Jn 13,25; 21,20. Evangelista Janeza so verjetno že pred koncem 3. stoletja (in zagotovo v 4. stoletju) začeli imenovati Teolog; prim. Evzebij, *Cerkvena zgodovina* 2, 12.

84 Prim. 2 Tes 2,15 in *Sholije o Pregovorih* 22,28. Evagrij tu verjetno konkretnije misli na ortodoksni nauk o Sveti Trojici, zlasti o božanstvu Svetega Duha, o katerem se je razpravljalo v drugi polovici 4. stoletja.

85 se bo ... rodil db. bo ... postal; se bo ... znašel.

86 Prim. Ps 1,1.

87 Prim. Ps 13,3; 139,4.

besedah so se z menoj bojevali demoni: v njihovih izrekih nisem videl resnične luči.⁸⁸

126. Lažnivi človek bo odpadel od Boga; kdor vara svojega bližnjega, bo zapadel v zlo.

127. Bolje Božji raj kot vrt zelenjave; bolje Gospodova reka kot velika reka, ki zatemnjuje zemljo.⁸⁹

128. Nebeška voda je zanesljivejša kot voda egipčanskih modrecev, ki jo črpajo iz zemlje.⁹⁰

129. Kakor gredo navzdol tisti, ki se povzpnejo na kolo, tako bodo tisti, ki svoje besede povečujejo, z njimi ponižani.

130. Gospodova modrost povišuje srce; Njegova razumnost ga očiščuje.

131. Smisli Previdnosti so temačni in motrenja Sodbe je težko doumeti,⁹¹ a praktik bo spoznal oboje.

132. Kdor se očiščuje, bo videl umevajoče narave (*phýseis noeraí*); krotki samotar bo spoznal smisle netelesnih resničnosti.

133. Kdor imenuje Sveto Trojico za stvaritev, svetoskrunsko govori o Bogu; Boga ne bo spoznal, kdor zavrača njegovega Kristusa.

134. Motrenja svetov razširjajo srce; smisli Previdnosti in Sodbe ga povišujejo.

135. Spoznanje netelesnih resničnosti dviga um kvišku in ga postavlja pred Sveto Trojico.

136. Spominjajte se tistega, ki vam je v Gospodu dal jasne pregovore, in v času molitve ne pozabite na mojo ponižno dušo.

88 Prim. tudi *Devici* 54. Po G. Bungeju gre za spomin na Evagrijevo srečanje s heretičnimi kleriki, ki so se izkazali za demone (*Zgodbe za Lavza* 38, 11 [v koptskem prevodu in nekaterih grških fragmentih je zgodba še razširjena]); prim. *Origenismus-Gnosticismus*, v: *Vigiliae Christianae*, 40 (1986); A. de Vogüé and Gabriel Bunge, *Palladiana III. La version copte de L'Histoire Lausiaque. II. La vie d'Évagre*, v: *Studia Monastica*, 33 (1991), str. 7–21.24–54, zlasti 26–30.

89 Prim. 5 Mz 11,10–11. »Velika reka« je Nil; Egipt je za Evagrija simbol zla; prim. KG 5, 88; 6, 49.

90 Prim. 5 Mz 11,10–11.

91 Prim. *Samotarjem* 135.

SPODBUDA ZA DEVICO

(*Parainesis pròs parthénon; Sententiae ad virginem*)

Uvod

V antiki je bila *Spodbuda za devico* zelo priljubljeno branje. Genadij jo je označil kot ‚kratko knjigo za devico, posvečeno Bogu, knjigo, primerno njenemu stanu in spolu‘;¹ cerkveni zgodovinar Sokrat govori o eni izmed ‚dveh *steichira* [tj. zbirk verzov] za devico‘;² Hieronim pa v pismu Ktezifontu omenja, da je Evagrij ‚pisal devicam‘.³

Do 20. stoletja je bil spis znan samo v prevodih: obstajalo je več sirskih in armenskih (izdal jih je Muyltermans), na Zahodu pa je bil Rufinov latinski prevod v Holstejevi izdaji dostopen od 17. stoletja naprej. Ponovno odkriti grški izvirnik je leta 1913 objavil Hugo Gressmann.

V starih prevodih, dveh latinskih in sirskih (Frankenbergovi objavljeni sirski verziji in Gressmannovi neobjavljeni, ki jo deloma podaja v kritičnem aparatu), se je ohranila daljša verzija izreka 54; Gressmann je domneval, da gre za interpolacijo prevajalca, Muyltermans in Bunge pa nasprotno menita, da je del izvirnega grškega besedila, ki je izpadlo med prepisovanjem.⁴

V ohranjenih Evagrijevih pismih⁵ najdemo nekaj podatkov o okoliščinah nastanka spisa. Diakonisa Severa je želela potovati v Egipt, da bi se tam pogovorila z Evagrijem, vendar ji je ta obisk odsvetoval in ji namesto duhovnega pogovora poslal neko besedilo. Njegov prepis je bil nato shranjen v Melanijinem samostanu na Oljski gori v Jeruzalemu. Hausherr, Bunge in S. Elm so dokazovali, da gre prav za *Spodbudo za devico*.⁶ Nekateri

1 Genadij, *O slovitih možeh* 11.

2 Sokrat Sholastik, *Cerkvena zgodovina* 4, 23 (PG 67, stolp. 516).

3 Hieronim, *Pismo* 133, 3 (CSEL 56, str. 246); prim. tudi uvod k *Spodbudi za samotarje* za možnost drugačne interpretacije teh Hieronimovih besed.

4 J. Muyltermans, *Evagriana. Le Vatic. Barb. Graec. 515, v: Muséon* 51 (1938), str. 208–14; G. Bunge, *Origenismus-Gnostizismus. Zum geistesgeschichtlichen Standort des Evagrius Pontikos*, v: *Vigiliae Christianae* 40 (1986), str. 32. G. Bunge dokazuje, da je druga verzija sorodna z drugimi Evagrijevimi spisi, nav. d., str. 32–35. Pristnost veroizpovedi zagovarja tudi A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 83.

5 Prim. *Pisma* 7, 8, 19, 20.

6 Prim. I. Hausherr, *La traité de l'oraison d'Évagre le Pontique (pseudo-Nil)*, v: *Revue d'ascétique et de mystique* 15 (1934), str. 44; G. Bunge, *Évagre et les deux Macaire*, v:

raziskovalci to hipotezo sprejemajo,⁷ drugi pa domnevajo, da je bila naslovnica spisa *Ama Sinkletika* ali druge asketinje v Egiptu.⁸ Proti obema domnevama o naslovnici govori drugi izrek – ‚Izkazuj čast svoji (duhovni) materi‘, ki bi ga Evagrij težko naslovil na Melanijo ali Sinkletiko, saj sta bili obe prav duhovni voditeljici (= materi) svojih skupnosti.

Elmova je postavila hipotezo, da je besedilo nekakšna zgodnja oblika ženskega meniškega pravila, *regule*: izreki naj bi z zadostno natančnostjo omogočali skupnosti, da ureja svoje posle z zunanjim svetom in organizira življenje navznoter.⁹ Takšno razumevanje književne zvrsti *Spodbude devici* je sporno. Evagrij sicer nedvomno nagovarja asketinjo, ki živi v skupnosti, vendar iz ničesar ne izhaja, da je z besedilom želel napisati pravilo, ki naj bi uravnavalo življenje samostana.

214

Elmova tudi trdi, da se Evagrijevi izreki razlikujejo od nasvetov asketom v drugih spisih: razlika naj bi nastala s tem, da je avtor preoblikoval »moški« značaj svojega običajnega asketskega nauka v bolj ženskega; v besedilu naj bi bila uporabljena drugačna terminologija (več svetopisemskih navedkov in aluzij, manj asketskih »strokovnih terminov« kot v drugih spisih); tudi glede duhovnosti naj bi bile opazne razlike, saj naj bi spis »devicam« postavljajl drugačen duhovni cilj kot menihom, moškim asketom.¹⁰ S stališča feministične kritike, ki jo razvija Elmova, naj bi Evagrij v tem spisu izražal podcenjevanje žensk, ki naj bi gojile nekakšno drugorazredno vrsto meništvja in pri tem potrebovale moško vodstvo. Trditev je vsekakor sporna. Jeremy Driscoll poudarja, da izpostavitve razlik med tem in drugimi Evagrijevimi spisi ni prepričljiva, saj je po njegovem nauku smoter »samotarstva« za moške in ženske en in isti.¹¹

Irénikon 56 (1983) str. 220–21, 232–33; S. Elm, *The Sententiae ad Virginem by Evagrius Ponticus and the Problem of Early Monastic Rules*, v: *Augustinianum* 30 (1990), str. 399–400; ista: Evagrius Ponticus' *Sententiae ad Virginem*, v: *Dumbarton Oaks Papers* 45, str. 97–120.

7 Prim. E. Clark, *The Origenist Controversy*, Princeton 1992, str. 22, op. 87; Sinkewicz, nav. d., str. 117; J. Driscoll, *Spousal Images in Evagrius Ponticus*, v: *Studia monastica* 38 (1996), str. 255.

8 Prim. A. M. Casiday, nav. d., str. 166.

9 S. K. Elm, *The Sententiae ad virginem by Evagrius Ponticus and the Problem of Early Monastic Rules*, v: *Augustinianum* 30 (1990), str. 393–404.

10 S. Elm, nav. d. [1991], str. 110–14.

11 Prim. J. Driscoll, nav. d., str. 255–56.

1. Ljubi Gospoda in te bo ljubil; služi mu in razsvetljeval bo tvoje srce.
2. Izkazuj čast svoji (duhovni) materi,¹² kot bi bila Kristusova mati,¹³ in ne razburjaj sivih las tiste, ki te je rodila.
3. Ljubi svoje sestre kot hčerke svoje (duhovne) matere in ne zapusti poti miru.
4. Naj vzhajajoče sonce vidi knjigo v tvojih rokah in po drugi uri¹⁴ naj vidi tvoje delo.
5. Moli nenehoma¹⁵ in spominjaj se Kristusa, ki te je spočel.
6. Izogibaj se srečanjem z moškimi, da v tvoji duši ne bi nastale podobe¹⁶ in bi ti bile v spotiko v času molitve.
7. Tvoj ljubi je Kristus; zavrzi vse moške in ne boš živela sramotnega življenja.
8. Preženi razburljivost in jezo daleč od sebe in naj v tebi ne prenočuje zamerljivost.
9. Ne reci: »Danes bom jedla, jutri pa ne,« kajti tega ne počneš z razumnostjo; škodovala boš svojemu telesu in bolel te bo trebuh.
10. Ni lepo jesti mesa niti ni dobro piti vina,¹⁷ vendar je treba oboje ponuditi tistim, ki so bolne.
11. Predrzna devica ne bo rešena; razuzdana ne bo videla svojega Ženina.¹⁸
12. Ne reci: »Služabnica me je razjezila in kaznovala jo bom,« kajti med Božjimi hčerami ni suženjstva.
13. Ne vleci na ušesa praznih besed;¹⁹ izogibaj se bajk starih žensk,²⁰

12 Prim. 2 Mz 20,12.

13 Aluzija na bogorodico Marijo kot zgled tihe vdanosti v Božjo voljo.

14 V grškem svetu se je dan začel ob zori; »druga ura« je dve uri po zori.

15 Prim. 1 Tes 5,17 in *Praktik* 49.

16 podobe ali: maliki (*eídola*). Prim. *Praktik* 23.

17 Prim. Prg 23,31.

18 Prim. J. Driscoll, *Spousal Images in Evagrius Ponticus*, v: *Studia Monastica* 38.2 (1996), str. 243–256.

19 Prim. Prg 30,8.

20 Prim. 1 Tim 4,7.

ki se potikajo naokrog.

14. Ne oziraj se na praznike pijancev in ne odhajaj na poroke tujcev, kajti vsaka devica, ki to počne, je nečista pred Gospodom.

15. Odpri svoja usta za Božjo besedo in prepreči svojemu jeziku, da bi preveč govoril.

16. Ponižaj se pred Gospodom in njegova desnica te bo povišala.

17. Ne zavrni ubožca v času stiske in tvoji svetilki ne bo zmanjkalo olja.²¹

18. Vse delaj za Gospoda in ne išči človeške slave, kajti človeška slava je kot cvetica na polju, Gospodovo veličastvo pa ostaja vekomaj.²²

19. Gospod ljubi krotko devico, jezljiva devica pa bo osovražena.

20. Poslušna devica bo deležna usmiljenja, tista, ki ugovarja, pa je izjemno nespametna.

20.a Devica, ki se marljivo posveča naloženemu delu, bo prejela veliko nagrado, tista, ki ga zanemarja, pa bo zanemarjena.

21. Devico, ki negoduje, bo Gospod uničil, hvaležno pa bo rešil iz smrti.²³

22. Krohot je nekaj sramotnega in brezsravnost je vredna graje; vsaka nerazumna (devica) se zaplete v take reči.

23. Tista (devica), ki krasi svoje obleke, se bo znašla zunaj čistosti (*sophrosýne*).

24. Ne prebivaj s posvetnimi ženskami, da ne spridijo tvojega srca in odvzamejo veljavnosti pravičnim svetom.

25. Gospoda prosi ponoči s solzami:²⁴ nihče ne bo opazil, da moliš in prejela boš milost.

26. Želja po sprehodih in hrepenenje po hišah tujcev uničuje stanje duše in kvari njeno vnemo.

21 Prim. Mt 25,1-13.

22 Prim. Iz 40, 6-7.

23 Prim. O *molitvi* 110.

24 Prim. Ps 6,7.

27. Verna devica bo brez strahu, neverna²⁵ pa bo bežala celo pred svojo lastno senco.

28. Zavist raztaplja dušo;²⁶ ljubosumje jo použije.

29. (Devica,) ki zaničuje svojo bolno sestro, bo daleč tudi od Kristusa.

30. Ne govori »To je moje, to pa tvoje,« kajti v Jezusu Kristusu so vse stvari skupne.²⁷

31. Ne bodi radovedna glede tujega življenja in ne veseli se nad padcem svoje sestre.

32. Nudi pomoč devicam, ki jo potrebujejo, in ne povzdiguje se zaradi svojega plemenitega rodu.

33. Ne izreci besede s svojimi usti v Gospodovi cerkvi in ne dvigaj svojih oči, kajti Gospod pozna tvoje srce in opazuje vse tvoje misli.²⁸

34. Odrini od sebe vsako zlo željo in sovražniki ti ne bodo prizadeli bolečine.²⁹

35. Prepevaj psalme iz srca, ne pa da samo premikaš jezik v svojih ustih.

36. Nerazumna devica bo imela rada denar; razumna pa (drugim) daje celo svoj lastni kruh.³⁰

37. Kakor je težko zadržati naval ognja, tako je tudi dušo device, ko je ranjena, težko ozdraviti.³¹

38. Ne izročaj svoje duše pokvarjenim mislim, da ne omadežujejo tvojega srca in ne oddaljijo od tebe čiste molitve.³²

39. Žalost je težavna in duhovne naveličanosti ni mogoče prestati, a solze, ki nam lijejo pred Bogom, so močnejše od obeh.

25 Verna ... neverna ali: Zvesta ... nezvesta.

26 Prim. Ps 106,26.

27 Prim. Apd 4,32.

28 Prim. Ps 138,2.

29 ti ne bodo prizadeli bolečine ali: te ne bodo užalostili; prim. Sir 18,30-31.

30 Prim. Mt 25,1-13.

31 Prim. O mislih 36; Spodbuda 2, 29.

32 Prim. Ps 140,4-5.

40. Lakota in žeja ugašata zle želje; dobro bedenje očičuje razum.

41. Ljubezen odvrta jezo in razburjenje;³³ darovi (bližnjim) uničijo zamerljivost.³⁴

42. (Devica), ki na skrivnem obrekuje svojo sestro, bo izgnana iz poročne sobe; jokala bo na vratih, vendar je nihče ne bo slišal.³⁵

43. Svetilka neusmiljene device bo ugasnjena in ne bo videla svojega Ženina, ko ta pride ven.³⁶

44. Če steklo pade na kamen, se zdrobi; devica, ki se dotika moškega, ne bo oprana krivde.

45. Bolje krotka žena kot jezna in razburljiva devica.

46. (Devica), ki iz moškega vleče besede s smehom, je podobna tisti, ki natika zanko na lasten vrat.

47. Kakor biser v zlati ogrlici je devica, ki jo zakriva sramežljivost.

48. Demonske pesmi in igranje na avlos³⁷ razpustijo dušo in uničijo njeno moč; vedno varuj to moč, da ne boš deležna graje.

49. Ne uživaj v burkah niti se ne veseli skupaj z ženskami, ki se posmehujejo, kajti Gospod jih je zapustil.

50. Ne zaničuj sestre, ko je, in ne povzdiguje se zaradi svojega samoobvladovanja, kajti ne veš, kakšna je Gospodova volja, in ne veš, kdo bo pred njim obstal.

51. (Devica,) ki čuti usmiljenje do svojih oči s podočnjaki in do svojega izginjajočega mesa, se ne bo veselila v brezstrastju duše.

52. Samoobvladovanje je težavno in čistost je težko doseči, vendar ni ničesar slajšega od nebeškega Ženina.

53. Duše devic bodo razsvetljene, duše nečistih pa bodo gledale temo.

33 Prim. 1 Kor 13,5.

34 Prim. *Praktik* 26.

35 Prim. Mt 25,11-13.

36 Prim. Mt 25,8-13.

37 Prim. *Praktik* 71.

54. Videl sem može, ki so kvarili device s (svojimi) nauki in naredili njihovo devištvo prazno. Toda, otrok, poslušaj nauke Gospodove Cerkve in naj te noben tujec ne prepriča.³⁸ Pravični bodo namreč dedovali, brezbožni pa bodo prebivali v mraku.

55. Deviške oči bodo zrle Gospoda in ušesa devic bodo slišala njegove besede. Usta devic bodo poljubljala svojega Ženina in nos devic bo vdihnil vonj Njegovih dišav. Deviške roke se bodo dotikale Gospoda in on bo sprejel čistost njihovega mesa kot prijetno daritev.³⁹ Deviška duša bo okronana in s svojim Ženinom bo živela vekomaj. Dano ji bo duhovno oblačilo in z angeli bo praznovala v nebesih. Prižgala bo neugasljivo svetilko in v njenih posodah ne bo manjkalo olja.⁴⁰ Prejela bo večno bogastvo in podedovala Božje kraljestvo.

56. Otrok, to so moje besede, ki sem ti jih namenil; ohrani v svojem srcu, kar sem ti povedal. Spominjaj se Kristusa, ki te varuje, in ne pozabi Trojice, vredne čaščenja.⁴¹

blago ?

219

38 V rokopisu L in sirskega prevoda tu najdemo vstavek (za katerega ni gotovo, ali je njegov avtor Evagrij; prim. uvod), ki povzema »nauke Gospodove Cerkve«: »Bog je ustvaril nebo in zemljo ter previdnostno skrbi za vse stvari in se nad njimi veseli. Ni nobenega angela, ki ne bi bil sposoben za zlo, in nobenega demona, ki je slab po naravi, kajti Bog je tako prve kot druge naredil po svoji volji. Kakor je človek sestavljen iz propadljivega telesa in za smisel dovtetne duše, je bil tudi naš Gospod rojen, a brez greha, in je resnično jedel, ko je jedel, in je bil resnično križan, ko je bil križan; ni bil le lažna prikazen v očeh ljudi. In prišlo bo do resničnega vstajenja mrtvih; ta svet bo minil in prejeli bomo duhovna telesa.«

39 bo sprejel kot blago daritev db. bo dobro sprejemljiva.

40 Prim. Mt 25,1sl.

41 Prim. zaključek traktata *Evlogiju* 34.

SPODBUDA SAMOTARJEM

(*Paraínesis pròs monachoús,*
Institutio sive Paraenesis ad monachos)

Besedilo obstaja v dveh redakcijah, daljši in krajši: pričujoči prevod sledi krajši.¹ *Poglavja* so v besedilu zbrana v tematske sklope. Iz celote ni razviden sistematični načrt. Izreki I, 1–6 obravnavajo »zle misli«; požrešnost, nečistost, pohlep, jezo, duhovno naveličanost, žalost in napuh (domišljavost, *kenodoxía*, je torej v tem besedilu izpuščena).

220

Naslednji odsek prve spodbude (I, 7–16) obravnava duhovno očiščenje na konkretnih področjih delovanja in notranjega življenja: Evagrij tematizira prazno govoričenje, spolna poželenja, nenadzorovan krohot, nekoristne družabne stike, zlohотно govorenje o drugih in užitke. Negativnemu procesu očiščevanja oziroma »odpovedi« na pozitivni strani ustrezata kultiviranje kreposti in poglobljanje v Božji nauk, ki morata biti povezana z duhovno vnemo, pobožnostjo in asketskimi vajami: le celota vsega tega dejanja in nehanja samotarju omogoči, da postane deležen nebeškega kraljestva in že tu uživa večno življenje, ki nam ga podarja Bog (I, 13–14 in 16).

Druga spodbuda se posveča raznim skušnjavam (2, 7–12) in svetuje zvestobo ortodoksnemu nauku o Sveti Trojici, posvečanju modrosti in mističnemu oblačenju v sijoče Kristusovo oblačilo (2, 30–4).

Sklepni odsek (2, 35–42) vsebuje svarilo grešniku in poziv, da moramo znova zaživeti v pravičnem in dobrem stanju, v katerem smo bili ustvarjeni, kar lahko dosežemo le s poslušnostjo Božjim zapovedim.

1 Ohranjena je v dveh pomembnih atoških rokopisih (Protaton 26 in Lavra F 93) in v sirskem prevodu.

1. Post potolče nezmernost v hrani, zdržnost, združena z molitvijo, pa odstrani razuzdanost nečistovanja.

2. Neposedovanje ukroti lakomnost, ki je mati malikovanja,² upanje v Boga pa potolče skrb za telo.

3. Blodeči um zadržita branje Božjih izrekov in bedenje, združeno z molitvijo.³

4. Potrpežljivost in prepevanje psalmov ublažita napad (jeznega) razburjenja.

5. Vzdržljivost⁴ in solze potisnejo duhovno naveličanost, sovraštvo do užitkov pa utiša svetno žalost.⁵

6. Gostoljubnost si pridobita ponižnost in odvrnitev od oblasti-željnosti ter želje biti drugim nadrejen, napuh – to starodavno zlo, ki je gnusoba pred Gospodom, in se mu Bog zoperstavlja – pa pomiri brezmejna ponižnost, ki govori: »Jaz sem zemlja in prah«⁶ in znova: »Če Gospod ne gradi hiše, se zaman trudi graditelj«⁷ in tisti, ki jo skuša varovati.

7. Kakor ni mogoče, da bi motna voda postala čista, ne da bi postala negibna, tako stanja samotarja ni mogoče spoznati brez tišine (*hesychía*).

8. (1) Mnogoterost besed vznemirja dušo, nezumno dremanje odeb-
eljuje razum.

9. (2) Klatenje poželenja spreminja nezlobni um.⁸

10. (3) Neobvladani krohot uniči zadržano nprav.

2 Prim. *Praktik*, Prolog, kjer je mati malikovanja *pleonexía*, tj. hotenje imeti vedno več, lakomnost.

3 Prim. *Praktik* 15.

4 Vzdržljivost ali: vztrajnost: potrpežljivost (*hypomoné*).

5 svetno žalost tj. žalost/bolečino, ko jo povzroča ta svet oziroma navezanosti nanj, nasprotje je »bolečina« ali »žalost po Bogu«, se pravi skladna z Bogom (tj. zlasti obžalovanje preteklih grehov); prim. 2 Kor 7,10.

6 1 Mz 18,27; prim. Job 30, 15; 42, 6.

7 Ps 126,1.

8 Prim. Modr 4,12.

11. (4) Srečanja z mnogimi (ljudmi) zameglijo pravilno zadržanje,⁹ obrekovanja pa nas preženejo iz miru.

12. (5) Srečevanja z zlimi (ljudmi) so podobna človeku, ki ga zbadajo kopja: če bo zbadan dalj časa, bo izgubil še življenje.

13. (6) Če ves čas svojega življenja preživiš v samostanu, a ne prideš do posedovanja kreposti, ki bi tvoj razum izpolnila z gotovostjo, da si postal Božji sin in si prestopil iz smrti v življenje,¹⁰ ker Gospod prebiva v tebi, ne pričakuj, da boš podedoval nebeško kraljestvo.

14. (7) Resna zavzetost, hrepenenje in mrtvičenje telesa udejanjajo solze, solze pa z duše izmijejo grehe kakor igla rjo z železa.

15. (8) Užitek je prijeten, a »najbolj zunanja tema«¹¹ je strašna; krepot je težko udejanjiti,¹² a veličastvo svetih in pravičnih je neizrekljivo.

[Spodbuda samotarjem 2]

16. (9) Kakor ptica, ki lepo leti, reže zrak, tako se kvišku dviga tudi duša, ki ji dajejo krila kreposti.¹³

17. (10) Kakor oblak preprečuje sončnim žarkom, da bi sijali, tako tudi jeza ugaša luč duše.

18. (11) Kakor so dežne kaplje neizmerljive,¹⁴ tako je Božja modrost neizsledljiva.

19. (12) Kakor vode ni mogoče dvigniti kvišku, ne da bi jo povsod zaprli, tako da ne more priteči ven, tudi um ne more misliti zgornjih resničnosti in se znajti v deželi netelesnih resničnosti, če ne očisti srca; zaobrniti se mora namreč nazaj k tistim rečem, ki ga obvladujejo.¹⁵

20. (13) Kakor ni mogoče zagledati lastne podobe v valujoči vodi, tako tudi um ne more uzreti Gospoda kot v zrcalu, če ne spravi v red notranjosti in ne očisti duše od snovnih strasti.

9 Prim. *Osnove* 7; *Gnostik* 11.

10 Prim. Jn 5,24.

11 Mt 8,12; 22,13; 25,30.

12 Prim. *Sholije k Pregovorom* 19,5.

13 Prim. *Evlogiju* 2.

14 Prim. Sir 1,2.

15 Prim. *Praktik* 61 in *Sholije k Pregovorom* 31,21.

21. (14) Kakor ni mogoče zgraditi stolpa brez mojstra, tako ni mogoče pridobiti Božje modrosti brez boja in v boju ni mogoče uspjeti brez razumnosti, razumnosti pa ni mogoče najti brez želje po Božanstvu in resne zavzetosti.¹⁶

22. (15) Kakor drevo ne more obroditi sadu, če ni dalj časa v zemlji in ga pri tem namaka dež, tako tudi človek ne more obroditi popolnega sadu pravičnosti, če ne zdrži stisk in skušnjav zaradi resnice.

23. (16) Kakor iz železa ne more nastati orodje, če ni vrženo v peč, tako tudi nihče ne more postati pobožen brez preizkušenj in skušnjav, (ki prihajajo od) nasprotnika,¹⁷ se pravi, ne da bi vztrajal.

24. (17) Kdor beži pred koristno skušnjavo, beži pred večnim življenjem.

25. (18) Kdor ne prenaša stiske zaradi Kristusa, ne bo videl Kristusove poročne sobe.

26. (19) Kakor daje voda rasti rastlini, tako daje stiska rasti pravičnosti v duši pravičnega.

27. (20) Kdor ne spravlja svojega mesa v podrejenost in suženjstvo,¹⁸ ampak udejanja mesena poželenja, ne bo jedel resnične večerje niti ne bo oblekel svetle obleke.

28. (21) Kakor sonce ni krivo, da ne sije slepemu, saj gre krivda za to slepoti oči, tako naj tisti, ki je oropan sonca pravičnosti, za to graja sebe, saj ga je to doletelo zaradi njegovega slabega vedénja.

29. (22) Kakor mrlič ne zaznava hvale ali žalitve, tako tudi verni/zvesti človek zaničuje slavo in nečast.

30. (23) Kakor iz izvira, ki je očiščen lesa,¹⁹ ki leži ob njem, teče prosojna voda, tako tudi um, ki je očiščen jeze, zamerljivosti in telesne skrbi, najde čisto spoznanje, in to (spoznanje) v tistem, ki (ga) poseduje, ustvarja sladko hrepenenje.

16 Prim. *Praktik* 89.

17 nasprotnika tj. hudiča.

18 Prim. 1 Kor 9,27.

19 Evagrijs se igra z dvopomenskostjo izraza; gr. *hylai* pomeni tudi snov, materijo (v množini).

31. (24) Kakor če nekdo, ki je začel hoditi, ne konča poti, temveč počiva kar na sredi, postane vreden zasluženega posmeha, saj ni dosegel nobenega izmed svojih dveh ciljev, ne tistega, zaradi katerega se je odpravil na pot, in ne tistega, h kateremu se je gnal, tako bo tudi tisti, ki bo začel potovati v Božji postavi, postal ničvreden,²⁰ če ne bo dokončal poti; v polnosti bo deležen posmeha in bo oropan večnega življenja.

32. (8) Kakor ni mogoče, da bi se atlet ovenčal, ne da bi se bojeval, tako ni mogoče postati kristjan brez bojev.

33. (9) Kakor tehtnica ne more biti uravnovešena, če je ena skleda težja, tako ni mogoče izpolniti Božje zapovedi, če prevlada mesena misel.

224

34. (10) Kakor se ni mogoče izučiti v veščini, če se temu marljivo ne posvetimo, tako tisti, ki ne vztraja v Bogu z odkritim²¹ srcem, ne more doseči molitve.

35. (11) Kdor si ni pridobil čiste molitve, nima orožja za boj.

36. (12) Kdor se je okrasil, a so bile Božje kreposti pometene proč od njega, je prebivališče demonov.

37. (13) Kakor ni mogoče, da bi kralj prebival v hiši reveža, tako Kristus ne bo prebival v duši, ki je umazana od greha.

38. (14) Kakor zapuščen kraj postane ljudem prijazen po (njihovi) marljivi ljubezni do dela, tako duša, ki je podivjala zaradi grehov, postane krotka, če biva skladno z Božjo postavo.

39. (15) Kakor skala v morju ostaja trdna in negibna, ko jo udarjajo valovi, tako tudi tistega, ki je udejanjil kreposti in se z njimi povsem prežl, hudič ne bo omajal.

40. (16) Kakor si zdravnik za nego bolezni (*páthos*) zamisli zdravilo, tako tudi ohranjeno Božje spoznanje uči tistega, ki ga je deležen, kako naj ohrani sebe in napreduje do še večjih reči.²²

41. (17) Kakor hudournik ustvari prehod zase, tako tudi greh, ki

20 ničvreden db. tak, ki ni uspel opraviti preizkusa (*adókimos*).

21 odkritim db. ravnim.

22 Prim. skoraj identično besedilo v *Gnostiku* 9.

ga sprejmemo vase, udejanja pogubo tistega, ki ga je postal deležen.

42. (18) Kakor jelen, ki pade v mrežo, ne more zlahka pobegniti, tako tudi tisti, ki uresničuje (svoje) želje in prebiva na tem svetu, ne bo ubežal grehu. Zla poželenja in užitki so namreč verige, ki jih je težko pretrgati.

43. (19) Kakor se trta, ki ne obrodi dobrih sadov, izruje, da ne bi uničevala zemlje,²³ tako bo tudi Gospod s korenino vred izruval vsakogar, ki ne udejanja sadov Svetega Duha.

44. (20) Kakor ni mogoče, da bi ne bil poškodovan človek, ki ga zadene kopje, tako ni mogoče, da bi ne bil ranjen samotar, ki sprejme zlo misel.

45. (21) Kakor tisti, ki odide z ravne poti, blodi v tuji deželi, ne da bi vedel, kje potuje, tako blodi tudi človek, ki ne veruje v enobitnostno Trojico.

46. (22) Kakor je nekdo, ki je razdeljen v mnoštvo, po naravi eden, tako je tudi Sveta Trojica, četudi je razdeljena po poimenovanjih in hipostazah, po naravi ena. Božje narave ne moreš doumeti, četudi bi letel s krili. Bog je nedoumljiv, saj je naš Stvarnik.

47. (23) Kakor narejena posoda ne pozna počela in narave tistega, ki jo je ustvaril, tako človek ne more odkriti Božje narave ali počela.

48. (24) Ne ukvarjaj se radovedno s Trojico, ampak le veruj (vanjo) in ji izkazuj čast; kdor se namreč radovedno ukvarja, ne veruje.

49. (25) Pridobite si modrost, ne pa denarja; bolj od vsake obleke iz pretanjenega lana naredite svetlo oblačilo Kristusa, našega Gospoda, saj na dan smrti premoženje ne bo koristilo.

50. (26) Kakor ogenj porabi les, tako bo vekoviti ogenj porabil vsakega grešnika in ne bo ga mogoče ugasniti. Mučen bo namreč neumrljivo.

51. (27) Nič velikega ni, če postanemo pravični: (v tem primeru bomo le) postali takšni, kakršni smo bili najprej ustvarjeni od Boga, namreč zelo lepi in dobri.

²³ zemlje db. kraja (*tópos*); prim. Jn 15,2.

52. (28) Kdor živi proti naravi, se ne drži Božjih zapovedi.

53. (29) Vsa modrost je bati se Gospoda.²⁴ Vsaka izobrazba,²⁵ ki ne uči Gospodove postave, je norost in neumnost.

54. (30) Vera in krst ne bosta rešila pred vekovitim ognjem, če sta brez del pravičnosti. Če si bil postavljen v isto (bojno) vrsto s Kristusom, se drži njegovih zapovedi. In če veruješ v to, kar bo prišlo, ter si prizadevaš za vekovito veličastvo, se boj ognjenega meča. Če pa ne udejanjaš Božje zapovedi, ne govori o sebi, da si veren.

55. (31) Vse stvarstvo je pokorno Božji zapovedi, ni ji pokoren le človek, zaradi katerega je vse nastalo.

226

56. (32) Če ohranimo sebe čiste, ničesar ne dajemo Bogu, ampak (le) sebi naklanjamo življenje in neizrekljivo uživanje vekovitih dobrin.

57. (33) Ne reci: »Božje zapovedi se ne morem držati zaradi očeta ali matere ali žene ali otrok,« saj te oni ne bodo rešili pred jezo, ki prihaja, in pred črvom, ki ne poneha. Vsakdo, ki nasprotuje udejanjanju Božjih kreposti, naj ti bo gnusen in sovražen,²⁶ in s takim ni dobro skupaj niti jesti.²⁷

58. (34) Vsakdo, ki posluša Božji nauk in ga ne udejanja, bo prejel mnogo udarcev,²⁸ saj je poznal Gospodovo voljo in je ni udejanjal, in vsakdo, ki se bo odvrnil od Božjih izrekov, bo kaznovan kot nepokoren; kdor pa posluša in uresničuje Gospodovo voljo, je blažen, ker bo deležen večnega življenja. Amen.

24 Prim. Sir 19,20.

25 izobrazba ali: vzgoja, kultura (*paideía*).

26 Prim. Lk 14,26.

27 Prim. 1 Kor 5,11.

28 Prim. Lk 12,47.

TRIINTRIDESET UREJENIH POGLAVIJ
ALI
OPREDELITVE STRASTI DUŠE, DOVZETNE
ZA SMISEL

(*Kephálaia ly' kat' akolouthían* ali *Hóroi*
pathôn psychês logikês;
Capitula xxxiii sive Definitiones passionum animae)

V rokopisnem izročilu srečamo dva naslova besedila: *Triinrideset urejenih poglavij* in *Opredelitve strasti duše, dovzetne za smisel*. Ni jasno, ali je do nas prišlo v obliki, v kakršni ga je napisal Evagrij, je pa po vsem sodeč njegovo pristno delo.¹ Drugo polovico spisa sestavljajo sholije k 30. poglavju starozavezne knjige *Pregovorov* in je tesno povezana z Evagrijevimi sholijami k celotni knjigi. Paul Géhin je skušal dokazati, da prvi naslov ni izviren; 8. poglavje je zato prestavil v drugo polovico. Vsekakor drugi naslov, ki ga je ohranilo izročilo, ustreza le prvi polovici besedila (1–16): v njej so bolezni, ki jih omenjata *Levitik* in *Devteronomij*, alegorično razložene kot duševne strasti. V rokopisih teh sholij se ne pojavljajo svetopisemski odlomki, vendar jih navajam v oklepaju zaradi lažjega razumevanja.

227

1 Vključeno je tudi v dva najpomembnejša atoška rokopisa z Evagrijevimi deli, Protaton 26 in Lavra F 93.

1. »Vročica/zlatenica« (*ikteros*)² je najslabše zadržanje duše, dovzetne za smisel: zaradi njega je njeno motrenje Boga in nastalih³ resničnosti zgrešeno.

2. »Zakrivljena hrbtenica«⁴ je nekrepst duše, dovzetne za smisel: zaradi nje se težko upogne h kreposti in spoznanju Boga.

3. »Gangrena« je kipenje in gibanje razburljivosti, ki moti miselni del duše.

4. »Slepota« je nevednost uma: nevednost, ki se ne posveča dejavnim krepostim in motrenju nastalih⁵ resničnosti.

5. »Ohromljenost« je težavnost v gibanju za smisel dovzetne duše k dejavnim krepostim.

6. »Gonoreja« je lahkomišelnost duše, dovzetne za smisel: zaradi nje iz navade zametuje besede (*lógoi*) duhovnega nauka.

7. *Apokáthisis*⁶ je nemoč duše, dovzetne za smisel: zaradi nje iz navade zametuje kreposti, ki prispevajo k izoblikovanju Kristusa (v duši).

8. »Gobavost«⁷ je nevera duše, dovzetne za smisel: zaradi nje ne pride do popolne gotovosti, čeprav se dotika smislov (*lógoi*).

9. »Napad norosti« (*ékstasis*)⁸ je vnovičen nagib za smisel dovzetne duše proti nekrepsti, in sicer po (tem, ko je že bila deležna) kreposti in spoznanja Boga.

10. »Zmečkanina« je najslabše zadržanje duše, dovzetne za smisel, zaradi katere se za kreposti ne poganja zaradi Lepega/Dobrega samega (*autò tò kalón*).

2 Prim. 3 Mz 26,16.

3 nastalih ali: ustvarjenih.

4 Zakrivljena hrbtenica: izraz iz 5 Mz 32,24 v LXX; v hebr. besedilu je izraz *qetev meriri*, v SSP preveden kot »grenka kuga«.

5 nastalih ali: ustvarjenih.

6 Besedo puščam neprevedeno, saj ni jasno, katera bolezen je mišljena. Izraza ni v LXX niti (če se smemo zanašati na najboljše slovarje in računalniške baze) v ohranjeni grški književnosti.

7 Prim. 3 Mz 22,4.

8 Prim. 5 Mz 28,28.

11. »Iznakaženost nosa«⁹ je oropanost kreposti, ki zaznava Kristusov blagi vonj.

12. »Odsekanost ušesa«¹⁰ je zakrknjenost duše, dovzetne za smisel: zakrknjenost, ki se upira duhovnemu nauku.

13. »Lišaji na koži«¹¹ so odpad od duhovnega motrenja ali neresnično umevanje motrenja nastalih resničnosti.

14. »Jecljanje«¹² je strast za smisel dovzetnega dela duše: zaradi nje se pohujšuje nad tem, kar se dogaja, in se ne zmore v vsem zahvaljevati Bogu.¹³

15. »Hromost«¹⁴ je nemoč narave, dovzetne za smisel, (nemoč) za udejanjanje kreposti.

16. »Vodenica« je nesmiselna skrenitev duše vstran: zaradi nje potem, ko so ugasnile kreposti, prevladata nekrepost in nevednost.

Opredelitve h knjigi *Pregovorov*

(Prg 30,24–8: Štirje po številu so najmanjši na zemlji in ti so modrejši od modrih. Mravlje so tiste, ki nimajo moči in pripravljajo hrano med poletjem. Ježi so ljudstvo, ki ni mogočno in si je naredilo domovanja med skalami. Kobilice nimajo kralja in vendar odkorakajo po enem ukazu vse naenkrat. Kuščar sloni na rokah in ga zlahka ujamemo – živi v kraljevih palačah.)

17. »Mravlja« je dejavni človek, ki svojo hrano pridobiva v tem veku.¹⁵

18. »Ježi« so nečista ljudstva, ki so sprejela zapovedi našega Odrešenika Kristusa.

9 »Iznakaženost nosa«: izraz je iz 3Mz 21,18 v LXX, v hebr. besedilu imamo tu *herim*, v SSP prevedeno kot »kdo z iznakaženim obrazom«.

10 3Mz 21,18.

11 3 Mz 21,20.

12 Prim. Iz 34,6.

13 Prim. 1 Tes 5,18.

14 3 Mz 21,18.

15 veku ali: svetu (*aión*).

19. »Kobilice brez kralja« so duše, dovzetne za smisel, ki jih smrt ne omaje in se hranijo s semenjem.

20. »Kuščar« je dejavni um, ki se naslanja na kreposti in prebiva v spoznanjih nebeških Moči.¹⁶

(Prg 30,29–31: *Trije so, ki napredujejo zlahka, in četrti gre lepo skozi. Levji mladič, ki je močnejši od živine, ki se ne umakne in ne preplaši živine, petelin, ki dobre volje hodi med kokošmi, kozel, ki vodi čredo koz, in kralj, ki ima govor pred ljudstvom.*)

21. »Levji mladič« je brezstrasten človek, ki je zakraljeval nad zvermi, ki so se znašle v njem.

230

22. »Petelin« je duhovni človek, ki se izpolnjuje s spoznanjem in drugim dušam oznanja blago vest o dnevu, ki ga je rodilo umsko-znavno Sonce.

23. »Kozel« je dejavni mož, ki v sebi pravilno vodi neurejene misli.

(Prg 30,15-16: *Pijavka je imela tri hčerke, ki jih je res ljubila. Te tri je niso izpolnile in četrt se ni zadovoljila s tem, da bi rekla »Dovolj!« Had, ljubezen do ženske, Tartar, zemlja, nenasičena z vodo, in voda in ogenj – ti ne morejo reči »Dovolj!«.*)

24. »Pijavka« je nečista narava, ki sesa iz duš, dovzetnih za smisel.

25. »Had« je nevednost narave, dovzetne za smisel, ki se pridružuje oropanosti od motrenja Boga.

26. »Ženska« je nerazumnost, ki duše, dovzetne za smisel, poziva k nečistosti.

27. »Zemlja« je najslabše zadržanje, ki ga zbiramo iz brezbožnosti in protipostavnosti.

28. »Ogenj« je nekrepost narave, dovzetne za smisel: nekrepost, ki kvari Božje kreposti.

29. »Voda« je lažno spoznanje, ki gasi resnično spoznanje.

(Prg 30,17: *Okoli, ki zasmehuje očeta in prezira starost matere, naj iztaknejo krogarji iz dolin in požrejo mladiči orlov.*)

¹⁶ nebeških Moči tj. angelov.

30. »Zasmehujoče oko« je nečista narava, ki zasmehuje Božje spoznanje in ne spoštuje Modrosti v nastalih¹⁷ resničnostih.

31. »Krokarji« so svete Moči, ki uničujejo nekreposti.

32. »Doline« so duše, dovzetne za smisel, ki sta jih izdolbla nekrepost in nespoznanje.

33. »Mladiči orlov« so svete Moči, ki jim je zaupana naloga, da potolčejo nečiste.

¹⁷ nastalih tj. ustvarjenih. Za razlago, ki se nadaljuje v 30. in 31. izreku, prim. tudi *Sholije k Pregovorom* 30,17.

OSNOVE SAMOTARSKEGA ŽIVLJENJA; NJIHOVA PREDSTAVITEV, SKLADNA S TIŠINO

(*Tôn katà monachôn pragmaton tà áitia
kai he kath' hesychían touíton paráthesis;
Rerum monachalium rationes*)

232

*Osnove samotarskega življenja; njihova predstavitev, skladna s tišino*¹ je gotovo pristno Evagrijevo delo, saj mu ga pripisujeta tako grško kot sirsko rokopisno izročilo; izvlečki iz njega so bili kot Evagrijeve apoftegme vključeni v *Izreke svetih starcev* (*Gerontikón*).

Gre za uvajalno besedilo, ki skupaj s traktatom *Evlogiju* obravnava začetniško obdobje asketskega življenja. Na splošno potezo Evagrijeve duhovnosti v *Osnovah* kažejo asketski napotki, da se je treba osvoboditi »snovnosti«, tj. strastne navezanosti na materialni svet; na specifične Evagrijeve nauke pa kažejo le drobci: fraza »dokler pač iščeš predvsem nebeško kraljestvo in Božjo pravičnost« (4) je na primer morda aluzija na praktično in gnostično življenje (prim. *O molitvi* 39). V osnovi je besedilo predstavitev tradicionalne puščavniške duhovnosti brez izrazitega individualnega avtorskega pečata.

Središčni pojem *Osnov samotarskega življenja* je *hesychía*,² ki ga prevajam kot »tišina«, vendar je njegovo semantično polje precej obsežnejše: hezihija je molk in mirovanje, človekova notranja in zunanja umirjenost ter spokojnost. Svoboda samotarja je utemeljena v radikalni osrediščenosti, zbranosti, ki se v vsem posveča motrenju oziroma kontemplaciji.³ *Osnove samotarskega življenja* obravnavajo konkretne pogoje, pod katerimi lahko samotar to kontemplativno držo doseže in ohranja. Gre predvsem za asketsko prakso, za katero se samotar zavestno odloči in jo mora nenehno kultivirati, saj se lahko izpridi že zaradi majhne nepozornosti. Materialni okvir življenja pri tem ni nepomemben. Na zunanji ravni mora namreč samotar izbrati pravi prostor za svoje življenje, tj. kraj, kjer ga ne bodo

1 Dobesedni prevod naslova bi se glasil *Vzroki stvari/delovanj samotarjev: predstavitev teh v skladu s tišino*.

2 O hezihiji v *Osnovah* prim. A. Guillaumont, *Les fondements de la vie monastique selon Évagre le Pontique*, v: *Annuaire du College de France*, 78 (1977–8), str. 467–77; *Un philosophe au desert: Évagre le Pontique*, v: *Revue de l'Histoire des Religions*, 181 (1972), str. 29–56. Sicer o hezihiji, »miru srca«, pogosto govorijo *Izreki svetih starcev* (slov. prevod J. Hrovat, str. 266).

3 Prim. *O molitvi* 66; 119; 145.

motili zunanji vplivi oziroma jih bo lahko v čim večji meri nadzoroval. V notranjosti mora uravnnavati strastne vzgibe in nemire ter si prizadevati za potrpežljivo in vztrajno premagovanje duševne razrvanosti. Prizadevati si mora za mir z Bogom in soljudmi. Ta »miroljubni« napor je povsem odvisen od naše svobodne volje, zato nanj ne sme vplivati niti vedênje drugih ljudi niti druge zunanje okoliščine, saj nas te, najsi so še tako neprijetne, vedno doletijo po Božji previdnosti.

Prva naloga človeka, ki si prizadeva za hezihijo, je umik iz družbe, to se pravi iz sveta, ki mu ne vladajo krščanska načela (1–3). V najradikalnejši obliki to pomeni meniško odpoved zakonskemu življenju z njegovimi skrbmi in odgovornostmi. Evagrij tako na začetku alegorično branje odlomka iz preroka Jeremija (16, 1–4) povezuje z mislimi apostola Pavla v *Prvem pismu Korinčanom*, ki so veljale za *magno charto* krščanske spolne discipline in askeze (1 Kor 7, 32–4).⁴

Seksualna disciplina pa nima smisla sama po sebi, ampak le v povezavi s celovitim asketskim in molitveno-kontemplativnim načinom življenja; brez njega praviloma vodi v eksistencialno katastrofo. Življenje samotarja mora biti preprosto in skromno, zlasti to velja za njegov način prehranjevanja, ob katerem pa ne sme zanemariti gostoljubnosti (3). Poslednji smisel askeze je vedno zgolj povečevanje svobode, v kateri in iz katere lahko ljubimo bližnje z nesebično *agápe*. Posest in vse snovne stvari, ki nas »tolažijo«, je treba reducirati na najpotrebnejše (4–5). Ne smemo kopičiti bogastva pod pretvezo, da želimo biti sposobni dajati miloščino in opravljati druge karitativne dejavnosti.

Asket se mora varovati kakršnega koli kopičenja oblačil; oblačila, ki jih ne uporablja, mora dati drugim, ki jih potrebujejo. Prav tako z njegovim načinom življenja ni skladno to, da bi drugi zanj delali kot služabniki. Posebno mora biti pozoren na odnose z bližnjimi; vsaka sled jeze bo namreč uničila njegovo molitev (to je nauk, ki ga Evagrij v svojih spisih vedno znova ponavlja). Da bi se samotar izognil nepotrebnim vznemirjenjem, naj

4 Prim. See E. A. Clark, *Reading Renunciation: Asceticism and Scripture in Early Christianity* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999), str. 106–7. Ob tem je treba poudariti, da Evagrijevo razumevanje samotarskega discipliniranja spolnega nagona nima nič skupnega z gnostičnim omalovaževanjem telesnosti in spolnega užitka (ki se je pozneje nedvomno prikradlo tudi v velik del cerkvene tradicije; prim. G. Kocijančič, *Erotika, v: Erotika, politika itn. Trije poskusi o duši*, Ljubljana 2011). V koptskem *Življenjepisu* (27. poglavje) je celo ohranjena anekdota, da je Evagrij v času svojega bega pred Teofilom (ko ga je ta želel postaviti za škofa Tmuisa) srečal ženo tribuna, ki jo je obsedel demon. Navdihnil ji je misel, da ne sme »uživati ničesar od vsega stvarstva« (niti spolnih odnosov z možem): »demon jo je naučil tako ravnati, češ da je to način, na katerega živijo angeli«. Evagrij je demona izgnal in žena se je vrnila k normalnemu zakonskemu življenju; prim. A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 85–86.

živi bodisi povsem sam ali pa v skupnosti bratov, ki imajo podoben pogled na življenje; izogiba naj se torej ljudem, ki razmišljajo materialistično (tako v svetovnonazorskem kot praktičnem pogledu). Tudi družinske vezi naj si prizadeva pretrgati, kolikor je to mogoče, saj te ogrožajo njegov notranji mir. Izogiba naj se nepotrebni srečanjem s sorodniki in se skuša znebiti vseh skrbi in čustev, ki bi ogrožali notranjo spokojnost (5).

Kdor čuti ljubezen do samotarskega življenja, mora dobro premisliti, kje bo živel. Ali ga lahko kraj in okoliščine, v katerih se nahaja, privedejo do notranje tišine? Če je odgovor negativen, se mora samotar odločiti za prostovoljno izgnanstvo in tako slediti prvotni abrahamovski nalogi: »Pojdi iz svoje dežele ...« (1 Mz 12,1-7). Zlasti nevarno je življenje v mestu; puščava, ki je od sveta najbolj odmaknjena, je za kultiviranje tišine najprimernejša (6). Vendar se mora samotar tudi tu varovati ponavljanja vzorcev sobivanja iz svojega domačega okolja, zato se ne sme po nepotrebnem družiti z drugimi asketi. Včasih lahko z njimi skupaj obeduje, vendar nikoli ne sme biti dolgo odsoten iz svoje celice (7–8). Prijatelje mora izbirati skrbno le med duhovnimi ljudmi, ki bodo pomagali pri njegovem duhovnem napredku.

Pomembno za samotarsko življenje je ročno delo; samotar si z njim po eni strani zagotavlja materialno neodvisnost, po drugi strani pa telesna dejavnost preprečuje skušnjava lenobe in duhovne naveličanosti ter razmahnitev spolnih in drugih egocentričnih poželenj. Ker mora samotar svoje delo tudi prodati in se tako hočeš nočeš zapleta v gospodarsko logiko tega sveta, se mora paziti, da ji ne nasede tudi duhovno: iz sebe mora iztrgati vsak preostanek lakomnosti in dobičkaželjnosti. Zato je bolje, da namesto njega s sadovi njegovega dela trguje kdo drug (8).

Evagrij naposled obravnava notranjo dimenzijo prizadevanja za tišino: dejavnosti, ki omogočajo umiritev srca. Pomembna je notranja drža skrušenosti, skesanosti, ki jo samotar doseže s stalno zavestjo o bližini smrti in drugih »poslednjih reči« (9): eshatološki sodbi, ki ga čaka, in razpotju nebes in pekla. Iz te meditacije o poslednjih rečeh pri avtorju, ki je bil sicer nedvomno prepričan v apokatastazo, tj. končno odrešenje vseh ljudi in tudi demonov, vidimo, da nauk o apokatastazi ne blaži strogosti evangeljskih eshatoloških groženj.

Post je (kljub svojemu na videz zgolj *telesnemu* značaju) izjemno pomembna *duhovna* praksa, saj se duša z njo prek nasprotovanja lastnim željam duhovno očiščuje; post tudi odganja demone. Nikoli pa strogost do sebe ne sme prevladati nad dolžnostjo ljubezni do drugega ali sebe. Samotar se mora varovati tega, da bi se pod pretvezo askeze odpovedal gostoljubnosti (ta nauk večkrat srečamo tudi v *Izrekih svetih starcev*) ali trpinčil samega sebe v boleznih in tako uničeval svoje telo (10). V molitvi je potrebna skrajna budnost in ponižnost – in tudi odmerek strahu in

previdnosti, saj mora samotar vedeti, da bodo demoni naredili vse, da njegovo molitev skalijo ali uničijo (11).

Vmesnih naslovov ne najdemo v rokopisih; dodal sem jih po Casidayevem prevodu.

Odmaknjenost od sveta

1. V *Jeremiju* je rečeno: »In ne boš si vzel žene na tem kraju, kajti tako govori Gospod glede sinov in hčera, ki so rojeni na tem kraju: umrli bodo zaradi smrtonosne bolezni.«⁵ Besedilo (*lógos*) kaže, da – po apostolu – »moški, ki je oženjen, skrbi za to, kar je svetno, kako bi ugajal ženi, in je razdeljen, in ženska, ki je omožena, skrbi za to, kar je svetno, kako bi ugajala možu.«⁶ Jasno pa je, da se pri preroku stavek »umrli bodo zaradi smrtonosne bolezni« ne nanaša samo na sinove in hčere, ki se bodo rodili iz zakonskega življenja, temveč tudi na sinove in hčere, ki so rojeni v njihovih srcih, namreč na mesene misli in želje; tudi oni bodo umrli v bolehnih, šibkih in razpuščenih misli/skrbi (*phrónema*) tega sveta, in ne bodo dosegli nebeškega in večnega življenja. Nadalje (apostol) pravi: »Kdor pa ni oženjen, skrbi za to, kar je Gospodovo, kako bi ugajal Gospodu«⁷ – tj. obrodil bo vedno sveže in nesmrtnne sadove nesmrtnega življenja.

2. Tak je samotar in tak samotar mora biti: vzdržuje se ženske in ne spočenja sina ali hčere na prej omenjenem kraju, ampak mora biti Kristusov vojščak, prost snovi in skrbi, zunaj kakršne koli poslovne misli in dejavnosti. Kakor pravi apostol: »nihče, ki služi vojsko, se ne zapleta v posle življenja, da bi tako bil všeč tistemu, ki ga je vzel za vojaka.«⁸ Naj samotar sledi tem (besedam), zlasti če je zapustil vso snov tega sveta in teče proti čudovitim in lepim trofejam tišine (*hesychía*). Kako nekaj čudovitega in lepega je namreč askeza⁹ v tišini, kako nekaj resnično čudovitega in lepega – kajti njen »jarem je prijeten in breme lahko«!¹⁰ Sladko je življenje, delovanje je prijetno.¹¹

5 Jer 16, 1-4.

6 1 Kor 7,33-34.

7 1 Kor 7,32.

8 2 Tim 2,4.

9 askeza tj. urjenje, vadba.

10 Mt 11,30.

11 prijetno; berem *terpné* namesto *stérne*.

3. Ali se torej hočeš, dragi moj, lotiti samotarskega življenja, kakršno je, in se pognati v tek za trofejami tišine? Pusti tam (v svetu) svetne skrbi in vladarstva ter oblasti, ki (vladajo) nad njimi,¹² z drugimi besedami: bodi nesnoven, brezstrasten, zunaj vsakega poželenja, da boš potem, ko postaneš tuj položaju, ki izhaja iz teh (zasužnjenosti), sposoben lepo živeti v tišini (*hesychásai*). Če se namreč kdo ne potegne iz teh (zasužnjenosti), ne bo mogel uspešno uresničiti tega načina življenja.

Hrana

Drži se skromne hrane, ki jo je lahko zaničevati, ne pa da si pripravljáš mnogo jedi, ki zlahka povzročajo raztresenost. In če ti pride na pamet misel, da bi nabavil drago hrano zaradi gostoljubnosti, jo kar opusti in ji ne posvečaj pozornosti, kajti nasprotnik ti prek nje pripravlja zanko, da bi te odmaknil od tišine. Veš, kako Gospod Jezus graja dušo, ki se marljivo ukvarja s takimi rečmi, namreč »Marto«? Takole pravi: »Zakaj te vznemirja veliko stvari? Le eno je potrebno,«¹³ namreč poslušati Božjo¹⁴ besedo – in vse se najde brez napora. Zato neposredno za tem dodaja: »Kajti Marija si je izvolila dobri del, ki ji ne bo odvzet.«¹⁵ Ali poznaš tudi primer vdove iz Sarepte, v kakšnih (okoliščinah) je izkazala gostoljubnost preroku?¹⁶ Tudi če imaš samo kruh in vodo, lahko z njima prejmeš plačilo za gostoljubnost. In če nimaš niti tega, a vseeno sprejmeš tujca¹⁷ z dobrim namenom ter mu nakloniš koristno besedo (*lógos*), boš prav tako lahko prejel plačilo za gostoljubnost, kajti rečeno je: »Beseda je nad dobrim darilom.«¹⁸

Posest

4. Takole pa moraš razmišljati o miloščini. Ne želi si posedovati bogastva, da bi (ga) razdajal revežem, kajti tudi to je hudičeva prevara, ki se pogosto pridruži domišljavosti in um vrže v priložnosti za raztresenost

12 Prim. Ef 6,12.

13 Lk 10,41.

14 Božjo db. božansko.

15 Lk 10, 41-42.

16 Prim. 1 Sam 17, 10-16.

17 tujca ali: gosta (*xénos*).

18 Sir 18,17. Prim. tudi *O mislih* 7.

ob mnogoterih opravilih (*polypragmosýne*). V evangeliju imaš vdovo, o kateri Gospod Jezus pričuje, da je le z dvema novčičema preseгла namen bogatih in vrednost (denarja),¹⁹ ki so ga darovali. »Oni so namreč« – pravi – »v zakladnico vrgli od (svojega) preobilja, ta pa je vrgla (vanjo) vse, kar potrebuje za življenje.«²⁰

Glede oblačil (velja naslednje): ne želi si imeti odvečnih oblačil; poskrbi le za tiste, ki so zadosti, da zadovoljijo nujne telesne potrebe. »Raje svojo skrb vrzi na Gospoda in bo on poskrbel zate,«²¹ kajti (Pismo) pravi: »On skrbi za nas.«²² Če potrebuješ hrano ali obleko, se ne sramuj vzeti tega, kar ti drugi prinesejo, kajti to je oblika napuha. Če pa imaš sam višek teh reči, jih daj tistemu, ki mu manjkajo. Bog hoče, da njegovi otroci na ta način upravljajo s premoženjem (*oikonoméisthai*). Iz tega razloga apostol, ko piše Korinčanom, glede tistih, ki trpijo pomanjkanje, pravi naslednje: »Vaše obilje bo lajšalo njihovo pomanjkanje, da bi tudi njihovo obilje lajšalo vaše pomanjkanje. Tako bo prišlo do enakosti, kakor je pisano: ‚kdor je veliko nabral, ni imel preveč, in kdor malo, ni imel premalo.‘«²³ Ker potemtakem imaš to, kar potrebuješ za sedANJI trenutek (*kairós*), ne skrbi za prihodnjega, najsi gre za en dan, teden, leto ali mesece. Ko pride jutrišnji trenutek, bo sam trenutek priskrbel, kar je potrebno – dokler pač iščeš predvsem nebeško kraljestvo in Božjo pravičnost. Kajti Gospod pravi: »Iščite Božje kraljestvo in Božjo²⁴ pravičnost in vse to vam bo pridano.«²⁵

5. Ne oskrbi se s služabnikom, da ti nasprotnik²⁶ prek njega ne pripravi kakega pohujšanja in vznemiri tvoje misli s skrbjo za nadvse drago hrano.²⁷ (V tem primeru) namreč ne boš več mogel skrbeti

19 vrednost db. moč (*dýnamis*).

20 vse, kar potrebuje za življenje db. ves obstoj (*hýparxis*); prim. Mr 12,41-44; Lk 21,1-4; Jn 8,20.

21 Ps 54,23.

22 1 Pt 5,7.

23 2 Kor 8,14-15; 2 Mz 16,18.

24 Božjo db. njegovo.

25 Mt 6,33; prim. O molitvi 39 za opredelitev Božjega kraljestva.

26 nasprotnik tj. hudič.

27 Očitno je šlo za menihe, ki so bili v svetnem življenju navajeni na služinčad; prim. E. Wipszycka, *Les aspects économiques de la vie de la communauté des Kellia*, v: *Études sur le christianisme dans l'Égypte de l'Antiquité tardive*, Rim 1996, str. 358–9. *País*, izraz, ki ga prevajam kot služabnik, lahko pomeni tudi »mlad fant«; Evagriji meri tudi na nevarnost pederastije v samostanskem okolju. O povezavi strasti požrešnosti z nečistovanjem prim. O mislih 1.

sam zase. In če ti (v tej zvezi) na pamet pride misel o telesnem počitku (*anápausis*), pomisli na to, kar je boljše, namreč na duhovno spokojnost (*anápausis*).²⁸ Resnično, duhovna spokojnost je boljša od telesnega počitka. In tudi če začneš razmišljati o tem, da bi ti koristil služabniku, se ne daj prepričati (tej misli). To namreč ni naše delo, ampak delo drugih, namreč svetih očetov, ki živijo v samostanski skupnosti. Misli samo na svojo (duhovno) korist in si prizadevaj za tihi način življenja.²⁹

Medčloveški odnosi in prostovoljno tujstvo

Ne kaži želje, da bi živel z ljudmi, ki mislijo na snov³⁰ in pohajajo sem ter tja. Živi bodisi sam ali pa z brati, ki so prosti snovi in mislijo podobno kot ti. Človek, ki živi s tistimi, ki mislijo na snov in pohajajo sem ter tja, bo tudi sam deležen njihovega stanja in bo postal zaslužjen človeškim ukazom, praznim pogovorom in vsem drugim strašnim rečem – jezi, žalosti, blaznosti glede snovnih stvari, strahu in pohujšanju.

Naj te ne zanesejo skrbi za tvoje starše ali ljubezen do tvojih sorodnikov, ampak se izogibaj tudi pogostim srečevanjem z njimi, da te ne oropajo tišine v celici in privedejo do tega, da bi se zapletel v njihove življenjske peripetije. »Pústi mrtve, da pokopljejo svoje mrtve, ti pa sèm, sledi mi!«³¹ pravi Gospod. Če je celica, v kateri sediš, preveč dostopna, pobegni in ji ne prizanašaj; ne razpusti se iz ljubezni do nje. Stori vse, da bi lahko živel v tišini in imel prosti čas³² ter bi si prizadeval podrejati se Božji volji in se posvečati boju z nevidnimi (bitji).

6. Če ne moreš brez težav³³ v tišini živeti v svojih krajih, svoj namen usmeri k (prostovoljnemu) tujstvu (*xeniteía*) in svojo misel marljivo posveti prav temu.³⁴ Bodi tak kot kak nadvse dober poslovnež: vse

28 Prim. *Izreki svetih starcev* (Anton 33, Pojmen 38; 57).

29 tihi način življenja db. način tišine.

30 ljudmi, ki mislijo na snov db. snovnimi ljudmi.

31 Mt 8,22.

32 O prostem času prim. Gregor iz Nazianza, *Govor* 27, 3; in za komentar P. Bettolo, nav. d. (1996), str. 178–79.

33 brez težav db. zlahka.

34 Prim. o tujstvu med zgodnjimi asketi A. Guillaumont, *Le dépaysement comme forme d'ascèse dans le monachisme ancien*, v: *École Pratique des Hautes Études, Ve section: Sciences religieuses, Annuaire 1968–1969* 76 (1968), str. 31–58; G. Gould,

preskušaj glede na tišino in vselej ohrani tiste stvari, ki so v tem oziru tihe in koristne.³⁵ Resnično, povem ti, ljubi svoje tujstvo, kajti ločuje te od okoliščin v tvoji lastni deželi in ti naklanja zgolj užitek, ki ga prinaša korist od tišine. Izogibaj se prebivanju v mestu in vztrajno živi v puščavi, kajti sveti mož je dejal: »Glej, zbežal sem daleč proč in prenočil v puščavi.«³⁶ Če je mogoče, sploh ne stopi v mesto, kajti tam ne boš videl ničesar koristnega, ničesar vrednega, ničesar uporabnega za svoj način življenja (*politeía*). Sveti mož namreč drugje pravi: »V mestu sem videl nepostavnost in prerekanje.«³⁷ Odpravi se zato v kraje, ki omogočajo zasebnost³⁸ in ne spodbujajo raztresenosti. Ne boj se njihovih šumov.³⁹ Če boš tam imel⁴⁰ domišljajske predstave demonov,⁴¹ se ne prestraši in ne beži iz stadiona, ki nam prinaša korist. Vztrajaj brez strahu in videl boš Božje velike čudeže,⁴² (Njegovo) pomoč, skrb, in vsako drugo polno zagotovilo (*plerophoría*) odrešenja. Blaženi mož namreč pravi: »Čakal sem na tistega, ki me rešuje iz malodušja in nevihte.«⁴³ Naj želja po klatenju ne premaga tvoje odločitve, kajti »klatenje poželenja preobraža nezlobni um.«⁴⁴ Skušnjave zaradi tega so mnogotere. Boj se padca in bodi stanoviten v svoji celici.

7. Če imaš prijatelje, se izogibaj pogostim srečanjem z njimi, kajti

Moving on and Staying Put in the Apophthegmata Patrum, v: *Studia Patristica* 25 (1989), str. 231–7; splošneje o popotovanjih krščanskih asketov v pozni antiki prim. D. Folger Caner, *Wandering, Begging Monks: Spiritual Authority and the Promotion of Monasticism in Late Antiquity*, Berkeley 2002; M. Dietz, *Wandering Monks, Virgins, and Pilgrims: Ascetic Travel in the Mediterranean World, A.D. 300–800*, Pennsylvania State University Press 2005.

35 Prim. 1 Tes 5,21; morda je izraz povezan tudi z Jezusovim nezapisanim izrekom (*ágraphon*) »Bodite (takšni) kot spretni menjalci denarja« (Origen, *Razlaga Janezovega evangelija* 19,7,44; Klement Aleksandrijski, *Stromateis* 1, 28, 177, ki še dodaja »ki nekatere reči zavračajo, a ohranjajo, kar je dobro«).

36 Ps 54,8.

37 Ps 54,10.

38 v kraje, ki omogočajo zasebnost db. zasebne kraje.

39 šumov: prevajam po *Filokaliji*, PG ima očitno pokvarjeno besedilo; prim. *O mislih* 23.

40 imel db. zagledal.

41 Prim. *Evlogiju* 22; 23.

42 Prim. 5 Mz 11,2; Apd 2,11.

43 Ps 14,9.

44 Mdr 4,12.

(le) če se srečuješ z njimi v dolgih razmikih, jim boš koristen.⁴⁵ Če pa spoznaš, da imaš zaradi teh (prijateljev) škodo, se jim sploh ne približaj. Imeti moraš namreč prijatelje, ki ti koristijo in prispevajo k tvojemu načinu življenja (*politeía*). Izogibaj se tudi srečanjem s pokvarjenimi in prepirljivimi možmi ter ne prebivaj z nikomer izmed njih, ampak zavračaj njihove zle namene, saj nimajo zaupnega odnosa z Bogom in ne bodo vztrajali (v puščavi). Za svoje prijatelje imej miroljubne ljudi, duhovne brate, svete očete. Tudi Gospod jih je namreč tako poimenoval, ko je rekel: »To so moja mati, moji bratje in moji očetje – ti, ki izvršujejo voljo mojega Očeta, ki je v nebesih.«⁴⁶ Ne družijo se z raztresenimi ljudmi in ne hodi na njihovo gostijo, da te ne potegnejo v svoje prevare in odvrčejo proč od tihotne vednosti:⁴⁷ v njih je namreč ta strast. Ne nakloni svojega ušesa njihovim besedam in ne sprejemaj misli njihovih src, kajti res so škodljive. Naj bo tvoje hrepenenje (*póthos*) usmerjeno k »vernim v deželi« in (asketski) napor tvojega srca naj vneto posnema njihovo žalost: »Moje oči so na vernih v deželi, da bi lahko sedeli z mano.«⁴⁸ Če pa te kdo izmed tistih, ki živijo⁴⁹ v skladu z Božjo ljubeznijo, povabi, da bi z njim jedel, in se hočeš odzvati vabilu, pojdi, a se kmalu vrni v svojo celico.⁵⁰ Če je le mogoče, nikoli ne spi zunaj celice, tako da bo milost tišine vedno prebivala s tabo in boš neovirano služil namenu, (zaradi katerega živiš) v celici.

8. Ne želi si dobre hrane ali prevar razvrata. »Razvratnica je namreč mrtva, čeprav živi,«⁵¹ kot pravi tudi apostol. Ne napolnjevaj svojega trebuha s hrano tujcev, da ne bi začel po njej hrepeneti in bi zato zakoprnel po tem, da bi jedel pri zunanjih mizah, kajti rečeno je: »Naj vas ne prevari napolnitev trebuha.«⁵² Če vidiš, da te pogosto vabijo ven iz celice, zavrni vabila. Pogosto bivanje zunaj celice je namreč škodljivo: odvzame milost, zatemni misel (*phrónema*) in ugaša hrepenenje. Glej, kako vrč vina, ki je zelo dolgo ostal na (enem) mestu in ga ni nihče

45 Prim. *Evlogiju* 17; 24.

46 Prim. Mt 12, 49-50.

47 tihotne vednosti ali: védenja, skladnega s tišino, *he katà tèn hesychían epistéme*.

48 Ps 100,6.

49 živijo db. hodijo.

50 Prim. *Izreki svetih starcev* (Anton 10; Izak iz Teb 2); *Antonovo življenje* 85, 3, 7.

51 1 Tim 5,6.

52 Prg 24,15 LXX.

pretresal, naredi vino svetlo, uležano in dišeče.⁵³ Če pa ga nosimo sem ter tja, naredi vino motno, kalno in obenem pokaže neprijetnost vse ničvrednosti, ki prihaja od usedline. Primerjaj se s tem in izkušaj korist. Prelomi odnose z množico, da tvoj um ne postane raztresen in tako vznemiri tihi način življenja.⁵⁴

Ročno delo

Skrbi za to, da boš, če je le možno, dan in noč delal z rokami, da ne boš nikomur v breme in da boš poleg tega lahko dajal darove, kakor spodbuja sveti apostol Pavel,⁵⁵ in boš s tem premagal demona duhovne naveličanosti ter razkrojil vse druge želje, (ki prihajajo od) sovražnika. Demon duhovne naveličanosti namreč preži na lenobo in »biva v poželenjih«,⁵⁶ kakor pravi Pismo.

Pri prodaji in prejemanju plačila se ne boš izognil grehu. Najsi torej prodajaš ali kupuješ, utрпи majhno izgubo pri pravi ceni, da se ne bi ujel v drobnjakarstvo ali zaslužkarstvo, ko je govor o ceni, in bi tako zapadel v škodljive dejavnosti duše, npr. v prepire, prisege, spremembe svojih lastnih besed – in bi s tem onečastil in osramotil dostojanstvo našega častitljivega namena.⁵⁷ To imej v umu in se varuj kupovanja in prodajanja. Če izbereš boljšo možnost – in to je v tvoji moči –, svojo skrb prevali na kakega drugega zanesljivega človeka,⁵⁸ tako da bo tvoje srce postalo vedro in boš posedoval dobro in veselo upanje.

Potrnost

9. Tako ti torej lahko način tihega življenja svetuje te koristne reči. Zdaj pa ti bom predstavil še pomen (*noûs*) reči, ki iz tega (načina življenja) sledijo. Poslušaj me in stori, kar ti bom naročil. Ko sediš v svoji celici, zberi svoj um, spomni se dneva svoje smrti in glej umira-

53 Prim. D. Torevell, *Like a Jar of Wine Left in Its Place for a While ... Clear, Settled and Perfumed: Evagrius of Pontus and the Purifying Engagement of Stillness*, v: *Engaging Religious Education*, izd. J. Schmack, M. Thompson in D. Torevell, Newcastle 2012, str. 171–184.

54 tihi način življenja db. način tišine (*ho tês hesychías trópos*); prim. *Izreki svetih starcev* (Evagrius 2; Dulas 2).

55 Prim. 1 Tes 2,9; 2 Tes 3,8; Ef 4,28; *Izreki svetih starcev* (Pojmen 69).

56 Prg 13,4.

57 Prim. *Izreki svetih starcev* (Agaton 16), Izaija, *Asketikón* 6,5.

58 Prim. *Izreki svetih starcev* (Janez Kolobos 31).

nje (svojega) telesa.⁵⁹ Zamisli si nesrečo, loti se (asketskega) napora, obsodi ničevost, ki je v tem svetu, in poskrbi za dobroto in marljivo resnobo, tako da boš lahko vedno prebival v istem namenu tišine. Spomni se tudi sedanjega stanja v Hadu; razmisli, kako tam bivajo duše, v kakšnem nadvse grenkem molku, v kakšnem nadvse strašnem stokanju, kakšni grozi in agoniji, kakšnem pričakovanju; pomisli na nenehno bolečino, na duševno, neskončno solzo. A spomni se tudi dneva vstajenja in (svoje) postavitve pred Boga. Predstavljaš si to strašno in grozljivo sodbo, predoči si, kar je pripravljeno za grešnike – sramota pred Bogom in njegovim Kristusom, pred angeli, arhangeli, (angelskimi) oblastmi in vsemi ljudmi; potem vsa mučila, vekoviti ogenj, črva, ki ne umre,⁶⁰ brezno (*tártaros*), temo, škripanje z zobmi zaradi vsega tega, strahove in mučenja. Prikliči pa si v spomin tudi dobre reči, ki so pripravljene za pravične – zaupnost (*parrhesía*) z Bogom Očetom in njegovim Kristusom, z angeli, arhangeli, (angelskimi) oblastmi in vsemi ljudmi, kraljestvo in njegove darove, radost in užitek. Obudi spomin na obe možnosti. In pri sodbi grešnikov stokaj, joči in se odeni v obliko (*idéa*) žalovanja, da se ne bi tudi sam znašel med njimi. Pri dobrih stvareh, ki so prihranjene za pravične, pa se veseli in bodi radosten in srečen. Prizadevaj si, da bi užival slednje in se odmaknil od prvih. Varuj se tega, da bi kadar koli pozabil na te resničnosti. Najsi si v svoji celici ali kje zunaj, ne odmakni svoje misli od spomina nanje, tako da boš s pomočjo tega ubežal pred umazanimi in škodljivimi mislimi.⁶¹

Post

10. Pred Gospodom se posti, kolikor moreš. Post očiščuje tvoje nepostavnosti in grehe; tvojo dušo dela dostojanstveno, posvečuje tvojo misel, odganja demone in omogoča, da (ti) je Bog blizu. Če se naješ enkrat na dan, si ne želi jesti drugega obroka, da ne bi postal zapravljiv in bi vznemiril svojo misel.⁶² Tako boš tudi lahko prišel do sredstev za dobrodelnost in boš lahko omrtvil strasti samega telesa. Če pa te

59 Prim. *Praktik* 29; 52; *Samotarjem* 54.

60 Prim. Iz 66,24; Mr 9,48.

61 Zadnji stavek je ohranjen tudi v *Izrekih svetih starcev* (Evagrij 1). Prim. tudi *O molitvi* 144.

62 Prim. *Pismo Melaniji* 33.

obiščejo bratje in je potrebno, da ješ drugič ali tretjič, ne bodi čemerer ali nejevoljen; raje se veseli, da si poslušen temu, kar se spodobi, in ko ješ drugič ali tretjič, se zahvaljuj Bogu, da si izpolnil postavo ljubezni in da imaš samega Boga za skrbnika⁶³ svojega življenja. Včasih te doleti tudi telesna bolezen in bo treba jesti drugič, tretjič ali celo pogosteje. Tvoja misel naj bo tako sproščena. Ni potrebno, da se držimo telesnih naporov (svojega) načina življenja tudi v boleznih, ampak je treba v čem tudi malo popustiti: tako boš hitreje ozdravel in se lahko spet vadil v istih naporih (našega) načina življenja. Glede zdržnosti od hrane nam Božja⁶⁴ beseda ni prepovedala jesti ničesar, ampak je dejala: »Glej, dal sem vam vse, kot (sem dal) zelenje; ⁶⁵ jejte brez vsakega razlikovanja«⁶⁶ in »Ne oskruni človeka to, kar gre v usta«. ⁶⁷ Zdržnost od jedi naj bo torej stvar naše proste izbire in (asketskega) napora duše.

Molitev

11. Rad prenašaj spanje na tleh, bedenje in vse drugo trpljenje, oziraj se na prihodnje veličastvo, ki ti bo razodeto z vsemi svetimi.⁶⁸ Kajti (apostol) pravi: »Trpljenje sedanjega časa se ne dá primerjati s slavo, ki se nam bo razodela.«⁶⁹ Kakor je pisano: »Če ti je upadlo srce, moli!«⁷⁰ Moli pa s strahospoštovanjem in trepetom, z naporom, trezno in čuječe. Tako moraš moliti zlasti zaradi naših sprevrženih in spletkarskih⁷¹ nevidnih sovražnikov,⁷² ki nam hočejo v tem škodovati. Ko vidijo, da smo se ustopili k molitvi, nam na vse kriplje nasprotujejo s tem, da našemu umu vsiljujejo tiste reči, ki jih v času molitve ne bi smeli v srcu premišljevati ali umsko zreti,⁷³ in sicer le zato, da bi spravili

63 skrbnika gr. *oikonómos*. Odpoved postu zaradi gostoljubnosti je bila običajna praksa puščavskih očetov; prim. *Izreki svetih starcev*, Jožef 1, Mojzes 5, Mateos 6 in Kasijan, *Ustanove* 5, 24.

64 Božja db. božanska.

65 1 Mz 9,3; 1 Kor 10,25.

66 Prim. 1 Kor 25,27.

67 Mt 15,11.

68 Prim. *O mislih* 3.

69 Rim 8,18.

70 Jak 5,13.

71 spletkarskih db. čas porablajočih za zlo (*kakóscholoi*).

72 sovražnikov tj. demonov.

73 Prim. *O molitvi* 10.

naš um v ujetništvo in naredili prošnjo ter moledovanje naše molitve nekoristno, prazno in brez dobička. Molitev, prošnja in moledovanje postanejo res prazni in nekoristni tedaj, ko jih ne opravljamo, kakor sem prej rekel, v strahu in trepetu, trezno in čuječe.⁷⁴ Če se že kralju, ki je človek, približujemo s strahospoštovanjem, trepetom in treznostjo ter mu svojo prošnjo predstavljamo tako – ali ni toliko bolj treba na podoben način stopiti pred Boga, Gospodarja vseh, in Kristusa, Kralja kraljev in vladarja vladarjev, ter prositi in moledovati na enak način? Kajti Božje veličastvo traja vekomaj. Amen.⁷⁵

74 Prim. *O molitvi* 28.

75 V *Filokaliji* se besedilo zaključí z daljšo doksologijo: »Seveda je treba – kajti Njemu vse umno množstvo in zbor angelov služijo s strahospoštovanjem in trepetom ter nanj naslavlajo nenehno hvalnico, z njegovim brezpočelnim Očetom in vsesvetim ter sovečnim Duhom, zdaj in vekomaj in na vekov veke. Amen.«

O OSMIH HUDOBNIH DUHOVIH

(*Peri tôn oktò pneumáton tês ponerías;
De octo spiritibus malitiae*)

Traktat je ohranjen v dveh grških verzijah, krajši, ki ji sledi pričujoči prevod (recenzija A), in daljši, v kateri se na koncu ponovijo téme, obravnavane v spisu (recenzija B).¹ Naslov *O osmih hudobnih duhovih*² ima po navadi le A, B pa je v rokopisih naslovljen *O osmih mislih*.

V sirski tradiciji v prevod tega besedila³ uvaja drug spis, ki ima v rokopisih razne naslove: najpogostejši med njimi je *O znamenjih tišine*.⁴ Muyl-dermans je postavil domnevo, da gre za izvorni Evagrijev predgovor; tudi Gabriel Bunge ga je vključil v svoj nemški prevod in komentar,⁵ vendar v grškem izročilu tega uvoda nikjer ne najdemo (besedilo, ki je podobno grškemu besedilu *O znamenjih tišine*, in sicer v treh različnih recenzijah, to izročilo pripisuje Janezu iz Likopolisa, Epifaniju iz Salamine ali Makariju Egipčanu).⁶

Ohranilo se je čez 80 rokopisov besedila.⁷ V njih je kot avtor večinoma naveden Nil iz Ankire, v dveh najpomembnejših atoških rokopisih, *Protaton* 26 in *Lavra* F 93, pa je besedilo pripisano Evagriju. H.-M. Schenke je v uvodu k svoji objavi berlinskega ostrakona dokazal, da je besedilo na njem priča daljše recenzije (vsebuje namreč 8, 22), ki je bila prevedena v sahidsko koptščino že zelo zgodaj in pripisana Evagriju.⁸ Tudi v sirskem,

1 Besedilo v Migneju PG 79. 1145–1164 je ponatisnjena izdaja J. M. Suareza, ki sledi rokopisni recenziji A. Leta 1939 je J. Muyl-dermans objavil dodatke in različice recenzije B, ki jo srečamo tudi v sirskem, etiopskem, armenskem, koptskem in (deloma) latinskem prevodu.

2 hudobnih duhovih db. duhovih hudobije/pokvarjenosti (*ponería*).

3 Prim. J. Muyl-dermans, *Evagriana Syriaca. Textes inédits du British Museum et de la Vaticane*, Louvain 1952, str. 55–59.

4 J. Muyl-dermans, *Une nouvelle recension du De octo spiritibus malitiae de S. Nil*, v: *Le Museon*, 52 (1939), str. 235–274. V tem članku najdemo podatke o latinskem, sirskem, etiopskem in armenskem prevodu (str. 259–261, 263–264 in 264–273) ter o izdajah grškega besedila.

5 J. Muyl-dermans, *Evagriana Syriaca*, str. 84–86, 120–122, 154–155; G. Bunge, *Evagrius Pontikos: Über die acht Gedanken*, Würzburg 1992, str. 26–27, 31–33.

6 Prim. J. Muyl-dermans, *Un texte grec inédit attribué à Jean de Lycopolis*, v: *Recherches de Science Religieuse*, 41 (1953), 525–530; isti: *À propos d'un texte grec attribué à Jean de Lycopolis*, v: *Recherches de Science Religieuse*, 43 (1955), str. 395–401.

7 Za njihov opis prim. SC 170, str. 166–82.

8 H.-M. Schenke, *Ein koptischer Evagrius*, v: P. Nagel (izd.), *Graeco-Coptica: Griechen und*

arabskem in etiopskem rokopisnem izročilu je spis ohranjen pod njegovim imenom.⁹

O osmih hudobnih duhovih ima književno obliko vrste modrostnih izrekov ali pregovorov o osmerih zlih mislih, tj. duhovnih skušnjavah. Ravnajo se po biblični jezikovno-miselni strukturi paralelizma členov: prvi člen uvaja prispodobo, drugi člen pa osvetljuje njen odnos do obravnavane »misli«. Med izreke so vključeni daljši odlomki spodbujevalnega govora, »protreptika«.

Grški rokopisi delijo besedilo na sekcije z naslovi, ki poimenujejo posamezne misli. Oštevilčenje poglavij in delitev na poglavja sta poznejšega nastanka; srečamo ju šele v Suarezovi izdaji.

Besedilo se naslavlja na bralce, ki se na začetnih stopnjah asketskega življenja bojujejo s strastmi; njegova téma je torej v najširšem smislu »praktika«; le malo je namigov na že doseženo brezstrastje. V primerjavi z analizami, ki jih beremo v traktatu *O mislih*, so Evagrijevi nasveti v pričujočem besedilu dokaj elementarni. Kljub naslovu spisa Evagrijev skušnjavo v njem skoraj vedno označuje kot »misel«, le štirikrat kot »duh« (2. 4; 6. 3, 5, 18) in niti enkrat kot »demon«. To je presenetljivo zlasti zato, ker se izraza ‚demon‘ in ‚demonski‘ v Evagrijevih spisih sicer pojavljata pogosto, npr. 55-krat v *Evlogiju*, 72-krat v *Praktiku* in 98-krat v *Mislih*. V pričujočem spisu demone omenja le v 8. poglavju.

Na začetku besedilo obravnava samotarjev boj s »požrešnostjo«, se pravi nezmernim apetitom po hrani in pijači ali željo, ki se bojuje proti asketskemu prehranjevalnemu pravilu, ki si ga je samotar zadal. Če se samotar vda požrešnosti, ta zbudi poželenja v bolj splošnem pomenu, zlasti pohoto. V analizi zle misli požrešnosti se Evagrijev zadržuje zlasti pri zunanjih, asketskih telesnih dejavnostih. Skladno z antično fiziologijo in asketsko izkušnjo Evagrijev opozarja na nevarnosti pretirano »vlažne« diete – tj. pred preveč sočno hrano in pretiranim pitjem vode –, ker naj bi preveč tekočine povečevalo semensko tekočino in zato zbuvalo spolno poželenje.¹⁰

Kopten im byzantinischen Ägypten, Halle–Wittenberg 1984, str. 219–30; isti, *Das Berliner Evagrius-Ostrakon* (P. Berol. 14 700), v: *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Altertumskunde*, 116 (1989), str. 90–107.

- 9 Prim. A. in C. Guillaumont, *Évagre le Pontique*, v: *Dictionnaire de spiritualité*, 4 (1961), stolp. 1737. Za etiopski prevod prim. O. Spies, *Die athiopische Überlieferung der Abhandlung des Evagrius peri okto logismon*, v: *Oriens Christianus* 7 (1932), str. 203–28; o arabskem prevodu prim. K. Samir, *Évagre le Pontique dans la tradition arabo-copte*, v: M. Rassart-Derbergh in J. Riès (izd.), *Actes du IVe Congrès Copte*, Louvain-la-Neuve 1992, zv. 2, str. 135–6.
- 10 Prim. T. M. Shaw, *The Burden of the Flesh. Fasting and Sexuality in Early Christianity*, Minneapolis, Minn., 1998, str. 53–64.

Nezmerno zauživanje hrane in vode vodi do letargije, otopelosti uma in zatemnitve duha. Požrešnost, ki ovira molitev in preprečuje kakršno koli globlje duhovno spoznanje, se zdravi z rahlim pretiravanjem v nasprotno smer, tj. s samoodpovedjo, preudarno zdržnostjo od hrane in pijače oziroma s prostovoljnim prenašanjem lakote in žeje. Vendar post nikoli ne sme voditi k uničevanju telesnega zdravja. Učinek zmerne posta je v tem, da naredi samotarja bolj notranje pozornega in tudi sposobnega za nočna molitvena bdenja. S pomočjo askeze pridemo tudi do »praktičnega motrenja«, to se pravi do refleksivnega motrenja zlih misli in njihovega ustreznega zdravljenja.

Nečistovanje (*porneía*) je v meniški tradiciji poimenovanje za vse spolne skušnjave, najsi se udeležijo v samozadovoljevanju, spolnih odnosih ali pa samo v domišljiji. Zdravilo za to »misel« je znova izogibanje preobilju v hrani in pijači; samotar naj se poleg tega izogiba srečanj z drugim spolom in z notranjo pozornostjo nadzoruje svoje namene, spomine in fantazije.

Podobno misel »pohlepa« (*philargyría*, db. ljubezen do srebra/denarja) označuje razne načine navezanosti na snovne dobrine, realne ali domišljjske. Tudi če ohranjamo snovne dobrine le v spominu, je naša odmaknjenost od sveta nepopolna. Vsa absurdnost pohlepa se npr. vidi pri skrbi za snovne dobrine, ki jih ima umirajoči človek. Posesti, ki jih imamo, v nas zbujajo skrbi in tesnobo; če pa smo jih oropani, pademo – v kolikor smo pohlepni – v žalost. Samotar, ki se bojuje s pohlepom, mora zato skrbeti samo za temeljne potrebe telesa: za hrano in pijačo, oblačila in streho nad glavo. Tako doseže prostost srca, ki je predpogoj za molitev in duhovno branje.

Duhovna naveličanost (*akedía*) izhaja iz umanjkanja duševne pozornosti, duhovne intenzivnosti in brezpogojne predanosti asketskemu življenju. Kaže se na različne načine, med drugim s pogostim zapuščanjem celice in raztresenostjo med branjem. Samotar, ki ima težavo s to skušnjavo, se loteva vseh mogočih opravil, tudi »krepostnih« – da bi se le izognil svoji prvi in najtežji nalogi, namreč duhovni kontemplaciji in molitvi. Zato so zdravila za akedijo vztrajnost, potrpežljivost in – vedno znova – obujanje notranje pozornosti.

Domišljavost, db. »prazno-mnenjskost« (*keno-doxía*), obsesivno ukvarjanje z mnenjem, ki ga imajo drugi o nas, a je v resnici ničevno in »zgolj videz«, uničuje vse kreposti, ki smo jih dosegli drugje: čistost, izkazovanje usmiljenja, molitev itn. Samotar mora biti zato nadvse pozoren na to, da svojo krepost skriva.

Napuh (*hyperephanía*), zadnja in najhujša zla misel, je nesposobnost priznati Boga za vir vsega dobrega in zlasti vir »naših« kreposti. Če se namreč človek zanaša nase, izgublja brezpogojno predanost Bogu. S tem

izstopa iz lastne ustvarjene narave in zavrača svojega Stvarnika. Nadutega človeka Bog zapusti in ga preda demonom, da ga mučijo s prividi.

Prevod spisa je narejen po dvojezični izdaji: F. Moscatelli (izd.), Evagrio Pontico, *Gli otto spiriti della malvagità; Sui diversi pensieri della malvagità*, Milano 1996; za komentar prim nav. d. G. Bungeja in P. Négrier, *Des huit esprits de perversité d'Évagre du Pont*, v: ColCist. 1994 (56), str. 315–330.

O požrešnosti

1. Začetek obroditve sadu je cvet; začetek praktike je zdržnost. Kdor obvladuje trebuh, zmanjšuje strasti, kdor pa jedem podleže, povečuje užitke. Začetek narodov/poganov je Amalek;¹¹ začetek strasti požrešnost. Snov ognja je les, snov trebuha pa hrana.¹² Mnogo lesa zbudi velik plamen, mnoštvo jedi pa hrani poželenje. Plamen ugaša, če zmanjkuje drv; pomanjkanje jedi suši poželenje. Tisti, ki je zgrabil čeljust, je pobil tujerodce¹³ in z lahkoto raztrgal vezi s svojih rok. Dvig čeljusti je porodil izvir vode;¹⁴ uničena požrešnost je rodila praktično motrenje.¹⁵ Šotorski klin, ki se je zarinil, je ubil sovražnikovo čeljust; smisel zdržnosti je omrtvil strast. Poželenje po hrani je rodilo neposlušnost; prijeten okus je vrgel iz raja. Mnogoterost jedi ugaja grlu, a hrani črva nebrzdanosti, ki ne zaspi.¹⁶ Trebuh v pomanjkanju stori, da smo v molitvi čuječni, napolnjen pa privede dolg spanec. Trezna misel je v skrajno sušnem načinu življenja,¹⁷ vlažno življenje pa krsti um za brezno. Molitev tistega, ki se posti, je orlov mladič,¹⁸ ki se dviga v letu, molitev pijanega pa se, obtežena s svojo presitostjo, spušča k tlom. Um tistega, ki se posti, je zvezda, ki sije na jasnem nebu, um pijanega pa se zagrinja v mrak. Megla zakriva sončne žarke, gosto izhlapevanje jedi pa omrači um.

2. Umazano zrcalo ne kaže jasno oblike, ki pada nanj;¹⁹ zmožnost razmišljanja, ki je zaslepljena s presitostjo, ne sprejema spoznanja

11 Amalek tj. prvo ljudstvo, ki je napadlo Izrael; prim. Origen, *Homilije o knjigi Števil* (4 Mz) 19,2, kjer so Amalečani razloženi kot demoni, ki prvi zavajajo v poganstvo.

12 Prim. *Motrenja* 14; *O mislih* 36.

13 tujerodce db. tujerodca.

14 Prim. Sod 15,14-19 in *Sholije k Pregovorom* 4,21; izviri voda so za Evagrija kreposti, iz katerih izvira spoznanje.

15 praktično motrenje: verjetno je mišljeno motrenje »smislov« oziroma smotrov askeze (prim. *Praktik* 83) ali pa kontemplacija Svetega pisma z namenom razsvetlitve asketske prakse.

16 Prim. *Osnove* 9; izraz (ki seveda spominja na Mr 9,48 in Iz 66,24) najdemo v apokrifni *Ezrovi apokalipsi* 4,21 in pri Gregorju iz Nazianza, *O svetem krstu* 40,36, PG 36, 412 A 12-13.

17 Prim. *Praktik* 17; *Samotarjem* 102.

18 Prim. KG 33,33; *Sholije k Pregovorom* 30,17.

19 Prim. *Spodbuda* 2,5.

Boga. Opustošena zemlja rojeva trnje; um požrešneža poraja sramotne misli. V blatu ne moremo najti vonjav niti v požrešnežu blagega vonja motrenja. Oko požrešneža se posveča popivanjem, oko zdržnega pa druženjem z modrimi. Duša požrešnega prešteva praznike spomina na mučenike, duša zdržnega pa posnema njihovo življenje. Strahopeten vojak trepeta ob trobenti, ki naznanja vojno; požrešnež trepeta ob tisti, ki oznanja zdržnost. Požrešen samotar je podvržen trebuhu: ko ga ta biča, zahteva svoj vsakodnevni davek. Uren popotnik bo hitro dosegel kraj (kamor je namenjen) in zdržen samotar stanje miru.²⁰ Počasen popotnik bo prebival na samem pod milim nebom;²¹ požrešen samotar ne bo prišel do hiše brezstrastja.²² Hlap kadila daje blag vonj zraku, molitev zdržnega pa Božjemu vonjanju. Če se izročiš poželenju po jedeh, ne bo nič dovolj za to, da bi užival v polnosti; poželenje po jedeh je namreč ogenj, ki vedno sprejema in vedno plamti. Zadostna mera je napolnila posodo, trebuh, ki se že trga, pa ne zmore reči: »Dovolj je.« Roke, dvignjene kvišku, so pognale v beg Amaleka;²³ vzvišene dejavnosti ukrotijo mesene strasti.²⁴

3. Iztrebi iz sebe vse, kar te navdihuje za nekrepost, in s silo omrtviči ude svojega mesa. Kakor te sovražnik, ki je ubit, ne bo ustrahoval, tako tudi telo, ki je omrtvičeno, ne bo vznemirjalo tvoje duše. Mrtvo telo ne pozna bolečine ognja; zdržen človek ne pozna užitka mrtvega poželenja. Če potolčeš Egipčana, ga skrij v pesek;²⁵ ne redi svojega telesa s strastjo, ki je že premagana. Kakor v rodovitni zemlji raste to, kar je v njej skrito, tako v zamaščenem telesu znova vzcveti strast. Ugasli plamen spet zasveti, če se dotakne dračja; ugasli užitek znova zaživi zaradi preobjedenosti. Ne usmili se telesa, ki joče zaradi slabotnosti niti ga ne redi z razkošnostjo jedi; če bo postalo močno, se ti bo uprlo in proti tebi začelo vojno brez premirja, dokler ne zaslužnji tvoje duše

20 stanje miru: sinonim za brezstrastje; prim. *Motrenja* 3.

21 Prim. KG 6,49 (pod milim nebom = v puščavi).

22 Prim. 7, 13 (o domišljavosti); mesto je v obeh primerih simbol doseženega brezstrastja in vstopa samotarja v »naravno« motrenje, se pravi v kontemplacijo smislov ustvarjenih stvari (»mesto miru« v 7,14 je verjetno aluzija na Jeruzalem, o čigar simbolizmu prim. KG 6, 49).

23 Prim. 2 Mz 17,11-12.

24 Prg 30,13.

25 Prim. 2 Mz 2,15. Egipt (skupaj s svojimi prebivalci) je za Evagrija simbol zla (prim. KG 5, 88; 6, 49); Egipčan je zla strast.

in te izroči kot sužnja strásti nečistovanja. Telo, ki je v potrebi, je krotak konj in nikoli ne bo vrglo s sebe jezdeca; konj se namreč podreja, ko ga stiskamo z uzdo in se pokorava roki konjenika, telo pa, ki ga krotimo z lakoto in bedenjem, ne skače proč od misli, ki jezdi na njej, niti ne hrza, ko ga vzgibava strastni nagon.

O nečistovanju

4. Zdržnost (*enkrátēia*) poraja čistost (*sophrosýne*), požrešnost pa je mati nebrzdanosti. Olje hrani stenj oljenke, srečevanje z ženskami pa razvnema požar užitka.²⁶ Sila valov premetava neprivezano ladjo, misel nečistovanja pa nezdržni um. Nečistovanje bo za zaveznico privzela presitost, se nato od nje poslovila, potem pa se bo postavila med nasprotnike in se končno bojevala na strani sovražnikov. Tisti, ki ljubi tišino, ostaja brez rane od sovražnikovih kopij, kdor pa se meša z množico, neprestano prejema udarce. Videnje ženske je zastrupljeno kopje: ranilo je dušo in vanjo odložilo strup. Kolikor dlje prebiva v njej, večje vnetje povzroča. Kdor se varuje teh kopij, ne bo hodil na vseljudska zborovanja niti se ne bo z odprtimi usti potikal po praznikih; bolje je namreč, da ostaja pri hiši in se posveča molitvam, kot da zaradi domnevnega spoštovanja praznikov postane nepomembna igračka sovražnikov. Izogibaj se srečevanja z ženskami, če hočeš ohraniti čistost (*sophroneîn*), in ne daj jim svobode (*parrhesía*), da bi bile s teboj kdaj predrzne. Na začetku namreč dejansko imajo – ali igrajo – strahospoštljivo pobožnost, pozneje pa si brezsravno drznejo vse; ob prvem srečanju povešajo pogled, govorijo krotko in jočejo sočutno, obnašajo se vzvišeno in grenko vzdihujejo, sprašujejo o čistosti in resnobno poslušajo. Ko pa jih drugič vidiš, že malo dvignejo glavo – in tretjič se že približajo brez sramu. Ti si se zasmel in one se sproščeno smeji, že se lepotičijo in se ti očitno razkazujejo, pogled oblikujejo tako, da ti naznanjajo »dobro novico« – namreč strast. Dvigujejo obrvi in mežikajo s trepalnicami, razgaljajo vrat in vse njihovo telo se topi. Govorijo besede, ki razdražijo²⁷ strast in se trudijo za izgovarjavo, ki bi očarala tvoj sluh – dokler po vseh poteh strasti ne navalijo na dušo. To zate postane trnek, ki te vabi v smrt, in prepletene pasti, ki vodijo v pogubo. Zato naj te (ženske) ne zapeljejo z besedami, ki jih izrekajo

²⁶ Prim. *Praktik* 8; 17.

²⁷ razdražijo db. zmehčajo.

prijazno; v njih je namreč skrit strup, pokvarjen strup divjih zveri.

5. Če si mlad, se raje približaj plamtečemu ognju kot mladi ženski. Če se namreč približaš ognju in občutiš bolečino, boš hitro odskočil; če pa so te zmeščale ženske besede, se ne boš zlahka izmaknil. Rastlina cveti, ko stoji blizu vode; strast nečistosti zacveti ob srečanju z žensko. Kdor si napolnjuje želodec in naznanja, da je čist, je podoben nekomu, ki trdi, da lahko obvladuje dejavnost ognja v trstičju. Kakor namreč ni mogoče zadržati zagona ognja, ki teče skozi trstičje, tako ni mogoče zadržati razuzdanega vzgiba, ki ga razvneema sitost. Steber sloni na temelju, strast nečistosti pa na presitosti. Ladja, ki se je znašla v nevihti, hiti v pristanišče; duša čistega išče samoto. Prva beži pred morskimi valovi, ki ji grozijo z nevarnostjo, drugi pa pred oblikami ženske, ki porajajo pogubo. Lepo okrašena oblika potaplja v globočino huje od vala, kajti iz prvega lahko izplavamo zaradi želje po življenju, oblika ženske pa nas s svojo prevaro prepričuje, naj zaničujemo življenje sólo. Puščavski grm ubeži pred ognjenim plamenom brez škode; čistega človeka (*sóphron*), ki se drži proč od žensk, ne bo ožgala strast razuzdanosti. Kakor namreč spomin na ogenj ne sežge razuma, tako tudi strast nima moči, ko ni prisotne snovi.²⁸

6. Če izkažeš usmiljenje nasprotniku, bo tvoj sovražnik; če prizaneša strasti, se ti bo uprla. Pogled na žensko razuzdanca draži k užitku, čistega človeka pa vzgibava k slavljenju Boga. Če strast ostaja mirna med srečanji z ženskami, ji ne verjemi, da naznanja tvoje brezstrastje. Kajti pes maha z repom, ko ostane v množici, ko pa iz nje odide, kaže lastno zlobo.²⁹ Če se spomin na žensko pojavi brezstrastno, smeš misliti, da si prispel do meja čistosti; ko te njena podoba spodbuja k motrenju, čeprav njene puščice od vsepovsod zasujejo tvojo dušo, si lahko prepričan, da imaš zadržanje kreposti.³⁰ Vendar niti v tem primeru ne zapravi veliko časa v takih mislih in se ne družijo z obliko žen-

28 Prim. *O mislih* 20; 34.

29 O simbolični povezavi psov s strastmi prim. *O mislih* 5,14; 27; *Sholije k Pregovorom* 26,11.

30 in njene puščice od vsepovsod zasujejo tvojo dušo, si lahko prepričan, da imaš zadržanje kreposti: tekstualno negotov stavek; po nekaterih rokopisih moramo prevesti »ude« (*méle*), ne puščice (*béle*) – in drugi del stavka kot »si zunaj kreposti«; v tem primeru je »motrenje« treba razumeti kot »k (poželjivemu) gledanju«. Zaradi naslednjega stavka pa je takšno besedilo manj verjetno. O izrivanju slabih misli z dobrimi prim. *O mislih* 24.

ske v svojem razumu dolgo, kajti ta strast rada povzroči zdrs nazaj in nevarnost preži blizu nje. Kakor zmerno taljenje sicer prečisti srebro, predolg postopek pa ga zlahka uniči, tako tudi podaljšana domišljajska predstava ženske uničuje zadržanje čistosti (*sophronikè héxis*). Tudi se ne druži dolgo z obrazom, ki se ti je pokazal, da ne prižgeš v sebi plamena užitka in ne sežgeš gumna svoje duše, kajti kakor iskra, ki zagori za nekaj časa v plevah, zbudi plamen, tako vztrajen spomin na žensko prižge poželenje.

O lakomnosti

7. Lakomnost je korenina vsega zla³¹ in hrani ostale strasti kakor nič-vredne veje. Če (ji) odsekaš vejo, takoj požene drugo³² in ne dovoljuje, da bi se poganjki, ki ženejo iz nje, posušili. Kdor hoče odsekati strasti, naj odseka korenino. Dokler lakomnost ostaja, namreč ni nobene koristi za tistega, ki poseka veje; četudi so odsekane, bodo kmalu pognale znova. Samotar z mnogo posestmi je kot močno obtežena ladja, ki zlahka potone v kipenju valov. Kakor že zalito ladjo muči vsak val, tako človeka z mnogo posestmi preplavljajo njegove skrbi. Samotar brez posesti je dobro opremljeni³³ popotnik, ki najde zatočišče na vsakem kraju. Samotar brez posesti je visoko leteči orel, ki se spusti na hrano, kadar ga k temu prisili nuja. Tak človek je višji od vsake skušnjave in zasmehuje prisotne resničnosti, vzvišen se dviga nadnje, umika se pred zemeljskimi stvarmi in se giblje naokrog z zgornjimi resničnostmi, kajti ima lahka krila in skrbi ga ne obtežujejo. Ko pride stiska, zapusti (svoj) kraj brez žalosti. Ko se približa smrt, odhaja veselega srca, saj svoje duše ni priklenil z nobeno zemeljsko vezjo. (Samotar) z mnogo posestmi pa se je prikoval s svojimi skrbmi in je kot pes, privezan na verigo. Celó ko se je prisiljen preseliti drugam, s seboj nosi spomine na posesti kot težko breme in nekoristno težo;³⁴ prebada ga žalost in v svoji misli utrpeva veliko bolečino. Zapustil je posesti in biča ga žalost.³⁵ Če se približa smrt, z jadikovanjem³⁶ zapu-

31 Prim. 1 Tim 6,10; *Praktik* 9; 18.

32 Če odsekaš vejo, takoj požene drugo in: v nekaterih rokopisih te besede manjkajo.

33 dobro opremljeni ali: hitri; okretni (*eustalés*).

34 težo ali: žalost; stisko (*achthedón*).

35 Prim. *Praktik* 10.

36 z jadikovanjem ali: bedno; usmiljenja vredno (*eleeinós*).

šča prisotne stvari in izroča dušo nazaj (Bogu); svojih oči pri tem ne more odvrniti od stvari. Vlečen je proti svoji volji kakor ubežen suženj. Ločuje se od telesa, a se ne ločuje od stvari; strast ga drži trdneje kot tisti, ki ga vlečejo (v smrt).

8. Morje se ne napolni, čeprav vase sprejme množico rek;³⁷ poželenje lakomnega človeka se ne more zasititi s premoženjem. Podvojil je premoženje in ga hoče spet podvojiti; ne neha ga podvajati, dokler smrt ne prekine te njegove neuresničljive vneme. Razumen samotar bo pozoren na potrebe telesa in bo zapolnil pomanjkanje svojega trebuha s kruhom in vodo; ne bo se prilizoval bogatašem zaradi užitka želodca niti ne bo usužnjil svobodnega uma mnogim gospodarjem. Njegove roke mu namreč zadostujejo za to, da vedno služijo telesu in zadostijo naravni potrebi.³⁸ Samotar brez posesti je kot rokoborec, ki ga ni mogoče zgrabiti, in kot lahki tekač, ki hitro doseže »nagrado klica od zgoraj«. ³⁹ Samotar z mnogo posestmi se veseli obilnega dobička, tisti, ki je brez posesti, pa se veseli kron svojih nraavnih dosežkov.⁴⁰ Pohlepen samotar zelo vneto dela; tisti, ki je brez posesti, pa posveča čas molitvam in branjem. Pohlepen človek napolnjuje shrambe z zlatom; tisti, ki je brez posesti, pa »si nabira zaklad v nebesih«. ⁴¹ »Preklet naj bo, kdor ustvarja podobo in jo položi v skrivališče«. ⁴² Enako velja za tistega, ki ima strast lakomnosti, kajti prvi se priklanja nekoristni in nepristni (kovini), drugi pa kot sveto podobo (v sebi) nosi domišljjsko predstavo bogastva.⁴³

O jezi

9. Jeza je blazna strast; celo tiste, ki imajo spoznanje, a jih popade, zlahka oropa pameti.⁴⁴ Dušo naredi divjo in jo spodbuja k temu, da

37 Prd 1,7.

38 Prim. Apd 20,34.

39 Flp 3,14.

40 nraavnih dosežkov gr. *katorthómata*; pojem stoiške etike.

41 Prim. Mt 6,20.

42 Prim. 5 Mz 27,15.

43 Stavek je prvi izmed treh, ki so se ohranili tudi na koptskem ostrakon; prim. H.-M. Schenke, *Das Berliner Evagrius-Ostrakon (P. Berol. 14 700)*, v: *Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde* 116 (1989), str. 90–107.

44 oropa pameti db. iz-stavi; spravi v ekstazo (izstop iz sebe).

se izogiba vsakemu srečanju.⁴⁵ Močan veter ne bo premaknil stolpa; razburljivost ne more s seboj ugrabiti duše, ki je prosta jeze. Vodo giblje moč vetrov; razburljivega človeka vznemirjajo nerazumne misli. Jezljiv samotar je – kot divji prašič⁴⁶ – zagledal nekoga in že začel škripati z zobmi. Izhlapavanje megle obteži⁴⁷ zrak; gibanje razburljivosti obteži razum jezljivega človeka.⁴⁸ Mimobežni oblak zatemni sonce; zamerljiva misel zatemni um.⁴⁹ Lev v ujetništvu stalno trese tečaje (kletke); razburljivi človek v svoji celici trese misli jeze. Prijetno je gledati mirno morje, a nič ni bolj razveseljivega od stanja (duhovnega) miru.⁵⁰ Delfini se namreč potaplajo v mirnem morju; uzrtja, ki so dostojna Boga, plavajo v mirnem stanju (duše). Potrpežljivi samotar je tihi izvir, ki daje vsem blago pijačo, um jezljivega človeka pa je vselej vznemirjen in ne bo naklonil vode⁵¹ žejnemu – in če jo že bo naklonil, bo skaljena in nekoristna. Oči razburljivega človeka so zdražene in krvave: so glasniki vznemirjenega srca. Obraz potrpežljivega človeka pa je pravilno zadržan; njegove oči so prijazne in pogled povešen.

10. Bog se spominja človekove krotkosti;⁵² nejezljiva duša postaja tempelj Svetega Duha.

Kristus naslanja svojo glavo na potrpežljivega duha;⁵³ mirujoči razum postaja prebivališče Svete Trojice.⁵⁴

Lisice⁵⁵ prebivajo v zamerljivi duši; zveri naredijo svoje brloge v vznemirjenem srcu.

Dostojanstven človek se izogiba sramotnemu gostišču; Bog se izogiba zamerljivemu srcu.

Ko kamen pade v vodo, jo razburka; zla beseda razburka človekovo srce, ko pade vanj.

45 Prim. o jezi tudi *Praktik* 11; 20–26.

46 kot divji prašič: pri Evagriju simbol demona jeze; prim. *Sholije k Psalmom* 79,14; *Motrenja* (S) 3.

47 obteži db. odebeli.

48 Prim. *O molitvi* 50.

49 Prim. *O molitvi* 128.

50 stanja (duhovnega) miru db. mirnega stanja; mišljeno je brezstrastje.

51 vode: nekateri rokopisi imajo »čiste vode«.

52 Prim. Ps 131,1.

53 Prim. Mt 8,20.

54 Prim. *Motrenja* 34; *O osmih hudobnih duhovih* 4. Tudi ta in prejšnji stavek sta izpričana na prej omenjenem koptskem ostrakonu.

55 Lisice: pri Evagriju simbol demonov; prim. 3. in 48. pismo.

Odstrani jezne misli iz svoje duše, razburljivost naj ne prebiva v tvojem srcu – in gotovo ne boš vznemirjen v času molitve. Tako kot dim iz (sežganih) plev draži oči, tudi jeza draži um v času molitve.

Misli razburljivega človeka so gadji zarod;⁵⁶ požrejo srce, ki jih je porodilo.

Molitev jezljivega človeka je gnusobno kadilo;⁵⁷ psalmodija jeznega človeka je neprijeten zvok.

Dar zamerljivega človeka je črviva žrtev⁵⁸ – nikakor se ne sme približati poškopljenim oltarjem.

Razburljiv človek zre zmedene sanjske prikazni; jezljiv človek ima domišljajske predstave napadov zveri.⁵⁹

Potrpežljiv človek ima videnja, srečanja s svetimi angeli; kdor je nezamerljiv, govori o duhovnih smislih in ponoči prejema pojasnitve skrivnosti.

256

O žalosti

11. Samotar, ki je žalosten, ne pozna duhovnega užitka;⁶⁰ žalost je potolčenost duše in sestoji iz jeznih misli. Razburjenje je želja po maščevanju, neuspeh v maščevanju pa rodi žalost.⁶¹ Žalost je levje žrelo; zlahka požre žalostnega. Žalost je črv v srcu⁶² in požre mater, ki ga je porodila. Mati trpi bolečino, ko rojeva otroka; ko ga rodi, se osvobodi bolečine.⁶³ Žalost pa, ko se poraja, spodbuja⁶⁴ mnogo bolesi, in ker ostaja tudi po koncu porodnih bolečin, povzroča nemalo trpljenja. Samotar, ki ga muči žalost, ne pozna duhovnega veselja, kakor nekdo z visoko vročino ne more okušati medu. Samotar, ki ga muči žalost, ne more vzgibati uma k motrenju ali (na Boga) nasloviti čiste molitve, kajti žalost predstavlja oviro za vse, kar je lepega.⁶⁵ Vez na nogah je

56 Prim. Mt 3,7.

57 Prim. Iz 1,15.

58 Prim. 3 Mz 22,22.

59 Prim. *Praktik* 54.

60 Samotar, ki je žalosten, ne pozna duhovnega užitka: te besede beremo le v rokopisih recenzije A.

61 Prim. *Praktik* 10; 19; *Evlogiju* 7,6–7.

62 Prim. *Sholije k Pregovorom* 25,20.

63 Prim. Jn 16,21.

64 spodbuja db. vzgibava.

65 vse, kar je lepega ali: dobrega (*kalón*).

ovira pri teku; žalost je ovira pri motrenju. Ujetnik barbarov je vkljenjen v železje; ujetnik strasti je vkljenjen v žalost. Žalost nima moči, če niso navzoče druge strasti, kakor je vez brez moči, če ni prisoten nekdo, ki jo nadene. Človeka, ki ga je vkljenila žalost, so premagale strasti in nosi vez kot dokaz svojega poraza, kajti žalost se vzpostavlja s prikrajšanostjo mesene⁶⁶ želje (*órexis*) – želja pa je povezana z vsako strastjo. Kdor je premagal željo, je premagal strasti; tistemu, ki je premagal strasti, žalost ne bo gospodovala. Zdržni človek ne trpi žalosti v prikrajšanosti za hrano in čisti človek ne trpi žalosti v pomanjkanju razuzdane nespameti; enako velja za nejezljivega človeka, ki ni dosegel maščevanja, ali ponižnega človeka, ko je oropan človeškega spoštovanja, ali človeka, prostega lakomnosti, ko utrpi izgubo – taki ljudje so se namreč silovito odvrnili od želje po takih rečeh. Kakor nikogar, ki nosi oklep, ne rani puščica, tako brezstrastnega človeka ne bo ranila žalost.

12. Ščit je varnost vojaka in zid varnost polisa, za samotarja pa je brezstrastje varnejše od obojega. Pogosto namreč sikajoča puščica prodre skozi ščit in množica bojevnikov zruši zid, žalost pa ne more premagati brezstrastja. Kdor obvladuje strasti, je obvladal žalost, tisti, ki ga je užitek premagal, pa se ne bo izmaknil njenim vezem. Kogar žalost nenehno muči, a hlini brezstrastje, je podoben bolniku, ki se pretvarja, da je zdrav. Kakor se bolnik očitno kaže po barvi svoje kože, tako je tisti, ki je ujet v strasti, razkrinkan po svoji žalosti. Kdor ljubi svet,⁶⁷ bo zelo žalosten, kdor pa prezira stvari v njem, se bo vedno veselil. Pohlepen človek, ki je pretrpel izgubo, bo utrpel grenko žalost, kdor pa zaničuje bogastvo,⁶⁸ bo prost žalosti. Kdor ima rad slavo, bo utrpel žalost, ko ga doleti nečast, ponižen človek pa bo nečasti izrekel dobrodošlico kakor prijatelju, s katerim je skupaj odrasel. Talilna peč očisti umazano srebro; žalost v skladu z Bogom⁶⁹ očisti dušo, (ujeto) v grehe. Nenehno taljenje zmanjša svinec; svetna žalost zmanjša razum. Mrak omrači dejavnost oči; žalost otopi motrilni um. Sončna luč ne prodira v globočino vode; motrenje luči ne razsvetljuje srca, ki se je pogreznilo v žalost. Sončni vzhod je prijeten vsem ljudem, a duši, ki jo

66 mesene db. mesa; beseda v nekaterih rokopisih manjka.

67 Prim. 1 Jn 2,15.

68 bogastvo db. stvari (*chrêmata*).

69 Prim. 2 Kor 7,10 in *Evlogiju* 29,31: *Samotarjem* 60. O razliki med sveto in svetno žalostjo prim. tudi *Evlogiju* 7,6–7.

muči žalost, ne ugaja niti to.⁷⁰ Zlatenica odvzame zaznavo (*aísthesis*) okusa; žalost odvzame zaznavo duše. Tistega, ki zaničuje svetne užitke, ne bodo nadlegovale žalostne misli.

O duhovni naveličanosti

13. Duhovna naveličanost je nemoč⁷¹ duše. Nemoč duše, ki nima tistega, kar je skladno z naravo, se pač ne zoperstavlja skušnjavam plemenito. Kar je namreč za zdravo telo hrana, je za plemenito dušo skušnjava. Severni veter hrani mladike; skušnjave krepijo vzdržljivost duše. Veter prežene oblak brez vode, duh naveličanosti pa um, ki nima vztrajnosti. Pomladanska rosa bo povečala sad polja; duhovna beseda povišuje stanje duše. Duh⁷² naveličanosti izganja samotarja iz njegovega doma, kdor pa poseduje vztrajnost, vedno prebiva v tišini (*hesyházei*). Človek, ki ga muči duhovna naveličanost, kot pretvezo (za izhod) navaja obiske bolnikov, vendar izpolnjuje svoj namen. Samotar, ki je zapadel v duhovno naveličanost, se hitro loti služenja, vendar ima za zapoved svoje zadovoljstvo. Blag veter zvije slabotno rastlino; domišljajska predstava o odpotovanju vleče človeka, ki je zapadel v duhovno naveličanost. Moč vetrov ne zamaje dobro zakoreninjenega⁷³ drevesa; duhovna naveličanost ne upogne duše, ki je trdno zasajena. Pohajkujoči samotar je kot suha veja v puščavi; kratko živi v tišini, potem pa ga znova odnese proti njegovi lastni volji. Rastlina, ki se prestavlja, ne bo obrodila sadu; pohajkujoči samotar ne bo obrodil sadu kreposti. Bolnik ni zadovoljen z eno vrsto hrane; samotar, ki ga muči duhovna naveličanost, ni zadovoljen z enim delom. Ena ženska ni dovolj človeku, ki ljubi užitek; ena celica ni dovolj za samotarja, ki pade v duhovno naveličanost.⁷⁴

14. Oko človeka, ki ga muči duhovna naveličanost, se stalno ozira proti vratom⁷⁵ in njegov razum si zamišlja ljudi, ki mu prihajajo na obisk. Vrata zaškripajo in on poskoči; sliši zvok, nagne se skoz okno

70 Nekateri rokopisi dodajajo: »Kdor ljubi Gospoda, bo prost žalosti, saj polnost ljubezni izganja žalost.«

71 nemoč db. nenapetost; mlahavost (*atonía*).

72 Duh: ali po drugih rokopisih: Tok.

73 dobro zakoreninjenega db. lepo utrjenega.

74 Nekateri rokopisi ta stavek izpuščajo.

75 vratom: nekateri rokopisi imajo »oknom«.

in se ne odmakne od tam, dokler ne postane trd od sedenja. Tisti, ki ga muči duhovna naveličanost, veliko zeha, ko bere, in zlahka zadrema; menca si oči in izteguje roke; svoje oči obrača proč od knjige, bulji v zid in se znova za kratek čas vrne k branju; lista po straneh, z radovednostjo gleda na konec besedil, šteje liste in izračunava število zvežčičev, graja pisavo in okrasitev.⁷⁶ Nato knjigo zapre, položi jo pod glavo in zaspi, vendar ne zelo globoko, kajti lakota kmalu zdrami njegovo dušo in ustvari (v njem) skrbi za lastne potrebe.⁷⁷ Samotar, ki ga muči duhovna naveličanost, omahuje v molitvi in ne bo nikoli niti izrekel njenih besed. Kakor bolnik ne nosi naokrog težkega tovara, tako samotar, ki ga muči duhovna naveličanost, ne bo marljivo⁷⁸ opravljal Božjega dela. Prvemu je odvzeta moč telesa, drugi pa je razrahljal napetost duše. Zdravilo za duhovno naveličanost je vztrajnost – in udejanjanje vsega z veliko pozornostjo in strahospoštovanjem do Boga.⁷⁹ Postavi mero zase v vsakem delu in ne odnehaj, dokler ga ne opraviš. Moli z razumevanjem in silovito – in duh naveličanosti bo zbežal proč od tebe.

O domišljavosti

15. Domišljavost je nesmiselna strast in se zlahka pomeša s katerim koli krepostnim delom.⁸⁰ Črka, ki je bila zapisana na vodo, se razlije; v domišljavi duši se razlije tudi napor kreposti. Roka, ki je skrita v naročju, postane bela; dejavnost, ki se skriva, sije z bolj bleščečo lučjo. Slak se ovije okrog drevesa in izsuši (njegovo) korenino, ko doseže zgornji del; domišljavost raste skupaj s krepostmi in se ne umakne, dokler ne potolče (njihove) moči. Grozd, ki se vleče po zemlji, hitro zgornje; krepost, ki se naslanja na domišljavost, se pogubi. Samotar, ki ga muči domišljavost, je neplačani delavec: prestal je napor, vendar ni prejel nobenega plačila. Predrta vreča ne drži tega, kar je (vanjo) vrženo; domišljavost uničuje plačila za kreposti. Zdržnost domišljave osebe je kot dim iz peči; oba se bosta razblinila v zrak. Veter izbrise človekovo sled, domišljav človek pa (svojo) miloščino. (Kvišku) za-

76 graja pisavo in okrasitev: v nekaterih rokopisih te besede manjkajo.

77 O raztresenosti pri duhovnem branju prim. tudi *O mislih* 33.

78 marljivo: v večini rokopisov dolge recenzije beseda manjka.

79 in strahospoštovanjem do Boga: v večini rokopisov dolge recenzije te besede manjkajo.

80 Prim. *Praktik* 13; 30–32.

lučan kamen ne doseže neba; molitev tistega, ki si prizadeva ugajati ljudem, se ne bo dvignila do Boga.

16. Domišljavost je podvodna čer; če se zaletiš vanjo, boš izgubil svoj tovor. Preudaren človek skriva zaklad; razumen samotar (skriva asketske) napore kreposti.⁸¹ Domišljavost ti svetuje, da mōli na vogalih glavnih ulic; kdor pa se proti njej vojskuje, moli v svoji sobi.⁸² Nепreudaren moř javno razkazuje svoje bogastvo in spodbuja mnoge, da kujejo proti njemu zle naklepe. Ti pa skrivaj, kar je tvojega, saj si na cesti, polni razbojnikov, dokler ne prideš v mesto miru⁸³ in boš varno uporabljal, kar je tvojega.⁸⁴ Krepost domišljavega človeka je polomljena žrtev;⁸⁵ ne more biti prinesena na Bořji oltar.⁸⁶ Duhovna naveličanost razpusti napetost duše, domišljavost pa okrepi um, ki je odpadel od Boga; bolnika naredi zdravega in starca za močnejšega od mladeniča, če je le ob dogajanju navzočih mnogo prič. Tedaj postanejo post, bdenja in molitev lahke reči, saj hvala množice zbuja navdušenje. Toda ne prodaj svojih asketskih naporov za človeško slavo⁸⁷ niti ne izročaj prihodnjega veličastva (*dóxa*) zaradi bednega ugleda, kajti človeška slava (*dóxa*) šotori v prahu⁸⁸ in njena slovitost na zemlji ugasne, veličastvo kreposti pa ostaja vekomaj.

81 Nekateri rokopisi dodajajo: Preudaren samotar posnema čebelo; pleni cvetlice zunaj, v notranjosti pa proizvaja satovje; prim. *Sholije k Pregovorom* 6,8; 24,13.

82 Prim. Mt 6,5-6.

83 Prim. Heb 7,2; verjetno je miřljen Jeruzalem, ki je pri Evagriju simbol »naravnega motrenja«; prim. KG 5,6; 5,88; 6,49.

84 B verzija v nadaljevanju dodaja: »Misli na sedanje življenje kot na cesto, polno razbojnikov, in kot na mesto, ki je dobro urejeno glede na prihodnji vek. Ne bahaj se na cesti, kajti to je nespametno in lahko ljudi spodbudi, da bodo zoper tebe skovali zle naklepe; če pa ti uspe stopiti v mesto, boš užival vse dobre stvari brez nevarnosti in nihče ti ne bo odvzel dobrih del.«

85 3 Mz 22,22.

86 B verzija dodaja: »Ponoči jej velikonočno meso (2 Mz 12,8) in ne razglašaj javno svoje skrivne zdržnosti niti je na javnem ne kaži mnogim pričam, da ti bo Oče, ki vidi na skrivnem, lahko poplačal javno« (Mt 6,6).

87 slavo ali: mnenja (*dóxai*).

88 Prim. Ps 7,6.

O napuhu

17. Napuh je tumor duše, napolnjene z gnojem; ko bo dozorel, bo počil in naredil veliko gnusobo. Sijaj bliska napoveduje zvok groma; navzočnost domišljavosti naznanja napuh. Duša nadutega človeka se povzpne na veliko višino in ga od tam zaluča v globoko brezno.⁸⁹ Za boleznijo napuha trpi, kdor se je oddaljil od Boga in svoje dosežke pripisuje svoji moči. Kakor tisti, ki se dviga po pajkovi mreži, pade skoznjo in zgrmi navzdol, tako pade tudi tisti, ki se predrzno zanaša na svojo moč. Mnogo sadov zvije mlade veje na drevesu; obilje kreposti dela človekovo mišljenje (*phrónema*) ponižno. Gnil sad je za poljedelca nekoristen; krepot naduteža je za Boga neuporabna. Opornik za trto podpira mlado vejo, ki jo teža sadu vleče navzdol; strahospoštovanje do Boga podpira krepotno dušo. Kakor teža sadu potegne navzdol mlado vejo, tako napuh potolče krepotno dušo. Ne izrôči svoje duše napuhu in ne boš videl strašnih domišljijjskih prikazni. Bog namreč dušo naduteža zapusti in tako ta postane razveseljiva igračka za demone: ponoči si umišlja množico divjih zveri, ki se približujejo, in podnevi ga mučijo strahopetne misli; ko zaspi, stalno skače pokonci, in ko je buden, trepeta ob senci ptice; naduteža prestraši šum lista in šum vode zlomi njegovo dušo. Kdor se je malo pred tem zoperstavil Bogu in zanikal njegovo pomoč, je pozneje prestrašen spričo bednih domišljijjskih predstav.

18. Napuh je vrgel nadangela iz nebes in storil, da je ta padel na zemljo kot blisk,⁹⁰ ponižnost pa človeka vodi do neba in ga pripravlja za ples z angeli. Kaj se prevzemaš, človek, če si po naravi blato in gniloba?⁹¹ Zakaj se povišuješ nad oblake? Pomisli na svojo naravo, da si zemlja in pepel⁹² in da se boš v kratkem razkrojil v prah – zdaj si bahavo vzvišen, kmalu pa boš črv.⁹³ Zakaj dvigaš svoj tilnik, ki bo kmalu zgnil? Velika stvar je človek, ki mu pomaga Bog; če pa ga On zapusti, spozna šibkost svoje narave. Ničesar nimaš, česar ne bi prejel

89 B verzija dodaja: »Skala, ki se je odlomila od gore, se spušča v hitrem naletu; človek, ki se je odmaknil od Boga, hitro pade.«

90 Prim. Iz 14,12; Lk 10,18.

91 Prim. Job 4,19; 25,6.

92 Prim. 1 Mz 18,27.

93 Prim. Ps 21,7.

od Boga.⁹⁴ Zakaj si torej zaslepljen zaradi tujega, kot da bi bilo tvoje? Zakaj se prevzemaš⁹⁵ zaradi Božje milosti, kot da bi bila tvoja posest? Spoznaj tistega, ki jo je naklonil in se ne povišuj preveč. Božja stvaritev si, ne zavračaj Njega, ki te je ustvaril. Od Boga prejemaš pomoč; ne zataji Dobrotnika. Povzpel si se na vrh (asketskega) načina življenja, toda on te je vodil. Dovršil si krepost, toda On je to udejanjil. Izpovej Tistega, ki te je povišal, da boš lahko ostal varen na višavi. Dobro spoznaj tega, ki ti je soroden,⁹⁶ saj ima isto bitnost kot ti; ne zanikaj sorodnosti zaradi bahaštva.⁹⁷

19. Tudi če je on (tj. tvoj bližnji) beden in si ti imeniten,⁹⁸ je vendarle isti Stvarnik oblikoval oba. Ne zaničuj bednika, kajti stoji varneje od tebe. On hodi po zemlji in ne bo hitro padel, imenitnež pa se bo strl, če pade.

Prevzeten samotar je drevo brez korenin; ne bo prenesel udara vetra. Nenaduta misel (*phrónema*) je obzidan polis; tistega, ki prebiva v njem, ne bo mogoče izropati. Sapa vetra dviga trsko v zrak; napad neumnosti povišuje naduteža. Ko se mehurček razpoči, izgine; spomin na naduteža propade.

Beseda ponižnega človeka je blažilno mazilo za dušo, beseda naduteža pa je izpolnjena z bahaštvom. Molitev ponižnega človeka Boga nagne, (da ga usliši,) prošnja naduteža pa ga razsrdi.

Ponižnost je varovalni oder na strehi⁹⁹ in neomajno varuje tistega, ki se (nanjo) povzpne.¹⁰⁰ Ko se povzpneš na višavo kreposti, boš zelo potreboval varnost. Kdor pade po tleh, hitro vstane, kdor pa pade z višine, je v smrtni nevarnosti. Drag kamen sije na zlati kroni;¹⁰¹ človekova ponižnost sije med mnogimi krepostmi.

94 Prim. 1 Kor 4,7.

95 prevzemaš db. krasiš, delaš lepega (*enkallopízei*).

96 tega, ki ti je soroden tj. bližnjega; sočloveka.

97 ne zanikaj sorodnosti zaradi bahaštva: te besede so le v verziji B; prim. *Praktik* 14.

98 čeprav je ta beden in si ti imeniten: besedilo v Moutsoulasovi izdaji ima namesto tega »On je beden in zmeren (*symmetros*)«.

99 varovalni oder na strehi db. venec doma.

100 Prim. 5 Mz 22,8.

101 Prim. 2 Krn 20,2.

O MISLIH

(*Perì logismôn; De malignis cogitationibus*)

Razprava *O mislih*¹ je razdeljena na poglavja, katerih zaporedje se v raznih družinah rokopisov razlikuje.² Sistematični načrt celote besedila zato razumljivo ni jasen, čeprav je vidno, da se posamezna poglavja združujejo v tematske enote. Prvo poglavje je uvod v spis, poglavja 38–40 in 42–43 pa tvorijo njegov zaključek. Drugo poglavje skupaj s poglavji 27–29 obravnava sanje. Poglavja 38–40 sirskega rokopisnega izročila srečamo tudi v *Motrenjih* in *Nepristnem dopolnilu* (*Psevdo-suplementu*) h *Gnostičnim poglavjem* 24–26.³ Iz reference v 22. poglavju na misli iz poglavij *O molitvi* nekateri raziskovalci sklepajo, da sta besedili nastajali istočasno.

Za razliko od traktata *Evlogiju*, *Osmerih misli* in *Praktika* je razprava *O mislih* naslovljena na samotarja, ki je že začel okušati brezstrastje in gnostično življenje. Spis je tako nekakšen priročnik za višje stopnje duhovnega boja, ki ne poneha do zadnjega diha. Samotar mora poznati strategijo »nasprotnikov« (tj. demonov) in njihovo orožje, da lahko zdrži njihove napade. Asketsko ime za to poznavanje je »razločevanje (duhov)«.

V spisu ne najdemo sistematične analize »zlih misli«, kakršno predstavljajo drugi Evagrijevi traktati, ampak analiza notranjih skušnjav obravnava posamezne probleme, ki se pojavljajo na višjih stopnjah duhovnega življenja. Evagrij pri tem znova skuša oblikovati tipologijo zlih misli in raziskovati njihove mehanizme, ki odsevajo taktiko človeku sovražnih duhovnih bitij. Na prvi ravni uči, kako naj samotar z razločevanjem spozna osnovne namene demonov (*O osmih hudobnih duhovih* in *Praktik*); boj se tu dogaja v mraku in samotar še nima izkušenj, s katerimi bi prepoznal gibanja sovražnika. Ko pa se približa »meji« (kot to imenuje Evagrij) brezstrastja in začne živeti gnostično, se pravi duhovno-spoznavalsko, kontemplativno življenje, je reflektivna dimenzija duhovnega življenja usmerjena k razbiranju sovražnikovih zvijač v novi svetlobi. Samotar tako v svojem motrenju ne razbira le smislov ustvarjenih resničnosti, temveč tudi smisle lastnih (zlih) misli in delovanja demonov prek njih.

1 Kritično izdajo besedila v zbirki *Sources chrétiennes* so objavili A. in C. Guillaumont in P. Géhin, *Évagre le Pontique, Sur Les Pensées*, Pariz 1998 (SC 438).

2 Da je z zaporedjem poglavij težava, kaže tudi to, da v pogl. 24 Evagrij napotuje na pogl. 17, čeprav se obravnavana téma zdaj nahaja v pogl. 2.

3 Prim. Frankenberg, str. 446.

Temeljne so tri »zle« misli: požrešnost, pohlep in domišljavost – temeljne v pomenu, da vse druge izvirajo iz njih.⁴ Te tri misli, ki so počelo drugih, v duhovnem življenju srečamo najprej. Če hoče samotar premagati vse svoje strasti, se mora osredotočiti na boj proti temu trojčku. Požrešnost, ki ji streže, sčasoma poraja spolno skušnjavo in vodi do nečistovanja. Pohlep zaradi omejenosti dobrin, ki so na voljo, tako materialnih (hrane, posesti) kot družbeno-simbolnih (časti, ugleda), vodi do sporov, ob katerih se zdraži jezljivi del duše. Če česar koli od tega ne dobimo, namreč pademo v zlo misel »žalosti«, potrnosti in občutka duhovne bolečine (Evagrij žalost drugje opredeljuje kot frustracijo želelnega dela duše). Če iz svojega srca ne izkoreninimo pohlepa, bomo naposled postali naduti; Evagrij mehанизem transformacije teh dveh zlih misli razloži v *Mislih* 21,1sl.

264

Misli lahko razdelimo na tipe tudi glede na njihov učinek na osebo in aplikacijo ustreznih zdravil. Največ demonskih misli s tega stališča pripada želelnemu in razburljivemu delu duše. Glede misli domišljavosti Evagrij omahuje – ni namreč jasno, ali jo je treba pripisati poželjivemu ali razburljivemu delu duše.⁵ Samotar mora vsak del duše obravnavati s posebno terapijo; želelni del, ki je povezan s telesnimi poželjenji, mora krotiti s telesno askezo, postom, bedenjem in neudobnim ležiščem oz. spanjem na tleh. Razburljivi del, povezan s čustvi, pa mora negovati z notranjo askezo, potrpežljivostjo in bojem proti vsem oblikam zamerljivosti; Evagrij pri tem zlasti priporoča miloščino (v grščini *eleemosýne*, izraz, ki pomeni usmiljenje kot notranje stanje kot tudi konkretni dar bližnjemu v stiski), ob kateri razvijamo sočutnost.

Tretja je delitev misli na *angelske*, *človeške* in *demonske* (srečamo jo tudi drugje v Evagrijevih spisih; že Origen v svojem temeljnem spisu *O počelih* razlikuje tri vrste misli: misli, ki izvirajo od nas samih, misli, ki prihajajo od Boga in njegovih svetih angelov ter misli, ki izvirajo od demonov).⁶ Samotar je prek dolgotrajne duhovne introspekcije sposoben razločevanja misli. Misli, ki jih navdihujejo angeli, ustrezajo »naravnemu motrenju« (tj. kontemplaciji, ki se nanaša na *phýsis*, »naravo« in stvari naravnega sveta in jih z zrenjem njihovih logosov umeva kot simbole duhovnih resničnosti). Misli, ki jih navdihujejo demoni, pomenijo človekovo

4 Nauk o treh temeljnih grehih je vplival na poznejše duhovne pisce v Bizancu; prim. Maksim Spoznavalec, *Stotice o ljubezni* 3, 56 (slov. prev. G. Kocijančič, Celje 2000).

5 Prim. 28 – ko demoni ne zmorejo vznemiriti razburljivega ali poželjivega dela duše ponoči, spodbudijo sanjarjenja, ki izhajajo iz domišljavosti. V besedilu Evagrijevih učencev, ki so jih odkrili in objavili nedavno, je izražena misel, da domišljavost izvira iz želelnega dela duše; prim. SC 438, 158–9 št. 3 in J. Paramelle in A. Guillaumont, *Les Chapitres des disciples d'Évagre dans un manuscrit grec du Musée Benaki d'Athènes*, v: *Parole de l'Orient*, 6–7 (1975–6), str. 101–13.

6 *O počelih* 3. 2. 4 (SC 268, 168; 233–8), slov. prevod N. Sagadin (Ljubljana 2013), str. 231sl.

strastno, egoistično navezanost na ustvarjena bitja; v teh mislih ni nobene zanimanja za stvari same ali za njihovo simbolno vrednost. Človeške misli so vmes med angelskimi in demonskimi; v njih se srečujejo oblike ustvarjenih bitij brez zavzetosti za njihovo simbolno vrednost (se pravi za njihov temeljni odnos z duhovnimi resničnostmi), a tudi brez strastne navezanosti nanje. Evagrij je v pričujočem spisu pozoren na vzajemno vplivanje različnih vrst misli (31).

V spisu *O mislih* nadalje razbiramo zanimivo ovrednotenje sovraštva. Samotar ne sme povsem zatreti svoje razburljivosti, ampak mora zaobrtni njen predmet: razviti mora popolno sovraštvo do demonov. Če to doseže, ne more grešiti niti z dejanjem niti v misli (10). Vendar se takšno stanje brezstrastja težko ohranja, saj demoni spodbujajo dušo, naj se vrne k navezanosti na ustvarjene reči. Smisel bogozapuščenosti (tj. samotarjevega občutka, da ga je zapustila Božja milost) je v tem, da v njem obuja sovraštvo do demonov.

Tri osnovne misli – požrešnost, lakomnost in domišljavost

1. Prvi izmed demonov, ki se zoperstavljajo praktiki, se za vojskovanje zberejo tisti, ki so jim zaupane želje požrešnosti, in tisti, ki nam vsiljujejo lakomnost ter nas kličejo k človeški slavi;⁷ vsi drugi pa stopajo zadaj za temi in prevzemajo vse, ki so jih prvi ranili. Ne moreš namreč pasti v roke duha nečistosti, če prej ne padeš zaradi požrešnosti; ni mogoče, da bi se razburkala (tvoja) razburljivost, če se ne bojuješ za hrano, premoženje ali slavo; ni mogoče uiti demonu žalosti, če si vseh teh reči oropan ali jih ne moreš doseči. Kdor ni izruval korenine vsega zla, lakomnosti,⁸ tudi ne bo ubežal pred napuhom, prvim hudičevim porodom, saj – po modrem Salomonu – »uboštvo dela moža ponižnega«. ⁹ Na kratko rečeno, ni mogoče, da bi človek padel v roke demonu, če ga najprej ne ranijo ti vojščaki v prvi vrsti. Zato je hudič takrat pred Odrešenika privedel te tri misli: najprej ga je pozval, naj (prosi, da) kamenje postane kruh, potem mu je obljubil ves svet, če pade predenj in ga moli, tretjič pa mu je obljubil, da bo – če mu bo poslušen – postal slaven, saj ne bo ničesar pretrpel po tako globokem padcu. Naš Gospod pa se je izkazal kot močnejši od vsega tega in je hudiču ukazal, naj se umakne nazaj¹⁰ in nas je tudi s tem poučil, da hudiča ne moremo odriniti (od sebe), če ne zaničujemo teh treh (slabih) misli.

Demonske misli in uzrtja čutnozaznavnih stvari¹¹

2. Vse demonske misli v dušo prinašajo uzrtja (*noémata*) čutnozaznavnih stvari;¹² s temi uzrtji se um oblikuje in nosi v sebi oblike teh stvari. Na

7 O požrešnosti, pohlepu/lakomnosti in slavohlepnosti kot treh osnovnih grešnih mislih prim. *Pisma* 6, 19 in 39. Evagrijev nauk o genealogiji skušnjav je prevzelo tudi bizantinsko duhovno izročilo, npr. Maksim Spoznavalec, prim. *Stotice o ljubezni* 3, 56 (slov. prev v: *Izbrani spisi*, Celje 2000) in Gregor Sinajski, *Asketska poglavja* 91 (PG 150, stolp. 1268).

8 Prim.1 Tim 6,10.

9 Prg 10,4.

10 Prim. Mt 4,1-10.

11 Poglavlje je v rokopisih očitno na napačnem mestu; skladno z *O mislih* 24 bi namreč to moralo biti poglavje 17.

12 Prim. *Motrenja* 2.

osnovi te zadeve¹³ potemtakem spoznava demona, ki se je približal. Če se je npr. v mojem razumu pojavil obraz tistega, ki mi je prizadejal škodo ali me zasramoval, se očitno kaže, da se mi vsiljuje misel zamerljivosti. Če se spomnim na premoženje ali slavo, se bo na osnovi te zadeve očitno prepoznal tisti (demon), ki nas spravlja v stisko. Enako boš tudi pri drugih mislih na osnovi zadeve odkril tistega, ki je navzoč in (misel) vsiljuje. Ne trdim, da vsi spomini na take stvari nastanejo zaradi demonov – saj po naravi tudi um sam, ko ga vzgibava človek, dviga na površje domišljajske predstave (*phantasíai*) o tem, kar se je zgodilo –, ampak merim le na tiste spomine, ki s seboj vlačijo protinavno razburjenje ali poželenje. Zaradi razburkanosti teh moči namreč um v razumu prešuštvuje ali se bojuje, ker ne more sprejeti pojavitve (*phantasía*) Boga, ki mu daje postavo:¹⁴ ta (Božji) sijaj se namreč v vodilnem delu duše ob času molitve pojavlja zaradi oropanosti vseh uzrtij, ki slonijo na stvareh.¹⁵

Terapija treh delov duše

3. Človek ne more odložiti strastnih spominov, če ne poskrbi za poželenje in razburljivost, tako da prvo izniči s postom, bedenjem in spanjem na golih tleh, drugo pa ukroti z potrpežljivostjo, nezamerljivostjo in miloščino;¹⁶ iz teh dveh strasti sestojijo skoraj vse demonske misli, ki um pahnejo v propad in pogubo.¹⁷ Ni mogoče, da bi kdo premagal ti dve strasti, če ne doseže popolnega prezira do jedi, premoženja in slave, pa tudi lastnega telesa – in sicer zaradi tistih, ki ga pogosto skušajo bičati. Potemtakem je skrajno nujno posnemati tiste, ki so izpostavljeni nevarnosti na morju in vržejo opremo čez krov zaradi sile vetrov in valov, ki se dvigajo nadnje;¹⁸ vendar pa moramo v našem primeru dobro paziti, da opreme ne bi vrgli čez krov zato, da bi nas videli ljudje, saj smo v tem primeru že prejeli svoje plačilo in nas čaka drug brodolom, hujši od prvega, ker bo proti nam zapihal veter

13 zadeve ali: dejavnosti (*prâgma*).

14 Aluzija na teofanijo na Sinaju.

15 uzrtij, ki slonijo na stvareh db. uzrtij v stvareh. Prim. *Pismo* 58.

16 postom ... miloščino: v gr. so vse te asketske dejavnosti v množini. Prim. tudi *Osnove* 11.

17 Prim. 1 Tim 6,9. Za drugačno genealogijo domišljavosti in napuha prim. *O mislih* 28.

18 Prim. Jn 1,4-5; Apd 27,17-19.

demona domišljavosti.¹⁹ Zato tudi naš Gospod v evangelijih pravi, ko vzgaja krmarski um: »Glejte, da miloščine ne boste dajali pred ljudmi, da bi vas videli, sicer nimate plačila pri svojem Očetu, ki je v nebesih.«²⁰ In drugje pravi: »Kadar molite, ne bodite kakor hinavci. Ti namreč radi molijo stoje po shodnicah in vogalih glavnih ulic, da se pokažejo ljudem. Resnično, povem vam: imajo svoje plačilo.«²¹ In spet drugje pravi: »Kadar se postite, se ne držite čemerno kakor hinavci; kazijo namreč svoje obraze, da pokažejo ljudem, kako se postijo. Resnično, povem vam: imajo svoje plačilo.«²² Tu moramo biti pozorni na to, kako Zdravnik duš prek miloščine²³ neguje razburljivost, prek molitve očiščuje um in spet prek posta slabi poželenje: iz vsega tega se sestavlja novi človek, ki se obnavlja »po podobi Tistega, ki ga je ustvaril« – novi človek, v katerem zaradi svetega brezstrastja ni »moškega in ženske« in zaradi ene vere in ljubezni ni »Grka in Juda, obreze in neobrezanosti, barbara, Skita, sužnja in svobodnega, ampak je vse in v vsem Kristus«.²⁴

Vloga spomina v sanjah

4. Preiskati je treba, kako demoni v domišljajskih predstavah med spanjem vtiskujejo (podobe) v vodilni del naših duš in ga oblikujejo. Videti je, da se umu take reči dogajajo bodisi prek oči, ker je gledal, ali prek sluha, ker je poslušal, ali prek določene (druge) zaznave ali pa prek spomina, ki vtiskuje (podobe) v vodilni del duše – ta jih sicer ne vtiskuje prek telesa, a vendar ga vzgibava to, kar je prejel prek telesa. Zdi se mi, da demoni vtiskujejo (podobe) v vodilni del duše s tem, da vzgibavajo spomin. Spanje namreč (telesni zaznavni) organ (*órganon*)²⁵ zadržuje v nedelovanju. Toda preiskati moramo še to, kako

19 Prim. *Praktik* 31.

20 Mt 6,1.

21 Mt 6,5.

22 Mt 6,16.

23 miloščine ali: usmiljenja. Zdravnik duš je Kristus.

24 Kol 3,10-11; prim. tudi KG 2, 17; Maksim Spoznavalec, *Ambigua* 41 (PG 91, stolp. 1304-16).

25 (telesni zaznavni) organ: izraz *órganon* je pri Evagriju pogost (prim. KG 2, 48.80; 3, 20.45.51; 4, 60.62; 6, 72); na pričujočem mestu je verjetno uporabljen v pomenu, ki ga pogosto srečamo pri Platonu in označuje organ čutne zaznave; prim. Drž 508B, 518C; Tjt 185C; Fjdn 250B.

(demoni) vzgibavajo spomin. Morda prek strasti? To je očitno iz tega, da nekaj takega utrpevajo tisti ljudje, ki še niso čisti in brezstrastni.²⁶ Obstaja sicer tudi preprosto gibanje spomina, ki nastaja iz nas ali od svetih Moči: v njem se med spanjem srečujemo s svetimi in se z njimi družimo ter skupaj obedujemo.²⁷ Vendar moramo biti pozorni na naslednje: te podobe, ki jih duša sprejme s telesom, spomin spravlja v gibanje zunaj telesa. To je očitno iz dejstva, da to pogosto utrpevamo tudi med spanjem, ko telo miruje. Kakor se je mogoče spominjati vode tako z žejo kot brez žeje, tako se je mogoče spominjati tudi zlata s pohlepom²⁸ in brez njega – in podobno velja za druge zadeve. To, da um odkriva take ali drugačne razlike domišljijjskih predstav, je razpoznavno znamenje zle veščine demonov.²⁹ Obenem pa moramo vedeti, da demoni uporabljajo za domišljijjsko predstavo (*phantasia*) tudi zunanje stvari, npr. bučanje valov pri tistih, ki plujejo.

Nadzor nad razburljivostjo

5. Naša razburljivost zelo prispeva k namenu³⁰ demonov, če se giblje proti naravi:³¹ tako postaja nadvse uporabna za vse mogoče oblike njihove zle zvijačnosti. Zato se nihče izmed njih ne odpoveduje vznemirjanju razburljivosti ponoči in podnevi; ko jo vidijo zvezano s krotkostjo, jo takoj skušajo razvezati s »pravičnimi«³² pretvezami, da bi postala ostrejša in bi bila koristna za njihove zverinske misli. Iz tega razloga je nujno, da je ne dražimo niti pri pravičnih niti pri krivičnih rečeh in ne dajemo v roke zlega meča tem, ki nam (to) vsiljujejo: vem, da mnogi pač pogosto storijo prav to in se zaradi neznatnih razlogov razburijo bolj, kot bi bilo treba.³² Povej mi, zaradi česa se tako hitro zaženeš v boj,³³ če res zaničuješ hrano, premoženje in slavo? Zakaj

26 Prim. *Praktik* 56.

27 Prim. *O mislih* 28 o treh vrstah sanj, ki se razlikujejo po svojem izvoru: človeških, angelskih in demonskih.

28 pohlepom gr. *pleonexía*.

29 demonov db. onih.

30 namenu ali: smotru, cilju (*skopós*).

31 če se giblje proti naravi: skladno z naravo se namreč giblje, če je usmerjena proti zlu in demonom, ne proti ljudem.

32 Prim. *O molitvi* 24.

33 Prim. Prg 25,8.

hraniš psa,³⁴ ko obljubljaš, da ne poseduješ nič? Če pa ta (pes) laja in se zaganja v ljudi, potem je očitno, da notri nekaj poseduje in hoče to varovati. Sam sem prepričan, da je takšen človek daleč od čiste molitve, saj vem, kako pogubno je za tako molitev razburjenje. Poleg tega pa se čudim, kako lahko takšen človek pozablja na svete (pisatelje), saj David kriči: »Prenehaj z jezo in zapusti razburjenje!«³⁵ Pridigar naroča: »Odstrani razburjenje iz svojega srca in izvrzi pokvarjenost iz svojega mesa,«³⁶ apostol pa veleva, naj »na vsakem kraju dvigamo roke brez jeze in preprirov.«³⁷ Zakaj se ne učimo od skrivnostne in starodavne navade ljudi, ki v času molitve iz svojih hiš naženejo pse, saj s tem kot v uganki nakazujejo, da v tistih, ki molijo, ne sme biti navzoče razburjenje? In drugje: »Njihovo vino je razburjenje kač«³⁸ – nazirji pa so se vzdržali vina.³⁹ Nekdo izmed poganskih⁴⁰ modrecev je zatrdil, da »bogovi ne jedo žolča in ledij.«⁴¹ Po mojem mnenju ni vedel, kaj govori: menim namreč, da je prvo simbol jeze, drugo pa simbol poželenja, nedovzetnega za smisel.⁴²

270

Nezaskrbljenost

6. Mislim, da je odveč pisati o tem, da ne smemo skrbeti za obleke in hrano, saj sam Odrešenik v evangelijih to prepoveduje z naslednjimi besedami: »Ne skrbite v svoji duši, kaj boste jedli ali kaj pili ali kaj boste oblekli.«⁴³ To je rečeno naravnost zoper pogane⁴⁴ in neverujoče, ki zanikujejo Gospodarjevo previdnost in tajijo Stvarnika. Kristjanom pa je kaj takega povsem tuje, potem ko so že prišli do trdne vere, da

34 Prim. *O mislih* 13 in *O molitvi* 94; »pes« je za Evagrija ambivalentna prispodoba, kot je vidno iz *Motrenj* 9–10 in *Sholij k Pregovorom* 26,11.

35 Ps 36,8.

36 Prd 11,10.

37 1 Tim 2,8.

38 5 Mz 32,33.

39 Prim. 4 Mz 6,3.

40 poganskih db. zunanjih, tj. modrecev, ki niso bili kristjani.

41 Navedek iz Menandra, *Dýskolos* 451–3; morda ga je Evagrijs bral pri Klementu Aleksandrijskem, *Stromateis* 7, 31, 1.

42 nedovzetnega za smisel ali: ne(s)miselnega; nerazumnega (*álogos*). Žolč je tradicionalno simbol jeze; prim. Plutarh, *Moralia* 141, 27.

43 Mt 6,25.31 in *Osnove* 4.

44 Prim. Mt 6,32.

celo za dva vrabca, ki se prodajata za drobiž,⁴⁵ skrbijo sveti angeli.⁴⁶ Vendar je navada demonov, da po nečistih mislih v dušo lučajo tudi misli zaskrbljenosti, da bi se Jezus spričo množice uzrtij na mestu razuma umaknil⁴⁷ in bi bila Beseda brez sadu, zadušena s trnjem zaskrbljenosti.⁴⁸ Odložimo torej misli, ki izhajajo iz zaskrbljenosti, in svojo zaskrbljenost preložimo na Gospoda, pri čemer bodimo zadovoljni s tem, kar imamo,⁴⁹ zadovoljimo se z revnim življenjem in revno obleko ter tako iz dneva v dan slačimo s sebe očete domišljavosti. Če pa se komu zdi, da je njegova revna obleka sramotna, naj se ozira na svetega Pavla, ki je venec pravičnosti pričakoval »v mrazu in goloti«.⁵⁰ Ker je apostol (ta) svet poimenoval »gledališče« in »stadion«,⁵¹ pogledajmo, ali je mogoče, da bi nekdo, ki je oblečen v misli zaskrbljenosti, tekkel k nagradi, (ki jo obljublja) Kristusov klic od zgoraj,⁵² ali da bi se bojeval proti vladarstvu in oblastem ter vladarjem sveta tega mraka.⁵³ Sam ne vem (kako bi to bilo mogoče), o čemer me poučuje samo preiskovanje čutnozaznavnega sveta (*aistheté ... historia*). Tega tekmovalca bo namreč oviral plašč in zlahka ga bodo vlekli sem ter tja, kakor bodo tudi um (vlekle) misli zaskrbljenosti, ker je pač resnična beseda, ki pravi, da um vztrajno prebiva pri lastnem zakladu. Kajti (Jezus) pravi takole: »Kjer je tvoj zaklad, tam bo tudi tvoje srce.«⁵⁴

Vzajemno delovanje dobrih in slabih misli

7. Nekatero izmed misli režejo, druge pa so rezane, in sicer zle režejo dobre, in obratno, dobre režejo zle. Sveti Duh je pozoren na prvo misel, ki jo postavimo (vase), in po njej nas obsoja ali sprejema. Reči hočem naslednje: imam (npr.) neko gostoljubno misel in imam jo zaradi Gospoda, toda ta se razcepi,⁵⁵ ker pristopi skušnjavec in mi vsiljuje,

45 za drobiž db. za as.

46 Prim. Mt 10,29.

47 Prim. Jn 5,13.

48 Mt 13,22.

49 s tem, kar imamo db. s prisotnimi (stvarmi); prim. Ps 54,23; 1 Pt 5,7; Heb 13,5.

50 2 Kor 11,27; 2 Tim 4,8.

51 Prim. 1 Kor 4,9; 1 Kor 9,24.

52 Prim. Flp 3,14.

53 Prim. Ef 6,12.

54 Mt 6,21.

55 razcepi db. razreže.

naj bom gostoljuben zaradi svojega ugleda (*dóxa*);⁵⁶ in obratno: imam gostoljubno misel, da bi se izkazal pred ljudmi, a se ta razcepi, ker skrivaj priteče boljša misel, ki usmerja našo krepost h Gospodu in nas prisiljuje, naj tega ne delamo zaradi ljudi. Če torej prek del vztrajamo v prvih (mislih), ko nas skušajo druge, bomo prejeli plačilo le za misli, ki smo jih najprej vstavili (vase), saj zato, ker smo ljudje in se bojujemo z demoni, ne moremo vedno imeti nepropadljivo pravilne misli niti po drugi strani ne moremo vedno imeti nepreskušane slabe misli, saj (v sebi) posedujemo semena kreposti.⁵⁷ Toda če kakšna izmed misli, ki reže, dalj časa ostaja v deželi tega, kar je rezano, bo človek v skladu s to mislijo vzgiban tako, da jo bo udejanjil.⁵⁸

Tri vrste misli: angelske, človeške in demonske

8. Z dolgim opazovanjem smo spoznali to razliko med angelskimi, človeškimi in iz demonov izhajajočimi mislimi.⁵⁹ Prvič: angelske se marljivo ukvarjajo z naravami stvari in sledijo njihovim duhovnim smislom, npr. čemú je nastalo zlato⁶⁰ in zakaj je skupaj s peskom razsejano nekje spodaj po določenih delih zemlje ter ga lahko najdemo le z veliko napora in muke; v kakšnem smislu se potem, ko ga najdemo, spere z vodo in izroča ognju ter se tako izroča rokodelcem, ki v (shodnem) šotoru naredijo svetilko, kadilnico, posodice za dišave in čaše,⁶¹ iz katerih zaradi milosti našega Odrešenika zdaj ne pije več babilonski kralj,⁶² ampak Kleopa, ki mu od teh skrivnosti plamti srce.⁶³ Demonska misel pa tega ne ve in ne pozna; brezsravno vsiljuje zgolj željo po posedovanju čutnega zlata in užitek ter slavo, ki bo izviral iz tega (posedovanja). Človeška misel naposled ne išče niti posedovanja niti se ne ukvarja s tem, simbol česa je zlato, ampak v razum vnaša golo podobo zlata, ločeno od strasti pohlepa. Enak razmislek (*lógos*)

56 Prim. *Pismo* 18 in *Osnove* 3.

57 Prim. KG 1, 40; *Sholije k Pregovorom* 5,14.

58 Skoraj povsem enaka misel je izpričana tudi v *Pismu* 18.

59 Prim. Origen, *O počelih* 3, 2, 4.

60 čemú je nastalo zlato: aluzija na zlato je verjetno simbol čistosti umov, ki so odpadli od Boga in se po prečiščevanju z udejanjanjem kreposti vračajo k Njemu.

61 Prim. 2 Mz 25,29,31, 27,1-3.

62 Prim. Dan 5,1-30.

63 Prim. Lk 24,32.

bo izrečen tudi o drugih rečeh, mistično udejanjan⁶⁴ v skladu s tem pravilom.

Demon blodnjavec

9. Obstaja demon, ki se imenuje Blodnjavec:⁶⁵ bratom se približuje zlasti ob zori⁶⁶ in um vodi iz mesta v mesto, iz vasi v vas in iz hiše v hišo, pri čemer ustvarja preprosta⁶⁷ srečanja in povzročča, da se (um) srečuje z nekimi znanci, prav na dolgo govori in kvari lastno stanje (v srečevanju) s tistimi, ki mu prihajajo nasproti – ter se (tako) malo po malo oddaljuje od Božjega spoznanja in pozablja na krepost ter na svojo zaobljubo. Tisti, ki se je odmaknil (od sveta), mora zato vedeti, kje ta (demon) začinja in kje konča: tako daleč ne kroži zaman niti naključno, ampak to počne, ker hoče pokvariti stanje tistega, ki se je odmaknil (od sveta): tako da bi se um zaradi tega razvnel in bi – pijan od mnogih srečanj – takoj pripadel demonu nečistosti, jeze ali žalosti, se pravi demonom, ki najbolj poškodujejo sijaj samotarjevega⁶⁸ stanja. Toda če je naš smoter jasno spoznati njegovo (tj. Blodnjavčevo) pokvarjenost, ne smemo z njim hitro spregovoriti niti (mu) ne smemo naznaniti tega, kar se dogaja – namreč kako (demon) udejanja srečanja v razumu in na kakšen način po malem žene um v smrt –, saj bo potem od nas zbežal; ne sprejema namreč tega, da bi, ko to počne, postal viden, in potemtakem ne bomo izvedeli nič od tega, o čemer smo si prizadevali poučiti. Raje demonu pustimo še kak dan ali dva, da dokonča svojo dramo, da bi se tako natančno poučili o njegovi zvijačni nameri in bi ga pognali v beg, ko ga razkrinkamo z besedo/mislijo (*lógos*). Ker pa je lahko v času skušnjave um skaljen in tega, kar se dogaja, ne vidi natančno, moramo po demonovem umiku delati⁶⁹ naslednje. Usedi se in se spomni stvari, ki so se ti zgodile, kje si začel, kam si šel, spomni se kraja, kjer te je zgrabil demon nečistosti

64 udejanjan ali: izurjen, »treniran« (*gymnazómenos*).

65 Tj. demon, ki nasprotuje meniški stanovitosti, ostajanju na istem kraju; prim. Kasijan, *Pogovori* 7, 32; Atanazij, *Antonovo življenje* 94, 2.

66 ob zori: tj. ob času nočnega bogoslužja.

67 preprosta db. gola.

68 samotarjevega db. njegovega. Mišljeno je naravno stanje uma, ko ga ne vzgibava-jo strasti in je dovzeten za Božji sijaj (ki ga potem odseva tudi sam) in duhovno spoznanje.

69 moramo ... delati db. naj se ... zgodi.

ali jeze ali žalosti, in kako se je vse to spet pripetilo. Preišči vse to in izroči spominu, da boš lahko demona⁷⁰ ovrigel, ko se ti približa; naznani kraj, ki ga skriva; naznani, da mu ne boš več sledil. Če ga hočeš spraviti tudi v blaznost, ga ovrzi takoj, ko pristopi, in z besedo mu pokaži prvi kraj, kamor je vstopil, potem drugega in tretjega, kajti postal bo zelo jezen, ker ne bo mogel prenesti sramote. Dokaz, da si z njim spregovoril na način, ki je primeren trenutku (*kairíos*), naj ti bo to, da je misel zbežala proč od tebe, kajti zanjo ni mogoče, da bi obstala potem, ko je bila⁷¹ očitno ovržena. Po porazu tega demona sledi zelo globok spanec in omrtvelost, ki jo spremlja velik hlad vek, neprestano zehanje, obteženost in otopelost ramen. Vse to pa bo Sveti Duh odpravil zaradi (naše) vnete molitve.

274

Popolno sovraštvo do demonov

10. Sovraštvo do demonov veliko prispeva k naši rešitvi in je koristno za udejanjanje kreposti. Vendar nimamo moči, da bi ga v sebi hranili kot nekakšno dobro potomstvo, saj ga duhovi, ki imajo radi užitek, uničujejo in dušo pozivajo, (naj se vrne) nazaj k svojemu prijateljstvu in navadi. Toda Zdravnik duš ozdravlja od tega prijateljstva, oziroma bolje rečeno od te gangrene, ki jo je težko zdraviti – in sicer prek (duhovne) zapuščenosti.⁷² Dovoljuje namreč, da od demonov utrpevamo nekaj strašnega, podnevi in ponoči, in da se tako duša vrne k svojemu prairzovnemu (*archétypon*) sovraštvu, ko se nauči Gospodu govoriti Davidove besede: »Sovražil sem jih s popolnim sovraštvom in postali so moji sovražniki.«⁷³ Kajti s popolnim sovraštvom svoje sovražnike sovraži tisti človek, ki ne greši niti v dejanju niti v razumu. To je znamenje največje in prvotne stopnje brezstrastja.⁷⁴

Demon brezčutnosti

11. Kar zadeva demona, ki dela dušo brezčutno – zakaj je sploh potrebno govoriti o njem? Bojim se namreč celo pisati o njem in o

70 demona db. njega.

71 zanjo ... bila ali: zanj (tj. demona) ... bil.

72 (duhovne) zapuščenosti: o navidezni zapuščenosti od Boga v duhovnem življenju prim. *Gnostik* 28. Téma je obravnavana že v 4. Amonasovem pismu (*Patrologia orientalis* 11, 443, 10–14).

73 Ps 138,22.

74 O različnih stopnjah brezstrastja prim. *O mislih* 35.

tem, kako duša v času⁷⁵ njegovega prihoda izstopi iz svojega lastnega stanja in kako sleče strahospoštovanje do Boga in pobožnost; duša si misli, da greh v resnici ni greh, in meni, da kršitev postave ni kršitev postave; sodbe in večne kazni se spominja kot praznih besed in se resnično⁷⁶ posmehuje »potresu, ki prinaša ogenj«. ⁷⁷ Izpoveduje sicer vero v Boga, vendar ne ve, kaj je zapovedal. Ti se tolčeš po prsih,⁷⁸ ko je duša vzgibana h grehu – a ona tega ne čuti; dokazuješ ji na osnovi Pisem,⁷⁹ ona pa je vsa zakrknjena in ne posluša; razkrivaš ji njeno sramoto pred ljudmi, a ne upošteva sramote (ki je bo deležna) med brati; ta (duša) sploh ne razume (ničesar), kot prašič je, ki zapre svoje oči in razbija ograjo. Tega demona prinašajo misli domišljavosti, ki se zadržujejo dalj časa. O tem demonu⁸⁰ je rečeno: »Če (ti) dnevi ne bi bili skrajšani, ne bi bilo rešeno nobeno meso.«⁸¹ Dejansko ga najdemo med tistimi, ki redko obiskujejo svoje brate – in razlog za to je očiten. Soočen z nesrečami drugih, ki se mučijo v boleznih ali trpijo nesrečo v ječi ali jih doleti nenadna smrt, se namreč ta (demon) požene v beg, kajti duša postopoma postane potrta in prihaja do sočutja, ker se razblini zakrknjenost, ki jo povzroča demonsko bitje (*daimónion*). Teh priložnosti pa nam manjka zaradi puščave in maloštevilnih bolnikov med nami. Gospod nam je predvsem zaradi tega, da bi tega demona pognal v beg, v evangelijih naročil, naj ne odvrčamo pogleda od bolnikov in naj obiskujemo tiste, ki so v ječi. Pravi namreč: »Bolan sem bil in ste me obiskali, v ječi in ste prišli k meni.«⁸² Vendar je treba vedeti naslednje: če kdo izmed teh, ki so se odmaknili (od sveta), pade v roke temu demonu, a pri tem ne sprejme nečistovalskih misli ali ne zapusti bivališča zaradi duhovne naveličanosti, je prejel čistost in vztrajnost, ki prihajata z nebes; blagoslovljen je, kdor je dosegel takšno brezstrastje. Vsi, ki izpovedujejo strahospoštovanje do Boga, a so si izbrali prebivanje med svetnimi ljudmi, naj se varujejo tega demona. Celo pred ljudmi me je namreč sram o njem govoriti ali pisati kaj več.

75 času tj. usodnem, odločilnem trenutku (*kairós*).

76 resnično db. bitnostno.

77 Job 41,21.

78 Prim. Lk 18,13.

79 Prim. 17,2.

80 tem demonu db. njem.

81 Mt 24,22.

82 Mt 25,36.

Žalost

12. Vsi demoni učijo dušo, naj ljubi užitek; samo demon žalosti ne more sprejeti tega delovanja,⁸³ ampak kvari celo misli tistih (demonov), ki vstopajo (v dušo), ko z žalostjo potolče in posuši vsak užitek – »kosti žalostnega človeka se namreč sušijo«. ⁸⁴ In če je njegovo vojskovanje zmerno, naredi puščavnika⁸⁵ preskušeneega, saj ga prepričuje, naj k sebi ne pusti nobene izmed stvari tega sveta in naj se izogiba vsakemu užitku. Če pa demon vztraja dalj časa, poraja misli, ki sve-tujejo duši, naj se odstrani (s tega sveta),⁸⁶ ali pa jo požene v beg daleč od (njenegega) kraja.⁸⁷ O tem je nekoč razmišljal sveti Job in trpel, ko ga je ta demon nadlegoval. Dejal je namreč: »Če bi le lahko položil roko nase ali vsaj prosil koga drugega, da bi mi to storil!«⁸⁸ Simbol tega demona je kača: narava⁸⁹ te živali je človekoljubno dana za to, da bi uničevala strupe drugih živali, če pa jo uporabimo nepomešano,⁹⁰ uniči tudi živo bitje samo. Pavel je izročil temu demonu moža v Korintu, ki je prekršil postavo;⁹¹ zaradi tega je pisal znova in resnobno naročil Korinčanom: »Zato vi potrdite ljubezen do njega, da takega človeka morda ne bi použila prevelika žalost.«⁹² Vendar je tudi vedel, da tedaj, ko ta duh ljudi peha v stisko, lahko za njih postane priložnost za dobro spreobrnjenje; iz tega razloga sveti Janez Krstnik tistim, ki jih je zbadal ta demon in so se zatekli k Bogu, pravi: »Gadji zarod, kdo vam je pokazal, kako naj ubežite prihodnji jezi? Obrodite vendar sad, vreden spreobrnjenja. Ne domišljajte si, da lahko v sebi govorite: ›Abrahama imamo za očeta,‹ kajti povem vam, da more Bog iz teh kamnov obuditi Abrahamu otroke.«⁹³ Toda vsakdo, ki je posnemal

83 Prim. *Motrenja* 41.

84 Prg 17,22 in *Motrenja* 61.

85 puščavnika db. tistega, ki se je odmaknil od sveta, anahoreta.

86 naj se odstrani (s tega sveta) tj. naj naredi samomor.

87 Mišljena je duhovna naveličanost; prim. *Praktik* 12.

88 Job 30,24; prim. tudi *Sholije k Jobu* 30,24. Na obeh mestih Evagrij svari pred samomorom.

89 narava gr. *phýsis*; Géhin (SC 438, str. 95, op. 3) predlaga branje *chýsis*, izloček; izliv.

90 nepomešano ali: brez nadzora, razuzdano, gr. *akrátos*.

91 Prim. 1 Kor 5,3.

92 2 Kor 2,7-8.

93 Mt 3,7-9.

Abrahama in odšel iz svoje dežele in iz svoje rodbine,⁹⁴ je postal močnejši tudi od tega demona.

Krotkost

13. Če je kdo obvladal razburljivost, je obvladal demone, če pa je kdo njen suženj, je povsem tuj samotarskemu življenju in odtujen od poti našega Odrešenika, saj sam Gospod pravi, da svojih poti uči krotke.⁹⁵ Zato je tudi težko ujeti um teh, ki so se umaknili (pred svetom), če zbeži na planoto krotkosti. Skoraj nobene kreposti se namreč demoni ne bojijo tako zelo kot krotkosti. Veliki Mojzes je posređoval to krepost, kajti bil je imenovan »krotkejši od vseh ljudi«,⁹⁶ in sveti David je zatrdil, da je (ta krepost) vredna Božjega spomina, ko je dejal: »Spominjaj se Davida in vse njegove krotkosti.«⁹⁷ Celo sam Odrešenik nam je zapovedal, naj bomo posnemovalci njegove krotkosti: »Učite se od mene, ker sem krotek in v srcu ponižen, in našli boste počitek svojim dušam.«⁹⁸ Če se kdo vzdržuje hrane in pijače, a draži razburljivost prek zlih misli, je podoben ladji, ki pluje po morju z demonom kot krmarjem. Zato je – kolikor je to mogoče – treba bedeti nad tem našim psom in ga učiti, naj uničuje le volkove in naj ne žre ovac; (to doseže s tem,) da izkazuje vso krotkost vsem ljudem.⁹⁹

Domišljavost

14. Domišljavost ima edina izmed misli obilje snovi:¹⁰⁰ objema skoraj celoten naseljeni svet in odpira vrata vsem demonom, saj je kot nekakšen zlobni izdajalec v polisu. Zato zelo ponižuje um tega, ki se je odmaknil (od sveta), ko ga napolnjuje s številnimi besedami in stvarmi ter kvari njegove molitve, s katerimi si ta prizadeva pozdraviti vse rane svoje duše. Vsi poraženi demoni skupaj dajejo rasti tej misli in

94 Prim. 1 Mz 12,1.

95 Prim. Ps 24,9. Grški pridevnik *prajis* ima pomenske odtenke prijznosti, nežnosti in blagosti.

96 4 Mz 12,3.

97 Ps 131,1.

98 Mt 11,29. Evagrij štiri svetopisemska mesta v istem zaporedju navaja tudi v 56. pismu.

99 Prim. Tit 3,2.

100 Prim. 36 in *Motrenja* 44.

prek nje znova vsi dobijo vstop v duše ter res¹⁰¹ delajo »zadnje stanje slabše od prvega«. ¹⁰² Iz te misli se rodi tudi misel napuha, ki je z neba zalučala na zemljo »pečat podobnosti in krono lepote«. ¹⁰³ Toda »odvrni se od (njene) kraja in se ne mudi na njem« ¹⁰⁴ – da ne izročimo svoje živosti (*zoé*) drugim in svojega življenja (*bíos*) neusmiljenim. ¹⁰⁵ Tega demona požene v beg vztrajna molitev in to, da prostovoljno ne storimo ali izrečemo ničesar, kar bi prispevalo k prekletemu ugledu (*dóxa*).

15. Kadarkoli um tistih, ki so se odmaknili (od sveta), doseže majhno stopnjo brezstrastja, si pridobi konja domišljavosti in takoj odhiti v mesta, kjer se napolnjuje z obiljem nezmerne ¹⁰⁶ hvale, ki se izkazuje njegovemu ugledu. Po previdnostnem načrtu ¹⁰⁷ ga duh nečistosti, ki mu pride naproti in ga zapre v enega izmed prašičjih hlevov, uči, naj ne zapusti svoje postelje, dokler ni povsem zdrav, in naj ne posnema neurejenih bolnikov, ki se v času, ko v sebi še vedno nosijo ostanke bolezni, posvečajo neprimernim potem in kopelim ter znova zapadejo v recidivne bolezni. ¹⁰⁸ Zatorej moramo sedeti in biti bolj pozorni nase, da bi lahko po eni strani napredovali v kreposti in se težka vzgibali proti nekreposti, ¹⁰⁹ po drugi strani pa da bi sebe obnovili v spoznanju in prejeli množico motrenj ter se znova dvignili v molitvi in jasneje zrlu luč našega Odrešenika. ¹¹⁰

101 res db. bitnostno (*óntos*); opis, kako poraz drugih »misli« omogoča zmago domišljavosti, prinaša *Praktik* 31.

102 Mt 12,45; 2 Pt 2,20.

103 Ezk 28,12.

104 Prg 9,18.

105 Prim. Prg 5,9.

106 nezmerne db. čiste; nemešane (*ákratos*).

107 Po previdnostnem načrtu gr. *kat'οικονομίαν*.

108 Prim. *Izpiski* 43.

109 Prim. *Opredelitve* 1; KG 6, 21.

110 Odlomek, ki povzema temeljni Evagrijev nauk o treh stadijih krščanskega življenja (prim. P. Géhin, SC 438, str. 204–5, op. 7–9), tudi kaže, kako neutemeljeni so predsodki o nekristocentričnem značaju Evagrijeve misli; značilno je znova središčno mesto molitve.

Nečistovanje in jeza

16. Nisem zmožen pisati o vseh zlih dejanjih demonov in sram me je, da bi našteval vse njihove zle naklepe, saj se bojim za bolj preproste izmed mojih bralcev.¹¹¹ A prisluhni vseeno, kakšna je zvitost duha nečistosti. Ko nekdo pridobi brezstrastje železnega dela duše in se (njegove) sramotne misli malo ohladijo, ta duh uvede moške in ženske, ki se gredo med seboj svoje igre, in naredi tega, ki se je odmaknil (od sveta), za gledalca sramotnih dejanj in gibov. Vendar ta skušnjava ni ena izmed tistih, ki trajajo dolgo časa, kajti vneta molitev in zelo strog način življenja, združen z bedenjem in vajo v duhovnih motrenjih, jo preženejo kot brezvoden oblak.¹¹² Včasih se (demon nečistosti) dotika celo mesa in ga sili k nerazumnemu gorenju.¹¹³ Ta zlobnež naklepa tudi nepreštevne druge zvijače, ki jih ni potrebno razglasiti ali zapisati. Proti takim mislim je zelo koristno kipenje razburljivosti, ki se vzgibava proti demonu. Demon se najbolj boji razburljivosti, ko se ta vznemiri zaradi (zlih) misli in uničuje njegova uzrtja. V tem je (pomen svetopisemskih besed): »Jezite se in ne grešite.«¹¹⁴ To je koristno zdravilo, ki se daje duši v skušnjavah. Vendar (misel) jeze posnema tega demona in si tudi izmišlja neke starše ali prijatelje ali sorodnike, s katerimi objestno ravnajo ničvredneži, ter spravlja v gibanje razburljivost tega, ki se je odmaknil (od sveta), da bi rekel ali storil kaj pokvarjenega tistim, ki se pojavljajo v njegovem razumu. Pozorni moramo biti na te misli in hitro ugrabiti um proč od takih podob, da ne bi zaradi tega, ker bi se mudil z njimi, v času molitve postal kot »kadeči se ogorek«.¹¹⁵ V te skušnjave padejo razburljivci, zlasti tisti, ki jih zlahka razvname jeza – in ti ljudje so daleč od čiste molitve in spoznanja Kristusa, našega Odrešenika.

Uzrtja

17. Gospod je uzrtja tega veka zaupal človeku kot nekakšne ovce dobremu pastirju.¹¹⁶ (Pismo) namreč pravi: »Vek je položil v njegovo

111 Prim. za podobno zadržanost *Praktik* (prolog); *Ugovarjalec* 2, 65; *Pismo Melaniji* 17.

112 Prim. Jud 1,12.

113 Prim. *Izpiski* 9.

114 Ps 4,5.

115 Iz 7,4.

116 Prim. Jn 10,1-18.

srce.«¹¹⁷ Za pomoč mu je pridružil razburljivost in željo, da bi z razburljivostjo pognal v beg uzrtja, ki so volkovi,¹¹⁸ in bi z željo imel rad ovce, čeprav ga pogosto premetavata deževje in veter. Poleg tega mu je dal tudi pašo, da bi pasel ovce in »kraj zelenja in vodo počitka«, »liro in kitharo«, »gorjačo in palico«, da bi od te črede prejemal hrano in obleko in bi »zbiral gorsko travo«,¹¹⁹ kajti (Pismo) pravi: »Kdo pase čredo in se ne hrani z njenim mlekom?«¹²⁰ Zatorej mora ta, ki se je odmaknil (od sveta), varovati to svojo majhno čredo ponoči in podnevi, da ne bi katerokoli uzrtje zgrabila divja zver ali bi padlo v roke roparjem;¹²¹ in če bi se kadarkoli kaj podobnega zgodilo v gozdni globeli, mora (ovco) takoj iztrgati iz gobca leva in medvedke.¹²² O uzrtju brata pravimo, da so ga zgrabile divje zveri, če se pase na sovraštvu v nas; o uzrtju ženske, če se v nas hrani s sramotno željo; o uzrtju srebra in zlata, če (v nas) prebiva združeno s pohlepom; enako velja glede uzrtij svetih milostnih darov, če se v razumu pasejo v družbi domišljavosti. Isto se bo zgodilo z drugimi uzrtji, če jih prevarajo¹²³ strasti. Teh stvari se ni treba varovati le podnevi, temveč tudi med bedenjem ponoči, kajti če boš imel sramotne in pokvarjene domišljajske predstave, se lahko zgodi, da bodo uničile to, kar je lastno tebi. Tak je pomen besed svetega Jakoba: »Od zveri raztrganih ovc ti nisem prinašal, sam sem trpel škodo, naj jih je kdo ukradel podnevi ali ponoči. Žgala me je vročina dneva in zmrzal noči, spanec je odstopil od mojih oči.«¹²⁴ Če kot nasledek utrujenosti nad nas pride neka duhovna naveličanost, se za nekaj časa v teku zatecimo na skalo spoznanja, vzemimo v roke liro¹²⁵ in prek kreposti zaigrajmo na strune spoznanja. Potem pa spet pasimo svoje ovce ob vznožju sinajske gore, da bo Bog naših očetov

117 Prd 3,11.

118 uzrtja, ki so volkovi db. uzrtja volkov.

119 Ps 22,5; 56,9; 107,3; 22,4; Prg 27,25. Iz *Sholij k Psalmom* lahko sklepamo, da trava in voda simbolizirata praktiko in gnozo, lira praktično življenje in kithara čisti um, ki ga vzgibava duhovno spoznanje. Gorjača in palica sta simbol vzgojnih Božjih kazni, ki grešnika vodijo k dobroti, gorska trava pa simbol spoznanja svetih Moči (= angelov; prim. *Sholije k Pregovorom* 27,25).

120 1 Kor 9,7.

121 Prim.1 Mz 31,39; Lk 10,30.

122 Prim. 1 Sam 17,34-7.

123 prevarajo ali: ukradejo.

124 1 Mz 31,39-40.

125 vzemimo v roke liro ali: družimo se s psalterijem.

tudi nas poklical iz grma¹²⁶ in nam milostno dal spoznati smisle »znamenj in čudežev«. ¹²⁷

Dve vrsti demonov

18. Nekateri izmed nečistih demonov skušajo človeka kot človeka; drugi ga vznemirjajo kot živo bitje, nedovzetno za smisel.¹²⁸ Prvi nam, ko nas obiskujejo, vsiljujejo uzrtja domišljavosti ali napuha ali zavisti ali obtoževanja: ta uzrtja se ne dotikajo nobenega za smisel nedovzetnega bitja. Ko pa se nam približuje druga vrsta demonov, protinaravno vzgibavajo našo razburljivost ali poželjivost. To so strasti, ki so nam skupne z bitji, nedovzetnimi za smisel, a jih prikriva naša za smisel dovzetna narava.¹²⁹ Zaradi tega Sveti Duh pravi tistim, ki podležejo človeškim mislim: »Rekel sem: vsi ste bogovi in sinovi Najvišjega; a umrli boste kot človeška bitja in padli kot eden izmed vladarjev.«¹³⁰ Kaj pa pravi tistim, ki so nesmiselno (*alógos*) vzgibani? »Ne bodite kot konj in mula, ki nimata razumevanja; z žvalami in uzdami moraš zategniti njihova usta, če se ti ne približujejo.«¹³¹ Če drži, da bo grešna duša umrla,¹³² je povsem jasno, da bodo ljudi, ki umrejo kot ljudje, tudi pokopali ljudje;¹³³ tiste pa, ki bodo umrli ali padli kot bitja, nedovzetna za smisel, bodo požrli jastrebi ali »krokarji, katerih nekateri mladiči vpijejo h Gospodu«, ¹³⁴ medtem ko se drugi »nažirajo s krvjo«. ¹³⁵ »Kdor ima ušesa za poslušanje, naj poslušá.«¹³⁶

Dve metodi za boj proti demonom

19. Ko se kdo izmed sovražnikov približa, da bi te ranil, in hočeš, kakor je pisano, »obrniti njegov meč proti njegovemu srcu«, ¹³⁷ ravnaj

126 Prim. 2 Mz 3,1-6.

127 2 Mz 7,9; 11, 9-10.

128 Prim. *Motrenja* 40.

129 Prim. *Pismo Melaniji* 41.

130 Ps 81, 6-7.

131 Ps 31,9.

132 Ezk 18,4,20.

133 Prim. Mt 8,22.

134 Prim. Ps 146,9.

135 Prim. Job 39,30 in *Razlaga Pregovorov* 30; 33 poglavij 31.

136 Mt 11,15; 13,9; 9,43 itd.

137 Prim. Ps 36,15.

tako, kot ti pravimo. V sebi razločuj misel, ki jo je zalučal proti tebi, kakšna je, iz koliko reči je sestavljena, in kaj med njimi je takšno, da najbolj stiska um. Govorim o naslednjem. Denimo, da pošlje misel lakomnosti: razločuj v tej misli um, ki jo je sprejel, uzrtje zlata, sámo zlato in lakomno strast: nato se vprašaj, katera izmed teh prvin je greh. Je to *um*? Le kako? Saj je Božja podoba. Je morda *uzrtje* zlata? Kdo, ki je pri pameti,¹³⁸ bi kadarkoli trdil kaj takega? Ali je greh *zlato sámo*? Čemu je potem nastalo? Iz tega izhaja, da je vzrok greha četrto, namreč to, kar ni stvar, ki bi bitnostno obstajala, niti umsko uzrtje, tudi ne netelesni um, temveč neki užitek, ki je sovražen ljudem in se poraja iz svobodne volje ter sili um, da slabo uporablja Božje stvaritve. Božji postavi je bila zaupana naloga, da ta užitek »obreže«.¹³⁹ Ko se skrbno lotiš preiskave teh reči, bo (zla) misel uničena, razkrojena v svojem lastnem motrenju, in demon bo zbežal od tebe, ko se bo tvoj razum dvignil do višine tega spoznanja. Če hočeš uporabiti njegov meč, a ga želiš najprej poraziti s svojo fračo, tudi ti zalučaj kamen iz svoje pastirske malhe¹⁴⁰ in si prizadevaj za motrenje naslednjega: kako angeli in demoni obiskujejo naš svet, vendar mi ne obiskujemo njihovih svetov, kajti ne moremo angelov bolj združiti z Bogom, niti se ne moremo odločiti, da bi naredili demone bolj nečiste; nadalje, kako je bil lucifer, ki vzhaja ob zarji, vržen na zemljo¹⁴¹ in kako »ima morje za majhno stekleničko za mazilo in brezdanji Tartar za ujetnika ter daje breznu kipeti kot bronastemu kotlu«,¹⁴² ker pač vse (ljudi) vznemirja s svojim zlom in hoče vladati nad vsemi. Motrenje teh reči namreč hudo rani demona in ves njegov bojni tabor požene v beg. Vendar te reči delujejo le pri tistih, ki so v miru dosegli določeno mero očiščenja in do določene stopnje zrejo smisle nastalih bitij. Nečisti pa ne poznajo motrenja teh reči in četudi zanj izvedo od drugih in ga ponavljajo kot urok, ne bodo slišani spričo obilja prahu in šuma, ki se zaradi strasti dvigata v bitki. Kajti povsem nujno je, da vojska tujcev miruje, da bi se Goljat sam lahko odpravil na srečanje z našim Davidom.¹⁴³ Na enak

138 je pri pameti db. ima um; idiom.

139 Prim. KG 4, 12.

140 Aluzija na Davida, ki je Goljata najprej zrušil s kamnom iz prače in ga potem obglavil; prim. 1 Sam 17, 48-51.

141 Prim. Iz 14,12.

142 Job 41,23-4.

143 Prim. 1 Sam 17.

način uporabimo razločevanje in obliko (*eídos*) vojskovanja v primeru vseh nečistih misli.

Znamenja brezstrastja

20. Kadar so nekatere nečiste misli hitro pregnane v beg, moramo poiskati razlog. Zakaj se je to zgodilo? Zaradi pomanjkanja stvari, ker bi težko prišli do snovi, ali pa sovražnik ni imel moči nad nami zaradi brezstrastja, ki je v nas navzoče? Če si npr. nekdo izmed ljudi, ki so se odmaknili (od sveta), tedaj ko ga nadleguje demon, zamišlja, da mu je zaupano duhovno upravljanje prestolnice,¹⁴⁴ se očitno ne zadržuje dolgo pri domišljijah predstava o tej misli, in razlog za to je jasen iz prej povedanega. Če pa na enak način razmišlja o katerem koli mestu, vzetem naključno, je deležen blagra brezstrastja.¹⁴⁵ Podobno se lahko pri preiskovanju tak način uporabi za druge misli. Te reči moramo vedeti glede naše vneme in moči, da bi lahko vedeli, ali smo že prečkali Jordan in smo blizu mesta palmovih dreves¹⁴⁶ ali pa smo še v puščavi in nas tolčejo tujci.

283

Lakomnost in z njo povezani misli domišljavosti in napuha

21. Zdi se mi, da je demon lakomnosti najbolj raznolik in domiseln v prevari. Pogosto, ko ga k temu prisili skrajna odpoved, se pretvarja, da je upravitelj in revežev prijatelj; zelo velikodušno sprejema goste, ki jih še ni tu; pošilja pomoč drugim, ki so odsotni; (v mislih) obiskuje mestne zapore in seveda odkupuje tiste, ki so prodani (v sužnost); družijo se z bogatimi ženskami in jim kaže, s kom bi bilo treba lepo ravnati; tistim z debelo denarnico svetuje, naj se ji odpovejo. Ko dušo tako po malem vara, jo zaplete v misli lakomnosti in jo izroči demonu domišljavosti.¹⁴⁷ Ta demon uvaja množico, ki slavi Gospoda zaradi teh

¹⁴⁴ prestolnice tj. Konstantinopla.

¹⁴⁵ Koptski življenjepis Evagrija pripoveduje o tem, da ga je Teofil Aleksandrijski skušal narediti za škofa mesta Tmuis, a je Evagrijs zbežal; prim. pogl. 19, izd. Amélineau 1887, str. 115.

¹⁴⁶ Prim. 5 Mz 34,3. Prečkanje Jordana simbolizira dopolnitev praktilne in dosego brezstrastja, tujci (= Filistejci) pa označujejo demone; prim. predgovor k *Ugovarjalcu* in KG 6,49; 5, 30; 5, 68.

¹⁴⁷ Prim. *Osnove* 4; *Ugovarjalec* 7, 10.

(njegovih) podvigov, in neke ljudi, ki po malem začnejo med seboj govoriti o (njegovem) duhovništvu; nato napoveduje smrt sedanjega duhovnika in dodaja, da se on sam ne bi smel umakniti potem, ko je že dosegel tako nepreštevno mnogo reči. Tako nesrečni um, ki so ga te misli zvezale, napada ljudi, ki nasprotujejo (njegovemu duhovništvu), medtem ko tistim, ki so ga pripravljeni sprejeti, daje darove in odobrava njihovo razsodnost; nekatere izmed ljudi, ki mu nasprotujejo, izroča sodnikom in naroča, naj bodo izgnani iz mesta. Potem ko so te misli v njem navzoče in se obračajo sem ter tja, takoj pristopi demon napuha: oblikuje nenehne sijoče bliske v zraku celice in odpošilja kri-late zmaje, naposled pa povzroči izgubo pameti. Mi pa moramo – ko najprej izrečemo molitev, da bi bile te misli uničene – živeti v uboštvu s hvaležnostjo (*eucharistía*). »Ničesar namreč nismo prinesli na svet, očitno tudi ne moremo ničesar odnesti ven. Bodimo torej zadovoljni s tem, da imamo živež in obleko.«¹⁴⁸ Spominjajmo se Pavla, ki je rekel, da je »lakomnost korenina vsega zla«.¹⁴⁹

Vztrajanje strasti

22. Vse nečiste misli, ki se mudijo v nas zaradi strasti, vodijo um v »pogubo in uničenje«.¹⁵⁰ Kajti kakor se uzrtje kruha mudi v lačnem človeku zaradi lakote, in uzrtje vode v žejnem zaradi žeje, tako se tudi uzrtja bogastva in posesti mudijo zaradi pohlepa (*pleonexía*); uzrtja hrane in sramotne misli, ki jih porodi hrana, pa se mudijo v nas zaradi strasti;¹⁵¹ podobno se bo pokazalo tudi glede misli lakomnosti in drugih uzrtij. Za um, ki ga dušijo taka uzrtja, ni mogoče, da bi stal pred Bogom in si nadel venec pravičnosti.¹⁵² Trikrat nesrečni um, ki ga omenjajo evangeliji, je namreč zavrnil gostijo Božjega spoznanja,¹⁵³ ker so ga te misli zvezle dol; tisti, ki je bil vržen v najbolj zunanjo temo, z zvezanimi rokami in nogami, je tudi imel obleko, stkano iz teh misli: o njem je drugi, ki ga je povabil, izjavil, da ni bil vreden prisostvovati taki poroki.¹⁵⁴ Iz tega izhaja, da je »poročno oblačilo« brezstrastje

148 1 Tim 6,7-8.

149 1 Tim 6,10.

150 1 Tim 6,9.

151 Prim. podobno misel v *Pismu* 39.

152 Prim. 2 Tim 4,8.

153 Prim. Mt 22,2-7.

154 Prim. Mt 22,11-15.

duše, dovzetne za smisel, ki se je odpovedala svetnim poželenjem.¹⁵⁵ O razlogu, zakaj uzrtja čutnih stvari, ki se mudijo v nas, uničujejo spoznanje, bom govoril v »Poglavjih o molitvi«.¹⁵⁶

Življenje, odmaknjeno od sveta

23. Nihče od tistih, ki so se odmaknili (od sveta), naj se ne odmakne z jezo ali napuhom ali žalostjo niti naj ne beži pred brati, ko ga mučijo take misli. Iz takih strasti namreč nastajajo (blazna) zamaknjenja,¹⁵⁷ ko se srce giblje od enega uzrtja do drugega in od tega spet do drugega in tako naprej ter malo po malo pada v prepad pozabe.¹⁵⁸ Poznali smo mnoge brate, ki jih je doletel ta brodolom, a so jih drugi privedli nazaj v človeško življenje s solzami in molitvijo.¹⁵⁹ Toda nekateri, ki so se ujeli v nezaobrnljivo pozabo, niso več imeli moči, da bi dosegli prvo stanje – in vse do danes mi, ničvredneži, gledamo brodolome svojih bratov. Ta strast se večinoma zgodi kot nasledek misli napuha. Ko se nekdo odmakne (od sveta) v takem stanju, najprej vidi zrak svoje celice ves v plamenih in neke bliske ponoči, bliske, ki svetijo okrog zidov; potem so tu glasovi tistih, ki preganjajo in so preganjani, ter vprege s konji, ki se oblikujejo v zraku: vsa hiša je izpolnjena z Etiopijci in hrupom. Zaradi nadvse velike strahopetnosti (tak človek) pada v (blazno) zamaknjenje (*ékstasis*), prevzema ga vzhičenost in iz strahu pozablja na svoje človeško stanje.¹⁶⁰ Zato se je treba odmakniti od sveta z mnogo ponižnosti in krotkosti; dušo tega (brata) pa je treba bodriti z duhovnimi besedami in ji govoriti besede svetega Davida: »Blagoslavljalj Gospoda, duša, in ne pozabi na vsa njegova povračila, ne pozabljalj Njega, ki kaže veliko milost ob vseh tvojih nepostavnostih, ki ozdravlja vse tvoje bolezni, ki odkupuje tvoje življenje iz pro-

155 Prim. Tit 2,12.

156 Prim. O *molitvi* 12, 43, 55–7,67–8,70, 112 (113), 115 (116) .

157 (blazna) zamaknjenja db. izstopi (iz sebe), gr. *ekstáseis*.

158 Pozabe: *léthe* je skritost, prikritost očitnega: naše človeškosti (prim. nekaj vrstic naprej »pozabo človeškega stanja«) in Božje božanskosti: skritost, ki je pozaba tega, da smo mi – kljub temu, da smo v globini »umi« (*nóes*) – le ustvarjena bitja in je Bog Bog. Lažna mistika, to se pravi duhovnost, ki se izgublja v »doživetjih«, v fantazmah, vodi do uničujoče ek-staze, v kateri se zabrišejo meje med človeškim in Božanskim, in je prav zato iz-stop iz *alétheie*, resnice, skrivnostne Božje očitnosti.

159 Prim. *Zgodbe za Lavza* 25–26.

160 Prim. *Osnove* 6; *Praktik* 13.

pada, ki te krona s sočutjem in usmiljenjem.«¹⁶¹ Te in take so reči, ki jih moraš reči tej duši, kakor mati, ki prizadevno išče svojega otroka na kakem prazničnem shodu, iz strahu, da ga ne bi kakšen hudodelec zgrabil in z njim odšel. Zlasti pa moraš vedno z vneto molitvijo klicati (njegovo) dušo, (naj se vrne) h Gospodu.

Nemožnost dveh hkratnih misli

24. Demoni nas ne skušajo vsi hkrati in nam ne vsiljujejo misli v istem času, kajti po naravi um nima sposobnosti sprejemanja uzrtij dveh čutnih stvari v istem trenutku. V sedemnajstem poglavju¹⁶² smo rekli, da nečista misel v nas ne vznikne brez čutnozaznavne stvari. Če naš um zaradi svoje nadvse velike hitrosti gibanja povezuje misli med seboj, zaradi tega ne smemo misliti, da vse nastajajo v istem času. Lončarsko kolo naredi nekaj podobnega, ko med seboj združuje dva kremenca, ki sta pritrjena na diametralno nasprotnih koncih kolesa, in sicer zaradi velike hitrosti gibanja. V sebi tudi lahko oblikuješ obraz svojega očeta in preizkusiš, ali vznikne še drugo obličje, dokler to vztraja, ali pa drugo obličje nastane po tem, ko prvo izgine. Če bi bilo mogoče sprejeti v istem trenutku uzrtje zlata in nekoga, ki nam je povzročil bolečino, bi se gotovo zgodilo, da bi istočasno padli v roke tako demonu lakomnosti kot demonu zamerljivosti, kar pa ni mogoče, kajti – kot sem že dejal – um ne more v istem trenutku sprejeti uzrtja zlata in tistega, ki nam je prizadejal bolečino. V trenutkih skušnjave moramo zato skušati voditi um od nečiste misli k drugemu uzrtju in od tega spet k drugemu – in tako ubežati temu zlemu priganjaču.¹⁶³ Če pa se um ne odpravi naprej, ker se oklepa stvari, se potopi v strast in potem je v nevarnosti, da si bo utrl pot do greha v dejanju. Tak um potrebuje res¹⁶⁴ mnogo očiščevanja, bedenja in molitve.

Zle misli in uzrtje telesa

25. Tisti ljudje, ki so dosegli motrenje nekaterih izmed resničnosti (ki se nahajajo) v naravah na osnovi stvari, so tudi predstavili dokaze na osnovi tega, kar so motrili. Moj dokaz v večini primerov pa je srce

¹⁶¹ Ps 102,2-4.

¹⁶² V sedanji podobi besedila je to drugo poglavje.

¹⁶³ Prim. *Praktik* 58.

¹⁶⁴ res db. bitnostno.

bralca, zlasti če je razumno in ima izkušnjo samotarskega življenja. To sem dejal zaradi predloženega naravnega motrenja, ki ga bralec potrjuje na osnovi tega, kar se dogaja v (njegovem) razumu. Govor/razmislek (*lógos*) je treba začeti pri tem, kako um naravno sprejema uzrtja čutnozaznavnih stvari in se v skladu z njimi oblikuje prek tega (našega) orodnega (*organikón*) telesa. Kakršna koli je namreč oblika (*morphé*) stvari, taka je nujno tudi umska podoba (*eikón*), ki jo um sprejema: iz tega razloga se uzrtja stvari imenujejo upodobitve (*homoiómata*), saj z njimi ohranjajo isto obliko. Kakor torej um sprejema uzrtja vseh čutnozaznavnih stvari, sprejema tudi tisto, kar sodi k njegovemu lastnemu orodju, kajti tudi to je čutno, seveda z izjemo (svojega) vida,¹⁶⁵ saj tega ne more oblikovati v sebi, ker ga ni nikoli videl. S to notranjo oblikovanostjo (*schêma*) potem naš um dela vse – sedi in hodi, daje in sprejema v razumu. Dela in govori vse to, kar želi, zaradi hitrosti uzrtij: včasih prevzema oblikovanost lastnega telesa in izteza svojo roko, da bi sprejel nekaj izmed tega, kar mu je dano, včasih pa se, potem ko zavrže oblikovanost, hitro obleče v obliko svojega bližnjega, kot da bi mu nekaj dajal s svojimi rokami. Brez takih oblik um ne bi naredil nič, kajti netelesen je in oropan vsakega takega gibanja. Tisti, ki se je odmaknil (od sveta), mora zato varovati lastni um v trenutku skušnjav, kajti kakor hitro se demon pojavi, bo zgrabil oblikovanost njegovega lastnega telesa in ga v notranjosti zapletel v boj z bratom ali v dotikanje ženske. Da, Kristus je v evangelijih imenoval takega človeka za prešuštnika, saj je v srcu že prešuštoval z ženo svojega

165 vida ali: izgleda; obraza (*ópsis*): zagonetno mesto, kjer pa Evagrius očitno izraža izvirno in tudi filozofsko intrigantno misel. Morda želi poudariti, da se izvir zaznav, naše zaznavalsko središče izmika vsaki predstavnosti. Tudi če *ópsis* razumemo kot »videz; izgled; obličje«, je misel provokativna. K. Corrigan (*Evagrius and Gregory: Mind, Soul and Body in the 4th Century*, Ashgate 2009, str. 118), ki izraz razume v slednjem pomenu, v njej prepozna pomemben uvid, da je naša samopodoba parcialna, nujno omejena z slepimi pegami in jo mora zato korigirati bolj celostna percepcija drugega, kakor odseva v naši *diánoii*; v misli zato vidi anticipacijo misli M. Bahtina in E. Levinasa; prim. M. Bahtin, *Literaturno-kritičeskie statii*, Moskva, 1989, str. 507: »Celo svojega videza nihče ne more videti v popolnosti ali dojeti v celoti, ... ampak to lahko stori le prek drugih«; E. Levinas, *La philosophie et l'idée de l'infini*, v: A. Peperzak (izd.), *To the Other: An Introduction to the Philosophy of Emmanuel Levinas*, Purdue 1993, str. 73–119. Zapleteno kristološko interpretacijo mesta podaja A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 170–204..

bližnjega.¹⁶⁶ Brez te izoblikovanosti pa um nikoli ne bi mogel zagrešiti prešuštva, saj je netelesen in se ne more približati čutnozaznavni stvari brez takih uzrtij: prestopki so v tem. Bodi torej pozoren nase glede tega, kako si um nadeva obliko svojega lastnega telesa, ločeno od obraza (*prósopon*),¹⁶⁷ in kako svojega bližnjega sceloma oblikuje v razumu, saj je takega človeka prej dojel in videl v celoti. Vendar je nemogoče sredi skušnjav zagledati, kako se te reči dogajajo – tako hitro se namreč izvršijo v razumu –, če Gospod ne zapreti vetru in morju, tako da naredi veliko bonaco (*galéne*) in tistega, ki pluje, vodi na koptno, kamor je hitel.¹⁶⁸ Tisti, ki se je odmaknil (od sveta), mora zato paziti nase, »da ne bi morda v njegovem srcu skrita beseda postala nepostavnost«,¹⁶⁹ kajti v trenutku skušnjav, ko pristopi demon, bo um zgrabil izoblikovanost lastnega telesa. Spodbujeni s tem motrenjem smo predstavili tudi ustroj (*lógos*) nečiste misli. Demonska misel je namreč nepopolna podoba čutnozaznavnega človeka, ki se vzpostavlja v razumu, in pri kateri um, ki se vzgibava strastno, na skrivnem nepostavno govori ali dela nekaj glede podobe (*eídolon*), ki jo oblikuje v zaporednih potezah.¹⁷⁰

Spoznanje razločevanja

26. Če bi kdo izmed teh, ki so se odmaknili od sveta, hotel od Gospoda sprejeti spoznanje razločevanja, naj najprej zavzeto dela na zapovedih, ki so v njegovi moči,¹⁷¹ pri čemer naj ne opušča ničesar in naj tako v času molitve »prosi za spoznanje Boga, ki vsem radodarno daje in ne sramoti – prosi pa naj, ne da bi kaj dvomil«¹⁷² in ne da bi ga premetavali valovi nevere –, in dano mu bo. Ni namreč mogoče, da bi kdo sprejel spoznanja številnejših stvari, če zanemarja tiste, ki so

166 Prim. Mt 5,28.

167 ločeno od obraza: A. M. Casiday domneva, da gre za aluzijo na Kristusa, ki ga Evagrij v *Sholijah k Psalmom* 79,8 (PG 12, stolp. 1544) imenuje »Očetov obraz«, vendar kontekst kaže bolj na fantazmatsko konstitucijo, v kateri predstavljajoči ne popredmeti samega sebe, ampak stopa v domišljjsko situacijo, kot da bi se ta dogajala v živeti resničnosti – v njej je subjekt »brez obraza«.

168 Prim. Mt 8,26.

169 5 Mz 15,9.

170 Prim. *Motrenja* 13.

171 v njegovi moči db. v rokah.

172 Jak 1,5-6.

že spoznane – da pač ne bi storil mnogo prestopkov in bil odgovoren za še več grehov. Blaženo je služiti spoznanju Boga, saj je res nevarno ne delati, kar to spoznanje predpisuje; blaženo je delati vse, kar uči. Um blodi okrog, ko je strasten, in težko ga je obrzdati, ko obiskuje snovi, ki ustvarjajo užitke.¹⁷³ Vendar v svojem blodenju obstane, ko je postal brezstrasten in srečuje netelesne resničnosti, ki izpolnjujejo njegove duhovne želje.¹⁷⁴ Ni mogoče pridobiti spoznanja, ne da bi uresničili prvo, drugo in tretjo odpoved. Prva odpoved je prostovoljna zapustitev svetnih stvari zaradi spoznanja Boga; druga je odložitev zla, odložitev, ki nastaja po milosti Kristusa, našega Odrešenika, in zaradi človekovega resnega prizadevanja; tretja odpoved pa je ločitev od nevednosti o teh resničnostih, ki po naravi ljudem postajajo očitne v sorazmerju z (njihovim) stanjem.¹⁷⁵

Sanje, ki vznemirjajo želelni in razburljivi del duše

27. Tiste, ki so se odmaknili od sveta, demoni tako skušajo podnevi in ti ljudje padajo v zanke različnih (slabih) misli: ponoči med spanjem se bojujejo s krilatimi gadi, obkrožajo jih mesojede divje zveri, okrog njih se ovijajo kače, mečejo jih v prepade z visokih gora. Včasih se dogaja, da jih celo potem, ko se prebudijo, spet obkrožajo iste divje zveri; celico vidijo vso v ognju ter izpolnjeno z dimom. In ko ne popustijo tem domišljjskim predstavam niti ne zapadejo v strahopetnost, takoj vidijo demone, spremenjene v ženske, ki se obnašajo s pohotno nesposobnostjo in se želijo sramotno igrati (z njimi). Démoni si zamislijo vse te stvari, ker hočejo vznemiriti razburljivost ali poželenje, da bi zanetili vojno proti tem, ki so se odmaknili od sveta. Kajti razburljivost zjutraj zelo hitro pade v skušnjava, ko je bila prejšnjo noč vznemirjena, in poželjivost zlahka sprejema nečistovalske misli, ko je bila prej vzgibana v domišljjskih predstavah med spanjem. Te domišljjske predstave (demoni) privedejo, kakor sem že povedal, ker si pripravljajo pot za naslednji dan ali pa zato, ker nameravajo ponoči čim bolj ponižati prav tiste, ki so bili vznemirjeni dan prej. Tisti izmed bratov, ki so jezljivi in razburljivi, lažje postanejo žrtve strahotnih

173 Prim. *O mislih* 36.

174 Prim. skoraj identično formulacijo v KG 1, 85.

175 O treh odpovedih prim. tudi KG 1, 78–80; v poznejšem izročilu nauk povzema Janez Kasijan, *Pogovori* 3, 6–7, in Janez Lestvičnik, *Lestev* 2.

domišljjskih predstav, tisti, ki se bašejo z večjimi količinami kruha in vode, pa postanejo plen sramotnih domišljjskih predstav. Ti, ki so se odmaknili od sveta, morajo zato bedeti in moliti, da ne pridejo v skušnjavo,¹⁷⁶ in stražiti morajo svoje srce z vso čuječnostjo,¹⁷⁷ pri čemer morajo pomiriti razburljivost s krotkostjo in psalmi ter posušiti poželjivost z lakoto in žejo. Proti takim domišljjskim predstavam sta zlasti učinkovita dobrodelnost in usmiljenje, kar modri Salomon jasno uči v »Pregovorih«: »Če se usedeš,« pravi, »boš brez strahu; če se uležeš, boš spal sladko in ne boš se bal prihajajočega strahu niti napadov, ki prihajajo od brezbožnikov, kajti Gospod bo nad teboj na vseh tvojih poteh in on bo podpiral tvojo nogo, da ne omahneš. Ne zdrži se dobrodelnosti do ubožca, dokler mu tvoja roka lahko pomaga. Ne reci: ‚Pojdi in se vrni, nekaj ti bom dal jutri,‘ kajti ne veš, kaj bo rodil naslednji dan.«¹⁷⁸

290

Sanje domišljavosti in žalosti

28. Ko demoni ne zmorejo ponoči vznemiriti razburljivosti ali požele-nja, izdelujejo domišljave sanje¹⁷⁹ in vodijo dušo v jamo misli. Sanje, ki prihajajo od njih,¹⁸⁰ pa so take – naj navedem primer. Pogosto nekdo vidi sebe, kako graja demone in ozdravlja določene telesne bolezni (*páthe*) ali nosi oblačila pastirja in pase čredo. In takoj ko se zbudi, dobi domišljjsko predstavo o (lastnem) duhovništvu in preživi cel dan v premišljevanju o stvareh, ki so v tej predstavi vsebovane;¹⁸¹ ali pa, kot da mu bo naklonjen milostni dar (*chárisma*) ozdravitev, vnaprej vidi znamenja, ki se bodo zgodila, in si izmišlja ljudi, ki bodo ozdravljeni, in časti, ki mu jih bodo izkazali ljudje od zunaj, vsi tisti, ki bodo prišli iz Egipta ter iz drugih tujih dežel, ker jih bo pritegnil¹⁸² njegov ugled. Pogosto demoni tiste, ki so se odmaknili (od sveta), pahnejo v neutolažljivo žalost s tem, da jim pokažejo nekatere njihove svojce v bolezni ali nevarnosti, na kopnem ali na morju. Včasih bratom samim prerokujejo brodolome v samotarskem življenju, tako da mečejo z

176 Prim. Mt 26,41.

177 Prim. Prg 4,23.

178 Prg 3,24-8; prim. tudi *Sholije k Pregovorom* 3, 24–25.

179 domišljave sanje db. sanje domišljavosti.

180 Sanje, ki prihajajo od njih db. njihove sanje.

181 Prim. *Ugovarjalec* 7, 26.

182 pritegnil db. k njemu prignal.

visokih lestev tiste izmed njih, ki so nanje splezali, in jih nato pustijo slepe, da tipljejo svojo pot vzdolž zidov.¹⁸³ In udejanjajo nepreštevne druge čudeže, pri čemer uporabljajo šume vetrov, da bi (nakazali) prihod demonov ali divjih zveri, ali pa pripovedujejo neke zgodbe, da bi jih zapeljali k opustitvi molitvenih ur v skupnem bogoslužju.¹⁸⁴ Ne smemo jim posvečati nobene pozornosti, ampak jih moramo s trezno mislijo ovreči, ko počnejo te reči, da bi prevarali duše in jih zapeljali v blodnjavo. Sanje, ki prihajajo od angelov,¹⁸⁵ niso take, temveč posedujejo veliko bonaco (*galéne*) duše in neizrekljivo veselje, umanjkanje strastnih misli podnevi, čisto molitev in celo nekatere smisle nastalih¹⁸⁶ reči: smisle, ki počasi vznikajo pod Gospodovim vplivom in razodevajo Gospodovo modrost.¹⁸⁷

Sanje kot sredstvo za diagnozo stanja duše

29. Če koga izmed teh, ki so se odmaknili (od sveta), med spanjem ne vznemirjajo domišljajske predstave strašljivih ali nečistovalskih prikazni, ampak se jezi nad (ženskami), ki se mu sramotno približujejo, in jih odganja z udarci, ter če se ne razvnema, ko se dotika ženskih teles, da bi jih zdravil – kajti demoni (mu) kažejo tudi to –, ampak nekaterim izmed njih celo daje nasvete glede čistosti ..., potem je res blažen mož, ki je dosegel tako brezstrastje. Duša, ki se je z Božjo pomočjo¹⁸⁸ dovršila v praksi in se osvobodila telesa, namreč prebiva na tistih krajih spoznanja, kjer ji daje počitek krilo brezstrastja. Potem pa bo od teh (krajev) prejela tudi krila onega svetega goloba in bo poletela skozi motrenje vseh vekov ter našla spokojnost¹⁸⁹ v spoznanju Trojice, vredne čaščenja.

183 Menihi, ki zaradi zvijač demonov padejo z lestve, po kateri se vzpenjajo k Bogu, so pozneje v Bizancu (zlasti v povezavi z *Lestvico* Janeza Lestvičnika) postali pomemben ikonografski motiv. Prim. K. Weitzmann in G. Galavaris, *The Monastery of Saint Catherine at Mount Sinai. The Illuminated Greek Manuscripts, I. From the Ninth to the Twelfth Century*, Princeton 1990), podoba CLXIV, št. 594 (= sinajski MS gr. 418, fol. 15v.).

184 molitvenih ur v skupnem bogoslužju (*hórai tôn synáxeon*): gr. *synaxis* lahko označuje privatno molitveno bogoslužje ali skupno evharistično slavlje. Prim. tudi *Samotarjem* 47.

185 Sanje, ki prihajajo od angelov db. Angelske sanje.

186 nastalih tj. ustvarjenih.

187 Prim. *Samotarjem* 52.

188 z Božjo pomočjo db. z Bogom.

189 Prim. Ps 54,7; skoraj identično je besedilo v KG 2, 6. Golob je za Evagrija simbol

Misli, ki ovirajo izpolnjevanje Božjih zapovedi

30. Nekatere izmed nečistih misli motrimo *na* poti kreposti, druge pa *ob* njej. *Ob* poti se nahajajo tiste, ki ovirajo izpolnitev Božjih zapovedi. Vse tiste pa, ki sicer ne prepričujejo, naj zapovedi ne izpolnjujemo, a potem, ko so izpolnjene, vsiljujejo (misel), da se to godi le zato, da bi to videli ljudje, motrimo *na* poti: uničujejo namreč naš cilj ali način, na katerega mora biti zapoved izpolnjena.¹⁹⁰ Zato je nujno, da človek, ki izpolnjuje zapoved, to dela zaradi Gospoda in da zapoved udejanja vedro, kajti (apostol) je rekel: »Kdor izkazuje usmiljenje, naj to dela z vedrino«. ¹⁹¹ Kakšna korist je namreč od tega, če slečem pohlepno misel prek dobrotelosti in požrešno misel prek zdržnosti, vendar oblečem druge, domišljave in negodujoče misli? V času molitve bom vsekakor tudi od njih nekako utrpel to, kar se mi je zgodilo v teh prvih mislih: odpadel bom od luči, ki obsije um v času molitve. Glede teh misli tudi blaženi David piše takole: »Na poti, kjer sem hodil, so skrili zanko zame«¹⁹² in drugje: »Razpeli so vrvi kot zanko za moje noge; na pot so postavili kamenje, ki se je dotika, da bi se spotaknil«. ¹⁹³ Zdi sem mi namreč, da »ki se je dotika« pomeni »blizu poti.«¹⁹⁴

Demonske misli, dobre misli in neobstojnost zla

31. Demonski misli nasprotujejo tri misli, ki jo odsekajo, ko se zadržuje v razumu: angelska misel; tista misel, ki izhaja iz naše svobodne izbire (*proairesis*), ko se ta nagiba k boljšemu; in tista misel, ki nam jo naklanja človeška narava in skladno s katero vzgibani celo pogani ljubijo svoje otroke ter spoštujejo svoje starše. Dobri misli pa nasprotujeta le dve misli: demonska in tista, ki izhaja iz naše svobodne izbire, ko se ta nagiba k slabšemu. Nobena pokvarjena misel ne izhaja iz narave: od začetka namreč nismo bili pokvarjeni, saj je Gospod posejal na lastno polje dobro seme.¹⁹⁵ Če smo za kaj dovtetni, to ne pomeni nujno, da posedujemo moč za to, kajti čeprav smo sposobni ne biti,

Božjega Logosa (*Motrenja* 5) ali pa Svetega Duha (*Sholije k Psalmom* 56,2).

190 Prim. *Zgodbe za Lavza* 47, 7.

191 Rim 12,8.

192 Ps 141,4.

193 Ps 139,6.

194 Prim. *Pismo* 17.

195 Prim. Mt 13,24 in *Pismo* 18.

ne posedujemo moči nebivajočega, saj so moči takšnosti, nebivajoče pa ni takšnost.¹⁹⁶ Bil je namreč (čas), ko zlo ni obstajalo, in bo (čas), ko ne bo obstajalo [ni pa bilo (časa), ko ni obstajala krepost, niti ne bo (časa), ko ne bo obstajala], saj so semena kreposti neuničljiva.¹⁹⁷ O tem me je prepričal tisti bogatin v evangelijih, ki je prestajal sodbo v Hadu, a je občutil usmiljenje do svojih bratov – imeti usmiljenje je namreč najboljše seme kreposti.¹⁹⁸

Svarilo pred prepiri in razburjenjem, ki ga ti povzročajo

32. Če si kdo želi imeti čisto molitev in privedi pred Boga um brez misli, naj obvlada svojo razburljivost in pazi naj na misli, ki se iz nje rojevajo – namreč na tiste, ki nastajajo iz sumničnega, sovraštva in zamere – , saj te posebej slepijo um in uničujejo njegov nebeški položaj.¹⁹⁹ To nam je namreč svetoval sveti Pavel, ko je rekel, »naj (možje) h Gospodu vzdigujejo svete roke brez jeze in prepиров.«²⁰⁰ Vendar se med tistimi ljudmi, ki sicer udejanjajo odpoved, ohranja slaba navada: večkrat se prepirajo s svojimi sorodniki in celo pravdajo zaradi premoženja ali posesti, ki bi jih morali nakloniti revežem.²⁰¹ Ti ljudje so po našem nauku (*lógos*) igračka demonov in delajo pot samotarskega življenja zase še tesnejšo, saj svojo razburljivost razvnamejo zaradi premoženja in si jo spet prizadevajo pogasiti s premoženjem – kakor da bi si nekdo s konico zbadal oči, da bi nanje nanesel očesno mazilo.²⁰² Naš Gospod nam je namreč ukazal, naj prodamo svojo lastnino in jo damo revežem,²⁰³ vendar gotovo ne s prepiranjem in pravdanjem. »Gospodov služabnik se namreč ne sme prepirati,«²⁰⁴ ampak mora v primeru, da se kdo hoče z njim pravdati zaradi njegove srajce, srajci dodati še

196 Prim. skoraj identično besedilo v KG 1, 39.

197 neuničljiva db. neizbrisna; prim. tudi KG 1, 40; *Sholije k Pregovorom* 5, 14; *Pisma* 43 in 59. Besedilo v oglatih oklepajih Géhin dodaja na podlagi teh vzporednic; v rokopisnem izročilu ga ni.

198 Prim. Lk 16,19-31.

199 nebeški položaj ali: nebeško stanje; prim. *Motrenja* 4.

200 1 Tim 2,8.

201 Prim. *Gnostik* 8.

202 Za prisposodobu prim. tudi *O molitvi* 65 in *Gnostik* 5.

203 Mt 19,21.

204 Prim. 2 Tim 2,24.

svoj plašč;²⁰⁵ in če ga nekdo udari po desnem licu, mora nastaviti še drugo.²⁰⁶ Res si mora prizadevati, vendar ne za to, da bi odšel, ko bi prejel svoje bogastvo, ampak da ne bi umrl, ko bi padel v pest mislim zamerljivosti, kajti – po modrem Salomonu – »poti zamerljivih ljudi vodijo v smrt«. ²⁰⁷ Da, vsakdo, ki se oklepa takega premoženja, mora vedeti, da ga je nagrabil pri hrani in bivališču slepih, hromih in gobavcev – in da bo moral na dan sodbe za to položiti račun Gospodu.

Delovanje demonov proti tistim, ki berejo

33. Nekateri nečisti demoni vedno sedijo ob tistih, ki berejo, in skušajo ugrabiti njihov um, pri čemer pogosto jemljejo pretveze celo iz samih božanskih Pisem, a bralce²⁰⁸ na koncu pripeljejo do pokvarjenih misli. Včasih jih prisilijo, da zehajo bolj kot po navadi in vanje zalučajo zelo globok spanec, ki je precej drugačen od navadnega. Medtem ko si nekateri bratje domišljajo, da se to dogaja v skladu z neizrekljivim naravnim nasprotovanjem, sem se sam na osnovi pogostega opazovanja naučil naslednje: demoni se dotikajo vek in celotne glave, pri čemer jo hladijo s svojim lastnim telesom; telesa demonov so namreč zelo hladna in podobna ledu,²⁰⁹ zato občutimo, kot da bi bila glava povlečena z rožičem za puščanje krvi,²¹⁰ pri čemer se zasliši cvrčanje. To delajo zato, da bi potegnili k sebi vročino, ki je skrita v lobanji, in bi potem veke, ki jih sprostita vlaga in hlad, zdrsnile čez očesni punčici. Pogosto, ko sem se dotaknil svojih vek, sem dojel, da so strjene kot led in da imam ves obraz omrtvičen in drgetajoč. Naravni spanec pa po naravi greje telesa in naredi obraze zdravih ljudi cvetoče, kot se lahko poučimo iz izkustva samega. Vendar demoni spodbudijo nenaravno in podaljšano zehanje ter se naredijo dovolj pretanjene, da se dotaknejo notranjosti ust. Tega nisem doumel vse do danes, čeprav sem to pogosto utrpel; vendar pa sem slišal svetega Makarija, ki mi je o tem govoril in je kot dokaz navajal dejstvo, da tisti, ki zehajo, v skladu s starodavnim, neizrekljivim izročilom naredijo čez usta znamenje

²⁰⁵ Prim. Mt 5,40.

²⁰⁶ Prim. Mt 5,39.

²⁰⁷ Prg 12,28.

²⁰⁸ bralce db. jih.

²⁰⁹ Prim. KG 6, 25.

²¹⁰ Gre za orodje antične medicine; prim. *Ugovarjalec* 4, 36; za zvok, ki nastane ob njegovi uporabi prim. Platon, *Tmj* 79e–80a.

križa.²¹¹ Vse te reči pa utrpevamo, ker nismo trezno pozorni na branje in se ne spominjamo, da beremo svete besede živega Boga.

Nasledstva demonov

34. Ker med demoni nastajajo tudi nasledstva (namreč potem ko je prvi demon postal slaboten v boju in nezmožen vzgibati strast, ki mu je ljuba), smo jih opazovali in odkrili naslednje. Ko se misli, povezane z določeno strastjo, skozi daljši čas razredčijo in nastane nenadno kipenje in gibanje te (strasti), ne da bi ji dali kakršen koli povod z malomarnostjo, tedaj spoznavamo, da nas je podedoval demon, ki je strašnejši od prvega, in da varuje kraj tistega, ki je zbežal, ter ga dopolnjuje s svojo lastno pokvarjenostjo.²¹² Vendar tudi ta (demon) dobro razume našo dušo in jo zapleta v vojskovanje, ki je hujše kot po navadi, pri čemer brez kakršnega koli zunanjega razloga nemudoma opusti včerajšnje in predvčerajšnje misli. Ko torej um vidi te reči, naj zbeži h Gospodu, potem ko je prejel čelado odrešenja in si oblekel oklep pravičnosti, zgrabil meč Duha ter dvignil ščit vere.²¹³ Tako naj govori, ko se s solzami ozre proti lastnim nebesom: »Gospod, Kristus, moč mojega odrešenja,²¹⁴ nagni svoje uho k meni, pohiti, da me rešiš, postani zame Bog zaščitnik in kraj mojega zatočišča, da me zveličaš.«²¹⁵ Naj nabrusi svoj meč²¹⁶ zlasti s posti in bedenji, kajti sedem celih dni bo trpel stisko vojne in bo tarča sovražnikovih plamenecih kopij;²¹⁷ po sedmem dnevu bo spoznal, da je demon po malem postal podoben demonu, katerega je nasledil – in potem bo vztrajal pri njem celo leto, pri čemer bo pogosteje prejemal rane, kot jih bo zadajal, dokler ne pride tudi njegov naslednik, če je pač res, skladno z Jobovimi besedami, da »za predpisani čas padamo pod njihovo oblast in nepostavneži ropajo naše hiše«.²¹⁸

211 znamenje križa db. pečat. Med vzhodnimi menihi se je ta navada ohranila do danes.

212 Prim. *Izpiski* 16.

213 Prim. Ef 6,14,16-17.

214 Ps 139,8.

215 Ps 30,3.

216 Prim. Ps 7,13.

217 Prim. Ef 6, 16.

218 Prim. Job 12,5.

Skušnja pretirane askeze

35. Ko demonu požrešnosti po številnih in pogostih bojih zmanjka moči, da bi uničil samoobvladovanje, ki se je izoblikovalo v nas, pahne um v željo po skrajni askezi. Zato se sklicuje na Danielove tovariše, njihovo ubogo življenje in semenje;²¹⁹ v spomin kliče nekatere odmaknjence (od sveta), ki so vedno živeli na ta način ali pa so s tem vsaj začeli – in ga sili, naj postane njihov posnemovalec, da bi se gnal za nezmernim samoobvladovanjem in bi mu tako spodletelo doseči zmerno, saj telo ni dovolj (močno) zaradi njegove lastne slabosti. Ta demon resnično²²⁰ blagoslovlja z usti in preklinja v srcu;²²¹ mislim, da ni prav, da bi se mu pokoravali ali se zdrževali kruha, olja in vode. Bratje so namreč na osnovi izkušnje določili, da je ta dieta najboljša, če se pač ne najedamo do sitega in se omejimo na en obrok dnevno.²²² Čudilo pa bi me, da bi nekdo, ki zauživa preveč kruha in vode, lahko prejel krono brezstrastja. Ne govorim o brezstrastju, ki ovira dejanske grehe – to se imenuje samoobvladovanje –, temveč o tistem, ki obseka strastne misli v razumu in ga je sveti Pavel poimenoval »duhovna obreza skritega Juda«.²²³ Če pa je kdo nejevoljen zaradi tega, kar sem povedal, naj se spomni apostola, posode izvolitve,²²⁴ ki je dopolnil svoj tek²²⁵ »v lakoti in žeji«.²²⁶ Demon duhovne naveličanosti tudi posnema tega demona in vztrajnemu (samotarju) vsiljuje skrajno odmaknjenost (od sveta) ter ga vabi, naj v gorečnosti tekmuje z Janezom Krstnikom in Antonom, prvino tistih, ki so se odmaknili (od sveta), tako da ne bi bil sposoben prenesti dolgotrajne in nečloveške odmaknjenosti od sveta ter bi zbežal v sramoti, ker bi zapustil svoj kraj, in bi se potem demon bahal: »Močnejši sem bil od njega.«²²⁷

219 Prim. Dan (Teodotionov prevod) 1,12.16 in *Ugovarjalec* 1, 45.

220 resnično db. bitnostno.

221 Prim. Ps 61,5.

222 Prim. *Izreki svetih starcev*, Pojmen 31.

223 Prim. Rim 2,29 in KG 4, 12.

224 Prim. Apd 9,15.

225 Prim. 2 Tim 4,7.

226 2 Kor 11,27.

227 Ps 12, 5.

Snov misli

36. Nečiste misli prejemajo za svoje povečanje številne snovi in se iztezajo k številnim stvarem. Dejansko v razumu prečkajo velika morja in ne zavračajo dolgih potovanj zaradi velike toplote strasti. Tisti demoni pa, ki so kakorkoli očiščeni, so bolj omejeni²²⁸ od teh, saj se zaradi šibkosti strasti ne morejo iztezati k številnim stvarem. Zato se gibljejo na način, ki je bolj protinaraven in – v skladu z modrim Salomonom – »nekaj časa rjujejo zunaj«²²⁹ ter tako zbirajo strn za svoje nepostavno izdelovanje opek, saj ne dobivajo več plev.²³⁰ Zato je potrebno varovati srce z vso čuječnostjo,²³¹ da bi bili rešeni kot gazela iz mreže in kot ptica iz zanke.²³² Lažje je namreč očistiti nečisto dušo kot privedi nazaj k zdravju tisto, ki je bila očiščena in spet ranjena; demon žalosti tega ne dovoli, ampak stalno skače na puncici očes in v času molitve proizvaja podobo greha.²³³

Nevednost demonov o človeškem srcu

37. Demoni ne poznajo naših src, kakor mislijo nekateri ljudje, kajti samo Gospod je »poznavalec src«:²³⁴ on, »ki pozna um ljudi«²³⁵ in je »edini oblikoval njihova srca«.²³⁶ Demoni le prepoznajo mnoga uzrtja, ki so v srcu na osnovi izražene besede²³⁷ in takih ali drugačnih gibov telesa. Nedavno sem hotel to jasno razložiti, vendar mi je naš sveti duhovnik²³⁸ preprečil, saj je dejal, da je neprimerno, da se take reči naredijo javne in padejo v ušesa neposvečenih, kajti (Pismo)

228 omejeni db. ozki.

229 Prg 7,12.

230 Prim. 2 Mz 5,7-12. Verjetno aluzija na homoseksualne prakse, prim. *Sholije k Pregovorom* 7,12.

231 Prim. Prg 4,23.

232 Prim. Prg 6,5.

233 Tj. tistega, ki je grešil, med molitvijo spominja na greh.

234 Apd 1,24; 15,8.

235 Job 7,20.

236 Ps 32,15. O misli, da le Bog pozna človekovo notranjost, prim. tudi *O molitvi* 64 in *Pismo Melaniji* 15–21.

237 izražene besede: se pravi izrečene besede/govora; pojem *prophorikòs lógos* je stoiške provenience.

238 naš sveti duhovnik: tj. po Géhinovi domnevi (SC 438, str. 281 op. 3) Makarij Aleksandrijski (ki je verjetno istoveten z Makarijem, omenjenim v 33).

pravi, da si tisti, ki spolno občuje z žensko med njeno menstruacijo, v skladu s Postavo nakoplje krivdo.²³⁹ Zadržal me je, naj ne govorim o tem, razen tega, da (demoni) po takih znamenjih (*sýmbola*) prepoznajo, kar je skrito v srcu, in na osnovi tega najdejo izhodišča za napad na nas. Ko o nekaterih ljudeh govorimo slabo, pogosto pokažemo, da do njih nimamo ljubezni, in smo zato postali žrtev demona zamerljivosti ter smo takoj proti njim prejeli zle misli, za katere se prej nismo zavedali, da se nam dogajajo. Sveti Duh nas zato po pravici obtožuje z besedami: »Sede si govoril proti svojemu bratu in postavil kamen spotike za sina svoje matere;«²⁴⁰ odprl si vrata mislim zamerljivosti in vznemiril si um v času molitve s stalnim zamišljanjem obraza svojega sovražnika in z njegovim pobožanstvenjem, kajti gotovo si to, kar um vidi, ko moli, zasluži, da je priznано kot (njegov) bog.²⁴¹ Toda zbežimo, bratje, pred boleznijo obrekovanja, in nikdar na nikogar ne imejmo slabih spominov ter ne pačimo svojega obraza ob omembi bližnjega, kajti zli demoni marljivo raziskujejo naše gibe in ničesar našega ne pustijo nepreiskanega – niti našega ležanja, sedenja, govora (*lógos*), hoje ali pogleda; vse raziskujejo marljivo, v gibanje spravljajo vse (svoje moči), ves dan preučujejo zvijačnosti proti nam, da bi v času molitve ovadili nizek um in ugasnili njegovo blaženo luč. Vidiš, kaj sveti Pavel pravi Titu: »Pri poučevanju pokaži nepokvarjenost, zdravo in neoporečno besedo, da bo nasprotnik osramočen, ker ne bo mogel o nas reči nič slabega.«²⁴² Blaženi David pa je molil z besedami: »Reši me človeškega ovajanja,«²⁴³ pri čemer je tudi demone imenoval »ljudje« zaradi njihove naravne dovzetnosti za smisel (*tò tês phýseos logikón*); tudi Odrešenik je v evangelijskih poimenoval »človek« sovražnika, ki je v nas posejal ljuljke zla.²⁴⁴

Dve vrsti smrti in vstajenja

38. Naravo, dovzetno za smisel, ki jo je usmrtilo zlo, Kristus obuja (od mrtvih) prek motrenja vseh vekov;²⁴⁵ dušo, ki je umrla s Kristusovo²⁴⁶

239 Prim. 3 Mz 15,19-24.

240 Ps 49,20.

241 Prim. O molitvi 46.

242 Tit 2,7-8.

243 Ps 118,134.

244 Prim. Mt 13,25.

245 vekov ali: svetov (*aiónes*).

246 Kristusovo db. njegovo.

smrtjo, Oče obuja prek spoznanja sebe samega. To je povedal apostol (z besedami): »Če smo umrli s Kristusom, verujemo, da bomo z njim tudi živeli.«²⁴⁷

Videnje Božjega kraja

39. Ko um odloži staro sebstvo in nadene tisto, ki je rojeno iz milosti,²⁴⁸ bo videl svoje stanje v času molitve, podobno safirju ali barvi neba;²⁴⁹ to stanje Pismo imenuje »Božji kraj«, ki so ga starešine videli na gori Sinaj.²⁵⁰

Napredovanje v motrenju

40. Um ne more videti Božjega kraja v sebi, dokler ne postane višji od vseh uzrtij,²⁵¹ ki so povezana s stvarmi. In višji od njih ne bo postal, če ne bo prej slekel strasti, ki ga prek uzrtij vežejo na čutnozaznavne stvari. Strasti bo odložil prek kreposti, preproste misli prek duhovnega motrenja, to (motrenje) pa bo odstranil, ko se mu pokaže tista luč, ki se v času molitve vtiskuje v Božji kraj.²⁵²

Uzrtja, ki puščajo vtis, in tista, ki ga ne puščajo

41. Nekatera izmed uzrtij se vtiskujejo v vodilni del naše duše²⁵³ in ga oblikujejo, medtem ko druga naklanjajo samo spoznanje, ki v umu ne pušča nobenega vtisa ali oblike. Vrstica Pisma »na začetku je bila Beseda in Beseda je bila z Bogom«²⁵⁴ postavlja v srce neko uzrtje, vendar se

247 Rim 6,8. Malce spremenjeno različico tega poglavja beremo v sirskem *Psevdo-dopolnilu* h KG 24.

248 Prim. Kol 3,9-10.

249 Prim. *Motrenja* 2.

250 Prim. 2 Mz 24,9-11. Besedilo se skoraj dobesedno ponovi v *Pismu* 39; prim. tudi *Motrenja* 25.

251 uzrtij: Géhinova dopolnitev na osnovi *Motrenj* 23.

252 Prim. *Motrenja* 23. Zagonetna misel je na videz v nasprotju z 41. poglavjem, kjer beremo, da se Bog ne vtiskuje v um. Lahko jo razumemo v pomenu, da je »Božji kraj« viden le v luči Svete Trojice; prim. G. Bunge, *La montagne intelligible. De la contemplation indirecte à la connaissance immédiate de Dieu dans le traité d'oraison d'Évagre le Pontique*, v: *Studia Monastica*, 42 (2000), str.12, op. 56.

253 vodilni del naše duše gr. *hegemonikón*; prim. *Motrenja* 17.

254 Jn 1,1.

v srce ne vtiskuje niti ga ne oblikuje. In besede »potem je vzel kruh«²⁵⁵ um oblikujejo, besede »je prelomil« pa se v um vtiskujejo. Besede »Videl sem Gospoda, kako sedi na visokem in vzvišenem prestolu«²⁵⁶ se vtiskujejo v um – z izjemo besed »videl sem Gospoda«; videti je, da se izrek (*tò rhetón*) vtiskuje v um, medtem ko se to, kar je označeno (*tò semainómenon*), ne vtiskuje, kajti Izaija je s preroškim očesom videl za smisel dovzetno naravo, ki se je dvignila visoko in vase sprejela Božje spoznanje. O Bogu je namreč rečeno, da »sedi« tam, kjer je spoznan; iz tega razloga je čisti um imenovan Božji »prestol«, »ženska«, se pravi duša, ki sovraži pravico, pa je imenovana »prestol nečasti«,²⁵⁷ saj sta nekrepost in nevednost za dušo nečast. Zatorej uzrtja Boga ne bomo našli med uzrtji, ki se vtiskujejo v um, temveč med uzrtji, ki se vanj ne vtiskujejo. Iz tega razloga se mora tisti, ki moli, povsem ločiti od uzrtij, ki se vtiskujejo v um. In raziskovati moraš, ali dejansko enako kot za telesne reči in njihove smisle velja tudi za netelesne resničnosti in njihove smisle.²⁵⁸ Ali bo um vtisnjen na en način, ko zre um, v drugačnem stanju pa se bo znašel, ko zre njegov ustroj (*lógos*)? Na osnovi tega spoznavamo, kako duhovno spoznanje oddaljuje um od uzrtij, ki se vanj vtiskujejo, in ga postavlja pred Boga prostega vtisov (*atýpotos*), saj uzrtje Boga ne sodi med uzrtja, ki se v um vtiskujejo – Bog pač ni telo –, ampak med tista, ki se vanj ne vtiskujejo.²⁵⁹ Nekatera izmed motrenj, ki se ne vtiskujejo v um, označujejo bitnost netelesnih resničnosti, druga pa njihove smisle. In kar se dogaja pri telesih, se ne dogaja pri netelesnih resničnostih, kajti nekatera izmed teles se vtiskujejo v um, druga pa ne – tu pa se nobeno izmed uzrtij ne vtiskuje v um.

Oči duše

42. Demonske misli zaslepijo levo oko duše, ki se loteva motrenja nastalih stvari;²⁶⁰ uzrtja, ki se vtiskujejo v vodilno zmožnost naše duše

255 Mt 26,26.

256 Iz 6,1.

257 Prg 11,16.

258 O (platonskem) razlikovanju med telesnimi in netelesnimi resničnostmi prim. *Pismo 7* in *Sholije k Pridigarju* 6,10–12. Razlikovanje njihovih smislov sodi k teološkemu motrenju; prim. KG 1, 27.

259 Prim. *O molitvi* 57 in 67.

260 nastalih stvari ali: ustvarjenih bitij (*tà gegonóta*); prim. *Motrenja* 24 in 26.

in oblikujejo desno oko duše, pa v oblake zagrnejo tistega, ki v času molitve motri blaženo luč Svete Trojice; s tem očesom je v Visoki pesmi²⁶¹ nevesta očarala srce samega Ženina.²⁶²

Zaključna spodbuda

43. Če hrepeniš po čisti molitvi, bdi nad svojo razburljivostjo, in če hrepeniš po čistosti, obvladuj svoj trebuh; ne napolnjen želodca do presitosti in muči ga s (pomanjkanjem) vode; čuj v molitvi in daleč od sebe preženi zamerljivost; naj ti ne umanjajo besede Svetega Duha in na vrata Pisma trkaj z rokami kreposti. Potem bo v tebi vzšlo brezstrastje srca in med molitvijo boš uzrl um v obliki zvezde.²⁶³

301

Dodatek 1

Izmed demonov, ki nasprotujejo praktiki, v prvi vrsti stojijo trije: sledi jim celotni tabor tujerodcev. Prvi se postavijo v bitko in duše prek nečistih misli vabijo k nekreposti. Njim so zaupane požrešne želje, vsiljujejo nam lakomnost in nas pozivajo, (naj si prizadevamo) za človeško slavo.

Dodatek 2

Izmed demonov, ki nasprotujejo praktiki, se prvi postavijo v bitko in prek nečistih misli vabijo človeške duše k nekreposti tisti, ki so jim zaupane želje trebuha, nato pridejo tisti, ki nam vsiljujejo lakomnost, potem pa tisti, ki nas pozivajo, (naj si prizadevamo) za človeško slavo.

Dodatek 3

Demoni se oborožujejo z (našimi) pokvarjenimi dejanji; ko so enkrat oboroženi, grdo ravnajo s tistimi, ki so jih oborožili.²⁶⁴

²⁶¹ Prim. Vp 4,9.

²⁶² Prim. Vp 4,9 in J. Driscoll, *Spousal Images in Evagrius Ponticus*, v: *Studia Monastica* 38.2 (1996), str. 243–56. Desno stran Evagrija simbolično povezuje z Bogom, levo pa z demoni; prim. O molitvi 72; KG 2, 12; 4, 21.

²⁶³ um v obliki zvezde db. zvezdooblični (*asteroeidés*) um.

²⁶⁴ Trije dodatki verjetno niso prístni, vsaj rokopisno izročilo zanje je zelo pičlo. Prvi in drugi povzemata 1. poglavje, tretji pa je podoben *Praktiku* 5.

EVLOGIJU

(*Lógos pròs Eulógion monachón,
Tractatus ad Eulogium*)

Traktat *Evlogiju*, ki ga Evagriju pripisujeta tako izročilo grških rokopisov (med njimi tudi štirje najpomembnejši grški rokopisi) kot sirskih prevodov,¹ je eno izmed njegovih manj znanih besedil, čeprav sodi med najdaljše v grškem korpusu. Včasih je v rokopisih kot njegov avtor naveden Nil iz Ankire, vendar se tudi v tem primeru nahaja med drugimi nedvomno Evagrijevimi besedili.²

302

Traktat je v rokopisnem izročilu ohranjen pod različnimi naslovi, tako da ne moremo biti gotovi, kako ga je naslovil Evagrij (če ga sploh je): v nekaterih rokopisih namreč naslova ni, drugi pa so naslovljeni *Asketska razprava* ali *Evlogij samotar* (tako tudi večina sirskih rokopisov). Pomemben rokopis iz atoške Lavre ima naslov *Evlogiju o izpovedovanju misli in nasvet glede njih*.

Kdo je bil naslovnik spisa? Kandidatov je več. *Izreki svetih starcev* (*Gerontikón*)³ omenjajo nekega Evlogija, ki je bil učenec Janeza Krizostoma in je obiskal aba Jožefa v egipčanskem Panefu. *Anonimna zbirka apoftegem* omenja aba Evlogija, ki je živel v samostanu Enaton,⁴ Paladij pa pripoveduje o istoimenskem aleksandrijskem samotarju in pohabljenču, ki je obiskal Antona.⁵ V *Zgodovini samotarjev v Egiptu* (*Historia Monachorum* 16) beremo o duhovniku Evlogiju, ki je služil v samostanski skupnosti.

Razdelitev traktata na poglavja je pozna; ne najdemo je v rokopisih,

1 Popisal jih je J. Muyldermans, v svoji knjigi *Evagriana Syriaca. Textes inédits du British Museum et de la Vaticane*, Louvain 1952, str. 46–54.

2 Evagriju je traktat *Evlogiju* pripisan v atoških rokopisih *Protaton* 26 in *Lavra* F 93 (Athous 333), nadalje v pariškem gr. 1056 in *Coislinianus* 109. Prim. A. in C. Guillaumont, SC 170, str. 166–75. Rokopisi, ki spis sicer pripisujejo Nilu iz Ankire, a v povezavi s pristnimi Evagrijevimi spisi, so npr. atoški rokopis Karakalu 74, jeruzalemski rokopis Saba 157 in beneški rokopis *Marc. gr.* 131 (471); prim. Guillaumont, SC 170, str. 262–6, 252–60, in E. Mioni, *Codices graeci manuscripti Bibliothecae divi Marci Venetiarum Codices graeci manuscripti*, Rim 1981, str. 142–52. Tudi arabsko in koptsko izročilo traktat pripisujeta Evagriju; prim. K. Samir, *Évagre le Pontique dans la tradition arabo-copte*, v: M. Rassart-Derbergh in J. Ries (izd.), *Actes du IVème Congrès Copte*, Louvain-la-Neuve 1992, zv. 2, str. 130–1.

3 Slov. prev. J. Hrovat, Celje 2002, str. 82sl.

4 *Les sentences des pères du desert. Serie des anonymes*, prev. L. Regnault, Bégrolles-en-Mauges 1985, izrek 541.

5 *Zgodbe za Lavza* (*Historia Lausiaca*), prev. J. Hrovat, pogl. 21.

ampak jo je vpeljal šele izdajatelj Suarez.⁶ Njegova edicija se opira na kratko rokopisno verzijo (A),⁷ ki se precej razlikuje od dolge različice (B), kakršno najdemo v sirskih in armenskih prevodih ter v maloštevilnih grških rokopisih.⁸ Največ razlik je v prvih 14 poglavjih PG besedila (dodatki iz B recenzije so v prevodu označeni z oglatimi oklepaji, naslovi poglavij pa so dodani po Sinkewiczevem prevodu).

Traktat *Evlogiju* se med Evagrijevimi deli odlikuje po dolgi predstavitvi »praktike«, se pravi dejavnega asketskega življenja, ki pomeni prvo – »začetniško« - stopnico v samotarjevem vzponu k Bogu.⁹ Spis se le na kratko dotika gnostike, se pravi vprašanj kontemplativno-molitvenega življenja. Obravnava osmih »misli« v njem ni tako sistematična kot v drugih Evagrijevih delih, vendar iz tega ne izhaja nujno, da gre za zgodnji spis, kakor domnevajo nekateri raziskovalci. V njem srečamo običajno zaporedje (grešnih) »misli« (jeza, žalost in duhovna naveličanost so obravnavane v ustaljenem sosledju); tudi drobna razprava z naslovom *Nekreposti, nasprotno krepostim*, ki se navezuje na *Evlogija*, podaja misli v ustaljenem zaporedju, le da je zavist postavljena med domišljavost in napuh. Posebnost traktata *Evlogiju* je v tem, da se obširneje posveča problematiki medčloveških odnosov, kar je bila sicer ena izmed osrednjih tém apoftegmatske književnosti. Evagrij v spisu odločno svari pred vsemi oblikami obrekovanja in opravljanja ter kakršnimi koli izbruhi jeze, četudi zaradi hudobije bližnjih trpimo brez razloga in ti z nami krivično ravnajo. Jeza, najsi jo izrazimo navzven ali »kuhamo« v sebi, namreč poraja duhovno žalost in povsem onemogoča molitveno življenje.

6 *Sancti Patris nostri Nili Abbatis Tractatus seu Opuscula*, izd. Josephus Maria Suaresius, Rim 1673, str. 408–50; ponat. v *Patrologia Graeca* 79, stolp. 1093–1149. Izdaja sloni na ciprskem rokopisu iz leta 1564, ki ga zdaj hranijo v *Vatikanski knjižnici (Ottonianus graecus 25, f. 165v–184r)*.

7 Npr. v beneškem rokopisu *Marc. gr. 131 (471)*, f. 1r–24r.

8 Npr. v atoškem rokopisu *Lavra Gamma 93 (Athous 333)*, f. 272r–295v, in v pariškem rokopisu *Paris gr. 118 8*, f. 103 v–125v. Muyldermans je izvleček iz dolge verzije odkril tudi v vatikanskem rokopisu *Vat. gr. 703*, f. 260r; prim. *Le Muséon*, 54 (1941), str. 6.

9 Prim. A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 33.

Predgovor

1. Tisti (ljudje), ki se hranijo v nebeškem prostoru s svojimi (asketskimi) napori,¹⁰ se ne ozirajo na trebuh niti na skrb za propadljive resničnosti – kakor ravnaajo tisti, ki dobičkaželjno »vlagajo« svoje molitve zaradi dobička, ker menijo, da je pobožnost vir zaslužka –, temveč so z umevajočim videnjem deležni hranljivega žarka visokih resničnosti, kakor netelesna bitja, ki jih obseva luč Božjega veličastva. Zatorej tudi ti sam, o vpeljanec v skrivnosti kreposti, Evlogij, ko hraniš (svojo) umevajočo bitnost¹¹ s sijajem najvišjih resničnosti, v zbranosti misli sleci težo mesa, saj veš, da je mesena snov hrana (grešnih) misli. Ker si z ostjo (asketskih) naporov dojel zvijačnosti mesa, si mi naložil dolžnost, da postanem usta tvojih del proti tem (zvijačnostim). Če ne bi bilo predržno izneveriti se zapovedi ljubezni, bi se odpovedal morskemu potovanju na tej plovbi. Ker pa se je tistim, ki imajo podobne duše kot mi, bolje pokoravati kot jim nasprotovati, bodi ti zame (priprošnjik) v rečeh, ki se nanašajo na Boga, da mi bo dana beseda, ko bom odprl usta, jaz pa bom zate (priprošnjik) v rečeh, ki se nanašajo na poslušnost, da ti bo dano požeti sadove setve.

304

Prostovoljni odhod v tujino

2. Prvi izmed sijajnih bojev je tujstvo,¹² zlasti ko se vanj nekdo odpravi sam in se atletske sleče domovine, rodu in premoženja. Tako bo, ko se znajde sredi največjih bitk in s smotrom (*télos*) vztrajnosti ohranja to (tujstvo) zdravo, pozlačen po krilih kreposti,¹³ in ko zleti iz domačih krajev, bo hitro odletel na samo Nebo. Vendar si porojevalec zla prizadeva odtrgati krila tega načina življenja (*politeía*) in ga skuša na

10 Mišljena je asketska skupnost spoznavalcev, »gnostikov«. »Območje nebes« evocira »nebeško kraljestvo«, kakor ga opredeljuje *Praktik* 2, vendar ima tu širši pomen, saj verjetno vključuje tudi praktiko.

11 Prim. *Evlogiju* 15.

12 tujstvo tj. prostovoljni eksil v tujino. Tako Evagrij včasih označuje praktiko; prim. *O molitvi* 46; *Evlogiju* 23. Pojem *xeniteía* srečamo tudi v *Izrekih svetih starcev* (Agaton 1, Andrej, Longin 1, Pojmen 62, Pistos, Titos 2) in je potem postal pomemben v raznih tokovih vzhodnokrščanske duhovnosti (npr. v ps.-Makarjevih *Homilijah* in pri Janezu Lestvičniku, ki ga v svoji *Lestvici* obravnava kot tretjega izmed njenih »klinov«).

13 Prim. Ps 67,14.

tla potolči z raznoterimi zvijačami: na začetku malo popusti, dokler ne izve, da ima duša vrtoglavo zaradi stisk, tedaj pa temačni nočni krokar¹⁴ privede noč misli in zatemni dušo ter jo oropa žarka boljših resničnosti.

Če se je kdo sam postavil na bojišče puščave in se zgodi, da je njegovo telo tako ali drugače ranjeno z boleznijo, tedaj (demon) duši kaže tujstvo kot nekaj posebej težkega in ji vsiljuje misel, da se to, kar sodi h kreposti, ne uresničuje na kraju (*tópos*), temveč z načinom (*trópos*) bivanja – in da bi nagrade, ki jih daje neposedovanje, z manjšim naporom dosegel doma, kjer bi mu nudili tolažbo njegovi sorodniki.¹⁵ Tam ga namreč čaka naklonjena skrb, ne pa – tako kot zdaj – le trpljenje in skeleči obup, saj so v sedanjih časih bratje še posebej redko vneti za gostoljubje. Čim prej odidi, mu pravi (ta misel), in prinesi veselje in slavo svojemu sorodstvu: prinesi jim sebe samega. Brez sočutja si jim zapustil neznosno bolečino, saj so mnogi, ki niso zbežali iz domovine, skokovito dosegli kreposti sredi svojega sorodstva.

Toda tisti, ki se je oblekel v škrlatno ogrinjalo stisk, se pravi v vztrajnost sredi tujstvene zoperstavitve, in je upanje, ki izhaja iz (asket-skih) naporov, ovenčal z vero, bo z nepretrgano hvaležnostjo oblake teh misli pregnal iz (svoje) notranjosti; in kolikor bolj bodo te (misli) silile srce, naj se vrne, toliko bolj bomo mi, ki smo še na begu, proti njim peli: »Glej, oddaljil sem se na begu in prenočil sem v puščavi. Čakal sem Boga, ki me rešuje od malodušja in nevihte.«¹⁶ (Te misli) prinašajo skušnjave in se prilizujejo, da bi nas poslale nazaj ter nas s svojim sramotenjem pehajo v stiske, da bi bili oropani¹⁷ svojega namena in bi prekinili svojo hvaležnost v vztrajnosti, in bi tako (same) naposled z veliko prostostjo razširile lastne pasti na osnovi tega, kar se njim zdi primerno.

14 nočni krokar tj. hudič.

15 Askeza v domačem okolju je bila običajna vse do konca 4. stoletja; prim. E. A. Judge, *The Earliest Use of Monachos for »Monk«* (*P. Coll. Youtie 77*), v: *Jahrbuch für Antike und Christentum*, 10 (1977), str. 72–89; E. Wipszycka, *Le monachisme égyptien et les villes*, v: *Travaux et Mémoires*, 12 (1994), str. 1–44; J. E. Goehring, *The Origins of Monasticism*, v: *Ascetics, Society and the Desert. Studies in Early Egyptian Monasticism*, Harrisburg, Pa., 1999, str. 20–6, 31–2.

16 Ps 54,8.

17 bili oropani db. bi se izpraznili.

Krepost in človeške časti

3. Tisti, ki se začne posvečati taki kreposti, naj zato pomisli tudi na boj, ki se bo zoper njo razplamenel, da ne bi bil zgrabljen neizurjen, nekako nepripravljen, in bi bil zlahka povlečen dol (v prepad). Hvalevredno je pač udejanjanje naporov tudi tedaj, ko vlada mir, a več kot hvalevredna je možata krepost (*andragathía*) v naporih tedaj, ko se razplamti boj. To je namreč krepost v pravem pomenu besede, da nekdo ne le prek tega, kar opravlja z naporom, temveč tudi prek zla, ki ga doleti v boju, kot orožje na plano potegne vzdržljivost (*hypomoné*). Brezstrasten je namreč tisti, ki je premagal strastno utrpevanje v kar največjem številu bitk; ujet v strasti pa je tisti, ki trdi, da poseduje krepost, ne da bi se zanjo bojeval. Nasproti krepostnemu vojskovanju s pomočjo (asketskih) naporov se v bojno vrsto postavlja zlo nasprotnikov. Srcu, ki ni prestalo boja, je odvzeta bit v kreposti,¹⁸ kajti krepost (*arete*) je svoje dejavnostno (*praktikón*) ime dobila iz nagrade za bojno zmago (*aristeía*).

306

Krepost si ne prizadeva za pohvale ljudi, saj je ne veseli čast, mati nekreposti. Počelo časti je namreč človeško mnenje/slava (*anthropodoxía*), njen konec pa je napuh (*hyperepháneia*). Kdor zahteva časti, samega sebe povišuje, in takšen človek ne zna prenašati izničenja/zaničevanja (*exoudénosis*). Hrepenenje po časti je domišljajska predstava, ki vodi k povzdigovanju (samega sebe), in tisti, ki hrepeni po njej, si v domišljiji predstavlja celo lastno duhovništvo.¹⁹ Zate pa naj bo čast napor kreposti, nečast pa hvala, ki bi jo hotel sam.²⁰ Ne prizadevaj si za slavo (*dóxa*), k izhaja od mesa, saj si prizadevaš razkrojiti strasti mesa.²¹ Prizadevaj si za tisto, kar je boljše, in deležen boš (Božjega) veličastva.

Kdor hoče biti deležen časti, je nevoščljiv tistemu, ki ga v ugledu prekaša, in s to ljubosumnostjo kopiči sovraštvo do bližnjih. Kogar so si časti zelo podvrgle, noče, da bi bil kdor koli deležen večje časti od njega samega. Grabi si prva mesta, saj se boji, da se ne bi zdel manj

18 odvzeta bit v kreposti ali: je odvzeto to, da biva v kreposti (*tò eínai en aretêi*).

19 Prim. *Praktik* 13.

20 ki bi jo hotel sam db. skladno z voljo.

21 O Evagrijevih skušnjavah s svetno slavo prim. *Izreki svetih starcev*, Evagrij 7; podobnih zgodb je v apoftegmah mnogo (Amonas 8; 10; Motij 2 itn.)

vreden od koga drugega, in tudi ne prenaša, da bi nekdo, ki je deležen ugleda, prejel čast v odsotnosti: za nizkotno zemeljsko slavo si prizadeva tako, da smeši njegove napore. Za častihlepneža je objestna žalitev (*hýbris*) najhujša rana²² in nikakor ne bo ušel besu, ki izhaja iz nje.

Sprejemanje osebnih žalitev

4. Takšen človek je suženj barbarski vladarici in je bil prodan številnim gospodarjem: povzdigovanju samega sebe, nevoščljivosti, ljubosumnosti in prej omenjenim zborom (zlih) duhov. Kdor pa duha časti raztrga s ponižnostjo, bo uničil vso legijo demonov; kdor bo v ponižnosti sebe naredil za sužnja vseh, bo podoben Kristusu, ki je samega sebe ponižal in prevzel podobo sužnja.²³

Če sebe meriš z najmanjšo mero, se ne boš primerjal z drugim. Kdor slabotnost (svoje) duše razkriva z jokom, ne bo imel visokega mnenja o (asketskih) naporih, ki jih je udejanjil. Tudi ne bo pozoren na pomanjkljivosti drugih. Takšen človek se mora zavarovati na poseben način. Demoni namreč nad ponižne priženejo zaničevanje in objestno žalitev, da ti ne bi prenesli svoje zaničevanosti in bi zbežali pred ponižanjem. Kdor pa plemenito prenaša nečasti v ponižanju, je prek tega prej potisnjen proti višini filozofije.

Ko je bil David objestno žaljen, ni ugovarjal, ampak je celo ublažil Abišajevo gospodovalnost.²⁴ Tudi ti ne žali nazaj, ko te objestno žalijo, temveč sam naredi za krotkega tistega, ki se ti želi maščevati. Če boš tako ravnal, boš zajezil razburljivost zveri.²⁵ Prenašaj objestno žalitev, ki je tvoje napredovanje – in z ustnicami zakleni zver razburljivosti.²⁶ Sploh ne odgovori tistim, ki ti grozijo, da boš v molku odnesel kadeče se ustnice. Tedaj boš tako močen kot tisti, ki ti grozijo in te objestno žalijo, saj boš na svojo čeljust položil uzdo. Tebe, ki molčiš, namreč objestna žalitev ne bo použila, tisti pa, ki te žali, bo mnogo bolj razjeden od molka, ko boš ti velikodušno prenašal objestne predrznežve žalitve. V svoji notranjosti se otrisi človeške hvale, da boš pred njo vnaprej pregnal tudi misel, ki sebe želi kazati (drugim). Zlasti bodi

22 najhujša rana db. najostrejši zakol (*sphagé*).

23 Prim. Flp 2,7-8.

24 Prim. 2 Sam 16,5-14.

25 zveri: Evagriji tako pogosto imenuje demone.

26 zver razburljivosti ali: razburjeno zver.

v svoji tišini pozoren na samovšečnost, da ne bi poveličeval samega sebe in bi te tedaj samovšečnost uničila še bolj kot tistega predrzneža.

Nihče ne more ugovarjati dejstvu, da mnogi Božji spisi na različne načine spodbujajo, naj ne vračamo (hudega s hudim). Toda zaradi natančnejšega nauka naj navedem tudi primer: nekdo izmed bratov je prestal objestno žalitev in krivico od nekega pobožnega človeka. Odšel je, razdeljen na veselje in žalost. Veselil se je, kajti kljub temu, da je bil užaljen po krivici, temu ni nasprotoval, žalostilo pa ga je, ker je bil pobožen človek prevaran in vesel v svoji zablodi. Po mojem moraš misliti, da je tudi prevarantski (demon) utrpel dvoje: po eni strani je sicer gotovo vznemiril tistega, ki se je veselil, po drugi strani pa mu ni uspelo vznemiriti tistega, ki je bil sicer zelo žalosten.

Zamerljivost

5. Ko demoni vidijo, da se nismo razvneli v samem kipenju žalitev, pristopijo (k nam, ko smo) v tišini in se trudijo kakor z vzvodom spraviti s tečajev vodilni del duše (*tò hegemonikón*), da bi zoper tiste ljudi, s katerimi smo ohranili mir, ko so bili prisotni, v nas zdražili predrznost tedaj, ko so že odšli. Ko torej bratu ugovarjaš ali ga užališ, bodi prepričan, da si v celoti ti storil napako, da ne bi tedaj, ko se boš posvečal tišini, v svojem srcu našel boj (dveh) misli: prve, ki te bo sramotila zaradi načina (bratovih) žalitev, in druge, ki te bo kot odmev sramotila, da nisi tudi sam izrekel strašnih zmerljivk.

Ko prepir zagreni brate v samostanski skupnosti, tedaj nam misli vsiljujejo, naj blagrujemo tistega, ki živi sam, da bi nas izpraznil potrpežljivosti in ločil od ljubezni. Kdor pa s potrpežljivostjo potolče jezo in z ljubeznijo žalost, je z dvema možatima podvigoma (*andragathíai*) potolkel dve zveri, ki se vneto bojujeta.²⁷ Kdor tistega, ki se je razburil, roti in na kolenih prosi, naj prežene jezo, iz sebe odžene obe (zveri): kdor umiri (brate), ki se jezijo, se namreč bojuje proti duhu jeze. Toda ta duh se bo nanj razbesnel in proti njemu spodbudil predrzno jezo teh, ki so mu sorodni,²⁸ saj je boj svojih bližnjih sprejel vase. Kdor si zaradi miru prizadeva prenašati tega, ki je v srcu predrzen, s silo doseže, da sam postaja sin miru.

27 ki se vneto bojujeta ali: bojujeta z njegovo razburljivostjo.

28 teh, ki so mu sorodni: gr. *homogeneís* se lahko nanaša bodisi na prepirajoče se menihe ali pa na demone.

Mir in veselje

6. Vendar vezi miru ne smemo iskati le glede (bližnjega) človeka, ampak tudi v svojem telesu in svojem duhu in duši. Ko boš namreč vez svoje trojice²⁹ zedinil z mirom, boš – kot nekdo, ki se je zedinil z zapovedjo Božje Trojice – zaslišal: »Blagor tistim, ki ustvarjajo mir, kajti imenovani bodo Božji sinovi.«³⁰ Če boš namreč z (asketskimi) napori umiril meso, ki želi zoper Duha, boš onstran veka (*epekéina aiônos*) imel slavo blagrov, saj boš zmagal v vojni, ki se v tvojem telesu bojuje proti postavi tvojega uma in te dela ujetnika postavi greha: postavi, ki je v tvojih udih.³¹ Velika je vez miru, s katero je zedinjeno tudi veselje, ki razsvetljuje oko razuma za motrenje boljših resničnosti.³²

Če bomo torej pridobili miroljubno³³ veselje v (asketskih) naporih, bomo prek njega hvaležno odbili vse težave, ki nas bodo doletele, in ne bomo (vase) sprejeli rjovečega demona jeze, ki se požene nad dušo zlasti v stiskah in jo želi pohabiti ter pripravlja prostor duhu duhovne naveličanosti, da bi (skupaj) zatemnila dušo in pobrala (zase njene asketske) napore. Postava, zapisana v našem srcu, naj bo torej veselje miru: veselje, ki izganja žalost in odganja sovraštvo, veselje, ki uničuje bes in razkrajaja duhovno naveličanost. Če namreč to veselje gnezdi v miroljubni potrpežljivosti in najde svoj pristan v hvaležnosti in vztrajnosti, je ocean kreposti, ki s križem potopi sovražno hudičevo vojsko.

Dve vrsti veselja in žalosti

7. Z umom si pridôbi uvid v to, kako te napada nasprotno, vznemirjeno veselje, da te ne omrači senca, tako da bi se zmotil in eno (veselje) zamenjal za drugo. Demoni se namreč večkrat preoblečejo v obliko duhovnih milostnih darov, da bi s svojo senčno preobleko um spravili v zablodo in ga obnoreli. Demonsko veselje namreč napade srce, ko za to ni prav nobenega razloga, saj (demon) odkrije, da je odsoten³⁴

29 svoje trojice: tj. telesa, duše in duha.

30 Mt 5,9.

31 Prim. Rim 7,23.

32 boljših resničnosti: gr. *kreíttona* označuje inteligibilni svet in njegovo božansko Počelo.

33 miroljubno ali: z mirom združeno (*eireniké*).

34 odsoten db. dvignjen, suspendiran (*metéoros*).

vodnik za žalost, ki je skladna z Bogom; nato dušo izroči duhu žalosti, saj jo je naredil za ujetnico »duhovnega« veselja.

Povem naj še naslednje, o čemer je nekega izmed bratov poučila izkušnja glede tega, kar preiskujemo. Mrzki pogubljevalec³⁵ namesto veselja v Gospodu³⁶ uvede lastno veselje; namesto žalosti, ki je skladna z Bogom, pa um skuša z nasprotno žalostjo, da bi s spremembami, ki prinašajo ravno nasprotno (od tega, kar se zdi),³⁷ v duši omračil skrb za boljše resničnosti.³⁸ Dve ločeni žalosti, (ki izvirata iz) nekreposti, se nahajata v vsakem delovanju: prva napade srce, ne da bi bilo videti vzrok, ki povzroča žalost, druga pa se poraja iz čudnih vzrokov, tako da se (v srce) vriva. Žalost, ki je skladna z Bogom, prek solza dušo kliče nazaj (k Bogu) in ne sprejema nasprotnega veselja niti žalosti, ampak zaskrbljeno premišljuje o smrti in sodbi: ko to pričakuje, se malo po malo razpira.³⁹

Neuresničene želje zasadijo žalosti; molitve in (občutja) hvaležnosti⁴⁰ pa povzročijo, da te (žalosti) ovenijo. Žalost buči v tistih, ki se jezijo. Kdor se torej prvi strezni, bo – če se dvigne iz strasti in drugemu poda roko z opravičilom – odgnal grenko žalost. Žalost je bolezen duše in mesa; prvo naredi za ujetnico, drugo pa posuši kar tam, kjer se nahaja. Žalost se poraja iz tega, kar (nam) nasprotuje; iz žalosti nastane bes, iz vsega tega pa blaznenje in grajanje. Če hočeš torej poteptati žalost in bes, objemi velikodušnost ljubezni in se odeni v veselje prijaznosti.⁴¹ Tvoje veselje naj ne bo žalost za drugega; kdor se veseli zaradi krivičnosti, se bo žalostil zaradi ugleda (bližnjega) – kdor pa prenaša žalosti, ko trpi po krivici, se bo radostil v sijaju,⁴² saj so prihodnje resničnosti nasprotne sedanjim.⁴³

35 mrzki pogubljevalec tj. hudič.

36 Prim. Flp 3,1; 4,4.

37 s spremembami, ki prinašajo ravno nasprotno (od tega, kar se zdi) db. menjavnimi spremembami (*antístrophi metabolai*).

38 Prim. 2 Kor 7,10, *Ugovarjalec* 4,74 in *Sholije k Pregovorom* 25,20.

39 razpira db. zazeva (*kéchene*).

40 (občutja) hvaležnosti ali: zahvale (*eucharistíai*); prim. *Praktik* 10; 19; *O osmih hudobnih duhovih* 5; *Ugovarjalec* 6,74.

41 prijaznosti gr. *akakía*, nezlobnost.

42 v sijaju db. bleščéče.

43 sedanjim db. prisotnim (*parónta*).

Duhovna naveličanost

8. V stiskah bodi hvaležen predvsem zato, ker boš prek njih jasneje občutil milosti (Božje) pomoči. Če se boš namreč tako hvaležno otresel stisk, ki prihajajo nadte, ne boš zamračil nadvse sijoče lepote vzdržljivosti. Če te je demon hudo ranil z bičem v mesu, se bo izkazalo, da ti je pridobil največje plačilo, če boš udarec sprejel kot povod za hvaležnost – tako bo demon iz tebe pregnal samega sebe. Da bi skozi vzdržljivost nate bolj deževalo plačilo, naj te v boju skozi vse (tebi) nasprotujoče napore vodi potrpežljivost, saj se z vsem zlom proti tebi vojskuje tudi duhovna naveličanost, in opazujoč preizkuša vse tvoje napore: tistega izmed njih, za katerega odkrije, da ni utrjen v vztrajnosti, obteži in upogne podse. Če je demon duhovne naveličanosti brez moči zoper vztrajnost v naporih, zver norosti⁴⁴ znova grize (asketski) dosežek. Če pa z razumevanjem (svoje) varnosti to (zver) preženeš, boš z njo prepodil tudi duha domišljavosti.⁴⁵

Duhovna naveličanost med bogoslužjem

Ko se v času bogoslužja⁴⁶ nadte zgrne duh duhovne naveličanosti, ti vsiljuje misel, da je duši prepevanje psalmov nadležno, in v dušo kot njenega nasprotnika zaluča omahovanje, tako da ta z nedotakljivo hitrostjo meso nasloni na spomin, češ da je iz tega ali onega razloga utrujeno. Ko torej ponoči bedimo, ne smemo dopustiti, da bi bogoslužje zdrsnilo v duhovno naveličanost, da ne bi pristopili demoni in zbrali ljuljk misli ter jih hkrati posejali v srce. Ko namreč uničimo zbor hvalnic, bomo priklicali zbor (pokvarjenih) misli. Pred bogoslužjem se zatorej povsem zbudimo in vnaprej vadimo misli Luči v srcu, da jih bomo dobro pripravljene posedovali in bomo k petju psalmov

44 norosti ali: obupa (*apónoia*).

45 duh domišljavosti db. domišljavi duh (*kenódoxon pneûma*).

46 bogoslužja db. sinakse (*sýnaxis*). Vsakodnevno bogoslužje ali sinakso (= shod; shajanje) v puščavskih naselbinah sta sestavljali dve glavni molitveni uri, jutranja (ki se je končala pred sončnim vzhodom) in večerna (po »večerji«, tj. ob 3^h popoldan). Bogoslužje so sestavljali psalmi, svetopisemska branja in tiha molitev. Na tem mestu je beseda dvopomenska – lahko se nanaša na to vsakodnevno bogoslužje (verjetneje) ali pa na nedeljsko liturgijo, ko so se vsi menihi zbrali v cerkvi.

pristopili z budnim razumom.

9. Včasih je treba psalm brati med bogoslužjem z nizkim energičnim glasom, včasih pa moramo oceniti, da se kaže (meditativno) zadrževati v psalmodiji; tudi mi se moramo namreč preobražati skladno z zalezovanjem nasprotnika. Ta duši zdaj vsiljuje (misel), naj jezik hiti, ko dušo obhaja duhovna naveličanost, zdaj pa jo draži, da prepeva besede [ko jo ovira samovšečnost. Demon duhovne naveličanosti dušo navdaja z omahovanjem, ko se ta dvigne k molitvi, ko pa že moli ali prepeva psalme, jo zmede s priganjanjem. Zaradi tega naše duše zbolijo na »očeh«, tako da ne morejo motriti, in postanejo slabotne, zlasti ko se dvignemo (k molitvi), a sobivamo z ujetništvom misli in se v prošnjo ustopimo skupaj z njimi. Kdor pa vnaprej vadi dušo, da sije z najboljšimi mislimi, vnaprej očisti steber molitve, tako da je ta bleščeč. Kdor z neumestnimi mislimi udarja srce, kamenja grozd molitve z ujetništvom, kdor pa se vztrajneje ogleduje v sijaju molitev, z najvišjim uzrtjem lovi nizke misli,]⁴⁷ saj umevajoče oko iz Luči kot hrano prejema moč. Kdor se izteza naprej v videnju visokih resničnosti, bo – kakor pripoveduje zgodba o preroku Elizeju – prejel bistrovidnejše »oko«. Ko k tvojemu srcu pristopi sovražna misel, ne išči prek molitve nekaj namesto nečesa drugega, ampak proti sovražnikom usmeri bodalo solza, da se boš siloviteje pognal v boj in boš misel prej prisilil, da odstopi od tebe.

Ročno delo in molitev

10. Z ljubeznijo do tega, kar je lepo, se posvečaj delu svojih rok, zlasti pa se posvečaj spominu na molitev. Prva dejavnost ne prinaša dobička vselej, druga pa nenehno. Ne odlašaj s povrnitvijo dolga molitve, ker bi prisluhnil misli, ki ti pravi, da se (namesto njej) posvečaj delu; ne vznemirjaj se med delom, ko je dejavno tvoje telo, da ne vznemiriš tudi očesa duše. Kakor namreč naš zunanji človek dela z rokami, da ne bi bil komu v breme, tako naj dela tudi notranji človek s svojim mišljenjem (*phrénes*), da ne bi obremenil uma, kajti misli navalijo na dušo z nasprotnim delovanjem tedaj, ko jo zgrabijo nedejavno v umevanjih, ki so skladna z Bogom. Orji torej z deli svojih rok zaradi človekoljubnosti, z mišljenjem (*phrén*) za smisel dovzetnega dela

47 Odlomek v oglatem oklepaju se nahaja le v recenziji B in tudi v rokopisih *Paris gr.* 1188, *Vat. gr.* 703 (delno) ter v sirskih in armenskih prevodih.

(svoje duše) pa zaradi filozofskosti,⁴⁸ tako da bo prvo gostitev tujcev in sežig omahovanja, drugo pa vojskovodja motrenja in prečiščenje misli.

Jezljivost in krotkost

11. Drzno pokarajmo užitke priliznjenih misli, in proti tem mislim obrnimo vso jezo, da ne bi s tem, ko z užitkom sprejemamo, kar prihaja od njih, postali – ravno obratno – do njih krotki.⁴⁹ Pripravi se, da boš krotek, a tudi bojevnik, prvo glede svojega rodu in drugo glede sovražnika, kajti raba razburljivosti je v tem, namreč v *bojevanju* proti kači s sovraštvom,⁵⁰ v ljubeznivi *potrpežljivosti* do brata skladno s krotkostjo in blagostjo ter v *vojskovanju* z mislijo. Krotek človek naj bo potemtakem bojevnik, pri čemer naj bo njegova krotkost ločena od zvijačno morilskih misli, kakor je njegova bitka ločena od tistih, ki so po naravi z njim istega rodu.⁵¹ Ne obrni rabe razburljivosti v tisto, ki je nasprotna naravi, tako da bi na eni strani po podobnosti s kačo⁵² postal razburjen zaradi svojega brata, na drugi strani pa bi s kačo prijateljaval, ker bi se strinjal z mislimi. Krotek človek tudi tedaj, ko trpi strašne reči, ne izstopi iz ljubezni, kajti zaradi nje je potrpežljiv in prenaša, prijazen je in vztraja.⁵³ Če namreč potrpežljivost sodi k ljubezni, potem spor, ki izhaja iz razburjenja, nima z njo nič opraviti, saj razburljivost zbuja sovrašтво, nevoščljivost in bes, ljubezen pa vse troje sovraži. Če imaš trden temelj v ljubezni, bodi pozornejši nanj kot na tistega, ki greši zoper tebe. Služi Bogu s strahospoštovanjem in z ljubeznijo; v prvem primeru (mu služi) kot Gospodarju in Sodniku, v drugem kot Človekoljubu in Hranitelju. Tisti, ki si je pridobil kreposti ljubezni, je v ujetništvo spravil pokvarjene izmed strasti, tisti pa, ki je prejel od Svete Trojice to troje, vero, upanje in ljubezen, bo postal mesto s tremi zidovi, utrjeno s stolpi kreposti.

48 filozofskosti ali: ljubezni do modrosti (*tò philósophon*).

49 Prim. *Praktik* 24.

50 Prim. 1 Mz 3, 15.

51 istega rodu: včasih Evagrij kot istorodne označuje ljudi, ki iščejo Boga; prim. 53. pismo.

52 Prim. Ps. 57,5.

53 Prim. 1 Kor 13, 5-7.

Uboštvo

Ne boš se izkazal kot ljubezniv človek samo zato, ker ne jemlješ od nikogar drugega; kot človek odpovedi⁵⁴ boš spoznan, ko boš brez nevoščljivosti dajal.⁵⁵ Ko daješ (drugim) delež v svojem snovnem (premoženju), se trudi na tla metati čisto semenje, da ti namesto pšenice ne vzklije kopriava.⁵⁶ Pri tem, kar daruješ, se spominjaj Boga, ki je tako Dajalec kot Prejemnik,⁵⁷ da bo k tvoji hvali prištel še plačilo za odpoved.

Kdor je brez posesti, uživa življenje brez skrbi; tistega pa, ki ima rad posest, vseskozi prebada bolečina bogastva. Kadar svojega srca ne prepustiš zaskrbljenosti za snovne stvari, preženeš ujeto množico misli. Ko zanikaš željo po pridobivanju, lahko nosiš križ brez raztresenosti, misel na snovne stvari⁵⁸ pa ti bo prerokovala o starosti, lakotah in boleznih, da bi tvoje upanje v Boga razkropila v premoženje.⁵⁹ Tisti, ki je izbral vajo v odpovedi, naj si zgradi zid v veri, okrepi naj se z upanjem in utrdi z ljubeznijo. Vera namreč ni zapuščenost, ampak obstoj (*hypóstasis*) boljših resničnosti v vztrajnem upanju in ljubezni do Življenja.⁶⁰

Ko si se brezstrastno odpovedal zunanjim snovnim stvarjem in hodiš po poti do boljših resničnosti, bodo mečem podobne misli prežale na ugodno priložnost (*kairós*), da osramotijo tvojo revščino in uboštvo, ko ti bodo pred oči vodile bedo in nečast, da bi morilci lahko morilsko zvito udejanjili spremembo mišljenja (in ga odvedli) proč od take sijajne kreposti. Če si torej s svojo razumnostjo pozoren na zmago v boju, boš odkril, da ti prek tega, s čimer te sramotijo, pletejo (zmagovalni) venec,⁶¹ kajti svoje odpovedovanje uresničuješ v spopadih, zaradi katerih si deležen sramotenj. Zatorej se ne vdaj v bitki z notranjimi mislimi, saj se konec odpovedi ne hvali na začetku, ampak

54 človek odpovedi gr. *apotaktikós*.

55 Prim. *Osnove* 8.

56 Prim. Mt 13,24–30.

57 Prim. 1 Kor 4,7; Mt 25,40.

58 snovne stvari db. snovi; tako tudi v nadaljevanju.

59 Prim. *Praktik* 9.

60 v vztrajnem upanju in življenjski ljubezni db. v ljubezni vztrajnosti in ljubezni življenja; prim. Heb 11,1.

61 Prim. Jak 1,12.

začetki prejemajo venec na koncu vztrajnosti. Boji se ne dogajajo le v telesni vadbi, temveč se konec – namreč (zmagovalni) venec – pričakuje⁶² v bitki misli.

Misli

12. Presojaj misli na sodišču svojega srca, tako da se bo vodja tatov prestrašil, ko bodo tatovi⁶³ pomorjeni; kdor je namreč natančni preiskovalec misli, bo tudi resnični zaljubljenec v zapovedi. Kadar koli torej v srcu nastopi misel, ki jo je težko odkriti, proti njej še toliko bolj razvnemi silovite asketske napore, kajti tako bo bodisi ušla, ker ne bo mogla prenašati sebi nasprotne vročine, ali pa bo vztrajala, ker sodi k ravni poti. Včasih demoni vsiljujejo tvojemu srcu misel, ki je na videz dobra, a se takoj preobrazijo ter se pretvarjajo, da ji nasprotujejo, tako da na osnovi tega nasprotovanja misliš, da poznajo celo misli tvojega srca.⁶⁴ To ni njihov edini namen, ampak se hočejo celo pravdati, češ da si v svoji vesti izrekel sodbo kot nekdo, ki ga je glede dobrega premagalo nasprotovanje zla; včasih pa ti celo z namigi kažejo svojo prekanjenost, tako da bi ti sam pri sebi mislil, kako razumen si.

[Demon razuzdanosti včasih v razum skrivaj vpeljuje razvratne objeme z devico, včasih pa mu naklanja sanjske predstave objemov z mladenkami, tako bi se nagnil k užitku ob spominu na prizor, ki se je uresničil v domišljiji, in bi demon lahko misli uporabil za vojno; če pa se nekdo ne nagne (k užitku), ampak se bojuje proti njemu, četudi čuti strast, ki ostaja v (njegovi) naravi, sramotne misli ne morejo začeti bitke, dokler ne zavzamejo toliko prostora, da se lahko pogovarjajo z dušo; tudi obratno duša ni vzgibana k vojskovanju, dokler se ne pouči o tem, kako se zoperstaviti sovražnim mislim. Kadar demoni skušajo omajati mišljenje nekoga z najsramotojšimi užitki, uvedejo tudi boj s požrešnostjo, saj lahko potem, ko so razvneli želodec s snovjo (*hýlai*), dušo z manj napora poženejo v brezno razuzdanosti. V lahkomiselnosti duše lahko demoni zgrabijo za smisel dovtetni del duše in v mislih bljuvajo zle užitke. Včasih misli pritegujejo strasti, drugič pa strasti misli, in potem se misli prek strasti vojskujejo z dušo.]⁶⁵

62 pričakuje db. išče.

63 vodja tatov ... tatovi: satan in demoni.

64 V resnici jih ne poznajo; prim. *O mislih* 37.

65 Odlomek v oglatem oklepaju beremo le v recenziji B (Lavra *Gamma* 193), ni ga pa v rokopisu *Paris gr.* 1188.

Kadar nas misli prenesejo na kraje, ki naj bi jih po njihovem vsiljevanju imeli radi, nam znova dajo občutiti obžalovanje, da bi nas naredili povsem nestanovitne in neplodne. Zatorej ne smemo tekati iz enih krajev v druge, ampak se moramo podvreči tišini in (asketskimi) naporom, saj misli dobijo nad nami moč zaradi naše lahkomišelnosti. Kdor ima⁶⁶ izkušnjo vojskovanja na tistem kraju, kjer je bil poklican, ostaja tam pri Bogu; kdor pa te izkušnje nima, še naprej postopa, saj je neizkušen. Tisti, ki hodijo iz enih krajev v druge, naj se odpravijo v to, kar je bolj duhovno, ne pa v to, kjer je mogoče bolj počivati. Vztrajnost, potrpežljivost in ljubezen se namreč v stiskah vedno zahvaljujejo, duhovna naveličanost, lahkomišelnost in samoljubje pa se veselijo v počitkih. Kdor ne ohranja tišine, doživlja boj zaradi zaznav, ki so povezane z vidom, kdor pa ima rad tišino (*philésychos*), pazi na čutne zaznave in se vojskuje z mislimi.

316

13. Tvoj vodja⁶⁷ naj zato zbere bojno vrsto čutnih zaznav z zakonsko odredbo, da ne bi ti z vidom in sluhom privedel bičev zla nad svojo dušo in jo vznemiril. Ker obstajaš v dveh bitnostih,⁶⁸ bodi čuječ, da vsaki odmeriš to, kar ji gre,⁶⁹ tako da bo ena kot boljša prevladala in se druga ne bo upirala. Ne izpolnjuj tiranovih ukazov, kajti ko bo ta izročeni ognju, boš plačal vse do zadnjega novčiča.⁷⁰

Asketski dosežek in domišljavost

14. Ko poženeš vzroke strasti v beg s tem, da se proti njim bojuješ, naj te v tem trenutku misel zvijačno ne povelečuje, da ne bi morda naklonil zaupanja duhu blodnjave in bi prišel ob pamet. Skušaj premisliti vsiljevanja (misli), zaradi katerih se (asketsko) mučiš, da se ne bi cilji (*téle*) tvojih dosežkov pokvarili zaradi tvojih notranjih (stanj). Nekateri ljudje, ki so jih slavili zaradi dosežkov, so sčasoma z naveličanostjo zanemarili svoje (asketske) napore: njihov sloves je tako minil, njihovi asketski naperi pa so se razkrojili. Drugi so pretrpeli težave zaradi velike količine zla, in so jih ljudje zato imeli za pomembne;⁷¹ vest v njihovi duši je bila odvečena proč, bolezen slovesa se je razširila, misli

66 ima db. pozna.

67 Tj. vodilni del tvoje duše.

68 obstajaš v dveh bitnostih gr. *en dysin ousiais hypárchon*.

69 to, kar ji gre db. red (*táxis*).

70 Prim. Mt 5,26.

71 pomembne db. velike.

na rane pa so dušo speljale v blodnjavo in so sredi slavljenja odnesle asketske napore. Ko tisti, ki so najbolj dejavni v asketskih naporih, sprejmejo bogastvo človeških časti, demoni pripravijo in nadnje privedejo nečasti, da – ločeni od časti – ne bi mogli nositi nečasti niti prenašati objestnih žalitev.

Kadar se zelo kesaš⁷² za svoje grehe, tedaj (zle) misli s povečevanjem bojev (tvojih) asketskih naporov omalovažujejo tvoje grehe in jih pogosto zakrijejo s pozabo (*léthe*) ali pa nakazujejo, da so že odpuščeni, tako da bi ti popustil v asketskih naporih in ne bi odmeril svojim padcem ustreznih objokovanj s tem, da bi še bolj hlupal nad njimi. Kdor udarja strasti, ki ga napadajo, da bi jih odbil, bo v bitko kot vojskovodja privedel vojake, ki so številnejši od strasti. Ne pozabi, da si padel, četudi si se potem pokesal; z žalostjo se spominjaj svojega greha, spominjaj se ga zaradi ponižnosti, tako da boš ponižan nujno izbljuval napuh.

Če kdo izmed tistih, ki so storili nepostavna dejanja, želi kar najbolje spremeniti svoje življenje, naj se zoperstavi nasprotnim dejavnostim s tem, da jih zamenja za boljše. Kdor namreč v vsaki pokvarjenosti postavi proti njej nasprotno delovanje, strelja na kačo/zmaja⁷³ s puščicami iz tulca kreposti, dostopnega razumnosti. Najostrejšje orožje zveri pa je domišljavost, ki z lokom postreli asketske napore; kdor jo je vnaprej zgrabil s skritimi vojaškimi načrti (svojih) del, se je približal razbitju vse hudičeve glave.

Postavi pečat tišine na dišave svojih asketskih del, da jih ne bo – razkrojene z jezikom – ukradla slava (*dóxa*). Skrij svoj jezik v praktičnem načinu askeze, kajti če molčiš, imaš lahko (asketske) napore kot zanesljive priče, ki živijo s teboj. Kdor na osnovi svojih sedanjih asketskih naporov ne more dobiti pričevanja o tem, kdo je bil nekoč, naj ne pričuje zase z jezikom. Nekateri ljudje, ki so se ločili od težavnosti asketskih naporov, namreč navajajo dejanja preteklih časov kot prikritje (svoje) lahkomišelnosti, s čimer nezanesljivo ponujajo priče, ki so odpotovale, in to za dela, ki niso prisotna.

Kakor skrivaš svoje grehe pred ljudmi, tako skrij pred njimi tudi svoje (asketske) napore; ko namreč pride do tistega, kar večče nastopa proti skrivnostim tvojega srca – do skritih zank in obnovljenih bojev –, se boš temu lahko uprl. Če pa varno skrivamo svoje napake,

72 se zelo kesaš db. daješ (tj. udejanjaš) veliko spreobrnjenje/pokoro (*metánoia*).

73 kačo/zmaja tj. hudiča.

a nevarno razkrivamo svoje (asketske) napore proti njim, z obojim dosežemo ravno nasprotno. Raje naj te bo sram javnega razkritja (tvojih) sramotnih (misli), da ti nesrečni pripetljaji tvoje duše ne bodo v sramoto in ponižanje. Boj se kazati tudi svoje asketske napore, da ne bi obtožba, da se trudiš ugajati ljudem, pripeljala do pogube tvoje duše. Če samo Bogu kažeš svoje sramotne prestopke, ne kaži ljudem svojih bojev proti njim, da ne bodo mislili, da so to že venci zmage.

15. Kar zadeva tiste, ki so po milosti prejeli moč za (asketske) napore, naj ne mislijo, da to moč posedujejo iz svoje moči, kajti beseda zapovedi je za nas povzročiteljica vseh dobrih stvari, kakor je prevarant⁷⁴ povzročitelj vsiljevanj (zlih misli). Za dobre reči, ki jih udejanjiš, se zatorej zahvaljaj (njihovemu) Povzročitelju; zle reči, ki te mučijo, pa vrzi nazaj k njihovemu začetniku. Ob zaključku vsakega delovanja nakloni svojo zahvalo/hvaležnost (*eucharistía*) Boljšemu, tako da bo – ker bo tvoja daritev opravljena skladno s postavo – zlo osramočeno. Kdor je namreč dejavnosti pridružil zahvalo/hvaležnost, bo posedoval neuničljiv zaklad srca, saj je s stolpi utrdil dvojni zid proti zlu.

318

Duhovno vodstvo

Hvalevreden je mož, ki je s praktiko povezal gnostiko, da bi se njiva duše iz obeh virov zalivala za krepost. Gnostika (tj. spoznavalska veščina) namreč umevajočo bitnost okriljuje za motrenje boljših resničnosti, prakтика pa mrtvi zemeljske ude: nečistovanje, nečistost, strast, zlo in slabo željo.⁷⁵ Tisti, ki so si s tem dvojim⁷⁶ nadeli polno bojno opravo, bodo zatorej zlahka poteptali zlobo demonov.⁷⁷

Demoni se vojskujejo z dušo prek misli, mi pa se proti njim še siloviteje⁷⁸ vojskujemo prek vzdržljivosti; tedaj se s strahom odpravijo v bitko in sumničavo gledajo mogočnega poveljnika pretepa⁷⁹ Če želiš svojo vojsko voditi proti falangi demonov, zagradi vrata svoje duše s tišino in dobro prisluhni besedam svojega duhovnega očeta,⁸⁰

74 prevarant tj. hudič.

75 Prim. Kol 3,5.

76 tem dvojim tj. praktiko in gnostiko.

77 Prim. Ef 6, 11.13.

78 siloviteje db. hujše.

79 pretepa db. boksarske tekme (*pygmé*).

80 dobro prisluhni besedam duhovnega očeta db. izostri svoje uho za besede očetovstva.

da boš lahko tedaj še bolj požgal trnje strastnih misli.⁸¹

Ko poslušáš opomin (duhovnega) očeta, ne bodi sodnik njegovih del, temveč preiskovalec njegovih izrekov.

16. Običajno te take misli zavajajo k (presojanju) dejavnosti (*praktikón*) tega, ki te opominja, da bi te postavile za strašnega sodnika tega človeka in te s tem oddaljile od (njegovega) koristnega opomina. Ne zavračaj tega, da te opominjajo, četudi si gnostik. Če namreč ločiš dejavnost od gnostike, je potreben nekdo, ki lahko združi ubranost obeh kreposti z zastrašujočo pravico sodbe. Kdor otrese očetovo zapoved iz svojega ušesa, ne bo poslušen niti zapovedi postave.

O (asketskih) dosežkih očetov ne smeš le z veseljem *govoriti*, ampak od sebe zahtevaj, da jih z največjim asketskim naporom *udejanjaš*. Kdor z največjim naporom raziskuje, kateri misli se zoperstavlja določen asketski napor, postane izvedenec v boju proti zablodi. Če izmed vseh tvojih umnih⁸² naporov manjka le eden, se tisti, ki ga je oropal,⁸³ zmuzne noter namesto njega. Pomni, da moraš bedeti nad srcem z razumevanjem asketskih naporov, da ga ne bi pozaba, ko bi ga oropala skrbi za boljše resničnosti, izročila v ujetost (zlih) misli. Pozaba, ki povzroča ujetost,⁸⁴ skače pred nekrepostjo (*kakía*), da bi se tedaj, ko pozaba izmakne um, greh pripravno zmuznil noter. Um, ki je odmaknjen od Boga in oddaljen od spomina, brez razločevanja greši prek zunanjih čutnih zaznav, kajti tak človek ne more kot vzgojitelj nadzorovati sluha in govora, saj je pod vplivom zunanjih dejavnikov opustil čar asketskih naporov.

Obrekovanje

Ko nekdo rad poslušá človeka, ki graja drugega, oba sodelujeta z dvema duhovoma, ki jima pomagata, kajti poslušanje obrekovanja je sodelovanje z obrekovanjem, in med seboj se ljubita v pogubo srca.

17. Ko slišiš opravljanje, zamaši svoja ušesa, da z njimi ne bi dvakrat prestopil postave: namreč tako, da bi se po eni strani navadil na strašno strast in da po drugi strani onih (opravljivcev) ne bi ustavil pri boleznih jezika. Kdor ima rad zasmehovanje, ropa dušo boljših

81 Prim. Lk 8,14.

82 umnih ali: umevajočih; duhovnih (*noeroí*).

83 se tisti, ki ga je oropal: namreč demon.

84 pozaba, ki povzroča ujetost db. pozaba ujetosti.

ljudi, pri čemer z obrekovanji razkopava trhlo poslušanje. Kdor zbeži pred jezikom, ki graja njegovega bližnjega, požene v beg tudi lastno grajanje. Kdor nakloni dovzetno⁸⁵ uho tistemu, ki graja, srka v ušesa zverski strup. Naj tvoje uho ne okusi takega grenkega strupa, da ne bi take mešanice pripravil komu drugemu. Ne začaraj svojega ušesa z obrekovanji, da ne bi bil prodan strasti in bi postal suženj mnogoterih strasti, kajti potem, ko je enkrat v tebi našla mesto ena izmed mnogih strasti, privede v isto ovčjo stajo tudi druge. Ko je voditelj duše prišel pod jarem strasti in je zavrnel jarem (asketskih) naporov, je postal suženj množtvu zla.

Človek, ki skuša preiskovati zasmehovanja drugih ljudi, dejansko ne raziskuje svojih dejanj. Ne zasmehuj pokojnika, češ da je preživel svoje življenje v lahkomiselnosti, da ti ne bi prešlo v navado biti oster⁸⁶ sodnik tako živih kot mrtvega. Ne bodi – z bahavo mislijo, ki te povišuje v sodnika – pozoren na tiste, ki zagrešijo napake, temveč – s trezno mislijo, ki preskuša tvoja dejanja – pazi nase.⁸⁷ Stokaj, ko zagrešiš napako, in se ne prevzemaj, ko ti uspe, da nisi zaničevan. Ne bahaj se, da se kot z okrasjem ne ovesiš z zlom.

Nekateri ljudje, ki niso postali znani po svoji pobožnosti, so si na vse kripnje prizadevali, da bi postali znani vsaj po svoji nekreposti. Drugi, ki so se razmahnili v nevoščljivosti, lučajo pretveze in zaničujejo tiste, ki so stanovitni v krepostih. Tretji blebetajo o nepomembnih rečeh, pri čemer se odevajo v vzvišeno življenje – ne zato, da bi objokovali svoje napake z asketskimi napori, temveč da bi zasenčili govornice, s katerimi jih (ljudje) grajajo. Ti pa se nasprotno ne lišpaj za tistega, ki te vara, in se ne veseli tega, da si prevaran, kajti če se lotevaš resnih stvari zaradi golega imena,⁸⁸ ne delaš za Boga, ampak za ljudi.

85 dovzetno db. sladko.

86 oster db. grenak.

87 Prim. 5 Mz 15,9. O obrekovanju, ki je bilo očitno že zgodaj velik problem v asketskih skupnostih prim. *Izreki svetih starcev*, kazalo s. v. Obrekovanje; G. Gould, *The Desert Fathers on Monastic Community*, Oxford 1993, str. 121–3. Tudi Bazilij Veliki je v svojih klasičnih predpisih, ki so še danes temelj vzhodnega cenobitskega meništvu, ostro obsodil vsako obliko zlobnega govora o drugih: prim. *Regulae brevius tractatae* 25, PG 31, 1100 D.

88 golega imena tj. ugleda.

Zavist

Ne bodi zaupljiv do nekoga, ki živi brez asketskih naporov, četudi ga kot sprevod spremlja velik ugled;⁸⁹ tak človek je prijatelj zaradi (svoje) maske⁹⁰ – in čas bo postal njegov tožnik.

18. Pridobi si prijatelja, ki se boji zasmehovati (druge), da boš našel zaklonišče pred svojimi napakami, in skrivaj tisto, kar bi v tebi lahko postalo predmet zavisti – zlasti pred zavistnežem. Ko se tvoj prijatelj čuti manjvrednega zaradi pohvale, ki jo prejemaš za svoje (asketske) napore, in zaide s prave poti v nevoščljivost, tako da pred tistimi, ki so okrog njega, zbada tvoje asketske napore z domišljavimi besedami, da bi s šalami na tvoj račun zasenčil tvoj ugled (*dóxa*), ki se širi med ljudmi, naj te ne ugrizne s tem, da bi naklonil pozornost njegovi zavisti – da ne bi črpal grenkega strupa v svojo dušo. To namreč, da njega razvname z nevoščljivostjo, tebe pa použije v grenkobi, je satanovo delo. Raje se ponižajmo in prvi izkazujmo čast takim ljudem in s skupnim obedom⁹¹ naredimo krotkejše njihovo mišljenje (*phrónema*), ki je podivjalo od zavisti.⁹²

Ne grajaj svojega prijatelja iz zavisti v imenu⁹³ nekoga drugega, da bi tako pri tem, ko ga grajaš kot iz drugih ust, sebe naredil za nedolžnega in se povišal kot brezgrajnega. To je namreč preoblikovanje satana, ki je pod masko⁹⁴ kače grajal Najvišjega, da bi svojo zavist pripisal Bogu, kot da prihaja iz ust drugega, sam pa bi veljal za prostega zavisti.⁹⁵

Ne skušaj dojeti napak svojega brata, ker bi ga hotel imeti za sebi podrejenega hlapca – da se ne izkažeš satanov sodelavec. Naj tisti, ki je zagrešil napako, ne skuša grajati drugih ali jih privedi do padca, da ne bi bil on edini, ki je padel v zlo: to je bilo prvo hudičevo delo ob njegovem odpadu. Naj se kesa zaradi neumestnih del, ki jih je storil, in naj proti njim spozna žalostno objokovanje – in tako bo k sebi pritegnil tišino, ki je prva načelnica asketskih naporov in mu bo raz-

89 velik ugled db. veliko ime.

90 maske db. obličja (*prósopon*), tj. družbene vloge; zunanosti.

91 s skupnim obedom db. prek mize.

92 Prim. *Praktik* 26, *Samotarjem* 15, *Devici* 41.

93 v imenu db. iz osebe (*prósopon*).

94 pod masko db. iz osebe.

95 Prim. 1 Mz 3,1-5.

odela mnogoočesno motrenje kreposti. Naj tisti, ki s svojim jezikom udejanja tišino, pogumno nastopi proti (grešnim) mislim, kajti pogum duše se ne kaže le v tišini telesa, temveč tudi v možatosti⁹⁶ glede misli in v stanovitnosti spričo žalitev in krivic. Na osnovi tega se namreč otresemo strašnih hudičevih udarcev, ki jih prejmemo v srečanjih (z bližnjimi).

Nečistovanje

19. Ne smemo stražiti le ust, ampak tudi srce. Duh ugajanja namreč zaslepi oko duše tedaj, ko je um posut (s prahom).⁹⁷ Naj bo tvoj um slaboviden glede najsramotnejših stvari, kajti »Gospod take slepce naredi za modre«⁹⁸ – in naj bo jasnoviden glede najboljših resničnosti, da bo slep za najslabše.

Doumi, da obstajata dve nečistovanji, nečistovanje telesa in duha: med seboj sta povezani, a vendar razločeni. Proti njima se bojuje devica, da bi bila »sveta tako po telesu kot v duhu«.⁹⁹ Ko se misel nečistovanja pomeša s tvojo dušo, tvoja duša občuje z odtisom blodnjave. Demon se oblikuje v žensko obličje, da bi tvojo dušo s čarovnijo pripravil do občevanja¹⁰⁰ s seboj. Nemesena prikazen nosi izrezljanost oblike, da bi dušo pripravila do nečistovanja z razuzdano mislijo. Zato se ne daj upogniti neobstoječi podobi, da ne bi storil kaj podobnega tudi v mesu. Ljudi, ki s križem ne preženejo notranjih prešuštev duhov, duh nečistovanja zapelje v blodnjavo.

Muči svoje misli z odrekanjem od hrane, da ne bodo govorile iz nečistosti, ampak iz lakote po molitvi. Udejanjaj bedenje, združeno s solzami, da boš prejel pomoč v sedanji¹⁰¹ vojni. V usodnem času boja z nečistovanjem zavrni vabila tistih, ki te hočejo pogostiti. Če pride k tebi gost, mu omogoči počitek s tem, da ga postrežeš, vendar se skrivoma obdaj z ogrado odrekanja od hrane. Naj bo tvoje plačilo dvojno za obe deli, ko prvemu in drugemu odrediš dejavnost (*tò praktikón*)

96 možatosti gr. *andragathía*.

97 posut (s prahom): namreč s prahom grešnih misli.

98 Ps 145,8.

99 1 Kor 7,34. Sirski prevod navedek uvaja takole: »Vedi in bodi pozoren na to, da nečistovanje obstaja v dveh oblikah, ki sta med seboj združeni, namreč v telesu in duhu, kakor je apostol dejal glede device ...«

100 občevanja db. pomešanja.

101 sedanji db. prisotni.

zavoljo kreposti. Ne jej z bratom zaradi želodca, ampak z njim prebivaj v ljubezni zaradi Kristusa. Preobilje hrane hrani (zle) misli in pijanec napaja svoje spanje z domišljijскими predstavami. Razkošni užitek je mrtev potem, ko je šel skozi grlo in naslade trebuha v grobu spijo. (Asketski) naperi strogega življenja se končajo v spokojnosti, (raznoteri) načini uživanja pa se končajo v sežganosti. Kdor vsakodnevno daje veneti cvetu mesa z askezo, vadi¹⁰² lastno smrt v mesu. Naj bo preračunavanje srca sorazmerno telesu, da se ne bo tedaj, ko bo telo udarjeno, mučilo tudi srce. Naj bo mesu dovolj to, da omejuje naravne (želje). Naj se tvoja telesna vadba skrbno drži npravnosti (*éthe*), da se boš lahko naučil udejanjati asketske napore v srcu in obenem v duši.

Samovšečnost

323

20. Tisti, ki so v svoji askezi dosegli, da sije bledica njihovega obraza, naj zavržejo človeško pohvalo, še preden pride do njih: odvržejo naj jo v notranjosti, iz svoje misli, celo pred srečanjem (z ljudmi). Ko se dalj časa odpoveduješ vinu, olju in odvečnim jedem,¹⁰³ te misli silijo k temu, da skupaj s hvalnicami preračunavaš časovna obdobja; nadlegujejo te, da vsaj malo popusti v (asketskih) naporih zaradi telesa. Prav tedaj preračunljivcem, ki imajo zle namene, z razlogom odgovori to, kar jim nasprotuje, da boš tako zrušil njihov zahrbtni naklep.

Eden izmed bratov je tedaj, ko so ga notranji demoni hvalili zaradi njegovih (asketskih) naporov, izrekal psalm: »Naj se takoj osramočeni poženejo v beg ti, ki mi govoriš: ‚Dobro (strojeno), dobro (storjeno)‘«. ¹⁰⁴ Ne prenašaj misli, ki ti predočajo krog mnogih let v samotarskem življenju, da ne bi naredile tvojih asketskih naporov odvisnih od časov – ali da ne bi postal ujetnik, ko bi se bahal s svojo vztrajnostjo v puščavi. Raje se v svoji nizkosti vztrajno spominjaj, da si nekoristen suženj. ¹⁰⁵

Nekdo je na silo želel spraviti iz puščave nekega stanovitnega, samotarskega starca zaradi njegove velike starosti. Toda ta mu je rekel: »Nehaj me siliti, ker sem ničvreden; nisem še poklican nazaj iz izgnanstva.« Ko sem se skušal poučiti o pomenu (*lógos*) tega nauka, je

¹⁰² vadi ali: premišljuje; meditira (*meletá*).

¹⁰³ Prim. Flp 4,18.

¹⁰⁴ Ps 69,4.

¹⁰⁵ Prim. Lk 17,10.

dejal: »Najprej si z napori prizadevajte za strah, ki je prirodjen, in potem boš v notranjosti našel ognjeno besedo (*lógos*), ki človeka poučuje o spoznanju.« In ko je bil isti mož vprašan o strahu, je odgovoril: »Kdor vedno skrbi za to, da se spominja smrti, je tudi vedno priveden v strah pred sodbo.«

S strahospoštovanjem se vsakodnevno druží z Božjim Pismom, kajti v sobivanju z njim boš od sebe pregnal druženje s (slabimi) mislimi. Kdor s premišljevanjem (*meléte*) shrani Božje pismo kot zaklad v svoje srce, zlahka iz njega prežene (slabe) misli. Ko poslušamo Božje Pismo v nočnem branju med bedenji, ne smemo narediti svojega poslušanja mrtvega z dremežem niti izročiti svoje duše v ujetništvo (zlih) misli, ampak z želom Pisma spodbodimo srce, da bi lahko z marljivim spodbadanjem razsekali malomarnost, ki se marljivosti zoperstavlja.

Razni nasveti

21. Nekateri ljudje so prijatelji s pobožnimi zaradi ugleda in ne zaradi skrbi za dušo: (z njimi prijateljujejo,) da bi si pridobili okras (*kósmos*) brez (asketskih) naporov. Kdor pa plamti v ljubezni prek spomina na nebeške resničnosti, očiččuje mišljenje od tega, da bi mu ugajale zemeljske stvari.

Svojo vest, ki pričuje zate, ne izročaj misli, ki omalovažuje pregreho in o njej govori sladko.

Ne druží se z nekom, ki ljubi spore, da ne bi vojne proti strasti začel s strastjo in bi bil poražen glede kreposti.

Ne povišuj se z naduto mislijo, ki piha proti tebi – v smeri sape/duha (*pneûma*), ki nasprotuje smeri vetra.

Ni pohvale za jezik, ki govori v naglici, je pa slava za ustnice, ki se premikajo uravnovešeno.

Ko poslušáš govor (*lógos*), sprašuj svoj um in tedaj boš oddal svoj glas z razločevanjem.

Ne zavedi svojega uma z besedami slabega nasveta, da tvoj kanaanski jezik ne pade v brezno.¹⁰⁶

106 Prim. Iz 19,18 in P. Augustin, *Note critique sur deux traites d'Évagre*, v: *Revue des Études Augustiniennes*, 39 (1993), str. 207–12. Augustin domneva, da izraz namiguje na Evlogijevo sirsko poreklo in aramejski dialekt, Sinkewicz pa ga (bolj prepričljivo) povezuje z Origenovimi *Homilijami o Jozuetovi knjigi* (1,6), kjer so Kanaanci (in druga poganska palestinska ljudstva) razumljeni kot simbol demonov.

Ne dopusti, da te gobezdavi duh¹⁰⁷ zapelje vstran, kajti v njem preži zvijačna prevara. [Raje se oboroži z resnično besedo modrosti, da se boš lahko vojskoval proti zelo iznajdljivi prevari.]¹⁰⁸

Človek, ki so ga zbudle žaljivke drugih, a jih ne zaluča proti hudiču, zbudi množico svojih lastnih misli proti sebi in se še bolj draži k temu, da bi si pripravil puščice, ko njegova duša, ranjena prav s takimi (puščicami), pada.

Če zaradi svoje službe¹⁰⁹ potuješ v tujino, ne pričakuj, da te bodo vsi sprejeli gostoljubno, ampak si misli, da nisi vreden sprejema: na ta način boš pregnal misel graje, četudi se ti bo zdelo, da se izreka po resnici.

Ko te nadvse ostro grajajo ali se ti dogaja krivica na najslabši možen način, ne kuhaj zamere, češ da ni ljubezni, temveč raje blagoslavljalj. Kdor namreč kuha zamero do demonov, je ne kuha proti ljudem, kdor pa kuha zamero do brata, živi v miru z demoni.

Jeza, (ki izhaja iz) prepira, je vžig srca, na duše tistih, ki so prosti zamerljivosti, pa se duhovno spušča rosa.

Žerjavica bruha iskre ognja in zamerljive duše bruhajo slabe misli.

Kakor ugriz škorpionja povzroči nadvse ostro bolečino, tako ima tudi zamerljiva duša najgorenjši strup.

Nečistovanje in domišljavost

22. Kuhaj zamero do duha nečistovanja in domišljavosti, dveh grenkih demonov, ki nasprotujeta drug drugemu: prvi namreč pred obličji beži, drugi pa se jih veseli. [Demon razuzdanosti potem, ko nenadoma zaluča umazanijo na asketskega bojevnika, hitro odskoči od ognjene bakle njegovih asketskih naporov, saj ne prenaša vročine.] Malo po malo demon kuje naklepe proti tistemu, ki je popustil v zdržnosti zaradi dobrikanja užitkov, da bi se zaupno družil z njegovim srcem in bi ta nekoč – razvnet od pogovorov z zlom – postal ujetnik ter bi prenehal sovražiti greh. Prevarant v domišljavosti, ki je navezan na človeške množice,¹¹⁰ z vnaprejšnjo izurjenostjo prileti v dušo tistih,

107 Prim. Job 8,2.

108 Besedilo v oglatem oklepaju ima le *Paris gr.* 1188.

109 službe gr. *diakonía*, tj. dolžnosti, ki jo ima menih.

110 navezan na človeške množice db. se veseli ljudstva (*democharès tynchánon*); prim. *Praktik* 13.

ki se odločno posvečajo asketskim naporom, in skuša zase pridobiti ugled (*dóxa*), ki so ga ti dosegli s svojimi napori. Če torej kdo želi premagati ta dva demona z Božjo pomočjo,¹¹¹ naj stanjša svoje meso v zoperstavitvi nečistovanju in naj poniža dušo, da se upre domišljavosti: tako bomo namreč zlahka izrinili prazno častihlepno prvega (demona) in bomo ugajali Bogu, odpihnili bomo nečiste domišljajske predstave drugega ter očistili svoje srce užitkov.

Nadvse hudo je, če se srce spoji z uživaško navado, in potrebnih je mnogo asketskih naporov, da bi se povsem odsekalo razširjanje zla. Zato ne dopusti, da bi se tvoja misel navadila na druženje z užitki (slabih) misli, kajti v združenosti zlih reči gori ogenj. Ko ti tako dajejo občutiti toploto, ti dajejo misliti, da je napor obvladati ogenj lastne narave, da je čas vztrajnosti dolg in življenje zdržnosti težavno; znova prinašajo tudi spomine na sramotne reči, ki so jih vsiljevali tvoji domišljiji ponoči, ko so pred teboj oblikovali žareče podobe/malike blodnjave. Ko potem prižgejo v tvojem mesu še silovitejši plamen, ti prek postave greha znotraj vsilijo misel, da boš, v kolikor nimaš moči, da bi zadržal silo svoje narave, jutri delal pokoro zaradi zapovedi, četudi danes grešiš po nujnosti¹¹² – češ da je Postava človekoljubna in odpušča krivice tistim, ki delajo pokoro.¹¹³ In predočajo ti primer nekaterih izmed ljudi, ki so padli, ko so živeli zdržno, a so se potem znova spokorili, da bi s temi primeri naredili verodostojen lasten varljivi nasvet. Njihov namen je, da bi potem, ko bi dušo zlomili z obratno¹¹⁴ pokoro, tempelj čistosti naredili za javno hišo. Na ta način dvojezične kače misli sikajo v gibajoči se delavnici srca.

23. Ti pa, o človek zdržnosti, se ne daj ujeti na trnek z vabo nejasnih upanj pod pretvezo ponovne pokore, kajti mnogi so padli in so bili takoj ugrabljeni, in drugi niso mogli vstati, saj jih je uživaška navada zvezala, kot da bi bili pod (njeno) postavo. Kaj veš, človek, ali boš še živel, da bi se spokoril, da si pripisuješ še leta življenja? In tu, ko zagrešiš napako, si naklonjen svojemu mesu; raje si nakloni spomin na smrt in v svojem srcu naslikaj srhljivo pravico¹¹⁵ (Božje) sodbe, da boš tako ali drugače sposoben ugasniti vročično misel mesa.¹¹⁶

111 z Božjo pomočjo db. z Bogom.

112 Prim. Rim 7,23-25.

113 delajo pokoro ali: se spreobrnejo.

114 obratno ali: sprevrženo (*antístrophos*).

115 pravico ali: kazen (*díke*).

116 Prim. Rim, 8,6.

Ne moreš namreč drugače ugasniti strasti, dokler v svoje meso ne umešaš asketskih naporov, ki ga preustvarijo; tudi ne moreš ugasniti duševnih (strasti), dokler sadovi ljubezni ne dežujejo na tvoje srce. Telesne strasti imajo svoje počelo v naravnih (lastnostih) mesa, proti katerim (se bojuje) zdržnost; duševne strasti pa so spočete od duševnih (lastnosti), proti katerim (se bojuje) ljubezen.¹¹⁷ Ljubezen je vez brezstrastja in očiščenje od strasti; na plan privede potrpežljivost¹¹⁸ in ohladi kipečo razburljivost, spodbuja ponižnost in pobija napuh. Ljubezen nima ničesar lastnega razen Boga, kajti tudi Bog je ljubezen.¹¹⁹

Novic v skupnosti samotarjev

Kar pa zadeva nekoga, ki je bil pred kratkim sprejet v sijočo združbo samotarjev, naj odloži misli, ki se mu dobrikajo s hvalo, prihajajočo od njegovega sorodstva, tako da ne bo iskal pohvale ljudi, ampak blaženost, ki izhaja od zapovedi. Naj pokaže pogum proti demonom, ki mu vsiljujejo strahopetnosti, »kajti niste prejeli duha strahopetnosti, da bi spet zapadli strahu«. ¹²⁰ Zaradi tega naj sebe ne preplaši z duhom strahopetnosti in naj ne trepeti ob nočnem hrupu demonov, saj ti nimajo oblasti niti nad svinjami.¹²¹ Ko zapusti svojo celico v poznih urah, naj ne bo zmeden in naj ne odskoči nazaj v begu, kot da se demoni zaganjajo proti njemu,¹²² ampak naj poklekne na mestu, kjer ga je popadla strahopetnost, in izreče molitev. Ne bodo namreč padli nate, četudi te strašijo na ta način. In ko vstaneš, opogumljaj in spodbujaj srce s petjem psalma, ki pravi: »Ne boj se nočne groze niti puščice, ki leti podnevi, niti stvari, ki se giblje v temi, niti naključnega dogodka niti opoldanskega demona.«¹²³ Če boš tako ravnal enkrat in pogosto, boš hitreje odgnal od sebe demona strahopetnosti: ko ne morejo dejansko škodovati, pač strašijo dušo z domišljijjskimi predstavami, tako da bi mi mislili, kako so ti, ki so šibki in nemočni, pravzaprav močni in mogočni.

117 Telesne strasti ... duševne strasti: prim. *Praktik* 35.

118 Prim. 1 Kor 13,4.

119 Prim. Jn 4,8.

120 Rim 8,15; 2 Tim 1,7.

121 Prim. Lk 8,32.

122 kot da se demoni zaganjajo proti njemu ali: ker se bodo demoni pač zaganjali proti njemu.

123 Ps 90, 5-6.

Praktično življenje

24. Ne oblači se v lepa oblačila, da se ne boš še očitneje odel v demona domišljavosti, kajti kreposti se ne nosijo z lepoto oblačil, temveč se kot zlate vezenine nosijo (asketski) napori v lepoti duše. Obleci se v strahospoštovanje do Boga zaradi kazni v sodbi, tako da boš iz strahu pred neugasljivim ognjem oblekel nerazdenljivo haljo asketskih naporov¹²⁴ in boš hitreje prejel modrost proti zlim naklepom misli: »strahospoštovanje (do Boga) je namreč začetek modrosti«. ¹²⁵

Tistega, ki prek izkušnje razglaša blodnjavo misli, ne bodo zlahka prepoznali vsi, ampak le tisti, ki imajo izkušnjo, saj je pot h gnostiki na tej stopnji¹²⁶ izkušnja. Vzrok obojega je prakтика; če se ji posvečamo z večjim asketskim naporom, bomo spoznali sami sebe, obsodili bomo svoje (zle) misli in spoznali Boga. Kar pa zadeva tistega, ki na osnovi praktičnega izhajanja in gnostičnega prebivanja¹²⁷ mazili preproste ljudi z večšino misli: ta naj pazi, da se ne hvali z gnostiko zato, da bi razkazoval (svoj) ugled (*dóxa*). Če pa se (vanj) kot razbojnik prikra-de misel, ki ga povečuje, naj vzame za pomoč prišleka Jetra, ki je Mojzesu, velikemu preroku, dal moder nasvet in razločevanje, ki sta izhajala iz milosti. ¹²⁸

Moč tvojih besed naj bodo dela. To, kar je treba storiti, je namreč bolj filozofsko od tega, kar je treba povedati, in tudi zahteva večji asketski napor. Če je navzoča dejavnost, besede nekako sijajo; če pa dela niso prisotna, besede ne odsevajo moči del. So le očitek sivolasih mož, mladostniško govoričenje in čvekave ustnice, ki se tresejo od smeha. Kdor pa v prazno vznemirja in se vznemirja, bo zunaj miru – in celo tam, kjer ni hudih valov, bo doživel neurje.

Bratski odnosi

25. Z jezikom se ne ženi za besedami, ki niso primerne trenutku, da ne izkusiš isto reč od tistih, od katerih je raje ne bi. Izogibaj se temu, da bi zbadal jezik svojega bližnjega, da se tudi ti izmakneš hudičevemu

124 Prim. Jn 19, 23.

125 Prd 1,14; Pš 110,10.

126 na tej stopnji db. »v tem delu«, kar bi lahko bil tudi idiom, ki pomeni »obratno«.

127 Prim. 2 Kor 5, 8-9 in *Evlogiju* 2,2; *O molitvi* 46.

128 Prim. 2 Mz 18, 13-27.

zbadanju. Izogibaj se grajanju napak svojega brata, da ne bi ostal brez sočutja z njim kot nekdo, ki je tujega rodu.¹²⁹

Kako bi lahko nekdo, ki nima dobrote in ljubezni do svojega brata, bil ud kristonosne ljubezni? Ko te brat obišče med tvojim strogim postom in tišino (*hesychía*), ne sprejmi mrzkosti misli, ki ti vsiljuje misel, da gre za nadlogo v tišini in za prekinitev posta. To (misli) delajo zato, da tedaj, ko vidiš brata, v njem ne bi videl Boga. Ne smemo govoriti o pogostih obiskih bratov kot o nadlogah, temveč raje zaupajmo njihovemu zboru kot bojnemu zavezništvu proti falangi nasprotnika: tako zedinjeni s čarom ljubezni bomo namreč izrinili nekrepost in »dela rok«¹³⁰ bomo prenesli v zaklad gostoljubja.

Ne izrecimo dobrodošlice tem bratom tako, kot da jim delamo uslugo, temveč jih pogostimo s prošnjo, kot da bi jim bili dolžni nekaj, kar so nam posodili, kakor (nam) je pokazal Lot.¹³¹ Nekateri ljudje se čudno povzdigujejo ob prošnji tujca¹³² in sploh ne spodbujajo znanca, kadar ga povabijo v goste, temveč širijo sporočilo svojega vabila z nupuhom; če povabljeni zavrne povabilo, ga grajajo, kot da jih je užalil. Zaradi tega se tu vname velika nadutost, kajti (zle) misli oslepijo oko duše s tem, da ga prebodejo, tako da bi najboljše zapovedi uporabili na najslabši način.

26. Ko te (zla) misel onemogoča pri tem, da bi na vse pretege silil svojega brata, naj se udeleži obroka s teboj,¹³³ se prek njega norčuje iz tebe, češ da s silo ne obvladaješ sile ljubezni. Morda ti namreč vsiljuje misel, da je brat nekdo izmed potepuhov – in da se mora zadovoljiti s kruhom ter oditi –, v njem pa pušča vtis, da pri tebi sploh ni našel gostoljubja. Kajti (ta misel) z namero, da bi spremenila njegovo asketsko dejavnost,¹³⁴ meče v vsako izmed src nekaj,¹³⁵ tako da bi pri prvem človeku skrivaj izrinila gostoljubje, v drugem pa dala vzcveteti graji.

Če je Abraham, ko je sedel pred svojim šotorom, videl kakega mimoidočega, ga je dejavno sprejel kot gosta in pogrnil je mizo celo za tiste, ki so živeli v nepobožnosti; ker je sprejemal tujce (*bárbaroi*),

129 tujega rodu tj. zunaj asketske skupnosti; prim. *Evlogiju* 11, 10.

130 Prim. Ps 89,17.

131 Prim. 1 Mz 19, 2-3.

132 ob prošnji tujca ... na čuden način: besedna igra, db. tuji prošnji ... tuje.

133 naj se udeleži obroka s teboj db. k mizi.

134 asketsko dejavnost db. praktiko.

135 v vsako izmed src nekaj db. eno enemu v srcih.

ni zamudil priložnosti za srečanje z angeli.¹³⁶ Vsi, ki so živeli v tujini, poznajo sladkost gostoljubja, če so ga bili deležni kot gostje: tedaj jim je prijazna beseda pripravila sladko pojedino¹³⁷ tudi za srce. Z veliko vneto torej koristno uporabljajmo gostoljubje, da ne bomo sprejeli le angelov, ampak tudi Boga. Gospod namreč pravi: »Kot ste storili enemu izmed teh najmanjših, ste storili meni.«¹³⁸

Eden izmed tistih, ki se bolj gnostično posvečajo praktiki,¹³⁹ je odgovoril takole: »Vnema v gostoljubju in velikodušno služenje, ki se udejanja z navdušenjem, po navadi uničujeta domišljajske predstave, ki (prihajajo) od demonov (in) odmevajo v srcu – vsaj pri tistem, ki je na neki način osvobojen snovi. Ko so ta (dejanja) opravljena s ponižnostjo in strtostjo srca, običajno hitreje osvobodijo od domišljajskih predstav nekoga, ki trpi (zaradi njih).

330

Ponižnost

Demoni se namreč zelo bojijo ponižnosti, saj vedo, da je postala Gospodovo oblačilo. Eden izmed najbolj preskušanih bratov je spregovoril o ponižnosti in oznanil naslednje: »Nekega očeta, ki je sodil med zelo preskušene, je na lice udaril obsedenec, ki je bil na strašen način oropan pameti, a je ta takoj obrnil glavo in mu ponudil še drugo lice, pripravljeno (za udarec). Demon, ki ga je udarila strela ponižnosti, je zakričal in takoj odskočil od ustvarjenega bitja.«

27. Naslednjo zgodbo (*lógos*) pa je povedal sveti škof Epifanij.¹⁴⁰ Rekel je: »Nekoč je sina verne vdove obsedel demon Piton¹⁴¹ in čeprav je precej časa preživel v tej nadlogi, zdravljenje ni uspelo. Žalost je naredila njegovo mater zelo ponižno in zahvaljevanje (*eucharistía*) je ohladilo strast; ko je obesila svojo dušo na križ, je s svojimi molitvami iztrgala demona iz otroka. Ko je namreč mladenič blodil po okoliških krajih in je njegova mati doma molila, so demona, ki je kričal ime te žene, muke gnale sem ter tja. Toda ko je ženska to slišala, ni stekla na

136 Prim. 1 Mz 18,1-5; Heb 13,2 in *Izreki svetih starcev*, Apolo 3.

137 pojedino db. mizo.

138 Mt 25, 40.

139 Prim. *Praktik* 50, 7-8.

140 Morda Epifanij, škof Salamine na Cipru (365-403).

141 Prim. Apd 16,16. Piton je bil najprej kača, ki je čuvala delfski orakelj (Strabon 9, 3, 12), potem pa je njeno ime začelo označevati vedeževalsko govorjenje iz trebuha (prim. Plutarh, *O delfskem oraklju* 9, 414 E).

kraj dogajanja, ampak je bitko narave povezala s ponižnostjo. Tja so jo odvedli drugi, proti njeni volji, in potem je demon znorel onkraj (vsake mere), tako da se je pognal v beg. Ko je pristopila, je objela svojega otroka v solzah in zoper demona izrekla svojo zahvalo in ponižnost; potem ko se je bridko razjokala, prosila Kristusa in naredila znamenje križa, je demon, preden bi dobil mnogo udarcev z bičem, kar najhitreje stekel proč od njenega otroka.«

Pokorščina

Demoni so zelo ljubosumni na tiste, ki blestijo v svoji pokorščini (duhovnemu) očetu in z zobmi škripajo proti njim, saj so ti, prosti skrbi, združili odpoved s svojo pokorščino. Proti njim zatorej oblikujejo natančen seznam izgovorov, pripravljajo ostre prepire in jim jih vtiskujejo v spomin, da bi iz tega nastala jeza; potem malo po malo dodajajo ogenj, da bi (tak asket) zasovražil očeta, češ da kaznuje po krivici in kaže pristranskost – (to vse pa počnejo zato,) da bi dušo na različne načine vznemirili in jo tako ločili od očetovskega objema. Naj torej tistega, ki živi v pokorščini (duhovnemu) očetu, ne porazijo žalitve, ampak naj doseže zmago s ponižnostjo in se uskladi s potrpežljivostjo, in naj se ne upira očetovi¹⁴² strogosti, bremenu del in predrznosti bratov, kadar njegove misli skrivaj godrnjajo.

28. Še več, poleg tega (mu) demoni vsiljujejo misel, da je svoboda enakovredna mučni sužnosti, da bi njega, ki živi v pokorščini, naredili za samovšečnega in ga tako zlahka zapletli v snov.¹⁴³ Nekateri (askete) si prizadevajo ločiti od vodstva duhovnega očeta¹⁴⁴ s temi sredstvi, druge pa z drugimi. Takole mu v notranjosti izrekajo uroke: »Delaj, pridobivaj si posest, izkazuj gostoljubje, da si boš lahko zagotovil imeniten ugled.«¹⁴⁵ Na osnovi teh nedvomno dobrih reči namreč po malem posejajo ljuljke zla.¹⁴⁶

Na začetku mu dopuščajo sladko uživanje v domišljavosti, dajejo

142 očetovi: beseda v atoškem rokopisu manjka.

143 snov db. snovi (*hýlai*); gl. *peripeírein*, preveden »zapletli«, ima prvoten pomen »predrli; preluknjali« (prim. 1 Tim 6,10) – morda je pomen v tem, da ga demoni z domišljavostjo preluknjajo v tisto smer (kar označuje predlog *eis*), od koder vanj vdre mnogotera snovnost.

144 vodstva duhovnega očeta db. očetovstva.

145 imeniten ugled db. lepo ime.

146 Prim. Mt 13, 25.

mu, da je trezen v nenehnem postu, da navdušeno vstaja za molitve in skupna bogoslužja (*synáxeis*): tako misli, da tedaj, ko je živel v pokorščini, ni bil takšen. Kajti tam so bile žalitve, žalosti in vznemirjenja, tu pa je mir, spokojnost in veselje; tam je bila strogost (duhovnega) očeta, strah in karanje, tu pa je prostost od skrbi, strahu in graje. Potem pa mu izmaknejo um in ga skrivaj ugrabijo takole: nenadoma pristopijo med njegovim čezmernim spancem in pokropijo dušo s strahom ter ga ovirajo pri skupnih bogoslužjih z brezbriznostjo in duhovno naveščenostjo; spominjajo ga, da je sprejemanje gostov nadležno; uvajajo vse magične zvijače zla, da bi nadenj vrgli duhovno naveščenost in mu priskutili življenje samo – in potem, ko ga slečejo kreposti vse do nagega, ga pokažejo angelom.

332

Demonske prevare

Demoni včasih prek misli povečujejo (asketske) napore, včasih pa jih omalovažujejo, češ da se z njimi ne doseže nič, tako da bi po eni strani v (dušo) položili brezumnost,¹⁴⁷ po drugi strani pa zasejali obup. Da bi namreč v (dušo) položili brezumnost, povečujejo tiste, ki se ne uklo-nijo ublažitvi svojih asketskih naporov, po drugi strani pa uročujejo tiste, ki se ne dajo prepričati, da bi se uklonili brezumnosti: (govorijo jim), da njihovi asketski napori ne obrodijo nobenega sadu, tako da bi (vanje) potem, ko jih naredijo ohlapne, zasejali obup.

29. Ko torej misli povečujejo napore, jih zavržimo in zaničujemo dušo; ko pa po drugi strani misli omalovažujejo napore, češ da ne dosežejo nič, tedaj – kolikor le moremo – povečujemo Kristusovo usmiljenje.¹⁴⁸

Kolikor trše ravnaš s svojim telesom, toliko bolj priganjaj svojo vest. Spoznaj samega sebe z opažanjem skrivnih oplenitev misli, da se ne bi neopazno gibal okrog njihovih skrivnih tatvin in bi se znašel v senci, tako da bi (mislil), da žanješ kreposti le s strogostjo (do sebe). Nekateri ljudje, ki so imeli take domišljjske predstave, so namreč izgubili pamet, (razkropljeni) kot kobilice, ko so demoni udarili vanje z domišljjskimi predstavami in privajali videnja ali včasih celo ugrabili dušo zaradi (njene) strahopetnosti.

147 brezumnost ali: predrznost, aroganco; Evagrij se igra z dvojnimi pomenom gr. *apónoia*.

148 usmiljenje db. mn. usmiljenja (*elée*).

Ko je nekdo izmed bratov ponoči bedel, so demoni zanj izoblikovali strašne prikazni, ne le v zunanjem očesu, temveč tudi v notranjem pogledu, tako da se je naslednjo noč na življenje in smrt vojskoval s svojo zaskrbljenostjo (*mérinna*) in mu je grozilo, da mu bo ugrabljena pamet – in tako je boj proti (njegovi) duši trajal več noči. Toda ta, ki je bil tako ogrožen, se je prisilil, da je notranje držal na vajetih vodnika svoje pameti (*phrénes*), dušo pa je izročil Dajalcu¹⁴⁹ molitve; proti sebi je na plan prinesel svoja zgrešena dejanja in se trudil vzreti samega sebe. Potem je pozornost duše odvlekel k ognju sodbe in jo tako navdal s strahom, da bi s strahom udaril po strahu in pregnal strahopetnost. In tako se je tudi zgodilo, kakor je povedal ta, ki je utrpel boj. Tedaj ko so mu demoni dušo strašili na mnogo načinov, je namreč trpin iskal Boga v molitvi; ko pa so njegovo dušo vlekli sem ter tja z domišljjskimi prikaznimi, je zbral gmoto svojih pregreh in jih pokazal Bogu, ki vidi vse. In ko so spet oko molitve vlekli navzdol, je zamenjal strah pred prikaznimi s strahom pred sodbo ter tako uničil prvega. Ko je namreč obseg¹⁵⁰ tega strahu presegel drugega, je z Božjo pomočjo¹⁵¹ premagal blodnjavo. Ko je bila duša ponižana s spominom na svoje grehe in zdramljena s strahom pred sodbo, je izpihala iz svoje notranjosti strahove pred demoni. Vse pa je prišlo od milosti z višav: pregon strahov pred demoni in utrditev padajoče duše, kajti »Gospod utrjuje vse, ki padajo in vzravna tiste, ki so zlomljeni.«¹⁵²

Čista molitev

30. Včasih si na vso moč prizadevamo, da bi naredili svojo molitev čisto – a tega morda ne zmoremo. Drugič pa se zgodi, da čista molitev nastane v duši, ko se k temu sploh ne silimo – kajti naša šibkost na eni strani in milost od zgoraj na drugi strani nas kličeta k temu, naj se znova dvignemo k čistosti duše, pri čemer nas na oba načina vzgajata, da čiste molitve ne bi pripisovali sebi, temveč da bi spoznavali Tistega, ki (jo) daruje: »Ne vemo namreč, kaj in kako je treba moliti.«¹⁵³ Ko si torej na vso moč prizadevamo, da bi očistili molitev, a tega ne

149 izročil Dajalcu db. obesil na Dajalca.

150 obseg db. del.

151 z Božjo pomočjo db. z Bogom.

152 Ps 144,14.

153 Rim 8,26.

zmoremo, ampak se nahajamo v temi, moramo ovlažiti lica s solzami in prositi Boga, naj se noč boja konča in naj zasije luč duše.

Ko gre brat, ki živi pri tebi, zaradi svoje službe na pot, obnavljaj spomin nanj skladno z navado (svojih) molitev, vendar ga ne zadržuj v svoji domišljiji čez mero, da demoni od tebe ne vzamejo začetka zaskrbljenosti in ga izostrijo v še ostrejšo konico, tako da pokrijejo tega brata s senco v (tvojem) prepevanju psalmov in oblikujejo podobe v času zaskrbljenosti, ki je skladna z Bogom, da bi na ta način udarili s (svetno) zaskrbljenostjo proti zaskrbljenosti (v skladu z Bogom) in bi nas kot ujetnike odpeljali proč od boljših resničnosti, da ne bi mislili na besede: »Vrzi svojo zaskrbljenost na Gospoda«. ¹⁵⁴

334

(Demoni) namreč vedo, da lahko iz pretirane skrbi za brata izdolbejo občutja žalosti ¹⁵⁵ in tako skrivaj vznemirijo vodilni del duše. Nadalje (v nas) potihoma vžgejo grajo zaradi bratove počasnosti, češ da je nemaren glede resnobe svoje službe, tako da bi se (naše) nadvse zaskrbljeno hrepenenje morda celo sprevrglo v sovraštvo. V zaskrbljenostih glede popotnika pa je navada demonov storiti naslednje: na dan, ko ga vidijo prihajati, (nam) pokažejo njegovo podobo v sanjah, tako da nas na osnovi uresničenih sanj glede trenutka (prihoda) teh, ki so odpotovali, naredijo za vedeževalce iz sanj in tako dosežejo, da še enkrat sprejemamo tiste, ki bi jih morali raje zapustiti in se jim zelo izogibati, da ne bi duše iz te blodnje zapeljali še v druge.

31. Demoni ¹⁵⁶ namreč dejansko ne vedo ničesar vnaprej, ampak le naznanjajo in domišljiji predočajo to, kar vidijo, da se dogaja. Pogosto, ko bivamo v tišini, vidijo brata prihajati k nam, in to vnaprej naznanijo prek misli, ki jim ne smemo zaupati, čeprav se zdi, da govorijo resnično: prek očitne resnice namreč uvajajo laž, da bi na osnovi teh delnih (resnic) spletli zanke na poteh, ki so pred nami.

Občestvo in odmaknjenost od sveta

Kakor nepredelano zlato, ki ga vržemo v topilno peč, postane čistejše, tako tudi novinec – samotar, ki prečiščuje svoje nravi v občestvu – postaja znova sijoč v svojih vztrajnih odrekanjih. Prek ukaza, ki ga dajejo

¹⁵⁴ Ps 54,23.

¹⁵⁵ občutja žalosti db. žalosti; bolečine (*lýpai*).

¹⁵⁶ Demoni db. Ti.

bratje, se namreč uči udejanjati poslušnost, in prek tistega, ki ga graja, pripravlja svojo naravo do posedovanja potrpežljivosti. Kadar torej sprejme žalitve z veseljem in pozdravi ponižanje s preprostostjo, ker se dvigne nad strasti, ki mu nasprotujejo, se bojuje, da bi presežno¹⁵⁷ zasijal s krepostmi, ko mu milost bolj in bolj podarja moč. Kakor tisti, ki se spuščajo do korenin zemlje, izkopavajo zlato, tako tudi tisti, ki se spuščajo do zlate ponižnosti, prinašajo gor kreposti. Um začuti spokojnost tedaj, ko je odsekal vzroke strasti, in se ukvarja z motrenjem; preden pa so strasti¹⁵⁸ potolčene, zaznava muko in bedo, kajti v bitko z nasprotniki se odpravlja slabotno.

32. Starci visoko cenijo (puščavniško) odmaknjenost,¹⁵⁹ ki se ureničuje stopnjevito, se pravi, če je nekdo prišel do nje potem, ko je znotraj skupnosti dosegel dovršenost v krepostih. Če bi bil sposoben napredovati v odmaknjenosti, naj se preizkusi; če pa se mu zaradi nesposobnosti začne zmanjševati krepost, naj se vrne v skupnost, da ne bi izgubil pameti, ker se ne bi bil sposoben zoperstaviti zvijačam misli.

Askeza, resnica in ljubezen

Kakor so sinovi tolažba za žalujočo vdovo, tako so tudi asketski naporu uteha za dušo, ki je storila greh: ti naporu namreč razblinjajo obup misli, sejejo zaupanje v pokoro (*metánoia*), oznanjajo Kristusovo usmiljenje¹⁶⁰ in izrekajo odpoved storjenim grehom. Zatorej se ne smemo dejavno posvečati asketskemu naporu zgolj iz navade, ampak tudi s hvaležnim razumevanjem,¹⁶¹ da se duša ne bi izkazala gola take filozofije. Če se pri vsakem dejanju zavedamo, kdo je Tisti, ki naporu daje njihovo dovršitev, dajemo dejanju pečat s hvaležnostjo. Kakor pes skoraj od tedaj, ko je mladič, preži na hrano, da bi jo ukradel, tudi zla misel skuša ukrasti srcu razumevanje. Zatorej ne onemimo, ko (misli) uporabljajo hudobijo sovražnih del, da jim ne bi duše izročili v izropanje. Kakor baklonosni ples zvezd razsvetljuje nebo, tudi lučono-sna resnica besed razsvetljuje človeka, da bi mi nosili na jeziku način resnice, saj »tiste, ki živijo na en način, Gospod naseljuje v hišo«.¹⁶²

157 presežno db. onstran (*epékeina*).

158 strasti db. te.

159 (puščavniško) odmaknjenost gr. *anachóresis*, »anahoreza«.

160 usmiljenje db. usmiljenja (*elée*), množinska oblika.

161 hvaležnim razumevanjem db. razumevanjem hvaležnosti.

162 Ps 67,7.

Kakor siloviti bliski, ki treščijo iz oblakov, vnaprej naznanjajo grom, tako tudi prihajajoče točne besede vnaprej naznanjajo vero.

Prizadevajmo si torej biti zvesti/verni (*pistoi*) v resnici, da bomo lahko napredovali v ljubezni, materinskem mestu (*metrópolis*) kreposti. Kakor se sonce smehlja vsej zemlji s svojimi zlato sijočimi žarki, tako se ljubezen s svojimi svetlo sijočimi dejanji veseli nad vsako dušo. Če smo pridobili ljubezen,¹⁶³ smo ugasnili strasti in zasijali v nebesa. Udejanjati moraš vsak (asketski) napor, dokler ne dosežeš pobožne ljubezni, kajti če je ta odsotna, (tvoje) sedanje (stanje)¹⁶⁴ ne koristi nič. Jeza namreč podivja, nravi postanejo neznosne in brezumni asketski napori se pomešajo z domišljavostjo.¹⁶⁵ David se je postil s ponižnostjo duše, z žalovanjem¹⁶⁶ – in tudi mi prek posta privedimo dušo do ponižnosti.

Demoni navdihujejo domišljavost

33. Kdor se strožje posveča urjenju v telesnih naporih, naj se takemu delu na posveča zaradi pohvale niti naj se ne povzdiguje zaradi slave. Kajti če demoni naredijo dušo domišljavo v teh rečeh, lahko okrepijo tako strogost kot telesno askezo zaradi slave in dušo pritegnejo k udejanjanju še večjih naporov, da bi postala še bolj domišljava. Notranje se pogovarjajo prek misli in (ji) vsiljujejo naslednje: »Ta in ta človek je živel v zelo trdi askezi in dosegel velik ugled – ko je umrl, so še vedno govorili o njem;¹⁶⁷ tako se tudi ti povzpni na najvišji vrh askeze, da si boš pridobil slavo in se bo tvoj veliki ugled¹⁶⁸ razširil; tako bodo celo po tvoji smrti ljudje čez vsako mero govorili o tebi!« Prek tako uresničenih prevar se ne bojujejo le s tvojimi telesnimi napori, ampak te tudi vabijo, da postani njihov zaveznik v boju, kajti prek tega se dotikajo duše v težavnejših (stanjih).

Dejansko tega (samotarja) celo dvignejo na prestol in ga povišajo, da začne govoriti kot učitelj,¹⁶⁹ da bi bil na osnovi tega slavljen kot nekdo, ki zaseda prvo mesto med velikimi asketskimi garači in

163 ljubezen db. jo.

164 (tvoje) sedanje (stanje) db. pričujoče/prisotne (reči).

165 domišljavostjo db. slavo; videzom.

166 Prim. 2 Sam 12,16.

167 Prim. Heb 11,4.

168 tvoj veliki ugled db. tvoje veliko ime.

169 da začne govoriti kot učitelj db. do učiteljske besede (*lógos*).

gnostiki. Vsiljujejo mu misel, naj bo zavisten in ljubosumen na tiste, ki so se proslavili s svojimi dosežki in katerih (asketska) dejavnost je najbolj vredna občudovanja ter tudi spoznanje temu ustrezno. Včasih (demoni) zvijačno odstranijo gorenje njegovega mesa s tem, da skrivaj prestavijo njegove nečiste misli ven iz njegove notranjosti, da bi mislil, kako je premagal duha nečistovanja s strogostjo in posvetil srce skladno s sijajem svetih¹⁷⁰ ter se povzpел na vrh svetosti.

Tako v teh (naporih) kakor tudi v njegovem odrekanju hrani in nenehnih¹⁷¹ postih odobravajo njihovo trajanje,¹⁷² na katerega naj bi bil ponosen kot nekdo, ki je prvak, in bi postal prezirljiv do svojih bratov, češ da so uboge pare. Tako mu dajejo pripovedovati o njegovih bojih, kot da jih je uspešno udeležil le s svojo močjo: »Storil sem to, izvršil asketska dela tako in tako, doživel sem stiske« – a zaustavijo njegova usta, da ne izreče: »To nisem bil jaz, temveč (Božja) pomoč v meni.« Ne dopuščajo mu, da bi priznaval Boga kot svojega pomočnika v delih, o katerih mu polagajo bahanje v usta, tako da bi v celoti zahteval vse pohvale, ki naj bi mu šle zaradi borb – kot da bi bil sam dokončal celoto bojev s svojo lastno močjo: (tako ravnajo,) da bi se potopil v globočino svetoskrunstva, saj brezčutno daje vedeti, da je sam svoj pomočnik.¹⁷³

34. Tako se torej tedaj, ko mu v srcu odmeva slava misli in se ji nič ne zoperstavlja, ne bo izognil norosti v skriti globini svoje pameti, saj je vodnik (njegove duše) v nevarnosti, da izgubi pamet, bodisi prek sanj, ki jim verjame, ali prek (prikazni), ki spreminjajo oblike med bedenji ali se dajejo uzreti v preoblikovanju luči. »Sam satan se namreč preoblikuje v angela luči«¹⁷⁴ zaradi naše prevare: morda nam nakazuje, da nam bo naklonil darove milosti, da bi ti padel (predenj) in ga častil s proskinezo;¹⁷⁵ ali pa naznanja dobro novico, da (te) bo vzel gor kot drugega Elija,¹⁷⁶ ali pa obljublja, da (te) bo posvetil – in nekateri izmed teh, ki so začeli verjeti¹⁷⁷ te reči, so zgrešili resnico in znoreli.

170 Prim. Ps 109,3.

171 nenehnih ali: s tem povezanih.

172 njihovo trajanje db čase.

173 Prim. O *mislh* 11.

174 1 Kor 11,14.

175 Prim. Mt 4,9.

176 drugega Elija različica: svetnika.

177 začeli verjeti db. sprejeli vero (v). Stavak lahko razumemo tudi takole: »obljublja, da bo posvetil nekatere izmed tistih, ki so sicer sprejeli vero, a so zgrešili resnico

Zaključek

Ker pa ti, prosilec Svete Trojice, zdaj poznaš te reči, v katerih se tako rad trudiš, varuj srce z vso pozornostjo,¹⁷⁸ s strahom, da se ne bi, ko bi posvečal pozornost zunanjim asketskim naporom, ujel na notranje zvijačne vabe. Moje besede so izrečene tebi – tvoje srce pa naj ohrani, kar sem povedal. Spominjaj se Kristusa, ki te je varoval, in ne pozabi Svete Trojice, vredne čaščenja.¹⁷⁹

in znoreli«; v tem primeru se nanaša na posvetitev krivovercev (»znoreli« db. »so si poškodovali pamet«, *phrenoblabeís egenéthesan*).

178 pozornostjo db. stražo.

179 Skoraj povsem na enak način se sklene tudi spis *Devici* 56.

RAZPRAVA O NEKREPOSTIH,
KI SO NASPROTNE KREPOSTIM
(NASLOVLJENA NA) ISTEGA¹

(*Lógos pròs tòn autòn perì tàs antizýgous tòn aretôn kakías;*
De vitiis quae opposita sunt virtutibus)

Kratka razprava je v rokopisnem izročilu večinoma pripisana Nilu iz Ankire,² nekateri pomembni grški rokopisi,³ sirski in arabski prevodi⁴ pa kot avtorja navajajo Evagrija. V grških rokopisih besedilo pogosto sledi traktatu *Evlogiju*, iz česar lahko sklepamo, da je bil isti tudi naslovnik razprave. V besedilu, ki je natisnjeno v *Patrologia Graeca*, manjka odsek, ki obravnava prostost od zavisti in napuha ter obravnava ponižnost.⁵

Evagrij v predgovoru poudarja, da nauk, ki ga spis vsebuje, ni njegova iznajdba, temveč le povzetek besed (puščavskih) očetov in posplošitev zgledov, ki so jih ti dali s svojimi dejanji.

1 istega tj. verjetno na Evlogija.

2 Npr. beneški rokopis Marc. gr. 131 (471), fol. 24r; vatikanski rokopis Vat. gr. 703, fol. 176v.

3 Npr. atoški rokopis Lavra Gamma 93, fol. 295v, ki se začenja z »istega (avtorja)« (*toû autoû*) in sledi besedilu traktata *Evlogiju*, ki je pripisano Evagriju; vatikanski rokopis Vat. gr. 703 besedilo tudi pripisuje »Evagriju samotarju«.

4 J. Muyldermans, *Evagriana Syriaca. Textes inédits du British Museum et de la Vaticane*, Louvain 1952, str. 59–60. Ekscerpt sirskega prevoda, ki ga je izdal Muyldermans (str. 60), v grškem besedilu ni izpričan: »O prostosti od zavisti: prostost od zavisti je nedolžno oko, dobra misel, popolnost ljubezni, stanovitnost bratske ljubezni, uničenje zla, začetek vseh hvalnic, zbor kreposti, podpora duše, sladkost jezika, služabnica pokorščine, sovražnica žalosti, razblinjenje stiske, uničevalka prevare, veselje brez konca, podobnost Bogu, Kristusova pomočnica, soseda angelov, nebeško življenje.« O arabsko-koptskem izročilu besedila prim. K. Samir, *Évagre le Pontique dans la tradition arabo-copte*, v: M. Rassart-Derbergh in J. Riès (izd.), *Actes du IVe Congrès Copte*, Louvain-la-Neuve 1992, zv. 2, str. 1312.

5 PG 79, 1140B–1144D; manjkajoče besedilo je izdal J. Muyldermans, *Evagriana de la Vaticane*, v: *Le Muséon*, 54 (1941), str. 1–15.

Predgovor

1. Po mojem mnenju je nujno, da tvoji marljivosti na kratko predstavim tudi nekreposti, ki so krepostim nasprotne. Potem ko sva do zdaj tako orala po razumu, bova iz zemlje, pripravljene za setev, odstranila trnje (slabih) misli. Do tu nisva prišla na osnovi del, ki sva jih storila,⁶ temveč zato, ker imava za zgled zdrave nauke (*lógoi*),⁷ ki sva jih slišala od očetov, in postala sva priči⁸ nekaterih (njihovih) dejanj. Vse je milost, ki prihaja od zgoraj in grešnikom kaže zle naklepe teh, ki želijo prevarati mišljenje;⁹ ta (milost) nam daje varnost in nam govori: »Kaj imaš, česar nisi prejel?«¹⁰ – da bi se zaradi tega, kar smo prejeli, zahvaljevali Njemu, ki je to dal, in se zaradi tega, kar imamo, nikakor ne bi bahali s slavo, ko bi tajili darovanje s slavohlepnim bahaštvom.¹¹ Zato pravi: »Če pa si prejel, zakaj se hvališ, kot da ne bi prejel?«¹² In nadaljuje: »Že ste obogateli,«¹³ vi, ki ste revni po svojih delih; že ste zapolnjeni, vi, ki ste se šele začeli učiti in katerih zabloda je pred kratkim prestopila celo vame: zaradi nje sem pohvalil to misel, kot da je bolje učiti kot se učiti.¹⁴

A vendar: če vam je bilo naklonjeno kakšno odpuščanje, ga naklonite tudi vi meni, da bom označujoč na kratko predstavil nekreposti, ki so nasprotne krepostim: kaj je požrešnost, ki ji nasprotuje samobvladovanje, kaj je nečistovanje (*porneía*) in kaj čistost (*sophrosýne*), kaj je lakomnost in kaj neposedovanje, kaj je žalost, ki ji nasprotuje veselje, kaj je jeza in kaj potrpežljivost, kaj duhovna naveličanost in kaj vztrajnost, kaj domišljavost (*kenodoxía*) in kaj nedomišljavost, kaj so zavist in nezavist, napuh in ponižnost. Te reči, ki si nasprotujejo in se bojujejo druge proti drugim, ker so si zoperstavljene, bom na kratko predstavil¹⁵ takole:

6 Prim. Tit 3,5.

7 Prim. 2 Tim 1,13.

8 priči db. sovedeža, gr. *sinístores*.

9 tj. demonov.

10 1 Kor 4,7.

11 s slavohlepnim bahaštvom db. z bahaštvom slave.

12 1 Kor 4,7.

13 1 Kor 4,8.

14 kot da je bolje učiti kot se učiti db. zaobračajoč učenstvo biti poučevan.

15 bom ... predstavil db. bomo predstavili.

Požrešnost in samoobvladovanje

2. Požrešnost je mati nečistovanja, hraniteljica (slabih) misli, šibkost posta, uzda askeze, ustrahovanje namena, upodabljanje jedi, zamišljanje začimb, razpuščeno žrebe,¹⁶ nebrzdana norost, sprejemališče bolezni, nevoščljivost zdravju, pregrada telesnih por,¹⁷ krik drobovja, skrajnost objestnosti (*hýbreis*), souvedenka v skrivnosti nečistovanja, madež razuma, šibkost telesa, težak spanec, nenasmejana smrt.

Samoobvladovanje pa je uzda trebuha, bič nenasitnosti, tehtnica sorazmerja, nagobčnik sladkosnednosti, odpoved počitku, zapoved življenja, strogega do sebe, ukrotiteljica (slabih) misli, oko bedenja, osvoboditev plamtenja, vzgojiteljica telesa, stražni stolp (asketskih) naporov in zid značaja (*trópoi*), ublažitev nravi (*éthe*) in zavrtje strasti, umrtvitev udov, oživiljenje duš, posnemanje vstajenja, posvečeni način življenja (*políteuma*).¹⁸

Nečistovanje in čistost

3. Nečistovanje je bitje, spočeto od požrešnosti, vnaprejšnje zmeščanje srca, peč plamtenja, ženitvena vodnica malikov, delovanje brez sorodnosti (z našo pravo naravo), osenčena oblika, objem v domišljiji, postelja v sanjah, nezaznaven spolni odnos, prevara dobrikanja oči, brezsrarnost pogleda, osramočenost molitve, sramota srca, vodnik nevednosti.

Čistost pa je obleka resnice, sekira za razuzdanost, uzdonoska oči, nadzornica (*epískopos*) mišljenja, obreza misli, izrezanje razvratnosti, protinarava naravi in nasprotnica plamtenja, pomočnica (dobrih) del in sodelavka samoobvladovanja, svetilka srca, uvid (*gnóme*) v molitvi.

Lakomnost in neposedovanje

4. Lakomnost je prestol¹⁹ malikov, preroštvo ljudstva, glas ozkosrčnosti, uskladiščena preračunljivost, bogastvo ujetništva, rod krivičnosti,

16 žrebe: žrebe je drugje za Evagrija simbol brezstrastja in dopolnitve krepostnega življenja; prim. *Sholije k Pregovorom* 5,19.

17 telesnih por db. piščali; gr. *sýringes* tu razumem v medicinskem pomenu (prim. LSJ s. v. *sýrinx*, 4.), čeprav prispodoba ni povsem jasna.

18 posvečeni način življenja db. način življenja posvečenja.

19 prestol ali: podnožnik; gr. *pheidoleíon*; možen je tudi pomen »hranilnica«.

zamaščenost, vedeževalka, ki napoveduje mnoga leta, zaklinjevalka ljubezni do dela, svetovalka budnosti, praznost trebuha, preprostost jedi, nezasitljiva blaznost, nekrepnost, polna številnih skrbi.

Neposedovanje pa je izkoreninjenje lakomnosti, ukoreninjenje nelakomnosti, sad ljubezni in križ življenja, življenje brez bolečin, zaklad, ki ga nihče ne zavida, nebesa brez skrbi, negibno sonce, neizmerna snov, nedoumljivo bogastvo, srp za skrbi, udejanjanje evangelijev, svet, katerega se zlahka osvobodiš, atlet, ki hitro teče.

Žalost in veselje

5. Žalost je prebivalka, ki prinaša škodo, družabnica neuspeha, predhodnica tujosti, spomin na sorodstvo, družica stiske, sorodnica duhovne naveličanosti, očitek, ki izhaja iz prepira, spomin na objestno žalitev, zatemnitev duše, osramočenosti nravi, pijanost razumnosti, uspavalno sredstvo, oblak oblike, črv mesa,²⁰ bolečina/žalost misli, ljudstvo v ujetništvu.²¹

Veselje pa je poguba žalosti in zahvaljevanje v nesrečah, videnje, ki izhaja iz molitve, radost, ki jo rodijo asketski napor, vedrost v udejanjanju dobrega, okras²² odpovedi, sprejemališče gostoljubnosti, pribežališče upov, hrana tistih, ki živijo asketsko,²³ spodbuda žalujočih, tolažba solz, pomoč v stiski, podpornik ljubezni, družabnik potrpežljivosti.

Jeza in potrpežljivost

6. Jeza je raztrganje razumnosti, uničenje (duhovnega) stanja, pomešanje narave, podivjana oblika, peč srca, bruhajoči plamen, postava razburljivosti, grožnja zaradi objestnih žalitev, mati zveri, tiha bitka, ovira molitve.

Potrpežljivost pa je orožje razumnosti, sodišče za jezo, zdravilišče srca, opomin predrznih, mir vznemirjenih, pristan brez neviht, dobrodelnost do tistih, ki (nam) prizadevajo bolečino, blagost do vseh. Ko jo preklinjajo, blagoslavljajo; ko jo zmerjajo, se veseli. Je tolažba tistih, ki so v stiski, zrcalo tega, v kar se upa, nagrada tistih, ki trpijo.

20 črv mesa: prim. *O osmih hudobnih duhovih* 5,3; *Sholije k Pregovorom* 25,20.

21 ljudstvo v ujetništvu db. ljudstvo ujetništva.

22 okras db. vstavitev; kar je vstavljeno (*ésthema*).

23 tistih, ki živijo asketsko db. tistih, ki se vadijo, *askoûntes*.

Duhovna naveličanost in potrpežljivost

7. Duhovna naveličanost je zračno prijateljstvo, ki vodi korake naokrog, sovraštvo do marljivosti, boj proti tišini (*hesychía*), nevihta med prepevanjem psalmov, omahovanje v molitvi, razpuščenost v askezi, dremanje v nepravem času, obračajoči se spanec, sovraštvo do celice, bojevnica proti (asketskim) naporom, sovražnica vztrajnosti, nagobčnik za (duhovno) vajo, nepoznavanje Svetega pisma, udeleženka v žalosti, časoslov lakote.

Vzdržljivost pa je razbitje duhovne naveličanosti, pobitje (slabih) misli, skrb za smrt, vaja v križu,²⁴ z žebli pribiti strah, kovano zlato, zakonodaja, ki prepreči stiske,²⁵ knjiga hvaležnosti, oklep mirovanja, orožje (asketskih) naporov, kipeče prizadevanje za lepo, podpis kreposti.²⁶

Domišljavost in nedomišljavost

8. Domišljavost je umišljanje (*phantasia*) srečanja, ponaredek ljubezni do (asketskih) naporov, nasprotnica resnice, začetnica herezij, želja po načelovanju, skrajna zavrženost nagovora,²⁷ suženjstvo pohvalam, mnogooblični duh, mnogozoba zver, zapletena sredi častihlepja, napuha in zavisti, ki so med seboj prepleteni in se med seboj bojujejo, tri-vlečna veriga nekreposti,²⁸ trikratna strupena mešanica strasti, trojni jezik heretikov.

Nedomišljavost pa je udejanjanje ponižnosti, odstop od ugajanja, neoziranje na pohvale, svetu nasprotujoče spoznavalsko motrenje,²⁹ pravilna občutljivost duše, nauk preprostosti, skrivalka (asketskih) naporov, zaklad, skrit v propadljivem telesu.

24 vaja v križu ali: meditacija o križu (*stauroú meléte*); sintagma vzklicuje znameniti Platonov izraz *thanátou meléte* (Fjdn 81a), »premišljevanje smrti«; »vaja v smrti«.

25 zakonodaja, ki prepreči stiske db. zakonodaja stisk.

26 kreposti: množinska oblika (*aretaí*).

27 skrajna zavrženost nagovora: gr. *eschatia prosegorias* razumem kot skrajno oddaljenost od pravilnega nagovora Boga; možno je tudi razumeti, da gre za ogorčeno prizadevanje, da bi te drugi klicali z vzvišenimi nazivi.

28 Prim. Janez Lestvičnik, *Lestev* 25, PG 88, 989 D, kjer je »vsesveta trojna veriga« sestavljena iz skrušenosti, pokore in ponižnosti.

29 spoznavalsko motrenje db. motrenje spoznanja.

Zavist in nezavist

9. Zavist je oblačilo napuha, slečenje ponižnosti, korenina obrekovanja, očesna bolezen, ki onemogoča veselje, hlinjenje prijateljstva, zvižanost v zaupanju,³⁰ sovražnica ljubezni, ljubosumje do tistih, ki uživajo ugled, vznemirjanje tistih, ki so stanovitni, zasmehovanje tistih, ki uživajo dober glas, spremenitev oči, [prijateljica raztresenosti].³¹

Nezavist pa je vodnica ponižanja, sovražnica obrekovanja, prijateljica veselja, čistost zaupanja,³² ubrana z ljubeznijo, radost zaradi tistih, ki uživajo ugled, razrušenje slabih dejanj, utemeljitev stanovitnosti.

Napuh in ponižnost

344

10. Napuh je zoperstavitev Bogu, demonska umišljija (*phantasia*), slaba ljubosumnost, temačna nadutost, miselna ošabnost, meseno domišljanje, lažno častihlepje, zaslužjenost slabim mislim, prijateljstvo z demoni, duša, ki se razkazuje, očitno sovražnikovo obleganje, pogubno svetovanje.

Ponižnost pa je hvaležno priznavanje³³ Boga, resnično globoko spoznanje narave, mogočno izpovedovanje (lastne) šibkosti, trdnjava ljubezni, razrušenje sovraštva, nezrušljiva akropola, zlom demonskih valov, let nad sovražnikovimi pastmi, naravno zrušenje satana, (Bogu) všečno življenje, hvala sovražnikov, bogovšečna filozofija, resnično prijateljstvo (*philia*) z Modrostjo.

Zaključek

11. Spoznanje in dejavno uresničevanje tega (spoznanja) očiščuje srce.]³⁴ Toda kdo je čisti v srcu, ki ne očita samemu sebi zaradi zavračanja Božje zapovedi, njenega pomanjkljivega ali malomarnega izpolnjevanja?

30 zvižanost v zaupanju gr. *dólos parrhesías*; lahko razumemo tudi kot hlinjenje zaupnosti, tj. svobode in sproščenosti v Bogu.

31 raztresenosti db. mnogoterih opravil (*polypragmosýne*).

32 zaupanja ali: svobode v Bogu (*parrhesía*).

33 priznavanje: gr. *homología* pomeni tako izpoved kot hvalo, slavljenje.

34 Besedilo v oglatih oklepajih manjka v Mignevi izdaji in je dopolnjeno po J. Muyltermans, *Evagriana de la Vaticane*, v: *Le Muséon* 54 (1941), str. 5; najdemo ga tudi v rokopisu E.

UGOVARJALEC

(*Antirrhetikós; Antirrheticus*)

Uvod

Evagrijev spis *Ugovarjalec* (tudi *Knjiga ugovorov* ali *Antiretik*, iz gr. *Antirrhetikós*) prvi omenja cerkveni zgodovinar Sokrat. O njem piše tudi Genadij iz Marseilla (ok. 495), ki trdi, da je to delo sam prevedel v latinščino. Prevod se žal ni ohranil, prav tako se ni ohranil grški izvirnik. To Evagrijevo najobširnejše delo je prišlo do nas prek sirskega in armenskega prevoda (za katerega se zdi, da je neodvisen od sirskega).¹ Obstaja tudi arabska različica, ki še ni bila izdana. Fragmenti tega dela pa so znani v gruzijsščini in sogdijščini (iranskem jeziku, ki je bil nekdanje zelo razširjen ob Svilni poti v osrednji Aziji).

Ugovarjalec je sestavljen iz osmih delov, ki ustrezajo Evagrijevi klasifikaciji osmih zlih mislih. Vsak del ima enako zgradbo; najprej je naveden opis skušnjave oziroma zle misli, sledi pa navedek iz Svetega pisma, ki naj bi bil najboljše orožje proti misli, ki jo navdihujejo demoni. Biblični navedki, vseh je skoraj petsto, so urejeni po vrstnem redu od *Geneze* do *Apokalipse*. Najverjetneje so bili po izvorni redakciji narejeni po besedilu Septuaginte, čeprav se sirski prevod opira na Pešito, se pravi sirski prevod Biblije. Evagrijev »Predgovor« k *Ugovarjalcu* pojasnjuje srž svoje antiretične metode. Sama beseda »ugovor« prihaja iz *Pridigarja* 8,11: »Ker ni hitrega ugovora [*antírrhesis*] proti tistim, ki delajo zlo, je srce človeških sinov odločeno, da dela zlo.«² Kot v nadaljevanju pojasnjuje Evagrijev, zasnovano antiretične metode najdemo v evangelijih (na primer v *Lukovem evangeliju* 4,1–13), v katerih satan skuša Jezusa tako, da uporablja tudi besedilo Svetega pisma, vendar mu ta ugovarja prav tako s kratkimi bibličnimi citati. Če naj bo replika učinkovita, mora biti namreč kratka in hitra. Takšni so tudi Evagrijevi ugovori.

1 Sirski izvirnik, ki je podlaga za slovenski prevod, je izdal W. Frankenberg (*Euagrius Ponticus*, Berlin 1912). V veliko pomoč pri prevajanju sta bila tudi angleški (*Talking Back: A Monastic Handbook for Combating Demons*, Collegeville, Minn.: Cistercian Publications, 2009) in italijanski prevod (*Contro i pensieri malvagi: Antirrhetikos*, Magnano: Qiqajon, 2005).

2 Prevedeno po Septuaginti.

Kar zadeva literarno zvrst, je *Ugovarjalec* izviren, saj zanj ni znan noben zgled v vsej antični literaturi. Evagrij za svoje vzornike vendarle navaja vélike mojstre puščavniške izkušnje: Janeza iz Likopolisa, oba Makarija in Antona Vélikega (Puščavnika). Prav tako se pozneje ni našlo prav veliko posnemovalcev te zvrsti oziroma nam je znan samo eden, aba Izaija, ki je v 5. stoletju napisal spis z istim naslovom.³ Pozneje so bizantinski duhovni pisci (zlasti Barsanufij in Janez Lestvičnik) Evagrijevo ugovarjalsko metodo kritizirali, češ da je primerna samo za redke, duhovno zelo izurjene ljudi, za večino pa ne. Za večino ljudi naj bi bila za obrambo pred demoni veliko učinkovitejša in varnejša metoda klicanja Jezusovega imena.⁴ To je bil najverjetneje tudi razlog, da se *Ugovarjalec*, ki sicer sploh ni obremenjen z metafizičnimi spekulacijami, ni ohranil v grškem izvirniku. Kljub temu drži Muyltermansova presoja: »*Ugovarjalec* je eden izmed Evagrijevih najlepših spisov.«⁵

Predgovor

[1] Del umske narave, ki je »pod nebom«,⁶ se bojuje, del podpira tistega, ki se bojuje, in del se bojuje s tistim, ki se bojuje, ter se pri tem goreče dviga in gre v vojno zoper njega. Človeška bitja so borci; tisti, ki jim pomagajo, so angeli; njihovi nasprotniki pa so gnusni demoni. Vendar spoznanje Boga ne izginja in ne propada v njih niti zaradi ostrine sovražnikove moči niti zaradi malomarnosti pomočnikov, temveč zaradi oslabelosti borcev.

[2] Naš Gospod Jezus Kristus, ki se je odrekel vsemu zaradi našega odrešenja, nam je dal zmožnost, da »stopamo na kače in škorpionje in na vsakršno sovražnikovo moč«. ⁷ Predal nam je – skupaj z drugimi svojimi nauki – to, kar je sam storil, ko ga je skušal satan.⁸ V času boja,

3 Gl. R. Dragnet, *Les cinq recensions de L'Ascéticon syriaque d'Abba Isaïe*, II, CSCO 290, Louvain: Peeters, 1968. Izdaja ponuja integralno sirske besedilo z ohranjenimi grškimi izseki.

4 Gl. A. Guillaumont, *Un philosophe au désert: Évagre le Pontique*, Pariz: Vrin, 2004, str. 251–253.

5 J. Muyltermans, *Evagriana Syriaca*, str. 67.

6 Prd 1,13. Vsi biblični navedki iz Stare zaveze so prevedeni po Septuaginti.

7 Prim. Lk 10,19. Podlaga za novozavezne navedke je Slovenski standardni prevod (SSP), čeprav se naš prevod pogosto odmika od njega zaradi specifičnosti sirskega besedila.

8 Prim. Mt 4,1–11 in Lk 4,1–13.

ko se demoni bojujejo zoper nas in na nas spuščajo svoje puščice,⁹ jim odgovarjajmo iz Svetega pisma, sicer bodo nečiste misli ostale v nas, zaslužile dušo z grehom v dejanjih in jo tako oskrunile ter jo vrgle v smrt, ki jo je prinesel greh. Kajti »duša, ki greši, umre.«¹⁰ Kadar misel ni trdno ukoreninjena v človekovem mišljenju, tako da lahko človek hudobnemu duhu ugovarja, je mogoče greh zlahka in hitro obvladati. To modro razglaša Pridigar, ko pravi: »Noben ugovor ne prihaja od tistih, ki udejanjajo zlo hitro.«¹¹ Salomon, nadalje, pravi v svojih *Pregovorih*: »Ne odgovarjaj norcu skladno z njegovo norostjo, sicer postaneš kakor on, temveč mu odgovarjaj v nasprotju z njegovo norostjo, sicer se bo sam sebi zdel moder.«¹² Se pravi, človek, ki nori in se zjezi na svojega brata, je s svojim dejanjem odgovoril norcu »skladno z njegovo norostjo« in postal kakor demoni, kajti njihova jeza je kakor »bes zmajev.«¹³ Toda človek, ki je potrpežljiv in reče: »Pisano je, prenehaj z jezo in zapusti srd,«¹⁴ je odgovoril norcu »v nasprotju z njegovo norostjo« in pograjal demona v njegovi norosti ter mu pokazal, da se je naučil, da obstaja protistrup (zoper njega) iz Svetega pisma.

[3] Besed, ki so potrebne, da bi ugovarjali svojim sovražnikom, se pravi krutim demonom, v uri boja ne moremo najti hitro, saj so raztresene po Svetem pismu in jih zato težko najdemo. Zato smo skrbno zbrali besede Svetega pisma, da bi se lahko z njimi oborožili in izgnali Filistejce s silo, trdno stoječ v boju kakor bojevniki in vojščaki našega zmagoslavnega Kralja, Jezusa Kristusa.

[4] O moji ljubi, doumimo to: ko se demonom v boju upremo in jim ugovarjamo z besedo, ti postanejo čedalje bolj razsrjeni zoper nas. O tem se poučimo od Joba, ki je rekel: »Kadar začnem govoriti, me ranijo,«¹⁵ in prav tako od Davida, ki pravi: »Miren sem, kajti kadar sem jim govoril, so se brez razloga začeli vojskovati zoper mene.«¹⁶ Toda ne smemo dopustiti, da bi nas prestrašili, temveč se jim moramo upreti tako, da se zanašamo na moč našega Odrešenika. Kajti če postavimo svoje zaupanje v Kristusa in udejanjamo njegove zapovedi, bomo preč-

9 Prim. Ef 6,16.

10 Ezk 18,4.

11 Prd 8,11.

12 Prg 26,4–5.

13 5 Mz 32,33.

14 Ps 37,8.

15 Job 6,4.

16 Ps 120,7.

kali Jordan in osvojili mesto palm.¹⁷ V tem boju potrebujemo orožje duha,¹⁸ ki je resnična vera, in potem nauk, ki je popolni post, hrabro pridobljene zmage, ponižnost, mirovanje – se pravi komaj vidno gibati se ali popolnoma mirovati – in nenehna molitev.¹⁹ Čudil bi se, če bi obstajal kak človek, ki bi lahko zmagal v boju, ki se dogaja v umu, ali ki bi bil ovenčan z vencem pravičnosti,²⁰ a bi se pri tem sitil s kruhom in z vodo, torej z nečim, kar hitro vzbudi njegovo jezo in povzroči, da prezira in opušča molitev ter se druží s krivoverci. Kajti sveti Pavel je rekel: »Atleti se urijo v samoobvladovanju v vseh rečeh«²¹ in vsem ljudem kažejo nenehno ponižnost²² ter povsod dvigajo svoje roke brez jeze in zlobnih naklepov.²³

348

[5] Zato je primerno, če se trudimo, da se oborožimo z orožjem duha²⁴ in Filistejcem pokažemo, da se bomo bojevali zoper greh vse do krvi,²⁵ ko bomo uničili zlobne naklepe in »vsako visoko oviro, postavljeno proti spoznanju Boga«.²⁶ Mi smo goreči, tako da »bomo stali pred Kristusovim sodnim stolom«²⁷ ne samo kot samotarski mož, temveč kot samotarski um. Kajti samotarski mož je tisti, ki se je odvrnil od greha, ki je v delih in dejanju, samotarski um pa je tisti, ki se je odvrnil od greha, ki nastane iz misli, ki so v našem umu, in ki v času molitve motri svetlobo Svete Trojice.²⁸

[6] Zdaj je torej čas, da se najprej »v moči našega Gospoda Jezusa Kristusa« bojujemo z mislimi demona požrešnosti in za njimi z mislimi sedmih drugih demonov, o čemer sem pisal v zaporedju na začetku knjige o samotarskem življenju.²⁹ Trudil sem se, »da bi odprl svoja

17 To je Jeriho (prim. 5 Mz 34,3). Gl. tudi *O mislih*, pogl. 20. Tu reka Jordan predstavlja mejo med »puščavo« askeze (*praktiké*) in »obljubljeno deželo« spoznanja (*theoretiké*). Prim. G. Bunge, »Evagrius Pontikos: Der Prolog des Antirrhetikos«, v: *Studia Monastica* 39 (1997), str. 76–105.

18 Prim. Ef 6,11–13.

19 Prim. 1 Tes 5,17.

20 Prim. 2 Tim 4,7–8.

21 1 Kor 9,25.

22 Prim Tit 3,2.

23 Prim. 1 Tim 2,8.

24 Prim. Ef 6,11–13.

25 Prim. Heb 12,4.

26 2 Kor 10,5.

27 2 Kor 5,10.

28 Gl. *Motrenja* 15–16.

29 Evagrius se nanaša na *Praktika*, v katerem v šestem poglavju našteje osem misli

usta«³⁰ in da bi govoril z Bogom, njegovim svetim angelom in svoji lastni stiskani duši. Javno sem spregovoril o vsem boju samotarskega življenja, o katerem je Sveti Duh poučil Davida prek Psalmov in so ga blaženi očetje predali nam, vendar sem ga v tej knjigi imenoval skladno s temi (demoni). Za nas se bojevanje udejanja prek misli, ki se nam približujejo od vsakega izmed teh osmih demonov. Vendar sem za vsako izmed misli napisal in navedel ugovor iz Svetega pisma, ki ima moč, da jo odreže.

PRVA KNJIGA: Proti požrešnim mislim

349

Iz Geneze

1. Proti mislim, ki bi rade brez napora, ki ga zahteva post, obdelovale smiselno deželo:

*Isáhar si je zaželel, kar je dobro,
in počiva med dediščinami.
Videl je, da je počivališče dobro
in da je dežela rodovitna,
zato je podvrgel svojo ramo naporu
in postal obdelovalec zemlje. (1 Mz 49,14–15)*

Iz Eksodusa

2. Proti misli, ki mi pravi: »Ne muči svoje duše s preveč posta, saj ti nič ne koristi in ne očiščuje tvojega razuma.«

*Naredil je bronast umivalnik z bronastim stojalom iz ogledal
žena, ki so se postile; pri vratih v šotor pričevanja so se postile
na dan, ko ga je postavil. (2 Mz 38,26)*

Iz Numerov

3. Proti mislim, ki v nas vzbujajo željo, da bi na praznični dan jedli meso, in ki nam tudi svetujejo, naj ga jemo zaradi telesne bolezni:

*Ljudstvu pa reci: »Očistite se za jutri in jedli boste meso! ...
Ne boste ga jedli en dan, ne dva, ne pet, ne deset, ne dvajset
dni, marveč mesec dni, dokler vam ne bo lezlo iz nosnic in*

oziroma demonov.

30 Ps 119,131.

se vam zagabilo, ker ste bili neposlušni Gospodu, ki je med vami.« (4 Mz 11,18.19–20)

Iz Devteronomija

4. Proti misli, ki se hoče nasititi z jedjo in s pijačo in se ne ozira na škodo, ki izhaja iz sitega trebuha:

Ko boš jedel in se nasitil, tedaj se varuj, da ne pozabiš Gospoda, ki te je izpeljal iz egiptovske dežele, iz hiše sužnosti!
(5 Mz 6,11–12)

5. Proti misli, ki mi pravi: »Zapoved posta je težka.«
Zapoved, ki ti jo danes zapovedujem, ni pretežka in ni daleč od tebe. (5 Mz 30,11)

6. Proti misli, ki se želi nasititi z jedjo in s pijačo ter meni, da se duši zato ne bo zgodilo nič slabega:

*In Jakob je jedel in se nasitil,
ljubljeni je začel brcati,
zredil se je, postal tolst in se razširil
in zapustil je Boga, ki ga je naredil,
in odpadel od Boga, svojega odrešenika.* (5 Mz 32,15)

Iz Samuela³¹

7. Proti požrešni misli, ki me sili, da bi jedel ob deveti uri:³²
Tako naj mi stori Bog in tako doda, če pred sončnim zahodom okusim kruh ali kar koli drugega! (2 Sam 3,35)

Iz Knjige kraljev³³

8. Proti misli, ki me dela zaskrbljenega, ko zmanjkuje kruha in olja in drugih stvari, ki jih potrebujemo:

Tako govori Gospod: »Posoda moke se ne bo izpraznila in vrču ne bo zmanjkalo olja do dne, ko bo Gospod dal dež zemlji.« (1 Kr 17,14)

31 *Iz Samuela:* tj. iz Prve ali Druge Samuelove knjige. V Septuaginti se Prva in Druga Samuelova knjiga imenujeta Prva in Druga knjiga kraljestev, naša Prva in Druga knjiga kraljev pa Tretja in Četrta knjiga kraljestev. Naš prevod Evagrija ne glede na formulacijo v (predpostavljenem) izvorniku sledi ustaljenemu slovenskemu poimenovanju.

32 *ob deveti uri:* tj. ob treh popoldne.

33 *Iz Knjige kraljev:* tj. iz Prve ali Druge knjige kraljev. Naslov kaže, da sta bili v Evagrijevi Septuaginti ali v prevajalčevi Pešiti ti dve knjigi – enako kot v hebrejski Bibliji – še vedno razumljeni kot ena knjiga.

9. Proti duši, ki bi nasitena s kruhom in z vodo rada hodila po poti svetih:

Izraelov kralj pa je rekel: »Primite Miheja in ga vrnite k mestnemu poglavarju Emerju. In kraljevemu sinu Joášu reci, naj dene tegale v ječo in ga hrani s kruhom stiske in z vodo stiske, dokler se ne vrnem v miru.« (1 Kr 22,26–27)

10. Proti misli, ki mi pravi: »To, kar smo zbrali, ne bo zadostovalo za nas in za brate, ki prihajajo k nam.«

Kajti tako govori Gospod: »Jedli bodo in še pustili.« In jedli so ter še pustili po Gospodovi besedi. (2 Kr 4,43–44)

Iz Davida³⁴

11. Proti misli, ki me greni v življenju bridke revščine:

Gospod me pase, ničesar mi ne bo manjkalo. (Ps 23[22],1)³⁵

12. Proti misli, ki kljub temu, da ni lakote, pod pretvezo gostoljubnosti zbira več kruha, kot je potrebno:

*Bil sem mlad in zdaj sem ostarel,
toda nisem videl, da bi bil pravični zapuščen
in da bi njegov zarod iskal kruha. (Ps 37[36],25)*

13. Proti misli, ki je zaskrbljena za hrano in obleko, zanemarja pa resnično skrb:

*Svojo nepostavnost bom naznanil
in zaskrbljen bom nad svojim grehom. (Ps 38[37],19)*

14. Proti misli, ki mi svetuje in govori: »Ne živi tako trdó, s posti in z nenehnim naporom boš strl svoje slabotno telo.«

*Trudil se je na veke in živel bo do konca;
kajti ne bo videl pogube, ko bo gledal, kako umirajo modri.
(Ps 49[48],10)*

15. Proti misli, ki mi govori: »Ne tri in ne ponižuj tako zelo svoje duše z bdenjem.«

Strtega in ponižanega srca Bog ne bo zavrzel. (Ps 51[50],19)

16. Proti misli, ki skrbi za hrano in pijačo in se marljivo ukvarja s tem, od kod bi ju dobila.

Vrzi svojo skrb na Gospoda, in on te bo hranil. (Ps 55[54],23)

³⁴ Iz Davida: tj. iz Psalmov.

³⁵ Psalmi v Septuaginti so oštevilčeni drugače kakor v hebrejskem besedilu, ki mu sledijo sodobni slovenski prevodi. Tu psalme označujemo v skladu s sodobno slovensko prakso, v oklepajih pa dodajamo oštevilčenje po Septuaginti.

17. Proti misli, ki mi svetuje: »Bdenje ti nič ni koristi, ampak zbira proti tebi množico pomislekov.«

Bdel sem in postal

kakor vrabec, ki sameva na strehi. (Ps 102[101],8)

18. Proti misli, ki nam očita, da se vzdržujemo olja, in se ne spominja, da je David delal enako in govoril:

Moja kolena so oslabela od posta

in moje meso se je spremenilo zaradi [pomanjkanja] olja.

(Ps 109[108],24)

19. Proti mislim, ki nas napeljujejo, da bi opustili svoj način življenja, in nas strašijo ter pravijo: »Strog post povzroča bedno smrt.«

Ne bom umrl, ampak bom živel

in pripovedoval o Gospodovih delih. (Ps 118[117],17)

20. Proti mislim, ki me prepričujejo, naj malce odstopim od pogostega bdenja in dam malo počitka slabotnemu in bednemu telesu:

Ne bom vstopil v prebivališče svoje hiše,

ne bom se povzpel na ležišče svoje postelje,

ne bom dal spanja svojim očem

in dremanja svojim trepalnicam

in počitka svojim sencem,

dokler ne najdem mesta za Gospoda,

prebivališča za Boga Jakobovega. (Ps 132[131],3-5)

Iz Salomonovih Pregovorov

21. Proti misli, ki me navdaja s slutnjo, da bo kmalu nastala velika lakota ali stiska:

Gospod ne bo pustil stradati pravične duše,

življenje brezbožnega pa bo prevrnil. (Prg 10,3)

22. Proti misli, ki mi podtika željo po vinu pod pretvezo, da voda škoduje jetrom in ledvicam:

Kdor se naslaja z uživanjem vina,

bo v svojih utrdbah zapustil nečast. (Prg 12,11a)

23. Proti misli, ki je zvezana s skrbmi za jedi, omalovažuje pa prizadevanje za pravilno ravnanje:

Pri vsakomur, ki skrbi, je izobilje,

uživač in brezbrizni pa bosta v pomanjkanju. (Prg 14,23)

24. Proti misli, ki joka zaradi preprostih jedi in suhega kruha:

Boljši je grizljaj z užitkom v miru,

- kakor hiša, polna dobrot in kolin, s prepirom.* (Prg 17,1)
25. Proti mislim, ki nas prepričujejo, naj se na praznični dan nekoliko usmilimo telesa in mu ponudimo malo razkošja:
*Za neumneža ni primerno razkošje,
 in [ni prav,] če služabnik začne prevzetno gospodovati.* (Prg 19,10)
26. Proti misli, ki nas brez hude bolezni priganja, naj pijemo vino, in nam prerokuje bolečine v trebuhu in v vsem drobovju:
*Neobrzdano je vino in polno prevzetnosti je pijanstvo,
 nihče, kdor se zapleta vanj, ne bo moder.* (Prg 20,1)
27. Proti misli, ki zgrabi naš um, da se s prisegami zaveže postu in našemu načinu življenja, kar je tuje kakršni koli meniški ureditvi:
*Past je za moža, če hitro posveti katero od svojih stvari,
 kajti po prisegi se začne kesati.* (Prg 20,25)
28. Proti misli, ki nas zaustavlja s skrbjo, naj ne dajemo svojega kruha potrebnim, in nam govori: »Oni bo že dobil kjer koli, mi pa nimamo vrat koga drugega, ki bi se jim lahko približali.«
*Kdor je usmiljen do reveža, bo tudi sam nahranjen,
 kajti od svojega kruha je dal revežu.* (Prg 22,9)
29. Proti mislim, ki nam na praznični dan nežno predlagajo, naj samo enkrat po dolgem času okusimo meso in vino:
*Ne bodi popivač vina
 in ne zadržuj se na pojedinah in pri kupovanju mesa,
 kajti vsak pijanec in obiskovalec vlačug bo obubožal
 in v to, kar je strgano in zmečkano, se bo oblačil vsak zaspa-
 nec.* (Prg 23,20–21)
30. Proti misli, ki se spominja preteklega razkošja, dobrih vin in kozarcev, ki smo jih držali v rokah, ko smo sedeli pri mizi³⁶ in pili:
*Če boš namreč v kozarce in kelihe upiral svoje oči,
 boš pozneje hodil naokrog bolj gol kakor palica.
 Nazadnje se [tak človek] iztegne kakor nekdo, ki ga je pičila
 kača,
 in po njem se širi strup, kakor [da ga je pičil] modras.*
 (Prg 23,31–32)
31. Proti mislim, ki nas spodbujajo, naj si napolnimo trebuh s kruhom in z vodo:
Pravičnikovega ležišča ne dajaj grešniku

36 sedeli pri mizi db. ležali.

*in ne bodi zaveden zaradi polnega trebuha.*³⁷

32. Proti misli, ki nas iz sramežljivega spoštovanja do staršev prepričuje, naj nekoliko ublažimo post in na praznik jemo zelenjavo:

Je sramežljivost, ki pelje v greh,

in je sramežljivost, ki je slava in naklonjenost. (Sir 4,21)

33. Proti demonu, ki me prepričuje s prilizovanjem in mi prisega: »Odslej ti hrana in pijača ne bosta več škodili, kajti tvoje telo je tako šibko in suho od dolgega posta.«

Z ustnicami objokani sovražnik vse objubi,

v svojem srcu pa snuje prevaro. (Prg 26,24)

34. Proti misli, ki mi Božje zapovedi kaže kot težke in mi govori, da telesu in duši povzročajo mnoge napore in bolečine:

Rane, ki jih prizadene prijatelj, so bolj vredne zaupanja

kakor sovražnikovi prostovoljni poljubi. (Prg 27,6)

Iz Koheleta³⁸

35. Proti misli, ki brez boleznih prosi za malo vina in mi pravi: »Vino je ustvarjeno zaradi ljudi.«

Vse je ustvaril lepo ob svojem času. (Prd 3,11)

36. Proti misli, ki me spominja preteklega razkošja in popivanja in ki si želi takšne navade:

Bolje je hoditi v hišo žalovanja,

kakor hoditi v hišo pijančevanja. (Prd 7,2)

37. Proti prazni misli, ki nas prepričuje, naj svoj način življenja zaostrimo bolj, kot je treba, naj se opasani z raševino okrog ledij odpravimo v puščavo, naj nenehno bivamo pod milim nebom in se hranimo z divjimi koreninami, ter nam svetuje, naj bežimo pred pogledom ljudi, kajti oni nas tolažijo in mi tolažimo njih:

Ne postani zelo pravičen

*in ne bodi pretirano moder, da ne boš ob pamet.*³⁹ (Prd 7,16)

Iz Joba

38. Proti mislim, ki nas spominjajo na nekdanje užitke in nam kažejo stisko, ki nas je doletela:

37 Besedilo 31. in 32. izreka je morda pokvarjeno. Svetopisemski navedek v 31. izreku je neznan, nekatere besede spominjajo na Ps 58(57), eden izmed rokopisov namesto *polnega trebuha* bere *polnega ležišča*.

38 *Iz Koheleta*: tj. iz Pridigarja.

39 *da ne boš ob pamet* ali *da ne boš presenečen/ostrmel* ali *da ne boš (ves) prevzet*.

Če smo iz Gospodove roke sprejemali dobre stvari, ali ne bomo prenašali slabih? (Job 2,10)

Iz Miheja

39. Proti misli duše, ki je odšla k svojim sorodnikom po mesu in tam našla mizo, polno vsakršnih jedi:

Vstani in odidi, kajti to zate ni kraj počitka. (Mih 2,10)

Iz Habakuka

40. Proti požrešni misli, ki nam ob prazničnih dneh slika mnoge, ki sedijo pri sijajnih mizah ter uživajo in se veselijo:

*Jaz pa se bom veselil v Gospodu,
radoval se bom v Bogu, svojem rešitelju.* (Hab 3,18)

Iz Izaija

41. Proti mislim, ki nas spominjajo na užitke in na mize, polne vseh dobrot, ter jih hvalijo, da so boljši od kreposti samotarskega življenja:

Govorje njim, ki hudemu pravijo dobro, dobremu pa húdo, ki temo delajo za luč, luč pa za temo, ki grenko delajo za sladko, sladko pa za grenko. (Iz 5,20)

42. Proti misli duše, ki je izčrpana in omagana od lakote zaradi malo kruha in pičle vode:

In Gospod vam bo dajal kruh stiske in pičlo vodo, in ne bodo se ti več približali tisti, ki te zavajajo, kajti tvoje oči bodo gledale njih, ki te zavajajo, in tvoja ušesa bodo slišala besede tistih za teboj, ki te zavajajo. (Iz 30,20–21)

Iz Jeremija

43. Gospodu glede slabotnosti mojega telesa, ki je oslabeledo od pogostega posta in strogega ravnanja, ter moje duše, ki je polna zlih nečistih misli:

Spomni se me, Gospod, in me obišči in brani pred tistimi, ki me nenehno preganjajo. Vedi, da zaradi tebe trpim zasramovanje teh, ki zavračajo tvoje besede. (Jer 15,15–16)

44. Gospodu glede demona, ki mrazi želodec in vse sklepe v telesu ter meče v naše telo veliko slabotnost, kakor da je to od lakote in dolge bolezni:

Glej, Gospod, kako sem v stiski, moj trebuh se muči in moje srce se je obrnilo v moji notranjosti. (Žal 1,20)

Iz Daniela

45. Proti duši, ki ji za hrano ne zadostujeta kruh in voda, ampak bi poleg njiju rada zelenjavo, in ki se ne spominja stiske, ko so Daniel in njegovi tovariši jedli semena:

In Daniel je rekel Amelsádu, ki ga je glavni evnuh postavil nad Daniela, Hananjája, Mišaéla in Azarjája: »Preizkusi, prosim, za deset dni svoje služabnike. Naj nam dajejo semena ter bomo jedli in pili vodo. Potem naj si ogledajo pred teboj naše obraze in obraze mladeničev, ki jedo pri kraljevi mizi; in kakor boš videl, takó stori s svojimi služabniki.« Poslušal jih je in jih preizkušal deset dni. Na koncu desetih dni so bili njihovi obrazi videti boljši in močnejšega mesa od mladeničev, ki so jedli pri kraljevi mizi. In zgodilo se je, da jim je Amelsád odvzel jed in vino, ki naj bi ga pili, in jim dajal semena. (Dan 1,11–16)

356

Iz Evangelija po Mateju

46. Proti duši,⁴⁰ ki si prizadeva najti močno orožje v času boja:

Tedaj je Duh vrgel Jezusa v puščavo, da bi ga hudič skušal. Ko se je postil štirideset dni in štirideset noči, je postal naposled lačen. (Mt 4,1–2)

47. Proti mislim, ki so pod pretvezo gostoljubja, bolezní ali mnogih telesnih bolečin zaskrbljene glede hrane in obleke:

Ne skrbite za svoje življenje, kaj boste jedli, in ne za svoje telo, kaj boste oblekli, kajti življenje je več kot jed. (Mt 6,25)

48. Duši, ki je zvezana s požrešnostjo in ki misli, da naj bi po življenjski poti tekla v telesnem ugodju in nasladah:

Ozka in tesna je pot, ki vodi v življenje, in malo jih je, ki jo najdejo. (Mt 7,14)

Iz Evangelija po Luku

49. Proti mislim, ki nam branijo dajati svojo hrano ali obleko revnim, na primer: »To, kar imamo, ne bo dovolj za nas in njih.« Ali pa: »Nekdo drug je slabotnejši in to bolj potrebuje, zato bi bilo prav, da damo tistemu, ne temu; ta je namreč len in se hoče najesti in obleči brez truda.«

40 Verjetno bi bil tu bolj smiseln prevod: »Duši ...«

Kdor ima dve suknji, naj ju deli s tistim, ki nima nobene, in kdor ima živež, naj stori enako. (Lk 3,11)

Iz Apostolskih del

50. Duši, ki ljubi, kar si je poželela, in samo zase zbira hrano in obleko:
Vsi verniki so se družili med seboj in imeli vse skupno: prodajali so premoženje ter od tega delili vsem, kolikor je kdo potreboval. (Apd 2,44-45)
51. Duši, ki omaguje zaradi stiske, ki je prišla nadnjo zaradi odrekanja kruhu in vodi:
Skozi veliko stisk moramo iti, da pridemo v Božje kraljestvo. (Apd 14,22)

Apostol: Iz Pisma Rimljanom

52. Proti mislim, ki nas prepričujejo, naj malo poskrbimo za telo s hrano in pijačo:
Ne skrbite za meso, da bi stregli njegovim poželenjem. (Rim 13,14)
53. Proti mislim, ki nas spodbujajo, naj se malo potolažimo z obrokom zelenjave:
Kdor je slaboten, je zelenjavo. (Rim 14,2)

Iz Prvega pisma Korinčanom

54. Proti misli, ki ob času pridelka v nas vnaša željo po svežih jedeh:
Vsak tekmovalec pa se vsemu odreče, ôni, da prejmejo venec, ki ovene, mi pa nevenljivega. (1 Kor 9,25)

Iz Drugega pisma Korinčanom

55. Proti mislim, ki se v nas pojavljajo zaradi hudega pomanjkanja in ki po malem zmanjšujejo krepkost duše:
Od vseh strani pritiskajo na nas, pa nismo utesnjeni. Ne vidimo poti, pa jo še najdemo. Pregarjajo nas, pa nismo zapuščeni. (2 Kor 4,8-19)
56. Proti misli, ki nam slika pred očmi bolečine v želodcu, jetrih in ledvicah ter nabreklost, ki zajame trebuh:
Zato ne omagujemo. Nasprotno, čeprav naš zunanji človek razpada, se naš notranji iz dneva v dan obnavlja. (2 Kor 4,16)
57. Proti mislim, ki se pojavljajo v nas, ko vse naše telo počasi propada:

Vemo namreč tole: če razpade naša zemeljska hiša, ki je le šotor, imamo v nebesih zgradbo od Boga, hišo, ki je niso naredile roke in je večna. (2 Kor 5,1)

58. Proti misli, ki vstaja v nas in nas prepričuje, naj damo ubogim, potem pa nas žalosti in stiska zaradi tega, kar smo dali:

Ne z žalostjo ali na silo, kajti: »Bog ljubi veselega darovalca,« in: »Kdor je usmiljen do reveža, bo blagoslovljen.«

(2 Kor 9,7; Prg 22,9)⁴¹

59. Proti misli, ki nam slika strašno oslabeledost zaradi bolezni, ki nas bodo zadele zaradi posta, in nas prepričuje, naj pojemo malo kuhane hrane:

Močan sem tedaj, ko sem slaboten. (2 Kor 12,10)

358

Iz Pisma Efežanom

60. Proti misli, ki se hoče na praznični dan napiti vina:

Ne opijanajte se z vinom, v čemer je razbrzdanost. (Ef 5,18)

Iz Pisma Filipljanom

61. Proti mislim, ki naredijo, da si duša ne prizadeva zbirati hrane z delom svojih rok niti se ne pusti prepričati, da bi sprejela kaj od svojih sorodnikov, češ da so ubogi in živijo daleč, temveč ji svetujejo, naj svojo potrebo zadosti pri drugih:

Gospod je blizu. Nič ne skrbite. (Flp 4,5–6)

62. Proti misli, ki mi prerokuje lakoto in pomanjkanje kruha ter me dela zaskrbljenega nad sramoto, da bom moral prejemati pomoč od drugih:

Na vse mogoče sem se navadil: biti sit in biti lačen. Vse zmorem v Kristusu, ki mi daje moč. (Flp 4,12–13)

Iz Prvega pisma Tesaloničanom

63. Proti misli, ki nas vleče proč od dela s svojimi rokami in nas prepričuje, naj pričakujemo, da bomo to, kar potrebujemo, prejeli od drugih:

Spodbujamo pa vas, bratje, da še bolj napredujete. Prizadevajte si živeti v tišini, skrbeti za svoja opravila in delati s svojimi rokami. (1 Tes 4,10–11)

Iz Drugega pisma Tesaloničanom

64. Proti mišljenju, ki nam brani delati s svojimi rokami in nas sili,

⁴¹ Novozavezno besedilo 2 Kor 9,7 že vsebuje navedek iz Prg 22,8, ki ga Evagrij razširi še s Prg 22,9.

naj se do sitega najemo kruha:

Če kdo ne dela, naj tudi ne jé. (2 Tes 3,10)

Iz Pisma Hebrejcem

65. Proti misli, ki pravi, da je samotarsko življenje trdo in nadvse težavno, da zaradi stiske hudo uničuje naše telo in da nič ne koristi duši:

Nobeno vzgajanje pa v tistem trenutku ni prijetno, ampak bridko. Pozneje pa daje tistim, ki jih je izurilo, miren sad pravičnosti. (Heb 12,11)

66. Proti mišljenju, ki hlasta po hrani, zanemarja pa usmiljenje do revnih:

Ne pozabite pa delati dobro in deliti svoje z drugimi, kajti take žrtve so Bogu všeč. (Heb 13,16)

Iz Prvega pisma Timoteju

67. Proti misli, ki nam svetuje piti vino, čeprav nimamo bolečin v želodcu ali hude boleznini, in nas spominja na zapoved blaženega apostola Timoteju, ki mu v pismu glede tega zapoveduje:

Ohrani se čistega. Ne pij več le vode. (1 Tim 5,22–23)

Iz Jakobovega pisma

68. Proti mislim, ki nas vračajo k svetu in k njegovim zapovedim:

Ali ne veste, da je prijateljstvo s svetom sovraštvo do Boga? (Jak 4,4)

Iz Janezovega pisma⁴²

69. Proti misli, ki meni, da je zapoved posta težka:

In njegove zapovedi niso težke. Vse, kar je rojeno iz Boga, premaga svet. (1 Jn 5,3–4)

Blagoslovljen je naš Gospod Jezus Kristus, naš Bog,
ki nam je dal zmago nad mislimi demona požrešnosti!

⁴² *Iz Janezovega pisma:* mišljeno je Prvo Janezovo pismo. Glede na to, da besedilo drugje večinoma navaja »Prvo« ali »Drugo« pismo, je mogoče, da Evagrij (ali njegov sirski prevajalec oziroma predlogi, iz katerih sta navajala), Drugega in Tretjega Janezovega pisma ni štel za kanonična. (To stališče, ki sicer pozneje ni obveljalo, večkrat srečamo v prvih krščanskih stoletjih.) V *Ugovarjalcu* ni nobenega navedka iz teh dveh kratkih spisov, kar devetkrat pa je citirano Prvo Janezovo pismo.

DRUGA KNJIGA: Proti nečistim mislim⁴³

Iz Eksodusa

1. Proti nečisti misli, ki si v mojem umu zamišlja poročeno žensko:
Ne želi žene svojega bližnjega! (2 Mz 20,17)
2. Proti žalostni misli, ki nastane v nas zaradi mnogih skušnjav, da bi nečistovali, skušnjav, ki prihajajo nad nas in nam jemljejo upanje z besedami: »Kaj lepega pričakujete po vsem tem naporu?«
Če boš pozorno poslušal moj glas in boš storil vse, kar ti zapovedujem, bom sovražnik tvojih sovražnikov in nasprotnik tvojih nasprotnikov. Moj angel bo namreč šel in te vodil, pripeljal te bo k Amoréjcem, Hetejcem, Perizéjcem, Kánaancem, Girgašéjcem, Hivéjcem ter Jebusejcem in jaz jih bom iztrebil. (2 Mz 23,22–23)
3. Proti misli, ki si domišlja, da bodo zle nečiste misli v eni sami uri zbežale od nje:
Ne bom jih pregnal izpred tebe v enem letu, da dežela ne bo postala pustinja in se ne namnožijo zveri zemlje zoper tebe. Polagoma jih bom pregnal izpred tebe, dokler se ne boš namnožil in boš podedoval deželo. (2 Mz 23,29–30)
4. Proti misli, ki izhaja iz nečistovanja in pravi: »Mladost nikoli ne more prenehati z nečistimi željami in darovati Bogu misli, ki so očiščene nečistovanja.«
Vsak, ki preide k preštetim, od dvajsetih let in čez, naj dá Gospodu dar. (2 Mz 30,14)
5. Proti nečisti misli, ki pravi: »Mladost ni niti kriva niti vredna graje, če nečistuje oziroma rada sprejema nečiste misli.«
In Gospod je rekel Mojzesu: »Kdor je grešil zoper mene, ga bom izbrisal iz svoje knjige.« (2 Mz 32,33)

43 Proti nečistim mislim db. Proti mislim vlačuganja. Gr. izraz *pornéia* pomeni najprej prostitucijo, v širšem pomenu, ki je uporabljen tu in tudi sicer v Svetem pismu, pa označuje vse vrste spolnih grehov, vključno s prešuštvovanjem, promiskuiteto itn. V skladu z biblično etiko je *pornéia* vsak spolni odnos zunaj zakonske zveze.

Iz Devteronomija

6. Proti umu, ki si čuječe ne prizadeva, da bi se obvaroval nečistovanja, ki je vzpostavljeno v njem, temveč raje govori in udejanja nekrepost z žensko, ki si jo predstavlja pred svojimi očmi:

In poslušaj, Izrael, in jih [zapovedi] vestno izpolnjuj, da ti bo dobro in da se zelo pomnožite, kakor ti je Gospod Bog tvojih očetov dejal, da ti bo dal deželo, kjer se cedita mleko in med. (5 Mz 6,3)

7. Proti misli, ki si z umazano željo prizadeva približati se demonu nečistovanja:

Gospoda, svojega Boga, se boj, samo njemu služi in se ga drži in pri njegovem imenu prisegaj! (5 Mz 10,20)

8. Proti duši, ki jo dan in noč nadlegujejo nečiste misli, tako da izgublja upanje, da jih bo premagala:

Vendar če bi pravil v svojem mišljenju: »Ti narodi so številnejši od mene; kako bi jih mogel uničiti?« Ne boj se jih! Spomni se, kaj je Gospod, tvoj Bog, storil faraonu in vsem Egipčanom. (2 Mz 7,17–18)

9. Proti misli duše, ki jo tlačijo nečiste misli; misli, ki zlobno strast nečistovanja (najprej) spreminjajo v različne podobe, potem zbirajo nečiste misli, jih spravljajo v kroženje (in se naposled) usmerijo v eno izmed teh usužnjujočih misli ter storijo, da se ne umakne več iz slabotne duše:

In danes boš spoznal, da gre Gospod, tvoj Bog, pred teboj. On je požirajoč ogenj. Uničil jih bo in jih ponižal pred teboj. In uničil jih bo hitro, kakor ti je dejal Gospod. (5 Mz 9,3)

10. Proti mislim, ki se hitro obrnejo k hrani, kadar se nečisti duh igra in jih nekoliko pusti pri miru, tako da menijo, da so dosegle prag čistosti:

Ne delajte vsega tega, kakor danes delamo tukaj, vsakdo, kakor je prav v njegovih očeh! Kajti niste še prišli do počivališča in do dediščine, ki vam jo daje Gospod, tvoj Bog. (5 Mz 12,8–9)

11. Proti duši, ki jo je prestrašil in pretresel demon, ki se dotika njenih udov; tisti, ki jih je ta demon skušal, upoštevajo to, kar je rečeno:

Tvoj pomočnik bo držal ščit nad teboj in njegov meč je tvoj ponos. In tvoji sovražniki ti bodo lagali,

ti pa boš stopal po njihovih vratovih. (5 Mz 33,39)

Iz Sodnikov

12. Proti duši, ki zaradi žalosti pade v duhovno naveličanost in ne more več prenašati umazanih misli, ki skrunijo njeno molitev:

Vstani, kajti to je dan, ko ti je Gospod dal Siserája v roke.

Kajti Gospod bo šel pred teboj. (Sod 4,14)

13. Proti umu, ki pritrjuje nečistim mislim, se jih noče popolnoma otresti in ne priznava okovov greha in tesnobe zla:

In Delila je rekla: »Filistejci nadte, Samson!« In prebudil se je iz svojega spanja in rekel: »Ušel bom kakor vedno in se jih otresel.« Ni namreč vedel, da se je Gospod umaknil od nje-ga. In Filistejci so ga zgrabili, mu iztaknili oči, ga odpeljali v Gazo in ga vklenili v dve bronasti verigi in v ječi jim je gonil mlin. (Sod 16,20–21)

362

Iz Samuela

14. Gospodovemu angelu, ki se je nenadoma prikazal v mojem umu, ohladil nečisto misel in izgnal vse misli, ki so oblegale um:

Moje srce je trdno v Gospodu,

moj rog se dviga v mojem Gospodu.

Moja usta so razširjena proti mojim sovražnikom;

radujem se tvojega odrešenja. (1 Sam 2,1)

15. Proti umazanemu demonu nečistovanja, ki se mi je v podobi ženske prikazal ponoči v gnusnem videnju, vendar moje duše ni mogel premagati s svojimi umazanimi željami:

Lok močnih je postal šibak,

slabotni pa se opasujejo z močjo.

Tisti, ki so bili polni kruha, so bili ponižani,

lačni pa so zapustili deželo. (1 Sam 2,4–5)

16. Proti duši, ki noče zbežati pred nečistimi željami, ampak vztraja v misli Amonca Naháša, čigar ime pomeni »kača«:

In vsi možje iz Jaběša so rekli Nahášu: »Skleni z nami zave-zo in ti bomo služili!« Amonec Naháš pa jim je rekel: »Pod tem pogojem jo sklenem z vami, da vam vsem iztaknem desno oko in tako osramotim ves Izrael.« (1 Sam 11,1–2)

Iz Knjige kraljev

17. Proti demonu nečistovanja, ki hoče z mislimi uničiti in oskruniti mojo čistost:

Moj Bog, varuj me tega, da bi ti dal dediščino svojih očetov!

(1 Kr 21(20),3)

Iz Kroniške knjige⁴⁴

18. Proti duši, ki misli, da jo skuša demon nečistovanja, ki je onkraj njene moči:

Tedaj je dežela začela plačevati davek na Faraonovo zapoved in vsak si je po svoji zmožnosti izposojeval srebro in zlato od ljudi dežele, da bi ga dali faraonu Nehu. (2 Krn 36,4)⁴⁵

Iz Ezra

19. Gospodu glede nečistih misli, ki nam ponoči kažejo gnusna videanja:

In rekel sem: »Gospod, preveč se sramujem in zardevam, da bi povzdignil svoje obraz k tebi, moj Bog. Kajti naše krivde so se pomnožile nad našo glavo in naše krivde so zrasle celo do nebes. Od dni naših očetov do tega dne smo v krivdi.«

(Ezr 9,6–7)

20. Proti duši, ki je po hrabrih bojih z nečistimi misli dosegla čistost in neomadeževanost:

Dežela, ki stopate vanjo, da jo dobite v last, je oskrunjena dežela zaradi nečistovanja ljudstev dežel, zaradi njihovih gnusob, s katerimi so jo polnili v svojem nečistovanju od ust do ust. (Ezr 9,11)

Iz Davida

21. Gospodu glede množice nečistih misli, ki težijo in pritegujejo naš um k različnim obrazom:

Gospod, zakaj so ti, ki me nadlegujejo, tako številni?

Mnogi vstajajo zoper mene,

mnogi pravijo moji duši:

»Ni rešitve zanj pri Bogu.«

Ti pa, Gospod, si moj pomočnik,

44 Podobno kot pri Knjigi kraljev. Ni deljenja v dve knjigi kot pozneje.

45 Hebrejski tekst tega nima, temveč samo LXX.

moja slava in tisti, ki mi dviga glavo. (Ps 3,2-4)

22. Proti duši, ki ne ve, da sila jeze nasprotuje nečisti misli, saj jeza po naravi izhaja iz ognja, nečiste misli pa se porajajo iz vode:

Jezite se, in ne grešite,

govorite v svojem srcu in se kesajte na svojih ležiščih!

*(Ps 4,5; prim. Ef 4,26)*⁴⁶

23. Proti nečistim mislim, ki vztrajajo v nas in pogosto slikajo v nas opolzke podobe in ki zvežejo naš um s strastmi poželenja v naših nečastnih udih:

Pojdite proč izpred mene vsi, ki delate krivico,

kajti Gospod je uslišal glas mojega ihtenja.

Gospod je uslišal mojo prošnjo,

Gospod je sprejel mojo molitev. (Ps 6,9-10)

24. Gospodu glede demona nečistovanja, ki nam takrat, ko nas ne more ponižati s poželenjem našega telesa, v umu kaže samotarja, ki udejanja gnusen greh nečistovanja:

Sovražnikovi meči so bili dokončno poraženi

in uničil si mesta, njih spomin je bil uničen s hrupom,

toda Gospod prestoluje na veke. (Ps 9,7-8)

25. Gospodu glede umazanega demona nečistovanja, ki se odkrito približa stegnom tistih, ki si prizadevajo, da bi se umaknili od njega, in nenadoma zagrabi um z norostjo, ki z množico močnih nečistih misli spremeni dušo – zelo koristno je, da takoj, ko nas ta demon napade, skočimo in uporabimo svojo celico za pogosto urno hojo. Tisti, ki lahko razume, naj razume:

Razsvetli mi oči, sicer zaspim do smrti,

sicer bo moj sovražnik rekel: »Premagal sem ga.«

(Ps 13(12),4-5)

26. Proti duši, ki misli, da so nečiste misli močnejše od Božjih zapovedi, ki so nam bile dane za izkoreninjenje te strasti:

Zmeljem jih kakor prah pred vetrom,

poteptam jih kakor blato na cesti. (Ps 18(17),43)

27. Gospodu glede demona, ki je planil po telesu, vendar ni mogel osvojiti uma z nečistimi mislimi, ki so ga napadle:

Moje žalovanje si mi spremenil v rajanje,

odvezal si mi raševnik in me opasal z veseljem,

⁴⁶ Prim. O mislih 16.

da ti bo moja slava prepevala in ne bo prebodena.

(Ps 30(29),12–13)

28. Proti misli, ki mi pravi: »Demon nečistovanja te bo sramotil, če se mu zoperstaviš v boju.«

Naj bodo osramočeni in zasramovani,

tisti, ki iščejo mojo dušo.

Naj se obrnejo nazaj, naj se sramujejo,

tisti, ki snujejo mojo nesrečo. (Ps 35(34),4)

29. Proti misli, ki mi grozi: »Še en demon nečistovanja – hujši, drznejši in močnejši od prvega – ti je poslan, in ta bo zlahka premagal tvojo dušo in jo speljal v greh, ki bo uresničen v dejanjih.«

Naj bodo kakor prah pred vetrom,

kadar jih suva Gospodov angel.

Njihova pot naj bo temna in spolzka,

ko jih preganja Gospodov angel. (Ps 35(34),5–6)

30. Proti duši, ki zavrača raševnik, ko jo nadlegujejo nečiste misli, in se ne spominja, da je to delal za naše poučenje, ko je rekel:

Ko so me nadlegovali,

sem se oblekel v raševnik

in s postom ponižal svojo dušo. (Ps 35(34),13)

31. Proti duši, ki je užaloščena, ker so umazane nečiste misli vztrajale v njej, in ne pričakuje zmage nad njimi, ker vidi, da je ena izmed umazanih podob zakoreninjena v njenem umu in jo nenehno nadleguje:

Še malo, in grešnika ne bo več;

iskal boš njegov kraj, pa ga ne boš našel. (Ps 37(36),10)

32. Proti demonu nečistovanja, ki posnema podobo lepe gole ženske, z nasladno držo in z vsem telesom opolzko razuzdane, ženske, ki zgrabi um mnogih in jih pripelje do pozabe boljših reči:

Sam Bog te bo strmoglavil za vedno,

zgrabil te bo in iztrgal iz šotora,

izkoreninil te bo iz dežele živih. (Ps 52(51),7)

33. Proti misli, ki mi prerokuje, da bom odpadel od čistosti in bom osramočen pred ljudmi:

Naj bodo osramočeni in naj se umaknejo

vsi, ki sovražijo Sion.

Naj bodo kakor trava na strehah,

ki se posuši, preden jo kdo izruva. (Ps 129(128),5–6)

Iz Salomonovih Pregovorov

34. Proti demonu nečistovanja, ki me je ponoči v sanjah spravil k umazanemu vedenju in nas potem podnevi z mislimi zasmehoval in se nam rogal:

*Zato se bom tudi jaz smejala vaši pogubi
in se veselila nad vami, ko pride uničenje nad vas
in ko pride strah nenadoma nad vas,
in vaše strmoglavljenje pride kakor vihar. (Prg 1,26–27)*

35. Proti mislim, ki nas silijo, da bi se mudili v pogovoru s poročeno žensko pod pretvezo, da nas je pogosto obiskala ali da bo imela od nas duhovno korist:

Ne zadržuj se z ženo drugega. (Prg 5,20)

366

36. Proti umu, v katerem je naslikana podoba lepe ženske in ki si zelo želi govoriti z njo ali storiti kaj slabega, kar ne bi bilo primerno, kakor nam je o tem pripovedoval sveti Janez iz Teb:⁴⁷

*Naj te želja po lepoti ne premaga,
naj te tvoje oči ne preslepijo niti ne zapeljejo njene veke.
Kajti cena vlačuge je toliko kot kos kruha. (Prg 6,25–26)*

37. Proti misli, ki me prepričuje, da nam pogled na vlačugo ne bo škodoval:

*Mar lahko kdo nastrga žerjavice v svoje naročje,
ne da bi mu zgorela obleka?
Mar lahko kdo hodi po žerjavici,
ne da bi si ožgal noge?
Tako kdor hodi k poročeni ženski,
ne bo ostal brez krivde. (Prg 6,27–29)*

38. Proti duši, ki ne pozna razloga za skušnjave in tudi ne razume, da demon nečistovanja pusti v nas popolno čistost, kadar je premagan in se umakne od nas:

*Kakor se srebro in zlato preizkuša v peči,
tako Bog preizkuša izvoljena srca. (Prg 17,3)*

39. Proti nečisti misli, ki nas zapeljuje in nas vrača h grehu, za katerega smo se mnogokrat pokesali pred Gospodom:

*Kakor je gnusen pes, ki se vrača k svojemu izbljuvku,
tako je tudi bedak, ki se v svoji hudobiji vrača k svojemu grehu. (Prg 26,11)*

⁴⁷ To je Janez iz Likopolisa. Prim. Zgodbe za Lavza 35.

Iz Koheleta

40. Proti misli, ki nas spominja na hišo, kjer smo dali satanu mnogo sadov:

*Srce modrih je v hiši žalovanja,
srce norcev pa v hiši veselja. (Prd 7,4)*

41. Proti duši, ki naleti na skušnjave umazanih misli in jih noče odgnati z lakoto, žejo, bedenjem in molitvijo:

Če se vladarjev duh vzdigne proti tebi, ne zapústi svojega mesta, kajti umirjenost poravnava velike grehe. (Prd 10,4)

Iz Visoke pesmi

42. Svetim angelom glede nečistih misli, ki so vztrajale v duši:

*Ne glejte me, če sem očrnela,
kajti sonce je grdo pogledalo name! (Vp 1,6)*

367

Iz Joba

43. Proti duši, ki misli, da zanjo ni naravno, da ohranja svoj um trden in v svojem mišljenju ne nečistuje:

Job je namreč rekel: »Morda so moji sinovi grešili in žalili Boga v svojih srcih.« (Job 1,5)

44. Proti duši, ki jo preizkuša demon nečistovanja z veliko neizrekljivo skušnjavo in se tako čudi nad silno skušnjavo, da se tega demona niti ne boji niti ga ne sramoti:

*Mar ni življenje človeka na zemlji preizkušnja
in njegov obstoj kakor dninarjeva roka podnevi? (Job 7,1)*

45. Proti misli, ki mi prerokuje, da prihajajo demoni nečistovanja, ki se bodo dotaknili naših udov in jih razvneli:

*Podnevi bo prišla nadnje tema
in naj opoldne tavajo kakor ponoči. (Job 5,14)*

46. Proti demonu nečistovanja, ki je Izraela silil k nabiranju slame in trstja namesto pšeničnega zrna:

*Naj bo daleč od mene, da bi grešil pred Gospodom
in kalil pravičnost pred Vsemogočnim,
saj plačuje človeku po njegovem delu. (Job 34,10–11)*

47. Duši, ki ne ve, od kod so te goreče misli poslane zoper nas:

*Iz njegovega [Leviatana] žrela švigajo plamenice.
(Job 41,11)*

Iz Izaija

48. Proti nečisti misli, ki mi pravi: »Lakota, žeja in vztrajen post me ne morejo niti oslabiti niti uničiti:

*Toda tvoje seme bo uničil z lakoto
in uničil bo tvoj ostanek. (Iz 14,30)*

49. Proti demonu, ki mi je v umu svetoval, da bi se moral oženiti in postati oče sinov in se tako ne upirati nečistim mislim z lakoto in žejo:

*Kajti bedak govori bedasto
in njegovo srce preiščuje prazne reči,
da bi počenjal brezpostavna dejanja
in lažno govoril o Gospodu,
da bi odgnal lačne duše
in žejne duše naredil prazne. (Iz 32,6)*

368

Iz Jeremija

50. Gospodu glede demonov nečistovanja, ki jemljejo izgovore iz Sve-tega pisma in iz izrekov, ki so zapisani v njem:

*Gospod, ki preizkušaš pravična dejanja
in vidiš obisti in srce,
naj vidim tvoje maščevanje nad njimi,
saj sem tebi zaupal svojo pravdo. (Jer 20,12)*

Iz Jeremijevih Žalostink

51. Gospodu glede nečistih misli, ki so vztrajale v meni:

*Glej, Gospod, na moje ponižanje,
kajti sovražnik se je pomnožil. (Žal 1,9)*

52. Gospodu glede demona, ki je ponoči naščuval proti moji duši gnusno misel in popačil vse poteze obraza:

Glej, Gospod, in uvidi, da sem osramočena. (Žal 1,11)

53. Proti duši, ki je zapadla v opolzka nočna videnja:

*Vzdigni se, raduj se ponoči ob začetku svoje straže;
izlij svoje srce kakor vodo pred Gospodovim obličjem.
(Žal 2,19)*

54. Gospodu glede demona nečistovanja, ki prek strasti poželenja v moj um vtiskuje videnje v opolzki podobi:

*Klical sem tvoje ime, Gospod,
iz najgloblje ječe.*

*Slišal si moj glas: »Ne skrivaj
svojega ušesa pred mojim klicem na pomoč!«
Približal si se, da bi mi pomagal,
rekel si: »Nikar se ne boj!« (Žal 3,55–57)*

Iz Daniela

55. Proti demonu nečistovanja, ki je, kadar so njegove misli prenehale, začel raziskovati telesne ude in se jih dotikati – tisti, ki jih je ta demon skušal, bodo razumeli, kaj pravim: tisti, ki se bojujejo z njim, naj ob napadu domala vso noč hodijo po celici in molijo, za malo časa naj sede zaspijo, nosijo naj raševnik ter se ogibajo hrani in pijači. Tisti, ki se tako bojujejo, naj razumejo, da bodo, ko z Božjo močjo premagajo tega demona, dosegli čistost in ne bodo omadeževani:

*In odpeljali te bodo od ljudi in tvoje prebivališče bo z divjimi
zvermi in hranili te bodo s travo kakor vola in prenočeval
boš pod roso neba in sedem časov bo šlo čez tebe, dokler ne
spoznaš, da Najvišji vlada kraljestvu ljudem in ga daje, ko-
mur hoče.⁴⁸*

369

Iz Evangelija po Mateju

56. Proti umu, ki je zaradi podob moških in žensk, ki so v njegovem mišljenju, pripravljen storiti greh:

*Kdor koli gleda žensko s pohoto, je v srcu že prešuštvoval
z njo. (Mt 5,28)*

57. Proti duši, ki jo skušajo gnile nečiste misli in noče bedeti in moliti:

Bedite in molíte, da ne pridete v skušnjava. (Mt 26,41)

Apostol: iz Pisma Korinčanom

58. Proti mislim, ki nas včasih peljejo na trge in nas drugič silijo, naj postopamo po trgih:

*Ne dajte se zavesti! Ne nečistniki ne malikovalci ne prešušt-
niki ne moške vlačuge ne tisti, ki spolno občujejo z moškimi,
ne tatovi ne lakomniki ne pijanci ne obrekljivci ne roparji
ne bodo dediči Božjega kraljestva. (1 Kor 6,9–10)*

59. Proti mislim, ki v naše srce zanesejo nečistovanje, na katerega Gospod gleda, kakor da bi bilo storjeno:

48 Dan 4,25 (Teod.). Navedek je iz Teodotionovega gr. prevoda Danielove knjige.

Tudi ne nečistujmo, kakor so nečistovali nekateri izmed njih in jih je padlo v enem dnevu triindvajset tisoč.
(1 Kor 10,8)

Iz Pisma Efežanom

60. Proti nečistim mislim, ki nas včasih predajo nočnim videnjem in drugič podnevi začnejo slikati videnje podob v našem umu:
Dobro namreč vedite tole: noben nečistovalec ali nečist človek ali lakomnež, kar je toliko kot malikovalec, nima dediščine v Kristusovem in Božjem kraljestvu. (Ef 5,5)

Iz Jakobovega pisma

370

61. Proti misli, ki meni, da skušnjave ljudem pošilja Bog:
Nihče, ki je preizkušan, naj ne govori: »Bog me skuša.« Boga namreč zlo ne more skušati in sam ne skuša nikogar. Vsakogar skuša njegovo lastno poželenje, ki ga vleče in zavaja.
(Jak 1,13–14)
62. Proti duši, ki ne ve, da zaradi želja/poželenj prihajajo od demonov nad njo vsakovrstne skušnjave:
Od kod med vami boji in od kod prepiri? Ali ne od tod: iz naslad, ki se vojskujejo v delih vašega telesa? (Jak 4,1)

Iz Petrovega pisma

63. Proti misli duše, ki ne prenese demonovega dotika, ki je nenadoma padel med stegna, se gibal spodaj med njimi in jih razplamenel:
Ljubi, ne čudite se požaru, ki prihaja nad vas, da vas preizkusi, kakor da bi se vam dogajalo kaj nenavadnega. Nasprotno, kolikor ste soudeleženi pri Kristusovem trpljenju, bodite veseli, da se boste veselili in radovali tudi, ko se bo razodelo njegovo veličastvo. (1 Pet 4,12–13)
64. Proti misli duše, ki podleže vznemirjenju in žalosti ter meni, da je edina, ki je tako hudo skušana:
Trezni bodite in budni! Vaš nasprotnik hudič hodi okrog kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl. Uprite se mu, trdni v veri. Saj veste, da prav takšno trpljenje prenašajo vaši bratje, ki so po svetu. (1 Pet 5,8–9)
65. Proti misli, ki mi je grozila in rekla: »Zaradi demonov boš trpel neizrekljivo zlo.« O njem nočem niti pisati, da ne bi zavrl gorečnosti

tistih, ki se bojujejo, in vrgel groze v tiste, ki so se prav zdaj odmaknili od sveta, in pohujšal neizkušениh, ki so v svetu. Kajti resnično sem videl demone delati neizrekljiva dela, reči, ki jih morda ni postavno izrekati za večino ljudi, kajti zgrabilo me je veliko čudenje nad potrpljenjem svetih angelov, da jih niso sežgali in uničili s plamenom neugasljivega ognja:

*Gospod namreč zna globoko pobožne rešiti iz preizkušnje,
krivične pa prihraniti za dan sodbe, da jih kaznuje.*

(2 Pet 2,9)

Blagoslovljen je Gospod Jezus Kristus,
naš Bog, ki nam je dal zmago
nad mislimi demona nečistovanja.

TRETJA KNJIGA: O lakomnosti

Iz Geneze

1. Proti demonu, ki mi je v mislih svetoval: »V sanjah bom zapeljal enega izmed tvojih sorodnikov ali enega izmed bogatašev, da ti pošlje zlato.«

Razpiram roke Bogu Najvišjemu, ki je ustvaril nebo in zemljo. Ne, niti vrvice ali jermena od sandale, prav ničesar od tega, kar je tvoje, ne bom vzel. (1 Mz 14,22–23)

372

2. Proti misli, ki mi kaže grenko uboštvo in zlo, ki izhaja iz njega, in mi govori, da na dan potrebe ne bom našel pomočnika:

Če bo Bog z menoj in me bo varoval na poti, po kateri hodim, če mi bo dajal kruha, da ga bom jedel, in obleko, da se bom oblačil, in če se bom srečno vrnil v očetovo hišo, bo Gospod moj Bog. Ta kamen pa, ki sem ga postavil za steber, bo Božja hiša. (1 Mz 28,20–22)

Iz Eksodusa

3. Proti lakomni misli, zaradi katere smo žalili svoje starše, ker nam niso dali ničesar od svoje lastnine:

Kdor žali svojega očeta ali mati, bo zagotovo umrl. (2 Mz 21,16)

4. Proti misli, ki nas zaradi ljubezni do denarja vodi tako, da z bremenom mnogih del stiskamo brata, ki je pred nedavnim postal učenec:

Tujca ne stiskaj, saj veste, kako je tujcu pri duši, ker ste bili sami tujci v egiptovski deželi. (2 Mz 23,9)

Iz Knjige Levitika

5. Proti lakomni misli, ki je zavrnila sočutje do brata, ki je prosil iz svoje potrebe, in nam svetovala, naj kopičimo samo zase:

Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. Jaz sem Gospod. (3 Mz 19,18)

6. Proti lakomni misli, ki nas zaradi časnega dobička spodbuja, da bratu preprečujemo brati Sveto pismo ali da bi se o čem poučil, in ki nas spodbuja, da ga ženemo v delo in garanje:

Nikar ne izkoriščajte drug drugega! Boj se Gospoda svojega Boga; kajti jaz sem Gospod, vaš Bog. (3 Mz 25,17)

7. Proti lakomni misli, ki zanemarja nekoga, ki je že dolgo bolan in ga hudo pesti revščina:

Če tvoj brat poleg tebe obuboža in se ne more več vzdrževati, ga podpiraj, kakor da bi bil tujec ali gostač, in bo mogel živeti poleg tebe! (3 Mz 25,35)

8. Proti misli, ki je od brata zahtevala več ročnega dela, kakor ga je zmožen:

Svojega brata ne tlači z delom. (3 Mz 25,46)

Iz Devteronomija

9. Proti misli, ki nam ni dovolila dati bratu v potrebi, ko si je hotel kaj izposoditi od nas:

Ne zapiraj roke pred svojim bratom, ki je v potrebi, temveč mu jo na široko odpiraj in mu rad posojaj, kolikor potrebuje. (5 Mz 15,7-8)

10. Proti misli, ki si prizadeva živež hraniti zase in od njega noče dati bratu:

*Prekleta bosta tvoj koš in tvoje nečke.
Preklet bo sad tvojega telesa in sad tvoje zemlje.
(5 Mz 28,17-18)*

Iz Sodnikov

11. Proti misli, ki bi raje povečala bogastvo kakor uboštvo:

Ali ni boljše Efrájimovo paberkovanje kakor Abiézerjeva trgatev? (Sod 8,2)

Iz Knjige kraljev

12. Proti misli duše, ki kaže usmiljenje do ubogih, vendar si takoj premisli in ji je žal denarja, ki je bil porabljen zanje:

»Vaše srce pa naj bo v celoti z Gospodom, našim Bogom, da boste ravnali po njegovih zakonih in se držali njegovih zapovedi kakor ta dan.« (1 Kr 8,61)

13. Proti duši, ki hoče doseči Jezusovo smrt in vendarle ohraniti nekaj bogastva ter pozablja, kako se je prerok Elizej, ko se je odpovedal svetlu, slekel/znebil vsega, kar je imel:

Ko je šel od ondod, je našel Šafátovega sina Elizeja, ko je oral.

Pred njim je bilo dvanajst parov volov in sam je bil pri dvanajstem. Ko je Elija šel mimo njega, je vrgel nanj svoj plašč. In zapustil je vole, stekel za Elijem in rekel: »Rad bi še poljubil očeta, potem grem za teboj.« Rekel mu je: »Pojdi, vrni se, kaj sem ti vendar storil?« In šel je od njega spet nazaj, vzel par volov in ju zaklal. Z volovskim jarmom je skuhal njuno meso in ga dal ljudem jesti. Potem je vstal, šel za Elijem in mu služil.
(1 Kr 19,19–21)

14. Proti duši, ki je skopuška glede denarja in glede vsega, kar si je nakopičila, in ni pripravljena ničesar porabiti za brate, ki pridejo:

In Elizej je rekel svojemu služabniku: »Pristavi veliki lonec in skuhaj juho preroškim sinovom.« (2 Kr 4,38)

374

15. Proti duši, ki je sprejela zlato, poslano za posel bratov, in hrepeni po tem, da bi ga porabila po svojih lastnih željah, pozablajoč na Gehazijevo gobavost – naj bralci premislijo, kako je prerok Elizej razkril, da je misel ljubezni do denarja prva izmed hudobnih strasti, kateri sledijo druge spremljajoče misli, iz katerih nastane dolga perioda misli, ki um zadržujejo pri zlih rečeh in ga delajo gobavega:

In Elizej mu je rekel: »Od kod prihajaš, Gehazi?« Rekel je: »Tvoj služabnik ni šel nikamor.« Tedaj mu je rekel: »Mar ni moje srce šlo s teboj, ko je nekdo stopil s svojega voza in ti šel naproti? In zdaj jemlješ srebro in jemlješ oblačila, oljčne nasade, vinograde, ovce, vole in moške in ženske sužnje. Namánove gobe naj se držijo tebe in tvojih potomcev na veke!« In odšel je od njega gobav kakor sneg. (2 Kr 5,25–27)

Iz Davida

16. Gospodu glede lakomne misli, ki mi je očitala takole: »Glej, odpovedal si se dediščini svojih staršev.«

Gospod je delež moje dediščine in moja čaša. (Ps 16[15],5)

17. Proti mislim, ki nas zasmehujejo, ker so nas starši zapustili in nam ne bodo poslali zlata za naše potrebe:

Kajti moj oče in moja mati sta me zapustila,

Toda Gospod me sprejema. (Ps 27[26],10)

18. Proti mislim, ki nam svetujejo: »Glej, tvoji bratje v svetu so bogati in zato jih vsi spoštujejo.«

Moja duša bo imela čast v Gospodu,

ponižni naj slišijo in se veselijo. (Ps 34[33],3)

19. Proti duši, ki ne razume, da bomo obsojeni s satanom, če ne bomo pravično upravljali z imetjem, ki nam ga je dal Gospod:

*Grešnik preži na pravičnega
in išče, da bi ga ubil.*

*Gospod pa ga ne bo prepustil njegovi roki,
ne bo ga obsodil, ko mu bodo sodili. (Ps 37[36],32–33)*

20. Proti duši, ki se oklepa sveta, ljubi časne reči ter si želi hiše in imetja svojih staršev:

*Poslušaj, hči, in glej, nagni svoje uho,
pozabi na svoje ljudstvo in hišo svojega očeta.*

Kajti kralj hrepeni po tvoji lepoti. (Ps 45[44],11–12)

21. Proti mislim, ki mislijo na bogastva in se ne zmenijo za njihovo hudo bolečino:

*Če premoženje raste,
nanj ne navezujte srca. (Ps 62[61],11)*

22. Proti mislim, ki nam kažejo sijajno hišo naših staršev in nam delajo našo malo celico zoprno v naših očeh:

*Raje sem zavrženec v Božji hiši,
kakor da bi prebival v šotorih grešnikov. (Ps 84[83],11)*

23. Proti misli, ki potrebuje denar pod pretvezo pridobljenega imetja in je svoje upanje odtrgala od Božje milosti:

*Bog ne odreka dobrin
tistim, ki hodijo v nedolžnosti. (Ps 84[83],12)*

24. Gospodu glede lakomne misli, ki vztraja v nas in naš um napeljuje bodisi na spomin na denar, ki smo se mu odpovedali, ali na trud, ki ga imamo, da bi si pridobili reči, ki jih zdaj ne moremo videti, ali na ohranitev in obvarovanje reči, ki jih zdaj imamo:

*Nagni moje srce k svojim pričevanjem
in ne k pohlepnosti. (Ps 119[118],36)*

25. Proti mislim ljubezni do denarja, ki slika v meni gostoljubnost, sili mojo dušo k izkoriščanju drugih ljudi in jo spodbuja, naj presoja zaradi časnih dobrin:

*Prevzetneži so nastavili zanko zame
in razpeli vrvi kot zanko za moje noge,
nastavili so mi zapreko blizu poti. (Ps 140[139],6)*

26. Proti lakomni misli, ki nam prerokuje, da bomo dolgo živeli v grenkem uboštvu:

Človek je kakor ničevost,

njegovi dnevi minejo kakor senca. (Ps 144[143],4)

Iz Salomonovih Pregovorov

27. Proti duši, ki zaradi strasti ljubezni do denarja komaj kaj daje za miloščino:

*Usmiljenje in vera naj te ne zapustita,
priveži si ju okrog vratu
in boš našel milostno naklonjenost.*

Prinašaj dobre reči pred Gospoda in ljudi. (Prg 3,3-4)

28. Proti lakomni misli, ki nas odvrča od udejanjanja dobrotljivosti in nam v izgovor ponuja uboštvo in telesno slabotnost:

*Ne odklanjaj dobrote ubogemu,
če je v tvoji moči, da jo izkažeš.*

*Ne reci: »Pojdi in pridi nazaj,
jutri ti bom dal.« (Prg 3,27-28)*

29. Proti lakomni misli, ki nas zaradi želje po bogastvu peha v ročno delo ponoči in podnevi ter nas tako oropa branja Svetega pisma in nam preprečuje, da bi obiskovali bolne in jim stregli:

*Bogastvo ne koristi na dan jeze,
pravičnost pa rešuje smrti. (Prg 11,4)*

30. Proti mislim, ki nas nadlegujejo, ker svoj denar porablamo preveč svobodno:

*Človekovo lastno bogastvo je odkupnina za njegovo življenje,
ubožcu pa ne grozi. (Prg 13,8)*

31. Proti misli, ki ima z zavrtjem sočutja raje denar kakor Božjo modrost:

*Potomstvo modrosti je vrednejše od zlata,
potomstvo razumnosti vrednejše od srebra. (Prg 16,16)*

32. Proti lakomni misli, ki išče počitek in slavo v obilju:

*Dobro ime je boljše kakor veliko bogastvo,
naklonjenost je boljša od srebra in zlata. (Prg 22,1)*

33. Proti umu, ki ga miloščina osvobaja lakomne misli, vendar se z žalostjo in godrnjanjem znova ujame vanje – to kaže na to, da duša ne razločuje strasti, ki jih povzročajo misli, niti ne spozna, da so okovi za naravo, ki je dovzetna za smisel in si prizadeva, da bi dosegla spoznanje Boga:

Bog ljubi veselega in velikodušnega človeka, vendar bo

dopolnil, kar manjka njegovim delom. (Prđ 2,8)⁴⁹

Iz Koheleta

34. Proti mislim, ki nas spominjajo na dom in lastnino ter na način življenja, ki je s tem povezan:

»Ničevost čez ničevost,« pravi Pridigar,

»ničevost čez ničevost, vse je ničevost!« (Prđ 1,2)

35. Proti lakomni misli, ki hoče zadržati tiste reči, ki so shranjene znotraj, in hoče zbirati dodatne reči od zunaj pod pretvezo krepčila za brate in pridobitev Svetega pisma:

Kdor ljubi denar, ne bo nasičen z njim, in kdo se je zadovoljil

z dobičkom v njegovem obilju? Tudi to je ničevost. (Prđ 5,9)

Iz Joba

36. Proti misli, ki nekomu naslika pred očmi izgubo bogastva oziroma imetja, ki je bilo za Joba veliko telesno krepčilo:

Gospod je dal in Gospod je vzел, kakor se zdi dobro

Gospodu! (Job 1,21)

Iz Izaija

37. Proti lakomni misli, ki nam svetuje, naj si naredimo zaloge hrane in obleke in naj jih ne damo bratom, ki jih potrebujejo:

Lomi svoj kruh lačnim

in pripelji uboge brezdomce v svojo hišo.

Če vidiš nagega, ga obleci,

in ne spreglej svojih sorodnikov. (Iz 58,7)

Iz Evangelija po Mateju

38. Proti duši, ki ni usmiljena, ko vidi bratovo uboštvo:

Blagor usmiljenim,

kajti usmiljenje bodo dosegli. (Mt 5,7)

39. Proti duši, ki hoče zaradi denarja ali imetja, ki ji je bilo odvzeto, začeti tožbo in ne spozna, da ne bo osvobodjena okovov misli, ki jih je povzročilo to, kar ji je bilo vzeto, če v ljubezni ne daruje tudi svojega plašča:⁵⁰

In če se hoče kdo pravdati s teboj in ti vzeti obleko, mu pusti

še plašč. (Mt 5,40)

49 Tega dodatka ni v MT.

50 Prim. O mislih 32.

40. Proti misli, ki nam je preprečila, da bi kaj posodili bratu, pod pretvezo, da nam ne more vrniti:

Če te kdo prosi, mu daj, in če si hoče kaj sposoditi od tebe, mu ne pokaži hrbta. (Mt 5,42)

41. Proti notranjim mislim, ki si hočejo pridobiti imetje in použiti um s skrbjo zaradi njega:

Ne nabirajte si zakladov na zemlji, kjer uničujeta molj in rja in kjer tatovi vlamljajo in kradejo. (Mt 6,19)

42. Proti demonu, ki nam govori: »Imetje, če si ga kdo pridobi, lahko služi Gospodu.«

Nihče ne more služiti dvema gospodarjema: ali bo enega sovražil in drugega ljubil, ali pa se bo enega držal in drugega zaničeval. Ne morete služiti Bogu in bogastvu. (Mt 6,24)

43. Proti duši, ki v času stiske hoče, da drugi izpolnijo njeno potrebo, vendar noče okrepčati tistih, ki so preizkušani ali v potrebi:

Tako torej vse, kar hočete, da bi ljudje storili vam, tudi vi storite njim! To je namreč postava in preroki. (Mt 7,12)

Iz Evangelija po Marku

44. Proti misli, ki nam ni dovolila, da bi svoje bogastvo delili, ko nam je prišla na misel plemenita priložnost:

Kako težko bodo tisti, ki imajo premoženje, prišli v Božje kraljestvo! (Mr 10,23)

Apostol: Iz Pisma Rimljanom

45. Proti⁵¹ umu, ki udejanja dela pravičnosti, čeprav je bila v njem naslikana podoba prevare, godrnjanja in čemernih obrazov, reči, ki so tuje ljubezni do udejanjanja zapovedi, in zato noče, da bi ga takšne strasti nadlegovale zaradi svetega spoznanja, ki se poraja v umu, ko se sleče umazanih strasti:

Kdor izkazuje usmiljenje, naj to dela z veseljem. Ljubezen naj bo brez hinavščine. (Rim 12,8–9)

Iz Drugega pisma Korinčanom

46. Proti lakomni misli, ki je imenovala blagoslovljene naše telesne brate in sorodnike, ki so v svetu, ker imajo vidno bogastvo:

⁵¹ Tu je bržkone v gr. *prós*, se pravi, da bi bilo treba prevesti takole: »Umu, ki udejanja dela pravičnosti ...«

Kar se namreč vidi, je začasno, kar pa se ne vidi, je večno.

(2 Kor 4,18)

47. Proti misli, ki je varčna s tem, kar daje ubogim – kajti dajanje miloščine um osvobaja misli, medtem ko obžalovanje tega, kar je kdo dal, priklepa um na misli, ki ga ovirajo, in to poškoduje njegovo zmožnost, da bi prejel spoznanje Boga:

To pa rečem: kdor varčno seje, bo tudi varčno žet, kdor pa obilno seje, bo tudi obilno žet. (2 Kor 9,6)

Iz Pisma Efežanom

48. Proti mislim ljubezni do denarja, ki skvarijo ljubeznivost do bratov:

Bodite drug do drugega dobrosrčni in usmiljeni ter drug drugemu odpuščajte, kakor je tudi vam Bog milostno odpustil v Kristusu. (Ef 4,32)

379

Iz Pisma Filipljanom

49. Proti misli, ki si prizadeva nakopičiti imetje samo zase:

Naj nobeden ne gleda samo nase, temveč tudi na druge.

(Flp 2,4)

50. Proti misli, ki nam predstavlja prednosti imetja in nam prikazuje preteklo bogastvo, ki bi moglo podpirati veliko bratov:

Toda kar je bilo zame dobiček, to sem zaradi Kristusa začel imeti za izgubo. Še več, za izgubo imam vse zaradi vzvišenosti spoznanja Kristusa Jezusa, mojega Gospoda. Zaradi njega sem zavrgel vse in imam vse za smeti, da bi bil Kristus moj dobiček.

(Flp 3,7-8)

Iz Pisma Kološanom

51. Proti mislim, ki nas hočejo spraviti s pohlepom in ne vidijo malikovanja, ki se poraja iz njega:

Zato omrtvite v sebi to, kar teži k zemlji: nečistovanje, nečistost, strastnost, hudobno poželenje in slo po čim večjem imetju, ki je toliko kot malikovanje. Zaradi tega prihaja Božja jeza na sinove nepokorščine.

(Kol 3,5-6)

Iz Pisma Hebrejcem

52. Proti mislim, ki si prizadevajo, da bi zbrale za našo potrebo več, kot potrebujemo, in si želijo pridobiti bogastvo:

*Naj vam načina življenja ne določa sla po denarju. Zado-
voljni bodite s tem, kar imate, ker je Gospod sam rekel: »Ni-
kakor te ne bom pustil samega, nikakor te ne bom zapustil.«*

(Heb 13,5)

Iz Prvega pisma Timoteju

53. Proti misli, ki si prizadeva za več kakor hrano in obleko in se ne spominja, da je vstopila v svet gola in da ga bo gola tudi zapustila:

*Ničesar namreč nismo prinesli na svet, zato tudi ne moremo
ničesar odnesti. Bodimo torej zadovoljni s tem, da imamo
živež in obleko. (1 Tim 6,7-8)*

54. Proti lakomni misli, ki govori, da se nič zlega ne prime ljubezni do denarja, temveč veliko krepčilo za brate in tujce:

*Korenina vsega zla je namreč pohlep po denarju. Po tem so
nekateri hlepeli in tako zablodili proč od vere, s tem pa sami
sebi zadali veliko bolečin. (1 Tim 6,10)*

Iz Drugega pisma Timoteju

55. Proti misli, ki si pod pretvezo, da bo dobiček izpolnil njeno potrebo, prizadeva zaplesti se v svetna opravila:

*Nihče, ki služi vojsko, se ne zapleta v vsakdanje opravke, da
bi le bil po volji tistemu, ki ga je vzel za vojaka. Tekmovalec
ne dobi venca, če ne tekmuje po pravilih.*

(2 Tim 2,4-5)

Iz Petrovega pisma

56. Proti misli, ki s tesnobo služi v poslovnih opravilih pod pretvezo, da je denar pošel in ga ni nič več ostalo in da ga ni mogoče znova dobiti:

*Če je kdo v kakšni službi, naj jo opravlja z močjo, ki jo daje
Bog. Le da bo po Jezusu Kristusu v vsem slavljen Bog.*

(1 Pet 4,11)

Iz Janezovega pisma

57. Proti lakomni misli, ki ni hotela dati miloščine bratom pod pretvezo, da »niso v potrebi«, in se tako v dejanju odpovedala Božji ljubezni:

Kako more Božja ljubezen ostati v človeku, ki ima premoženje tega sveta in vidi, da je brat v pomanjkanju, a mu ne pomaga? (1 Jn 3,17)

58. Proti misli, ki nas pripravi do tega, da z besedo priznavamo, da ljubimo brate, vendar se jim v dejanju odpovemo zaradi ljubezni do denarja:

Otroci, ne ljubimo z besedo, tudi ne z jezikom, ampak v dejanju in resnici. (1 Jn 3,18)

Blagoslovljen je naš Gospod Bog in Odrešenik Jezus Kristus,
ki nam je dal zmago nad demonom ljubezni do denarja,
tako da ga lahko premagamo! Amen.

ČETRТА KNJIGA: Glede misli demona žalosti

Iz Eksodusa

1. Proti duši, ki zaradi žalosti, ki pride nadnjo, misli, da Bog ni slišal njenega vzdihovanja:

Izraelovi otroci pa so vzdihovali zaradi tlake. Vpili so in njihov klic se je zaradi njihove tlake vzdigoval k Bogu. In Bog je slišal njihova vzdihovanja. (2 Mz 2,23–24)

382

2. Proti mislim, ki menijo, da Gospod ne vidi naše stiske, ki prihaja od demonov:

In Gospod je rekel Mojzesu: »Zagotovo sem videl stisko svojega ljudstva, ki je v Egiptu, in slišal, kako vpije zaradi prijanjačev; kajti poznam njegove tegobe. Zato sem stopil dol, da ga rešim iz rok Egipčanov.« (2 Mz 3,7–8)

3. Proti duši, ki ne uvidi, da se skušnjava hitro pomnoži, ko začne duhovno preiskovati žive Božje besede in biti prizadevna glede Božjih zapovedi:

Mojzes se je obrnil h Gospodu in rekel: »Gospod, zakaj si prizadel to ljudstvo? Zakaj si me poslal? Kajti odkar sem prišel k faraonu, da bi govoril v tvojem imenu, je to ljudstvo udaril, ti pa nikakor nisi rešil svojega ljudstva.« (2 Mz 5,22–23)

4. Proti mislim, ki ne pričakujejo pomoči od Boga in ki dušo potrejo z žalostjo:

Reci Izraelovim sinovom: »Jaz sem Gospod in izpeljem vas izpod tlake Egipčanov, rešim vas iz njihove sužnosti in vas osvobodim z iztegnjeno roko in z veliko sodbo. Vzajem vas za svoje ljudstvo in bom vaš Bog.« (2 Mz 6,6–7)

5. Proti duši, ki ni prepričana, da tisti, ki so se šele pred nedavnim odpovedali svetu, ne bodo padli v roke podlim demonom in se ne bodo bojevali proti odkritim napadom z videnji in zaznavanji, ampak bi jih demonske grozote pripravile do tega, da bi se vrnili v svet:⁵²

52 Prim. *Življenje sv. Antona*, v: *Izviri menišтва*, Celje: Celjska Mohorjeva družba,

Ko je faraon odpustil ljudstvo, jih Bog ni peljal po poti dežele Filistejcev, čeprav je bila blizu. Bog je namreč rekel: »Da bi se ljudstvo morda ne skesalo, ko bi videlo vojsko, in se ne bi vrnilo v Egipt!« (2 Mz 13,17)

6. Proti mislim, ki nam govorijo: »Demoni ne vedo, da se Bog bojuje za nas.«

Egipčani so rekli: »Bežimo pred Izraelom, kajti Gospod se bojuje zanje proti Egipčanom!« (2 Mz 14,25)

7. Proti duši, ki ne ve, zakaj demoni spletkarijo zoper nas:

Sovražnik je dejal: »Zasledujem, dohitim; razdelim si plen, z njim se nasiti moja duša; uničim s svojim mečem, moja roka vlada.« (2 Mz 15,9)

8. Gospodu glede misli, ki nas strašijo, govoreč: »Ponoči bodo prišli demoni in te napadli.«

Naj jih zajameta groza in trepet.

Naj pred veličino tvoje roke postanejo kot kamen,

dokler tvoje ljudstvo, Gospod, ne gre mimo,

dokler ne gre mimo ljudstvo, ki si ga pridobil. (2 Mz 15,16)

9. Proti mislim groze, ki pridejo nad nas, ker angel, ki nam pomaga, ni viden:

S skrivno roko se Gospod vojskuje zoper Amáleka iz roda v rod.« (2 Mz 17,16)

10. Proti duši, ki se boji, kakor da je Božji angeli ne bi varovali:

Glej, angela pošljem pred tvojim obličjem, da te obvaruje na poti in te pripelje v deželo, ki sem ti jo pripravil.

(2 Mz 23,20)

Iz Levitika

11. Proti duši, ki je užaloščena zaradi nočnega hrupa in zaradi groze domneva, da bo vedno ostala pretresena:

Dal bom mir v deželi ... in podili boste sovražnike in padali bodo pred vami v klanju. (3 Mz 26,6-7)

2011, str. 25. Anton na podlagi svoje izkušnje ugotavlja, da demoni najprej napadajo z mislimi, šele pozneje, na višji stopnji, pa z videnji in tudi s fizičnimi napadi.

Iz Devteronomija

12. Proti človeškim mislim, ki nam govorijo: »Nič ti ne koristi, da se bojuješ proti demonom.«

Rekel sem vam: »Naj vas ne bo strah in ne bojte se jih. Gospod, vaš Bog, ki hodi pred vami, se bo bojeval za vas.«

(5 Mz 1,29–30)

13. Proti duši, ki jo je prestrašil glas demona, ki je nenadoma zasikal v zraku:

Začni jo osvajati in spusti se z njim v boj! Ta dan začnem pošiljati nad ljudstva pod vsem nebom strah in grozo pred teboj; ko bodo slišali govoriti o tebi, se bodo tresli in trepetali pred teboj. (5 Mz 2,24–25)

384

14. Proti človeškim mislim, ki jih prestraši videnje demona, čigar oči se bliskajo kot ogenj:

Naj vas ne bo strah in ne bojte se jih. Gospod, vaš Bog, ki hodi pred vami, se bo bojeval za vas. (5 Mz 1,29–30)

15. Gospodu glede duše, ki se ni vznemirila, ko so demoni nenadoma napadli telo s hruščem in z ropotom:

Gospod, Gospod, ti si začel kazati svojemu služabniku svojo veličino in svojo močno roko. Kateri bog je v nebesih ali na zemlji, ki bi opravljal taka dela in taka mogočna dejanja kakor ti? (5 Mz 3,24)

16. Proti duši, ki so jo vznemirili in prestrašili demoni, ki so se ji prikazali, in ki meni, da jo je Gospod zapustil:

Kajti Gospod, tvoj Bog, te ne bo zapustil, ne bo te pokončal in ne bo pozabil na zavezo z očeti, ki jim jo je prisegel.

(5 Mz 4,31)

17. Proti duši, ki hoče vedeti razloge za te preizkušnje:

... Da bi te poniževal in preizkušal in ti na koncu tvojih dni izkazoval dobrote. (5 Mz 8,16)

18. Proti človeškim mislim, ki jih je prestrašilo videnja demona, ki prihaja nad nas ponoči, zvit kakor kače na hrbtu ali boku nekoga:

Naj vam ne upade srce; ne bojte se in ne plašite se in naj vas ne bo strah pred njimi! Kajti Gospod, vaš Bog, hodi z vami in med vami, in se bojuje z vami proti vašim sovražnikom, da vas reši. (5 Mz 20,3–4)

19(a). Proti duši, ki so jo užalostili in prestrašili demoni, ki nenadoma pridejo nad njo ponoči:

Bodite močni in pogumni, ne bojte se in ne trepetajte pred njimi! Kajti Gospod, tvoj Bog, hodi z vami in med vami in vas ne bo zapustil. (5 Mz 31,6)

Iz Jozueta, Nunovega sina

19(b). Proti duši, ki hoče z umikom od sveta postati močnejša v Božjem strahu, vendar ji strah, ki prihaja od demonov, to preprečuje:

Bodi močan in pogumen, ne boj se in ne plaši. Kajti Gospod, tvoj Bog, je s teboj, kjer koli boš hodil. (Joz 1,9)

20. Proti mislim, ki se obotavljajo, da bi začele z življenjem v strahu Božjem zaradi strahu pred strašljivimi videnji in ognjenimi plamenicami, ki letijo skozi zrak:

Ne bojte se jih in se ne plašite, ... kajti tako bo Gospod storil vsem vašim sovražnikom, proti katerim se boste vojskovali.
(Joz 10,25)

385

Iz Sodnikov

21. Proti duši, ki zapade v žalost in jo zato strašijo nočna videnja:

*Prebudi, prebudi se, Debóra,
prebudi, prebudi se, pesem zapoj!
Vstani, Barák, pripelji svoje ujetnike,
sin Abinóamov!* (Sod 5,12)

Iz Samuela

22. Proti duši, ki ne ve, da melodija, ki spremlja psalme, spreminja telesno stanje in odžene demona, ki se je dotakne na hrbtu, zmrazi njene mišice in tlači vse njene ude:⁵³

In zgodilo se je, da ko je bil hudobni duh na Savlu, je David vzel citre in igral s svojo roko in Savlu je odleglo in mu je bilo bolje in hudobni duh se je umaknil od njega.

(1 Sam 16,23)

23. Proti demonu, ki se prikaže z mečem v roki – mi bi morali sovražno odgovoriti z izrekom, kakor je odgovoril naš blaženi oče Makarij, ko ga je videl z mečem v roki, da bi ga napadel, medtem ko je potoval, da bi videl raj, ki sta ga naredila Janes in Jambrés:⁵⁴

53 Prim. Atanazij, Pismo Marcelinu 28.

54 O Janesu in Jambrésu prim. 2 Tim 3,8: »Kakor sta se Janes in Jambrés uprla Mojzesu, tako se tudi ti upirajo resnici. Njihov um je pokvarjen in njihova vera

Ti prihajaš k meni z mečem in s sulico in s ščitom, jaz pa prihajam k tebi v imenu Gospoda Boga nad vojskami.

(1 Sam 17,45)

24. Proti demonom, ki delajo trušč v zraku in potem naredijo, da poslušamo njihove glasove:

»Gospod ne rešuje z mečem in sulico, kajti boj je Gospodov, in dal vas bo nam v roke.« (1 Sam 17,47)

25. Proti demonu, ki mi grozi s prekletstvi in govori: »Naredil te bom za predmet posmeha in graje med vsemi samotarji, ker si preiskoval in dajal spoznati vsakršne nečistih misli.«

Dovolj! Naj se grbavec ne baha kakor tisti, ki je vzravnal!

(1 Kr 20[21],11)

386

Iz Knjige kraljev

26. Proti duši, ki jo prestraši demon, ki se nenadoma prikaže v zraku:

Ne boj se! Kajti teh, ki so z nami, je več kakor tistih, ki so z njimi. (2 Kr 6,16)

27. Proti duši, ki ne verjame, da je zrak poln svetih angelov, ki nam pomagajo in demonom niso vidni:

Elizej je molil in rekel: »GOSPOD, odpri oči služabnika in daj, da bo videl!« In Gospod je odprl njegove oči in je videl. In glej, gora je bila polna konj in ognjenih voz okrog Elizeja.

(2 Kr 6,17)

Iz Davida

28. Proti misli, ki me vrže v strah in trepet pod pretvezo, da prihajajo demoni, da bi se bojevali proti meni:

Ta, ki prebiva v nebesih, se jim smeje,

Gospod se jim posmehuje.

Potem jim spregovori v svoji jezi,

v svojem srdu jih prestraši. (Ps 2,4–5)

nezanesljiva.« Judovsko izročilo ti imeni pripisuje egiptovskima magoma, ki sta nasprotovala Mojzesu (Prim. 2 Mz 7,11–12.22). Gl. tudi *Zgodbe za Lavza*, 18, kjer Paladij pripoveduje o Makariju Aleksandrijskem, ki je hotel videti njuno grobnico, ki naj bi bila na nekem vrtu oziroma v oazi sredi puščave.

Makarij: tu je mišljen Makarij Aleksandrinski. O tem gl. A. Guillaumont, »Le problème des deux Macaire dans les *Apophthegmata Patrum*«, v: *Irénikon* 47 (1974), str. 41–59.

Evagrijev omenja demona z mečem v roki tudi v *Poglavjih o molitvi* 92.

29. Gospodu glede neurejenih in umazanih videnj, ki se nam prikazujejo ponoči:

*Izkaži mi milost, Gospod, ker sem onemogel,
ozdravi me, Gospod, ker so moje kosti potrte.
Tudi moja duša je silno potrta;
a ti, Gospod, doklej?
Vrni se, Gospod, reši mojo dušo,
reši me zaradi svojega usmiljenja. (Ps 6,3-5)*

30. Proti mislim, ki nam svetujejo, naj bežimo pred demonskim zlom in jim pogumno ne nasprotujemo v boju:

*V Gospoda sem postavil svoje upanje, kako morete reči moji duši:
»Beži v gore kakor vrabec?« (Ps 11[10],1)*

31. Gospodu glede pričakovanja, da bodo demoni prišli nad nas ponoči:

*Vstani, Gospod, onemogoči jih in jih strmoglavi.
Reši mojo dušo pred brezbožnim, tvoj meč pred sovražniki
tvoje roke. (Ps 17[16],13)*

32. Proti duši, ki so jo vznemirili hrupni glasovi in trušč demonov:

*Ti na vozove, oni na konje,
mi pa se zanašamo na ime Gospoda, našega Boga.
Oni klecnejo in padejo,
mi pa vstanemo in se obdržimo. (Ps 20[19],8-9)*

33. Proti demonom, ki se ponoči dotikajo naših teles in kakor škorpionji pikajo naše ude:

*Gospod je moja luč in moja rešitev,
koga bi se moral bati?
Gospod je zaščitnik mojega življenja,
pred kom bi moral trepetati? (Ps 27[26],1)*

34. Proti demonom, ki se nam nenadoma prikažejo iz zraka kakor Etiopijcem:⁵⁵

*Tudi če se tabor vojske utabori proti meni,
se moje srce ne boji;
tudi če proti meni izbruhne vojna,
jaz pri tem zaupam. (Ps 27[26],3)*

35. Gospodu glede demona žalosti, ki se mi je približal, ne da bi vzbudil kako poželenje, temveč popolnoma deluje samo v glavi in hrbtu,

55 Sir. beseda db. pomeni »Indijcem«.

in ki z mislimi vpelje žalost, potem pa niti več ne napada z mislimi, ampak vrže dušo v veliko in nepotrebno stisko:

*Ti si moje zavetje pred nesrečo, ki me obdaja,
moja radost, da me rešiš pred tistimi, ki me obkrožajo.*

(Ps 31[32],7)

36. Gospodu glede demonov, ki padejo na kožo telesa in vtiskajo vanjo pekoča znamenja, kakor bi bila od ognja, in delajo vidne brazgotine/znamenja, kakor bi bila narejena z rožiči⁵⁶ – to so reči, ki sem jih velikokrat videl s svojimi lastnimi očmi in nad katerimi sem se čudil:⁵⁷

*Pravdaj se z njimi, Gospod, ki se pravdajo z mano,
vojskuj se zoper tiste, ki se vojskujejo zoper mene.*

Primi za ščit in oklep,

vzdigni se, da mi pomagaš.

Zavihti meč

in ustavi moje preganjalce.

Reci moji duši:

»Jaz sem tvoja rešitev.« (Ps 33[35],1-3)

37. Gospodu glede demona žalosti, ki spremeni um in vpliva nanj z eno samo mislijo, ki je polna hude potrnosti – to je znamenje velike norosti:

Reši mojo dušo pred njihovo zlobo,

mojo edino pred levi. (Ps 35[34],17)

38. Proti misli, ki mi grozi in govori: »Glej, ponoči bodo prišli demoni z meči v rokah.«

Naj njihov meč pride v njihova srca,

njihovi loki naj se zlomijo. (Ps 37[36],15)

39. Proti misli, ki mi prerokuje o bičanju, ki prihaja od demonov: Kajti pripravljen sem za bičanje

in moja bolečina je vedno z mano. (Ps 38[37],18)

40. Proti duši, ki v času žalosti hoče najti v molitvi duhovne besede:

Ne zapusti me, o Gospod,

moj Bog, ne bodi daleč od mene.

Približaj se mi in mi pomagaj,

Gospod moje rešitve. (Ps 38[37],22-23)

41. Gospodu glede demonov, ki žgejo telesne kite:

56 Steklana priprava za puščanje krvi (gl. sskj).

57 Gl. koptske fragmente *Zgodbe za Lavza* o Evagrijevem življenju. Prim. Bunge/ de Vogüé.

*Odvрни od mene svoja bičanja,
zaradi sile tvoje roke ginem. (Ps 39,11)*

42. Proti duši, ki razglablja o žalostni misli, ki nam je pred očmi naslikala starost našega očeta, slabotnost naše matere in žalost naših sorodnikov, ki niso potolaženi:

*Njegove besede so gladkejšje od olja,
a so sulice. (Ps 55[54],22)*

43. Gospodu glede demonov, ki mi v umu grozijo z norostjo in duševno boleznijo v sramoto meni in tistim, ki s samotarskim življenjem iščejo Gospoda:

*Naj ne bodo osramočeni zaradi mene, kateri upajo vate,
o Gospod nad vojskami.*

*Naj ne bodo zasramovani zaradi mene, kateri te iščejo,
o Izraelov Bog. (Ps 69[68],7)*

44. Proti duši, ki ne razume, kaj voditelji govorijo demonom o tistih, ki so »zapuščeni od Gospoda«:

*Kajti moji sovražniki govorijo o meni,
tisti, ki prežijo na moje življenje, se skupaj posvetujejo
in pravijo: »Bog ga je zapustil,
zasledujte in zgrabite ga, saj ni rešitelja.« (Ps 71[70],10–11)*

45. Gospodu glede kač, ki se prikazujejo, kakor da letijo po zraku in prihajajo iz zidov – reči moramo, da je stari Egipčan, blaženi Makarij, odprl usta in rekel:

Ne izročaj zverem duše, ki se ti zaupa. (Ps 74[73],19)

46. Proti duši, ki ni prepričana, da umazani demoni govorijo o nas drug z drugim:

*Pravijo: »Pridite, iztrebimo jih iz naroda,
da se Izraelovo ime ne bo več spominjalo!« (Ps 83[82],5)*

47. Proti demonom, ki polagoma začnejo posnemati opolzke podobe in se prikazujejo iz zraka – odgovoriti moramo z izrekom, kakor je tudi pravični blaženi Anton odgovoril in rekel:⁵⁸

*Gospod je moj pomočnik,
in jaz bom gledal na tiste, ki me sovražijo. (Ps 118[117],7)*

48. Proti demonu, ki prasne v plamen kakor ogenj in se potem znova razblini v dim:

Zanka se je pretrgala

⁵⁸ Gl. Življenje sv. Antona.

*in mi smo se rešili.
Naša pomoč je v imenu Gospodovem,
ki je naredil nebo in zemljo. (Ps 124[123],7-8)*

49. Gospodu glede demona, ki grozi, da me bo sežgal s plamenečim ognjem:

*Žareče oglje dežuje nanje
in strmoglaviš jih v ogenj,
v mukah ne bodo vzdržali. (Ps 140[139],11)*

Iz Salomonovih Pregovorov

50. Proti misli, ki mi govori: »Pot, ki vodi do spoznanja Jezusa Kristusa, je polna velikih nevarnosti in mnogih stisk.«

*Boječnež se izgovarja in pravi: »Lev je zunaj
in pobija po ulicah.« (Prg 22,13)*

390

Iz Joba

51. Proti duši, ki ne ve, da se satan brez Božjega ukaza ne more približati niti živini:

*Blagoslavljaš delo njegovih rok in pomnožil si njegovo živino
v deželi. Toda samo iztegni svojo roko in se dotakni vsega,
kar ima, resnično, v obraz te bo preklinjal!
(Job 1,10-11)*

52. Proti duši, ki ne razume, da satan po preizkušnjah, ki jih ima v mislih, prosi Boga, da bi dobil gospostvo nad telesom:

*Satan je odgovoril Gospodu in rekel: »Kožo za kožo! Za svoje
življenje da človek vse, kar ima. Samo iztegni svojo roko
in se dotakni njegovih kosti in mesa, resnično, v obraz te bo
preklinjal!« (Job 2,4-5)*

53. Proti mislim, ki nas strašijo, s tem ko nam prerokujejo in govorijo: »Glej, ponoči bodo prišli demoni kakor zvezde in se prikazali v celici in ožgali tvoje oči in obraz« – koristno je, da ob takšni skušnjavi pokleknemo, vztrajamo v molitvi, obrnemo proč svoj obraz in ne gledamo, ko nas skušajo vznemiriti:

*Naj otemnijo zvezde tiste noči,
naj ostane temna in naj ne pride do svetlobe,
naj ne vidi vziti jutranje zvezde. (Job 3,9)*

54. Proti misli, ki mi prerokuje in govori: »Demoni te bodo usmrtili.«
Ko človek umre, ali bo oživel,

ko je dopolnil dneve svojega življenja? (Job 14,14)

Iz Miheja

55. Proti zlemu duhu, ki nasprotuje moji duši, mi očita in prikazuje pretekle grehe ter skuša vanjo vreči žalost:

Ne veséli se, moja sovražnica, nad menoj!

Če sem padel, spet vstanem,

če sedim v temi,

je Gospod moja luč. (Mih 7,8)

Iz Nahuma

56. Proti duši, ki se pogumno ne upre demonu, ki pride nenadoma med molitvijo, pristane na ramenih in vratu, praska po ušesih in udarja po nosu:

Gospod je dober tistim,

ki ga čakajo ob dnevu stiske

in pozna tiste, ki se zatekajo k njemu. (Nah 1,7)

Iz Zaharija

57. Proti duši, ki se hoče naučiti, kaj se bo zgodilo z demoni ob dnevu sodbe in kakšni muki bodo predani – glede te muke je prerok mistično prerokoval in rekel:

To pa bo nadloga, s katero bo Gospod udaril vsa ljudstva,

ki so se bojevala proti Jeruzalemu: segnili jim bo meso, ko

bodo še stali na nogah, strohnele jim bodo oči v očesnih ja-

micah in posušil se jim bo jezik v ustih. (Zah 14,12)

Iz Izaija

58. Proti demonu, ki nenadoma izbruha ogenj in straši s kričečimi zvoki – ker dušo vrže v otopelost, ji ne smemo pustiti, da zapade v grozo, ampak je treba reči, kar je proti njim rekel tudi naš sveti oče Makarij:

Spoznajte, narodi, in bodite poraženi,

prisluhnite, vse do konca zemlje:

postali ste močni in bodite poraženi.

Čeprav ste znova postali močni, bodite znova poraženi.

In kakršen načrt že naredite, ga bo Bog uničil

In kakršno že izgovorite besedo, ne bo uspela,

kajti z nami je Bog. (Iz 8,9–10)

59. Proti mislim, ki prihajajo k nam zaradi šibkosti, ki jo v nas povzročijo demoni:

*Ne upiram se
in ne ugovarjam.
Svoj hrbet sem nastavljal bičem,
svoje lice udarcem.
Svojega obraza nisem skrival
pred sramotnimi pljunki.*

Toda Gospod Bog mi je bil pomočnik. (Iz 50,5-7)

60. Proti misli, ki dušo užalosti zaradi prezira, ki ga je deležna, ko jo prijatelji in sorodniki grajajo, da jim ni delila od svojega bogastva, in zato od njih ne prejme nobene tolažbe:

*Ne bojte se sramotenja ljudi,
ne plašite se njihovega prezira. (Iz 51,7)*

61. Proti duši, ki ne razume, da prazne misli znotraj porajajo strah in trepet in zatemnijo sveto luč, ki jo daje umu zaupanje:

*Ogibaj se krivice in ne boš se bala,
In trepetanje se ti ne bo več približalo. (Iz 54,14)*

Iz Jeremija

62. Proti duši, ki so jo prestrašili bliski, ki se utrnejo na zidovih:

*Nikar se jih ne boj,
saj sem jaz s teboj, da te rešim,
govori Gospod. (Jer 1,8)*

63. Gospodu glede žalostnih misli, ki peljejo um v brezno, napolnjeno z mrtvimi, in ki v srce vtisnejo gnusna videnja – to je znamenje, da je duša padla v nevarnost:

*Zakaj so tisti, ki me žalostijo, močnejši od mene?
Moja rana je globoka,
od kod bom prejel ozdravitev?
Postal si mi kakor varljiva voda,
na katero se ni mogoče zanesti. (Jer 15,18)*

64. Gospodu glede demonov, ki nam v umu govorijo: »Kmalu se boš s svojim načinom življenja osramotil.«

*Osramočeni naj bodo moji preganjalci,
jaz pa naj ne bom osramočen.
Oni naj bodo preplašeni,*

*jaz pa naj ne bom preplašen.
Pripelji nadnje dan zla,
z dvojnimi uničenjem jih zlomi!* (Jer 17,18)

Iz Ezekiela

65. Proti duši, ki je prestrašena zaradi napadov demonov, ki se zgodijo prek dotikanja:

*Ne boj se jih in pred njihovim obličjem se ne zbegaj, kajti
uporna hiša so.* (Ezk 3,9)

Iz Evangelija po Mateju

66. Proti duši, ki ni prepričana, da demoni nimajo moči niti nad svinjami, čeprav se bahajo: »Mi gospodujemo nad ljudmi in smo jih zaslužnili skladno s svojo voljo.«

*Daleč od njiju pa se je pasla velika čreda svinj. Demoni so
ga prosili: »Če nas hočeš izgnati, nas pošlji v čredo svinj!« In
rekel jim je: »Pojdite!«* (Mt 8,30–32)

Iz Evangelija po Janezu

67. Proti duši, ki ne razume, da slabotnost vere prinese v srce strah in trepet:

*Vaše srce naj se ne vznemirja. Verujete v Boga, tudi vame
verujte.* (Jn 14,1)

Iz Apostolskih del

68. Proti duši, ki je žalostna, ker je pretrpela zasramovanje zaradi Gospodovega imena:

*Ko so zapustili véliki zbor, so se veselili, da so bili vredni
trpeti zasramovanje zaradi Imena.* (Apd 5,41)

Iz Pisma Rimljanom:

69. Glede trpljenja, ki prihaja iz skušnjav:

*Pa ne samo to, ampak se celo ponašamo s stiskami, saj
vemo, da stiska rodi potrpljenje, potrpljenje preizkušenoost,
preizkušenoost upanje. Upanje pa ne osramoti, ker je Božja
ljubezen izlita v naša srca po Svetem Duhu, ki nam je bil
dan.* (Rim 5,3–5)

70. Proti misli, ki mi prerokuje huda trpljenja, ki prihajajo iz skušnjav:

Mislil namreč, da se trpljenje sedanjega časa ne dá primer-

jati s slavo, ki se bo razodela v nas. (Rim 8,18)

Iz Prvega pisma Korinčanom

71. Proti misli duše, ki meni, da je preizkušana čez svoje moči:
Bog pa je zvest in ne bo dopustil, da bi bili preizkušani čez svoje moči, ampak bo ob preizkušnji tudi omogočil izhod iz nje, da jo boste mogli prestati. (1 Kor 10,13)

Iz Drugega pisma Korinčanom

72. Proti duši glede neopisljive skušnjave, ki je ne želim razkriti v besedah zaradi tistih ljudi, ki se bodisi zavoljo zlobe ali iz nevednosti posmehujejo s preišljenimi in nepreišljenimi besedami in ki menijo, da demoni ne nadlegujejo samotarjev odkrito – to so tisti, ki nimajo nobene izkušnje vojne s tistimi demoni, ki so prek prošnje k Bogu dobili oblast, da nas preizkušajo:

Da, sami v sebi smo sprejeli smrtno obsodbo, da ne bi več zaupali vase, ampak v Boga, ki obuja mrtve. On nas je rešil iz tako velike smrtne nevarnosti. In še nas bo reševal.

(2 Kor 1,9–10)

73. Proti demonu, ki mi prinaša grehe moje mladosti:
Staro je minilo. Glejte, vse nastalo je novo. (2 Kor 5,17)
74. Proti žalostnim mislim, ki prihajajo k nam glede minljivih opravil ter utapljuje um v veliki stiski in ga ubijajo:
Kajti žalost, ki je v skladu z Bogom, povzroči spreobrnitev, ki je ne bomo obžalovali in ki pelje v rešitev, svetna žalost pa povzroči smrt. (2 Kor 7,10)

Iz Jakobovega pisma

75. Proti mislim duše, ki je pridružena odkriti vojni z demoni:
Podvrzite se torej Bogu. Hudiču se uprite in bo od vas pobegnil. (Jak 4,7)

Iz Petrovega pisma

76. Proti mislim, ki pričakujejo, da bodo dušo ranili demoni in da bo telo padlo v neozdravljivo bolezen:
Le kdo vam bo škodil, če boste vneti za dobro? Nasprotno, tudi če bi zaradi pravičnosti trpeli, blagor vam! Česar se oni bojijo, se ne bojte in ne plašite, temveč posvečujte Gospoda Kristusa v svojih srcih. (1 Pet 3,13–15)

Blagoslovljen je Gospod Bog in Odrešenik Jezus Kristus,
ki nam je dal zmago nad demonom žalosti!

PETA KNJIGA: Protiv demonu jeze

Iz Geneze

1. Protiv duši, ki ne ve, da dar takoj odpravi bratovo dolgotrajno zamero:

Jakob je rekel: »Če sem našel naklonjenost v tvojih očeh, vzemi darilo iz moje roke. Gledal sem namreč tvoj obraz kakor človek gleda Božje obličje, in zadovoljen boš z menoj. Vzemi blagoslov, ki sem ti ga prinesel, kajti Bog je bil usmiljen z menoj in mi pomeni vse.« (1 Mz 33,10–11)

2. Protiv mislim jeze, ki se dvigajo med potjo pravičnega življenja:
Ne jezite se med potjo! (1 Mz 45,24)

Iz Eksodusa

3. Protiv misli krivega pričevanja, ki se rodi iz jeze:
Ne pričaj po krivem protiv svojemu bližnjemu! (2 Mz 20,16)
4. Protiv misli, ki prihaja od obrekovalca in vzdigne jezo zoper brate:
Ne sprejemaj prazne govorice. (2 Mz 23,1)
5. Protiv misli, ki jo izzove jeza in hoče žaliti brate:
Ogibaj se vsake nepravične besede. (2 Mz 23,7)

Iz Levitika

6. Protiv misli, ki v umu naslika brata, ki je v sovraštvu izrekel nekaj zlobnega ali poslušal nekaj sovražnega – to je podobno temu, kar je Janez, prerok in motrilec iz Teb,⁵⁹ večkrat povedal: »Za to sovraštvo je mogoče, da se ne nadaljuje, če ima opraviti z obiljem hrane, toda sovraštvo zaradi ugleda/slave, ki prihaja od ljudi, je težko izkoreniniti.«

Ne sovraži svojega brata v svojem mišljenju; odkrito posvári svojega bližnjega, da si zaradi njega ne nakoplješ greha. (3 Mz 19,17)

Iz Numerov

59 Tu je spet mišljen Janez iz Likopolisa.

7. Proti duši, ki misli, da je popolna ponižnost nad (človeško) naravo:
Mož Mojzes je bil zelo ponižen, bolj kot vsi ljudje, ki so bili na zemlji. (4 Mz 12,3)

Iz Samuela

8. Proti duši, ki ne razume, da se žalitve, ki prihajajo od ljudi, zgodijo takrat, ko jo Bog preda preizkušnji:

*Potem je David rekel Abišáju in vsem svojim služabnikom:
 »Glej, moj sin, ki je prišel iz mojega drobovja, mi streže po življenju, toliko bolj zdaj ta Benjaminovec! Pustite ga, naj preklinja, kajti Gospod mu je rekel. Morda se ozre Gospod na mojo nizkost in mi Gospod povrne z dobrim namesto njegovih kletev zadnji dan.« (2 Sam 16,11–12)*

397

Iz Davida

9. Proti duši, ki zanemarja ponižnost, vendar hrepeni po tem, da bi spoznala Gospodova pota:

*Ponižne vodi v pravici,
 ponižne uči svoje poti. (Ps 25,9)*

10. Proti duši, ki sprejema jezne misli in zoper brate dela zlobne naklepe in jih lažno sumniči:

*Popusti v jezi, zapusti srditost;
 ne huduj se, to bi se slabo končalo.
 Kajti hudobneži bodo iztrebljeni,
 kateri pa upajo v Gospoda, bodo dedovali deželo.
 (Ps 37,8–9)*

11. Proti misli, ki jo vzgibava obrekovanje bratov in dušo zatemni z oblakom jeze:

*Sediš, govoriš zoper brata,
 spotikaš se zoper sina svoje matere. (Ps 50,20)*

12. Gospodu, ker je um uvidel, da strašljiva nočna videnja prihajajo od trušča jeze, in je prav tako doumel, da jih preženeta usmiljenje in potrpežljivost:

*Tvoja zapoved me dela modrejšega od mojih sovražnikov,
 kajti ona je vedno moja.
 Postal sem modrejši kakor vsi moji učitelji,
 kajti tvoja pričevanja so moje premišljevanje. (Ps 119[118],98–99)*

13. Proti demonu, ki razvnela jezo zoper brate in nas tudi prepričuje,

naj pojemo psalm, v katerem je zapisana zapoved o potrpežljivosti, ki je ne uresničujemo – (demon) to dela zato, da bi se nam posmehoval, ker izgovarjamo zapoved, ki je ne udejanjamo:

*Kako bomo peli Gospodovo pesem
v tuji deželi?* (Ps 137^{[136],4})

Iz Salamonovih Pregovorov

14. Proti misli, ki goji zlobna mnenja o bratih, na primer da je malo-maren ali da je klevetnik ali da ne dela tega, kar bi moral:

*Ne snuj hudega zoper svojega prijatelja,
ki živi blizu tebe in ti zaupa.* (PrG 3,29)

15. Proti misli, ki izhaja iz sovraštva in se hoče prepirati z bratom glede časnih opravil:

*Sovraštvo zbuja prepire,
ljubezen pa pokriva vse napake.* (PrG 10,12)

16. Proti misli, ki nas sili, da zoper brata izrečemo kletev:

*Pravične ustnice zakrijejo sovraštvo,
tisti pa, ki izrekajo kletve, so norci.* (PrG 10,18)

17. Proti jezi, ki se razvname zoper brata in stori, da je um v času molitve nedostojen:

*Vsaka blagoslovljena duša je iskrena,
jezen človek pa je nedostojen.* (PrG 11,25)

18. Proti misli, ki vzdigne našo jezo zoper živino, ki se ne drži svoje poti:

*Pravični je usmiljen do duš svoje živine,
čustva nepobožnih pa so kruta.* (PrG 12,10)

19. Proti misli, ki jo jeza zlahka prikliče in ki temelji na ničevi pretvezi ter razburja um:

*Bedak takoj pokaže svojo jezo,
pametni pa prikriva žalitev.* (PrG 12,16)

20. Proti misli, ki snuje zvijačo zoper brata:

*Zahrbtnož ne ujame svojega plena,
čist človek pa je dragoceno imetje.* (PrG 12,27)

21. Proti duši, ki koraka po poti zamere in z mislimi vleče s sabo svoj um, tako da ta zagori od jeze, in tudi ko se misel te strasti umakne in mine kar nekaj časa, ostaja v njej predstava besede ali minljiva reč, ki zamegli um:

*Na poteh pravičnosti je življenje,
a poti tistih, ki nosijo zamero, peljejo v smrt.* (PrG 12,28)

22. Proti jezni misli, ki vznemiri in izkorenini potrpežljivost in stori, da premišljujemo dela norosti, katerih moč prihaja od želje po imetju in namesto katere bi morala biti vzbujena ponižnost:

*Potrpežljivi je poln razsodnosti,
nepotrpežljivi pa je zelo neumen.* (Prg 14,29)

23. Proti misli jeze, ki nam preprečuje, da bi s ponižnostjo odgovorili tistim, ki nas po pravici kaznujejo:

*Jeza uniči celo modre,
mil odgovor odvrča jezo,
žaljiva beseda pa jo prebuj.* (Prg 15,1)

24. Proti misli, ki nas izziva, naj se pripravimo z brati, in nam preprečuje, da bi prenehali s prerekanjem:

*Ježljiv človek izzove prepir,
potrpežljivi pa pomiri spor, ki se razvnama.* (Prg 15,18)

25. Proti duši, ki meni, da jezna misel ni gnusoba pred Bogom, temveč da je to samo greh, ki izhaja iz nje:

*Hudobni naklepi so Gospodu gnusoba,
besede čistih pa so svete.* (Prg 15,26)

26. Proti misli, ki nam svetuje, naj ljubimo jezne ljudi in besede besa:

*Ne druží se z ježljivim človekom,
nikar ne hodi s togotnim prijateljem,
da se ne navadiš njegovih poti
in ne ujameš zanke za svoje življenje.* (Prg 22,24–25)

27. Proti duši, ki je pretrpela krivico in jo hoče tudi sama prizadejati – to je znamenje zlobne strasti, ki pripada duši, ki ljubi ničeve reči:

*Ne govori: »Kakor je on storil meni, tako storim jaz njemu,
vsakemu povrnem po njegovem delu!«* (Prg 24,29)

28. Proti umu, ki ni usmiljen, ki nima sočutja do svojega sovražnika, ko ga vidi v grenkem uboštvu, in noče svojega sovraštva raztopiti z jedjo:

*Če je tvoj sovražnik lačen, mu daj jesti kruha,
če je žejen, mu daj piti vode.
Tako mu boš zbiral žerjavico na glavo
in Gospod te bo nagradil z dobrimi rečmi.* (Prg 25,21–22)

Iz Koheleta

29. Proti misli duše, v kateri se hitro razvname jeza in postane hitro zagrenjena zaradi bratov:

*Ne razjezi se hitro v svojem duhu,
kajti jeza se zadržuje v prsih norcev. (Prd 7,9)*

30. Proti duši, ki se noče znebiti pretvez za jezo, ampak si želi hrano, obleke, obilje in slavo, ki mine; jeza, ki je vzbujena zaradi teh reči, ne odide iz srca, ampak potopi um v globine pogubitve:

*Odstrani jezo iz svojega srca in hudobijo iz svojega telesa,
kajti mladost in otroštvo sta nečimrnost. (Prd 11,10)*

Iz Visoke pesmi

31. Proti demonu, ki si z mnogimi skušnjavami prizadeva pogasiti našo ljubezen do bratov:

*Velike vode ne morejo pogasiti ljubezni
in reke je ne morejo preplaviti. (Vp 8,7)*

400

Iz Izaija

32. Proti misli, ki me nagiba, da bi osebi, ki nam je povzročila težave, pisal škodljive besede, ki bodo udarile njeno srce:

*Gorje njim, ki pišejo zlo,
kajti s pisanjem delajo zlo. (Iz 10,1)*

Iz Jeremijevih Žalostink

33. Gospodu glede jeznih misli, ki nas več ne vznemirjajo:

*Gospod, pravedal si se za pravde moje duše,
rešil si moje življenje.
Videl si moje zatiranje;
brani mojo pravdo!
Videl si vso njihovo maščevalnost,
vse njihove naklepe zoper mene. (Žal 3,58–60)*

Iz Evangelija po Mateju

34. Proti jeznim mislim, ki nam jih očitajo naši starši in sorodniki v času, ko nas preganjajo zaradi Gospodovega imena:

*Blagor tistim, ki so zaradi pravičnosti preganjani,
kajti njihovo je nebeško kraljestvo. (Mt 5,10)*

35. Proti misli, ki je naperjena zoper brata zaradi duhovne naveličanosti:

Če se jeziš na svojega brata, boš kriv pred sodbo. (Mt 5,22)

36. Proti umu, ki se je razjezil na nekoga, ki ga je udaril, in zaradi

d drugega udarca noče opustiti misli, ki je prišla zaradi prvega udarca:

Če te kdo udari po desnem licu, mu nastavi še levo.

(Mt 5,39)

37. Proti mislim, ki so nas napeljale k temu, da sovražimo in preklinjamo svoje sovražnike:

Ljubite svoje sovražnike in molite za tiste, ki vas preganjajo, da boste postali sinovi svojega Očeta, ki je v nebesih. (Mt

5,44-45)

Iz Evangelija po Luku

38. Proti jezni misli, ki ni zadovoljna z bratovim kesanjem, ampak zaradi njega znova postane zagrenjena:

Če tvoj brat greši, ga pograjaj, in če se kesa, mu odpusti. Če greši sedemkrat na dan zoper tebe in se sedemkrat na dan obrne k tebi ter reče: »Kesam se,« mu odpusti. (Lk 17,3-4)

401

Iz Evangelija po Janezu

39. Proti umu, ki sprejme jezno misel zoper brate in popači zapoved ljubezni, ki je imenovana »nova«:

Novo zapoved vam dam, da se ljubite med seboj! Kakor sem vas jaz ljubil, tako se tudi vi ljubite med seboj!

(Jn 13,34)

Iz Pisma Rimljanom

40. Proti jeznim mislim, ki so zagrenjene zaradi ljubezni:

Kdo nas bo ločil od Kristusove ljubezni? Mar stiska ali naldoga, preganjanje ali lakota, nagota ali nevarnost ali meč?

(Rim 8,35)

41. Proti zavistnim mislim, ki se veselijo nesreče naših sovražnikov:

Veselite se s tistimi, ki se veselijo, in jokajte s tistimi, ki jočejo. Živite složno drug z drugim. (Rim 12,15-16)

42. Proti misli, ki godrnja in si prizadeva vrniti zlo tistemu, ki ga je prizadejal:

Nikomur ne vračajte hudega s hudim. Pred vsemi ljudmi skušajte skrbeti za dobro. (Rim 12,17)

Iz Prvega pisma Korinčanom

43. Proti jeznim mislim, ki nam svetujejo, naj izkoriščamo:

Zakaj krivice raje ne prenašate? Zakaj se raje ne pustite okraستي? Ne, vi sami delate krivico in kradete, in sicer takim, ki so vaši bratje. (1 Kor 6,7)

44. Proti jezni misli, ki se razsrđi zoper nekoga, ki se nam je rogal zaradi (našega) suženjstva:

Si bil suženj, ko si bil poklican? Nič ne maraj za to. Če pa lahko postaneš svoboden, izkoristi priložnost. Suženj, ki je poklican v Gospodu, je namreč Gospodov osvobojenec, in prav tako je tisti, ki je poklican kot svobodnjak, Kristusov suženj. (1 Kor 7,21–22)

45. Proti duši, ki ni zmožna, da bi iskreno in ljubeznivo govorila, ampak ji jezna misel to odvzame:

*Ko bi govoril človeške in angelske jezike, ljubezni pa bi ne imel, sem postal brneč bron ali zveneče cimbale. In ko bi imel dar preroštva in ko bi poznal vse skrivnosti in imel vse spoznanje in ko bi imel vso vero, da bi gore prestavljal, ljubezni pa bi ne imel, nisem nič. In ko bi razdal vse svoje imetje, da bi nahranil lačne, in ko bi izročil svoje telo, da bi zgorel, ljubezni pa bi ne imel, mi nič ne koristi. Ljubezen je potrpežljiva, ljubezen je dobrotljiva, ni nevoščljiva, ljubezen se ne ponaša, se ne napihuje, ni brezobzirna, ne išče svojega, ne da se razdražiti, ne misli hudega. Ne veseli se krivice, veseli pa se resnice. Vse prenaša, vse veruje, vse upa, vse pre-
stane. Ljubezen nikoli ne mine. (1 Kor 13,1–8)*

402

Iz Pisma Galačanom

46. Proti duši, ki se takoj razjezi, vendar hoče v sebi najti prag spoznanja resnice:

Sad Duha je ljubezen, veselje, mir, potrpežljivost, blágost, dobrotljivost, zvestoba, krotkost, samoobvladanje. (Gal 5,22–23)

47. Proti mislim, ki nas vržejo v potrtost zaradi slabosti bratov:

Nosíte bremena drug drugemu in tako boste izpolnili Kristusovo postavo. (Gal 6,2)

48. Proti mislim duše, ki se hranijo z jezo nad nekom, ki je od nas prejel veliko dobrih reči in se pozneje zaradi njih pritoževal:

Ne naveličajmo se, ko delamo dobro; kajti če se ne utrudimo, bomo ob svojem času želi. (Gal 6,9)

Iz Pisma Efežanom

49. Proti jeznim mislim, ki nam ne dovolijo, da bi se spravili z brati, ker pred našimi očmi slikajo pretveze, ki so »prikladne«, vendar so v resnici sramota, strah in napuh – »Ali ta, ki se je pregrešil v tej stvari, ni padel v prav iste žalitve kot prej?« – in je to znamenje zvitosti demona, ki noče, da bi se um osvobodil zamere:

Naj ne zaide sonce nad vašo jezo in ne dajajte prostora hudiču. (Ef 4,26–27)

50. Proti kakršni koli misli, ki se poraja iz jeze zaradi mnogovrstnih reči:

Naj izginejo med vami vsakršna ujedljivost, vsakršno besnenje, jeza, rohnenje in preklinjanje z vsakršno hudobijo vred. (Ef 4,31)

403

Iz Pisma Filipljanom

51. Proti jeznim mislim, ki si drznejo godrnjati zaradi služenja bratom:

Vse delajte brez godrnjanja in preračunljivosti, da boste neoporečni in nepokvarjeni, brezgrajni Božji otroci sredi sprijenega in pokvarjenega rodu. (Flp 2,14–15)

Iz Pisma Kološanom

52. Proti mislim, ki izhajajo iz razvnete jeze in iz svoje vročine porajajo bogokletje in izdajstvo:

Zdaj pa tudi vi odvrzite vse to: jezo, vzkipljivost, hudobnost, obrekovanje, nesramno govorjenje svojih ust. Ne lažite drug drugemu. (Kol 3,8–9)

Iz Prvega pisma Tesaloničanom

53. Proti mislim, ki hočejo zlo povrniti z zlom:

Glejte, da bi kdo ne vračal komu hudega s hudim, ampak si zmeraj prizadevajte za to, kar je dobro za vas in za vse. (1 Tes 5,15)

Iz Prvega pisma Timoteju

54. Proti duši, ki ne pozna namena Božjih zapovedi in jih zaradi jeznih misli popači:

Namen te zapovedi pa je ljubezen, ki izvira iz čistega srca, dobre vesti in iskrene vere. (1 Tim 1,5)

Iz Drugega pisma Timoteju

55. Proti umu, ki z mislimi povzroči spor v svojem mišljenju:
Gospodov služabnik se ne sme prepirati, temveč mora biti do vseh blag. (2 Tim 2,24)
56. Proti jezni misli, ki se mi zgodi, ko me preganjajo starši in sorodniki zaradi Gospodovega imena:
Preganjani bodo vsi, ki hočejo res pobožno živeti v Kristusu Jezusu. (2 Tim 3,12)

Iz Pisma Filemonu

57. Proti misli, ki priključuje v nas jezo nad bratom, ki je sprejel denar ali kaj drugega, kar je potreboval, in se ne trudi, da bi to povrnil:
Če pa ti je prizadel kakšno krivico ali ti je kaj dolžan, zapiši to na moj račun. (Flm 1,18)

Iz Jakobovega pisma

58. Proti duši, ki se hitro razjezi, vendar išče Božjo pravičnost:
Vsak človek naj bo hiter za poslušanje, počasen za govorjenje, počasen za jezo, kajti človekova jeza ne uresničuje Božje pravičnosti. (Jak 1,19–20)
59. Proti misli, ki je um napolnila z jezo, vendar hoče videti svojo dušo v Božji modrosti:
Modrost pa, ki je od zgoraj, je najprej čista, nato miroljubna, prizanesljiva, dovzetna, polna usmiljenja in dobrih sadov, brez razločevanja in hinavščine. In sad pravičnosti se seje v miru tistim, ki delajo za mir. (Jak 3,17–18)
60. Proti misli, ki jo vzgibava obrekovanje bratov in zaničuje postavodajalca – »Ni ravnal pravično, ko je postavil to postavo in je zapovedal, rekoč: ‚Ne obrekuj svojega brata.‘«
Bratje, ne govorite hudo drug proti drugemu! Kdor govori proti bratu ali svojega brata obsoja, obrekuje postavo in obsoja postavo. Če pa obsojaš postavo, nisi uresničevalec postave, ampak sodnik. Zakonodajalec in sodnik je eden, tisti, ki lahko reši in pogubi. (Jak 4,11–12)

Iz Petrovega pisma

61. Proti umu, ki hoče zlo povrniti z zlom oziroma zlorabo z zlorabo in noče z blagoslavljanjem pozabiti žaljive in obrekovalne misli:

Ne vračajte hudega za húdo in ne sramotite tistega, ki vas sramoti. Nasprotno, blagoslavlajte, ker ste bili poklicani v to, da bi bili deležni blagoslova. (1 Pet 3,9)

Iz Janezovega pisma

62. Proti umu, ki govori, da je v njem strah Božji, vendar sovraži svojega brata:

Kdor pravi, da je v luči, pa svojega brata sovraži, je še v temi. (1 Jn 2,9)

63. Proti mislim, ki se porajajo iz sovraštva in storijo, da postane um morilsko naperjen proti bratu:

Kdor sovraži svojega brata, je ubijalec. Vi pa veste, da noben ubijalec nima večnega življenja, ki bi ostalo v njem. (1 Jn 3,15)

64. Proti umu, ki izpoveduje, da ljubi Boga, vendar se je v resnici zaradi sovraštva do brata odpovedal ljubezni do Boga:

Če kdo pravi: »Ljubim Boga,« pa sovraži svojega brata, je lažnivec. Kdor namreč ne ljubi svojega brata, ki ga je videl, ne more ljubiti Boga, katerega ni videl. (1 Jn 4,20)

Blagoslovljen je naš Gospod Jezus Kristus, naš Bog,
ki nam je dal zmago nad mislimi demona jeze,
tako da ga lahko premagamo!

ŠESTA KNJIGA: Proti mislim demona duhovne naveličanosti

Iz Geneze

1. Proti misli demona duhovne naveličanosti, ki sovraži ročno delo večšine, ki jo pozna, in se hoče naučiti druge večšine, s katero se bi bolje vzdrževal in ki ne bi bila tako naporna:

*V potu svojega obraza
boš jedel kruh,
dokler se ne povrneš v zemljo,
od katere si bil vzet.
Kajti zemlja si
in v zemljo se povrneš. (1 Mz 3,19)*

406

Iz Eksodusa

2. Proti misli, ki zaradi duhovne naveličanosti začne obrekovati predstojnika z izgovorom: »Bratov ne tolaži, ampak je z njimi trd in jim ne pokaže usmiljenja v njihovih stiskah.«

*Ne preklinjaj bogov in ne govori hudobno o voditeljih svoje-
ga ljudstva! (2 Mz 22,37)*

Iz Numerov

3. Proti duši, ki zapade misli duhovne naveličanosti in nepotrpežljivo pričakuje, da bo napolnjena s sadovi spoznanja resnice:

Vzdržal boš in pobral sadove deže. (4 Mz 13,21)

Iz Devteronomija

4. Proti umu, ki se je zaradi misli duhovne naveličanosti znova nagnil k svetu in je vzljubil svet in opravila, ki se vzdigujejo iz njega:

*Poslušaj, Izrael, Gospod je naš Bog, Gospod je edini! Ljubi
Gospoda, svojega Boga, z vsem srcem, z vso dušo in z vso
močjo! (5 Mz 6,4-5)*

5. Proti misli duhovne naveličanosti, ki nas prikrajša branja in učenja v duhovnih besedah in nas zapeljuje, ko govori: »Glej, ta in ta sveti mož je poznal samo dvajset psalmov in je bil všeč Bogu.«

Te besede, ki ti jih danes zapovedujem, naj bodo v tvojem

srcu in tvoji duši. Ponavljalj jih svojim sinovom in govôri o njih, ko sediš v svoji hiši in ko hodiš po poti, ko legaš in ko vstajaš! (5 Mz 6,6-7)

6. Proti duši, ki sprejema misli duhovne naveličanosti vsakič, ko pride nad telo majhna težava:

Gospod bo odvrnil od tebe vsako bolezen in nobene izmed hudih egiptovskih nadlog, ki si jih videl in jih poznaš, vam ne bo naložil, ampak jih bo spravil nad vse, ki te sovražijo.

(5 Mz 7,15)

7. Proti misli, ki hoče zaradi duhovne naveličanosti svojo družino in ljudi svojega gospodinjstva in misli: »Demon duhovne naveličanosti je močnejši od nas in ne morem premagati misli, ki prihajajo od njega in mi nasprotujejo.«

Gospod, tvoj Bog, bo porazil pred teboj sovražnike, ki ti nasprotujejo: po eni poti bodo prišli proti tebi, po sedmih pa bodo pobegnili pred teboj. (5 Mz 28,7)

Iz Jozueta, Nunovega sina

8. Proti misli duhovne naveličanosti, ki se ogiba branju in premišljevanju duhovnih besed in ki nam svetuje, naj prosimo Gospoda, da bi se naučili Svetega pisma prek njegovega Duha:

In knjiga te postave naj ne zapusti tvojih ust in premišluj jo dan in noč, da boš storil povsem, kakor je zapisano v njej in imel boš uspeh ... Glej, zapovedal sem ti. (Joz 1,8-9)

Iz Sodnikov

9. Proti duši, ki v času duhovne naveličanosti premišljuje in govori: »Zakaj Bog dovoli, da me tako skušajo demoni? Včasih vzkličejo našo jezo zoper brate, ki so blizu nas, včasih pa nas vržejo v žalost s tem, ko nas nadlegujejo z brati, ki so daleč od nas« – to so zvijače misli duhovne naveličanosti:

In Gospod se je zelo razjezil zoper Izraela in je rekel: »Ker je ta narod prekršil mojo zavezo, ki sem jo zapovedal njegovim očetom, in ni poslušal mojega glasu, tudi jaz ne bom več preganjal izpred njegovega obličja nobenega izmed narodov, ki jih je pustil Józue, ko je umrl.« Zato je Gospod pustil te narode, da bi preizkušali Izraela, da bi videl, ali se bo držal Gospodove poti in hodil po njej, kakor njegovi očetje,

ali ne. Tako je Gospod pustil te narode in jih ni takoj izgnal in ni jih izročil v Jozuetove roke. In to so narodi, ki jih je Gospod pustil, da bi preizkušali Izraela, vsi, ki niso poznali vojne v Kánaanu, vendar zaradi rodov Izraelovih sinov, da jih nauči vojskovanja, samo tiste, ki jih prej niso poznali.

(Sod 2,20–3,2)

Iz Davida

10. Proti zakrknjeni duši, ki ponoči noče pretakati solz zaradi misli duhovne naveličanosti – kajti pretakanje solz je veliko zdravilo za noč-na videnja, ki se porajajo iz duhovne naveličanosti, in prerok David je modro uporabil to zdravilo za svoje strasti, ko je rekel:

408

*Utrujen sem od vzdihovanja,
vsako noč oblivam svojo posteljo,
s solzami močim svoje ležišče. (Ps 6,7)*

11. Gospodu glede misli duhovne naveličanosti, ki vztrajajo v meni:

*Glej mojo nesrečo in muko,
odpusti vse moje grehe. (Ps 25[24],18)*

12. Proti mislim duhovne naveličanosti, ki mi jemljejo upanje:

*Verujem, da bom videl Gospodove dobre reči
v deželi živih. (Ps 27[26],13)*

13. Proti mislim godrnjanja, ki izhajajo iz duhovne naveličanosti in si drznejo biti tiho glede slavljenja:

*Blagoslavljal bom Gospoda ob vsakem času,
njegova hvalnica bo vedno v mojih ustih. (Ps 34[33],2)*

14. Proti duši, ki v duhovni naveličanosti sprejema misli, ki ji jemljejo upanje s tem, ko ji kažejo, kako zelo težko je samotarsko življenje in da človek komaj lahko vztraja v takšnem načinu življenja:

*Zaupaj v Gospoda in delaj dobro,
prebivaj v deželi in nahranjen boš z njenim obiljem.
(Ps 37[36],3)*

15. Proti nesrečni duši, ki je duhovno naveličana in si izbira druge kraje, kjer bi živela:

*Čakaj Gospoda in drži se njegove poti,
in povzdignil te bo, da boš deželo podedoval. (Ps 37[36],34)*

16. Proti umu, ki ne ve, da kadar misli duhovne naveličanosti vztrajajo v njem, ogrožajo njegovo trdnost in v času molitve zatemnijo sveto svetlobo v njegovih očeh – glede te svetlobe sva jaz in Božji služabnik

Amonij⁶⁰ hotela vedeti, od kod prihaja, in sva vprašala svetega Janeza, motrilca iz Teb,⁶¹ ali je narava uma, da sije in da tako izliva svetlobo od samega sebe, ali pa se ta kaže od nečesa zunaj (njega) in ga razsvetljuje; vendar nama je odgovoril z besedami: »Noben človek ne more tega pojasniti in um ne glede na Božjo milost ne more biti razsvetljen v molitvi tako, da je osvobojen mnogih krutih sovražnikov, ki si ga prizadevajo uničiti.«

*Moje srce me teži, moč me je zapustila,
luč mojih oči, tudi te niso z mano.* (Ps 38[37],11)

17. Proti duši, ki se hoče poučiti, ali je v resnici predana skušnjavam demonov, kadar jo za kratek čas zapustijo sveti angeli:

*Moji prijatelji in tovariši so se mi približali in stojijo,
najbližji izmed mojih sorodnikov stojijo daleč stran.
Tisti, ki mi strežejo po življenju, me močno stiskajo,
tisti, ki iščejo zlo zame, govorijo prazno,
prevare snujejo vsak dan.* (Ps 38[37],12–13)

18. Proti misli duhovne naveličanosti, ki jemlje upanje naši vztrajnosti pod pretvezo, da z njenim zagonom ne moremo prepričati Gospoda, naj se nas usmili:

*Potrpežljivo sem čakal Gospoda
in se je sklonil k meni in uslišal moje prošnjo.* (Ps 40[39],2)

19. Proti duši, ki meni, da solze nič ne koristijo v času spopada z duhovno naveličanostjo, in se ne spominja, da je David storil prav to, rekoč Bogu:

*Moje solze so mi postale kruh
podnevi in ponoči.* (Ps 42[41],4)

20. Proti duši, ki zapade v duhovno naveličanost in se napolni z miznimi žalosti:

*Zakaj si potrta, moja duša,
zakaj me vznemirjaš?
Upaj v Boga, zakaj hvalil ga bom,
odrešenje mojega obličja in moj Bog.* (Ps 42[41],6)

21. Gospodu glede demona duhovne naveličanosti, ki se bojuje zoper mene ves dan:

60 Evagrijev »origenistični« prijatelj. O njem gl. *Zgodbe za Lavza* 11 (sl. prev., str. 123 in 125). Močno ga hvali tudi Rufin v *Zgodbe za Lavza* 23 (PL 21, stolp. 445B–447B).

61 Gre za že omenjenega Janeza iz Likopolisa.

*Izkaži mi milost, o Bog! Zakaj človek me tepta,
ves dan me stiska bojevnik. (Ps 56[55],2)*

22. Gospodu, ker so jezne misli in poželenje odšli od mene:

*Šli smo skoz ogenj in vodo,
in vendar si nas popeljal k počitku. (Ps 66[65],12)*

23. Gospodu glede misli duhovne naveličanosti, ki so v nas, »ko si je eden izmed naših bratov ali eden izmed naših sorodnikov pridobil čast in oblast ter je postal mogočen človek«:

*Dobro je zame, da se oklepam Boga,
da v Gospoda postavljam svoje upanje. (Ps 73[72],28)*

24. Proti misli, ki nas zapeljuje v času duhovne naveličanosti, da bi potovali k bratom z izgovorom, da nas bodo potolažili:

*Moja duša se noče potolažiti.
Spominjam se Boga in vzdihujem,
tožim in moj duh omahuje. (Ps 77[76],3-4)*

25. Proti misli duhovne naveličanosti, ki mi računa dolg čas in leta bednega življenja:

*Kar pa zadeva človeka, kakor trava so njegovi dnevi,
kakor cvetica na polju, tako cvete. (Ps 103[102],15)*

26. Proti misli duhovne naveličanosti, ki si prizadeva najti drugo celico za svojo prebivališče z izgovorom, da je prvo bivališče, ki ga je imela, zelo umazano in polno vlage, tako da je zaradi njega dobila mnoge bolezn:

Tu prebivam, saj sem si sam izbral. (Ps 132[131],14)

27. Gospodu glede misli, ki preganjajo moj um in mu grozijo:

*Kajti sovražnik preganja mojo dušo,
na tla je potlačil moje življenje;
preselil me je v temne kraje,
kakor večno mrtve.
Moj duh v meni toži,
moje srce je vznemirjeno v meni. (Ps 143[142],3-4)*

Iz Salomonovih Pregovorov

28. Proti misli duhovne naveličanosti, ki zavrača ročno delo in med spanjem naslanja telo ob zid:

*Lenuh, doklej boš spal,
kdaj se boš vzdignil iz spanja?
Malo boš spal, malo dremal,*

*malo držal roke križem in počival:
in siromaštvo pride k tebi kakor klatež,
pomanjkanje kakor oboroženec. (Prg 6,9–11)*

29. Proti misli, ki zanemarja delo, ki je vključeno v služenje zapovedim:

Blagor človeku, ki začne pomagati, ki je odvisen od upanja.⁶²

30. Proti misli duhovne naveličanosti, ki se pritožuje zaradi bratov z izgovorom, da v njih ni ljubezni in da nočejo tolažiti tistih, ki so žalostni in utrujeni:

*Človek, ki se hoče ločiti od svojih prijateljev, išče pretvezo,
vendar je ob vsakem času vreden graje. (Prg 18,1)*

Iz Joba

411

31. Proti duši, ki je užaloščena zaradi misli duhovne naveličanosti:

*Ne zavračaj vzgoje Mogočnega,
kajti on zadaja rane in obvezuje,
udarja in njegove roke ozdravljajo.
Iz šestih nadlog te bo rešil,
v sedmi te ne bo zadelo nič hudega. (Job 5,17–19)*

32. Proti misli duhovne naveličanosti, ki nam slika dolgo starost, hudo uboštvo brez tolažbe in bolezni, ki lahko umorijo telo:

*Le vprašaj prejšnje rodove
in skrbno preišči med rodov očetov,
kajti mi smo od včeraj in ne razumemo nič,
saj so naši dnevi na zemlji le senca. (Job 8,8–9)*

33. Proti misli duhovne naveličanosti, ki nam kaže druge kraje in nam svetuje, naj si pridobimo tam celico pod pretvezo, da bo v njej mogoče zadovoljiti naše potrebe brez garanja in da bo ona zagotovila mir in tolažbo bratom, ki prihajajo k nam:

*Ali ni doba mojega življenja kratka?
Naj se malo odpočijem,
preden odidem, od koder se ne vrnem več,
v temno in mrko deželo,
v deželo večne teme,
kjer ni svetlobe,
kjer nihče ne vidi življenja mrtvih. (Job 10,20–22)*

62 Reference ni mogoče identificirati.

34. Proti duši, ki v duhovni naveličanosti misli, da ni nikogar, ki bi videl njene nadloge:

*Ne govori, da človek nima nobenega obiskanja,
saj ga obiskuje Gospod. (Job 34,9)*

Iz Miheja

35. Proti mislim duhovne naveličanosti, ki imenujejo blažene tiste, ki imajo opravka s svetom:

*Kajti vsa ljudstva hodijo,
vsak svojo lastno pot,
mi pa hodimo v imenu Gospoda, našega Boga,
vselej in na vekomaj. (Mih 4,5)*

412

36. Proti duši, ki zaradi telesne bolezni sprejema misli duhovne naveličanosti:

*Gospodovo jezo bom prenašal,
ker sem grešil proti njemu,
dokler ne razsodi moje pravde
in ne uredi moje pravice.
Izpeljal me bo na svetlo,
gledal bom njegovo pravičnost. (Mih 7,9)*

Iz Izaija

37. Proti duši, ki je padla pod težo duhovne naveličanosti in vpije zaradi lenobe, ki izhaja iz misli duhovne naveličanosti:

*Glej, sramovali se bodo in zardevali
vsi, ki ti nasprotujejo,
kajti postali bodo kakor nič in propadli bodo
vsi tvoji nasprotniki. (Iz 41,11)*

Iz Jeremija

38. Proti duši, ki je zaradi misli lenobe in duhovne naveličanosti, ki so vztrajale v njej, postala slabotna in potrta in se je v svojih nesrečah raztresla; njeno moč je použila velika utrujenost, njeno upanje je skoraj uničila demonska moč, tako da je postala nora in otročja ter polna strastnih in žalostnih solz v ničemer ne najde olajšanja.

*Tako govori Gospod:
»Naj tvoj glas preneha jokati*

*in tvoje oči pretakati solze,
kajti plačilo je za tvoje delo,
in vrnejo se iz dežele tvojih sovražnikov
in tvoji otroci bodo imeli domovanje.* (Jer 31^[38],16–17)

39. Gospodu glede misli duhovne naveličanosti, ki pretresejo našo vztrajnost in nas prepričujejo, naj si malce odpočijemo in naj za dalj časa gremo domov in obiščemo svoje domače:

*Gospod, ukrepaj zaradi svojega imena,
kajti naši grehi pred tabo so se namnožili,
zakaj grešili smo zoper tebe.
Gospod, ti si Izraelovo upanje,
in ti rešuješ v času stiske.* (Jer 14,7–8)

Iz Jeremijevih Žalostink

40. Proti mislim, ki nam kažejo, da je v samotarskem življenju veliko stisk in naporov:

*Gospod je dober tistim, ki čakajo nanj.
Duša, ki ga išče, je dobra.
Vztrajala bo in tiho čakala
Gospodovo odrešenje.* (Žal 3,25–26)

41. Proti misli, ki govori, da si človek lahko pridobi čistost in gotovost zunaj samotarskega življenja:

*Dobro je za moža, če nosi
jarem v svoji mladosti.
Samoten naj sedi in molči,
ko mu ga nalaga.
Naj ponudi lice tistemu, ki ga tepe
in nasičen bo z zasramovanjem.
Zakaj Gospod
ne zavrača za vselej.* (Žal 3,27–31)

Iz Daniela

42. Gospodu glede misli duhovne naveličanosti, ki se je okrepila zoper nas:

*Ne predaj nas koncu zaradi svojega imena in ne razpusti
svoje zaveze in ne odmakni od nas svojega usmiljenja za-
radi Abrahama, tvojega ljubljenca in zaradi Izaka, tvojega*

*služabnika in Izraela, tvojega sina.*⁶³

Iz Evangelija po Mateju

43. Proti misli duhovne naveličanosti, ki nam svetuje, naj obiščemo svojega telesnega očeta:

*Pústi, naj mrtvi pokopljejo svoje mrtve, ti pa pojdi in ozna-
njaj Božje kraljestvo!*« (Lk 9,60; prim. Mt 8,22)

44. Proti duši, ki je zapadla v duhovno naveličanost in se hoče vrniti k svojim telesnim sorodnikom:

*In vsak, kdor je zapustil hiše ali brate ali sestre ali očeta ali
mater ali otroke ali njive zaradi mojega imena, bo prejel
stokratno in dobil v delež večno življenje.* (Mt 19,29)

414

Iz Evangelija po Luku

45. Proti duši, ki ni prepričana, da je Kristus ljubezen do družine imenoval sovraštvo, ko je tako govoril dušam, ki so v strastnih željah in ljubijo svet:

*Če kdo pride k meni in ne sovraži svojega očeta, matere,
žene, otrok, bratov, sester in celo svojega življenja, ne more
biti moj učenec.* (Lk 14,26)

Iz Apostolskih del

46. Proti mislim duhovne naveličanosti, ki so v nas z izgovorom: »Glej, naši sorodniki govorijo o nas, da nismo zapustili sveta in da se nismo oklenili samotarskega življenja zaradi Boga, ampak zaradi svojih grehov ali zaradi slabosti, ker se nismo mogli odlikovati v rečeh sveta.«

Boga je treba bolj ubogati kakor ljudi. (Apd 5,29)

Iz Pisma Rimljanom

47. Proti mislim duhovne naveličanosti, ki prihajajo nad nas zaradi stisk:

Potrpite v stiski, vztrajajte v molitvi. (Rim 12,12)

Iz Prvega pisma Korinčanom

48. Proti mislim, ki si zaradi duhovne naveličanosti drznejó godrnjati:
Ne godrnjajte, kakor so nekateri izmed njih godrnjali in jih

63 Dan 3,34–35 (Teodotion). Besedilo je samo v Septuaginti.

je pokončal pokončevalec. (1 Kor 10,10)

Iz Drugega pisma Korinčanom

49. Proti misli, ki je užaloščena zaradi misli duhovne naveličanosti in ker se ne spominja preizkušenj Apostola, o katerih je pripovedoval, rekoč:

Večkrat v hudih naporih, večkrat v ječah, neprimerno bolj pod udarci, večkrat v smrtni nevarnosti. Od Judov sem jih petkrat dobil po eno manj kot štirideset. Trikrat so me bičali, enkrat kamnali, trikrat sem doživel brodolom in eno noč in dan preživel na globokem morju. Pogosto sem bil na potovanjih, v nevarnostih na rekah, v nevarnostih pred razbojniki, v nevarnostih pred rojaki, v nevarnostih pred pogani, v nevarnostih v mestu, v nevarnostih v puščavi, v nevarnostih na morju, v nevarnostih med lažnivimi brati. V trudu in mukah, v pogostem bedenju, v lakoti in žeji, v pogostih postih, v mrazu in goloti. Poleg tega pa še drugo ...
(2 Kor 11,23–28)

416

Iz Pisma Efežanom

50. Proti mislim duhovne naveličanosti, ki se ne zahvaljujejo za očete in brate:

... Nenehoma se zahvaljujte Bogu Očetu za vse v imenu našega Gospoda Jezusa Kristusa. Iz strahospoštovanja do Kristusa se podrejte drug drugemu. (Ef 5,20–21)

Iz Pisma Filipljanom

51. Proti duši, ki ne ve, da je trpeti za Kristusa dar, ki ga daje Duh:
Vam je bilo namreč milostno dano, ne samo da v Kristusa verujete, ampak da zanj tudi trpite, saj prenašate isti boj ...
(Flp 1,29–30)

Iz Pisma Hebrejcem

52. Proti mislim duše, ki jih je spravila v gibanje duhovna naveličanost in hočejo opustiti sveto pot vzvišenih in svoje prebivališče:
Kajti stanovitnost vam je potrebna, pa boste izpolnili Božjo voljo in tako dosegli, kar je obljubljeno.
Zakaj še malo, prav malo
in prišel bo ta, ki prihaja, in ne bo odlašal.
Moj pravični bo živel iz vere.

*In: Če pa se odtegne,
moja duša nad njim nima veselja. (Heb 10,36–38)*

53. Proti mislim, ki nas zapeljujejo, da bi videli mesto, svojo družino in vse drage, ki so tam:

*Kajti tu nimamo stalnega mesta, ampak iščemo prihodnje.
(Heb 13,14)*

54. Proti duši, ki je zapadla v duhovno naveličanost in žalost in v svojem srcu premišljuje, da je bila predana kaznovanju demonov:

Drugi so izkusili zasmehovanje in bičanje pa še verige in ječo. Kamnali so jih, žagali, umirali so pobiti od meča, okrog so hodili v ovčjih kožuhih in kozjih kožah, trpeli so pomanjkanje, stiske in zatiranje. Tisti, ki jih svet ni bil vreden, so se potikali po puščavah, po gorah, po votlinah in podzemeljskih jamah. (Heb 11,36–38)

55. Proti mislim duhovne naveličanosti, ki se jezijo nad svetimi očeti z izgovorom, da so brezčutni in nočejo potolažiti bratov, in zato so te misli nahranjene z njimi in se jim nočejo podrediti:

Poslušajte svoje voditelje in jih ubogajte. Oni namreč bedijo nad vašimi dušami kot tisti, ki bodo dajali odgovor. Tako bodo mogli to delati z veseljem in ne bodo vzdihovali, saj vam to ne bi nič koristilo. (Heb 13,17)

Iz Jakobovega pisma

56. Proti mislim duše, ki je užaloščena zaradi duha duhovne naveličanosti, ki je vztrajal v njej in spremenil njeno stanje:

Moji bratje, kadar pridete v razne preizkušnje, imejte to za čisto veselje, saj spoznavate, da preizkušnost vaše vere ustvarja stanovitnost. Za stanovitnost pa naj bo značilno popolno delo, da boste popolni in celoviti in vam ne bo ničesar manjkalo. (Jak 1,2–4)

57. Proti umu, ki ga zaradi misli duhovne naveličanosti premetava po vsem prostoru, enkrat je gnan od krajev zaradi jeze, drugič je vlečen za grlo na druge kraje blizu bratov ali sorodnikov v svetu – stanje, ki ga je pogosto ponižalo in izčrpalo:

Blagor človeku, ki stanovitno prenaša preizkušnjo, kajti ko bo postal preizkušen, bo prejel venec življenja, ki ga je Bog obljubil njim, kateri ga ljubijo.

(Jak 1,2–4)

Blagoslovljen je Gospod Jezus Kristus,
ki nam daje zmago nad mislimi
demona duhovne naveličanosti.

SEDMA KNJIGA: Proti mislim demona domišljavosti

Iz Geneze

1. Proti misli, ki prihaja od demona domišljavosti, ki nam svetuje, naj gremo v svet ob nepravem času z izgovorom, da bi lahko poučili brate in sestre in jih prepričali, naj začnejo živeti samotarsko življenje:

Reši svojo dušo. Ne oziraj se nazaj in ne ustavljalj se nikjer v pokrajini. Pobegni v gore, da te ne dobijo. (1 Mz 19,17)

Iz Numerov

2. Proti misli domišljavosti, ki v meni vzbudi ljubosumnost do bratov, ki so od Gospoda prejeli dar spoznanja:

Ali si ljubosumen name? Ko bi se le vse Gospodovo ljudstvo spremenilo v preroke! Da bi Gospod dal nadnje svojega duha!» (4 Mz 11,29)

3. Proti duši, ki je sprejela nečiste misli in si želi duhovništvo zaradi domišljavosti, ki jo je zgrabila, in ne uvidi nevarnosti, ki izhaja iz duhovništva:

In Eleazar, sin duhovnika Arona, je vzel bronaste kadilnice, ki so jih prinesli ti, ki so zgoreli, in prekovali so jih za oltarno prevleko v spomin Izraelovim sinovom, naj se nepoklicani, ki ni iz Aronovega potomstva, nikoli ne približa, da bi zažigal kadilo pred Gospodom, da se mu ne zgodi kakor Korahu in njegovim družbi, kakor je Gospod rekel po Mojzesovi roki. (4 Mz 17,4-5)

Iz Devteronomija

4. Proti misli domišljavosti, ki udejanja pravičnost zaradi ljudi:

Za pravičnost se poganjaj pravično, da boš živel in šel in vzel v last deželo, ki ti jo daje Gospod, tvoj Bog.

(5 Mz 16,20)

5. Proti misli domišljavosti, ki je vprežena v jarem z govorom o asketskih dosežkih in vleče plug nadutosti:

Ne orji z volom in oslom skupaj! (5 Mz 22,10)

Iz Samuela

6. Proti misli domišljavosti, (ki pravi): »Glej, čaščen si med brati.«
Ponižen človek sem in nimam časti. (1 Sam 18,23)

Iz Knjige kraljev

7. Proti duši, ki zaradi domišljavosti noče zapustiti kraja, ki ni primeren za bivanje:

In preroški sinovi so rekli Elizeju: »Glej, prostor, kjer stanujemo poleg tebe, nam je pretesen. Naj gremo k Jordanu, si vzamemo od tam vsak po en hlod in si tam naredimo prostor, da bomo bivali v njem.« Rekel je: »Pojdite.«

(2 Kr 6,1–2)

420

Iz Davida

8. Proti duši, ki zaradi domišljavosti, ki jo je zgrabila, meni, da so demoni govorili resnico, ko so ji obljubili duhovništvo:

*V njihovih ustih ni resnice,
njihovo srce je ničevo;
odprt grob je njihovo grlo,
s svojim jezikom se prilizujejo.* (Ps 5,10)

9. Proti misli domišljavosti, ki nas spodbuja, naj učimo brate in svetne ljudi, ko sami še nismo dosegli zdravja duše:

*Kajti lastovka si najde dom
in grlica gnezdo zase,
kamor položi svoje mladiče,
pri tvojih oltarjih, Gospod nad vojskami.* (Ps 84[83],4)

10. Proti mislim domišljavosti, ki na vse načine naredijo um nekoristen, včasih ga naredijo za upravitelja Božjega bogastva in včasih za nadzornika bratov:

*Umaknite se od mene, hudobneži,
zapovedi svojega Boga hočem čuvati.* (Ps 119[118],115)

11. Proti misli domišljavosti, ki mi ostro svetuje, naj se odmaknem od bratstva in se umaknem v samoto z domnevo, da me zapeljujejo:

Naduteži so mi nastavili zanko. (Ps 140[139],6)

Iz Salomonovih Pregovorov

12. Proti misli domišljavosti, ki nas je silila veliko govoriti o nepotreb-

nih rečeh – preseženje postane hitro očitno samotarjem, ki živijo v odmaknjenosti, vendar se zaradi domišljavosti vržejo v opravila sveta in z veseljem pozdravljajo ljudi, ki pridejo k njim, da zasejejo prerekanje, ki ga imajo drug z drugim:

Če boš veliko govoril, ne boš ušel grehu,

če pa boš brzdal svoje ustnice, boš razumen. (Prg 10,19)

13. Proti misli, ki nam je svetovala, preden smo dosegli gotovost, naj načelujemo bratom in vodimo njihove duše v spoznanju Kristusa:

Je pot, ki se zdi ljudem prava,

njen konec pa pelje v globine podzemlja. (Prg 14,12)

14. Proti misli domišljavosti, ki nas zapeljuje, naj opustimo Sveto pismo, preden smo prejeli od njega moč:

Kdor vrača besedo, preden sliši,

je to bedaštvo, v grajo mu je. (Prg 18,13)

15. Proti misli domišljavosti, ki opogumlja tiste, ki so zelo mladi, naj se ustalijo:

Naj se tisti, ki dela, ustavi.

Naj se mladi družijo s svetim in njegova pota bodo ravna.

(Prg 20,11)

16. Proti misli domišljavosti, ki nam je svetovala, naj bomo porok svetnim ljudem, ki nas ljubijo, ker jih je nadlegoval njihov upnik:

Ne daj jamstva zaradi želje po ugledu,

kajti če nimajo sredstev, da ti povrnejo,

bodo vzeli posteljo izpod tebe. (Prg 23,26–27)

17. Proti duši, ki zaradi domišljavosti izda nekaj skrivnosti samotarskega življenja svetnim ljudem:

Ne govori ušesom norca,

ker se bo vselej posmehoval tvojim modrim besedam.

(Prg 23,9)

18. Proti mislim, ki nas zapeljujejo, naj gremo v svet, da bi tisti, ki bi nas videli, imeli od nas korist:

Podpihovalčeve besede so mile,

vendar udarijo v globine drobovja. (Prg 26,22)

19. Proti demonu, ki nas ne glede na velike skušnjave, ki nam jih je odkrito zadal, znova prepričuje, naj dovolimo, da nas znova napade – kakor nam je povedal sveti prerok Janez, to počne zaradi domišljavosti. Odgovoriti bi morali, kakor je odgovoril blaženi, rekoč:

Jokajoč sovražnik z ustnicami vse obljublja,

v svojem srcu pa snuje prevaro.

Če te prosi z glasnim glasom, mu ne zaupaj,

kajti v njegovem srcu je sedmero gnusob. (Prg 26,24–25)

20. Proti mislim, ki nas zaradi domišljavosti silijo, naj razkrijemo svoj vzvišeni način življenja:

Hvali naj te bližnji, ne tvoja usta,

tujec, ne tvoje ustnice. (Prg 27,2)

Iz Koheleta

21. Proti misli domišljavosti, ki nas sili govoriti, ko ne bi smeli, in nam svetuje, naj bomo tiho, ko bi morali govoriti:

Je čas molčanja in čas govorjenja. (Prd 3,7)

422

Iz Joba

22. Proti duši, ki ni prepričana, da tudi satan pozna tiste, ki služijo Gospodu:

Satan pa je odgovoril Gospodu in rekel: »Ali Job zastonj časti Boga? Ali ne varuješ ti njega, njegove hiše in vsega, kar je njegovega naokrog? Blagoslavljaš delo njegovih rok in njegovo živino si namnožil v deželi. (Job 1,9–10)

Iz Izaija

23. Proti demonu, ki nam svetuje, rekoč: »Naredil te bom slavnega povesod med vsemi ljudmi.« In se pretvarja, da nam bo pomagal:

*Toda Gospod nad vojskami
bo poslal sramoto nad vašo čast,
goreč ogenj bo zagorel
proti vaši slavi. (Iz 10,16)*

24. Proti duši, ki ljubi človeško slavo bolj kakor spoznanje Kristusa:

*Vse meso je trava,
vsa človeška slava kot cvetica trave.
Trava se posuši, cvetica ovane,
beseda našega Boga pa obstane na veke. (Iz 40,6–8)*

Iz Jeremija

25. Gospodu glede misli o slavi, ki so vztrajale v nas in potrejo um, ki so ga demoni jeze, žalosti in napuha že ranili:

Ozdravi me, Gospod, in bom ozdravljen,

*reši me in bom rešen,
saj si ti moja hvala. (Jer 17,14)*

Iz Jeremijevih Žalostink

26. Proti demonu, ki me je ponoči, ko sem spal, naredil za pastirja črede in mi podnevi razložil sanje takole: »Postal boš duhovnik in glej, tisti, ki te hočejo, bodo kmalu prišli za tabo.«

*Uničili so moje življenje v jami
in kamen zvalili name. (Žal 3,53)*

Iz Daniela

27. Proti demonu, ki napada naš um, govoreč: »Glej, kmalu boš ugrabljen v nebesa«⁶⁴ – nekateri izmed bratov so se predali tej misli in se pogreznili v silovit vihar ter pretrpeli brodolom:

*Pravilno si se zlagal proti svoji glavi, kajti Božji angel, ki je
že dobil od Boga razsodbo, te bo presekal po sredi.«
(DanD 3,55)⁶⁵*

28. Proti demonu, ki nam v srcu obljublja, da nas bo prek modrosti naredil slavne med kralji in vladarji:

*Pravilno si se tudi ti zlagal proti svoji glavi, kajti Božji angel
z mečem že čaka, da te preseka po sredi in vaju pokonča.
(DanD 3,59)⁶⁶*

Iz Evangelija po Mateju

29. Proti misli domišljavosti, ki hoče brate učiti Božjih zapovedi, preden jih izpolnjuje:

Kdor jih bo izpolnjeval in učil, bo imenovan velik v nebeskem kraljestvu. (Mt 5,19)

30. Proti misli domišljavosti, ki se je popolnoma navezala na dela usmiljenja in sprevgla um:

*Glejte, da svoje pravičnosti ne boste izkazovali pred ljudmi,
da bi vas videli, sicer ne boste imeli plačila pri svojem Očetu
v nebesih. (Mt 6,1)*

31. Proti misli domišljavosti, ki se nam pokaže v stanju čiste molitve in vtisne v um obliko, katero hoče, čeprav je ta neviden in brez oblike,

64 Prim. 2 Kor 12,2.

65 V Septuaginti označeno kot Suzana 55.

66 V Septuaginti označeno kot Suzana 59.

ter mu prikazuje, kako moli Božanstvo⁶⁷ – to se zgodi umu, ki ga teži strast domišljavosti in prihaja od demona, ki se v času molitve približa njegovemu kraju pod pretvezo, da lahko pokaže, kar je vidno mnogim otrokom in ženskam. Tisti, ki lahko razume, naj razume:

In kadar molite, ne bodite kakor hinavci. Ti namreč radi molijo stoje po shodnicah in vogalih glavnih ulic, da se pokažejo ljudem. Resnično, povem vam: dobili so svoje plačilo.

(Mt 6,5)

32. Proti mislim domišljavosti, ki si prizadevajo z žalostnim videzom razkriti naš post, kakor če bi bil um osvobojen in prost požrešnih misli, da bi ga lahko ujela in zvezala domišljava misel – to naklepajo umazani demoni zato, da um ne bi mogel stati in upreti svojega pogleda v Boga, ki je onkraj misli:

Kadar se postite, se ne držite čemerno kakor hinavci; kazijo namreč svoje obraze, da pokažejo ljudem, kako se postijo.

Resnično, povem vam: dobili so svoje plačilo. (Mt 6,16)

33. Proti misli domišljavosti, ki dušo sili, naj govori prazne besede in si prizadeva omrežiti um z minljivimi opravili, s katerimi v nas spravijo v gibanje bodisi poželenje ali jezo ali slikajo v umu sprevržena videnja, ki pokvarijo stanje čistosti, ki krasi in krona našo molitev:

Povem vam: za vsako prazno besedo, ki jo ljudje izgovorijo, bodo dajali odgovor na sodni dan. Po svojih besedah boš namreč opravičen in po svojih besedah boš obsojen.

(Mt 12,36–37)

Iz Evangelija po Luku

34. Proti mislim, ki prihajajo z radostjo, da so nečisti duhovi zbežali od naših duš:

Vendar se ne veselite nad tem, da so vam duhovi pokorni, ampak se veselite, ker so vaša imena zapisana v nebesih.

(Lk 10,20)

Iz Evangelija po Janezu

35. Proti demonu, ki mi v srcu govori: »Glej, obdarjen si z darom ozdravljanja, ki si ga prejel.«

Kadar govori laž, govori iz svoje lastne narave, ker je lažnivec in oče laži. (Jn 8,44)

67 Prim. O molitvi 72.

Iz Apostolskih del

36. Proti demonu, ki nam svetuje, naj si pridobimo duhovništvo z denarjem:

Pojdi v pogubo, ti in tvoj denar, če misliš, da si Božji dar lahko kupiš z denarjem! (Apd 8,20)

Iz Prvega pisma Korinčanom

37. Proti duši, ki jo nadleguje domišljavost in se želi naučiti modrosti Grkov:

Kajti modrost tega sveta je pri Bogu norost. (1 Kor 3,19)

Iz Drugega pisma Korinčanom

38. Proti misli domišljavosti, ki se hoče bahati z delom stanovitnega načina življenja:

Kdor se ponaša, naj se ponaša v Gospodu. Kajti preizkušen ni tisti, ki sam sebe priporoča, ampak tisti, ki ga priporoča Gospod. (2 Kor 10,17–18)

Iz Pisma Galačanom

39. Proti misli domišljavosti, ki nas opogumlja, naj prepričamo svoje sorodnike, da bomo, če živimo pravično v samotarskem življenju, vredni zdravja duše in spoznanja resnice:

Koga si namreč skušam dobiti na svojo stran, ljudi ali Boga? Si mar prizadevam, da bi ugajal ljudem? Ko bi še hotel ugajati ljudem, ne bi bil Kristusov služabnik.
(Gal 1,10)

Iz Pisma Hebrejcem

40. Proti misli domišljavosti, ki mi svetuje, naj storim kaj takega, da me bodo počastili z duhovništvom:

In nihče si te časti ne jemlje sam, ampak jo sprejme samo tedaj, ko ga kliče Bog. (Heb 5,4)

Iz Jakobovega pisma

41. Proti misli domišljavosti, ki nas opogumlja učiti, čeprav nismo pridobili zdravja duše ali spoznanja resnice:

Moji bratje, med vami naj ne bo veliko učiteljev, ker veste, da bomo strožje sojeni. Vsi delamo mnogo napak. Če pa

*kdo v besedi ne dela napake, je popoln mož in zmožen
obrzdati vse svoje telo. (Jak 3,1-2)*

42. Proti mislim domišljavosti, ki zahtevajo darove ozdravljanja ali spoznanje Boga:

*Prósite, pa ne prejimate, ker slabo prósite – namreč zato, da
bi to porabili za svoje naslade. (Jak 4,3)*

Iz Janezovega pisma

43. Proti mislim domišljavosti, ki iščejo svet in nam pred očmi slikajo njegovo slavo:

*Ne ljubite sveta in tudi ne tistega, kar je v svetu. Če kdo ljubi
svet, v njem ni Očetove ljubezni. (1 Jn 2,15)*

Blagoslovljen je naš Gospod Jezus Kristus,
ki nam je dal zmago
nad mislimi demoni domišljavosti!

OSMA KNJIGA: Proti prekletim mislim napuha

Iz Geneze

1. Proti naduti misli, ki mi govori: »Jaz sem Gospodov sveti.«
*Bodi prekleta med vso živino
in vsemi zvermi zemlje.
Plazila se boš po prsih in trebuhu
in jedla prst
vse dni svojega življenja.* (1 Mz 3,14)
2. Proti naduti misli, ki me povečuje in povzdiguje pod pretvezo, da sem čist in ne sprejemam več umazanih misli:
*Zdaj sem začel govoriti z Gospodom, čeprav sem zemlja in
pepel.* (1 Mz 18,27)
3. Proti bogokletni misli, ki zanika, da me Bog hrani, misli, ki zavrača angela, kateri mi pomaga:
*Bog, ki me hrani od moje mladosti do tega dne,
angel, ki me rešuje vsega hudega.* (1 Mz 48,15–16)

Iz Eksodusa

4. Proti duši, ki se hoče poučiti, kaj govorijo ošabni demoni, ko nas vidijo, da preiskujemo duhovne reči:
Delo naj ljudi teži, da bodo zaposleni z njim in ne bodo poslušali praznih besed.« (2 Mz 5,9)
5. Proti naduti misli, ki zavrača odrešenje Boga, s čigar pomočjo premagamo sedem drugih demonov, tovarišev demona napuha:
*Pojmo Gospodu, ker je silno vzvišen;
konja in jezdeca je treščil v morje.
Bil mi je pomočnik
in zaščitnik za rešitev.* (2 Mz 15,1–2)
6. Gospodu glede nadute misli, ki me povečuje pod pretvezo, da sem s svojo veliko močjo strmoglavil demona žalosti:
*Tvoja desnica, Gospod, je proslavljena v moči,
tvoja desnica, Gospod, lomi sovražnike.
In v obilju svoje slave drobiš nasprotnike na kose.* (2 Mz 15,6–7)

7. Proti nadutim mislim, ki dušo silijo, naj podcenjuje svete angele z izgovorom, da je ne morejo poučiti o napakah, ki jih dela, tako da jih zapusti, ker goji takšne misli in znova podleže umazanim demonom, se pravi ošabnim mislim:

Glej, angela pošljem pred tvojim obličjem, da te obvaruje na poti in te pripelje v deželo, ki sem ti jo pripravil. Pazi nanj in poslušaj njegov glas in ne upiraj se mu, ne bo namreč prenašal vašega zavračanja, saj je moje ime nad njim.

(2 Mz 23,20–21)

Iz Levitika

8. Proti naduti misli, ki nam je svetovala, naj zaničujemo svete očete z izgovorom, da pri svojem načinu življenja niso garali bolj kakor mi:

Pred častitljivo glavo vstani, prikloni se staremu človeku in boj se svojega Boga. (3 Mz 19,32)

9. Proti bogokletni misli, ki vodi um v očitno uničenje:

Kdor koli preklinja svojega Boga, si nakoplje greh. Kdor sramoti Gospodovo ime, naj umre. Vsa skupnost naj ga posuje s kamenjem. (3 Mz 24,15–16)

Iz Numerov

10. Gospodu, ker bogokletne misli ne odidejo od nas in uničujejo iskrenost molitve:

Vzdigni se, Gospod, in naj se razkropijo tvoji sovražniki; vsi tisti, ki te sovražijo, naj zbežijo. (4 Mz 10,35)

11. Proti duši, ki ne pozna lepote spoznanja in jo demon prepriča, naj se ogiba spoznanja Kristusa in svetih zapovedi, katere demon omalovažuje pred našimi očmi:

Nunov sin Józue in Jefunéjev sin Kaléb, ki sta bila med tistimi, ki so si ogledali deželo, sta pretrgala svoja oblačila in rekla vsej skupnosti Izraelovih sinov: »Dežela, ki smo si jo ogledali, je zelo dobra. Če nas je Gospod izbral, nas bo pripeljal v to deželo in nam jo dal, deželo, v kateri se cedita mleko in med. Samo ne zapustite Gospoda.« (4 Mz 14,6–9)

Iz Devteronomija

12. Proti bogokletni misli, ki nas je spravila k premišljevanju, ali Bog je v nas ali ne:

Ne preizkušajte Gospoda, svojega Boga. (5 Mz 6,16)

13. Proti duši, ki naduto meni, da je s svojo lastno močjo premagala demone, ki nasprotujejo našemu udejanjanju zapovedi:

Pa boš rekel v svojem srcu: »Moja moč in sila moje roke mi je pridobila to veliko moč.« Ampak spomni se Gospoda, svojega Boga, ki ti daje moč. (5 Mz 8,17–18)

14. Proti umu, ki meni, da je zaradi svoje pravičnosti in pravice premagal svoje sovražnike in je vstopil v spoznanje Kristusa ter ga podeževal:

Ne reci v svojem srcu: »Zaradi moje pravičnosti me je Gospod pripeljal, da vzamem to dobro deželo v last.« Ne boš prišel in si vzel njihove dežele v last zaradi svoje pravičnosti in zaradi svetosti svojega srca, temveč zaradi zlobnosti teh narodov jih bo Gospod uničil izpred tebe. (5 Mz 9,4–5)

15. Proti demonu, ki mi govori, da me vsi ljudje blagoslavlajo in da sem duhovni oče modrecem:

Preklet si v mestu in preklet na polju.

Prekleti so tvoji hlevi in tvoje kašče.

Prekleti so potomstvo tvojega trebuha in sadovi tvoje dežele.

(5 Mz 28,16–17)

16. Proti bogokletni misli, ki zanika svobodno voljo, ki je v nas, in ki govori, da ne grešimo po svoji lastni volji in zato pogubitev ni pravična:

Glej, danes sem položil predte življenje in smrt, dobro in zlo.

(5 Mz 30,15)

Iz Jozueta, Nunovega sina

17. Proti misli duše, ki se ne zaveda, da ne bi smela meniti, da vsak angel, ki se ji nenadoma prikaže, pripada Bogu, ampak samo tisti, ki ji – če spregovori – podeli radost in popoln mir, čeprav jo je njegova prikazen sprva navdala s trepetom in strahom, demoni pa v svojem prikazovanju ne dajejo miru, ampak prinašajo velik strah in trepet v dušo in telo ter s svojim votlim glasom v srcu vzbujajo vznemirjenje in nered.⁶⁸

In zgodilo se je, da ko je bil Józue pri Jerihi, je pogledal gor, in s svojimi očmi videl moža, ki je stal nasproti njega z izdrtim mečem v svoji roki. Józue se mu je približal in rekel:

68 Prim. *Praktik* 80 in Življenje svetega Antona 43.

»Ali si naš ali naših sovražnikov?« In rekel mu je: »Jaz sem, poveljnik Gospodove vojske, ki sem zdaj prišel.« In Józue je padel s svojim obrazom na zemljo in mu rekel: »Gospod, kaj zapoveduješ svojemu služabniku?« (Joz 5,13–14)

Iz Samuela

18. Proti naduti misli, ki zanika Božjo milost:
Če se kdo hudo pregreši proti človeku, bodo še vedno zanj molili k Gospodu. Če pa se kdo pregreši proti Gospodu, kdo bo molil zanj? (1 Sam 2,25)

Iz Knjige kraljev

430

19. Proti duši, ki ji ugaja klečati in si prizadeva, da bi ponižala bogokletnega demona, ki ustavlja naše nenehne molitve:
In Elija se je povzpел na Karmel, pokleknil na tla in dal obraz med kolena. (1 Kr 18,42)
20. Proti duši, ki jo pretresejo strašljive bogokletne misli in odpade od iskrene molitve:

Ne boj se besed, ki si jih slišal in so me z njimi kleli služabniki asirskega kralja! Glej, dal mu bom duha, da bo slišal novico in se vrnil v svojo deželo, v njegovi deželi pa ga bom pustil pasti pod mečem. (2 Kr 19,6–7)

21. Gospodu glede besed, s katerimi demon govori v nas z neizrekljivimi bogokletji proti Gospodu, reči, ki jih ne morem zapisati, sicer bi se stresla nebo in zemlja. Kajti ta demon je v jezi brez strahu in izreka veliko bogokletje zoper Boga in svete angele – tisti, ki so bili tako skušani, razumejo, kaj pravim – in v času te skušnjave so odlična pomoč post, branje Svetega pisma in nenehna molitev, ki je darovana s solzami:

Gospod, Izraelov Bog, ki prestoluješ med kerubi, ti si edini Bog v vseh kraljestvih na zemlji. Ti si naredil nebo in zemljo. Nagni svoje uho, Gospod, in poslušaj! Odpri oči, Gospod, in poglej in poslušaj besede, ki jih je poslal Sanherīb, da bi osramotil živega Boga. (2 Kr 19,15–16)

Iz Ezra

22. Gospodu glede nadute misli, ki zanika, da zmaga prihaja od Boga:
Od tebe prihaja zmaga in od tebe prihaja modrost, in tvoja

*je slava in tvoj služabnik sem. Blagoslovljen si, ki si mi dal modrost in tebi se izpovedujem, vladar naših očetov.*⁶⁹

Iz Davida

23. Gospodu glede bogokletnih misli, ki me ne zapustijo:
*Gospod, moj Bog, v tebe sem upal,
 reši me vseh mojih preganjalcev,
 sicer zgrabijo kakor lev mojo dušo,
 in ni nikogar, ki bi jo odkupil ali rešil.* (Ps 7,2-3)
24. Gospodu glede demona napuha, ki se nam približa in se pogosto pojavlja kot angel luči⁷⁰ in s sabo pripelje veliko vojsko demonov:
*Naj ne pride do mene noga napuha,
 roka grešnikov naj me ne prežene.* (Ps 36[35],12)
25. Gospodu glede nadute misli, ki zanika Božjo pomoč in pripisuje zmago svoji lastni moči:
*Ne zaupam svojemu loku,
 moj meč me ne more rešiti.
 Kajti rešil si nas pred tistimi, ki nas žalijo,
 osramotil si naše sovražnike.* (Ps 44[43],7-8)
26. Proti demonu, ki obljublja, da nam bo razlagal Sveto pismo, moramo reči tako, kakor je rekel naš sveti oče Makarij:⁷¹
*Grešniku Bog pravi:
 »Zakaj razglašáš moje zapovedi
 in jemlješ mojo zavezo v svoja usta?
 Moje opominjanje sovražiš
 in moje besede mečeš za hrbet.«* (Ps 50[49],16-17)
27. Proti nadutim mislim, ki obkrožajo um in ga pahnejo v velik propad:
*Doklej boste oblegali človeka?
 Vsi vi morite
 z nagnjeno steno
 in zlomljeno ograjo.* (Ps 62[61],4)
28. Gospodu glede nadute misli, ki nas niso zapustile in so povzročile, da um v času molitve ni več iskren:
Besede nepostavnežev so bile močnejše od mene,

69 Besedilo je samo v Septuaginti kot Prva Ezrova knjiga (1 Ezra) 4,59-60.

70 Prim. 2 Kor 11,14.

71 Gre za Makarija Aleksandrijskega. Prim. *Zgodbe za Lavza*, prev. J. Horvat, Ljubljana: KUD Logos, 2009, str. 18.

- ti pa nam odpusti naše grehe. (Ps 65[64],4)*
29. Proti mislim bogokletja, ki govorijo o Gospodu neizrekljive reči:
*Ne vzdigujte v višino svojega roga,
ne govorite nepravičnosti proti Bogu! (Ps 75[74],6)*
30. Proti naduti misli, ki me povelečuje, ker oblikujem duše v stanovitnem življenju in spoznanju Boga:
*Če Gospod ne zida hiše,
se zaman trudijo graditelji;
če Gospod ne varuje mesta,
zaman stražijo stražarji. (Ps 127[126],1)*

Iz Salomonovih Pregovorov

432

31. Proti naduti misli, ki se norčuje iz bratov takole: »Glej, zanemarjajo službo zapovedi.«
*Gospod nasprotuje napuhnjenemu,
ponižnemu pa daje milost. (Prg 3,34)*
32. Proti duši, ki hoče izvedeti, kakšna je hrana krutih demonov:
*Saj jedo kruh krivice,
opijajo se z vinom nasilja. (Prg 4,17)*
33. Proti naduti misli, ki mi preprečuje, da bi videl brate, ker da v spoznanju niso boljši od mene:
*Kdor hodi z modrimi, bo moder,
kdor se druži z norci, bo prepoznan. (Prg 13,20)*
34. Proti naduti misli, ki mi v času hude in dolge skušnjave preprečuje, da bi prosil Gospoda prek bratov:
*Brat, ki mu pomaga drug brat,
je kakor močno in visoko mesto. (Prg 18,19)*
35. Proti naduti misli, ki me ima za čistega in zmagujočega:
*Kdo more reči, da je njegovo srce čisto?
Ali kdo more drzno govoriti, da je prost grehov? (Prg 20,9)*
36. Proti naduti misli, ki ima strah za razsodnost:
*Blagor človeku, ki se zakrije pred vsemi rečmi
zaradi pobožnosti,
kdor pa zakrknje svoje srce, pade v hudobijo. (Prg 28,14)*

Iz Koheleta

37. Proti nadutim mislim, ki se napihujejo nad brati zaradi telesnega rojstva in menijo, da je vzvišeno:

Vse gre v isti kraj: vse je nastalo iz prahu in vse se vrača v prah. (Prd 3,20)

38. Proti naduti misli, ki mi kaže grehe bratov:

Na zemlji ni pravičnega človeka, ki bi delal dobro in bi nikoli ne grešil. (Prd 7,20)

39. Proti demonu, ki mi govori: »Glej, postal si popoln samotar.«

Še je upanje, kajti živ pes je boljši kakor mrtev lev.
(Prd 9,4)

Iz Joba

433

40. Proti demonom, ki »ozdravijo« zrelega človeka ponižnosti in ga privedejo k napuhu bolnih:

Vi vsi ste nepravični zdravniki in padarji. (Job 13,4)

41. Proti mislim, ki zgrabijo um v bogokletje zoper Boga:

*Ali ne govorite pred Gospodom
in govorite s prevaro pred njim?* (Job 13,7)

42. Proti naduti misli, ki mi našteva grehe bratov:

*Kdo je čist nečistosti?
Nihče!
Tudi če bi bilo njegovo življenje
en dan na zemlji
in lahko sam prešteje svoje mesece.* (Job 14,4–5)

43. Proti duši, ki zaradi napuha, ki jo je zgrabil, meni, da je njen način življenja kakor prijetna daritev Bogu:

Ali ima Gospod korist, če si brez krivde v svojih delih?
(Job 22,3)

Iz Zaharija

44. Proti misli demona, ki sili um, naj zagreši brezbožnost zoper nebesa:

Gospod naj te ukori, o satan, naj te ukori Gospod, ki je izvolil Jeruzalem. (Zah 3,2)

Iz Izaija

45. Proti naduti misli, ki me povzdiguje, kakor da bi bil modrec:

*Gorje njim, ki so modri v lastnih očeh,
ki imajo sebe za razumne. (Iz 5,21)*

46. Proti duši, ki ni prepričana, da nič ne preplaši demonov in jih ne navda s strahom razen spoznanja Kristusa, ki razkrinka vse njihove naklepe in razkrije krutost njihovih skrivnih misli:

*Judova dežela bo v strah Egipčanom, vsakdo, ki mu bo ome-
njena, bo trepetal pred odločitvijo Gospoda nad vojskami, ki
jo je hotel proti njemu. (Iz 19,17)*

Iz Jeremija

47. Proti nadutim in bogokletnim mislim, ki demone delajo za bogove:

434

*Tako jim recite: »Naj bogovi, ki niso naredili neba in zemlje,
izginejo z zemlje in izpod neba.« (Jer 10,11)*

47. Pospodu glede nadute misli, ki me povelečuje in mi govori:

*»Glej, premagal si svoje sovražnike.«
Vem, Gospod, da človek ne usmerja svoje poti,
popotnik ne določa svojih korakov. (Jer 10,23)*

Iz Jeremijevih Žalostink

49a. Proti duši, ki jo je užalostila bogokletna misel:⁷²

*Zakaj Gospod
ne zavrača za vselej;
zakaj če je prizadel bolečino, se bo usmilil
po obilju svojega usmiljenja.
Ni odgovoril iz svojega srca
In ponižal je človeške sinove. (Žal 3,31-33)*

49b. Gospodu glede bogokletnih misli, ki prekrijejo um v času molitve:

*Obiskal si nas z jezo in nas preganjal,
ubijal si in se nisi usmilil.
Ogrnil si se z oblakom,
da ne bi prodrla molitev.
Jaz sem slep in odpadek,
postavil si nas sredi med ljudstvi. (Žal 3,43-45)*

⁷² Poglavja od 49a do 49f v Frankenbergovem besedilu niso označena.

Iz Ezekiela

49c. Proti nadutemu demonu, ki sam sebe imenuje »bog«:

*Boš še govoril: »Jaz sem bog,«
ko boš pred svojimi ubijalci?
Vendar si le človek in ne bog.
V rokah svojih morilcev boš umrl,
med množico neobrezanih,
kajti jaz sem govoril, govori Gospod.*
(Ezk 28,9–10)

Iz Evangelija po Mateju

49d. Proti duši, ki prezira brata, češ da je malomaren in ni marljiv, ker pa je vkovana v okove napuha, ne uvidi velikosti tega greha:

Kaj vendar gledaš iver v očesu svojega brata, bruna v svojem očesu pa ne opaziš? (Mt 7,3)

49e. Proti bogokletnemu demonu, ki govori laži ali to, da so misli jedi nečiste:

Človeka ne omadežuje to, kar gre v usta, ampak kar prihaja iz ust, to omadežuje človeka. (Mt 15,11)

Iz Evangelija po Marku

49f. Proti duši, ki jo stiskajo nadute misli in ne ve, kako bi jih pregnala:

Ta rod se lahko izžene le z molitvijo. (Mr 9,29)

50. Za nadut um, ki hoče biti prvi med brati:

Če kdo hoče biti prvi, naj bo izmed vseh zadnji in vsem služabnik. (Mr 9,35)

Iz Evangelija po Luku

51. Proti naduti misli, ki meni, da ji ni treba narediti ničesar več, kakor velijo Božje zapovedi:

Nekoristni služabniki smo; naredili smo, kar smo bili dolžni narediti. (Lk 17,10)

52. Proti naduti misli, ki samo sebe opravičuje in ji ne ugaja to, kar naredijo bratje v svoji slabotnosti:

Kajti vsak, kdor se povišuje, bo ponižan, in kdor se ponižuje, bo povišan. (Lk 14,11)

Iz Pisma Rimljanom

53. Proti naduti misli, ki zaničuje brata, ki ne je in ga ima za šibkega z izgovorom: »Ne more obstati v boju med jedjo in se zato posti.«

Kdor je, naj ne zaničuje tistega, ki ne je. (Rim 14,3a)

54. Proti naduti misli, ki sodi tistega, ki je, ker pri sebi misli: »To je zato, ker se ne more brzdati.«

Kdor je, naj ne zaničuje tistega, ki ne je. (Rim 14,3b)

Iz Prvega pisma Korinčanom

55. Proti naduti misli, ki me povečuje, češ da »nisem sposoben samo tega, da nisem zaslužjen trebuhu, temveč da obvladujem tudi jezo«:

Ne jaz, temveč Božja milost, ki je z menoj. (1 Kor 15,10)

436

Iz Drugega pisma Korinčanom

56. Proti duši, ki ni prepričana, da tudi sam satan posnema angela resnice in postane učitelj lažnega spoznanja:

Tudi sam satan se preoblači v angela luči. Nič posebnega torej ni, če se tudi njegovi služabniki preoblačijo v služabnike pravičnosti. Toda njihov konec bo po meri njihovih del.

(2 Kor 11,14–15)

Iz Pisma Galačanom

57. Proti nadutim mislim, ki prezirajo brate, ki padejo zaradi svojih napak:

Bratje, če zasačite koga pri kakšnem prestopku, ga vi, ki ste duhovni, opomnite v duhu krotkosti. Pri tem pazi nase, da ne boš tudi sam padel v skušnjava. (Gal 6,1)

Iz Pisma Filipljanom

58. Proti naduti misli, ki me povečuje, češ da sem dosegel popolnost v služenju skladno z zapovedmi:

Ne, kakor da bi to že dosegel ali prišel do popolnosti, vendar se trudim, da bi to osvojil, ker je tudi mene osvojil Kristus Jezus. (Flp 3,12)

Iz Janezovega pisma

59. Proti naduti misli, ki me povečuje, češ da v mojem mišljenju ni več podobe greha:

Če rečemo, da smo brez greha, sami sebe varamo in resnice ni v nas. Če pa svoje grehe priznavamo, nam jih bo odpustil in nas očistil vse krivičnosti, saj je zvest in pravičen.

(1 Jn 1,8–9)

Iz Judovega pisma

60. Proti mislim duše, ki od Gospoda zahtevajo zdravje duše vse do konca:

Njemu pa, ki vas more varovati pred padcem ter vas brez madeža in v veselju postaviti pred svoje veličastvo, edinemu Bogu, našemu odrešeniku, po našem Gospodu Jezusu Kristusu: slava in veličastvo, moč in oblast pred vsemi vekami in zdaj in na vse veke! Amen. (Jud 1,24–25)

Blagoslovljen je Gospod Jezus Kristus, naš Bog,
ki nam je dal zmago
nad mislimi demona napuha!

Konec knjige blaženega Evagrija o osmih mislih in odgovorih
iz Svetega pisma, ko nas skušajo demoni – vsega skupaj je
497 poglavij.⁷³

73 V resnici jih je 498.

SHOLIJE

Sholija k *Apostolskim delom*
(*Eis tàs Práxeis tôn Apostólon*)

Sholije k *Pregovorom*
(*Hermeneutikà schólia eis tàs Paroimías*)

Sholije k *Pridigarju*
(*Schólia eis tôn Ekklesiásten*)

Sholija k *Prvi Samuelovi knjigi* [po *LXX Prvi knjigi kraljev*]
(*Eis tò A' Basileiôn*)

Sholije k *Jobu*
(*Eis tôn Iób*)

Sholije k *Lukovemu evangeliju*
(*Eis tò katà Loukân*)

439

Ohranile so se številne Evagrijeve sholije, tj. kratke opombe k svetopisemskim knjigam.¹ Sam pravi, da je moral v njih včasih izpustiti to, kar bi lahko zapisal v drugačni književni zvrsti, vendar po drugi strani ta žanrska omejitev z lapidarno formulacijo na bralca pogosto deluje še intenzivneje kot daljša eksegetska besedila: na svetopisemsko uganko razlagalec odgovarja s svojo in nas spodbuja k našemu lastnemu uvidu.

V Evagrijevem koptskem življenjepisu beremo, da je v letih, ki jih je preživel v Kelijah, tretjino noči prebil v branju Svetega pisma.² Motivacija za to

1 Sholija (gr. *schólion*) je bila prvotno razlaga nejasnega mesta, v rokopisu dopisana na margini ali pod besedilom; aleksandrijski filologi so jo razvili zlasti ob Homerjevih pesnitvah, potem pa se je razširila na vse pomembnejše grške avtorje, prim. A. Gudemann, *Scholien*, v: G. Wyssowa (izd.), v: *Paulys Real-Encyclopädie*, Stuttgart 1925, 2. Reihe, II. a, stol. 625-705. Med krščanskimi pisci sta sholijo kot književno zvrst uporabljala že Klemen Aleksandrijski in Origen; prim. A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 34.

2 V tem Evagriju ni bil inovativen, ampak je sledil puščavniški tradiciji. Za splošnejšo informacijo o meniškem branju Svetega pisma prim. D. Burton-Christie, *The Word in the Desert: Scripture and the Quest for Holiness in Early Christian Monasticism*, Oxford 1993 (slov. prevod dela knjige pod naslovom *Beseda v puščavi: hermenevtika in puščavska hermenevtika* je objavila J. Hrovat, v: *Tretji dan* 28, št. 9 [1999], str. 31-35; isti: *Listening, Reading, Praying: Orality, Literacy and Early Monastic Spirituality*, v: *Anglican Theological Review* 83, št. 2 (2001), str. 5-25; E. Clark, *Reading Renunciation: Asceticism and Scripture in Early Christianity*, Princeton 1999; S. D. Driver, *John Cassian and the*

je bila po eni strani praktična, saj je bil Evagrij (skupaj s celotno puščavsko tradicijo) prepričan, da je Pismo nadvse učinkovito sredstvo v boju proti demonom. Evagrij to najočitneje predstavi v svojem *Ugovarjalcu*, kjer so zbrani biblični odlomki, ki naj bi se jih samotar naučil na pamet in z njimi v urah preizkušenj odganjal demone. Po drugi strani pa je puščavska *theoría* v prvi vrsti motrenje Božje resnice, kakor se razodeva v Pismu. Tudi v drugih Evagrijevih spisih srečamo številne navedke iz Biblije in zatrдили bi lahko, da je vsa njegova misel v prvi vrsti eksegeza Božje besede. V kolikšni meri je nekdo »gnostik«, se po njegovem prepričanju namreč vidi prav po tem, kako umeva Sveto pismo. Raziskovalci so danes zato zelo pozorni na Evagrijeve komentarje bibličnih tekstov, s pomočjo katerih skušajo razbirati tudi globinske strukture drugih Evagrijevih besedil.

Evagrij v svojih sholijah izpostavlja predvsem *duhovni* pomen sveto-pisemskih besedil, ki je po njegovem prepričanju v osnovi *kristocentričen* in nas mora voditi k naši kristično-kenotični *preobrazbi*,³ vendar včasih obravnava tudi filološka in zgodovinska vprašanja (prim. npr. obravnavo različic grškega prevoda Job 30,24 ali nemožnost, da bi sončni mrk, o katerem govori Lk 23.44–47, nastopil iz naravnih razlogov).⁴ V svojih metafizičnih spekulacijah, ki se navezujejo na eksegezo, Evagrij pogosto sledi Origenu (npr. v povezavi konkretne eksistencialne situacije človeka z Božjo »previdnostjo« in »sodbo«).

Reading of Egyptian Monastic Culture, New York 2002, zlasti str. 111–17 (odnos molitve in branja).

- 3 Prim. D. Brakke, *Reading the New Testament and Transforming the Self in Evagrius of Pontus*, v: *Asceticism and Exegesis in Early Christianity: The Reception of New Testament Texts in Ancient Ascetic Discourses*, izd. H. U. Weidemann, Göttingen 2013, str. 284–299. Branje Pisma ima zaradi te transformativnosti praktičen, življenjski pomen. Za Evagrija je »naše poznavanje Svetega pisma v naši sposobnosti njegove rabe« v duhovno-asetskem življenju (A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 128).
- 4 O odnosu zgodovinskega pomena Svetega pisma do alegorične razlage prim. G. C. Berthold, *History and Exegesis in Evagrius and Maximus*, v: *Origeniana quarta: Die Referate des 4. internationalen Origeneskongresses (Innsbruck, 2.–6. September 1985)*, Innsbruck 1987, str. 390–404.

SHOLIJA K APOSTOLSKIM DELOM

(Eis tàs Práxeis tôn Apostólon)

»Štiri počela/štirje vogali«⁵ pomenijo štiri prvine,⁶ »posoda«, ki se je prikazala, označuje bolj snovni⁷ svet, različne živali⁸ pa so simboli stanja ljudi.

5 Apd 10,11.

6 štiri prvine tj. ogenj, voda, zrak in zemlja.

7 bolj snovni db. debelejši.

8 Apd 10,12.

SHOLIJE K JOBU

(Eis tòn Iób)

Sholije k Jobovi knjigi so rekonstruirane iz raznih »katen« (verig), tj. antičnih in bizantinskih eksegetskih kompilacij, v katerih so bila združena pojasnila različnih avtorjev k svetopisemskemu besedilu. Na prisotnost Evagrijevih tekstov v teh besedilih je opozoril že Hans Urs von Balthasar.⁹ Ni povsem gotovo, kdo je avtor teh sholij, saj jih rokopisi pripisujejo raznim avtorjem. Poleg prevedenih sholij, ki so skoraj gotovo Evagrijeve, obstaja še kakih trideset, ki jih lahko označimo kot »evagrijevske«.

442

Sholija k Jobu 1,5 je znana tudi pod imenom *O Božjih imenih* ali (po grški grafični ponazoritvi tetragramatona JHWH, hebr. יהוה) *O ΠιΠι* (*Eis tò ΠιΠι*).¹⁰ Najstarejši rokopisi jo pripisujejo Evagriju, vendar je v nekaterih poznejših rokopisih kot njen avtor naveden Origen. Robert Devreesse je skušal s pomočjo primerjave med Origenovimi *Selecta in Psalmos* 2,4¹¹ dokazati, da gre za besedilo velikega Aleksandrija; Evagriju naj bi sholijo pomotoma pripisal pisar, ki je okrajšavo imena Origen prebral kot Evagrij.

A. M. Casiday nasprotno poudarja, da je med besediloma, ki ju obravnava Devreesse, tudi precej razlik. Origen ne napotuje na 2 Mz 28,36; od desetih Božjih imen v sholiji omenja le tri; opozarja na razlike med hebrejskimi črkami v starih in sodobnih rokopisih, a nikjer ne črkuje tetragramatona, medtem ko je v sholiji 'O Božjih imenih' ta črkovan dvakrat.

Prevod besedila sloni na izdaji *Die älteren griechischen Katenen zum Buch Hiob*,¹² ki sta jo pripravila Ursula in Dieter Hagedorn, in izdaji *Catena Graecorum patrum in beatum Iob*, ki jo je pripravil Patrick Young;¹³ njegovi različici sta označeni kot sholiji 8 bis in 10 bis.

9 *Die Hiera des Evagrius*, v: *Zeitschrift für Katholische Theologie* 63 (1939), str. 204–05.

10 Tak naslov nosi tudi v Moutsoulasovi izdaji, zv. 3, 406.

11 PG 12, stolp. 1104.

12 Izdane so v 4 zvezkih, 1994, 1997, 2000, 2004. Evagrijeve sholije se nahajajo v 2, 34 (= zv. I, 202); 3, 73.75 (I, 304–05); 6, 60 (I, 457; en rokopis to sholijo pripisuje Evagriju, izdajatelja pa Polihroniju); 7, 124 (II.40; en rokopis to sholijo pripisuje Evagriju, drug pa Olimpodorju); 7, 178 (II, 58; en rokopis to sholijo pripisuje Evagriju); 8, 17 (II, 75; sholija, pripisana različnim avtorjem, izdajatelja jo pripisujeta Didimu Slepemu); 9, 87 (II, 120); 11, 91 (II, 248); 19, 28–30.85 (III, 48, 68); 20, 9.92.148 (III, 81, 108, 127); 22, 20 (III.163); 24, 27 (III, 205); 25, 9 (III, 213); 26, 56.111.137 (III, 277, 296, 306); 27, 6 (III, 315); 28, 22–23.34.54.60.66.72.93 (III, 327, 331, 338, 340, 342, 344, 352); 29, 10 (III, 377).

13 P. Lunius, *Catena Graecorum patrum in beatum Iob*, London 1637.

1,5: *Kajti Job je govoril: »Da moji sinovi v svojem razumu ne bi mislili slabih reči glede Boga.« Tako je torej ravnal Job vse dni.*

Glede hebrejskega označevanja Gospoda je treba povedati naslednje: Bog se pri Hebrejcih imenuje z desetimi imeni. Eno izmed njih se glasi *Adonaj*, tj. Gospod. Drugo je *Ja(h)*, ki je v grščino tudi prevzeto kot *Kýrios* (= Gospod). Poleg teh dveh je še neko drugo, iz štirih črk (*tertragrammaton*), ki se med Hebrejci nikoli ne izgovori, a se z nepristno rabo jezika pri njih izgovarja ,Adonaj', pri nas pa *Kýrios* (= Gospod).

In pravijo, da je bilo to (ime) zapisano na zlatem listu na čelu vélikega duhovnika, skladno s tem, kar je pisano v Postavi: ,vtis pečata, posvečeno Gospodu, JHWH'¹⁴ Preostala imena pa so tale: *El, Elohim, Adon, Sabaoth, Šadaj, Jaje, Eserje* in pa tri, zapisana prej, izmed katerih je tetragramaton pisan s temi črkami: *jod, he, wav, he*: JHWH, Bog.

Neizgovorljivo ime, vzdeto Gospodu, se zapisuje s štirimi črkami, *jod, he, wav, he*. Mednje je vstavljena črka, ki jo Hebrejci imenujejo *sen*, se pravi »zobje«, tako da je skladje petih črk takšno: začetek je ta, zobje v njem »živi«. Prevod štirih črk pa je naslednji: *jod* je »začetek/počelo«, prek *he* – je ta (začetek/počelo), prek *wav* v tem (začetku/počelu) in prek *he* – »živi«.¹⁵

1,6: *In glej, Božji angeli so prišli.*

To so angeli, ki upravljajo zemeljski svet (*kósmos*) in imajo spoznanje o vseh (stvareh) na zemlji.

1,9: *Mar Job spoštuje Gospoda brez razloga?*

Brez razloga (spoštuje Gospoda) tisti, ki ga ne spoštuje niti zaradi kazni niti zaradi obljub.¹⁶

1,21: *In gol bom odšel tja.*

Job kot pravičen človek odhaja gol, (brez) zla in greha.¹⁷ Ali potemtakem ne imenuje »naročje« prvega stvarjenja, ki oblikuje človeka iz

¹⁴ 2 Mz 28,36.

¹⁵ Prev. po P. de Lagarde, *Onomastica sacra*, Göttingen 1887, ponat. Hildesheim 1966, str. 229–230.

¹⁶ Varianta dveh rokopisov v rokopisu Bodleian Library *Laud. gr. 20* in *Auct. e. 2.19* se glasi: »Resnično človek je, kdor služi Bogu niti zaradi kazni niti zaradi obljub.«

¹⁷ Prim. *Sholije k Pridigarju* 5,14–15.

zemlje, gole vsega zla? To se pravi: »Gol sem bil ustvarjen iz zemlje, kot nekdo, ki je preprost¹⁸ in tako rekoč nesnoven, in gol se bom vrnil tja.« Kam? Na kraj, prost žalosti.

1,21: *Gospod je dal, Gospod je vzel.*

Naj tisti, ki ima posesti na pravičen način, pravi, ‚Gospod je dal.‘

2,1: *In hudič je prišel sredi njih.*

O hudiču je res rečeno, da je zdaj sredi angelov, kot nekdo, ki je prek svoje prošnje razbil njihovo previdnostno skrb (*prónoia*) za Joba.

2,2: *Tedaj je rekel hudič pred Gospodom: «Navzoč sem, potem ko sem šel pod nebom in se sprehodil po vsem svetu.»*

444

Hudič se ni sprehajal z Jobom, kajti tisti, ki ima ‚državljanstvo v nebesih‘¹⁹ ni ‚podnebesen‘. Hudič torej laže,²⁰ ko trdi, da deluje vsepovsod, saj se ne more dotakniti Božjih prijateljev (*philótheoi*).²¹

8,21: *Resnična usta bo napolnil s smehom.*

Namesto: ‚Napolnil bo um s spoznanjem.‘

10,1a: *Kajti ne so-vem (synepístamai) tako, trpeč v svoji duši.*

Tj. kajti moja duša ne so-trpi (*synkámnei*) z mojim telesom.²²

10,2: *In rekel bom Gospodu: »Ne uči me, da bi bil brezbožen.«*

Namesto: ‚Odmakni od mene misli/besede brezbožnosti‘. Kajti Gospod nikogar ne uči, naj bo brezbožen.

10,13a: *Vem, da – ker imaš te reči v sebi – lahko storiš vse.*

‚Ker imaš te reči v sebi‘: katere reči? Življenje, usmiljenje in obiska-

18 preprost db. tisti, ki nima nič odvečnega (*apérittos*).

19 Flp 3,20.

20 Jn 8,44.

21 Različica se glasi: »Zatorej ni hodil naokrog z Jobom, saj Job ni bil podnebesen, ampak je imel ‚državljanstvo v nebesih‘ (Flp 3,20). Tako hudič (*ho ponerós*) laže, ko trdi, da deluje v vsem/vsakem in da si je podvrgel vse ljudi. Zato je takoj ovržen – ‚kako si pohodil vse ljudi, kakor trdiš, čeprav nisi mogel premagati Joba, ki je le eden?« (Iunius, nav. d., str. 68–69).

22 Različica se glasi: »Kajti moja duša ne trpi z mojim telesom‘ – telo namreč biča udarec, duša pa ni ponižana« (Iunius, nav. d., str. 225).

nje/nadziranje (*episkopé*).²³

Ali: stvariteljsko, previdnostno in presojojajočo (zmožnost).

11,6: *Potem ti bo naznanil moč modrosti, ker bo dvojna v primeri s tistimi, ki so proti tebi.*

Imenoval je ‚dvojno‘ tisto pri njegovi modrosti, kar je dojemljivo (*kataleptón*), in tisto, kar ni; modrost se torej ne motri le v njegovih čutnozaznavnih delih, temveč tudi v umskozaznavnih.²⁴

12,10: *Ali ni duša vsega, kar živi, v njegovi roki, in duh vsakega človeka?*

‚Duše pravičnih so v Božji roki.‘²⁵

12,11: *Kajti uho razbira besede, ustno nebo pa okuša žito.*

Kakor smo namreč prejeli ustno nebo za razločevanje hrane, prav tako smo prejeli um za spoznanje Boga.

Um razbira zgolj umskozaznavne, čutna zaznava pa čutnozaznavne resničnosti.

13,1: *Glej, te reči je motrilo moje oko in je slišalo moje uho.*

Tako z izkušnjo kot z naukom sem prejel te reči.

13,14: *... zgrabil svoje meso z lastnimi zobmi.*

Oznanil bom svoje strasti/utrpevanja s svojimi usti.

16,13: *Ti, ki niso varčevali z udarci po mojih ledvicah, so razlili moj žolč na zemljo.*

Govori o želelnem (delu duše), nato pa o razburljivem – to dvoje je tako rekoč telo notranjega človeka.²⁶

16,16: *Moj trebuh je sežgan od joka.*

23 Hagedornova te sholije ne pripisujeta Evagriju, je pa pod njegovim imenom ohranjena v rokopisih *Venetus Marcianus* gr. 538, *Vat.* gr. 338, *Mediolanensis Ambrosianus* M 65 sup., *Patmensis* gr. 171 in *Bodleianus Auct. e.* 2, 19.

24 Prim. KG 6, 59.

25 Mdr 3,1.

26 Prim. Ef 3,16.

Tu je spregovoril o umu, ki se ozira tako na delovanje kot na motenje.

25,3: *Naj nihče ne meni, da obstaja odgoditev za roparje.*

Odgoditev: tj. podaljšanje življenja ali prestavitev (časa) kazni.²⁷

28,14: *Brezno je reklo: »Ni v meni;« in morje je reklo: «Ni z menoj.»*

Tisti pod zemljo so rekli, ‚Modrost ni v nas;‘ in tisti na zemlji, ‚Modrosti ni z nami.‘³¹

28,23–24: *On (tj. Gospod) namreč gleda na vso (zemljo) pod nebom, in pozna vse stvari na zemlji, ki jih je ustvaril.*

446

Mislím, da govori o Kristusu.²⁸

29,15: *Bil sem oko za slepe, noga za hrome.*

Bil je oko za umsko zaznavno vodenje po poti in noga za etično.

29,16: *In odkril sem sled pravice, ki je nisem poznal.*

To mora biti rečeno tistim, ki neprevidno dajejo izjave in obsojajo.

30,24: *O če bi le smel položiti roke nase ali prositi drugega, da bi mi to storil.*

(Izraza) ‚Položiti roke‘ ni v Štiristolpični (Bibliji)²⁹ niti v *Septuaginti* niti v drugih prevodih, katerih izdaje smo primerjali. Vendar pa se to lahko – po stari navadi – razume v nrvnem pomenu. Do tega pride, ko določena žalost ali sram ali kaka druga strast povzroči ustvarjanje nepopolnih besed/misli (*lógoi*).

31,5: *Če sem hodil z zasmehovalci ...*

27 Hagedorna to sholijo puščata anonimno; A. M. Casiday (nav. d., str. 224) jo na osnovi atribucije v rokopisu *Pragensis Státní knihovna XXV B 3* pripisuje Evagriju.

28 Hagedorna to sholijo puščata anonimno; A. M. Casiday (nav. d., str. 224) jo na osnovi atribucije v rokopisu MS G pripisuje Evagriju.

29 Štiristolpični (Bibliji): gr. *tetrasélidon*, tj. v Origenovi *Tertrapli*, sinopsi štirih grških prevodov Stare zaveze: Akvilovega, Simahovega, Teodotionovega in Septuaginte; prim. Origen, *Selecta in Genesim* 17, 4 (PG 12, stolp. 141); Evzebij, *Cerkvena zgodovina* 6, 16, 4 (PG 20, stolp. 557) in O. Procksch, *Tetraplarische Studien*, v: *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* 12 (1935), str. 240–69.

Iz tega razumemo, da je treba pred zasmehovalci bežati.

31,18: *Kajti od svoje mladosti sem jih vzgojil kot oče in od materinskega naročja naprej sem jih vodil.*

Preden so se mladeniči dotaknili zla/nekreposti (*kakía*), jih je vodil do kreposti. Tako so resnične besede nekoga ,vodile od materinskega naročja sem.

34,21: *Kajti on je gledalec človeških dejanj.*

(Božja) previdnost namreč doseže sleherno (stvar) in delo slehernega (človeka).

34,32: *Brez sebe bom videl; ti mi pokaži.*

,Če sem stopil iz sebe' (*exésten*), pravi, ,ko sem uzrl Resnično, mi to pokaži ti.'

34,32: *Če sem storil krivico, je ne bom storil več.*

,Pokaži potem,' pravi [Elihu], ,o Job, če to govorim po krivici, in bom nehal.'³⁰

40,8: *Ali si odstranil mojo sodbo? Ali meniš, da sem se ukvarjal s teboj z drugim namenom, kot je ta, da bi se ti pokazal pravičen?*

Tu je pojasnil vzrok zapuščenosti.

40,16: *Glej, njegova moč je v ledjih.*

Tu na dostojen način govori o nečistovanju in vsakem sramotnem užitku.

40,25: *Boš na trnku ven potegnil zmaja?*

Mislím, da sta prej omenjena morska pošast³¹ in tukajšnji zmaj isto, saj hebrejski ,Leviatan' označuje oba, medtem ko se drugi zmaji pri Hebrejcih ne imenujejo tako, ampak imajo (kot) lastno ime – ime svojega rodu. Posebno zmajevo ime, ki se nanaša na poglavarja sovražnih sil, je prav ,Leviatan', saj je pravi naziv tistega, ki ga nosi.³²

30 Obe sholiji k 34,32 A. M. Casiday (nav. d., str. 225) pripisuje Evagriju na podlagi rokopisa *Pragensis Státní knihovna* xxv B 3.

31 Prim. Job 25,12.

32 Besedilo Hegedornovih je tu slovnično vprašljivo, zato prevod ni zanesljiv. Sholija je zanimiva, ker je tu (podobno kot v sholiji k Prd 6,9) vidno, da se je Evagrij

41,13: *Njegova duša je žerjavica.*

Iz nje (= njegove duše) prihajajo ‚plamteče puščice‘.³³

41,20–21: *Bronasti lok ga ne bi ranil, kamen s prače ima za travo; puščice so zanj trsje.*

Nobena izmed teh stvari ne ranjuje satana, samoobvadovanje in ljubezen pa ga uničujeta.

42,5: *S poslušanjem ušesa sem prej slišal zate, zdaj pa te gleda moje oko.*

Po preizkušnji/skušnjavi (*peirasmós*) se je natančneje poučil o smislih nastalih³⁴ resničnosti.

42,10: *Odpustil jim je njihov greh zaradi Joba.*

Na osnovi tega spoznavamo, da molitev pravičnega odpravlja grehe.

42,17: *In njegovi prijatelji so prišli k njemu: Elifaz, kralj Tajmanov, Ezavovih sinov; Baldad, tiran Savhaja, in Sofar, kralj Minaja.*

Sofar (Cefo) je bil Elifazov sin; Amaleka mu je rodila priležnica. Elifaz in Sofar sta torej postala učenca Izaka in Jakoba, Amalek pa učenec Ezava.³⁵

za razlago oziral na hebrejski izvirnik ali vsaj na celotno Origenovo *Tetraplo*; prim. A. M. Casiday, *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*, Cambridge 2013, str. 107–108.

33 Prim. Ef 6,16.

34 nastalih tj. ustvarjenih.

35 Prim. 1 Mz 36,11–12.

SHOLIJE K PRIDIGARJU

(*Scholia eis tòn Ekklesiásten; Scholia in Ecclesiasten*)

Pridigarjeva knjiga je bila zaradi svojega pesimizma in skepticizma v judovskem izročilu dolgo časa sporna. V Talmudu so se ohranile sledi razprav o tem, ali naj bo sprejeta v kanon. Rabini so ji tudi očitali, da njeni nauki med seboj niso skladni.³⁶ Šamajeva šola je trdila, da ne gre za navdihnjeno knjigo, da si torej po njenem branju »ni treba umiti rok«; več rabinov jo je napadalo kot naravnost heretično delo.³⁷

V krščanski Cerkvi ni bila deležna takih nasprotovanj, saj je bila del *Septuaginte* (grškega prevoda Stare zaveze), a je vendar zaradi svoje drugačnosti zahtevala razlago. Cerkveni očetje so njen potencialno »nihilistični« nauk (»vse je ničevost«), ki bi lahko onemogočal etično zavzetost in ogrožal nauk, da je treba delati dobro in se izogibati zlu, obrnili v nasprotno smer: *Pridigar* po njihovem prepričanju uči, da se moramo *odvrniti od vsega minljivega* in se z vsemi močmi *okleniti Boga*.

Evagrijeve sholije, ki so se ohranile v katenah, že začrtujejo temeljno usmeritev takšne razlage.³⁸ Evagrij ne omalovažuje stvarstva ali materije kot take: ustvarjena bitja so ničeva le v primerjavi s spoznanjem Boga (prim. sholijo 2 o Prd 1.2). Sholije se naslavlajo na bralce, ki so že napredovali na duhovni poti, ki torej že so ali vsaj postajajo »gnostiki«. Uvid v »praznost« stvari jih vodi k motrenju njihovih logosov, tj. k razbiranju smisla stvarstva v njegovih posameznih delih in celoti. To razbiranje smisla se imenuje *physikè theoría*, naravno motrenje oziroma motrenje narave, in predpostavlja očiščenje uma v asketski praksi (prim. sholijo 15 o Prd 3,10–13). Z gledišča »naravnega motrenja« se pogled odpira naprej na bogoslovje, teologijo v evagrijevskem smislu, se pravi na motrenje Božje troedine skrivnosti (npr. sholija 52 o Prd 6,10–12).³⁹

Kritično izdajo, ki je predloga pričujočega prevoda, je pripravil P. Géhin.⁴⁰

36 Prim. *Šabat* 30b; *Mo'ed* 1.

37 Prim. *Mišna*, *Edujot* 5, 3; Rabi Natan, *Abot* 1.

38 Njihov obseg in pristnost ostajata kontroverzna. Prim. A. Labate (izd.), *Catena Havniensis in Ecclesiasten: In qua saepe exegesis servatur Dionysii Alexandrini* (= *Corpus Christianorum. Series Graeca* 24), Turnhout 1992, str. XXII–XXIII; in S. Leanza, *A proposito di una recente edizione del presunto Commentario all'Ecclesiaste di Evagrio Pontico*, v: *Rivista di Storia e Letteratura Religiosa* 33.2 (1997), str. 365–98.

39 Prim. G. Bunge, *Der mystische Sinn der Schrift. Anlässlich der Veröffentlichung der Scholien zum Ecclesiasten des Evagrius Pontikos*, v: *Studia Monastica* 36(2), 1994, str. 135–146.

40 *Évagre le Pontique, Scholies à l'Ecclésiaste*, Pariz 1993 (SC 397).

1,1: *Besede pridigarja, Davidovega sinu, kralja Izraela v Jeruzalemu.*

1. Cerkev (*ekklesía*) čistih duš je resnično spoznanje vekov in svetov – in sodbe ter previdnosti, ki (obstajata) v njih. Pridigar (*ekklesiastés*) je Kristus, ki je porojevalec takega spoznanja – ali še boljše rečeno, Pridigar je tisti, ki očiščuje duše z etičnimi zrenji (*theorémata*) in jih vodi do naravnega motrenja (*theoría*).

1,2: »Ničevost ničevosti,« je dejal pridigar, »ničevost ničevosti, vse je ničevost.«

2. Tistim, ki stopajo v umskozaznavno Cerkev in se čudijo v motrenju nastalih (stvari),⁴¹ Beseda⁴² pravi, »Ne mislite, da so te reči končni smoter (*tò éschaton télos*), ki ga za vas hranijo obljuje – kajti spričo spoznanja Boga samega so zgolj ničevost ničevosti. Kakor so namreč zdravila ničeva potem, ko se je nekemu povsem povrnilo zdravje, tako so tudi smisli vekov in svetov prazni po spoznanju Svete Trojice.«

1,11: *Ni spomina na prve (reči).*

3. Če ni spomina na prve (reči), kako potem David pravi, »Spomnil sem se starodavnih dni⁴³ in »Spomnil sem se vekovitih let⁴⁴ Mor-da na vse te reči pozabimo tedaj, ko naša za smisel dovezetna narava sprejme Sveto Trojico – kajti tedaj bo »Bog vse v vsem.«⁴⁵ Če namreč uzrtja stvari, ki nastajajo v razumu, um vodijo do spominjanja stvari, in če se um, ki zagleda Boga, loči od vseh pojmov, potem bo um, ki je sprejel Sveto Trojico, pozabil vse, kar je nastalega.⁴⁶

1,13: *Kajti Bog je dal človeškim sinovom pokvarjeno raztresenost, da bi bili v njej raztreseni.*

4. S »pokvarjeno« tu misli »naporno« in ne »protistavljeno dobremu« – kajti Bog tega ne daje nikomur. On namreč ni povzročitelj zla, saj je izvir dobrote – razen če »dal je« tu ne pomeni »dovolil je«, v skladu s

41 nastalih (stvari) tj. ustvarjenih (bitij).

42 Beseda: P. Géhin *ho lógos* tu razume kot svetopisemsko besedilo (SC 397, str. 59: *le texte dit*), A. M. Casiday kot Božji Logos (*the Word*).

43 Ps 142,5.

44 Ps 76,6.

45 1 Kor 15,28.

46 nastalega tj. ustvarjenega.

pomenom (*lógos*) zapuščenosti (od Boga).⁴⁷

1,15: *Sprevrženega se ne da okrasiti na novo in pomanjkanja ni mogoče prešteti.*

5. ‚Sprevržen‘ imenuje ‚nečisti um‘; pravi namreč, da ‚sprevrženo srce naklepa zlo‘.⁴⁸ In v *Pregovorih* je »okras« poimenoval modrost, kjer pravi, ‚modrost je okras za mladeniče‘.⁴⁹ ‚Modrost ne bo stopila v dušo, ki je večša zla‘.⁵⁰ Vendar ni rekel, da ne more biti okrašena; namesto tega pravi, da ne more biti na novo okrašena⁵¹ – kajti človek⁵² se okraši s pravilnim življenjem, na novo pa ga okraši Božja modrost. Potemtakem je sprevrženi um lahko okrašen, vendar ne more biti okrašen na novo, če se ne očisti prek kreposti in iz sebe ne naredi uporabne posode za Gospodarja.⁵³

6. Božje število, s katerim Bog šteje svete, kaže na na neki duhoven in opredeljen red; On namreč ‚šteje množice zvezd in vse kliče po njihovih imenih‘, kakor je rečeno.⁵⁴ Tudi Mojzesu je Gospod ukazal, naj s tem številom prešteje Izraelove sinove.⁵⁵ In kaj je David rekel o ljudeh, ki se plazijo (po zemlji) in so zaslužnjeni užitkom? ‚Tam so plazilci, ki so brez števila.‘⁵⁶ In v »Pregovorih« je Salomon rekel o zlu: ‚Ranilo in potolklo je mnoge in umorilo je nepreštevne.‘⁵⁷ Potemtakem se »pomanjkanje«, omenjeno tukaj, hkrati z »umorjenimi« in s »plazilci«, nanaša na isto stanje (*katástasis*), ki se ne sklada z duhovnim številom.

Čeprav David pravi, da ni števila Božjega umevanja,⁵⁸ tega ne zapiše v pomenu, da Božje umevanje ne bi bilo vredno števila, ampak da po svoji naravi zaradi nedoumljivosti ni podvrženo številu. Tako ima tudi beseda ‚neviden‘ dva pomena: najprej (pomeni) to, kar po

47 Prim. Paladij, *Zgodbe za Lavza* 47, 5.

48 Prg 6,14.

49 Prg 20,29.

50 Mdr 1,4.

51 okrašena ... na novo okrašena ali: urejena ... na novo urejena.

52 človek db. nekdo.

53 Prim. 2 Tim 2,21.

54 Ps 146,4.

55 Prim. 4 Mz 1,2.

56 Ps 103,25.

57 Prg 7,26.

58 Gr. *sýnesis*; prim. Ps 146,5.

svoji naravi ni vidno (npr. Bog); in nato to, kar je po svoji sami naravi sicer vidno, a vendar ni videno (npr. železo v globočini, saj ga skriva voda). Prav tako se ‚nepreštevno‘ izreka v dveh pomenih: najprej kot to, kar po svoji naravi ne more biti prešteto; in nato to, kar iz določene razloga ni prešteto.

2,6: *Naredil sem si bazene voda, da bi z njimi zalival gozd, ki poganja les.*

7. Gre za zamenjan vrstni red besed. Pravilno branje te vrstice pa se glasi: ‚da bi z njimi zalival poganjajoči les dreves‘.

2,10: *In nisem odtegnil svojim očem ničesar, kar so želele; niti nisem prikrajšal svojega srca za nobeno veselje.*

452

8. Duša ne išče modrosti z besedo/misljo (*lógos*), temveč s čistostjo, kajti (Jezus) pravi: »Ne pojde v nebeško kraljestvo vsak, kdor mi pravi: ›Gospod, Gospod,‹ ampak kdor uresničuje voljo mojega Očeta.«⁵⁹ Tako namreč prejemamo modrost v sorazmerju s (svojim duhovnim) stanjem, kajti res nam bo merjeno z mero, s katero sami merimo.⁶⁰ Umskozaznavna prošnja je torej brezstrastje duše, dovzetne za smisel, ki (k sebi) priteguje sveto spoznanje. Tako človek, ki se naredi dovzetnega za vse spoznanje, ničesar ne odteguje svojim očem – in z ‚vsem spoznanjem‘ označuje spoznanje, kakršnega je po naravi deležna duša, ki je povezana s krvjo in z mesom.

9. Samo tisti, ki nič ne greši, ne prikrajša svojega srca za nobeno duhovno veselje.

2,11: *In glej, vse je ničevost in odločitev sape/duha (proaíresis pneúmatos).*

10. »Sapa/duh« imenuje dušo, saj je odločitev nekakšno gibanje uma. Tako David pravi: »V tvoje roke bom položil svojega duha,«⁶¹ in Štefan: »Gospod Jezus, prejmi mojega duha;«⁶² v (knjigi) *Kraljev* (pa je zapisano): »David ni razžalostil duha Amnona, svojega sina.«⁶³

59 Mt 7,21.

60 Prim. Mt 7,2.

61 Ps 30,6.

62 Apd 7,59.

63 2 Kr = 2 Sam, 13,21.

2,14: *Oči modreca so v njegovi glavi.*

11. Če je Kristus glava vsakega moža⁶⁴ in je tudi modrec mož, potem je Kristus modrečeva glava. Kristus pa je naša modrost – kajti ,postal nam je Božja modrost⁶⁵ –, potemtakem je modrost modrečeva glava, v kateri ima oči razuma, ko z njo⁶⁶ motri smisle nastalih (bitij).

2,22: *Tako se godi človeku v vsem njegovem naporu in v odločitvi njegovega srca – naporu, s katerim se trudi pod soncem.*

12. Na osnovi tega se pokaže, da je »odločitev duha/sape«⁶⁷ odločitev srca.

2,25: *Kajti kdo bo jedel in pil zunaj Njega (tj. Boga)?*

13. Kdo bi namreč lahko brez Kristusa jedel njegovo telo in pil njegovo kri⁶⁸ (to sta simbola kreposti⁶⁹ in spoznanja)?

2,26: *In tistemu, ki greši, je dal raztresenost, da dodaja in kopiči [bogastvo], tako da ga bo lahko dal tistemu, ki je dober pred Božjim obličjem; kajti tudi to je res ničevost in odločitev sape/duha.*

14. Te besede so podobne pregovoru, ki se glasi: ,Kdor množi svoje bogastvo z obrestmi in oderuštvom, ga zbira za tistega, ki daje miloščino revnim;⁷⁰ in drugemu, ki pravi: ,Zavistnež stremi k temu, da bi bil bogat, in ne ve, da bo usmiljeni vladal nad njim.⁷¹ Zato se moramo zadovoljiti s sholijami, ki so zapisane tam.⁷² Vseeno pa je treba vedeti, da je za ,ničevost‘ razglasil skupek grehov, ne pa to, da je od Boga prejel dobrega učitelja.

3,10–13: *Videl sem raztresenost, ki jo je Bog dal človeškim sinovom, da bi bili v njej raztreseni. Vse, kar je storil, je lepo v svojem času (kai-rós); njihovim srcem je dal tudi vek (aión), da človek ne bi odkril dela, ki ga je Bog opravil od začetka do konca. Spoznal sem, da v njih ni do-*

64 Prim. 1 Kor 11,3.

65 1 Kor 1,30.

66 z njo db. v njej.

67 Prd 1,14.17; 2,11.17.26.

68 Jn 6,51-58 in *Epistula fidei* 14.

69 kreposti: v gr. množinska oblika.

70 Prg 28,8.

71 Prg 28,22.

72 zapisane db. postavljene; mišljene so *Sholije k Pregovorom*.

brega, razen tega, da se veselijo in delajo dobro v svojih življenjih. Res, kar zadeva vsakega človeka, ki je in pije in vidi dobro v vsem svojem trudu – to je dar od Boga.

15. Videl sem, pravi, da čutnozaznavne stvari raztresajo človekov razum: Bog jih je dal ljudem pred njihovim očiščenjem, da bi bili v njih raztreseni.⁷³ Njihova lepota je po njegovih besedah začasna in ne večna. Po očiščenju namreč čisti človek ne gleda na čutnozaznavne stvari kot na to, kar zgolj raztresa njegov um, temveč kot nekaj, kar je bilo vanj postavljeno zavoljo duhovnega motrenja. Kajti um se drugače oblikuje prek čutnih resničnosti, ko jih zaznava čutno prek svoje zaznave, drugače pa se ustroji tedaj, ko motri smisle, ki so položeni v čutne resničnosti. Toda to spoznanje pripada le čistim, medtem ko doumetje stvari prek čutnih zaznav pripada tako nečistim kot čistim.

Zato torej pravi, da je (za)časna raztresenost dana od Boga. Bog je namreč v svoji previdnostni skrbi za strastno dušo tej dal čutne zaznave in čutnozaznavne stvari tako, da bi s tem, ko je v njih raztresena in jih skuša umevati, zbežala pred (zlimi) mislimi, ki jih bodo vanjo lučali sovražniki. Toda, kakor pravi, dal jim je tudi vek, se pravi smisle veka, – kajti to je ‚nebeško kraljestvo‘, o katerem Gospod pravi, da ga imamo v sebi,⁷⁴ in ki ga ljudje ne morejo najti, če ga zakrivajo strasti. Zato sem spoznal, pravi, da se narava, dovzetna za smisel, po svoji naravi ne veseli zaradi dobrih stvari, temveč zaradi smislov stvari – in zaradi njih tudi udejanja dobro. Nič namreč ne daje umu hrane in pijače tako, kot ju dajeta krepost in spoznanje Boga.

16. Dobro delamo prek pravočasne rabe stvari, ki nam jih je dal Bog; tako bo vse lepo/dobro »v svojem času« in »glej, vse je zelo lepo/dobro«.⁷⁵

3,14: Spoznal sem, da bodo vse stvari, ki jih je Bog ustvaril, obstajale vekomaj. Nemogoče jim je (kaj) dodati in nemogoče jim je (kaj) odvzeti. In Bog jih je ustvaril, da bi trepetale pred njegovim obličjem.

17. Če bo vse, kar je Bog ustvaril, obstajalo vekomaj⁷⁶ in Bog ni

73 Prim. sholija 40 (k Prg 5,14) in *Osnove* 2, 4, 7.

74 Prim. Lk 17,21.

75 Prim. 1 Mz 1,31.

76 Prg 3,14.

ustvaril zla, potem zlo ne bo obstajalo vekomaj.

18. Nemogoče je (kaj) odvzeti od ,mnogovrstne Modrosti'⁷⁷ in nemogoče ji je (kaj) dodati. Kajti Bog jo je ustvaril, pravi, da bi ljudje, ki hrepenijo po Modrosti, prenehali z zlom: ,Strahospoštovanje do Boga bo namreč vsakogar odvrnilo od zla.'⁷⁸

3,15: *Vse, kar nastaja, že je; in to, kar sodi v nastajanje, je že nastalo; in Bog bo poiskal tistega, ki je preganjan.*

19. Če velja blagor ,tistim, ki so preganjani zaradi pravičnosti, ker je njihovo nebeško kraljestvo',⁷⁹ in če so »nebeško kraljestvo« smisli vekov, ki so nastali ali bodo nastali – potem velja blagor tistim, ki so preganjani, ker so spoznali motrenje tega, kar je nastalo.⁸⁰ O Bogu je namreč rečeno, da išče tistega, katerega je razsvetlil s spoznanjem, in da ne išče tistega, katerega ni razsvetlil s spoznanjem. Kot pravi David: ,Zablodil sem kot izgubljena ovca: poišči svojega služabnika, kajti nisem pozabil tvojih zapovedi;'⁸¹ in bil je tudi preganjan: ,mnogo jih je, ki so me hudo preganjali in stiskali; vendar se nisem odvrnil od tvojih pričevanj.'⁸²

3,18: *Potem sem rekel v svojem srcu o govoričenju človeških sinov: »Bog bo razsodil o njih in pokazal, da so živina.«*

20. ,Človekovo govoričenje' je zdaj poimenoval človekovo življenje, saj bomo za vsako nedejavno besedo dali obračun na dan sodbe,⁸³ ko se bodo očitno pokazali tako čisti kot nečisti.

3,19–22: *In res, kar doleti človeške sinove in kar doleti živino, je eno in isto: kakor je smrt enega, tako je smrt drugega, in en duh je v vseh. In kaj ima človek več od živinčeta? Nič – kajti vse je ničevost. Vse potuje na en kraj, vse je nastalo iz prahu in se v prah povrne. In kdo ve, ali se duh človeških sinov dviga gor? In kdo ve, ali gre duh živali dol v zemljo? In videl sem, da ni nič dobrega razen tega, da se človek veseli v svojih*

77 Prim. Ef 3,10 in KG 2, 2.

78 Prg 15,27.

79 Mt 5,10.

80 tega, kar je nastalo tj. ustvarjenih bitij.

81 Ps 118,176.

82 Ps 118,157.

83 Prim. Mt 12,36.

delih, kajti to je njegov delež. Kdo ga bo privedel do tega, da bi videl to, kar se bo zgodilo po njem?

21. ‚Kar doleti‘ imenuje reči, ki se splošno (*koinôs*) dogajajo vsem ljudem v tem svetu, najsi so pravični ali nepravični – npr. življenje, smrt, bolezen, zdravje, bogastvo, revščina; izguba udov, izguba žena, otrok in posesti –, zaradi česar pred (Božjo) sodbo ni mogoče razločiti pravičnega od brezbožnega. Pravi, da jim je skupno (*koinón*) naslednje: iz prahu so in povrnejo se nazaj v prah ter imajo eno dušo po naravi (čeprav ne po številu):⁸⁴ ‚Kajti,‘ kakor pravi, ‚v vseh je en duh.‘⁸⁵

‚Živinčé‘ imenuje človeka, ki je deležen časti, a nima razumevanja – primerjan in izenačen je z neumevajočo živino⁸⁶ zaradi svojih za smisel nedovzetnih užitkov. Vendar pa pravični in krivični ne bodo pred sodbo jasno spoznani po tem, kar udejanjajo, saj so mnogi krivični prestopili k pravičnosti in bili povišani, medtem ko so mnogi pravični odpadli od kreposti in bili ponižani.

‚Kaj sem našel med njimi več?‘ ‚Zdaj,‘ tako pravi, ‚(nisem našel) ničesar.‘ Kajti vse je ničevost – razen duhovnega veselja, ki naravno nastaja ob človekovih dejanjih in ob njegovi kreposti. Kdor je namreč odpadel od tega veselja, ne bo več znova prišel sem, da bi delal stvari, ki pripeljejo do njegovega posedovanja.⁸⁷

22. Nadalje: duša, nedovzetna za smisel, je imenovana duh.

4,1: *In obrnil sem se in videl vsa zatiranja,*⁸⁸ *ki se dogajajo pod soncem; in glej, solze zatiranih, in nikogar ni, ki bi jih tolažil; moč je v rokah tistih, ki jih zatirajo – in nikogar ni, ki bi jih tolažil.*

23. ‚Zatiranja‘ imenuje naše nasprotnike. Pravi namreč: ‚sprejmi svojega služabnika v dobro; naj me naduteži ne zatirajo;‘⁸⁹ in o Kristusu odrešeniku drugje pravi, ‚ponižal bo tistega, ki zatira, in ostajal bo skupaj s soncem.‘⁹⁰ Tisti, ki so bili zatirani pred Kristusom, so bili

84 Prim. *Epistula fidei* 6.

85 Prd 3,19.

86 Ps 48,12.21.

87 Zagoneten stavek verjetno izključuje možnost reinkarnacije.

88 zatiranja db. denunciacije (*sykophantíai*); tako tudi v nadaljevanju glagol »zatirati« db. pomeni denuncirati, ovaditi.

89 Ps 118,122.

90 Ps 71,4–5.

ljudje, za katere ni bilo tolažnika, kakršen je ta, ki pravi: ‚Zato vas jaz, jetnik v Gospodu, tolažim/spodbujam: živite vredno klica, s katerim ste bili poklicani, z vso ponižnostjo, krotkostjo in potrpežljivostjo. Prenašajte drug drugega v ljubezni.‘⁹¹

4,2: *In pohvalil sem umrle, ki so že umrli, bolj kot žive, ki živijo do zdaj – in bolj kot prvi in drugi je dober tisti, ki še ni bil rojen in ni videl pokvarjenega dela, ki se opravlja pod soncem.*

24. In pohvalil sem tiste, ki so že umrli s Kristusom⁹² in so bili rešeni svojih zatiralcev, bolj kot tiste, ki so živeli v zlu in vztrajajo v njem vse do zdaj. Dober je tisti, ki ne potrebuje take smrti, ki ga ločuje od zla niti se ne znajde v zlu: tisti, ki ni poznal zlega truda zatiralcev, s katerim se lotevajo tistih, ki so pod soncem.

4,4: *In videl sem ves trud in ves pogum dela/ustvarjenega (poiema) – da namreč izhaja iz ljubosumnosti enega človeka do drugega – in tudi to je ničevost in odločitev duha/sape.*

25. ‚Videl sem,‘ pravi, ‚vse zlo in hudiča, ki je v njem pogumen.‘ Hudič je namreč tisti, ki ga imenuje ‚pogumnega v brezbožnostih in zatirajočega reveže‘;⁹³ in imenuje ga tudi »delo/ustvarjeno« – saj je bil ‚ustvarjen, da bi ga zasmehovali‘ Božji angeli.⁹⁴ In videl sem tudi vso ljubosumnost, ki jo čuti⁹⁵ do ljudi – ljubosumnost, ki je ničeva, a vendar njegovemu srcu daje občutek polnosti.⁹⁶ Bog namreč mora vseka-kor postati »vse v vsem«⁹⁷ in izpolniti se mora Kristusova molitev, ki se glasi: ‚Daj jim, da bodo eno v naju, kakor sva jaz in ti eno, Oče.‘⁹⁸

4,5: *Nerazumni človek je držal križem svoje roke in požrl lastno meso.*

26. Če so roke simbol praktičnega delovanja, potem vsakdo, ki ne udejanja pravičnosti, prekriža svoje roke – in zato, tako trdi, tak človek žre svoje meso, saj se izpolnjuje z grehi, ki rastejo iz mesa.

91 Ef 4,1–2.

92 Rim 6,8; 2 Tim 2,11.

93 Prg 28,3.

94 Job 40,9; 41,25.

95 čuti db. ima; poseduje.

96 Prg 8,11.

97 Prim. 1 Kor 15,28.

98 Jn 17,21–22 in podrobneje o zedinjenju Boga s stvarstvom *Pismo Melaniji* 22–27.

4,6: *Bolje polno prgišče počitka kot dve polni prgišči napora in odločitev duha/sape.*

27. ‚Odločitev duha/sape‘ se mi zdi kot strastna duševna volja.⁹⁹ Iz tega razloga je dobra roka kreposti. In zato se dobra dlan kreposti ceni više kot dve dlani greha in nevednosti ter odločitve sape. Takšen pomen imajo tudi besede ‚Bolje malo za pravičnega kot veliko bogastvo grešnika‘;¹⁰⁰ in ‚bolje je prejeti malo s pravičnostjo kot obroditi mnogo s krivičnostjo.‘¹⁰¹ (Tem izrekom) so podobne tudi naslednje besede: ‚Raje sem si izbral to, da ležim zavržen v hiši mojega Boga, kot da prebivam v šotorih grešnikov‘;¹⁰² in ‚bolje je živeti pod vogalom strehe kot deliti hišo z žensko, ki te graja.‘¹⁰³ V skladu s temi (besedami) pa so tudi naslednje: ‚Bolje pogostiti z zelenjavo zaradi prijateljstva in prijaznosti/milosti (*cháris*) kot postaviti na mizo teličke s sovražnostjo.‘¹⁰⁴ Te besede imajo tak pomen, kot bi kdo rekel: ‚Bolje se je naučiti eno samo duhovno motrenje kot pa množstvo motrenj obnorele modrosti.‘¹⁰⁵

4,8: *On je eden in ni drugega in nima sina ali brata in ni konca vsemu in ni konca vsemu njegovemu naporu in njegovo oko se ne zasiti z bogastvom. Za koga garam in odtegujem svoji duši dobrost? Kajti to je ničevost in pokvarjena raztresenost.*

28. Če nekdo nima brata, potem ni prejel duha posinovljenja;¹⁰⁶ in če nekdo ni oče, je pokvarjen – kajti, kakor pravi (Pismo): ‚Nikakor ne bo potomstva za pokvarjene.‘¹⁰⁷ Verjetno se tisti, ki svoji duši odteguje Božje spoznanje, kar ne more zasititi z zlom. Tu govorim o ‚očetu‘ in ‚bratu‘ skladno s pomenom Svetega pisma. Ni mi namreč neznano, da podane trditve niso resnične, če jih postavimo glede čutnozaznavnih

99 P. Géhin razume Evagrijevo razlago v okviru origenističnega nauka o središčnem mestu svobodne volje v antropologiji (SC 397, str. 18), A. M. Casiday pa v njem vidi zvestobo pomenu hebrejskega izvornika in domneva, da ima *proairesis* drugačen pomen kot v grški filozofiji. Prim. tudi sholijo 51.

100 Ps 36,16.

101 Prg 15,29.

102 Ps 83,11.

103 Prg 25,24.

104 Prg 15,17.

105 1 Kor 1,20; 3,19.

106 Prim. Rim 8,15.

107 Prg 24,20.

bratov in očetov. Če pa bi kdo hotel dojeti dobresedni¹⁰⁸ pomen teh izrekov, bo na vse pretege obtoževal bogataše, ki nimajo otrok in si prizadevajo pridobiti obilje premoženja, zlasti če le stežka pustijo bližu prijatelje. Ti izreki so namreč zelo resnični tudi v primeru, da so naperjeni proti (takim) ljudem.

4,11: In če dva ležita skupaj, jima je toplo; a kako bi se pogrel eden?

29. Brez Gospoda ni nikogar, ki bi lahko postal kipeč v duhu,¹⁰⁹ kajti Gospod je Duh.¹¹⁰

4,12: In četudi je eden premagan, se dva lahko obdržita pokonci njim, in vrv iz treh niti se ne strga hitro.

30. Mislim, da je tisti, ki je premagan, hudič, proti kateremu se pokonci obdržita dva – človek in Božji angel –, tako da je človek potem, ko premaga hudiča, spoznan za vrednega Božjega spoznanja in postane vrv iz treh niti, ki se ne strga hitro. O tem se lahko jasno poučimo od patriarha Jakoba, ki je blagoslovil Jožefove otroke z besedami: ‚Naj angel, ki me osvobaja vsakega zla, blagoslovi te otroke.‘¹¹¹ Podobne tem so (besede), ki jih najdemo pri Davidu: ‚Gospodov angel se bo utaboril okrog tistih, ki se ga bojijo in jih bo osvobodil.‘¹¹²

31. Vrv iz treh niti je brezstrasten um, ki se izpolnjuje z duhovnim spoznanjem, ali moder um, ki ima za spremljevalca Božjega angela. Dobro pa je, da ni rečeno ‚ne bo strgana‘, ampak ‚ne bo strgana hitro‘¹¹³ – kajti za smisel dovzetna narava je spremenljiva.

4,13: Bolje reven in moder otrok kot star in nerazumen kralj, ki ne zna več biti pozoren.

32. Kdor je obvaroval nauk svoje mladosti,¹¹⁴ je otrok; kdor pa je zapustil nauk svoje mladosti in pozabil božansko zavezo ter se je postal v zlu, je starec. Prvi pripada Kristusu, drugi hudiču.

¹⁰⁸ dobresedni db. goli (*psilê*).

¹⁰⁹ Apd 18,25.

¹¹⁰ 2 Kor 3,17.

¹¹¹ 1 Mz 48,16.

¹¹² Ps 33,8.

¹¹³ Prg 4,12.

¹¹⁴ Prg 2,17.

4,14: *Kajti iz hiše vezi bo odšel, da bi zakraljeval, ker je bil v svojem kraljestvu rojen kot revež.*

33. »Hiša vezi (tj. zapor)« je čutnozaznavni svet, v katerem je vsakdo vklenjen v verige svojih lastnih grehov.¹¹⁵

4,17: *Pazi na svoj korak,¹¹⁶ ko stopaš v Božjo hišo, in približaj se, da bi poslušal; bolje tvoja žrtev kot dar nerazumnih, saj ne vedo, da delajo zlo.*

34. »Ne vedo, kako se spotikajo¹¹⁷ – saj se ne zavedajo niti tega, da kršijo postavo.

5,1–2: *Ne bodi hiter s svojimi usti in naj tvoje srce ne bo hitro v izrekanju besede pred Gospodovim obličjem: kajti Bog je v nebesih, ti pa si na zemlji: zato naj bodo tvoje besede maloštevilne.*

460

5.2. *Sanje namreč prihajajo v obilju skušnjave in glas nerazumnega v obilju besed.*

35. »Ne vemo, kaj naj molimo, kakor je treba (moliti).¹¹⁸ Verjetno zdaj ni hotel reči tega, ampak nam veleva, naj o Bogu ne govorimo (*theologeîn*) nepremišljeno.¹¹⁹ Kajti ni mogoče, da bi nekdo, ki se nahaja med čutnozaznavnimi stvarmi in jemlje uzrtja (*noémata*) od njih, brez napake razpravljal o Bogu, kolikor ta biva med zgolj umsko-zaznavnimi resničnostmi in se izmika vsaki čutni zaznavi. Zatorej je (Pridigar) rekel: »Naj bodo tvoje besede maloštevilne,¹²⁰ se pravi: resnične in premišljene. »Maloštevilne« po mojem mnenju (tu) označuje nekaj podobnega kot v (besedah) »Bolje malo za pravičnega kot veliko bogastvo grešnikov¹²¹ in »bolje je prejeti malo s pravičnostjo.¹²²

Tistim, ki se tega niso držali, pravi (Pridigar), »sanje prihajajo v obilju skušnjave in glas nerazumnega v obilju besed«. S »sanjami« misli demona, ki napada speče duše z obiljem skušnjav in vznemirja dušo: demona, o katerem je Job rekel Gospodu: »Strašiš me s sanjami in osu-

115 Prg 5,22.

116 svoj korak db. svojo nogo.

117 Prg 4,19.

118 Rim 8,26.

119 Prim. *Gnostik 27; Sholije k Pregovorom 25,17; Spodbuda samotarjem 2.*

120 Prg 5,1.

121 Ps 36,16.

122 Prg 15,29.

pljaš z videnji.¹²³ In David, ki se je izogibal temu sovražniku, je prosil Gospoda z besedami ‚Razsvetli moje oči, da ne bom zaspal do smrti, da ne bo moj sovražnik dejal: Premagal sem ga.¹²⁴ In v *Pregovorih*: ‚Ne daj spanja svojim očem niti dremeža svojim vekam, da boš lahko rešen kot srna iz zanke in kot ptič iz pasti.¹²⁵ Imenuje pa ga tudi ‚glas nerazumnega‘, ki se približa z lažnivimi besedami in vara dušo; to pomenijo besede ‚od glasu zasramujočega in obrekujočega.¹²⁶ Nadalje lahko z glasom brezčutnega uskladimo (besede) ‚obilici govora se ne bo izmaknil greh.¹²⁷ Tudi Odrešenik v evangelijih ukazuje človeku, naj čuje in moli, da ne bi padel v skušnjava.¹²⁸ Kajti »spanje« je nevednost in greh duše, dovzetne za smisel, tako da tudi Pavel zbuja tiste, ki tako spijo, in pravi: »Prebúdi se, ki spiš, in vstani od mrtvih in zasijal ti bo Kristus.«¹²⁹

5,3–4: *Če daš Bogu zaobljubo, ne zavlačuj z njeno izpolnitvijo: kajti ni volje med nerazumnimi, ti pa izpolni, kar si se zaobljubil. Bolje je, da se ne zaobljubiš, kot da se zaobljubiš in zaobljube ne izpolniš.*

36. Nekateri izmed dobrih darov se Bogu dajejo iz duše, drugi iz telesa in spet drugi iz tega, kar se nahaja okrog telesa. Iz duše mu poklanjamo pravo vero in resnične nauke (*dógmata*), pravičnost, pogum in čistost; iz telesa samoobvladovanje, devištvo in monogamijo;¹³⁰ iz tega, kar je okrog telesa, pa sinove in hčere, služabnike, denar in lastnino.

Oglejmo si torej ‚obljubljanje‘ in ‚zavlačevanje‘ – kajti morda ‚zavlačevanje‘ ne pomeni le dolgega časovnega razmika, ampak popolno zanihanje obljube. Videti je namreč, da je Jakob šele po mnogih letih dal Bogu desetino, ki mu jo je obljubil, ko je hodil proti Mezopotamiji,¹³¹ in Ana je darovala Samuela Bogu šele po dolgem času.¹³²

Toliko o darovih, ki so okrog telesa; toda v kakšnem smislu naj

123 Job 7,14.

124 Ps 12,4–5.

125 Prg 6,4.

126 Ps 43,17.

127 Prg 10,19.

128 Prim. Mt 26,41.

129 Ef 5,14.

130 Prim. *Sholije k Lukovemu evangeliju* 10,25–37.

131 Prim. 1 Mz 28,6.22.

132 Prim. 1 Sam 1,21–25.

razumemo darove duše in telesa? Mislim, da tisti, ki je obljubil pravo vero, a trdi, da je eden izmed Svete Trojice ustvarjeno bitje, »zavlačuje«; tudi tisti, ki izpoveduje, da je Bog ustvaril vse stvari, a znova uvaja naključje,¹³³ »zavlačuje« – in podobno velja tudi glede drugih nauk. Kar zadeva kreposti, tisti, ki je obljubil pravičnost in ravna krivično, »zavlačuje« z izpolnitvijo zaobljube; in znova »zavlačuje« tisti, ki je obljubil čistost, a nečistuje. Kar zadeva darove telesa, »zavlačuje« tisti, ki je obljubil samoobvladovanje, a uživa raznotere jedi; in tisti, ki izpoveduje devištvo (ali monogamijo) in se poroči (oziroma v drugem primeru znova poroči), »zavlačuje« z izpolnitvijo svoje zaobljube.

Na kakšen način je bolje, da ne daš zaobljube, kot da jo daš in ne izpolniš, bom razložil¹³⁴ z navedkom iz evangelija, ki pravi, da služabnik, ki ni spoznal in ni storil, prejme malo (udarcev), tisti pa, ki je spoznal, a ni nič storil, jih prejme mnogo.¹³⁵

5,5: *Ne daj svojim ustom, da bi vodila tvoje meso v greh in ne izreci pred Božjim obličjem »To je nevednost«, da se Bog ne razjezi zaradi tvojega glasu in uniči dela tvojih rok:*

(5.6.1) *kajti v množici sanj so ničevosti in mnoge besede.*

37. Pravi takole: Človek se znajde v množici pokvarjenih sanj in ničevosti ter lažnivih besed,¹³⁶ ko so njegova dela uničena, ker ga je Bog zapustil – ta zapustitev pa človeka doleti zaradi njegove lastne nepostavnosti.

5,7–11: *Če vidiš v deželi zatiranje ubogih in umanjkanje¹³⁷ sodbe in pravičnosti, se ne čudi tej zadevi: kajti en človek na visokem položaju varuje drugega na visokem položaju – in ti na visokih položajih (poskrbijo) za druge. Obilje zemlje je za vsakogar, kralj pa si lasti že obdelano polje. Tistega, ki ljubi srebro, srebro ne bo izpolnilo; to velja tudi za tistega, ki ljubi svoj pridelek v njegovemobilju. Tudi to je ničevost. V mnogoterosti dobrote so se pomnožili tisti, ki so je deležni – in kakšen*

133 naključje gr. *automatismós* je pojem, značilen za epikurejsko materialistično kozmologijo. Kristjani so ga zato ostro zavračali; prim. Klement Aleksandrijski, *Stromateis* 5, 14, 90; in Didim Slepí, *Sholije k Pridigarju* 3,14.

134 bom razložil db. bomo razložili.

135 Prim. Lk 12,47–48.

136 Prg 5,6.

137 umanjkanje db. ugrabitev.

pogum kdo dobi od nje? Začetek gledanja namreč pripada njegovim očem. Služabnikovo spanje je sladko, najsi uživa mnogo ali malo hrane; ni pa dovoljen spanec tistemu, ki se izpolnjuje z bogatenjem.

38. Takole pravi: če med ljudmi vidiš nekatere, ki so zatirani, druge, ki se jim dogaja krivica v sodbi, in tretje, ki jim je izkazana pravica, se ne čudi nad tem, kar se dogaja, kot da bi ne bilo (Božje) previdnosti,¹³⁸ ampak spoznavaj, da Bog po Kristusu varuje vse stvari – in da Kristus previdnostno skrbi za vse na zemlji prek svetih angelov, ki imajo obilje spoznanja. Bog je namreč Kralj nad vesoljem, ki ga je ustvaril.¹³⁹ On pošilja stisko nad tiste, ki imajo raje pohlep in ničevost tega življenja kot spoznanje Kristusa, tistim pa, ki živijo v dobroti in služijo v pogumu in pravici, bo naklonil spoznanje sebe in sladek počitek, pa najsi so iz delnega spoznanja in delnih preroštev¹⁴⁰ spoznali malo ali mnogo smislov tukajšnjih stvari. Te ljudi čaka takšen konec, tistim, ki se izpolnjujejo z zlom, pa črv, ki se rojeva iz zla, ne bo dal počitka.

Da pa je Gospod zaupal ta svet angelom, kaže Mojzes, ko pravi: ‚Ko je Najvišji razdelil narode ob razsejanju Adamovih otrok, je postavil meje narodov skladno s številom Božjih angelov.‘¹⁴¹ Tudi naš Gospod je svet imenoval »polje«, ko pravi v evangelijih: ‚Polje je svet.‘¹⁴² Z ‚izobiljem zemlje‘ imenuje spoznanje stvari na zemlji: ‚blagor‘ namreč ‚krotkim, saj bodo podedovali zemljo.‘¹⁴³ Kaj je namreč drugega delež za smisel dostopne narave kot spoznanje Boga? ‚Tiste na visokem položaju‘¹⁴⁴ pa imenuje angele, saj so deležni najvišjega Gospoda; pravi namreč (tudi), da je ‚Gospod vzvišen nad narodi.‘¹⁴⁵

5,12: *Bolezen je, kar sem videl pod soncem: bogastvo, ki ga njegov lastnik varuje v svojo škodo.*

39. Mnoštvo zla se zdaj pojasnjuje z (besedo) ‚bogastvo‘ – to zlo pa se označuje z ‚boleznijo‘. Zatorej nihče, ki varuje to bogastvo zase, ne bo spoznal Božje modrosti niti ne bo pognal svojega srca k umevanju

138 Prim. Origen, *O počelih* 2, 9, 5–7.

139 ki ga je ustvaril db. ki je nastalo prek njega; prim. Jn 1,10.

140 Prim. 1 Kor 13,9.

141 5 Mz 32,8.

142 Mt 13,38.

143 Mt 5,5.

144 Tiste na visokem položaju db. Visoke.

145 Ps 112,4.

niti ga ne bo posredoval svojemu sinu v opomin;¹⁴⁶ kajti ni sprejel izrekov Božje postave niti jih ni skrnil v svojem srcu.¹⁴⁷

5,13: *In to bogastvo bo izgubljeno v pokvarjeni raztresenosti; spočel je sina – in ničesar ni v njegovi roki.*

40. Pokvarjena raztresenost je nevednost, združena s kaznijo: nevednost, ki nečistega človeka ločuje od duhovnega motrenja.

5,14–15: *Kakor je prišel gol iz trebuha svoje matere, se bo vrnil, da bi odšel, kakor je prišel, in ničesar ne bo prejel zaradi svojega truda, da bi odpotoval v njegovi roki. To je res pokvarjena bolezen – kajti kakor je prišel, tako bo tudi odšel.*

464

41. Tudi Job pravi, ‚Gol sem prišel iz naročja svoje matere in gol bom odšel;‘¹⁴⁸ in ta človek ‚kakor je prišel gol iz trebuha svoje matere, se bo vrnil, da bi odšel, kakor je prišel.‘¹⁴⁹ Toda Job, ker je pravičen, odhaja gol zla in pokvarjenosti;¹⁵⁰ ta človek pa bo odšel tja s tisto nevednostjo, s katero je prišel na ta svet.

5,17–19: *Glej, videl sem, kaj je dobro, kaj je lepo: jesti in piti in videti dobroto v vsem človekovem trudu, s katerim se muči pod soncem številne dni svojega življenja, ki mu ga je Bog dal – saj je to njegov delež. Res velja za vsakogar, ki mu je Bog dal bogastvo in premoženje in moč, jesti od tega bogastva in prejeti svoj delež ter se veseliti pri svojem trudu – to je dar Boga. Kajti ne bo se dobro spominjal dni svojega življenja, saj ga Bog raztresa z radostjo njegovega srca.*

42. Božje spoznanje se imenuje umska hrana, pijača, dobrota, delež, bogastvo, premoženje, radost, Božja raztresenost, luč, življenje in dar – in Sveti Duh daje mnoga druga imena spoznanju, ki jih je zdaj nemogoče naštet, saj tega ne dovoljujejo pravila (sestavljanja) sholij.

43. Za razliko od tistih, ki sprejemajo bogastvo modrosti in spoznanja,¹⁵¹ vendar ga ne ohranjajo, pravi: ‚in [Bog] mu daje moč.‘ Celo Juda izdajalec je namreč imel umskozaznavno bogastvo in duhovno

¹⁴⁶ Prim. Prg 2,2.

¹⁴⁷ Prim. Prg 2,1.

¹⁴⁸ Job 1,21.

¹⁴⁹ Prd 5,14.

¹⁵⁰ Prim. Sholije k Jobu 1,21.

¹⁵¹ Prim. Rim 11,53.

premoženje, vendar nad njima ni imel moči, saj je zaradi dobička izdal Božjo modrost in resnico.¹⁵²

44. Ko človek prejema duhovno spoznanje od Boga, se le malokdaj spominja tega sveta in čutnozaznavnega življenja, kajti njegovo srce se vedno ukvarja z motrenjem.

45. »Božja raztresenost« je resnično spoznanje, ki ločuje očiščeno dušo od čutnozaznavnih stvari.

6,1–3: Je pa pokvarjenost, ki sem jo videl pod soncem, in zelo pritiska na človeka: mož, ki mu Bog daje bogastvo, premoženje in slavo, in njegovi duši ne manjka nič od vsega, kar si želi, Bog pa mu ne daje moči, da bi užival od tega, ampak bo to užival tujec. To je ničevost in pokvarjena bolezen. Če človek spočne sto (otrok) in živi mnogo let, tako da je veliko dni njegovih let, pa se njegova duša ne nasiti dobrote in ne dočaka pogreba, rečem, da je splavljeni otrok na boljšem kakor on: pride namreč z ničevostjo in odide v mraku in njegovo ime bo pokrito z mrakom. Sonca res ni videl ne poznal, vendar ima več spokojnosti kakor oni. In če bi doživel spuščanja tisočev let in bi ne videl dobrote: mar ne gre vse v en kraj?

46. V tem poglavju govori o tistih, ki so bili spoznani za vredne brezstrastja in spoznanja, vendar so znova odpadli zaradi hudičeve zavisti.¹⁵³

Drugo poglavje se nanaša na dolgo življenje nečistega človeka, ki ima mnogo otrok, a ni spoznal Boga. Splavljeni plod se predstavlja kot več vreden od njega – in po smrti se bo sam znašel na istem kraju kot splavljeni plod.

47. Hudič je tisti, ki uničuje bogastvo, pridobljeno z vsem spoznanjem in vso modrostjo;¹⁵⁴ hudiča imenuje tudi ‚tujca‘ in tujega spoznanju Boga. Glagol ‚pojesti‘ se namreč nanaša na uživanje hrane, a tudi na propad: »če hočete in me boste poslušali,« pravi (Bog), »boste jedli dobre reči dežele; če pa nočete in me ne boste poslušali, vas bo použil meč – kar pomeni »vas bo uničil« – ,kajti to so izrekla Gospodova

¹⁵² Prim. Mt 26,14-16.

¹⁵³ Prim. Mdr 2,24.

¹⁵⁴ Prim. 1 Kor 1,5.

usta.¹⁵⁵ To je tudi tujec, ki je prišel in prepričal Davida, da je žrtvoval reveževo jagnje; tudi tedaj ga je prerok Natan imenoval ‚tujec‘.¹⁵⁶

6,7: *Ves človekov napor gre v njegova usta – in njegova duša še vedno ni izpolnjena.*

48. Vse človekovo zlo ostaja v njegovem srcu, in nikakor ne zmore reči: ‚Od njegove polnosti smo mi vsi prejeli‘.¹⁵⁷

6,8: *Kajti kaj več ima modrec od norca? Ubožec namreč ve, kako je treba hoditi v življenju.*

49. [V Življenju,] ki pravi: ‚Jaz sem življenje.‘¹⁵⁸

6,9: *Dober prizor za oči je nad nekom, ki potuje v duši, kajti celo to je ničevost in odločitev sape/duha.*

50. Kdor sledi spoznanju Boga, je boljši od tistega, ki sledi hotenjem duše; ali (drugače rečeno): spoznanje Boga je boljše kot pokvarljivi užitek. Skladno s Simahom pa je bolje gledati Prihodnjega kot uživati sedanje/prisotne reči.¹⁵⁹

51. Ni primerno pripisati ničevosti, pokvarjene raztresenosti in odločitve sape/duha vsemu, o čemer je govor v tem poglavju: ne smemo tega pripisovati rečem, ki so vredne hvale, ampak le tistim, ki si zaslužijo grajo. To trdim zato, ker (Pridigar) ne naobrača ničevosti in raztresenosti ter odločitve sape na celotno poglavje nasploh; v njem se nahajajo tudi nekatere stvari, ki so vredne hvale. Ni namreč ničevost ubožec, ki potuje v življenju, temveč tisti, ki je doživel sestope tisočletij, a ni uzrl dobrote; in tudi ni ničevost dober prizor za oči, temveč je ničevost tisti, ki potuje v duši.

6,10–12: *Če je kaj nastalo, je že dobilo svoje ime, in spoznano je, kaj je človek: ne more se pravdati z močnejšim od sebe. Veliko je namreč besed, ki povečujejo ničevost: kakšen dobiček ima človek od tega? Kajti kdo ve, kaj je dobro za človeka v življenju, v številu dni njegovega življenja*

155 Iz 1,19–20.

156 Prim. 2 Sam 12,1–4.

157 Jn 1,16.

158 Prim. Jn 11,25; 14,6.

159 Evagrij Simahov prevod *Pridigarja* citira po spominu in nenatančno; prim. Fieldovo izdajo (1875), zv. 2, str. 391.

ničevosti, ki jih preživi v sencih? Kaj se bo zgodilo z njim pod soncem? Kdo bo naznanil človeku, kako bo (z njim)?

52. Kar zadeva imena, se nekatera nanašajo na telesno, druga pa na netelesno naravo. In imena telesne narave označujejo takšnost sleherne stvari, ki je sestavljena iz velikosti, barve in oblike; imena netelesne narave pa kažejo stanje vsake za smisel dovtetne resničnosti, se pravi to, ali je vredna hvale ali graje. Medtem ko so prva imena preprosto postavljena za stvari, druga niso postavljena preprosto, saj so odvisna od odločitve. K oblasti nad seboj¹⁶⁰ sodi, da se nagne¹⁶¹ bodisi h kreposti, in je spoznana za vredno spoznanja, ki iz nje naredi angela, arhangela, prestol ali oblast;¹⁶² ali pa se nagne k nekreposti in se izpolni z nevednostjo, ki iz nje naredi demona, satana ali kakega drugega vladarja sveta tega mraka.¹⁶³

Če je torej nekaj, pravi (Pridigar), kar je nastalo v trenutku (*kairós*) stvarjenja sveta, prejelo ime, ki označuje njegovo stanje, je torej tudi človek prejel ime, lastno njegovemu stanju.¹⁶⁴ Zatorej, pravi, naj človek ne govori: ‚Zakaj sem se povezal s tem telesom in zakaj nisem postal angel? Je mar pri Bogu pristranskost?‘¹⁶⁵ Ali nismo bili ustvarjeni z oblastjo nad seboj?‘ Take besede namreč pomnožujejo ničevost. In kako bi smelo ustvarjeno bitje vprašati svojega Stvarnika ‚Zakaj si me tako ustvaril?‘ Ali kako bo odgovorilo Bogu?¹⁶⁶ Nasprotno, neha naj s takimi besedami in naj dela to, kar prispeva h kreposti in spoznanju, kolikor je to mogoče v tem senčnem veku, a pri tem naj misli, da je vse tu ničevost in senca in da bo stvari tega življenja, potem ko odidemo, zagrnila pozaba.¹⁶⁷

7,1: *Dobro ime je boljše od dobrega olja in dan smrti je boljši od dneva človekovega*¹⁶⁸ *rojstva.*

160 oblasti nad seboj tj. svobodni volji, gr. *tò autexoúision*.

161 nagne: prevajam po Géhinovi izboljšavi besedila (*rhépsai*); rokopisi imajo »steče« (*rheúsai*) in A. M. Casiday v svojem prevodu to branje ohranja.

162 Prim. Kol 1,16.

163 Prim. Ef 6,12.

164 Prim. Origen, *O počelih* 1, 8, 1.

165 Prim. Rim 2,11; Ef 6,9.

166 Prim. Rim 9,20.

167 Prim. Prd 6,4.

168 človekovega db. njegovega.

53. Imena po svoji naravi niso niti dobra niti slaba; sestavljena so iz različnih črk (*grámmata*) in nobena črta (*grammé*) ni ne dobra ne slaba. Ko so postavljena za dobre stvari, se imenujejo ‚dobra‘, ko pa so postavljena za slabe, se imenujejo ‚slaba‘. Tu potemtakem ‚dobro ime‘ označuje dobro stvar – in Solomon ni imenoval nobene od nastalih¹⁶⁹ stvari dobre razen kreposti in spoznanja Boga. Olje zdaj označuje telesno razkošje, ki se tistim, ki v njem uživajo, zdi dobro, V nekaterih primerih se za to, kar je dobro po naravi, tudi govori, da je dobro (npr. za krepost); v drugih primerih se govori, da so dobre take reči, kakršni sta zlato in srebro. Tako je celo bogataš ‚prejel dobre reči v svojem življenju‘ in Lazar je podobno ‚prejel slabe‘.¹⁷⁰ Da pa je beseda ‚olje‘ uporabljena namesto ‚razkošja‘, jasno dokazuje David, ko pravi o ljudeh – ‚s sadom svojega žita in vinom in oljem so bili izpolnjeni‘.¹⁷¹

54. Če hvalevredna smrt, s katero pravični umirajo v Kristusu,¹⁷² po naravi osvobaja dušo od zla in nevednosti, potem rojstvo, ki nasprotuje taki smrti, povezuje dušo z zlom in nevednostjo. Zato je taka smrt častitljivejša od takega rojstva.

7,2: Bolje je hoditi v hišo žalovanja kakor hoditi v hišo pitja: kajti to je smoter vsakega človeka. Kdor živi, bo dal dobro svojemu srcu.

55. Smoter človeka je blaženost. Če pa Gospod v evangelijih blagruje žalovanje (pravi namreč ‚Blagor žalujočim, kajti potolaženi bodo‘),¹⁷³ potem Solomon pravilno pravi, da je smoter človeka žalovanje, ki tiste, ki živijo v njem, izpolnjuje z duhovnimi dobrinami.

7,3–7: Razburjenje je boljše kot smeh, kajti ob zlu na obrazu se srce razveseli. Srce modrih je v hiši žalovanja, srce nerazumnih v hiši veselja. Boljši je, kdor posluša grajo modrega, kakor kdor posluša pesem nerazumnih. Kajti smeh nerazumnih je tak, kakor prasketanje trnja pod loncem. A tudi to je ničevost. Zatiranje namreč modrega vodi naokrog in uniči ubrano moč njegovega srca.

56. Ko se razburjenje bojuje z demoni zaradi kreposti, je močno in hvalevredno; ko pa je v sporu z drugimi ljudmi zaradi propadljivih

¹⁶⁹ nastalih tj. ustvarjenih.

¹⁷⁰ Prim. Lk 16,25.

¹⁷¹ Ps 4,8.

¹⁷² Prim. Rim 6,8; 2 Tim 2,11.

¹⁷³ Mt 5,4.

stvari, postane vredno graje. (Pridigar) torej tu trdi naslednje: nerazumnež se veseli v zlu in se smeje ter v njem uživa; ne odpoveduje se sramotnim pesmim in krohotanju. Vse to uničuje njegovo dušo kot ogenj v trnju. Pravičen človek pa se razburja proti takim strastem in je nejevoljen ter više ceni žalovanje od takega veselja in grajo modreca više od takih pesmi. Takšno življenje imenuje ‚ničevost‘ in ‚zatiranje‘, kajti (takšno življenje) zlahka prevari srce modrega človeka in razkraja njegovo ubrano moč v krepostih.

7,8: *Bolje zadnja izmed besed kot njihov začetek.*

57. Boljši, pravi (Pismo), je tisti, ki je izvrševalec postave, kot njen poslušalec.¹⁷⁴ Prve besede se namreč imenujejo besede nauka, zadnje besede pa se imenujejo besede del, saj o besedah dejansko pravimo, da so lepe/dobre zaradi lepih/dobrih del.

469

7,9: *Ne hiti se razburjati v svojem duhu, kajti razburjenje počiva v naročju nerazumnih.*

58. Pripomniti je treba, da tu ‚naročje‘ očitno imenuje dušo, kajti nihče ne bi dejal, da razburjenje počiva v čutnozaznavnem naročju.

7,10: *Ne reci «Zakaj se je primerilo, da so bili prejšnji dnevi boljši od teh?» – kajti glede tega nisi vprašal v modrosti.*

59. Če ‚strahospoštovanje do Gospoda dodaja dni‘,¹⁷⁵ je odvisno od nas, ali bomo uživali dobre ali boljše dneve svetega spoznanja. Niso modri tisti, ki domnevajo, da so prve nagrade spoznanja dane tistim, ki so starejši po času; in če je nekaj starodavno, si zato še ne zasluži časti. Navsezadnje je zlo vsekakor staro, a si zaradi svoje starosti¹⁷⁶ ne zasluži časti, saj ‚niso modri tisti, ki so zelo stari, in starci ne poznajo sodbe‘.¹⁷⁷

7,11–12: *Dobra je modrost, združena z dediščino, in preobilje za te, ki motrijo sonce. Kajti v njeni sencih je modrost kot senca srebra in preobilje spoznanja modrosti oživlja tistega, ki izhaja iz nje.*

60. Prav kakor imajo tisti, ki motrijo sonce, določeno preobilje v

174 Prim. Rim 2,13; Jak 1,22.

175 Prg 10,27.

176 svoje starosti db. časa.

177 Job 32,9.

primerjavi s tistimi, ki so ga motrili, a ga ne motrijo več, tako imajo tisti, ki posedujejo modrost in imajo nad njo oblast – kajti to pomeni »z dediščino« – , nekaj več od tistih, ki so jo sicer prejeli, a od nje odpadli zaradi lastne protipostavnosti. Vsakdo, ki je posedoval modrost, a jo je potem izgubil, je namreč posedoval senco modrosti, ne modrosti kot take; tako je podoben nekomu, ki je posedoval senco srebra, ne pa srebra. Kajti modrost po svoji naravi tistemu, ki jo poseduje, ne daje življenja prek spoznanja s tem, da jo (nekoč) prejme, temveč s tem, da z njim (trajno) sobiva.¹⁷⁸

7,15: *Obstaja pravični, ki se pogublja v svoji pravičnosti – in obstaja brezbožnež, ki ostaja v svojem zlu.*

470

61. »Poguba« se imenuje (Božja) zapustitev (človeka) zaradi preizkušnje, kakor beremo glede Joba: ‚Pogubljen sem bil,‘ pravi ‚in sem postal izgnanec.‘¹⁷⁹

62. David pravi: ‚Moje noge so se skoraj zamajale, moji koraki so se malodane razlili. Kajti postal sem ljubosumen, ko sem med nepostavneži zrl mir grešnikov.‘¹⁸⁰

7,16–18: *Ne bodi zelo pravičen in ne delaj se pretirano modrega, da ne znoriš. Ne bodi zelo krivičen in ne postani trd človek, da ne umreš v času (kairós), ki ni tvoj. Dobro je, da se oprimeš tega, z onim pa si ne omadežuješ rok. Kdor se namreč boji Boga, bo izpeljal vse.*

63. Pravi naslednje: naj brezbožna misel ne ostaja dolgo v tvojem srcu, da ne bi tvoja duša zagrešila brezbožnosti in umrla v nevednosti. Ljudje Sodome in Gomore so umrli v času, ki ni bil njihov.¹⁸¹ In če je ta čas pravzaprav čas pravnega delovanja, potem tisti, ki umrejo v drugem času in so ločeni od Življenja, ki pravi ‚Jaz sem življenje,‘¹⁸² ne umirajo v (pravem) času.

64. Dobro je, da se držiš tega »ne biti zelo pravičen« – in da res ne omadežuješ svojega srca z brezbožnostjo, kajti kdor se boji Boga, bo izšel iz vsega zla.

178 Prim. Platon, Drž 7, 1 (516b).

179 Job 6,18.

180 Ps 72,2–3.

181 Prim. 1 Mz 19,24–25.

182 Jn 11,25; 14,6.

8,2: *Pazi na kraljeva usta.*

65. Zdaj ,usta‘ imenuje besedo ali zapoved.

8,12–13: *Vendar vem, da bo dobro tem, ki se bojijo Boga, kakor se bodo pač bali njegovega obličja. Krivičniku pa ne bo dobro in ne bo podaljšal dni v senci, saj se ne boji pred Božjim obličjem.*

66. Zdaj ,dobro‘ imenuje spoznanje Boga.

8,14: *Ničevost je, kar se počne na zemlji: so pravični, ki se jim godi, kakor da bi ravnali brezbožno, in so krivični, ki se jim godi, kakor da bi ravnali pravično. Zato sem dejal: tudi to je ničevost.*

67. Takole pravi: ničevost je, kar se dogaja na zemlji, da obstajajo pravični, ki jih doletijo nesreče, kot da bi bili brezbožni, in da obstajajo brezbožni, ki uživajo dobre stvari, kot bi bili pravični. O teh je namreč prerok rekel Gospodu: ,Da, govoriti ti hočem o sodbah: zakaj pot brezbožnih uspeva?¹⁸³ In David (je dejal): ,Moji koraki so se malo-dane razlili. Kajti postal sem ljubosumen, ko sem med nepostavneži zrl mir grešnikov.¹⁸⁴

9,1: *Kajti vse to sem dal v svoje srce in moje srce je videlo vse to.*

68. Človek vodi stvari v srce, ko se nagiba k temu, da bi jih preiskoval – in potem srce pozna stvari. To je pomen besed ,Krožil sem – in moje srce (z menoj), da bi spoznal.¹⁸⁵ Kajti krožita stvar in tisti, ki jo vodi v srce prek preiskovanja – in kroži tudi srce, ki stvar spoznava. Vendar je treba vedeti naslednje: srce ne pozna vsega, kar človek obkroža – kajti preiskujemo mnogo reči, spoznamo pa jih malo.¹⁸⁶

9,10: *V podzemlju (Hádes), kamor odhajaš, namreč ni nobenega dela, misli, spoznanja in modrosti.*

69. Če v podzemlju ni nobene misli, kako potem bogataš spodbuja Abrahama, naj pošlje k njemu Lazarja?¹⁸⁷

9,12: *In človek pač ne pozna svojega trenutka (kairós).*

183 Jer 12,1.

184 Ps 72,2–3.

185 Prd 7,25.

186 Prim. O mislih 25.

187 Prim. Lk 16,19–25.

70. Človek ne ve, da je njegov trenutek čas za nravno pravilno delovanje; kajti s ‚trenutkom‘ je mišljen ‚dober trenutek‘ (*eukairía*).

11.9: *In se sprehaja, brezgrajen, na potih svojega srca in v videnju svojih oči.*

71. ... v delovanju in motrenju.

11.10: *In odstavi razburjenje (*thymós*) od svojega srca in odpelji pokvarjenost od svojega mesa.*

72. Na osnovi tega spoznavamo, da je razburljivi del duše povezan s srcem, želelni pa z mesom.

73. Zdaj ‚pokvarjenost‘ imenuje nečistovanje in požrešnost.

O MOLITVI OČENAŠ

Uvod

Evagrijeva kratka razlaga očenaša je ohranjena le v koptskem (dialektalno bohairskem) in arabskem prevodu. Ohranila se je v kateri koptskih avtorjev o evangelijih, ki jo je Paul de Lagarde izdal v Göttingenu leta 1886.¹ Avtorstvo je skoraj gotovo, kakor sta pokazali Hausherrjeva in Bungejeva primerjava razlage očenaša z drugimi Evagrijevimi teksti.²

Evagrijeva recepcija med koptsko govorečimi kristjani sicer ni povsem jasna. V njihovih spisih najdemo maloštevilne reference na njegove spise,³ obstaja nekaj njihovih koptskih prevodov in ohranil se je koptski življenjepis, iz česar lahko sklepamo, da so Evagrijeva dela sicer krožila med egiptovskim bralstvom, vendar se v primerjavi z njihovo intenzivno navzočnostjo v drugih jezikih antične krščanske *oikouméne* to zdi le šibka sled. Videti je, da so Evagrija koptsko govoreči kristjani sicer cenili kot duhovnega avtorja, da pa njegov vpliv med njimi ni bil tako močan kot v drugih vzhodnih Cerkvah.

473

* * *

Sveti aba Evagrij je komentiral molitev, ki je v evangeliju po Mateju: „Oče naš, ki si v nebesih ...“.

Mnogi so govorili o tej sveti molitvi in ti, ki so to storili, so bili večji od nas.⁴ Tudi mi, ki bomo skušali nekaj dodati njihovemu namenu in nauku, bomo govorili o tvoji ljubezni z milostjo, ki je v vsaki besedi te svete molitve. Primerna je, da vodi človeka do njegove prve narave,⁵ če se ji le posvetimo z vso pozornostjo.

Oče naš, ki si v nebesih ...

1 *Catena in Euangelia Aegypticae*, str. 13.

2 Prim. I. Hausherr, *Les leçons d'un contemplatif*, Pariz 1960 in G. Bunge, *Das Geistgebet*, Köln 1987.

3 Muyldermans je leta 1963 opozoril na 7 sklicevanj drugih avtorjev na Evagrija: tri najdemo v koptski književnosti, štiri v bolj dokumentarnih tekstih.

4 O patrističnih razlagah očenaša prim. G. Kocijančič, *Grški očetje o molitvi*, Celje 1993 (z nadaljnjo bibliografijo).

5 prve narave: koptščina tu le prilagodi grški izraz: *pefkataphysis*.

Te besede so za tiste, ki lahko stopijo s pogumnim zaupanjem⁶ v Božjo navzočnost, kot se sin približa očetovemu naročju.

... posvečeno bodi Tvoje ime ...

To se pravi: naj bo Tvoje ime posvečeno med nami v tem, da bomo zaradi svojih dobrih del proslavljeni med pogani, ki bodo govorili: ‚Glej, resnični Božji služabniki!‘

... naj pride tvoje kraljestvo ...

Božje kraljestvo je Sveti Duh; molimo, da bi se spustil nad nas.

... zgodi se Tvoja volja kakor v nebesih, tako na zemlji.

474

Božja volja je odrešenje vsake duše, dovzetne za smisel (*têrf nlogikon*). Molimo, da bi se to, kar delajo umne Moči (*nijom nnoeron*) v nebesih, zgodilo tudi na zemlji.

Daj nam danes naš vsakdanji kruh ...

Naš vsakdanji kruh je Božja dediščina; tu molimo, naj nam da danes to aro, to se pravi, da naj že v tem veku njegova prijaznost in hrepenenje postaneta vidna v nas.

... in odpusti nam naše dolge ...

Odpušcanje grehov pomeni odpustitev iz strasti in učvrstitev duše proti grehu, ter to, da smo prijazni⁷ drug do drugega, kakor nas učijo te besede, ki se zvedejo na naslednje:

... kakor si tudi mi odpuščamo med seboj.

Odpušcanje našim dolžnikom pomeni, da se ne spominjamo zlih misli proti tistim, ki so jezni na nas.

In ne vpelji nas v skušnjava ...

To se pravi: naj ne izročimo sebe v skušnjava, ločeno od Božje volje.

... temveč reši nas hudega.

6 s pogumnim zaupanjem: koptščina tudi tu le prilagodi grški izraz: *nouparrêsia*. V db. pomenu je gr. *parrhesía* vse-govor, »svoboda govora«, sproščenost in zaupnost odnosa.

7 prijazni ali: dobri; pošteni; kopt. *hloj* v bohairskem prevodu Prg 2,21 prevaja gr. *chrestós*.

To se pravi: če je Božja volja, da nas vpelje v skušnjava, naj nam da moč, da ne pademo in se v skušnjava ne vrnemo.

Kajti tvoja je moč ...

To je: Sin.

... in kraljestvo ...

To je: Sveti Duh.

Na vekov veke. Amen.

SHOLIJE K LUKOVEMU EVANGELIJU

(Eis tò katà Loukân)

476

Na Evagrijeve sholije k Lukovemu evangeliju je prvi opozoril Johann Albert Fabricius v svojem monumentalnem delu *Bibliotheca graeca*.¹ Tu je komentiral delo Balthasarja Corderiusa, ki je na podlagi rokopisa iz knjižnice kardinala Bessariona leta 1628 pripravljajl dvojezično izdajo patrističnih sholij k Lukovemu evangeliju, vendar svoje namere ni uspel uresničiti. (Grško besedilo je bilo objavljeno šele po dveh stoletjih, ko je Angelo Mai objavil Niketasove *Katene k Lukovemu evangeliju*.)² Corderius je dve sholiji, ki ju je v tem rokopisu našel pod Evagrijevim imenom, pripisal cerkvenemu zgodovinarju Evagriju Sholastiku; domneval je, da sta del njegovega izgubljenega spisa. Fabricius pa je v to atribucijo podvomil in sholije pripisal Evagriju Pontskemu.

Za zgodovino raziskovanja teh sholij je odločilna razprava Hansa Ursa von Balthasarja, ki je pri nekaterih navedel pomembne argumente za Evagrijevo avtorstvo; opozoril je tudi na vzporednice med prvo sholijo in nekaterimi *Sholijami k psalmom*.³ Balthasar ni bil prepričan, ali so sholije 4, 5 in 6 pristne. O tem je dvomil iz slogovnih razlogov in zato, ker v njih ne srečamo značilnega evagrijevskega besednjaka. Nenavadno se mu zdelo tudi astronomsko zanimanje in poznavanje judovskega koledarja, ki se kaže v 6. sholiji. A. M. Casiday v uvodu k svojemu angleškemu prevodu nasprotno poudarja, da si je težko zamisliti, da bi Evagriju po njegovi obsodbi pripisali besedila, ki mu ne bi res pripadala. Vsekakor pa še velja Balthasarjev pomislek, da so te sholije nenavadno dolge, če jih primerjamo z drugimi (prim. 42. sholijo k Prd 5,17–19, kjer Evagriju opozarja na žanrsko značilnost sholije). Morda gre – kakor domneva A. M. Casiday – pri teh sholijah pravzaprav za izvlečke iz pridig ali sorodnih spisov.

V Maievi izdaji⁴ sta sholiji k Lk 19,4 in 19,11–17 postavljeni za izvlečke iz katene. Naš prevod sledi Casidayevi reorganizaciji, ki se drži sosledja pripovedi v Lukovem evangeliju.

1 Delo je izhajalo med letoma 1780 in 1809. Opomba se nahaja v zv. 8, str. 687.

2 *Scriptorum veterum nova collectio*, Rim 1825–1838.

3 H. U. von Balthasar, *Die Hiera des Evagrius*, v: *Zeitschrift für Katholische Theologie* 63 (1939), str. 204–205.

4 A. Mai, *Scriptorum veterum nova collectio*, Rim 1825–1838: zv. 9, str. 675–676, 688, 713–716, 721–722.

Lk 10,25–37 (*Prilika o usmiljenem Samarijanu*): Tedaj je vstal neki učitelj postave, in da bi ga (tj. Jezusa) preizkušal, mu je rekel: »Učitelj, kaj naj storim, da dosežem večno življenje?« On pa mu je dejal: »Kaj je pisano v postavi? Kako bereš?« Ta je odgovoril: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega srca, z vso dušo, z vso močjo in z vsem mišljenjem, in svojega bližnjega kakor samega sebe.« »Prav si odgovoril,« mu je rekel, »to delaj in boš živel.« Ta pa je hotel sebe opravičiti in je rekel Jezusu: »In kdo je moj bližnji?« Jezus je odgovoril: »Neki človek je šel iz Jeruzalema v Jeriho in je padel med razbojnike. Ti so ga slekli, pretepli, pustili napol mrtvega in odšli. Primerilo pa se je, da se je vračal po tisti poti domov neki duhovnik; videl ga je in šel po drugi strani mimo. Podobno je tudi levit, ki je prišel na tisti kraj in ga videl, šel po drugi strani mimo. Do njega pa je prišel tudi neki Samarijan, ki je bil na potovanju. Ko ga je zagledal, se mu je zasmilil. Stopil je k njemu, zlil olja in vina na njegove rane in jih obvezal. Posadil ga je na svoje živinče, ga peljal v gostišče in poskrbel zanj. Naslednji dan je vzel dva denarija, ju dal gostilničarju in rekel: »Poskrbi zanj, in kar boš več porabil, ti bom nazaj grede povrnil.« Kaj se ti zdi, kateri od teh treh je bil bližnji tistemu, ki je padel med razbojnike?« Oni je dejal: »Tisti, ki mu je izkazal usmiljenje.« In Jezus mu je rekel: »Pojdi in ti delaj prav tako!«

1. Mojzes je človeka izpeljal iz dejavnega (*kat' enérgeian*) greha, Jezus (*Iesoûs*), ki je (Mojzesa) nasledil,⁵ pa obrezuje drugič, namreč greh v razumu.⁶ Iz tega razloga morda na pol mrtvega človeka ni ozdravil duhovnik, temveč Samarijan, ki ne govori – kakor se glasi preroška beseda – ,Ni obliža, da bi ga položil, niti olja niti povojev.⁷ Da je prišel po (Božji) previdnosti, je pač jasno iz tega, da je imel tako povoje kot olje – kajti te reči je prinesel s seboj za mnoge ranjence. »Živi« tu pomenijo⁸ angele,⁹ »mrtvi« demone, »bolni« pa ljudi, zaradi katerih je prišel »zdravnik«: Odrešenik namreč prejema (svoja) poimenovanja glede na konkreten položaj. Če namreč za smisel dovezetno naravo

5 ki je (Mojzesa) nasledil: Evagriji meri na gr. obliko Jozuetovega imena, *Iesoûs*, Jezus.

6 Prim. Mt 5,27-48 in Evagrijevo pismo 8.

7 Iz 1,6 po LXX.

8 pomenijo db. držijo logos, tj. ohranjajo strukturni pomen. V sholijah se večkrat pojavlja fraza *epéchein lógon* – tj. pomeniti; imeti vlogo; ustrezati –, ki jo najdemo tudi v Evagrijevih *Sholijah k Pregovorom* (sholije 5, 72, 203) in v *Gnostiku* 3.

9 Prim. Flp 2,16.

imenuje »bolno«, se imenuje »zdravnik«;¹⁰ če jo imenuje »ovco«, se imenuje »pastir«,¹¹ če pa je govor o ljudeh, se imenuje »kralj«.¹²

Torej obstaja troje: zdravnik, zdravila in pacient. In če nekdo vzame zdravilo, a se mu zdravje ne povrne, ni dosegel ozdravitve bodisi zaradi (neustreznega) zdravnikovega navodila ali zaradi nekoristnosti zdravil ali zaradi lastne neurejenosti. Toda zdravnik duš daje prikladna navodila in njegovi ukazi so primerni za bolezn/strasti (*páthe*). Potemtakem bolnik ne ozdravi zaradi lastne neurejenosti. Zdravniki so namreč zapisali, kako je treba negovati slehernega izmed udov, Odrešenik pa je predpisal vseobsežno zdravilo, ko je dejal: ‚Ljubi svojega bližnjega‘,¹³ in še prej: ‚Ljubi Gospoda, svojega Boga«¹⁴ – prek česar je mogoče izpolnjevati tudi druge zapovedi.¹⁵

478

In »dva denarija«¹⁶ sta pač krepost in bogoslovsko motrenje, ali vera in dela, ljubezen do Boga in ljubezen do bližnjega. In treba je vedeti, da moramo vse, kar nam ukazuje postava, (že tako ali tako) izpolnjevati na osnovi ljubezni. To (tj. kar nam ukazuje postava) namreč pomensko ustreza (*lógon épéchei*) »davku«,¹⁷ kakor velja tudi za ljubezen, zato je rečeno: ‚Nikomur niste nič dolžni, razen ljubiti‘.¹⁸ Vse (drugo), kar izvira iz (prostovoljne) odločitve, npr. devištvo ali odmaknjenost od sveta, pa so »darovi« in imajo pomen (*lógon épéchei*) pogostitve tujca.¹⁹ Pogostitve tujca pač ne pripravimo zaradi ljubezni – v nasprotnem primeru to ne bi bila pogostitev tujca. »Storili smo to, kar smo bili dolžni storiti.«²⁰

12,58: Kadar greš s svojim nasprotnikom k oblastniku, med potjo stôri vse, da se pobotaš z njim in te ne privleče pred sodnika. Sodnik te bo izročil pazniku, paznik pa vrgel v ječo.

10 Mt 9,12 in vzpor.

11 Jn 10,11-16.

12 Mt 21,5 in vzpor. ter *Pismo Melaniji* 24.

13 3 Mz 19,18; Mt 5,43; 19,19; 22,39 in vzpor.

14 5 Mz 6,5; 11,1; Mt 22,37 in vzpor.

15 Mt 22,37-40.

16 Lk 10,35.

17 Prim. Rim 13,7.

18 Rim 13,8.

19 Prim *Sholije k Pridigarju* 5,3-4. O gostoljubnosti prim. tudi *Osnove* 3 in *O mislih* 7.

20 Lk 17,10.

2. Svojemu nasprotniku je naklonjen tisti, ki udejanja nasprotje od zla, ki mu ga (v mislih) vsiljuje hudič.

19,4: Stekel je naprej in splezal na divjo smokvo, da bi ga videl, kajti moral bi iti tam mimo.

3. Divja smokva označuje spreobrnjenje, množica pa strasti. Tisti, ki se od njih loči in je povzdignjen zaradi spreobrnjenja/kesanja (*metánoia*),²¹ vidi Jezusa – in Jezus vidi njega –, (kot gosta) sprejema tistega, ki ‚šotori‘ pri njem,²² prejema odrešenje in postaja Abrahamov sin.

19,11–27: Ko so to poslušali, je dodal še priliko, ker je bil blizu Jeruzalema in so mislili, da se bo Božje kraljestvo pojavilo takoj. Rekel je: »Neki človek plemenitega rodu je odpotoval v daljno deželo, da bi si pridobil kraljevsko oblast in se vrnil. Poklical je svojih deset služabnikov, jim razdelil denar, deset min, in dejal: ›Trgujte, dokler ne pridem.‹ Njegovi podložniki pa so ga sovražili. Poslali so za njim poslance s sporočilom: ›Nočemo, da bi ta zavladal nad nami.‹ Zgodilo pa se je, da se je vrnil, ko je dobil kraljevsko oblast. Ukazal je, naj mu pokličejo služabnike, ki jim je izročil denar, da bi izvedel, kaj so prigospodarili. Pristopil je prvi in rekel: ›Gospod, tvoja mina je pridobila deset min.‹ In rekel mu je: ›Prav, dobri služabnik, ker si bil v malem zvest, imej oblast nad desetimi mesti.‹ Pristopil je drugi in rekel: ›Tvoja mina, gospod, je pridobila pet min.‹ Tudi temu je rekel: ›Tudi ti bodi nad petimi mesti.‹ Prišel je spet drug in rekel: ›Gospod, tu je tvoja mina, ki sem jo hranil v prtiču. Bal sem se te, ker si strog človek; jemlješ, česar nisi vložil, in žanješ, česar nisi sejal.‹ Rekel mu je: ›Po tvojih ustih te bom sodil, malopridni služabnik. Vedel si, da sem strog človek, ki jemljem, česar nisem vložil, in žanjem, česar nisem sejal. Zakaj torej nisi vložil mojega denarja v hranilnico in bi ga jaz ob vrnitvi dobil z obrestmi vred?‹ In rekel je tistim, ki so stali zraven: ›Vzemite mu mino in jo dajte tistemu, ki jih ima deset.‹ Oni pa so mu rekli: ›Gospod, ima jih že deset.‹ Povem vam: Vsakemu, ki ima, se bo dalo, in tistemu, ki nima, se bo vzelo tudi to, kar ima. Te moje sovražnike, ki niso hoteli, da bi jim jaz zakraljeval, pa pripeljite sèm in jih pobijte pred menoj.‹«

21 Prim. Lk 14,11; 18,14.

22 Prim. Jn 1,14.

4. Ker so nekateri ljudje za svoje npravne dosežke prejeli od Odrešenika plačilo, da imajo oblast nad desetimi ali petimi mesti in bodo razglašeni za vladarje teh mest po vstajenju od mrtvih, so drugi o tej obljubi razmišljali nizkotno, saj so menili, da jim bodo zaupane satrapije in vladarstva, ker so živeli dobro in imeli način bivanja v skladu s Kristusom. Ti namreč menijo, da bodo vladali in gospodovali, kakor tudi domnevajo, da je nagrada za krepost telesna hrana v zgornjem Jeruzalemu, ki je zgrajen iz dragega kamenja,²³ kajti hrepenenje (*éros*) po vladanju in posedovanju oblasti jih je obvladovalo, ko so še živeli tu, in iz tega razloga so se izročili nedomišljavosti in podrejenosti svojim bližnjim, zaradi Kristusovih besed ‚Vsakdo, ki poniža samega sebe, bo povišan.‘²⁴ Vendar iz duše niso odvrkli oblastiželjne in častihlepne strasti in (zato) hrepenijo po tem, da bi se po vstajenju prikazali kot satrapi, voditelji in vojskovodje. Nujno je tudi te ljudi voditi proč od tega nizkotnega mnjenja. Raziskati moramo, katera so ta mesta, in kako je z njimi ter kje bivajo – namreč mesta, nad katerimi želi Kralj Odrešenik dati oblast tistim, ki do konca izpolnijo njegova navodila. Mi torej mislimo, da so ta mesta podobna nebeškemu Jeruzalemu, ki je mesto živega Boga,²⁵ mesto, o katerem v psalmih tisti, ki se mu približajo, pravijo: ‚Prav kakor smo slišali, tako smo tudi videli v mestu Gospoda moči.‘²⁶ Kajti ti ljudje, ki celo medtem, ko so še v človeškem življenju, na pobožen in svet način slišijo o zgornjem mestu, načinu življenja v njem in vseh rečeh, ki se v njem vršijo boguprimerno in sveto, tedaj, ko se mu približajo, odkrijejo, da so stvari, o katerih so tu vzgajani z besedami, tam potrjene z deli, in ko primerjajo to, kar so slišali, s tem, kar so našli, pravijo: ‚Kar smo slišali, to smo tudi našli. Kajti, resnično, to je mesto vse-Kralja, Božjega Sina, ki je (naj rečem tako) Gospod vseh bojnih Moči.‘ In to mesto ne utemeljuje kdor koli, temveč tisti, ki je v bitnost privedel vse nastale stvari, zato je rečeno: ‚Bog ga je utemeljil vekomaj.‘²⁷ V soglasju s tem piše o upanju svetih ta, ki pravi: ‚Pričakovali so namreč mesto, ki ima temelje in je njegov graditelj in stvaritelj Bog.‘²⁸ Ker so take reči očitno razkrite tudi glede

23 Tob 13,17; 1 Pt 2,5; Raz 18,16; 21,19.

24 Lk 14,11; 18,14; Mt 23,12.

25 Heb 12,22.

26 Ps 47,9.

27 Ps 47,9.

28 Heb 11,10.

drugih mest, da so takšna, kot je nebeški Jeruzalem,²⁹ so potemtakem tudi ta mesta nebeška. Če torej Odrešenik oblast nad temi mesti naklanja svojim služabnikom, ki so dovzetni za smisel, in sicer zaradi dobrega in možatega vedënja glede posesti, ki so jim bile zaupane, ne smemo meniti, da bi bile človeške satrapije in gospodstva dana v zemeljskem Jeruzalemu, ampak bodo tisti, ki prejmejo oblast voditi prej omenjena mesta, tem vladali na način, ki je tesno podoben tistemu, na katerega nadangeli vladajo angelom, saj so ta sveta mesta hitro napolnjena s prebivalci, se pravi s svetimi dušami in pravičnimi duhovi.

Ta obljuba bo uresničena v tistih, ki bodo poslej zavladali nad lastnim telesom, za smisel nedovzetnimi duševnimi strastmi in (z njimi) istorodnimi rečmi. Tisti, ki namreč trdo ravnajo s telesom in ga zaslužnjujejo³⁰ ter mrtvičijo ude na zemlji,³¹ so uvedeni v vladanje. Tako so potem, ko so bili v sodbi spoznani za vredne, da koristijo sami sebi, tudi druge sprejmejo v vzgojo za to, kar so sami že dosegli, saj so se dokazali kot učitelji v teh rečeh, tako v dejanju kot v besedi. To je namreč (mišljeno z izrekom), da so Gospodarjevi božanski vzgojni prijemi smiselni, skladno z besedami ‚Gospodovi izreki so čisti izreki, razžarjeno srebro, preskus na zemlji‘.³² Ker so jih ti ljudje poudarjali in so z njimi poslovali, so zaslužili koristno pomoč od tistih, ki so jih vzgojili modri, in so bili prikladno privedeni do tega, da so jim bile zaupane boljše resničnosti. Tako so razglašeni za vladarje nebeških mest, saj so prejeli vodstvo od samega vse-Kralja, Boga Besede, Vladarja vsega – tako kot je pri nas tisti, ki se nauči vladati samemu sebi prek etične vzgoje, priveden k upravljanju s hišnim gospodarstvom. Smoter, ki je postavljen pred nekoga, ki mu je zaupano upraviteljstvo, je dobro ravnanje s hišnim gospodarstvom. Ko opravi svojo nalogo, bo kot plačilo prejel tudi vodstvo mesta. Jožefovo življenje nam daje simbol tega.³³ Ker se je od svojega očeta naučil vladati samemu sebi, je bil vzgojen v božanskih zakonih, tako da se je prek čistosti in ostalih kreposti odmaknil više od vseh užitkov in drugih strasti³⁴ ter mu je

29 Heb 12,22; Gal 4,26.

30 Prim. 1 Kor 9,27.

31 Kol 3,5.

32 Ps 11,7.

33 Prim. 1 Mz 37,39–48,50 in podobno razlago Jožefovega življenja v spisu Filona Aleksandrijskega *O Jožefu*.

34 Prim. 4 Mkb 2,2–4.

bilo zaupano upravljanje hišnega gospodarstva pod oblastjo njega, ki ga je kupil.³⁵ Načelnik zapora mu je naklonil celo skrb za ječo.³⁶ In ko se je izkazalo, da je v tem najboljši skrbnik, je prejel nadzor nad vsem Egiptom in je bil postavljen za vladarja takoj pod kraljem.³⁷ Potemtakem pobožni ljudje sebi vladajo prek samoobvladovanja in skrbijo za lastne hiše, potem pa so s polaganjem rok postavljeni za to, da vodijo Cerkev (kakor Pavel pravi ‚Kako bo sicer skrbel za Božjo Cerkev, če še svojega doma ne zna voditi!?‘³⁸). Ko bodo torej zase, za otroke in hišno gospodarstvo – in potem še za Cerkev – poskrbeli, kakor je treba, bodo kot nagrado za te dosežke same imeli oblast nad omenjenimi mesti. In mesta v Judeji tu spodaj so bržkone simboli teh mest. Kajti kakor zemeljski Jeruzalem vsebuje podobo nebeškega,³⁹ tako po mojem velja tudi za mesta v tej (spodnji) Judeji. Kakor je namreč zemeljski Jeruzalem posnetek in podoba (*týpos*) mest, ki sodijo pod zgornji Jeruzalem – zemeljski Jeruzalem je pač bil kraljevo mesto⁴⁰ in zdelo se je pravilno, da nad drugimi mesti vladajo tisti, ki so bili po mnenju kralja za to primerni –, tako je Gospod veliki kralj »nebeškega Jeruzalema, mesta živega Boga«,⁴¹ vladarji nad ostalimi nebeškimi mesti pa bodo postali tisti, ki so od Odrešenika prejeli obljubo, da bodo imeli moč nad desetimi ali petimi mesti.⁴²

19,28: *Ko je to povedal, se je napotil proti Jeruzalemu; hodil je spredaj*

...

5. Prišel je torej do smrti, ki se jo je namenil razkrojiti (*katalýsai*), da bi iz njenih vezi osvobodil (*apolýsai*) tiste, ki so bili prej zgrabljeni. In daroval je sebe za vse, saj je postal Božje jagnje, ki nosi/odpravlja greh sveta,⁴³ greh, ki ga je prostovoljno sprejel v svojem lastnem zakolu. In to je bil njegov namen: da bi prelil svojo kri za razkrojitev (*katálýsis*) zlih demonov, tako da bi jih uspal, ker bi jih pahnil v omedlevico. Odrešilna kri jih je namreč privedla v slabost ali še boljše

35 Prim. 1 Mz 39,1–4.

36 Prim. 1 Mz 39,21–23.

37 Prim. 1 Mz 41,39–44.

38 1 Tim 3,5.

39 Prim. Gal 4,25–26.

40 Prim. Mt 5,35.

41 Heb 12,22.

42 Prim. Lk 19,17–19 in pri Evagriju pismi 23 in 37.

43 Prim. Jn 1,19; Iz 53,7; Apd 8,32.

rečeno v omrtničenost. Tisti ljudje, ki so prej izbrali to, da so proti njemu rovarili zaradi strasti zavisti ali raje zaradi satanske dejavnosti, so se odločili, da se bodo zagnali in ga izdali. Ker so demoni gledali, kako duše dan na dan odstopajo od mnogotere nekrepsti in se odmikajo od vsakršne prevare zaradi božanske besede njegovega nauka in brezgrajnega načina življenja, ki ga je sprejel, ker je bil (tudi) človek, ko je sebe postavil za vzor⁴⁴ vseh, ki si prizadevajo živeti brezgrajno, so menili, da bodo preprečili odrešenje ljudi s tem, da bodo njihovega učitelja in dobrotnika⁴⁵ podvrgli smrti; toda nespametneži so se zmotili. Kajti s tem, kar so (ljudje) delali, so naklepali zvijače proti samim sebi, ko so naklepali zvijače proti Jezusu – in še v večji meri so jih naklepali proti tistim, ki so delovali v njih. Jezus je namreč prostovoljno in s samozapovedano vnemo imel za nekaj pravičnega to, da se je zagnal proti smrti. In čeprav bi si lahko izbral tako imenovani »lastni konec«, bodisi tako, da bi njegovo življenje, združeno z mesom, propadlo zaradi kake bolezni, ali da bi odvrnel telo na kak drug način, to po njegovi sodbi ni bilo varno. Če bi namreč smrt sprejel na tak način, in bi potem znova oživel skladno z nelažnivo govorico o vstajenju na tretji dan, bi ti, ki so po svoji volji zlobneži, to zgrabili kot pretvezo za nevero in bi, ker bi hoteli obrekovati njegovo vstajenje, govorili, da nikakor ni umrl, temveč da se je umaknil in skril pred človeškimi pogledi, potem pa, ko se je vrnil v javnost, začel govoriti, da je bil obujen od mrtvih ter da je prišel gor iz podzemskega kraja.

Da ne bi bilo torej niti enega verjetnega razloga za nevero v njegovo vstajenje, je prenesel to, da so ga izročili sodniku, in da ga je ta obsodil, ko so mnogi gledali. In res, ko ga je sodnik hotel oprostiti, saj ni našel v njem nobene krivde za smrtno kazen,⁴⁶ in ko se je Judom zdelo primerno, da je bil zanje namesto njega osvobojen razbojnik,⁴⁷ se je Jezusu zdelo pravično, da je molčal, ko je bil postavljen pred tribunal.⁴⁸ Kajti če bi govoril v svojo obrambo, bi se izognil obsodbi na smrt, saj sodnik ni imel niti enega razloga, da bi mu določil kazen. Jezusov namen je namreč bil, kot sem že dejal, da se s hitro vnemo zažene v prostor (*chóra*), kjer so bile zadržane duše, osvobojene teles, da

44 Prim. 1 Pt 2,21.

45 dobrotnika db. tistega, ki izkazuje korist.

46 smrtno kazen db. smrt; prim. Apd 13,28; Lk 23,22; Jn 18,38.

47 Mt 27,20-26 in vzpor.

48 Mt 26,63 in vzpor.

bi tiste izmed njih, ki so pričakovale njegovo tamkajšnjo navzočnost/prihod (*parousía*), lahko odrešil slabega stanja, ki jih je zadrževalo, in strašne nujnosti.⁴⁹

In dejansko se je to, kar je hotel, tudi zgodilo. Ko je bil obešen na les križa, je svojo častljivo smrt naredil očitno, in delujoč prek nje je udejanjil vero tistih, katerih razum ni preveč poškodovan.

23,44–47: Bilo je že okrog šeste ure, ko se je stemnilo po vsej deželi do devete ure, ker sonce ni dajalo svetlobe. Zagrinjalo v templju se je pretrgalo po sredi. Jezus je zaklical z močnim glasom in rekel: »Oče, v tvoje roke izročam svojega duha.« In ko je to rekel, je izdihnil. Ko je stotnik videl, kaj se je zgodilo, je slavil Boga in dejal: »Zares, ta človek je bil pravičen.«

484

6. Ko je torej (Jezus) s samega križa izvrševal svoje osupljive čudeže,⁵⁰ je (stotnik) izpovedal vero, da je on resnično Božji Sin.⁵¹ Zemlja je namreč prestala pretres,⁵² ko je videla, da on visi (na križu); celo nezlomljive skale so bile zdrobljene, ko je bil na križu, in zagrinjalo v templju se je v hipu strgalo od vrha do tal.⁵³ Da, tudi grobovi mrtvih so se nenadoma odprli in so odposlali iz sebe mrličke, ki so že dolgo ležali (v njih), a jih je (zdaj) preobrazila življenjska moč.⁵⁴ Celó sonce, velika svetilka, ki jo je Stvarnik in Skrbnik vsega stvarstva določil za nalogo, da vlada dnevu,⁵⁵ ni dajalo ljudem luči, čeprav je bil poldan.⁵⁶ Nastopila je namreč tema od šeste do devete ure,⁵⁷ vendar se to tedaj ni zgodilo na način običajnega mrka, kakor skušajo govoriti tisti, ki si prizadevajo obrekovati evangelij. Zaradi sovraštva, ki je navzoče v njih, nasprotujejo celo rečem, glede katerih se sicer sami strinjajo. Glede sončevega mrka, ki nastaja navadno, ugotavljajo naslednje zakone: do njega ne pride ob drugem času razen tedaj, ko gre luna po svoji poti

49 1 Pt 3,19; 4,6; Evagrijev opis Jezusovega sestopa v predpekél ima vzporednico v številnih apokrifnih spisih, npr. v *Nikodemovem evangeliju* in *Bartolomejevih vprašanjih*.

50 čudeže db. moči (*dynámeis*). Izraz *skólops*, preveden »križ«, pomeni db. kol.

51 Mt 27,54 in vzpor.

52 Mt 27,51 in vzpor.

53 Prim. Lk 23,45.

54 Prim. Mt 27,52.

55 Prim. 1 Mz 1,16; Ps 135,8.

56 Prim. Lk 23,45.

57 Prim. Lk 23,44 in vzpor.

skupaj s soncem.⁵⁸ Pravijo, da tedaj, ko teče luna pod soncem in se znajde nasproti pod njim, v teku blokira sončeve žarke in jim ne dovoljuje, da bi se znašli v prostoru okrog zemlje. Vendar hote pozabljajo na dejstvo, da tedaj, ko je Jezus sprejel križ, ni bil čas konjunkcije: vsi se namreč strinjajo, da je trpel med judovsko Veliko nočjo⁵⁹ – se pravi ob uri, ko luna nikdar ne teče pod soncem, saj je luna polna in mu stoji nasproti –, od konjunkcije pa je tedaj že minilo štirinajst dni. Na osnovi tega je očitno, da do mrka ni prišlo zaradi določenih letnih ciklusov, temveč zaradi moči tistega, ki je delal čudeže⁶⁰ s križa: bržkone celo sonce samo ni preneslo tega, da bi opravljalo svojo nalogo, ko je videlo Gospodarja vsega,⁶¹ kako trpi objestne žalitve ničvrednih ljudi. In dejansko so se udejanjanja čudežev dogajala zato, da bi se očitno pokazalo, kdo je ta, ki je sprejel smrt – da ima namreč v rokah uzde vsega stvarstva in vlada nad njegovim redom.

Verjetno je bila sleherna izmed reči, ki so se zgodile, tudi znamenje in simbol prihodnjih reči, ki jih bo udejanjil. Potres zemlje je namreč označeval prestavitev od očetnih navad povsod po zemlji in umik ljudi od mnogoboštvene blodnjave. Dejansko so bili (kmalu) vsepovsod opuščeni oraklji. Vedežujoči demoni, ki so jim od starih časov vladali ter ljudi začarali s svojimi prevarantskimi besedami, so utihnili: videti je bilo, kot da ne bi nikdar obstajali. Da, vedežujoči izviri so opusteli, ker so demoni zbežali v strahu pred močjo Njega, ki je prestal trpljenje. In postave pri vseh ljudeh so od tedaj nedejavne in samo evangelijska postava naklanja način družbenega življenja ter vlada človeškemu rodu. Cepljenje skal je – kakor v uganki – tudi znamenje in kaže na potrtnost neumnih in nadvse zakrknjenih duš; pretrganje zagrinjala kaže, da je prišlo do odmika od obredov v judovskem templju in od vse paradokсне (Božje) pojavitve, ki se je nekdanj dogajala tam, zdaj pa sega do vseh narodov/poganov. Tako je dopolnjeno tisto preroštvo, ki se je glasilo: ‚S Siona bo prišla postava in Gospodova beseda iz

58 Prim. Julijan Odpadnik, *Govor 2*, 8od, izd. W.C. Wright, *The Works of the Emperor Julian*, London 1913–23), zv. 1, str. 214–15; Dio Cassius, *Rimska zgodovina* 60, 26.

59 Prim. Mt 26,2 in vzpor.

60 delal čudeže db. delal paradokсне, tj. nepričakovane reči; stvari v nasprotju z *dóxo*.

61 Gospodarja vsega: berem *pánton* namesto *kainón* (novega Gospodarja); prim. Mt 27,27–31 in vzpor.

Jeruzalema in razsojal bo med številnimi narodi.⁶²

7. Odprtje grobov nakazuje, da moramo (z njim) umevati svobodo duš, ki so bile zadržane v Hadu, in vstajenje mrtvih, med katerimi je sam Jezus s svojim trpljenjem postal prvorojenec in prvina.⁶³ Zatemnitev sonca je nakazala odmaknitev resnične luči Sonca pravičnosti⁶⁴ od Judov, čeprav je bilo poldne. Kajti že je nastopil vek, ki se na mnogih mestih Pisma alegorično imenuje »dan«, potem ko so bile hkrati izpolnjene vse prerokbe, ki imajo takšno vsebino: ,sonce je zašlo opoldan in luč je potemnela na zemlji podnevi';⁶⁵ in (kakor beremo) drugje, ,sonce je zanje zašlo, čeprav je bilo še poldne'.⁶⁶

62 Mih 4,3; Iz 2,3-4.

63 Prim. Kol 1,15.18; Raz 1,5; 1 Kor 15,20.23.

64 Prim. Mal 4,3.

65 Am 8,9 LXX.

66 Jer 15,9 LXX.

SHOLIJE K »PREGOVOROM«

(*Hermeneutikà schólia eis tàs Paroimías;*
Scholia in Proverbia)

Uvod

Na Evagrijeve sholije k starozavezni knjigi *Pregovorov* je najprej opozoril Hans Urs von Balthasar v svoji razpravi o Evagrijevih *Hierá*, v kateri je skušal najti tudi kriterije za razločevanje Origenovih in Evagrijevih sholij v raznih katenah (prim. uvod k *Sholijam k Jobu*). Njegovo delo je nadaljeval Marcel Richard, dokončal pa Paul Géhin s kritično izdajo v zbirki *Sources chretiennes*. Oprl se je na katene in rokopis, ki ga hrani samostan sv. Janeza Evangelista na otoku Patmosu, na dva atoška rokopisa povzetka (*epitomé*) Evagrijevega komentarja izpod peresa Prokopija iz Gaze in na izbor anonimnih sholij, ki jih najdemo v rokopisnem komentarju *Knjige modrosti*, tudi shranjenem na Atosu.

Evagrij se v sholijah naslanja na Origenovo razločevanje, po katerem tri »modrostne« knjige Stare zaveze – *Pregovori*, *Pridigar* in *Visoka pesem* – obravnavajo tri stopnje duhovnega življenja, to se pravi praktiko, fizično motrenje in bogoslovje (prim. sholijo k Prg 22,20). Iz tega ne izhaja, da bi se sholije omejevale le na horizont asketskega življenja. Evagrijeve razlage namreč večkrat posamezne pregovore razpirajo v »naravoslovno« *theorío*, motrenje smislov ustvarjenih bitij, včasih pa se dotikajo tudi teologije v strogem pomenu, se pravi mističnega motrenja Svete Trojice.

Opombe v pričujočem prevodu so omejene na najnujnejše reference; v Géhinovi kritični izdaji, ki je njegova predloga,¹ najdemo številne vzporednice z drugimi Evagrijevimi spisi in reference na tradicijo, na katero se je opiral ter jo sam pomagal oblikovati.

1 *Évagre le Pontique, Scholies aux Proverbes / Introduction, texte critique, traduction, notes, appendices et index par P. Géhin, Pariz 1987 (SC 340).*

1, 1: »Pregovori Salomona, sina Davidovega, Izraelovega kralja«

1. Pregovor je beseda (*lógos*), ki prek čutnozaznavnih stvari označuje umskozaznavne resničnosti.

2. Izraelovo kraljestvo je duhovno spoznanje, ki vsebuje besede/misli (*lógoi*) o netelesnih resničnostih in telesih in (Božji) sodbi in previdnosti ali pa razodeva motrenje, ki se nanaša na etiko, fiziko in teologiko.

1,2: »Za spoznanje modrosti in vzgoje«

3. Zaradi tega je »zakraljeval nad Izraelom«, pravi (Pismo), da bi spoznal vzgojo in modrost.² In modrost je spoznanje teles in netelesnih resničnosti ter (Božje) sodbe in previdnosti, ki se motrita v njih; vzgoja pa je umerjeno utrpevanje (*metriopáttheia*) strasti, ki motri tudi strastni in nerazumni del duše.

1,3: »in uravnavanje sodbe«

4. Z uravnavanjem pravilne sodbe in s tem, da nismo sprevrženi, označuje kriterij. V nas pa so trije kriteriji: zaznava, misel (*lógos*) in um. Um se nanaša na čutnozaznavne stvari, misel na imena in besede ter na povedano, um pa na umskozaznavne resničnosti.

1,7: »strahospoštovanje do Boga je začetek zaznave«

5. Kakor prek zaznav um udarja ob čutnozaznavne stvari, tako prek kreposti uzira umskozaznavne; zato nas modri Salomon uči, da imajo slednje vlogo zaznave.

1,7: »modrost in vzgojo bodo brezbožneži zaničevali«

6. Tisti, ki si pridobijo nekrepnost (*kakía*), bodo zaničevali modrost in vzgojo; modrosti in vzgoje pa po mojem (vsaj) z besedo ne bo zaničeval nihče.

1,9: »kajti ljubeč venec boš imel na svoji glavi,
zlato ogrlico okrog svojega vratu«

7. Kakor glavo in vrat tu imenuje um, tako venec in ogrlica označujeta spoznanje. To je namreč navada Svetega Duha, da z mnogimi

² Prg 1,1-2.

imeni imenuje Boga, njegove angele, um, krepost, spoznanje, nekrepost, nespoznanje – in samega hudiča ter njegove poslane. Imen pa ne postavlja kar tako, kakor menijo nekateri; so namreč razpoznavna znamenja različnih delovanj (*enéргеiai*), saj Bog deluje prek angelov v nas in mi delujemo v Njem, demoni pa delujejo proti nam in mi proti njim.

1,13: »njegovo dragoceno posest bomo nagrabili, napolnili svoje hiše s plenom«

8. Posest pravičnega je modrost in razumevanje in razumnost; »pridôbi si namreč modrost in pridôbi si razumevanje«³ in »kdor poseduje razumnost, ima sebe rad«.⁴ To posest pa si skušajo pridobiti brezbožneži, ki prepričujejo pravičnega, naj stori kaj od tega, kar je Bog prepovedal, da bi um od greha oslepel in izgubil to sveto imetje.

9. Demoni opleniijo tiste, katere premagajo: vzamejo jim vse Božje orožje, čelado in ščit in meč Duha, ki je Božja beseda.⁵

1,14: »vrzi svoj žreb v naši sredi,
naj imamo vsi skupno mošnjo«

10. Skupen delež v žrebu z nasprotniki imajo tisti, ki so deležni iste nekreposti kot oni. »Skupno/nesveto« (*koinón*) pa je tisto, kar ne pripada enemu Bogu.

1,17: »ne razpenja se namreč zaman mreža za ptiče«

11. Mreža je večna kazen,⁶ (ki prihaja) od pravičnega Gospoda;⁷ nečiste duše doleti v pogubo kril, ki so jim slabo zrasla.

1,20-21: »Modrost se slavi na izhodih,
na širokih ulicah govori svobodno,
na visokih zidovih se oznanja,
pri vratih mogočnejšev sedi«

12. »Izhod« imenuje dušo, ki je odšla iz nekreposti in nespoznanja. Takšen je tudi izhod Izraelovih sinov, ki se uresniči po rojstvu

3 Prg 4,5.

4 Prg 19,8.

5 Prim. Ef 6,11–17.

6 Prim. Mt 25,46.

7 Prim. 2 Tim 4,8.

(*génésis*), skladno z Božjo sodbo in (njegovim) naukom. Isto dušo imenuje tudi »široka ulica«; pravi namreč: »Razširi svoja usta in jih izpolni«⁸ in »tako se razširite tudi vi,«⁹ (kakor v pismu) Korinčanom pravi Pavel. Duša, ki tako odhaja ven, slavi modrost; v svoji razširjenosti prek kreposti govori svobodno. Njen »visoki zid« imenuje visoko brezstrastje, saj se »tisti, ki ljubijo Postavo, obdajajo z zidom«;¹⁰ za ta zid moli tudi David, ko pravi: »Naj se zgradijo zidovi Jeruzalema,«¹¹ se pravi to, kar se je pri taki duši zrušilo zaradi Urijajeve žene.¹² »Vrata mogočnežev« pa imenuje kreposti modrih; pravi namreč: »Odprite mi vrata pravičnosti«¹³ in »mogočneži so nagnjeni k razburjenju; naj ne pijejo vina, da ne bodo, ko ga spijejo, pozabili modrosti in ne bodo zmogli pravilno soditi šibkim.«¹⁴

490

1,26: *»se bom torej tudi jaz smejala vaši pogubi, veselila se bom, ko pride na vas uničenje«*

13. Kako torej Salomon prej pravi: »Kdor se veseli nad tistim, ki propada, ne bo oproščen krivde«?¹⁵ Bržkone se modrost veseli tako, kot se je veselila nad propadom cestnarja Mateja¹⁶ in nad propadom razbojnika, ki je začel verovati v Kristusa.¹⁷ V drugem je namreč modrost uničila razbojnika, v prvem pa cestnarja.

1,27: *»in pride nad vas nenadoma vznemirjenje, propad podobno kot ujma, ali ko prideta nad vas stiska in obleganje«*

14. Obleganje je npravni nauk, ki uničuje slabo zgrajeno dušo.

1,30: *»niso hoteli biti pozorni na moje nasvete«*

15. Če je od nas odvisno, ali hočemo ali nočemo biti pozorni na nasvete Modrosti, imamo svobodno oblast nad seboj (*gegónamen*

8 Ps 80,11.

9 2 Kor 6,13.

10 Prg 28,4.

11 Ps 50,20.

12 Prim. 2 Sam 11,1sl.

13 Ps 117,19.

14 Prg 31,4–5.

15 Prg 17,5.

16 Prim. Mt 9,9.

17 Prim. Lk 23,42–43.

autexoúsioi). Podobne tem so tudi besede: »Če hočete in me poslušate, boste jedli dobrine zemlje; če pa nočete in me ne boste poslušali, vas bo požrl meč; Gospodova usta so namreč to povedala.«¹⁸

1,32: »ker so krivično ravnali z dojenčki, bodo pobiti«

16. Kakor so dojenčki med pravičnimi in krivičnimi, tako so vsi ljudje med angeli in demoni, saj do dopolnitve veka niso niti demoni niti niso poimenovani angeli.¹⁹

1,33: »kdor pa me posluša, bo šotoril v upanju, živel bo v tišini (hesyházei) in se ne bo bal hudega«

17. Brezstrastni živi tiho brez strahu pred vsako slabo mislijo.

2,1: »sin, če sprejmeš mojo zapoved in jo skriješ pri sebi, bo tvoje uho poslušalo modrost«

18. Tako skriva Božjo zapoved tisti, ki jo udejanja, saj se o demonih govori, da nas ugrabljajo,²⁰ ker nam ne dopuščajo, da bi jo udejanjili.

2,3: »če pokličeš modrost in daš svoj glas razumnosti«

19. Zdaj imenuje »glas« brezstrastje duše; to (brezstrastje) po svoji naravi priklicuje spoznanje Boga. Tako tudi David pravi: »S svojim glasom sem klical h Gospodu«²¹ in »Bodi pozoren na glas moje prošnje.«²²

2,5: »tedaj boš razumel strahospoštovanje do Gospoda in boš našel spoznanje Boga«

20. Tedaj boš razumel, kako je strahospoštovanje do Gospoda začetek modrosti²³ in kako naklanja spoznanje Boga. A vendar morata prej obstajati modrost in razumnost, da lahko razumemo strahospoštovanje do Gospoda. In s tem bomo soočili tiste, ki zaničujejo modrost

18 Iz 1,19–20.

19 Prim. Mt 28,20.

20 Prim. Mt 13,19.

21 Ps 76,2.

22 Ps 65,19.

23 Prim. Prg 1,7.

in razumnost, hočejo pa se zatekati k strahospoštovanju do Boga kot k nečemu preprostemu.

2,9: »tedaj boš razumel pravičnost in sodbo,
in hodil boš ravno po vseh dobrih stezah«

21. »Steze« imenuje Božje zapovedi, ki nas vodijo k spoznanju Boga. Tudi David pravi: »Zato se bom postavil pokonci skladno z vsemi tvojimi zapovedmi.«²⁴

2,12: »da te reši slabe poti,
in moža, ki ne govori nič zanesljivega«

22. Vse, kar govorijo sveti angeli, je zanesljivo; ljudje govorijo nekaj zanesljivega in nekaj nezanesljivega, hudič pa ne govori nič zanesljivega – se pravi vrednega zaupanja/vere (*písteos áxion*). Zdaj hudiča imenuje »moža«, ker je pokvarjen mož posejal ljuljke.²⁵

2,17: »sin, naj te ne zgrabi slab nasvet
ki zapuša nauk mladosti
in pozablja na Božjo zavezo«

23. Če je nasvet nekakšno gibanje uma – kako je potem to (gibanje) zapustilo nauk mladosti? Kako je tudi pozabilo Božjo zavezo? O »slabem nasvetu« se z nami pogovarja kot o živem bitju, dovzetnem za smisel (*zôion logikón*). Ali pa (po drugi razlagi) zdaj pravi, da je slab nasvet hudič. Ta se je namreč oklenil slabega nasveta, ko je dejal: »Nad zvezdami bom postavil svoj prestol, podoben bom Najvišjemu.«²⁶ Toda pozabil je na spoznanje Boga (*theía gnôsis*), ko je zapustil nauk mladosti – ta mladost pa označuje njegovo prejšnje stanje, v katerem je bil vreden zavisti med rajskimi drevesi.²⁷

2,19: »vsi, ki hodijo po njej, se ne vrnejo
in ne bodo dosegli ravnih poti,
ne bodo jih namreč dosegla leta življenja«

24. »Ljubi tiste, ki se ženejo za pravičnostjo«²⁸ in »tako tecite, da

24 Ps 118,128.

25 Prim. Mt 13,25–28.

26 Iz 14,13–14.

27 Prim. Ez 31,9.

28 Prg 15,9.

boste dosegli.«²⁹

25. Tisti, ki jih »dosežejo leta življenja«,³⁰ dosežejo ravna pota. In (Pismo) pravi: »Tvoje usmiljenje se bo gnalo za mano vse dni mojega življenja.«³¹

*2,21: »dobri bodo prebivalci dežele,
pošteni bodo ostali v njej«*

26. Tisti, ki so ostali v nehudobnosti, so bili puščeni v deželi, se pravi v spoznanju; tisti pa, ki so zaradi hudobije odpadli, se bodo znova vrnili prek poštenosti.

*3,1: »sin, ne pozabi mojih postav,
tvoje srce naj se drži mojih besed«*

493

27. Če na postavo pozablja tisti, ki ne živi po postavi, potem se je spominja tisti, ki živi skladno z njo. In če Božje besede ohranja tisti, ki jih udejanja, jih uničuje tisti, ki jih noče uresničevati. (Apostol) namreč pravi: »Pri Bogu niso pravični poslušalci postave, ampak bodo opravičeni njeni udejanjevalci.«³²

*3,5: »zaupaj v Boga z vsem svojim srcem,
zaradi svoje modrosti pa se ne prevzemaj«*

28. Pravi: »Ne povzdiguje se, če imaš Božjo modrost.« Da pa tu govori o Božji in ne o človeški modrosti, kaže z besedami, ki tem sledijo. Pravi namreč: »Na vseh svojih poteh jo spoznaj, da bo uravnavala tvoje poti.«³³

*3,8: »tedaj bo nastopila ozdravitev za tvoje telo,
skrb za tvoje kosti«*

29. Ko bodo zmožnosti duše deležne (Božje) skrbi, bodo rekle: »Gospod, kdo ti je podoben? Vse moje kosti bodo rekle: ‚Gospod, Gospod, kdo ti je podoben?‘«³⁴ Ko bo namreč spominska zmožnost duše deležna (Božje) skrbi, bo vsekakor rekla: »Spomnila sem se Boga

29 1 Kor 9,24.

30 Prg 2,19.

31 Ps 22,6.

32 Rim 2,13.

33 Prg 3,6.

34 Ps 34,10.

in se razveselila.«³⁵ Ko je bo deležna vidna zmožnost, bo rekla: »Doumela sem tvoja dela in sem osupnila.«³⁶ Enako tudi želelna zmožnost: »Gospod, pred tabo je vsa moja želja.«³⁷ Tudi miselna zmožnost bo govorila: »Premišljevala sem o starih dneh.«³⁸ Enako se bo zgodilo tudi z drugimi zmožnostmi.

3,15: *»dragocenejša je kakor biseri,
nič pokvarjenega se ji ne bo moglo zoperstaviti«*
3,15: *»zlahka je spoznavna za vse, ki se ji bližajo«*

30. Le proti modrosti demoni ne zmorejo zagnati misli; ni jim namreč dovoljeno (vstopiti) v srce tistega, ki je dosegel modrost. Um, ki je preustvarjen z motrenji modrosti, ni dovzeten za nečiste misli.

31. Čisti um se približuje modrosti, nečisti pa se bo od nje oddaljil.

3,18: *»les življenja je za vse, ki se je držijo«*

32. Adamu je bilo po (njegovem) prestopku preprečeno, da bi bil deležen tega lesa,³⁹ saj »drevo življenja raste od sadov pravičnosti.«⁴⁰ Če pa je drevo življenja Božja modrost, mu je po pravici preprečeno, da bi se dotaknil tega drevesa. Pravi namreč: »Modrost ne bo stopila v dušo, ki snuje hudobijo.«⁴¹

3,19: *»Bog je z modrostjo utemeljil zemljo,
z razumnostjo pripravil nebo,
z (njegovo) zaznavo se odpirajo brezna
in oblaki dežujejo roso«*

33. Kar je tu imenovano »zemlja«, sveti Pavel imenuje »širokost«, in kar je tu imenovano »nebo«, v pismu Efežanom imenuje »visokost«; v prisposodbi imenovana brezna imenuje »globočina«, oblake, ki dežujejo roso, pa imenuje »dolgotost.«⁴² Vse to so simboli narav, dovzetnih za smisel, ki so sorazmerno s (svojim duhovnim) stanjem razdeljene

35 Ps 76,4.

36 osupnil db. stopil iz sebe; Hab 3,2.

37 Ps 37,10.

38 Ps 76,6.

39 Prim. Mz 3,22.

40 Prg 11,30.

41 Mdr 1,4.

42 Prim. Ef 3,18.

po svetovih in telesih.

3,22: *»da bo živela tvoja duša
in bo milina/milost (cháris) na tvojem vratu«*

34. Vrat je imenoval dušo, ki nosi Gospodov jarem.⁴³

3,23: *»da boš zaupljivo v miru hodil po vseh svojih poteh in tvoja noga se ne bo spotaknila«*

35. Spotika za miselno naravo je nečista misel ali lažno spoznanje.

3,24: *»če boš sedel, se ne boš bal,
če boš ležal, boš sladko spal.
Ne boš se bal strahu, ki pride nadte,
niti prihajajočih navalov krivičnežev«*

36. Na osnovi tega spoznavamo, da usmiljenje/miloščina odpravlja strašne domišljjske predstave, ki se nam dogajajo ponoči. Enak učinek imajo tudi krotkost, nejezljivost, potrpežljivost in vse drugo, kar po svoji naravi umirja vznemirjeno razburljivost, saj strašne prikazni po navadi nastajajo iz vznemirjenosti razburljivosti.

3,30: *»ne prepiraj se s človekom brez vzroka,
da ti ne stori kaj slabega«*

37. To sovraštvo do bližnjega naredi človeka slabega.

3,33: *»Božje prekletstvo je v hišah brezbožnih,
bivališča pravičnih pa so blagoslovljena«*

38. Nepoznavanje Gospoda je v dušah brezbožnih; spoznanje Boga pa je v dušah pravičnih.

3,34: *»Bog se zoperstavlja prevzetnežem,
ponižnim pa naklanja milost«*

39. Kakor se Gospod krivičnim zoperstavlja kot pravičnost in lažnivcem kot resnica, tako se prevzetnim zoperstavlja kot ponižnost.⁴⁴

3,35: *»Modri bodo podedovali čast,
brezbožneži pa so povišali nečast«*

43 Prim. Mt 11,28,30.

44 Prim. Mt 23,12; Lk 14,11; 18,14.

40. Modri bodo podedovali spoznanje; brezbožni pa so izkazali čast nespoznanju.

4,2: *»dajem vam namreč dobro darilo«*

41. Tu je treba pripomniti, da postavo imenuje dobro darilo zaradi tistega, ki je prejel darila v naročje krivično in mu ne gre dobro.⁴⁵ Tam »krivična darila« imenuje hudičeve zapovedi: če um sprejme te, mu ne bo šlo dobro na njegovih poteh.⁴⁶

4,2: *»ne zapustite moje postave«*

42. Postavo zapušča ta, ki jo krši.

4,8: *»obdaj jo z ogrado in te bo povišala«*

43. Če je od nas odvisno, ali modrost obdamo z ogrado, in so od nas odvisne kreposti, potem ograde tu označujejo kreposti, ki povišujejo spoznanje Boga.

4,9: *»da ti položi na glavo venec milin/milosti (chárites), in te zaščiti s krono užitka«*

44. Venec milosti in krona užitka sta spoznanje Boga, ki nas tudi brani pred vsako strastno mislijo in odriva vsako lažno spoznanje.

4,10: *»Poslušaj, sin, in sprejemaj moje besede, pomnožila se ti bodo leta življenja (zoé), da ti bo nastalo mnogo poti življenja (bíos)«*

45. Teh mnogo poti vodi na eno pot, ki pravi: »Jaz sem pot.«⁴⁷ »Mnoge poti« pa imenuje kreposti, ki vodijo do spoznanja Kristusa.

4,15: *»ne odidi na kraj, kjer imajo vojno taborišče, odvrni se od njih in pojdi mimo«*

46. Kraj tega vojnega taborišča je nekrepost in spoznanje, ki je tako imenovano po laži.⁴⁸

4,16: *»kajti nikakor ne zaspijo, če ne storijo zla,*

45 Prim. Prg 17,23.

46 Prim. Prg 17,23.

47 Jn 14,6.

48 Prim. 1 Tim 6,20.

spanec beži od njih, ne spijo«

47. Če Gospod daje svojim ljubim spanec,⁴⁹ brezbožni pa niso njegovi ljubi, potem Gospod pač ne daje spanca brezbožnim. Na osnovi tega je mogoče prepričljivo pokazati, da demoni po svoji naravi ne spijo.

*4,17: »saj ti jedo žito brezbožnosti,
pijejo nepostavno vino*«

48. Iz tega spoznavamo, s čim se hrani vojska nasprotne moči; njeno žito je namreč brezbožnost in njeno vino protipostavnost.

*4,18: »poti pravičnih svetijo podobno luči,
hodijo spredaj in svetijo, dokler ne napoči dan*«

49. Pred nami hodijo kreposti in nas razsvetlujejo, dokler nam ne zasije Sonce pravičnosti s svojim dnem.⁵⁰

*4,19: »poti brezbožnežev pa so temačne,
ne vedo, kako se bodo spotaknili*«

50. Brezbožneži ne poznajo načina, kako grešijo, niti vzroka, zakaj se spotikajo – da, ne vedo niti tega, da kršijo postavo, kar je razpoznavno znamenje skrajne neumnosti.

*4,21: »da ne usahnejo tvoji izviri,
jih hrani v svojem srcu*«

51. Izvire imenuje kreposti, iz katerih se poraja živa voda, ki je spoznanje Kristusa. In David pravi: »Dali so se videti izviri voda in razkrili so se temelji zemlje (*oikouméne*)«⁵¹ – seveda ob prihodu našega Odrešenika Kristusa.

*4,25: »tvoje oči naj gledajo naravnost,
tvoje trepalnice naj bodo naravnane pravično*«

52. Naravnost gledajo tisti, ki imajo brezstrastne misli in resnične nauke.

49 Prim. Ps 126,2.

50 ne zasije Sonce pravičnosti s svojim dnem ali: Sonce pravičnosti ne osvetli svojega dne; prim. Mal 3,20.

51 Ps 17,16.

4,27: »ne odstopaj ne na desno ne na levo,
odvrni svojo nogo od zle poti«

53. Krepost je namreč sredina; zato tudi o pogumu pravijo, da je vmes med predrznostjo in strahopetnostjo. Zdaj pa »desno/srečno« ne imenuje tistega, kar je desno/srečno po naravi, ampak tisto, kar se nekaterim (ljudem) zdi desno/srečno zaradi užitkov. Pravi namreč: »Severni veter je trd veter; le po imenu je desen/srečen (*epidéxios*);«⁵² »severni veter« simbolično imenuje hudiča, ki je zanetil vse zlo na zemlji.⁵³

4,27b: »on bo naredil ravne tvoje steze,
tvoja potovanja bo vodil v miru«

498

54. S temi so skladne tudi besede: »Če Gospod ne gradi hiše« in »varuje mesta« itn.⁵⁴

5,3: »ne nakloni pozornosti pokvarjeni ženski,
kajti od ustnic vlačugarske ženske se cedi med,
ob pravem času bo (z njim) namastila tvoje grlo,
pozneje pa boš odkril, da je bolj grenak od žolča,
nabrušen bolj kot dvorezen meč«

55. Z »maščobo« označuje užitek, iz katerega se rojeva nečistost: njena potomca sta nekrepnost in nevednost, od katerih med ustvarjenimi rečmi⁵⁵ ni nič grenkejšega.

5,5: »noge nerazumnosti tiste, ki se ji vdajajo, vodijo s smrtjo v podzemlje«

56. Njo, ki ji je prej rekel »vlačuga«,⁵⁶ je zdaj poimenoval »nerazumnost«.

57. Za tiste, ki v smrti sestopajo v Had, David moli z besedami: »Naj sestopijo v Had živi.«⁵⁷

5,6: »ne prihaja na pota življenja,

52 Prg 27, 16.

53 Prim. Jer 1,14.

54 Ps 126,1.

55 ustvarjenimi rečmi db. nastalimi (stvarmi).

56 Prim. Prg 5,3.

57 Ps 54,16.

nevarne so njene steze in niso lahko spoznavne«

58. Če steze niso lahko spoznavne, je lepo rečeno: »Ne vedo, kako se bodo spotaknili.«⁵⁸

*5,6: »tvoja pot naj gre daleč od nje,
ne približuj se vratom njene hiše«*

59. Pot je tu poimenoval um, ki gre proti kreposti. Ali pa morda zapoveduje, naj ločujemo krepost od nekreposti.

*5,9: »da ne boš dajal drugim svoje časti,
svojega življenja neusmiljenim«*

60. Tu spoznavamo, da razburljivi del (duše) vlada med demoni. Pravi namreč: »Razburjenje je namreč neusmiljeno in jeza ostra.«⁵⁹

5,11: »ko bodo strli meso tvojega telesa«

61. Prek nekreposti bodo pokvarjenci strli Kristusovo meso in použili njegovo kri, ki jo bodo imeli za profano.⁶⁰ On namreč pravi: »Kdor je moje meso in pije mojo kri, ima večno življenje in jaz ga bom obudil poslednji dan.«⁶¹

*5,14: »tik preden sem se znašel v vsem hudem
sredi zbora (eklesía) in skupnosti (synagogé)«*

62. Bil je (čas), ko ni bilo nekreposti, in bo (čas), ko je ne bo; ni pa bilo (časa), ko ni bilo kreposti, in ne bo (časa), ko je ne bo; semena kreposti so namreč neizbrisljiva. (O tem me) skoraj prepričuje tudi bogataš, ki je v Hadu, kjer je v obsodbi zaradi nekreposti, a se vendar ne nahaja popolnoma v zlu in izkazuje bratom usmiljenje.⁶² Čutiti usmiljenje pa je najlepše seme kreposti.

*5,15: »pij vodo iz svojih posod,
iz studenca svojih vodnjakov«*

63. Spoznanje je vodnjak in izvir. Tistim, ki se približujejo krepostim, se zdi globok vodnjak, brezstrastnim in čistim pa izvir. Tako je

58 Prg 4,19.

59 Prg 27,4.

60 profano ali: navadno; prim. Heb 10,29.

61 Jn 6,54.

62 Prim. Lk 16,19–31.

tudi odrešenik »sedel ob izvir; bilo je okrog šeste ure«. ⁶³ Samarijanka pa ga je imenovala vodnjak. Dejala je namreč: »Gospod, nimaš s čim zajeti in vodnjak je globok.« ⁶⁴

*5,18: »naj bo tvoj izvir vode tvoj lasten,
razveseljuj se z ženo svoje mladosti«*

64. Če žena tu označuje spoznanje Boga, to pa nam je bilo dano od mladosti, potem nam je bilo spoznanje Boga dano od začetka: to (spoznanje) Salomon zgoraj imenuje »nauk mladosti«. Pravi namreč: »Sin, naj te ne zgrabi slab nasvet« – in pri tem hudiča imenuje »slabega svetovalca« –, »ki zapušča nauk mladosti in pozablja na Božjo zavezo.« ⁶⁵ Pozaba in zapustitev spoznanja in posedovanja pa sta drugotni, kakor je tudi bolezen na skrajnem koncu zdravja in je smrt drugotna v razmerju do življenja. Treba pa je vedeti tudi to, da se isto spoznanje imenuje tako mati kot žena in sestra: »mati« zato, ker me je prek njega tisti, ki me je poučil, porodil, kakor Pavel prek evangelija Galačane, ⁶⁶ »žena« zato, ker v občevanju z mano poraja kreposti in pravilne nauke (*dógmata*), saj »modrost možu poraja razumnost«, ⁶⁷ »sestra« pa zato, ker sva oba rojena iz istega Boga Očeta. ⁶⁸ Pravi namreč: »Rekel sem, da je modrost tvoja sestra.« ⁶⁹

*5,19: »košuta ljubezni in žrebica tvojih milin/milosti,
tvoja lastna (ženska) naj te vodi in naj bo s teboj vsak trenutek,
če boš namreč zamaknjen v to ljubezen (phílía), boš mnogoter«*

65. Če »milina/milost in ljubezen osvobajata«, ⁷⁰ mislečo dušo pa osvobajata krepost in spoznanje, potem sta milina/milost in ljubezen – krepost in spoznanje. In če se košuta poraja iz ljubezni, žrebica pa iz milin/milosti, potem je košuta simbol motrenja, žrebica pa simbol brezstrastja; prva namreč po svoji naravi nastaja iz kreposti, druga pa iz spoznanja.

63 Jn 4,6.

64 Jn 4,11.

65 Prg 2,17.

66 Prim. 1 Kor 4,15.

67 Prg 10,23.

68 Prim. Ef 4,6.

69 Prg 7,4.

70 Prg 25,10.

66. Misleči naravi sta lastna krepost in spoznanje Boga.

67. »Biti mnogoter« pomeni imeti množstvo motrenj.⁷¹ Mnoštvo pa je tudi (značilnost) tistih, ki imajo (od tega) korist.

*5,20: »ne bodi mnogoter s tujko,
ne objemaj prsi, ki niso tvoje«*

68. »Ne bodi mnogoter s tujko« se po mnenju nekaterih izreka o zunanji modrosti,⁷² s katero se ni potrebno muditi zaradi prevar, ki se v njej skrivajo; po mnenju drugih pa se nanaša na nekrepotost ter razlagajo besede »nismo mnogoteri z njo« v tem pomenu, da se nekdo, ki je človek, sicer ne more povsem zdržati pokvarjenih misli, vendar mu je mogoče, da se v njih ne zadržuje dalj časa – »tuje prsi« bi potemtakem imenoval pokvarjene misli, ki stiskajo dušo in niso prikrite Bogu, poznavalcu src.⁷³

*6,1: »sin, če si sprejel poroštvo za svojega prijatelja,
boš dal svojo roko sovražniku«*

69. Vsakdo, ki daje poroštvo prijatelju apostolov, Kristusu, kot Pravičnosti in Resnici, izroča svojo dušo sovražnikom, ki so se navajeni vojskovati z ljudmi zaradi njihove ljubezni/prijateljstva (*philia*); ljubezen/prijateljstvo je namreč duhovno spoznanje Boga, zaradi katerega so sveti poimenovani »Božji prijatelji«. Tako je bil Ženinov prijatelj Janez Krstnik,⁷⁴ nadalje Mojzes⁷⁵ in apostoli. Pravi namreč. »Ne imenujem vas več služabnike, ampak prijatelje.«⁷⁶ »Spodbudi,« pravi, namreč prek molitev in prošenj, »tudi svojega prijatelja, za katerega si jamčil,«⁷⁷ z besedami: »Varuj me, Gospod, pred roko grešnika«⁷⁸ in »reši me krivičnega moža«⁷⁹ in »zaradi mojih sovražnikov me izročaj

71 množstvo motrenj: sintagma, ki jo večkrat najdemo pri Origenu: »mnoštvo motrenj in spoznanja glede Boga« (*Razlaga Janezovega evangelija*, II 172), *Proti Kelzu* VI, 19: »globočine množstva ... motrenje Boga.

72 zunanji modrosti tj. nekrščanski filozofiji in znanosti.

73 Prim. Apd 1,24.

74 Jn 3,29.

75 2 Mz 33,11.

76 Jn 15,15.

77 Prg 6,3.

78 Ps 139,5.

79 Ps 139,2.

v roke tistih, ki me stiskajo,«⁸⁰ saj nas »zaradi tebe pobijajo ves dan; imajo nas za klavne ovce«. ⁸¹

*6,4: »ne daj spanja svojim očem,
ne nakloni dremeža svojim trepalnicam«*

70. Spanje duše je udejanjani (*kat' enérgeian*) greh; dremež pa je nečisto uzrtje, ki najprej nastane v duši. Zato (Božja) beseda pred dremežem prepoveduje spanje: »Slišali ste, da je bilo starim rečeno: Ne ubijaj! Jaz pa pravim: Ne jezi se!«⁸² Tudi tu se mi namreč kaže, da postava prepoveduje spanje, Kristusov evangelij pa dremež, saj prvi potolče udejanjeni greh, drug pa nekrepost, ki najprej nastaja v razumu.

502

*6,6: »pojdi k mravljinцу, o omahujoči,
poglej njegove poti in jih posnemaj
ter postani še bolj moder od njega;
kajti nima njive
ne nadzornika ne gospodarja nad sabo,
vendar si poleti pripravlja hrano«*

71. Tu je treba pripomniti, da naravno in ubrano gibanje mravljinca imenuje »modrost«; kdor se imenuje »bolj moder«, je namreč bolj moder od modrega. In kako ne bi bil podvržen Gospodarju, saj vse stvari skupaj služijo Bogu?⁸³ Mar o Bogu ne govorimo kot o Gospodarju v dveh pomenih, kot o Stvarniku in kot o Spoznavanemu? Zato tudi Pavel piše: »Zdaj pa, ko ste se osvobodili greha in ste postali sužnji Bogu« – namreč po kreposti in spoznanju – »pobirate sad, ki vam je v posvečenje, smoter tega pa je večno življenje.«⁸⁴ Če pa je mravljinec brez deleža v takem smotru, ker je nedovzeten za smisel, je očitno prost tudi take sužnosti. Zato je lepo rečeno, da mravljinec ni podvržen Gospodarju glede na tako gospodovanje – in da je vendarle po drugi strani podvržen Gospodarju, saj ima Boga za Stvarnika.

*6,8a: »ali pa se odpravi k čebeli ...«
8b: »njene napore kralji in zasebniki*

80 Ps 26,11-12.

81 Ps 43,23.

82 Mt 5,21.

83 Prim. Ps 118,91.

84 Rim 6,22.

uporabljajo za zdravje»

72. Videti je, da nam je Salomon z mravljincom skiciral praktično pot, s čebelo pa motrenje nastalih resničnosti⁸⁵ in samega Stvarnika: to motrenje za zdravje duše prispevajo tako čisti kot nečisti, tako modri kot neumni.⁸⁶ Zdi se mi, da njihovo satje po smislu ustreza (*lógon epéchein*) stvarjem, med, ki leži v njem, pa je simbol njihovega motrenja. Vosek bo minil – pravi namreč »nebo in zemlja bosta prešla«⁸⁷ –, med pa ne bo prešel. Tudi besede našega odrešenika Kristusa ne bodo prešle, besede, o katerih Salomon pravi: »Satje medu so lepe/dobre besede, njihova sladkost pa je ozdravitev duše,«⁸⁸ in David: »Kako sladki so mojemu grlu tvoji izreki, bolj kot med za moja usta.«⁸⁹

73. »Napor« je (tu) poimenoval nasledek napora.

503

*6,9: »omahljivec, doklej boš spal,
kdaj se boš vzdignil iz spanca«*

74. Ta spanec po naravi doleti le za smisel dovezetno dušo; tu namreč označuje nekrepost in nespoznanje, pred katerim čuječnost nekoga naredi »kot vrabca, samujočega na strehi.«⁹⁰

*6,11: »in nato siromaštvo pride k tebi kakor klatež,
pomanjkanje kakor dober tekač«*

75. Siromaštvo je oropanost za spoznanje; pomanjkanje pa ubornost glede kreposti.

*6,13: »isti (človek) mežika z očmi, nakazuje z nogami,
uči z gibi prstov«*

76. Tu moramo biti pozorni, ali morda (naši) nasprotniki (tj. demoni) prek takih telesnih gibov ne spoznavajo svojih misli, ki jih mi hranimo v sebi – saj verujemo, da je edino Bog poznavalec src.⁹¹

85 nastalih resničnosti tj. ustvarjenih bitij, stvarstva.

86 Prim. Rim 1,14.

87 Mt 24,35.

88 Prg 16,24.

89 Ps 118,103.

90 Ps 101,8.

91 Prim. Apd 1,24. Evagrij pogosto poudarja, da demoni ne vidijo naših src in ne razbirajo naših misli.

6,17: »oči žalivca, krivičen jezik,
roke, ki prelivajo pravično kri«

77. Vsakdo, ki jé Kristusovo meso in pije njegovo kri,⁹² poseduje pravično kri; če duši, dovzetni za smisel, umanjka ta (kri), o njej pravimo, da umira. Pravi namreč: »Duša, ki greši, bo umrla.«⁹³ Če pa obstaja pravična kri, očitno obstaja tudi krivična, ki jo v sebi zbirajo tisti, ki jedo »hrano, ki je bila dana etiopskim ljudstvom«⁹⁴ in se hranijo s kruhom laži. Tisti, ki žrtvujejo tujim bogovom, uživajo svojo lastno kri; tisti pa, ki sebe kot žrtev prinašajo edinemu Bogu, uničujejo krivično kri. Vsekakor pa bo propadu krivične krvi sledil nastanek pravične krvi in propadu pravične krvi nastanek krivične krvi. A to se po naravi dogaja zdaj, na začetku pa ni bilo tako: pravičnost namreč ni prejela obstoja zaradi propada nekreposti, kakor tudi ni zdravje prejelo obstoja zaradi propada bolezní, saj se otroci na začetku⁹⁵ rodijo z zdravjem.

6,19: »krivična priča razplamti laži
in pošilja sodbe med brate«

78. Bratje so tisti, ki posedujejo milostni dar posinovljenja⁹⁶ in so podvrženi istemu očetu, Kristusu; (med seboj) jih skuša ločiti »krivična priča«, ki vanje meče vznemirjenosti in sodbe. »Razplamti« pa je po mojem mnenju dodano zaradi strastnih misli, ki razburljivost vžigajo za jezo in sovraštvo, poželjivost pa za sramotna dejanja. Te misli je tudi sveti Pavel poimenoval »ognjene puščice hudega«,⁹⁷ ki ranjujejo dušo in udejanjajo smrt.

6,20: »izpolnjuj, sin moj, postave svojega očeta,
in ne zavračaj navodil svoje matere«
6,22: »kadar hodiš, jo vodi (s seboj),
in naj bo s teboj«

79. Veleva, da s seboj vodiš mater: ta je modrost, ki nas poraja v skladu z Bogom. Moral bi jo sicer imenovati »oče« – zanj je namreč

92 Prim. Jn 6,54.

93 Ezk 18,20.

94 Ps 73,14.

95 na začetku ali: v svojem izvornem počelu (*ap' archês*),

96 Prim. Rim 8,15.

97 Ef 6,16.

bolj primerno, da sobiva s sinom. Toda ker ni možno, da bi spoznal Boga pred motrenjem nastalih resničnosti, zato veleva, naj s seboj vodi mater in ne očeta, da bi sin prek matere videl očeta; če ga namreč ona ne rodi, ne vidi luči, ki je spoznanje Boga samega.

6,23: *»kajti svetilka je zapoved postave in luč, ovržba in vzgoja sta pot življenja«*

80. (Tj.) kajti zapoved postave je svetilka in luč. In bržkone je stara zaveza svetilka – »on je namreč bil svetilka, ki gori in sveti«;⁹⁸ luč pa je nova zaveza: pravi namreč »jaz sem luč sveta«.⁹⁹

6,26: *»kajti cena vlačuge je taka kot za en hlebec kruha«*

81. Užitek nekreposti je namreč tak kot (užitek) enega hlebca kruha.

505

6,27: *»mar lahko kdo priveže žerjavico v svoje naročje, ne da bi si sežgal obleko?«*

6,28: *»mar lahko kdo hodi po razbeljenem oglju, ne da bi si ožgal noge?«*

82. Žerjavico v svoje naročje priveže tisti, ki dopusti nečisti misli, da se dalj časa zadržuje v njegovem srcu in uničuje pravilne misli. In po žerjavici hodi tisti, ki svojo dušo uničuje prek udejanjanega (*kat' enérgeian*) greha.

6,29: *»tako je s tistim, ki hodi k poročeni ženi: nihče, ki se je dotakne, ne bo oproščen krivde«*

83. S »poročeno ženo« imenuje nekrepost; njen mož je hudič, ki z njo spočenja protipostavne sinove. In Odrešenik v evangelijih pravi Judom: »Vi ste iz svojega očeta, hudiča.«¹⁰⁰

6,30: *»nič čudnega, če koga ujamejo, ko krade, saj krade, da bi potešil svojo dušo, ki je lačna«*

6,31: *»a če ga ujamejo, mora povrniti sedemkratno; če da vse svoje imetje, se bo rešil«*

84. Če tistega, ki je prej zaradi pomanjkanja spoznanja kradel od

98 Jn 5,35.

99 Jn 8,12.

100 Jn 8,44.

modrosti, katero je naš Odrešenik naredil za noro,¹⁰¹ prevzame resnično spoznanje, bo odložil vsako lažno spoznanje.

6,32: *»prešuštnik zaradi pomanjkanja pameti uničuje svojo dušo«*

85. Vsakdo, ki ima občestvo z nekrepostjo, je prešuštnik, ki pripada hudiču – ta se je namreč prvi poročil z nekrepostjo in je od začetka postal človekov morilec.¹⁰²

6,34: *»polna ljubosumnosti je razburljivost njenega moža in ne bo prizanesel na dan sodbe«*

86. Tukaj kaže, da bomo na dan sodbe imeli hudiča kot tistega, ki bo obsojal naša dejanja. To pravi tudi sveti Pavel: *»da bo nasprotnik osramočen, ker ne bo mogel o nas reči nič slabega.«*¹⁰³

7,1: *»sin, izkazuj čast Gospodu in boš močen, razen njega se ne boj nikogar drugega«*

87. Če nekdo s prestopanjem postave sramoti Boga,¹⁰⁴ prek udejnjanja postave izkazuje Bogu čast.

7,4: *»rekel sem, da je modrost tvoja sestra, razumnost pa si pridobi kot znanko«*

88. Modrost je naša sestra, saj je oče, ki je ustvaril nesnovno naravo, ustvaril tudi njo. *»Modrost«* pa tu ne imenuje Božjega Sina, temveč motrenje teles in netelesnih resničnosti ter (Božje) sodbe in previdnosti v njih: vrsta (*eîdos*) te modrosti so tudi razumnost, spoznanje, vzgoja in razumevanje.

7,5: *»da te obvaruje tuje in pokvarjene ženske, če te ta obstreljuje z besedami, ki so prijetne«*¹⁰⁵

89. Streljane besede, ki so prijetne, so strastne misli.

7,6: *»kajti skozi okno svoje hiše se nagiba na široke ulice,*

101 Prim. 1 Kor 1,20.

102 Prim. Jn 8,44.

103 Tit 2,8.

104 Prim. Rim 2,23.

105 z besedami, ki so prijetne ali: z besedami proti milosti.

*in zagleda med nespametnimi otroki mladeniča, ki mu manjka pamet,
kako postopa okrog vogala na ulicah ob njeni hiši,
in govori v večernem mraku,
ko je tišina nočna in temačna,
in ženska mu pride naproti, ima podobo vlačuge
ter obnori srca mladeničev«*

90. Človekovo meso zdaj imenuje »okno«; hudič namreč prek njega udejanja prevare ljudem, ki hočejo hoditi po široki in prostrani ulici, katera vodi v pogubo.¹⁰⁶ Toda tu moramo biti pozorni na to, kaj pravi Salomon o nekreposti, da namreč ta človeka na začetku ne vodi na široko ulico niti ne prisiljuje, da bi hodil po ulicah ob njeni hiši ali da bi se bližal vogalu ali govoril v večernem mraku, ampak če vidi koga, ki se izroča užitkom, temu takoj »pride naproti v podobi vlačuge ter obnori srca mladeničev«.¹⁰⁷

91. »Nočna in temačna tišina« je poimenoval nečisto stanje duše, po katerem prižgana (duša) udejanja greh prek telesa.

*7,12-13: »nekaj časa se nagiba ven,
nekaj časa (je) na širokih ulicah, pri vsakem kotu zalezuje,
nato pa ga zgrabi in poljubi«*

92. Tisti, ki se nagibajo na širokih ulicah, sprejemajo misli prešuštva in nečistovanja ter tatvine,¹⁰⁸ tisti, ki se »nagibajo ven«, pa so vzgibani, da protinaravno iščejo spolne odnose z moškimi¹⁰⁹ in sprejemajo domišljajske podobe o kakih drugih prepovedanih rečeh.

93. Če so izmed misli nekatere čiste, druge pa nečiste, in če se nekatere izmed črt imenujejo »premice«, druge pa »prelomljene«,¹¹⁰ in je »kot« prelomljena premica, potem je umskozaznavni kot nečista misel. »Zalezovanje pri vsakem kotu« označuje nekrepost – namreč dejstvo, da ta prek vseh nečistih misli vara dušo. Démonski poljub pa je strastno uzrtje, ki kliče dušo k sramotnemu delovanju.

¹⁰⁶ Prim. Mt 7,13.

¹⁰⁷ Prg 7,10.

¹⁰⁸ Prim. Mt 15,19.

¹⁰⁹ spolne odnose z moškimi db. posteljo moških; prim. 1 Kor 6,9; 1 Tim 1,10.

¹¹⁰ Grški izraz je deležniška oblika glagola, ki v geometriji po navadi pomeni začrtanje premice, »prelomljene nazaj« na črti ali površini; glej LSJ, s. v. *kláo*, 2.

7,15-17: »zato sem ti šla naproti,
hrepenela sem po tvojem obrazu in sem te našla,
postlala sem si posteljo s pregrinjali,
z dvojno tapiserijo iz Egipta sem jo pokrila,
poškropila sem si ležišče z žafranom
in hišo s cimeto«

94. Nekrepost skuša osramotiti obličje naše duše prek pregrinjala, postelje, dvojne tapiserije, žafrana in cimeta, kar označuje različne zle strasti, ki nastajajo pri iznajditeljih zla.¹¹¹

7,19-20: »kajti mojega moža ni v hiši,
odšel je na daljno pot,
v roko je vzel mošnjo denarja,
čez mnogo dni se vrne v svojo hišo«

508

95. Če se »čez mnogo dni vrne v svojo hišo«,¹¹² je (apostol) Pavel zelo duhovno uzrl (Božjo) ojkonomijo, ko je zapisal, da bo kot zadnji sovražnik iz delovanja izločena smrt.¹¹³

7,22: »on pa ji sledi, in se vede kot čaplja kepphos«

96. Obstajajo tri vrste čapelj: *kepphos*, bela čaplja in tista, ki jo imenujejo »zvezdnata«. *Kepphos* se težko pari in naskoči (samico). Pripovedujejo namreč, da pri naskakovanju kriči, spušča kri iz oči ter spočenja s težavo in bolečino. To sem navedel iz Aristotelovih *Raziskovanj o živalih*.¹¹⁴ Videti je, da je (Sveto) Pismo iz raziskave o živali, namreč o *kepphosu*, naredilo besedo za tistega, ki se da prepričati prostitutki: vede se namreč kot čaplja in je zaradi svoje razuzdanosti podoben tej ptici (se pravi povsem vznemirjen).

7,26: »kajti veliko jih je, ki jih je ranila in potolkla,
brez števila jih je umorila«

97. Ranjuje nas z mislimi, umori pa z grehi.

8,2: »postavila se je na visoke vrhove,

111 Prim. Rim 1,30.

112 Prg 7,20.

113 Prim. 1 Kor 15,26.

114 *Raziskovanj o živalih*: tako Evagrij imenuje Aristotelovo delo *Historia animalium*; prim. 638b.

stoji sredi poti«

98. Pogum stoji sredi med predrznostjo in strahopetnostjo.

8,3: *»preži pri vratih mogočnih,
hvalijo jo pri vhodih«*

99. Pravi, da modrost včasih hvalijo pri izhodih,¹¹⁵ včasih pa pri vhodih, se pravi pri tistih, ki izstopajo iz nekreposti, in tistih, ki vstopajo v krepost; »izhod« in »vhod« namreč imenujeta izstopajočega in vstopajočega. Večkrat smo že opozorili na to njegovo navado, da po zadržanih (*héxeis*) imenuje tiste, ki posedujejo zadržanja, najboljša ali najslabša.

8,5: *»doumite, nehudobni, pokvarjenost,
nevzgojeni, vstavite si srce«*

509

100. Srce je tu poimenoval krepost, ki se pridruži srcu.

8,10-11: *»sprejmite vzgojo in ne srebra,
in spoznanje raje kakor čisto zlato,
kajti modrost je boljša od dragega kamenja«*

101. Modrost tu razume¹¹⁶ kot (logiški) »rod« (*génos*) vzgoje in spoznanja; potem ko je prej postavil vzgojo in spoznanje, nadaljuje: »modrost pa je boljša od dragocenega kamenja«,¹¹⁷ kot da sta vzgoja in spoznanje že vsebovana v modrosti, ki je prvi milostni dar Svetega Duha, saj se »prek Duha daje beseda modrosti«. ¹¹⁸ Isti (milostni dar) pa se lahko imenuje tudi »Duh posinovljenja«. ¹¹⁹

8,13: *»strahospoštovanje do Gospoda sovraži krivičnost,
prevzetnost, napuh in poti pokvarjencev«*

102. Opozoriti je treba, da krivičnost, prevzetnost in napuh imenujejo krivičneža, prevzetneža in nadutega človeka, saj ga imenujejo po njegovem zadržanju (*héxis*).

9,2: *»zaklala je svoje žrtve,*

115 Prim. Prg 1,20.

116 razume db. je vzel.

117 Prg 8,11.

118 1 Kor 12,8.

119 Rim 8,15.

v mešalnem vrču si je namešala svoje vino»

103. Ista hrana se imenuje meso, kruh, mleko, zelenjava in vino.¹²⁰ Vendar je rečeno, da jo nerazumni ljudje uživajo kot kruh in mešano vino.¹²¹ Če to drži, kako potem umevati, da »je človek jedel kruh angelov«?¹²²

104. Mešalni vrč je duhovno spoznanje, ki vsebuje misli (*lógoi*) glede netelesnih in telesnih resničnosti ter glede (Božje) sodbe in previdnosti.

9,3: »poslala je svoje služabnike«

105. Če je apostol Pavel Kristusov služabnik,¹²³ Kristus pa je Modrost,¹²⁴ potem je apostol Pavel služabnik Modrosti. Enako bomo prišli do sklepa¹²⁵ tudi glede ostalih apostolov in prerokov in bomo pokazali, da so služabniki Modrosti.

9,3: »z visokim oznanilom je klicala skupaj k mešalnemu vrču in govorila«

106. »Visoko oznanilo« je le tisto, ki oznanja kraje spoznanja Boga.

9,5: pridite, jejte moj kruh in pijte vino, ki sem vam ga namešala«

107. Ni rekel »moje meso« – »trda hrana je namreč za popolne«.¹²⁶

9,8: »ne opominjaj zlih, da te ne bodo sovražili«

108. Ni treba opominjati slabih ljudi, da grešijo, temveč se raje z njimi pogovarjamo o strahospoštovanju do Boga, strahospoštovanju, ki jih prepričuje o tem, naj odstopijo od nekreposti.

9,10a: »spoznati postavo pa je lastno dobremu razumu«

109. Če je »spoznati postavo lastno dobremu razumu«,¹²⁷ je lastno

120 Prim. Prg 9,5; Heb 5,12-13; 1 Kor 3,2; Rim 14,2; Prg 9,5.

121 Prim. Prg 9,4-5.

122 Ps 77,25.

123 Prim. Rim 1,1.

124 1 Kor 1,24.

125 prišli do sklepa db. skupaj privedli misel/besedo (*lógos*).

126 Heb 5,14.

127 Prg 9,10.

dobremu razumu tudi udejanjanje zapovedi. A udejanjanje zapovedi je pred spoznanjem postave, saj skladno z naravo spoznanje nastaja po očiščenju.

9,12: *»kdor se opira na laži, bo pasel vetrove; isti bo preganjal leteče ptice«*

110. Ker ga bo vsak veter nauka nosil naokrog¹²⁸ in bo doživel brodolom glede vere.¹²⁹

9,12b: *»zapustil je namreč poti svojega vinograda in bloditi je dal osem (áxones) svoje lastne kmetije«*

111. Zapustil je namreč vinograd, ki pravi: »Jaz sem trta, vi mladike« in »Moj oče je kmet.«¹³⁰

9,12c: *»z rokami pa zbira neplodnost«*

112. »Neplodnost« je nekrepost in nevednost.

9,13: *»nerazumna in predrzna ženska, ki ne pozna sramu, postane potrebna kosa kruha«*

113. »Ne pozna sramu«¹³¹ je rečeno, kakor da je sram nekaj, česar se lahko naučimo. Tudi David govori o strahospoštovanju do Boga kot o nečem, česar se lahko naučimo. Pravi namreč: »Pridite, otroci, poslušajte me, poučil vas bom o strahospoštovanju do Boga.«¹³² A če sta strah in sram naravni utrpevanji duše, kako se ju potem lahko naučimo? Ali pa morda govori o strahospoštovanju do Boga kot o nauku, ki nas uči, kako naj se odvrnemo od nekreposti, saj se »zaradi strahospoštovanja do Boga vsakdo odvrta od nekreposti«?¹³³ In drugje izreka besede o spokoritvi/spreobrnjenju (*metánoia*), besede, ki nas vodijo do občutenega zavedanja lastnih grehov. Tako tudi David pravi: »Videl bom nebo, dela tvojih prstov, luno in zvezde, ki si jih ti utemeljil«¹³⁴ – se pravi, videl bom smisle, ki se nanašajo na nebo in

128 Prim. Ef 4,14.

129 Prim. 1 Tim 1,19.

130 Jn 15,5.1.

131 Prg 9,13.

132 Ps 33,12.

133 Prg 15,27.

134 Ps 8,4.

luno in zvezde.

9,17: »vzemi z užitkom skrivni kruh
in sladke vode tatvine«

114. Osladil se jim je kruh laži in potem se bodo njihova usta izpolnila s peskom.¹³⁵

9,18a: »ampak odskoči, ne zadrži se na kraju
niti ne obračaj svojega očesa k njej«

115. Um se ne sme dolgo zadrževati v sprijenih uzrtjih: »Mar lahko kdo priveže žerjavico v svoje naročje, ne da bi si sežgal obleko?«¹³⁶

9,18c: »vzdrži se tuje vode
in ne pij od tujega izvira«

116. Kakor je pri Bogu izvir življenja,¹³⁷ tako je pri hudiču izvir smrti. In če je Božji izvir izvir kreposti in spoznanja, je hudičev izvir očitno izvir nekreposti in nespoznanja. Enako je treba umevati tudi (besede) glede vodnjakov, voda in dežja.¹³⁸

10,2: »zakladi ne bodo koristili nepostavnim,
pravičnost pa bo rešila iz smrti«

117. Nepostavnežem ne bodo koristili zakladi,¹³⁹ ki so si jih nabrali na zemlji, »kjer uničujeta molj in rja in kjer tatovi vlamljajo in kradejo«. ¹⁴⁰

10,3: »Gospod ne bo z lakoto usmrtil pravične duše,
življenje brezbožnih pa bo uničil«

118. Če je življenje brezbožnežev nekrepost, to pa bo Gospod uničil, potem brezbožneži očitno nekoč ne bodo brezbožneži; po tem uničenju bo namreč Gospod izročil kraljestvo Bogu Očetu,¹⁴¹ da bo Bog

135 Prg 20,12 po Teodotionovem prevodu.

136 Prg 6,27.

137 Prim. Ps 35,10.

138 Prim. Prg 18,4; 23,27; 5,15; 26,1; 28,3.

139 Prim. Prg 10,2.

140 Mt 6,19.

141 Prim. 1 Kor 15,24. Kljub (poznejšim) obtožbam, da se po Origenu in Evagriju Kristusovo kraljestvo s to izročitvijo preneha (na ta nauk odgovarja tudi nicej-

postal »vse v vsem«. ¹⁴²

10,17: »vzgoja varuje poti življenja,
neposvarjena/neovržena vzgoja pa vodi v blodnjavo«

119. »Neposvarjena/neovržena (*enexélenktos*) vzgoja« se imenuje slab način življenja (*politeía*) duše: zaradi tega načina življenja se (duša) znajde v blodnjavi.

10,18: »pravične ustnice pokrijejo sovraštvo,
tisti, ki izrekajo graje, pa so nadvse nerazumni«

120. »Sovraštvo« imenuje nekrepst: zaradi nje postajamo Božji sovražniki. Pavel namreč pravi: »Če smo se spravili z Bogom prek smrti njegovega Sina, ko smo bili še sovražniki.« ¹⁴³ Če pa je sovraštvo nekrepst, je prijateljstvo krepst in spoznanje Boga, po katerih postajamo prijatelji Boga in svetih Moči; ¹⁴⁴ na osnovi tega prijateljstva so tisti, ki so prijatelji Istega, tudi prijatelji med seboj.

10,24: »želja pravičnega pa je (Bogu) sprejemljiva«

121. »Gospod, pred teboj je vsa moja želja,« ¹⁴⁵ pravi David.

10,27: »strahospoštovanje do Gospoda dodaja dneve,
leta brezbožnih pa bodo maloštevilna«

122. Če »strahospoštovanje do Gospoda dodaja dneve«, ¹⁴⁶ »strahospoštovanje do Gospoda pa je začetek modrosti«, ¹⁴⁷ so ti dnevi deli modrosti, ki nastajajo zaradi »Sonca pravičnosti«: ¹⁴⁸ zanje moli tudi David, ko pravi: »Ne odvedi me gor sredi mojih dni.« ¹⁴⁹ Abraham je umrl, ko je dopolnil te dneve – o njem je rečeno »in Abraham je umrl,

sko-carigrajska izpoved z besedami »in njegovemu kraljestvu ne bo konca«), za tako interpretacijo v njunih besedilih ni nobene opore. Prim. H. Crouzel, *Origène a-t-il tenu que le règne du Christ prendrait fin?*, v: *Augustinianum* 26 (1986), str. 51–61.

142 1 Kor 15,28. Jasna formulacija nauka o apokatastazi.

143 Rim 5,10.

144 svetih Moči tj. angelov.

145 Ps 37,10.

146 Prg 10,27.

147 Ps 110,10; Prg 1,7.

148 Mal 3,20.

149 Ps 101,25.

star in poln dni«. ¹⁵⁰

10,30: »pravični vekomaj ne bo odnehal,
brezbožni pa ne bodo prebivali v deželi«

123. »Vekomaj« (je rečeno) namesto »skozi (vse) življenje«. Tudi Pavel pravi: »Ne bom jedel mesa vekomaj, da ne bi pohujšal svojega brata.« ¹⁵¹ »Vek« imenuje razmik (*diástema*), ki se soizteza s sestavo njegovega življenja.

10,32: »od ustnic pravičnih mož kaplja milina (*chárites*), usta brezbožnih pa (ljudi) odvrtačajo«

124. »Usta« je zdaj imenoval um.

11,14: »tisti, ki nimajo vladavine, padajo kot listje,
rešitev pa je v mnogem nasvetu«

125. Naokrog jih premetava vsak veter nauka ¹⁵² in doživljajo brodolom glede vere. ¹⁵³

11,15: »pokvarjenec dela zlo, ko se druží s pravičnim,
sovraži pa zvok varnosti«

126. »Zvok varnosti« imenuje besede/smisle (*lógoi*), ki se nanašajo na odrešenje.

11,17: »usmiljen človek dobro dela svoji duši,
neusmiljen pa uničuje svoje telo«

127. Tu je dušo naravnost poimenoval telo. Tudi Kristus v evangelijih imenuje dušo telo, ko pravi: »Svetilka telesa je oko,« ¹⁵⁴ pri čemer »svetilka« imenuje um – ta je namreč dovzeten za spoznanje –, »telo« pa razburljivi in želelni del duše, ki jima nekateri pravijo »za smisel nedovzetni«, drugi pa »utrpevajoči« del.

11,21: »kdor krivično podaja roko v roke, ne bo ostal nekaznovan, kdor pa seje pravičnost, bo prejel plačilo zvestih«

¹⁵⁰ 1 Mz 25,8.

¹⁵¹ 1 Kor 8,13.

¹⁵² Prim. Ef 4,14.

¹⁵³ Prim. 1 Tim 1,19.

¹⁵⁴ Mt 6,22.

128. Krivično podaja roko v roke tisti, ki postaja učitelj slabih reči in nauk. Pravičnost pa seje tisti, ki izreka besede¹⁵⁵ o krepostih in Božjem spoznanju.

11,24: »so nekateri, ki razsejejo svojo lastnino – in jo povečujejo, so pa tudi nekateri, ki zbirajo – a imajo (na koncu) manj«

129. Tistim, ki razsejejo svojo lastnino in jo povečujejo, so zoperstavljeni drugi, ki zbirajo, a imajo (na koncu) manj. Če so razsejalci svoje lastnine tisti, ki sejejo v duha in žanjejo življenje, so zbiralci tisti, ki sejejo v meso in sebi zbirajo pogubo.¹⁵⁶

11,26: »naj tisti, ki zadržuje žito, zapusti žito narodom/poganom, blagoslov pa naj pride nad glavo tistega, ki ga daje drugim«

130. Tem besedam so podobne tudi tiste, ki jih naš Odrešenik izreka v evangelijih, ko pravi: »Nihče, ki prižge svetilko, je ne postavlja pod mernik, ampak (jo postavi) na podstavek in sije vsem v hiši.«¹⁵⁷

11,27: »kdor gradi dobro, išče dobro naklonjenost (cháris), tistega, ki išče zlo, pa bo zlo doletelo«

131. Če je gradbena večšina udejanjanje dobrega in je prakтика udejanjanje kreposti, potem je prakтика gradbena večšina.

11,30: »iz sadu pravičnosti raste drevo življenja, duše protipostavnih pa so odstranjene predčasno«

132. To drevo življenja je tisto, ki je posajeno sredi raja, namreč drevo, ki se ga Adam ni smel več dotakniti po grehu,¹⁵⁸ ko je odvrgeł semena kreposti, iz katerih zraste drevo življenja.

12,2: »kdor najde milost pri Gospodu, je boljši, protipostavni mož pa bo utišan«

133. »Da ne bom utišan,«¹⁵⁹ pravi David, »in da ne bom postal podobn njim, ki sestopajo v jamo.«¹⁶⁰

155 izreka besede ali: odpošilja smisle (*lógoi*).

156 Prim. Gal 6,8.

157 Lk 1,33; Mt 5,15.

158 Prim. 1 Mz 2,9; 3,22.

159 Da ne bom utišan db. Da se ne utišaš (proč) od mene.

160 Ps 27,1.

13,22: »dober mož bo dal dediščino sinovom sinov;
bogastvo brezbožnih se hrani za pravične«

134. Bogastvo brezbožnih je nekrepost. Pravični pa ga bodo seveda zapravili prek dobrega nauka zdaj ali pa v prihodnjem veku, ko bodo postavljeni nad pet ali deset mest.¹⁶¹ In Pavel pravi: »S svojo zakrknjenostjo in z nespreobrnjenim srcem si delaš zaklad jeze za dan jeze in razodetja Božje pravične sodbe.«¹⁶²

14,7: »vse je nasprotno nerazumnemu možu,
modre ustnice pa so orožja zaznave«

135. Modrosti se ne »bo moglo zoperstaviti nič pokvarjenega«,¹⁶³ saj je modrost nepremagljivo orožje. Le proti njej so namreč demoni brez moči.

14,9: »hiše nerazumnih bodo potrebovale očiščenje,
hiše pravičnih pa so (Bogu) sprejemljive«

136. (Potrebovale bodo očiščenje,) da bi oni postali čisti in gledali Boga,¹⁶⁴ to je namreč blaženi smoter (*télos*), shranjen za vsako mislečo naravo.

14,14: »kdor ima predrzno srce, se bo izpolnil s svojimi potmi, dober mož pa s svojimi razmisleki«

137. »Razmisleke« je zdaj poimenoval zadržanja kreposti, ki jih je zoperstavil potem tistega, ki ima predrzno srce.

14,18: »nerazumni si bodo razdelili nekrepost,
prebrisani pa bodo obvladovali zaznavo«

138. Nekrepost je zoperstavil zaznavi. Če pa je nekrepost postavljena proti zaznavi, potem zaznava zdaj označuje krepost.

15,6: »v obilni pravičnosti je velika moč,
brezbožni pa bodo izruvani iz zemlje s koreninami vred«

139. »Če vaša pravičnost ne bo večja kakor pravičnost pismoukov

161 Prim. Lk 19,17.19 in Sholije k Lukovemu evangeliju.

162 Rim 2,5.

163 Prg 3,15.

164 Prim. Mt 5,8.

in farizejev, nikakor ne pridete v nebeško kraljestvo.«¹⁶⁵

15,10: »vzgojo nehudobnega človeka mimoidoči prepoznajo, tisti, ki sovražijo ovržbe (élenchoi), pa bodo končali sramotno«

140. »Ovržbe« zdaj imenuje zapovedi, saj nas te ovržejo, ko grešimo.

15,15: »oči zlih ves čas pričakujejo zlo, dobri pa so vedno tiho (hesycházousin)«

141. Tišina je vzdržnost od nekreposti.

15,24: »razmisleki razumnega so poti življenja, da se odvrne in reši iz Hada«

142. »Poti življenja« imenuje praktične kreposti, ki vodijo do spoznanja.

517

15,28a: »sprejemljive pri Gospodu so poti pravičnih ljudi, po njih tudi sovražniki postajajo prijatelji«

143. Pavel je oznanil: »Mi, ki smo bili nekoč sovražniki, smo se spravili z Bogom, ko smo bili še sovražniki,«¹⁶⁶ vendar moramo biti pozorni na to, ali ne postanejo vsi sovražniki prijatelji prek pravičnih, da bi Kristus vsem rekel: »Ne imenujem vas več služabnike, temveč prijatelje.«¹⁶⁷

16,10: »preročišče je na ustnicah kralja; v sodbi njegova usta ne bodo zablodila«

144. Kristus je poznavalec src¹⁶⁸ in vso zemljo bo sodil s pravičnostjo.¹⁶⁹

16,14: »razburjenje kralja je glasnik smrti, moder mož pa ga bo umiril«

145. Angel/glasnik, ki pozna smisle, povezane s kaznovanjem, se imenuje »Božji srd«.

16,16: »mladiče modrosti je bolj vredno izbrati od zlata,

¹⁶⁵ Mt 5,20.

¹⁶⁶ Rim 5,10.

¹⁶⁷ Jn 15,15. Namig na nauk o apokatastazi.

¹⁶⁸ Prim. Apd 1,24; 15,8.

¹⁶⁹ Prim. Apd 17,31.

mladiče razumnosti bolj od srebra«

146. Spoznanje modrosti je nad zlatom, spoznanje razumnosti pa nad srebrom.

*16,17: »kdor sprejema vzgojo, bo bival v dobrinah,
kdor upošteva ovržbe (élenchoi), bo postal moder«*

147. »Ovržbe« (tu) imenuje Božje zapovedi, saj te ovržejo tiste, ki grešijo.

*16,22: »uvid je za tiste, ki ga posedujejo, vir življenja,
vzgoja nerazumnih pa je slaba«*

148. Neposvarjeno/neovrženo (*enexélenktos*) vzgojo¹⁷⁰ je zdaj poimenoval vzgoja nerazumnih. Če pa je vzgoja nerazumnih nekrepst, je neposvarjena vzgoja nerazumnost.

*16,23: »srce modrega bo umevalo to, kar prihaja iz njegovih ust,
na ustnicah pa bo nosil razsodnost«*

149. »Razsodnost« je (tu) poimenoval spoznanje, saj to vselej razsoja o stvareh.

*16,28: »zvijačen mož razpošilja zlo,
svetilko ukane prižiga z zlom
in ločuje prijatelje«*

150. (Neki) nauk (pravi): demoni, ki se poučijo od hudiča, naklepajo zlo proti svetim in jih skušajo ločiti od spoznanja, ki jih po naravi zedinja v prijateljstvo z nebeškimi silami. Isto je po mojem mnenju tudi Salomon pojasnil s tem pregovorom: »zvijačen mož« imenuje satana, prižgane »ukane« zle demone – v pomenu tistih, ki se poučijo (od hudiča) –, »prijatelje« pa imenuje svete, ki se prek spoznanja zedinjajo med seboj.

*16,30: »kdor naredi svoje oči nepremične, misli na sprijene reči
in s svojimi ustnicami opredeljuje vse zlo;
to je peč zlih«*

151. Plamen te peči potisne žvižgajoč vlažen veter.¹⁷¹

170 Prim. rg 10,17.

171 Prim. Dan 3,49-50.

16,33: »krivičnim vse prihaja v naročje,
od Gospoda pa je vse, kar je pravičnega«

152. Pripomniti je treba, da je »naročje« tu imenoval srca krivičnih. Mislim, da »naročje« povsod označuje bodisi um ali spoznanje. Če pa je naročje vredno graje, očitno označuje nespoznanje.

17,2: »umen hišni gospodar bo vladal nad nerazumnimi gospodarji,
med brati pa bo razdelil deleže«

153. Če je vsakdo, ki dela greh, suženj greha,¹⁷² potem vsakdo, ki odstopi od nekreposti in obvladuje kreposti, vlada nad nerazumnimi gospodarji. Takšen človek bo postal tudi oskrbnik Božjih skrivnosti,¹⁷³ saj bo vsakemu izmed bratov sorazmerno z njegovim (duhovnim) stanjem naklonil duhovno spoznanje in bo Korinčanu dajal piti mleko,¹⁷⁴ Efežana pa bo hranil z bolj trdo hrano,¹⁷⁵ ko se bo z njim pogovarjal o visokosti in velikosti in širini in globočini¹⁷⁶ ter prek teh razsežnosti označeval razdelitev za smisel dovzetne narave – razdelitev, ki obsega Božje smisle o sodbi in previdnosti, ki so nadvse globoki in se izmikajo človeškemu stanju. Tako je tudi Jozue, Nunov sin, razdelil obljubljeni deželni dvanajsterim rodovom¹⁷⁷ – ta dežela pa je simbol spoznanja Boga in njegovih stvaritev.¹⁷⁸ Vendar je treba vedeti, da so besede/smisli (*lógoi*), ki zadevajo Kristusovo utelešenje¹⁷⁹ in njegov prihod med ljudi, položene v Juda; v tem deležu je bil namreč rojen Kristus. Po mojem mnenju so besede/smisli, ki zadevajo (Božjo) previdnost, v skladu s stanjem skritega Juda in Benjamina – menim, da so ta imena razpoznavna znamenja različnih čistih stanj, če je pač »Juda« v prevodu »tisti, ki se izpoveduje/tisti, ki slavi« (*exomologoúmenos*), Benjamin pa »sin dnevov« ali »sin desnice«.

17,4: »zel človek bo poslušal jezik protipostavnih,
pravični pa ne bo pozoren na lažnive ustnice«

172 Prim. Jn 8,34.

173 Prim. 1 Kor 4,1.

174 Prim. 1 Kor 3,2.

175 Prim. Heb 5,12.

176 Prim. Ef 3,18.

177 Prim. Joz 13,7.

178 njegovih stvaritev db. tistih (bitij), ki so od njega nastala.

179 utelešenje db. inkarnacija, (u)mesenje (*sárkosis*).

154. Jezik protipostavnih poslušati, ki od njih sprejema misli in hiti delovati skladno z njimi; o pravičnem pa je rečeno, da jih ne poslušati, to se pravi, da jih ne hrani dalj časa v sebi.

17,6a: »vernemu/zvestemu človeku pripada ves svet stvari; nevernemu/nezvestemu pa niti belič«

155. Verni/zvesti, pravi, bo videl smisle tega sveta, ki jih je v pripodobi imenoval »stvari uma«; neverni/nezvesti pa zaradi nečistosti svoje duše ne bo spoznal smisla nobene stvari. Da pa je bogastvo duše spoznanje Boga, uči Pavel prek teh zapisanih besed: »V vsem ste obogetali, v vsakem spoznanju in vsaki modrosti.«¹⁸⁰ Če pa bi kdo hotel pokazati, da pomen tega pregovora ni takšen, naj pove, kje so imeli obilje stvari tisti, ki so hodili okrog v ovčjih kožuhih in kozjih kožah, ki so trpeli stisko, zatiranje in pomanjkanje?¹⁸¹ Kako da tudi neverni/nezvesti ne bo imel niti beliča, ko pa ima bogastvo mnogih nevernih, namreč mnogih kraljev in vladarjev tega sveta?¹⁸²

17,7: »ne bodo skladne z nerazumnim zveste ustnice niti s pravičnim lažne«

156. »Kaj imata namreč skupnega pravičnost in nepostavnost? Kakšno občestvo ima luč s temo?«¹⁸³

17,9: »kdor skriva krivična dejanja, išče prijateljstvo, kdor pa sovraži skrivanje, ločuje prijatelje in svoje«

157. Prek pravičnosti skrivamo krivičnost, prek čistosti razuzdanost, prek ljubezni sovraštvo, prek nenavezanosti na denar pa pohlep. Tudi prek ponižnosti skrivamo napuh in prek krotkosti predrznost, ko iščemo duhovno prijateljstvo, ki pomeni sveto spoznanje. Tudi pri Pavlu je rečeno, da so nekateri ljudje postali sodržavljani svetih in domačini v Jeruzalemu, »zgrajeni na temelju apostolov in prerokov«.¹⁸⁴

17,13: »tisti, ki vrača dobro z zlom, ne bo premaknil zla iz svoje hiše«

180 1 Kor 1,5.

181 Prim. Heb 11,37.

182 Prim. Jn 12,31.

183 2 Kor 6,14.

184 Ef 2,20.

158. Če je tisti, ki vrača zlo z zlom, nepostaven, koliko bolj je protipostaven tisti, ki vrača dobro z zlom? Takšen je v puščavi do Boga postal Izrael, ki ga Mojzes v *Devteronomiju* nagovarja takole: »Sprijen in popačen rod, to vračate Gospodu?«¹⁸⁵

*17,14: »pravična vladavina daje oblast besedam,
notranji spor in boj pa vodita v pomanjkanje«*

159. Pravičnosti sledi spoznanje, nevednosti pa predhodi nekrepost.

17,15: »kdor sodi, da je pravični krivičen in krivični pravičen, je nečist in gnusen pred Bogom«

160. Temu podoben je človek, ki pravi grenkemu sladko in sladkemu grenko, in tudi drugi, ki luč imenuje temo, temo pa luč.¹⁸⁶

*17,16: »Zakaj ima nerazumni premoženje?
Kdor je namreč brez srca, ne more posedovati modrosti.«*

161. Premoženje nerazumnega so neumnosti glede vseh posamičnih stvari, ki mu pripadajo – zaradi njih namreč postaja »brez srca« in ne more posedovati modrosti.

*17,16a: »kdor dela svojo hišo visoko, išče rušenje;
kdor je preveč zvit, da bi se učil, bo padel v zlo«*

162. Kdor je preveč zvit, da bi se učil,¹⁸⁷ bo padel v zlo, ker se Gospod zoperstavlja nadutim.¹⁸⁸

*17,17: »v vsakem času imej prijatelja,
a bratje naj ti koristijo v stiskah«*

163. Če so Kristusovi sinovi med seboj bratje, in so angeli in pravični ljudje Kristusovi sinovi, potem so angeli in sveti ljudje med seboj bratje, saj se rojevajo v Duhu posinovljenja.¹⁸⁹

17,17: »zaradi tega so namreč rojeni«

¹⁸⁵ 5 Mz 32,5–6.

¹⁸⁶ Prim. Iz 5,20.

¹⁸⁷ Prim. 17,16.

¹⁸⁸ Prim. Prg 3,34.

¹⁸⁹ Prim. Rim 8,15.

164. Zaradi tega jih namreč rojeva Modrost,¹⁹⁰ da bi vodili ljudi od nekreposti h kreposti in od nevednosti k spoznanju Boga, saj tudi samo stvarstvo skupaj z nami ječi in trpi porodne bolečine ter je – ne po svoji volji – podvrženo ničevosti.¹⁹¹

17,20: *»mož, ki je v jeziku zlahka spremenljiv, bo padel v zlo«*

165. Zlahka spremenljiv je tisti človek, ki se zlahka spreminja iz kreposti v nekrepost.

17,23: *»ne bodo uspevala pota tistega, ki krivično sprejema darove v naročje, brezbožnež se odvrta od poti pravičnosti«*

522

166. Ne bodo uspevala pota tistega, ki v srce sprejema krivična uzrtja; strastna uzrtja je namreč poimenoval darove, ki nam jih pri-
našajo demoni. Ali pa: brezbožnež bo v naročje sprejel darove, da se odvrne od poti sodbe.

17,21: *»srce nerazumnega je bolečina za tistega, ki ga ima; oče se ne bo veselil nad nevzgojenim sinom, razumni sin pa razveseljuje svojo mater«*

167. Razumni razveseljuje mater: nerazumni pa povzročajo bolečino svoji roditeljici.¹⁹²

17,24: *»moder mož ima razumno obličje, oči nerazumnega pa so na skrajnem koncu zemlje«*

168. Srce nerazumnega je na skrajnem koncu nekreposti.

17,25: *»nerazumen sin je jeza za očeta in bolečina za to, ki ga je rodila«*

169. Razumen sin ima svojo roditeljico in mater; nerazumni pa ima roditeljico. Mati je namreč tudi roditeljica, roditeljica pa ni v vsakem primeru tudi mati. Če umre to, kar se je rodilo v nekreposti in nespoznanju, je roditeljica, vendar ni mati, saj to, kar je rojeno, ni postalo deležno Duha posinovljenja.¹⁹³ Enako bo uzrto tudi glede

190 Prim. Prg 17,17.

191 Prim. Rim, 8,20–22.

192 Prim. Prg 17,25.

193 Prim. Rim 8,15.

čutnozaznavnih mater in glede čutne smrti; mater bomo imenovali tudi roditeljico, roditeljico pa nič več mater, če ji otrok umre.

17,26: *»ni lepo škodovati pravičnemu možu
niti ni pobožno kovati naklepe proti pravičnim vladarjem«*

170. Ne iščejo namreč, kar je naše, temveč nas.¹⁹⁴

17,27: *»kdor se zadrži, da ne izreče trde besede, je uvideven,
razumen mož pa je potrpežljiv«*

171. »Trda beseda« je imenoval misel, ki vzgibava razburjenje. Ali pa je »trda beseda« imenoval besedo/misel (*lógos*), ki vzgibava razburjenje v svojem bližnjem.

17,28: *»neumnemu, ki sprašuje po modrosti, bo prišteta modrost;
in ta, ki se naredi nemega, se bo zdel razumen«*

172. Če tako¹⁹⁵ sprašuje človek, ki hoče kaj izvedeti o Modrosti, potem tako¹⁹⁶ molči, kdor od Modrosti noče ničesar spoznati o modrosti. Zato je rečeno, da je prvi razumnejši od drugega.

18,1: *»mož, ki se skuša ločiti od prijateljev, išče pretveze;
v vsakem trenutku bo vreden zasramovanja«*

173. »Pretveze« imenuje grehe; pravi namreč: »da bi iskal pretveze za grehe«.¹⁹⁷ Prijatelje pa imenuje vse svete, s katerimi se je združil prek kreposti.

18,2: *»komur manjka pamet, ne potrebuje modrosti;
bolj ga namreč vodi nerazumnost«*

174. Bolj je namreč vzljubil temo kot luč.¹⁹⁸

18,5: *»ni lepo občudovati obraz brezbožnega
niti ni pobožno odvrčati se od pravičnosti v sodbi«*

175. Obraz brezbožnega občuduje, kdor sprejema nekrepost, ki biva v hudiču, in deluje skladno z njo.

194 Prim. 2 Kor 12,14.

195 tako: namesto *hoûtos* berem *hoútos*.

196 tako: namesto *hoûtos* berem *hoútos*.

197 Ps 140,4.

198 Prim. Jn 3,19.

18,6: »nerazumnega njegove ustnice vodijo v zlo;
njegova predrzna usta priklicujejo smrt«

176. Če se smrt rojeva iz predrznosti in smrt ločuje dušo od resničnega¹⁹⁹ življenja, potem nas predrznost ločuje od njega, ki je rekel: »Jaz sem življenje.«²⁰⁰ In kakor se iz predrznosti poraja smrt, tako se iz krotkosti poraja življenje; krotkost se namreč zoperstavlja predrznosti.

18,8: »omahujoče potolče strah«

177. Omahujoče potolče strah: bodisi sovražni strah²⁰¹ ali pa strahospoštovanje do Gospoda, ki jih od omahovanja ločuje prek dobrih del.

18,8: »in duše moškoženskih bodo lačne«

178. Moškoženski je tisti, ki ne zmore učiti drugega niti se noče učiti od drugega.

18,9: »kdor se ne zdravi s svojimi deli,
je brat tistega, ki samemu sebi škoduje«

179. Tudi Pavel pravi: »Če se kdo očisti, bo posoda, uporabna Gospodarju.«²⁰²

18,10: »iz moči veličastva je Gospodovo ime;
pravični, ki tečejo k njemu, bodo povišani«

180. Gospodovo ime označuje Božje spoznanje. Pravični tečejo k njemu prek pravilnega življenja; prek motrenja pa so povišani.²⁰³

18,12: »pred strtjem je človekovo srce povišano,
pred slavo/veličastvom (dóxa) pa ponižano«

181. Kakor prevzetnosti sledi strtje, tako ponižanju sledi slava/veličastvo.

18,13: »kdor odgovori, preden posluša,
je to zanj nerazumnost in sramota«

182. Ta izrek moramo uporabiti za tiste, ki ne prejmejo spoznanja

199 resničnega db. bitnostnega (óntos).

200 Jn 14,6.

201 Prim. Ps 63,2.

202 2 Tim 2,21.

203 Prim. Mt 23,12; Lk 14,11; 18,14.

od Boga, a skušajo učiti druge. In David pravi: »da bi slišal glas tvoj hvale« in (še)le tedaj »razložil« tudi drugim »tvoje čudeže«. ²⁰⁴ In Salomon pravi drugje: »Kar so videle tvoje oči, govôri!« ²⁰⁵

18,14: »razumen služabnik ublaži človekovo razburjenje, kdo pa bo prenašal malodušnega moža?«

183. Kakor se o našem Gospodu govori, da postaja »panter na brezpotju« ²⁰⁶ v odnosu do tistih, ki delajo napake, in »skala spotike« ²⁰⁷ v odnosu do tistih, ki mu niso poslušni, tako postaja tudi »malodušen« do tistih, ki grešijo. »Malodušen« pa lahko označuje tudi hudiča in vsakega demona, ki je odpadel od kreposti in spoznanja.

18,16: »človekovo darilo ga širi in mu daje sedež med mogočneži«

525

184. »Človekovo darilo« je zdaj poimenoval pravilno življenje, ki človeka širi in ga dela vrednega Božje polnosti ²⁰⁸ (kar imenuje »sedež« svetih Moči); ²⁰⁹ sedež uma je namreč najboljšo zadržanje, ki sedečega ohranja težko gibljivega ali negibnega.

18,18: »žreb konča prerekanje in odloča med mogočneži«

185. Brezumnost odpravi spoznanje – to slednje je namreč žreb/delež misleče narave.

18,21: »smrt in življenje sta v moči²¹⁰ jezika, tisti, ki ga obvladujejo, pa bodo jedli njegove sadove«

186. Tu pravi, da je duša dovzetna za življenje in smrt; na osnovi tega dokazujemo, da ima oblast nad seboj. ²¹¹

18,22: »kdor je našel dobro ženo, je našel milino/milosti (chárites)«

²⁰⁴ Ps 25,7.

²⁰⁵ Prg 25,7.

²⁰⁶ Oz 13,7–8.

²⁰⁷ Rim 9,33.

²⁰⁸ Prim. Ef 3,19.

²⁰⁹ svetih Moči tj. angelov.

²¹⁰ moči db. roki.

²¹¹ na osnovi tega dokazujemo, da ima oblast nad seboj (*tò autexousíon*) ali: dokazujemo, da na osnovi tega nastaja njena svoboda/svobodna volja.

18,22a: »kdor pa obdrži prešuštnico, je nerazumen in brezbožen«

187. Kdor je našel dobro modrost, je našel milino/milosti.

188. Kdor pa obdrži nekrepost, je »nerazumen in brezbožen«.

19,4: »bogastvo dodaja mnoge prijatelje,
reveža pa zapusti tudi (edini) prijatelj, ki ga ima«

189. Bogastvo spoznanja in modrosti nam pridružuje mnoge angele; kdor pa je nečist, se ločuje tudi od angela, ki mu je dan od mladih nog. Duhovno prijateljstvo je krepost in spoznanje Boga; prek tega dvojega se prijateljsko združujemo s svetimi Močmi, saj ljudje, ki se spreobrnejo,²¹² zbujejo veselje v angelih.²¹³ Tako je tudi Odrešenik (svoje) služabnike/sužnje imenoval prijatelji,²¹⁴ ko jih je nekoč naredil vredne večjega motrenja. In tako tudi Abraham, ki je bil bogat v spoznanju, pripravlja tisto mistično pojedino²¹⁵ prijateljem, ki so se mu pokazali opoldan. Savel pa se je zaradi svoje nekreposti ločil tudi od prijatelja, ki ga je imel; pisano je namreč: »Božji duh je odstopil od Savla in hudobni duh od Gospoda je dušil Savla«,²¹⁶ pri čemer »Božji Duh« imenuje angela. Kajti pravi: »On dela svoje angele/glasnike za duhove in svoje služabnike za plamteči ogenj.«²¹⁷ Da pa so ljudje zaupani angelom, uči Gospod v evangelijih: »Glejte, da ne boste zaničevali katerega od teh malih! Povem vam namreč, da njihovi angeli v nebesih vedno gledajo obličje mojega Očeta, ki je v nebesih.«²¹⁸ In drugje Jakob (pravi): »Angel, ki me rešuje pred vsem zlom,«²¹⁹ Zaharija pa: »in je rekel angel, ki govori v meni.«²²⁰

19,5: »lažna priča ne bo nekaznovana,
in kdor obtožuje po krivici, ne bo zbežal«

212 ki se spreobrnejo ali: delajo pokoro (*metanoouñtes*).

213 Prim. Lk 15,10.

214 Prim. Jn 15,15.

215 pojedino db. mizo; prim 1 Mz 18,1–8.

216 1 Sam 16,14.

217 Ps 103,4: novi angleški prevod LXX (*A New English Translation of the Septuagint*, izd. A. Pietersma in B. G. Wright, Oxford 2007) se ravna po hebrejski konstrukciji (»On, ki dela duhove svoje glasnike in plamteče plamene svoje služabnike«); moj prevod pri določitvi subjekta upošteva grški člen.

218 Mt 18,10.

219 1 Mz 48,16.

220 Zah 1,9.

190. Tisti, ki ne poznajo smislov, ki se nanašajo na (Božjo) sodbo in previdnost,²²¹ in svetoskrunsko govorijo o Stvarniku, očitajo po krivici. In znova, tisti, ki jih mučijo njihove lastne strasti in zato menijo, da je krepost neuresničljiva, po krivici očitajo Njemu, ki je dal postavbo.

19,7: »dober uvid se bo približal tistim, ki ga poznajo, razumen mož ga bo odkril«

191. Spoznanje Boga je zdaj poimenoval »uvid«; tiste, ki ga poznajo, pa je poimenoval »čisti v srcu«.²²²

19,7: »kdor bo storil mnogo zla, se bo v zlu spopolnil; kdor pa draži besede (lógoi), ne bo rešen«

192. Strastne misli dražijo dušo k zlu.

19,10: »nerazumnemu užitek ne koristi«

193. Niti umsko zaznavni niti čutni užitek ne koristi nerazumnemu. Prvega bo namreč pomendral z nogami, saj je svinja, zaljubljena v naslado;²²³ čutni užitek pa bo vzgibal njegovo meso.

19,11: »usmiljen mož je velikodušen in njegova hvala pride nad protipostavne«

194. Kdor se hvali pravilno, se hvali v Gospodu.²²⁴ Gospod pa je naša Modrost²²⁵ – kdor se torej hvali pravilno, se hvali v Modrosti. Potemtakem hvala velikodušnega in usmiljenega – hvala, ki je njegova modrost in spoznanje – pride nad protipostavne in jih osvobaja od nekreposti, zdaj toliko, kolikor je mogoče, nujno pa v prihodnjem veku.

19,12: »kraljeva graja je podobna levovemu rjoventju, njegova vedrina pa je kot rosa na travi«

195. Naš Gospod je použivajoči ogenj²²⁶ in postaja jezni lev za tiste, ki grešijo; sežiga »les, seno ali slamo«²²⁷ in meso, ki se vojskuje proti

221 Prim. L. Dysinger, *The Logoi of providence and judgement in the exegetical writings of Evagrius Ponticus*, v: *Studia Patristica* 37 (2001), str. 462–471.

222 Mt 5,8.

223 Prim Mt 7,6.

224 Prim. 1 Kor 1,31; 2 Kor 10,17.

225 Prim. 1 Kor 1,24.

226 Prim. Heb 12,29.

227 1 Kor 3,12.

Duhu,²²⁸ za tiste pa, ki si prizadevajo pravilno živeti, postaja luč in rosa ter jim pokaže smisle ustvarjenega,²²⁹ ugaša razplamtele puščice hudiča²³⁰ in hladi vročino, ki nastaja zaradi praklike.

19,13: *»zaobljube od prostitutkinega zaslužka niso čiste«*

196. Nečisto dušo je poimenoval »prostitutko« in njenemu stanju pravi »zaslužek«: iz njega ne nastajajo čiste molitve.

19,14: *»hišo in premoženje razdelijo otrokom očetje, ženo z možem pa združuje Gospod«*

197. Učiti sinove o kreposti in spoznanju Boga je stvar očetov; dati otrokom modrost pa je stvar Gospoda. »Žena« namreč tu imenuje modrost. Pravi namreč: »Vzljubi modrost in te bo varovala; izkaži ji čast, da te objame.«²³¹

19,16: *»kdor izpolnjuje zapovedi, varuje svojo dušo, kdor pa zaničuje svoje poti, bo pogubljen«*

198. Zapovedi se imenujejo »zapovedi« glede na zapovedujočega Boga; glede na um, ki v njih hodi, pa se imenujejo »poti«. Po drugi strani pa se zapovedi, ker so bile dane pred pričami, nebom in zemljo,²³² imenujejo »pričevanje«; zato se tudi um, ki jih je sprejel, imenuje priča: če se glede njih zlaže, ne bo nekaznovan.²³³

19,17: *»kdor se usmili reveža, posoja Bogu; povrnjeno mu bo po njegovem daru«*

199. »Dar« je zdaj poimenoval čistost srca; po sorazmerju (*analogía*) našega brezstrastja smo namreč spoznani za vredne spoznanja.

19,19: *»zloben človek bo utrpel veliko škodo; če pa bo povzročil škodo, bo dodal še svojo dušo«*

200. Po mojem mnenju »velika škoda« obsega oropanost za

228 Prim. Gal 5,17.

229 ustvarjenega db. nastalih (stvari).

230 Prim. Ef 6,16.

231 Prg 4,6.8.

232 Prim. 5 Mz 4,26.

233 Prim.Prg 19,5.9.

motrenje ustvarjenega,²³⁴ »dodajanje duše« pa uničenje naravnih uvidov glede Boga, saj (duša tako) povsem zapade v ne(s)miselnost (*alogía*). In Odrešenik v evangelijih pravi: »Kajti kaj koristi človeku, če si ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi in utrpi škodo?«²³⁵ Toda tu »poguba« kaže na nevednost glede teles in netelesnih resničnosti; »škoda« pa predstavlja skrajno ne(s)miselnost.

19,20: *»poslušaj, sin, vzgojo svojega očeta,
da boš naposled postal moder«*

201. Po pravilnem načinu življenja je spoznanje. »Naposed« (*ep' eschátōn*) tu ne označuje časa, temveč čistost, (ki nastane) po praktičnih krepostih.

19,23: *»strahospoštovanje do Gospoda je za človeka življenje;
kdor pa je brez strahospoštovanja, bo prebival na krajih«*

202. Če je »strahospoštovanje do Gospoda človeku v življenje«²³⁶ in sta »strahospoštovanje do Gospoda vzgoja in modrost«, potem sta človekovo življenje – vzgoja in modrost. Kristus pa pravi: »Jaz sem življenje.«²³⁷ Kristus je torej življenje in modrost. Potemtakem »spoznati vzgojo in modrost«²³⁸ pomeni spoznati Kristusa. Kdor pa je brez strahospoštovanja, bo bival v nekrepsti in nespoznanju, v katerih ni Kristusa.

19,24: *»kdor krivično skriva roke v svojem naročju,
jih ne bo nikoli približal k ustom«*

203. Kdor ne živi pravilno, krivično skriva roke v svoji duši, saj noče obdelati svoje zemlje niti se noče nasititi s kruhom;²³⁹ praktične kreposti namreč smiselno ustrezajo (*lógon epéchousi*) rokam, saj prinašajo v naša usta kruh, ki je prišel z nebes in dal svetu življenje.²⁴⁰

19,26: *»kdor zasramuje očeta in odriva svojo mater,
bo osramočen in deležen graje«*

234 ustvarjenega db. nastalih (resničnosti).

235 Mt 16,26.

236 Prg 19,23.

237 Jn 14,6.

238 Prg 1,2.

239 Prim. Prg 12,11; 29,19.

240 Prim. Jn 6,33.

204. Prek prestopanja postave zasramuje Boga²⁴¹ in odriva mater, ki je vzgoja, saj se pravičen mož rojeva v življenje.²⁴² Pravičnost pa sestoji iz vseh kreposti.

19,27: »sin, ki preneha upoštevati vzgojo svojega očeta, bo premišljeval zle izreke«

205. »Zli izreki« so nečiste misli, porajajoče se v duši tistega, ki se ne drži zapovedi nebeškega Očeta.

20,1: »vino je razuzdano in (močna) pijača objestna«

206. Če je »razburjenje zmajev njihovo vino«,²⁴³ vino pa je razuzdano, potem je razburjenje razuzdano, saj ljudi dela razuzdane, in jeza je nekaj objestnega – ta pijanost po naravi nastaja iz kipečega razburjenja. Če pa se nazirci po postavi vzdržijo vina,²⁴⁴ potem je (nam) dana postava, da moramo v notranjosti biti nazirci glede razburjenja.

20,2: »kraljeva grožnja se ne razlikuje od levovega razburjenja; kdor ga jezi, greši proti svoji duši«

207. Tu je »Kralj« neposredno poimenoval Kristusa; kdor namreč njega jezi z grehi, greši proti svoji duši.

20,4: »če lenuha sramotijo, ga ni sram; podobno velja za tistega, ki si izposoja žito med žetvijo«

208. Če si je mogoče izposoditi žito med žetvijo, si je mogoče tudi v prihodnjem veku izposoditi umskozaznavno žito od tistih, ki so šest let obdelovali svojo zemljo in sedmo leto hranijo vdove in sirote.²⁴⁵

20,7: »kdor živi brezgrajno v pravičnosti, bo svoje otroke zapustil blažene«

209. Namreč otroke, ki jih je porodil skladno s krepostjo.

20,9a: »svetilka tistega, ki grdo govori o svojem očetu ali materi, bo ugasnila, in punčice njegovih oči bodo videle temo«

241 Prim. Rim 2,23.

242 Prim. Prg 11,19.

243 5 Mz 32,33.

244 Prim. 4 Mz 6,3.

245 Prim. 2 Mz 23,10–11.

210. Kristus je lahko pojmovno (*kat' epínoian*) Oče in Mati; Oče tistih, ki imajo Duha posinovljenja,²⁴⁶ in Mati tistih, ki potrebujejo mleko in ne trde hrane.²⁴⁷ Kristus, ki je govoril v Pavlu,²⁴⁸ je namreč postal Oče Efežanov, ko jim je razodeval skrivnosti modrosti,²⁴⁹ in Mati Korinčanov, ko jim je dajal piti mleko.²⁵⁰

*20,9b: »delež, ki se najprej hitro pridobi,
na koncu ne bo blagoslovljen«*

211. Ta delež »za trenutek naolji tvoje grlo, potem pa boš odkril, da je bolj grenak od žolča.«²⁵¹

*20,9c: »ne reci ‚Maščeval se bom sovražniku‘,
ampak čakaj na Gospoda, da ti pomaga«*

212. Ne reci, vzgiban od napuha: »Sam se bom bojeval proti sovražnikom,« ampak čakaj na Gospoda, da ti pomaga. David pravi: »Ne bom upal na svoj lok in moj meč me ne bo rešil.«²⁵² In drugje: »Varljiv je konj za odrešenje«²⁵³ ter »Če Gospod ne gradi hiše in varuje mesta ...«²⁵⁴

*10,10: »majhna in velika utež in dvojne mere,
vse to je nečisto pred Gospodom«*

213. »Majhna in velika utež« je po mojem mnenju to, kar nekateri imenujejo predrzno-strahopetno; da, menim, da sta nasploh vsako pretiravanje in pomanjkanje »majhna in velika utež«.

214. Kdor hoče od drugega utrpevati dobro, sam pa se ne odloči za to, da bi drugim omogočil počitek, ima dvojne mere, saj se ne pokorava zapovedi, ki pravi: »Tako torej vse, kar hočete, da bi ljudje storili vam, tudi vi storite njim.«²⁵⁵

246 Prim. Rim 8,15.

247 Prim. eb 5,12.

248 Prim. 2 Kor 13,3.

249 Prim. Ef 3,1–19.

250 Prim. 1 Kor 3,2.

251 Prg 5,3–4.

252 Ps 43,7.

253 Ps 32,17.

254 Ps 126,1.

255 Mt 7,12.

20,12: *»uho posluša in oko gleda;
oboje je Gospodovo delo«*

215. »Gospodovo delo« ni oko, ki gleda slabo, ampak tisto, ki gleda; in »Gospodovo delo« ni uho, ki posluša slabo, ampak tisto, ki posluša; tudi pri drugih delih telesa je potrebno govoriti enako. Ta izrek boš uporabil proti tistim, ki obtožujejo to naše telo in objestno žalijo Stvarnika.

20,13: *»ne imej rad obrekovanja, da ne boš odstranjen (z zemlje),
odpri svoje oči in se napolni s kruhom«*

216. Prek kreposti odpiramo oči duše, prek modrosti pa se izpolnjemo z umskoaznavnim kruhom.

20,23: *»dvojna utež je gnusoba pred Gospodom
in varljiva tehtnica pred njim ni lepa«*

217. »Varljiva tehtnica« imenuje um, ki po svoji naravi sicer pravično razsoja o stvareh, a zastrani zaradi (grešnega) nagiba svoje oblasti nad seboj.²⁵⁶

20,24: *»človekove korake uravnava Bog –
kako bi smrtnik lahko doumel njegove poti?«*

218. Gospodovih poti ne more dojeti, kdor je še smrtnik in ni umrl skupaj s Kristusom.²⁵⁷

20,25: *»za človeka je past, da hitro posveti kaj svojega
– po zaobljubi namreč nastopi kesanje«*

219. Kesanje zaradi dobrih reči ne doleti pravičnih, temveč krivične. Krivični pa naj ničesar ne obljubijo Bogu nepremišljeno: »Po zaobljubi namreč nastopi kesanje.«²⁵⁸

20,26: *»moder kralj je vejalec brezbožnežev,
nanje bo vrgel kolo«*

220. A. Ločuje (namreč) pleve od žita.²⁵⁹

256 oblasti nad seboj tj. svoje svobode; svobodne volje (*tò autexoúision*).

257 Prim. 2 Tim 2,11.

258 Prg 20,25.

259 Prim. 3,12.

B. »Naredi jih kot kolo.«²⁶⁰

20,27: »dih ljudi je Gospodova luč,
svetilka, ki raziskuje skrite kamre trebuha«

221. Če je »Gospodova luč« spoznanje Gospoda, in je »Gospodova luč« dih ljudi, potem je Gospodovo spoznanje dih ljudi. »Svetilka« pa je poimenoval hudiča, ki meni, da sveti v nevednosti, ko um izpraznjuje dobrin in svojo obliko spreminja v angela luči.²⁶¹

21,3: »ravnati pravično in govoriti po resnici
– to je Bogu bolj všeč od krvi žrtev«

222. Ta izrek predstavlja zaradi (nasprotovanja) žrtvovanju živali, nedovzetnih za (s)misel: »žrtev Bogu je namreč strt duh.«²⁶²

21,8: »sprijenim bo Bog poslal sprijene poti;
čista in pravilna so namreč njegova dela«

223. Če so Božja dela »čista in pravilna«, eno izmed njegovih del pa je tudi um, potem je Bog um ustvaril pravilen in čist.

21,9: »bolje je prebivati v kotu na prostem
kot v pobeljenih prostorih in skupni hiši skupaj s krivičnostjo«

224. Pobeljeni in skupni hiši je zoperstavil kot na prostem. Če je pobeljena in skupna hiša nekrepost, je kot na prostem krepost. Kot na prostem je potemtakem delovanje, ki se dotika motrenja in katerega osvetljuje »Sonce pravičnosti.«²⁶³ Tudi Pavel je lepo imenoval judovskega velikega duhovnika »pobeljeni zid, ki ga bo udaril Bog.«²⁶⁴ In Odrešenik je v evangelijih farizeje poimenoval »pobeljeni grobovi.«²⁶⁵ Dobro pa je tudi rečeno o kotu, kjer leži kamen, »ki so ga zidarji zavrnil in je postal vogalni kamen.«²⁶⁶ »Skupno/profano« (*koinón*) pa je poimenoval to, kar ne pripada enemu Bogu.

21,14: »skrivni dar odpravlja jezo;

²⁶⁰ Ps 82,14.

²⁶¹ Prim. 2 Kor 11,14.

²⁶² Ps 50,19.

²⁶³ Mal 3,20.

²⁶⁴ Apd 23,3.

²⁶⁵ Mt 23,27.

²⁶⁶ Mt 21,42.

*kdor pa varčuje z darovi
zbuja močno razburjenje«*

225. Skrivni dar je (to), da desnica ne ve, kaj dela levica.²⁶⁷

*21,16: »človek, ki je zablodil s poti pravičnosti,
bo počival v shodu velikanov«*

226. Shod velikanov je nekrepost in nespoznanje.

*21,19: »bolje je prebivati v pusti deželi
kot živeti z bojevito, čvekavo in jezljivo žensko«*

227. In David pravi: »V pusti, neprehodni in brezvodni deželi, tako sem se pokazal pred Tabo v svetišču.«²⁶⁸ Pusta dežela je krepost, ki nima starodavnih prebivalcev, propadajočih²⁶⁹ po blodnjavih poželenjih.²⁷⁰ Zato hudič v njej ne najde nobenega počitka, saj »pohaja po brezvodnih krajih, ko išče počitek, a ga ne najde.«²⁷¹ »On je namreč kralj vseh v vodah.«²⁷² Drugje pa glede Modrosti (pravi): »Varčno je preživljala svojo hišo.«²⁷³ Če to drži, potem je prepirljiva, jezična in jezljiva ženska nekrepost: ta ženska naredi tistega, ki živi z njo, za bojevitega, jezičnega in jezljivega.

*21,20: »zaželeni zaklad bo počival
v ustih modreca;
nerazumni ljudje pa ga bodo popili«*

228. Gospodova Modrost bo počivala v srcu modrega, nerazumni možje pa jo bodo uničili.²⁷⁴

*21,22: »modrec je napadel močna mesta
in porušil utrdbo,
na katero so se zanašali brezbožni«*

229. Modrost je močno mesto, v katerem prebivajo modri, ki »po-

²⁶⁷ Mt 6,3.

²⁶⁸ Ps 62,2-3.

²⁶⁹ propadajočih db. kvarečih se.

²⁷⁰ Prim. Ef 4,22.

²⁷¹ Mt 12,43.

²⁷² Job 41,26.

²⁷³ Prg 31,27.

²⁷⁴ uničili ali: pokvarili.

dirajo razmisleke in vsakršno visokost, ki se dviga proti spoznanju Boga«. ²⁷⁵

21,23: »kdor bo pazil na svoja usta in jezik,
bo obvaroval svojo dušo pred stisko«

230. »Usta« in »jezik« imenuje dušo in um; »duša« pa pravi razburjenju in poželenju, kar nekateri imenujejo »utrpevajoči del duše«.

21,26: »brezbožnež ima ves dan zla poželenja,
pravični pa radodarno izkazuje usmiljenje in miloščino«

231. Angelom je lastno, da nikdar nimajo slabih želja, ljudem je lastno, da imajo včasih slabe želje in drugič ne, demonom pa je lastno, da imajo vedno slabe želje. »Ves dan« namreč pomeni skozi vse življenje. V tem smislu (je rečeno) tudi »bodi v strahospoštovanju do Gospoda ves dan«, ²⁷⁶ namesto »vse življenje«.

21,31: »konj se pripravlja na dan vojne,
pomoč pa je od Gospoda«

232. »Konj« imenuje um. Pravi namreč: »Zajahal boš svoje konje in tvoja ježa je odrešenje.« ²⁷⁷ Tudi glede Pavla Gospod pravi: »da bi ponesel moje ime.« ²⁷⁸

22,1: »bolje je izbrati dobro/lepo ime kakor pa veliko bogastvo,
nad zlatom in srebrom je dobra milina/milost (cháris)«

233. Krepost, ki jo označuje njeno lastno ime, je poimenoval »lepo ime«; lépo je namreč tisto ime, ki poseduje dobro, katerega označuje. Tako tudi ne bomo hvalili krivične ženske, ki ji je ime »Pravičnost«, temveč tisto, ki ima pravičnost, četudi se imenuje »Krivičnost«.

22,2: »bogataš in revež sta se srečala;
oba je ustvaril Gospod«

234. Bogataš prek miloščine očiščuje razburjenje, ker si pridobiva ljubezen; revež pa se prek revščine uči misliti ponižno. ²⁷⁹

²⁷⁵ 2 Kor 10,5.

²⁷⁶ Prg 23,17.

²⁷⁷ Hab 3,8.

²⁷⁸ Apd 9,15.

²⁷⁹ misliti ponižno ali: biti ponižen (tapeinophroneîn).

22,4: »potomstvo modrosti je strahospoštovanje do Gospoda, bogastvo, veličastvo in življenje«

235. »To so Noetovi potomci,«²⁸⁰ to so Abrahamovi potomci.

22,5: »Trnje in pasti so na sprijenih poteh; kdor varuje svojo dušo, se jih bo vzdržal.«

236. Tudi Gospod pravi Adamu: »Trnje in osat ti bo rodila zemlja,«²⁸¹ se pravi duša. Trnje in osat pa imenuje grehe, iz katerih je bila spletena Kristusova krona;²⁸² on je namreč odvezel greh sveta.²⁸³

22,7: »bogataši bodo vladali nad reveži in domači sužnji bodo posojali gospodarjem«

237. V prihodnjem veku bodo tisti, ki so obogateli v vsem, v vsem spoznanju in vsaki modrosti,²⁸⁴ vladali nad tistimi, ki so oropani tega bogastva. Kdo pa so sužnji in kdo gospodarji, tega ni treba razglasiti zdaj, saj je smisel tega²⁸⁵ mističen in nadvse globok.

22,8a: »Bog blagoslavlja vedrega in radodarnega človeka, vendar bo pokončal ničevost njegovih del«

238. Gospod pokonča ničevost del prek kreposti in spoznanja.

22,9a: »kdor daje darove, si bo pridobil zmago in čast, in celo odvezel bo dušo tistih, ki imajo posesti«

239. Darove ljudi imenuje kreposti, prek katerih se tisti, ki premaguje hudiča, naredi pred Bogom častnega in svojo dušo odvzema demonom, ki so jo dobili v posest.

22,10: »vrzi iz posveta nadležneža, in skupaj z njim bo odšel prepír; ko namreč sedi v skupščini, sramoti vse«

240. »Posvet« je poimenoval najslabše stanje, iz katerega hoče modri Salomon vreči človeka prek duhovnega nauka; »prepír« pa ozna-

280 1 Mz 6,9.

281 1 Mz 3,18.

282 Prim. Mt 27,29; Jn 19,2.

283 Prim. Jn 1,29.

284 Prim. 1 Kor 1,5.

285 smisel tega db. *lógos*, ki se nanaša na to; lahko bi prevedli tudi: nauk o tem.

čuje prepirljivost. »Nadležnež« lahko označuje tudi hudiča, ki ga je treba izgnati iz duše. Če namreč sedi v njej, prek nečistosti sramoti vse pravične misli. Da je duša »posvet«, kaže tudi apostol (z besedami), s katerimi uvaja misli, ki obtožujejo in se zagovarjajo. Pravi namreč: »misli, ki se med seboj obtožujejo ali pa zagovarjajo«. ²⁸⁶

*22,11: »kralj pase z ustnicami,
Gospodove oči bodo varovale zaznavo;
protipostavnež pa razvrednoti besede (lógoi)«*

241. Gospod, ki ohranja naše duše, nas sam pase tudi prek duhovnega spoznanja – to spoznanje pa razvrednoti tisti, ki prestopa njegovo postavo. Pripomniti je treba, da se o Kristusu, ki je Kralj, govori, da nas pase prek svojega sestopa (k nam) (*synkatábasis*). Pravi namreč: »Jaz sem dobri/lepi pastir.« ²⁸⁷ Če pa je Kralj kraljujočih in Pastir ovac, ²⁸⁸ bo nekoč le Kralj, ko bodo namreč ovce prešle v kraljevsko dostojanstvo.

*22,13: »lenuh se izgovarja in pravi:
na poteh je lev, na glavnih ulicah pa so morilci«*

242. Naš sovražnik hudič hodi naokrog kot lev in išče, koga bi požrl; ²⁸⁹ lenuh, ki se ga boji, se izmika udejanjanju kreposti.

*22,14: »usta protipostavneža so globoka luknja;
kogar Gospod zasovraži, ta bo padel vanjo«*

243. Gospod ni sovražil Joba; ta je v luknjo ²⁹⁰ padel zaradi preizkušnje.

*22,15: »neumnost se drži srca mladeniča;
palica in vzgoja sta daleč od njega«*

244. Daleč od srca nerazumnega je »palica iz Jesejeve korenine«. ²⁹¹

*22,16: »kdor obrekuje reveža, pomnožuje svoje zlo;
daje bogatašu in tako ima (na koncu) manj«*

²⁸⁶ Rim 2,15.

²⁸⁷ Jn 10,11.

²⁸⁸ Prim. 1 Tim 6,15; Jn 10,2.

²⁸⁹ 1 Pt 5,8.

²⁹⁰ v luknjo db. vanjo.

²⁹¹ Iz 11,1.

245. Kakor nas hudič obrekuje, ko od nas jemlje kreposti, ki nam jih ni dal, tako ga tudi mi obrekujemo, ko jemljemo od njega nekreposti, ki mu jih nismo dali. In v kolikor jemljemo od njega nekreposti, jih jemljemo kot od reveža v krepostih, kolikor pa mu dajemo kreposti v naše zmanjšanje, dajemo kot bogatemu v nekreposti. Nekdo izmed starcev je govoril, da smo mi obrekovalci, obrekujoči Kristusa, ki je postal za nas reven²⁹² in nam ni ničesar dolžan, mi pa prejemo od njega mnogo ter dajemo satanu v ponižanje naših duš.

22,17: »nagni svoje uho k besedam modrih
in prisluhni moji besedi;
bodi pozoren na svoje srce,
da boš spoznal, kako lepe so (te besede)«

538

246. Božje besede poslušaj, kdor udejanja to, kar te zapovedujejo: »Pri Bogu ne bodo opravičeni poslušalci postave, ampak udejanjevalci postave.«²⁹³

22,20: »in potem te reči zase prepisi trikrat
za nasvet in spoznanje in širino svojega srca«

247. Kdor razširi svoje srce prek čistosti, bo umeval Božje smisle/besede (*lógoi*): praktične, fizične in teološke. Vsako svetopisemsko razpravljanje se deli na troje: etiko, fiziko in teologiko. Prvi sledijo *Pregovori*, drugi *Pridigar*, tretji pa *Visoka pesem*.²⁹⁴

22,26: »ne daj se za jamčevalca, ker se pred nekom sramuješ,
če namreč nimaš, od koder bi poplačal,
bodo vzeli posteljo izpod tvojih ledij«

248. Tisti, ki sprejemajo slabe misli in s tem častijo hudiča, naj se potrudijo, kolikor je le mogoče, da prek dobrih misli poplačajo slabše. Če tega ne bodo zmogli storiti, jim bo odzeta postelja izpod ledij duše, namreč krepost. Ta se namreč imenuje »plašč« uma, ki stoji v pravičnosti;²⁹⁵ imenuje pa se tudi »postelja« tistega, ki je že padel prek slabih misli.

292 Prim. 2 Kor 8,9.

293 Rim 2,13.

294 Origenov nauk.

295 Prim. 2 Mz 22,25–26.

22,28: »ne prestavlja večnih meja, ki so jih določili tvoji očetje«

249. Kdor prestavlja meje pobožnosti,²⁹⁶ kaže, da je ta (zanj bila) le praznoverje ali brezbožnost; kdor pa prestavlja meje poguma, ga naredi za predrznost ali strahopetnost. Enako je treba umevati tudi glede drugih kreposti in naukov (*dógmata*). Najbolj pa je to treba varovati glede Svete Trojice. Kdor namreč ne priznava božanstva (*mè theologôn*) Svetega Duha, razvezuje krst; kdor pa tudi neka druga (bitja) imenuje bogove, uvaja mnoštvo bogov.

23,1: »če sedeš, da bi jedel pri mizi mogočneža,
umevajoč umevaj, kar je položeno predte ...
četudi si precej nenasiten, si ne želi njegovih jedi;
te se namreč držijo lažnega življenja«

539

250. Ne dojemajo namreč vsi²⁹⁷ bolj mističnega pomena (*diánoia*) Pisma.

251. Božansko Pismo je treba umevati umskozaznavno in duhovno; zgodovinsko²⁹⁸ (in) čutnozaznavno spoznanje namreč ni resnično.

23,6: »ne jej z zlobnim človekom
niti si ne želi njegove hrane;
kakor bi kdo pogoltnil las,
tako je in pije;
tudi ga ne pripelji k sebi domov in ne jej
z njim svojega kruha;
kajti izbljuval ga bo in pokvaril tvoje dobre/lepe besede«

252. Če zlobni človek je žito brezbožnosti in se opija s protipostavnim vinom,²⁹⁹ ne smemo jesti z njim – ne smemo torej biti brezbožni in protipostavni. To sta namreč nekreposti, ki pokvarita duhovno spoznanje.

23,9: »ničesar ne govori na ušesa nerazumnega,
da se ne bo posmehoval tvojim razumnim besedam«

253. Ne govori ničesar razumnega, se pravi globokega in mistične-

296 pobožnosti db. strahospoštovanja do Boga (*theosébeia*).

297 Prim. Mt 19,11.

298 zgodovinsko db. skladno z zgodovino (*katà tèn historían*).

299 Prim. Prg 4,17.

ga. Ne smemo namreč metati biserov pred svinje.³⁰⁰

23,10: *»ne prestavljaj večnih meja, ki so jih določili tvoji očetje; ne stopaj na posest sirot«*

254. »Posest sirot« je nekrepost, zaradi katere so bile oropane Očeta, ki je v nebesih.

23,17: *»naj tvoje srce ne zavida grešnikom, ampak bodi ves dan v strahospoštovanju do Gospoda«*

255. Če se »zaradi strahospoštovanja do Gospoda vsakdo odvrta od zla«,³⁰¹ potem nam lepo svetuje, naj se vse življenje odvrčamo od vsega zla.

23,18: *»če se boš držal teh (besed), boš imel potomce; tvoje upanje ne bo odstopilo«*

256. »Potomce« uma je poimenoval pravilne misli in duhovna motrenja. Zato je brez otrok duša,³⁰² ki nima teh potomcev, ki jih po naravi spočenja duhovni Ženin.

23,31: *»kajti vsak pijanec in kurbir bo obubožal in vsak zaspanec bo oblekel raztrgane (cape) in cunje«*

257. Raztrgan in cunjast plašč pač ni »svatovsko oblačilo«. ³⁰³

23,22: *»poslušaj, sin, očeta, ki te je spočel, in ne zaničuj matere, ker se je postarala«*

258. Slišal sem nekoga izmed starcev, ki je dejal, da je duša mati uma. Ta, je rekel, namreč prek praktičnih kreposti vodi um ven na svetlo.³⁰⁴ »Duša« pa je (tu) imenoval trpni del duše, ki se deli na razburljivost in željo. Prek poguma, pravi, in čistosti pridobivamo modrost in spoznanje Boga. Pogum in čistost pa sta kreposti razburljivosti in želje.

23,30: *»mar niso tisti, ki se mudijo pri vinu, ki skušajo izslediti, kje so popivanja?«*

300 Prim. Mt 7,6.

301 Prg 15,27.

302 Prim. Ps 34,12.

303 Mt 22,11.

304 na svetlo db. v svetlobo (*phôs*); lahko bi prevedli tudi poraja/pro-iz-vaja (*proágei*) v luč.

259. Ta vina so iz sodomske trte.³⁰⁵

23,31: *»ne opijanajte se z vinom,
ampak govorite s pravičnimi ljudmi,
govorite na sprehodih«*

260. Um, ki govori na sprehodih, hodi vredno klica, s katerim je bil poklican.³⁰⁶

23,31: *»kajti če oči usmerjaš na
čaše in kozarce«*

261. Greh v razumu je podoben čaši, dejanski greh pa kozarcu.

23,31: *»boš pozneje hodil naokrog bolj gol od tolkača«*

262. Tolkač mnogo trka, a ne odpira kraja, kamor trka. Gospod pa učencem pravi: »Trkajte in se vam bo odprlo.«³⁰⁷

23,33: *»ko tvoje oči vidijo tujko,
bodo tvoja usta govorila sprijene reči«*

263. Um, ki sprejema tujo misel, bo premišljeval slabe misli; kdor pa bo sebe varoval, bo podedoval življenje.

23,34: *»in obležal boš kot v srcu morja,
kot krmar v velikem valu«*

264. »Naokrog nošen od vsakega vetra nauka.«³⁰⁸

23,35: *»kdaj bo jutro, da bom šel
in iskal tiste, s katerimi bom šel skupaj?«*

265. Jutro duše je spoznanje greha.

24,6: *»s krmarjenjem se vodi vojna,
pomoč pa pride s srcem, dovzetnim za nasvet«*

266. Tisti, ki utrpijo brodolom glede vere, se ne vojskujejo »s krmarjenjem«³⁰⁹ proti duhovom, ki nasprotujejo bogoslovju. Glede

305 Prim. 5 Mz 32,32.

306 Prim. Ef 4,1.

307 Mt 7,7.

308 Ef 4,14.

309 s krmarjenjem ali: s krmarsko veščino (*kybérnesis*); prim. 1 Tim 1,19.

vsake kreposti je mogoče reči to isto: obstaja namreč brodolom glede čistosti, ljubezni in nelakomnosti, in podobno pride do brodoloma tudi glede slehernega nauka (*dógma*) katoliške in apostolske Cerkve. Če pa se je treba proti nasprotnikom bojevati »s krmarjenjem«, je naše življenje na zemlji podobno ladijski bitki.

24,7: *»modrost in dober uvid sta v vratih modrih«*

267. »Vrata modrih« so praktične kreposti, skozi katere vstopa Božja modrost.

24,9: *»nečistost bo oskrunjena v nadležnem človeku
na slab dan in v dnevu stiske,
dokler ne umanjka«*

542

268. Če nekrepst zmanjšuje krepost, potem očitno tudi krepost uničuje nekrepst; to pa se bo dogajalo v prihodnjem veku, vse dokler nekrepst ne bo povsem izginila. »Bo oskrunjena« pa je postavil namesto »bo uničena«: nečistost bo uničena bodisi prek praktilike ali pa prek ostre kazni.

24,11: *»ne mûdi se, ko gre za to, da rešiš tiste,
ki jih vodijo v smrt in jih bodo poklali«*

269. Ta izrek je treba uporabiti proti tistim, ki so bili vredni spoznaja, a so zanemarili nauk: mnoge namreč nekrepst privede v smrt.

24,13: *»jej med, sin, dobra je strd,
da se osladi tvoje grlo«*

270. »Med« jé tisti človek, ki črpa korist iz Božjega Pisma; tisti pa, ki iz samih stvari proži smisle (*lógoi*), iz katerih so jemali sveti preroki in apostoli, jé strd. In vsakomur je mogoče jesti med, strd pa lahko jé le čisti.

24,15: *»ne privedi brezbožneža na pašo pravičnih
in naj te ne prevara napolnjenost trebuha«*

271. Ne izdaj Boga zaradi užitka; On je namreč paša pravičnega in te ne bo zapustil.³¹⁰

³¹⁰ Prim. Ps 36,33.

24,17: »če tvoj sovražnik pade, se ne veseli zaradi njega;
ne povzdiguje se, ko se spotakne,
kajti Gospod bo to videl in mu ne bo všeč
ter bo od njega odvrnil svoj bes«

272. Bog od tistega, ki pade, odvrne svoj bes (*thymós*), ko se mu ta zasmili; jezi pa se nad tistim, ki se povišuje nad padcem svojega sovražnika. Vsakdo, ki se veseli zaradi pogubljenosti duše,³¹¹ je podoben hudiču, ki noče, da bi se vsi ljudje rešili in prišli do spoznanja resničnosti.³¹² Pripomniti pa je treba, da »človek« tu imenuje sovražnika, glede katerega nam je Gospod v evangelijih zapovedal, naj zanj molimo.³¹³

24,20: »pokvarjeni namreč nikakor ne bodo imeli potomstva;
svetilka brezbožnih bo ugasnila«

543

273. Pokvarjenci ne bodo porodili kreposti in pravih nauk – to je potomstvo duše –, ker se ne bojijo Gospoda. Tisti pa, ki bivajo v strahospoštovanju do Gospoda, bodo imeli potomstvo ves dan in njihovo upanje (od njih) ne bo odstopilo.³¹⁴

24,21: »boj se Boga, sin, in kralja;
ne enemu ne drugemu ne odreci zaupanja«

274. »Da bi spoznali tebe, edinega resničnega Boga, in njega, ki si ga poslal, Jezusa Kristusa.«³¹⁵

24,22: »nenadoma bodo namreč kaznovali brezbožne –
in kdo bo spoznal njihove kazni?«

275. Kako da potem Odrešenik pravi v evangelijih: »Oče ne sodi nikogar, ampak je vso sodbo dal Sinu«?³¹⁶ Ali pa je nekaj kazni, nekaj drugega pa sodba? In ali je sodba oropanost za brezstrastje in spoznanje Boga – oropanost, združena s telesno bolečino –, sodba pa nastanek veka, ki vsakemu izmed bitij, dovezetnih za smisel, sorazmerno (*kat' análogian*) (z njegovim duhovnim stanjem) dodeli telo?

311 Prim. Prg 17,5.

312 Prim. 1 Tim 2,4.

313 Prim. Mt 5,44.

314 Prim. Prg 23,17–18.

315 Jn 17,3.

316 Jn 5,22.

24,22c: »kraljev jezik je meč in ni iz mesa;
kdor (mu) je izročén, bo strt«

276. »In meč Duha, kar je Božja beseda.«³¹⁷ »Ni iz mesa« pa je (rečeno) namesto »ni čutno zaznaven«.

24,22d: »če njegovo razburjenje postane ostro,
použiva ljudi s kitami«

277. Stare ljudi, ki se pogublajo po varljivih poželenjih, použiva Božji meč, da bi odložili starega človeka in oblekli novega, ustvarjenega po Bogu.³¹⁸

24,22e: »in žre kosti ljudi
ter jih sežiga kakor plamen«

544

278. »Prišel sem na zemljo vreč ogenj.«³¹⁹

24,22e: »tako da niso užitni za mladiče orlov«

279. Tako neužitén je demonom tisti, ki ga je Gospod očistil in ki se vzdržuje vsake nekreposti.

30,2: »nerazumnejši sem namreč od vseh ljudi
in v meni ni razumnosti ljudi«

280. Najbolj nerazumnega se je imenoval zaradi oropanosti človeške razumnosti.

30,4: »kdo je šel gor v nebesa in prišel dol?«

281. »Nihče ni šel gor v nebesa, razen tistega, ki je prišel dol iz nebes, Sina človekovega.«³²⁰

30,4: »Kdo je zbral vetrove v naročje?
Kdo je speljal vodo v plašč?
Kdo obvladuje vse konce zemlje?«

282 A. Kdo je z vero ali na kakršen koli drug način zbral ljudi »vzhoda in zahoda, severa in juga«³²¹ v spoznanju Boga in jim je

³¹⁷ Ef 6,17.

³¹⁸ Prim. Ef 4,22.24.

³¹⁹ Lk 12, 49.

³²⁰ Jn 3,13.

³²¹ juga db. morja; navedek iz Ps 106,3.

naklonil, da duhovno motrenje položijo v kreposti?

282 B. Še drugače: Kdo je prek resničnega spoznanja skril lažno spoznanje?

283. Kdo je resnično spoznanje položil v kreposti?

284. Kdo je z »vzhoda in zahoda, severa in juga« zbral vsa ljudstva, ko jih je zgostil in (vanje) položil vodo, ki teče iz izvira življenja?

30,6: *»ne dodajaj njegovim besedam,
da te ne ovrže in ne postaneš lažnivec«*

285. Gospodovi Postavi »namreč ni mogoče dodajati in od nje ni mogoče odvzeti«. ³²²

30,8: *»prazno in lažno besedo oddalji od mene«*

286. Oddalji od mene »spoznanje, ki se tako imenuje po laži«. ³²³

30,9: *»Da se ne izpolnim in ne postanem lažen ter rečem:
,Kdo me vidi?«*

Ali da ne bi obubožan kradel in se zaklinjal z Božjim imenom«

287 A. Pravi (naslednje): »Da tedaj, ko se izpolnim z najvišjim spoznanjem, ne postanem nadut in rečem: ‚Nihče ne bo spoznal moje modrosti.‘«

287 B. Da se ne bi, ko se izpolnim z nedostopnim spoznanjem, ljudem kazal kot lažnivec, ker bi govoril take reči, kakršnih ne morejo spoznati tisti, ki so odeti v kri in meso. Lepo je dodano tudi naslednje: »da ne bi obubožan kradel in se zaklinjal z Božjim imenom«. Nekdo namreč krade tuja uzrtja, da bi izpolnil lačen um. ³²⁴ A to se je zgodilo pred prihodom Odrešenika. Zdaj pa Pavel pravi: »Kdor krade, naj ne krade več,« ³²⁵ ampak naj raje udejanja pravičnost, da si pridobi spoznanje in ga deli s tistim, ki ga potrebuje. Kaj namreč biva, kar ni naše, da bi mi, ki zaupamo Kristusu, kradli? Vse je namreč naše, mi smo Kristusovi, po katerem je nastalo vse, Kristus pa je Božji. ³²⁶

³²² Prd 3,14.

³²³ 1 Tim 6,20.

³²⁴ Prim. Prg 6,30.

³²⁵ Ef 4,28.

³²⁶ Prim. 1 Kor 3,21.23; Jn 1,3.

288. Spoznanja ne krade tisti, ki ga jemlje od tega, kateri ga je prejel prej, temveč tisti, ki skrivaj jemlje od »spoznanja, ki se tako imenuje po laži«. ³²⁷ Ne pravimo namreč, da so vsi, ki zaupajo Kristusu in jemljejo uzrtja od prerokov in apostolov, tatovi tujih uzrtij, temveč da so dediči očetovskega premoženja.

30,10: *»ne izročaj služabnika v roke gospodarja,
da te ne prekolne in ne izgineš«*

289. Uma, ki je ubežal nekreposti, ne izroči znova nekreposti, saj je »vsakdo, ki dela greh, suženj greha«. ³²⁸

24,25: *»tisti, ki karajo, se bodo pokazali boljši;
nadnje bo prišel dober blagoslov«*

290. »Dober blagoslov« je umsko zaznaven blagoslov, ki se razlikuje od čutnozaznavnega.

24,27: *»pripravljaj svoja dela za izhod (éxodos)
in jih izgotavlaj za polje«*

291. Naš Gospod je v evangelijih poimenoval »polje« svet, ³²⁹ Salomon pa je zdaj »polje« poimenoval motrenje sveta. Toda polje v evangelijih je stvar človeka, sestavljenega iz duše in telesa, saj je čutnozaznaven; tu očitovano polje pa je le stvar uma samega, saj je zgolj umu dostopen in sestoji iz smislov tega sveta; na to polje stopajo čista srca.

24,31: *»hodi za mano
in znova boš zgradil svojo hišo«*

292. »Z modrostjo se gradi hiša,« ³³⁰ »modrost ne bo stopila v dušo, ki snuje hudobijo.« ³³¹

24,31: *»če ga pustiš, bo opustošen,
ves bo prerastel z rastlinjem in bo zapuščen;
njegove kamnite pregrade bodo porušene«*

293. »Pregrada« je brezstrastje duše, dovzetne za smisel – brezstrastje,

³²⁷ 1 Tim 6,20.

³²⁸ Jn 8,34.

³²⁹ Prim. Mt 13,38.

³³⁰ Prg 24,3.

³³¹ Mdr 1,4.

ki sestoji iz kreposti.

30,17: *»oko, ki se posmehuje očetu
in sramoti starost matere,
naj izkljujejo krokarji iz globeli
in požrejo mladiči orlov«*

294. Ti krokarji mistično hranijo pravične, krivične pa kaznujejo tako, da jim izkljujejo očesa krivičnosti, ker so zasmehovali Boga Očeta vseh stvari³³² in so osramotili starodavno/počelno (*archaia*) spoznanje, ki jih je porodilo. In tiste, ki so izkopali oči brezbožnega, je poimenoval »krokarji«, one, ki so ga požrli v celoti, pa je poimenoval orli, saj je bilo prvim zaupano delno, drugim pa splošno očiščenje.

30,31: *»in kozel vodi čredo«*

295. Če so »kozlički« tisti nečisti, ki stojijo na Odrešenikovi levici,³³³ in jih vodi »kozec«, morda zdaj kozel označuje hudiča.

31,5: *»da tisti, ki pijejo, ne bi pozabili modrosti,
in ne bi mogli pravilno soditi šibkim«*

296. (Tj.) ne bi mogli pravično poučevati.

31,6: *»dajte pijačo tistim, ki so v žalostih,
in dajte piti vina tistim, ki so v bolečinah,
da pozabijo na revščino
in se več ne spomnijo muk«*

297. Kdor je opit od mastnosti Gospodove hiše,³³⁴ pozablja na bolečine.

31,9: *»odpri svoja usta in presočaj pravično,
v sodbi zagovarjaj reveža in šibkega«*

298. »Revež« imenuje tistega, ki je oropan spoznanja, nemočnega pa nečistega.

25,2: *»Božje veličastvo skriva besedo,
kraljevo veličastvo pa izkazuje čast zapovedim«*

332 Prim. Ef 4,6.

333 Prim. Mt 25,33.

334 Prim. Ps 35,9.

299. Tistega, ki je deležen Božjega veličastva, imenuje »Božje veličastvo«, tistega, ki je deležen nebeškega Kralja, pa je imenoval »kraljevo veličastvo«. Ta dva namreč skrivata v sebi Božjo Besedo, da (ljudje) ne bi grešili, ampak bi izkazovali čast zapovedim s tem, prek česar jih udejanjajo. Večkrat pa smo opozorili na to, da se tisti, ki so deležni kreposti in nekreposti, imenujejo po krepostih in nekrepostih. Tako »je Gospod pravičen in ljubi pravičnosti«³³⁵ – namesto »(ljubi) pravične«; in »strahospoštovanje do Gospoda sovraži krivico, objestnost in napuh«,³³⁶ se pravi (sovraži) krivičneža, objestneža in nadutega. Tako je tudi tu tistega, ki je deležen Božjega veličastva in kraljevskega veličastva, poimenoval »Božje veličastvo« in »kraljevo veličastvo«. Ali pa je morda »Božje veličastvo« poimenoval tistega, ki slavi Boga, in »kraljevo veličastvo« tistega, ki slavi kralja, tako da je pomen povedanega naslednji: »kdor slavi Boga, skriva njegovo besedo, in kdor slavi kralja, izkazuje čast njegovim zapovedim«. Sramoti ga namreč tisti, ki ga sramoti s prestopanjem postave.³³⁷

25,5: *»pobij brezbožneže, da ne bodo več pred obličjem kralja, in v pravičnosti vzpostavi njegov prestol«*

300. Kdor z duhovno besedo (*lógos*) ubija starega človeka, ki se pogublja po varljivih poželenjih,³³⁸ postavlja v pravičnosti kvišku svoj um, ki se imenuje »Božji prestol«. Po naravi namreč modrost in spoznanje in pravičnost ne sedijo nikjer drugje kot v naravi, dovezetni za smisel (*logikè phýsis*); vse to pa je Kristus.

25,6: *»ne bahaj se pred kraljem
in ne ostajaj na krajih mogočnejev;
bolje je namreč, da ti bo rečeno ‚dvigni se k meni‘,
kot da si ponižan pred obličjem mogočnejša«*

301. Ne reci: »Nad zvezdami bom postavil svoj prestol; podoben bom Najvišjemu.«³³⁹ Bolje je, da bo o tebi rečeno: »Zato ga je Bog povzdignil nad vse in mu podaril ime nad vsakim imenom.«³⁴⁰

335 Ps 10,7.

336 Prg 8,13.

337 Prim. Rim 2,28.

338 Prim. Ef 4,22.

339 Iz 14,13-14.

340 Flp 2,9.

25,8: »ne poženi se hitro v boj,
da ti navsezadnje ne bo žal«

302. Z »bojem« kot v uganki imenuje nekrepost (*kakía*).

25,8: »ko te prijatelj osramoti,
se umakni nazaj, ne zaničuj«

303. Tudi Odrešenik v evangelijih sramoti mesta, v katerih se je zgodilo največ njegovih mogočnih del, ker se niso spreobrnila, govoreč: »Gorje ti, Horazín! Gorje ti, Betsajda.«³⁴¹

25,10a: »milost/milina (*cháris*) in prijateljstvo osvobajata,
varuj ju zase, da ne boš osramočen.«

304. Salomon pogosto omenja »prijatelja« in »prijateljstvo«. Zato je dobro, da smo zdaj pozorni na poimenovanje, kaj neki želi označevati s »prijateljstvom«. Pravi namreč: »Milost/milina in prijateljstvo osvobajata,«³⁴² čeprav Odrešenik v evangelijih pravi Judom, ki so verovali vanj: »Če ostanete v moji besedi, ste resnično moji učenci. In spoznali boste resnico in resnica vas bo osvobodila.«³⁴³ In Pavel znova pravi: »Kristus nas je osvobodil iz prekletstva postave.«³⁴⁴ Če torej osvobajajo prijateljstvo, resnica in Odrešenik, je Kristus resnica in prijateljstvo. Zatorej so vsi, ki so deležni spoznanja Kristusa, med seboj prijatelji. Tako je Odrešenik tudi svoje učence imenoval »prijatelje« – in Ženinovi prijatelji so bili Janez, Mojzes in vsi sveti.³⁴⁵ In le pri tem prijateljstvu so prijatelji Istega tudi prijatelji med seboj.

25,10: »ohrani svoje poti z dobrimi pogodbami«

305. Kdor je poučen o krepostih in svoje poti udejanja skladno z njimi, ohranja svoje poti z dobrimi pogodbami.

25,11: »kot zlato jabolko v ogrlici iz sardijskega kamna,
tako je izreči besedo tistim, ki so z njo usklajeni«

306. Kakor se zlato jabolko skladno prilega sardiju, tako se spoznanje Boga skladno prilega čisti duši.

341 Mt 11,20-21.

342 Prg 25,10.

343 Jn 8,31-32.

344 Gal 3,13.

345 Prim. Jn 3,29; 2 Mz 33,11.

25,12: »dragocen sardijski kamen je privezan na zlat uhan
– modra beseda na uho, ki rado posluša«

307. Vstavi dragocen sardijski kamen v zlat uhan – in Gospodovo modrost v brezstrastni um.

25,13: »kakor je sneženje med žetvijo koristno proti vročini,
tako je zvesti glasnik koristen tistim, ki so ga poslali«

308. Kakor sneg ohladi vročino, tako spoznanje svetih razveže napor duše.

25,15: »kralj ima s potrpežljivostjo dobro pot,
mehek jezik pa stre kosti«

309. Zdaj je razburljivo dušo imenoval »mehko«. Ta zdrobi kosti, ki po naravi pravijo: »Gospod, kdo ti je podoben?«³⁴⁶

25,17: »redko privedi svojo nogo k svojemu prijatelju,
da se te ne zasiti in te zasovraži«

310. Redko se je treba dotikati teoloških vprašanj. Tega ne smemo početi pogosto, da ne bi izrekli česa, kar se o Bogu ne sme govoriti, in kot brezbožneži ne bi odpadli od duhovnega spoznanja, ker um zaradi lastne šibkosti ne bi zmožl prenesti pogleda v takšnem motrenju.

25,19: »pota zlega (*kakós*) človeka in noga protipostavneža
bodo propadli na zli dan«

311. Se pravi nekrepost/hudobija (*kakía*) in protipostavnost bosta propadli na dan sodbe.

25,20: »kakor je kis nekoristen za rano,
tako nesreča, ki doleti telo, boli srce«

312. Strasti, ki navaljujejo na srce, so nekreposti; brezstrastni se imenuje po tem, da jih nima.³⁴⁷

25,20a: »kakor molj škoduje obleki in črv lesu,
tako človekova žalost škoduje srcu«

313. Hvalevredna žalost je oropanost za propadljivi užitek; graje

³⁴⁶ Ps 34,10.

³⁴⁷ po tem, da jih nima (*katà stéresin*) db. po njihovi oropanosti.

vredna žalost pa je oropanost za kreposti in spoznanje Boga.

25,21: *»če je tvoj sovražnik lačen, ga nahrani,
če je žejen, mu daj piti:
če boš namreč tako ravnal,
boš nasul žareče oglje na njegovo glavo«*

314. Z dobroto in dobroteljnostjo boš očiščeval vodilni del (njegove duše) (*tò hegemènikón*).

25,23: *»severni veter dviga oblake,
nesramen obraz pa draži jezik«*

315. Hudiča je (tu) imenoval nesramen obraz, ki draži dušo. Salomon pa »jezik« povsod imenuje um. Sramovati se pred tem obrazom v (Božji) sodbi torej ni lepo.³⁴⁸

25,25: *»kakor je hladna voda prijetna lačni duši,
tako je prijetna dobra novica iz daljne dežele«*

316. Takšno je spoznanje Boga iz dežele krotkih.

25,26: *»kakor da bi kdo zamašil izvir
ali uničil iztok vode,
tako neumestno je, da pravični pade pred brezbožnim«*

317. Nekatera izmed uzrtij uma se imenujejo njegovi padci, druga prebujenje, tretja sedež, četrta stanje; spet druga se imenujejo sprehanja in nekatera tudi njegova spotikanja, nadalje trdne, mehke, blagodišeče, sladke, grenke, gladke, ravne in krive reči; nekatera izmed njih se imenujejo trnje in osat, druga luč, tema, življenje in smrt, spet druga bolezni in razne vrste zdravja; nekatera se imenujejo laž in resnica in še mnogo drugih imen daje Pismo duši in njenim uzrtjem. Ta, ki ji jih (Pismo) daje, so – če izrečemo le maloštevilna od mnogih: um, duša, srce, človek, mož, ženska, suženj, služabnik, oče, sin, duh, oko, usta, ustnice, jezik, grlo, trebuh, naročje, laketi, prsti, les, nos, ovca, kozliček, pastir. In še več drugih imen duše obstaja, ki jih ni mogoče predstaviti zdaj, saj (književna) zvrst (*eîdos*) sholij ne sprejema gostobesednosti. Tu torej pravični um pade pred satanom, če sprejme nečisto misel ali lažni nauk (*dóγμα*). In David pravi: »pred

348 Prim. Prg 24,23.

njim bodo padli vsi, ki sestopajo v deželo³⁴⁹ – toda ta padec obsega resnično spoznanje in čiste misli.

25,28: *»kakršno je mesto s porušenimi zidovi in neutrjeno, takšen je mož, ki ravna brez posveta«*

318. »Posvet« je tu imenoval nagnjenje srca k boljšemu.

26,3: *»kakor je bič za konja in ost za osla, tako je palica za protipostavno ljudstvo«*

319. Palica je zdaj simbol kazni.

26,6: *»kdor naznani besedo po nerazumnem glasniku, si bo nakopal sramoto zaradi svojih poti«*

320. Ne smemo dajati psom svetih reči niti metati biserov pred svinje.³⁵⁰

26,7: *»odstrani potovanje od nog, in nepostavnost iz ust nerazumnih«*

321. Odvzemi nekrepostno pot nerazumnega in oddalji od njega lažno spoznanje.³⁵¹

26,8: *»kdor priveže kamen na pračo, je podoben tistemu, ki izkazuje čast nerazumnežu«*

322. Spoznanje se ne bo uskladilo z nerazumnežem in nečasten kamen se ne bo uskladil z zlato pračo.

26,10: *»vsako meso nerazumnih zelo trpi od zime, njihov izstop je namreč strt«*

323. Če je strt izstop (*ékstasis*) nerazumnih, s katerim so izstopili iz Boga, znova postanejo čisti in se približujejo Bogu: »vsako meso bo namreč videlo Božje odrešenje«. ³⁵² Tu moramo biti pozorni na to, da je duše, ki so se odebelile od nekreposti, poimenoval meso nerazumnežev: »moj Duh ne bo ostal v teh ljudeh, ker so meso.« ³⁵³

349 Ps 21,30.

350 Prim. Mt 7,6.

351 Prg 5,8.

352 Iz 40,5.

353 1 Mz 6,3.

26,11: »kakor pes, ki se vrne k svojemu izbljuvku,
postane osovražen,
tako je tudi z nerazumnežem, ki se zaradi svoje nekreposti
vrača k svojemu grehu«

324. Kdor odvrže svojo nekrepost, a se znova vrne k njej, je podoben psu, ki žre svoj izbljuvek.

26,15: »ko lenuh skrije roko v svojem naročju,
je ne bo mogel dvigniti do ust«

325. Če »iz sadov pravičnosti zraste drevo življenja«,³⁵⁴ potem nihče, ki skriva pravičnost s krivičnostjo, ne bo jedel od tega drevesa.

26,17: »kakor nekdo, ki se drži pasjega repa,
je tisti, ki načeluje tuji sodbi«

553

326. Ta izrek je treba uporabljati proti tistim, ki v svečeništvo ali kler izbirajo nekatere ljudi, ki tega niso vredni.

26,20: »v obilju lesa vzplamti ogenj;
kjer ni razsrjevalca (*dithymos*), miruje boj«

327. »Razsrjevalec« je (tu) imenoval razburljivega (*thymódes*) (človeka).

26,23: »gladke ustnice prikrijejo srce, ki povzroča žalost«

328. Čistega srca ne zgrabi žalost; od sebe je namreč odgnalo propadljive želje.

26,25: »četudi te sovražnik moleduje na ves glas,
se mu ne daj prepričati«

329. Hudič nas zdaj ščegeta prek nečistih misli in nas vleče k sebi z gladkostjo užitka, drugič pa izpusti dejansko artikuliran glas, da je že premagan. Ne smemo mu verjeti, ker je proti nam v vojni brez premirja.

26,25: »kajti sedem pokvarjenosti je v njegovem srcu«

330. Te pokvarjenosti so zoperstavljene sedmerim darovom Duha.³⁵⁵

354 Prg 11,30.

355 sedmerim darovom Duha db. sedmerim duhovom; prim. Iz 11,2.

27,7: *»duša, ki je prenasičena, se igra z medenim satjem, duši, ki je v potrebi, pa se tudi grenke reči zdijo sladke«*

331. Čista duša uživa v spoznanju; po mnenju nečiste duše, pa je resnično tudi »spoznanje«, ki je tako imenovano po laži.³⁵⁶

27,8: *»kakor ptič, ko vzleti iz svojega gnezda, tako je tudi človek zaslužjen, ko odpotuje iz lastnih krajev«*

332. Kraj srca je krepost in spoznanje: če se jima človek odtuji, pade v nekrepost in nespoznanje, saj je »vsakdo, ki dela greh, suženj greha«. ³⁵⁷

27,9: *»srce se veseli nad dišečimi olji, vinom in dišavami, zaradi nesreč pa se duša zlomi«*

554

333. Brezstrastni um se veseli nad raznobarvno modrostjo;³⁵⁸ strastni um pa pade v nespoznanje.

27,10: *»svojega in očetovega prijatelja ne zapústi«*

334. »Zapustili so me, izvir žive vode, in si izkopali jame.«³⁵⁹

27,10: *»ne stopaj v hišo svojega brata, ko nimaš sreče«*

335. Takšen je tisti, ki pride na poroko in nima »svatbenega oblačila«. ³⁶⁰

27,10: *»bolje prijatelj, ki je blizu, kot brat, ki je daleč od doma«*

336. Bolje je, da se me nekdo dotika prek resničnega spoznanja, kot da se me dotika le prek narave.

27,13: *»odstrani njegovo obleko, kajti preminil je – objestni žalivec, ki uničuje, kar je tujega«*

337. To je tisto, kar je rečeno v evangelijih: »tistemu, ki nima, bo odvzeto tudi tisto, kar po svojem mnenju ima«. ³⁶¹ To po mojem označuje razumske ostanke kreposti in spoznanja Boga – ostanke, odvzete

³⁵⁶ Prim. 1 Tim 6,20.

³⁵⁷ Jn 8,34.

³⁵⁸ Prim. Ef 3,10.

³⁵⁹ Jer 2,13.

³⁶⁰ Mt 22,12.

³⁶¹ Mt 25,29.

ljudem, ki jih slabo uporabljajo.

*27,18: »kdor sadi figovec, bo jedel njegove sadove;
kdor pa varuje svojega Gospoda, bo deležen časti«*

338. Naš Gospod je »figovec«; njegov sad namreč ozdravlja gobavost.

*27,22: »četudi prebičaš nerazumnega
in ga osramotiš sredi skupščine,
ne boš odstranil njegove nerazumnosti«*

339. Od nerazumnega ne boš odstranil njegove neumnosti s tem, da ga sramotiš, ampak s tem, da ga učiš, kakšno sramoto prinaša nerazumnost.

*27,23: »spoznavno spoznavaj duše svoje črede
n srce naveži na svojo čredo,
kajti človekova moč in sila ne trajata vekomaj
niti se ne izročata iz roda v rod«*

340. Bodi pozoren sam nase³⁶² in uravnavaj svoje kreposti,³⁶³ kajti ljudje v njih niso vedno enako močni niti ne prestopajo zdravo od kreposti v krepost ali od spoznanja v spoznanje, saj človeško stanje tega ne sprejema zlahka. Da pa »rodovi« imenuje kreposti in spoznanja, skladno s katerimi se rojevajo sveti, kaže s temi zapisanimi (besedami): »rod modrosti je strahospoštovanje do Gospoda in bogastvo in slava in življenje«. ³⁶⁴ Ta pregovor je treba uporabiti tudi za pastirje cerkva, saj ti ne smejo biti pozorni na videz,³⁶⁵ ampak na srca in morajo (svoje) ovce pasti umskozaznavno.

*27,25: »poskrbi za zelenje na planjavi
in boš kosil travo;
zberi gorsko krmo«*

341. »Planjava« imenuje um, zelenje pa kreposti, ki po možnosti (*katà dýnamín*) bivajo v njem; kdor skrbi zanje, bo kosil travo, ki je simbol spoznanja Boga in ki jo imenuje tudi gorska krma. »Gorska

³⁶² 5 Mz 15,9; Lk 17,3.

³⁶³ Prim. Prg 4,26.

³⁶⁴ Prg 22,4.

³⁶⁵ videz db. obličja.

krma« je namreč spoznanje svetih Moči, spoznanje, ki je prikladno za bolj nerazumno stanje duš. Pismo ima navado svete (anđele) imenovati »gore«. Tako tudi David dviga svojo dušo »proti goram, od koder prihaja njegova pomoč«,³⁶⁶ in drugič (pravi) »gore skačejo kot ovni in griči kot ovce med drobnico«³⁶⁷ zaradi Izraelovega odrešenja. Če se namreč anđeli veselijo zaradi enega, ki se spreobrne,³⁶⁸ koliko bolj nad tolikšno množico, ki hodi iz nekreposti v krepost? Zato tudi zgolj spoznanje svetih anđelov hrani kreposti, ki so v nas – zaradi teh kreposti se duša obleče v srčno usmiljenje, dobroto, potrpežljivost, ponižnost, vero, samoobvladovanje, ljubezen³⁶⁹ in dobrine, ki izvirajo iz ljubezni. Da pa »planjave« tudi David imenuje duše, dovzetne za smisel, se lahko poučimo na osnovi naslednjega: pravi namreč: »tudi tvoje planjave se bodo izpolnile z mastnostjo«³⁷⁰ in znova malo za tem »tudi globeli bodo pomnožile žito; kričale bodo in hvalile«;³⁷¹ hvalnica in kričanje pa sta po naravi lastni le naravi, dovzetni za smisel.

556

28,3: »človek, pogumen v brezbožnostih, ovaja reveže kakor nasilen in nekoristen dež«

342. Če obstaja nekdo, ki je pogumen v brezbožnostih, obstaja tudi tisti, ki je pogumen v krepostih; in če pogumni v brezbožnostih ovaja reveže in pogumni v krepostih tolaži reveže, potem je vsakdo, ki tolaži reveže, pogumen v pobožnostih.

28,4: »tako tisti, ki zapuščajo postavo, hvalijo brezbožnost, tisti, ki ljubijo postavo, pa se obdajajo z zidom«

343. Vsakdo, ki ljubi postavo, postavo udejanja; vsakdo pa, ki udejanja postavo, si pridobiva brezstrastje in spoznanje Boga. Če pa se »tisti, ki ljubijo postavo, obdajajo z zidom«,³⁷² zdaj zid označuje brezstrastje in spoznanje Boga: to dvojje je edino, kar po naravi varuje naravo, dovzetno za smisel.

³⁶⁶ Prim. Ps 120,1.

³⁶⁷ Ps 113, 4.6.

³⁶⁸ Prim. Lk 15,7.

³⁶⁹ Prim. Kol 3,12.

³⁷⁰ Ps 64,12.

³⁷¹ Ps 64,14.

³⁷² Prg 28,4.

28,7: »razumen sin izpolnjuje postavo,
kdor pa pase razuzdanost, sramoti svojega očeta«

344. »Pastir« imenuje um, »ovce« pa strastne misli v njem; če jih (pastir) goji v sebi, »prek prestopanja postave sramoti Boga«. ³⁷³ Razuzdanost duše so namreč strastne misli, ki se uresničujejo prek telesa; razuzdanost uma pa je privzetje lažnih nauk in uzrtij.

28,8: »kdor množi svoje bogastvo
z obrestmi in presežki,
ga zbira za tistega, ki izkazuje usmiljenje revežem«

345. Če je bogastvo brezbožnih nekrepost, ga bodo modri možje uničili – to se pravi: pravični in modri uničujejo nekrepost, ko prek duhovnega nauka vodijo nečiste h kreposti.

28,9: »kdor odvrne svoje uho, da ne sliši postave,
je sam naredil svojo molitev gnusno«

346. Molitev nekega človeka ni gnusna Postavi, temveč Bogu, ki je dal Postavo. Tudi Pavel pravi: »(Sveto) Pismo, ki je vnaprej videlo« ³⁷⁴ prihodnost, namesto »Tisti, ki je dal Pismo«.

28,13: »ne bo šlo dobro tistemu, ki prikriva svojo brezbožnost,
tisti, ki razlaga ovržbe, pa bo ljubljen«

347. »Rekel sem ,Zoper sebe bom izpovedal Gospodu svojo nepostavnost‘ – in ti si odpustil brezbožnost mojega srca.« ³⁷⁵

28,15: »lačen lev in žejen volk je tisti,
ki tiransko vlada ubožnemu ljudstvu, čeprav je sam reven«

348. Če so blaženi tisti, ki so lačni in žejni pravičnosti, ³⁷⁶ potem so levi in volkovi tisti, ki so lačni in žejni krivičnosti.

28,16: »kralj, ki mu manjkajo prihodki, je velik prevarant; kdor pa sovraži krivičnost, bo živel dolgo«

349. Prihodki pokvarjenega kralja so nekreposti in lažni nauki; to mu namreč kot prihodek dajejo tisti, katerim vlada.

373 Rim 2,23.

374 Gal 3,8.

375 Ps 31,5.

376 Prim. Mt 5,6.

28,17: »kdor jamči za človeka, obtoženega umora,
bo ubežnik in ne bo varen«

350. Kdor jamči za satana, jamči za krivičnost, saj obljublja, da mu bo dal sadove krivičnosti. O njem tudi evangelij pravi, da je zaradi umora in upora vržen v ječo.³⁷⁷

28,17a: »vzgajaj svojega sina in te bo ljubil
ter dal okras tvoji duši;
ne poslušaj protipostavnega ljudstva«

351. Protipostavno ljudstvo je red demonov, ki mu vzgojeni sin ni poslušen.

558

28,19: »kdor obdeluje svojo zemljo, se bo napolnil s kruhom;
kdor pa se žene za brezdeljem, se bo napolnil z revščino«

352. Kdor očiščuje samega sebe, se bo napolnil s spoznanjem; nečisti pa se bo napolnil z nespoznanjem.

28,12: »kdor ne čuti sramu pred obrazi pravičnih, ni dober;
tak človek bo izdal moža za košček kruha«

353. Če so »obrazi pravičnih« kreposti, potem ni dober tisti, ki ne čuti sramu pred krepostmi. In če so obrazi grešnih nekreposti, potem je dober tisti, ki ne čuti sramu pred nekrepostmi.

28,22: »zavisten mož se hiti bogatiti in ne ve,
da ga bo usmiljeni premagal«

354. Tistih, ki so zdaj usmiljeni, se bo v prihodnjem veku usmilil Bog;³⁷⁸ postali bodo angeli in vladali nad brezbožnimi. Tudi Gospod je obljubil, da bo dal svojim učencem takšno dostojanstvo, da bodo sedeli na dvanajstih prestolih in sodili dvanajsterim Izraelovim rodovom.³⁷⁹ Prestol, na katerem sedi um, pa je duhovno spoznanje, ki zbira tiste, ki so zablodili proč od strahospoštovanja do Boga. »Soditi« tu pomeni »poučevati«, kakor tudi (v besedah): »Odpri svoja usta za Božjo besedo in vsem sodi zdravo«³⁸⁰ – namesto (vse) »poučuj«.

377 Prim. Lk 23,25.

378 Prim. Mt 5,7.

379 Prim. Mt 19,28.

380 Prg 31,8.

Hkrati pa je treba vedeti tudi to, da usmiljeni, ki premaga zavistnega, sam ne bo postal zavisten, temveč bo zavistnega naredil usmiljenega.

*28,28: »na krajih brezbožnih pravični stokajo;
v uničenju brezbožnih pa se bodo pravični pomnožili«*

355. Če brezbožni odložijo to, da so brezbožni, bodo postali pravični; »uničenje« zdaj označuje odstranitev brezbožnosti. Tako je Gospod tudi »uničil« cestnarja Mateja³⁸¹ in mu milostno podaril pravičnost.

*29,1: »človek, ki graja, je boljši od trdoglavega moža;
če bo (ta) namreč nenadoma vzplamtel, zanj ne bo ozdravitve«*

356. Ni rekel, da ni ozdravitve, če plamen poneha, temveč da ne bo ozdravitve, če bo vzplamtel, kot da še ima (v sebi) les, seno ali slamo;³⁸² tudi tistim, ki so žgani, se namreč po naravi zdravje povrne po (uporabi) zdravniškega instrumenta za žganje.

*29,2: »ko hvalijo pravičnega, se ljudstva veselijo;
ko pa vladajo brezbožneži, može stokajo«*

357. Vsi, ki so pod vladarstvi in oblastmi in svetovnimi gospodovalci tega mraka,³⁸³ vsekakor tudi stokajo.

*29,3: »če mož ljubi modrost, se njegov oče veseli;
kdor pa pase prostitutke, bo uničil bogastvo«*

385A. Kdor hrani nekreposti, uničuje spoznanje.

385B. Drugače: dober pastir je um, ki poseduje brezstrastne misli, slab pastir pa je um, ki poseduje strastne misli. Če to drži, potem je »koza« strastna misel in »ovca« brezstrastna misel. Zato tudi Gospod postavlja koze na levo, ovce pa na desno.³⁸⁴ »Koze« in »ovce« imenuje tiste, ki posedujejo koze in ovce, se pravi tiste, ki imajo strastne oziroma brezstrastne misli. Tako tudi tiste, ki imajo ljuljke, imenuje »ljuljke«, in tiste, ki imajo žito, »žito«,³⁸⁵ pri čemer jih je poimenoval po njihovem najslabšem zadržanju. Nekaj podobnega pomenijo tudi

381 Prim. Mt 10,3.

382 Prim. 1 Kor 3,12. Znova namig na nauk o apokatastazi; Božja kazen je vedno pedagoško-terapevtska in nikoli maščevalna.

383 Prim. Ef 6,12.

384 Prim. Mt 25,33.

385 Mt 12,24–30.

besede, ki jih je izrekel Pavel: »ljubezen se ne ponaša.«³⁸⁶

29,4: »pravičen kralj postavlja deželo kvišku;
protipostaven kralj pa jo spodkopava«

359. Kristus postavlja kvišku³⁸⁷ naravo, dovzetno za smisel, antikrist pa jo spodkopava.

29,7: »pravičen človek ve, kako se sodi ubogim;
brezbožnež ne bo doumel spoznanja
in revež nima razsodnega uma«

360. Potemtakem je tisti, ki nima razsodnega uma, revež.

29,9: »moder mož bo sodil narode,
ko pa se jezi slab človek, je deležen posmeha
in ne povzroča nobenega strahu«

361. David pravi: »In smejali se mu bodo in govorili: ,glej, človek, ki ni postavil Boga za svojega pomočnika.«³⁸⁸

29,10: »ljudje, ki so udeleženi v (prelivanju) krvi, bodo sovražili pobožnega; pošteni pa bodo poiskali njegovo dušo«

362. Dušo pravičnega išče, kdor hoče doumeti to, kar je doumela ta (duša).

29,11: »nerazumen človek prinese na plano vse svoje razburjenje,
moder človek pa jo deloma shrani (v sebi)«

363. Deloma shrani (v sebi) razburjenje tisti, ki se bodisi jezi zaradi pravičnih reči ali pa prek potrpežljivosti deloma použiva razburjenje. Bolj preprostim (ljudem) je treba govoriti prvo, resnim pa drugo.

29,18: »protipostavno ljudstvo ne bo imelo razlagalca;
kdor pa izpolnjuje Postavo, je vreden blagrovanja«

364. Tisti, ki se držijo Postave, bodo imeli razlagalca; tisti pa, ki kršijo Postavo, ne bodo imeli razlagalca, ampak kaznovalca, saj protipostavnemu ljudstvu ni dana beseda, temveč palica.³⁸⁹

³⁸⁶ 1 Kor 13,4.

³⁸⁷ postavlja kvišku ali: obuja od mrtvih (*anístesin*).

³⁸⁸ Ps 51,8–9.

³⁸⁹ Prim. Prg 26,3.

29,19: »trmast hišni služabnik ne bo deležen vzgoje z besedami; četudi jih bo doumel, jih ne bo poslušal«

365. Da ni nihče zakrknjen po naravi, nakazujejo besede »četudi jih bo doumel, jih ne bo poslušal«;³⁹⁰ kdor bi bil namreč zakrknjen po naravi, ne bi mogel ničesar pravilno doumeti. To pa pravim zaradi faraona, ki se je zakrknil glede Izraela in ga niso vzgojile besede, temveč udarci z bičem.³⁹¹

29,21: »kdor od mladih nog živi v razkošju, bo postal hišni služabnik; navsezadnje pa bo žaloval sam nad sabo«

366. Če življenje v razkošju povzroča (*poieî*) grešenje in je »vsakdo, ki dela (*poieî*) greh, suženj greha«,³⁹² potem je vsakdo, ki živi v razkošju, suženj greha.

29,23: »objestnost človeka ponižuje;
ponižne pa bo Gospod podpiral z veličastvom«

367. Zdaj nekrepost imenuje »objestnost« duše, dovzetne za smisel.

29,24: »kdor si razdeljuje s tatom, sovraži svojo dušo«

368. Pravi: »Tat prihaja le zato, da bi kradel in žrtvoval in uničeval.«³⁹³

29,24: »če tisti, ki slišijo predloženo prisego,
tega ne naznanijo,
se bodo spotaknili,
ker so občutili strah in sram pred ljudmi«

369. »Prisega« imenuje Postavo. Kakor namreč prisega postavlja Boga v dušo, tako Postava uvaja Boga v dušo; in kakor po drugi strani kriva prisega odstranja Boga iz duše, tako tudi protipostavnost iz nje vrže Boga. Pravi torej: če ne bodo prisluhnili Postavi, ki je dana, in se ne bodo izpovedali svojih grehov, »se bodo spotaknili, ker so občutili

390 Prg 29,19. Protignostična poanta: nihče ni slab že po svoji naravi, ampak je njegovo duhovno stanje odvisno od rabe svobodne volje.

391 Prim. 2 Mz 9,35.

392 Jn 8,34.

393 Jn 10,10.

strah in sram pred ljudmi«. ³⁹⁴ Tako pravi tudi David: »Prisegel sem in se odločil, da se bom držal sodb Tvoje pravičnosti.« ³⁹⁵ In Salomon znova pravi: »Kdor zakriva svojo brezbožnost, ne bo uspeval, kdor pa jo bo izpovedal in skušal spodbiti, bo ljubljen.« ³⁹⁶ In David pravi: »Rekel sem: ‚Zoper sebe bom Gospodu izpovedal nepostavnost‘ in Ti si odpustil brezbožnost mojega srca« ³⁹⁷ in (Izaija pravi): »Ti prvi izpovej svoje nepostavnosti.« ³⁹⁸

29,26: »mnogi častijo obličja vladajočih,
a pravica človeku prihaja od Gospoda«

370. Ko ravnamo pravilno, častimo angele; oni so namreč tisti, ki nas vodijo, odkar so nas prejeli na začetku, »ko je Najvišji razdelil ljudstva« in je »postavil mere ljudstev po številu svojih angelov«. ³⁹⁹ Pravičnost na osnovi sodbe pa bomo od Gospoda dobili tisti dan, ko bo sodil vsemu svetu s pravičnostjo, ⁴⁰⁰ saj je »Oče vso sodbo dal Sinu«. ⁴⁰¹

31,10: »kdo bo našel pogumno žensko?«

371. Pogum je najboljša zadržanje duše, dovzetna za smisel; po tem zadržanju je prejela oblast nad sovražniki, ki ji nasprotujejo.

31,11: »taki ne bo manjkalo lepega/dobrega plena«

372. Tisti, ki smo premagali nasprotujočo moč, ⁴⁰² jo plenimo, ko se poučimo o smislih, ki se nanašajo nanjo.

31,13: »ko prede volno in lan, ju naredi koristna
s svojimi rokami«

373. Volno in lan prede duša, ki se vadi v smislih, nanašajočih se na oduševljena in brezdušna bitja ali pa preiščuje smisle, ki se nanašajo na praktiko in fiziko. No, nekdo je govoril, da volno in lan prede (tista)

394 Prg 29,25.

395 Ps 118,106.

396 Prg 28,13.

397 Ps 31,5.

398 Iz 43,26.

399 5 Mz 32,8.

400 Prim. Apd 17,31.

401 Jn 5,22.

402 nasprotujočo moč tj. demona.

duša, ki motrenje, nanašajoče se na telesa in netelesne resničnosti, vleče k sebi prek praktilke.

*31,15: »in vstaja ponoči
in daje hrano hiši«*

374. Dušo, ki vstaja ponoči, »Sonce pravičnosti«⁴⁰³ najde budno, vsekakor pa tudi v molitvi, (s katero prosi,) da ne bi padla v skušnjavo;⁴⁰⁴ tudi ona si namreč prizadeva izreči: »Bila sem budna in postala sem kot vrabec, ki sameva na strehi.«⁴⁰⁵

*31,18: »okusila je, da je dobro/lepo delati
in vso noč v hiši njena svetilka ne ugasne«*

375. Svetilka je čisti um, izpolnjen z duhovnim motrenjem.

563

*31,19: »svoje roke izteza k tistemu, kar je koristno,
svoje lakte naslanja na vreteno«*

376. Vreteno je čisti um, ki spleta krepost s krepostjo ali nauk z naukom – ali pa izrečena beseda (*lógos*), ki iz uma vleče duhovno motrenje.

*31,21: »njen mož ni zaskrbljen za domače zadeve,
ko preživlja svoj čas kje drugje,
ona vse svoje oskrbi z obleko«*

377. Um ne more napredovati niti ne more priti do motrenja netelesnih resničnosti, če ne uredi (svoje) notranjosti; vznemirjenje njegovih domačih ga po navadi obrača k rečem, od katerih je izšel. Kdor pa si je pridobil brezstrastje, dolgo prebiva v motrenju in ne skrbi za to, kar je v (njegovi) hiši. (Njegova) razburljivost je namreč oblekla krotkost in ponižnost, poželenje pa čistost/premišljenost (*sophrosýne*) in samoobvladovanje.

*31,22: »za moža je naredila dvojni plašč,
iz svile in škrлата oblačila zase«*

378. Smisli zemlje in morja so oblačila za smisel duše iz svile in škrлата. Kdo drug pa bo rekel, da je za čisti um »oblačilo iz svile in

403 Mal 3,20.

404 Prim. Mt 26,41.

405 Ps 101,8.

škrlata« – motrenje nastalih⁴⁰⁶ resničnosti in motrenje Svete Trojice.

31,24: *»naredila je platno in ga prodala,
pasove za Kanaance«*

379. Platno, ki se je nad hišo prikazalo Petru,⁴⁰⁷ je bilo simbol ču-
tnoznavnega sveta; živali, ki jih je obsegalo, so ponazarjale različne
človeške nravi, ki jih je očistil Kristusov križ. Če je torej eno platno
pomenilo ta svet: ali morda več platen obsega motrenje, ki se nanaša
na različne svetove – motrenje, ki ga je v zrenju postala deležna čista
duša in ga daje v delež tudi drugim? Če pa so Kanaanci v prevodu
»ponižni«, potem je lepo, da platen ni dodelil tistim, ki so v svojem
razumu ponižni, temveč je čistim dodelil platna, Kanaancem pa pa-
sove, ki so simboli praktike, saj zategujejo strastni del duše.

564

31,27: *»zatesnjen je način življenja njene družine«*

380. Če je hudič kralj vseh bitij v vodah⁴⁰⁸ in v brezvodnih krajih
ne najde počitka,⁴⁰⁹ potem je lepo rečeno, da je način življenja čiste
duše zatesnjen.

31,27: *»ni jedla kruha lenobe«*

381. Pravi, da so »kruh lenobe« nekreposti.

31,30: *»razumna ženska je deležna blagoslova;
ona naj slavi strahospoštovanje do Gospoda«*

382. Če je »začetek modrosti strahospoštovanje do Gospoda«,⁴¹⁰
potem duša, ki je deležna modrosti, po pravici hvali strahospoštovanje
do Gospoda, ki ji je naklonil takšno spoznanje.

406 nastalih tj. ustvarjenih.

407 Apd 10,9sl.

408 Prim. Job 41,26.

409 Prim. Mt 12,43.

410 Prg 1,7.

Dodatek

*11,29: »kdor s svojo družino ne ravna primerno,
dobi v delež veter,
nerazumni pa bo hlapčeval razumnemu«*

To je »hvalnica« nerazumnega. Vsakdo, ki je ničvreden, je nerazumen, in vsakdo, ki je nerazumen, je suženj, torej je vsakdo, ki je ničvreden, suženj.

*14,29: »prijatelji bodo sovražili revne prijatelje,
prijatelji bogatih pa so mnogi«*

Sveti angeli ljubijo svete zaradi kreposti; grešnike pa sovražijo zaradi (njihove) revščine glede kreposti.⁴¹¹

411 glede kreposti db. teh.

RAZLAGA (KNJIGE) »PREGOVOROV«

(*Hermeneía tôn Paroimiôn,*
Expositio in Proverbia Salomonis)

1. »Izviri« (Prg 4,21) Božjih izrekov so spodbuda za krepost.
2. »Meso« (Prg 4,22) se v Pismu imenuje železni del duše.
3. »Trepalnice« (Prg 4,25) so delovanja, ki se nanašajo na um: misli uma.
4. »Poti« (Prg 4,26) so delovanja in kreposti.
5. »Levo« (Prg 4,27) so težke in neprijetne zadeve.
6. »Desno« (Prg 4,27) so razveseljujoče, boljše in širše zadeve.
7. »Pokvarjena ženska« (Prg 5,3) je dialektika.
8. »Posode« (Prg 5,15) so dejavnosti, ki sprejemajo motrenje in mu dajejo prostor.
9. »Voda« (Prg 5,15) so besede/(s)misli (*lógoi*).
10. »Vodnjak« (Prg 5,15) je globočina uma.
11. »Košuta« (Prg 5,19) se imenuje tisti, ki odvrča zlo.
12. »Žrebica« (Prg 5,19) je tista, ki ni dovezetna za zlo; včasih se (ta beseda) izreka tudi o nasprotnem/nasprotniku.¹
13. »Miline/milosti« (Prg 5,19) so kreposti.
14. »Prijatelj« (Prg 6,1.3) je pogosto poimenovana duša v odnosu do telesa.
15. »Nezakonski otroci« so besede/misli (*lógoi*) krivovercev.
16. »Milost/milina« (Prg 13,15) je to, kar nastaja iz vsepopolnosti kreposti.
17. »Pokvarjenost« in »norost« sta nevednost in neumnost.
18. »Bogastvo« (Prg 13,23) – to so pogosto dobrine in kreposti.
19. »Poguba« (Prg 13,23) je kazen.
20. »Palica« (Prg 13,24) je nravna vzgoja.
21. »Gorjača« (Prg 10,13) se včasih imenuje kazen.
22. »Hrana« (Prg 13,225) so besede/misli (*lógoi*).
23. »Jasli« (Prg 14,4) so nravna vzgoja.
24. »Voli« (Prg 14,4) so svečeniki in učitelji.

¹ Tj. demonu.

25. »Pridelek« (Prg 14,4) so modre besede/misli, ki se darujejo iz lastnega zadržanja (*héxis*).

26. »Modre ustnice« (Prg 14,7) so pravilne misli.

27. »Zabloda« (Prg 14,8) je ne poznati Pisma niti Božje moči.²

28. Gospod pozna, kar prihaja od vseh (Prg 24,12), ne da bi rabil zaznavo; On je namreč resnična Luč.³

2 Prim. Mt 22,29.

3 Prim. Jn 1,9; 1Jn 2,8.

SHOLIJA K *PRVI SAMUELOVI KNJIGI*(v LXX imenovani *Prva knjiga kraljev*)

1 Sam 28,11-12: »Ženska je rekla: ‚Koga naj ti pripeljem?‘ Rekel je: ‚Privedi mi Samuela!‘ Ko je ženska zagledala Samuela, je glasno zavpila. Rekla je: ‚Zakaj si me prevaral? Tudi ti si Savel!‘«

173 Če Bog »ni Bog mrtvih, temveč živih«,¹ po svetem Mojzesu pa rotilci mrtvih² sprašujejo mrtve,³ potem Savlova rotilka mrtvih Samuela ni privedla od mrtvih, saj Samuel ni mrtev, ampak živ.

568

SHOLIJE K *PSALMOM*

Ps 18,2: »Nebesa pripovedujejo o Božjem veličastvu«

285. Če nebesa pripovedujejo o Božjem veličastvu, in bodo nebesa propadla (pravi namreč »Nebesa bodo propadla, ti pa ostajaš«),⁴ bodo propadli tisti, ki pripovedujejo o Božjem veličastvu. Toda nihče, ki pripoveduje o Božjem veličastvu, ne bo propadel (»Tiste, ki me pove-ličujejo, bom povelical,«⁵ pravi Bog). Torej nebesa ne bodo propadla, ampak imajo (tista) nebesa, ki pripovedujejo o Božjem veličastvu, umevajočo naravo – »nebesa« se imenujejo zato, ker imajo v sebi Sonce pravičnosti –,⁶ nebesa pa, ki bodo propadla, imajo snovno bitnost.

5–6: »V soncu je postavil svoj šotor; in sam je kot Ženin, ki odide iz zakonske postelje«

Če je naš Gospod Sonce pravičnosti in je v njem postavil šotor Oče (pravi namreč: »Oče, ki ostaja v meni, dela dela«⁷), je apostol lepo

1 Mt 22,32.

2 rotilci mrtvih db. tisti, ki govorijo iz trebuha; ventrilokvisti.

3 Prim. 5 Mz 18,11.

4 Ps 101,26-27.

5 1 Sam 2,30.

6 Prim. Mal 3,20.

7 Jn 14,10.

povedal, da je »bil v Kristusu Bog, ki je s seboj spravil svet.«⁸ Kristus pa je tudi Ženin: pravi namreč: »Kdor ima nevesto, je ženin.«⁹

7: *»in nihče ne bo skril njegove vročine«*

286. Pravi namreč: »Prišel sem vreč ogenj na zemljo.«¹⁰

8: *»Gospodova postava je brezgrajna, zaobrača duše«*

Treba je raziskati, ali zaobrača od nekreposti h kreposti ali od čutnozaznavnih resničnosti k umsko zaznavnim resničnostim. Bržkone gre za drugo. Prvo namreč po naravi udejanja zapoved.

10: *»Gospodova zapoved je čista, ostaja na vekov veke«*

Čistost je zdržnost od grehov. Zato se čisto imenuje strahospoštovanje, ki (nas) dela čiste: »Zaradi strahospoštovanja pred Gospodom se vsakdo odvrča od zla.«¹¹ Ker je strahospoštovanje večno, dela večne tudi tiste, v katerih vznikne.

Ps 64,3: *»k tebi bo prišlo vse meso«*

287 (To je rečeno) namesto (k tebi po prišel) »vsak človek«.

5: *»šotoril bo v tvojih dvorih«*

Gospodov dvor je spoznanje Boga; kdor prebiva v njem, se bo izpolnil z dobrinami.

8: *»ki razburja pošast morja, zvoke njegovih valov«*

Gospod pograja veter in morje ter naredi velik mir.¹²

Druga razlaga: »Močen veter dviga val,¹³ hudoben demon vznemirja dušo.«

(Še) druga razlaga: »Duša krivičnega zelo valovi, srce pravičnega pa bo vedno v miru.«

10: *»obiskal si zemljo in jo opil; pomnožil si njeno bogatenje«*

8 2 Kor 5,19.

9 Jn 3,29; prim. J. Driscoll, *Spousal Images in Evagrius Ponticus*, v: *Studia Monastica* 38.2 (1996), str. 243–56.

10 Lk 12,49.

11 Prg 15,27.

12 mir db. bonaco; mirno gladino; prim. Mt 8,26.

13 Mr 4,37.

»O globočina Božjega bogastva in modrosti in spoznanja«¹⁴ in zno-
va: »v vsem ste obogateli,«¹⁵ pravi Pavel.

288. Druga razlaga: »Bogastvo« imenuje spoznanje. »V vsem ste
obogateli, v vsakem spoznanju,« pravi apostol.

10: »Božja reka se je izpolnila z vodami«

Spoznanje Boga je izpolnilo naravo resničnosti, dovtetnih za smi-
sel, saj bodo reke žive vode tekle iz notranjosti tistega, ki je sprejel
vero v Kristusa.¹⁶ (Sveto) Pismo ima navado narave, dovtetne za smi-
sel, imenovati »vode«. Tudi David namreč pravi, da vode nad nebesi
hvalijo Gospoda.¹⁷

570

13: »in griči bodo opasani z veseljem«

Zdaj narave, dovtetne za smisel, v prenesenem pomenu (*tropikôs*)
imenuje »griči«.

14: »odeli so se ovni izmed drobnice«

»Odeli so se v Kristusa«¹⁸ in »drobovje usmiljenja«¹⁹ itn.

Ps 143,1: »*blagoslovljen Gospod, moj Bog, ki uči moje roke za boj,
moje prste za vojno*«

289. Kdor je od Gospoda poučen za vojno z nasprotno močjo,²⁰ po-
zna smisle kreposti in nekreposti, razlike (grešnih) misli, razpoznavna
znamenja brezstrastja in njegove opredelitve; nadalje spoznava tudi
smisle nočnih domišljjskih prikazni (*phantásmata*) ali sanj: nekateri
izmed njih nastajajo iz miselnega dela duše, ko se giblje spomin, dru-
ge iz razburljivega, tretje pa iz želelnega. No, o teh smo podrobneje
spregovorili v *Samotarju* (takšno preiskovanje smislov namreč sodi v
etično razpravo), zdaj pa smo se (tega) le na kratko dotaknili, ker smo
želeli predstaviti vojno, ki nas jo uči Gospod.

14 Rim 11,33.

15 1 Kor 1,5.

16 Prim. Jn 7,38.

17 Prim. Ps 148,4.

18 Rim 13,14; Gal 3,27.

19 Kol 3,12.

20 z nasprotno močjo tj. z demoni.

OPREDELITVE

Uvod

Opredelitve so vzete iz zbornika *Doctrina patrum*, ki je nastal v 7. ali 8. stoletju; poglavje, ki jih vsebuje, je naslovljeno *Opredelitve in ponazoritve*, vzete iz različnih spisov.¹

V prid Evagrijevega avtorstva najprej govori njegova značilna terminologija, čeprav so izreki tako kratki, da to še ne more biti zanesljiv dokaz. Drugič, *Opredelitve* 4–6 so vzete iz KG 1.36; *Opredelitev* 11 je navedek iz *Praktika* 15, iz česar morda smemo sklepati, da so tudi druge opredelitve izpod Evagrijevega peresa. Tretjič, navedki iz Evagrija so označeni z *EY* in glosirani *toû epikatarátou Euagriou* – '(delo) prekletega Evagrija'; malo je verjetno, da bi se pisar se na ta način distanciral od kakšnega drugega avtorja. Po A. M. Casidayu² torej smemo sklepati, da so v 7. in 8. stoletju še lahko brali Evagrijeva besedila, ki so danes izgubljena.

571

* * *

Krepost je najboljše zadržanje duše, dovzetne za smisel; (če duša živi) skladno z njo, se težko giblje proti zlu/nekreposti.

Neustvarjeno (*agéneton*) je to, česar – ker obstaja skladno s svojo bitnostjo³ – ne more doumeti nobena izmed bivajočih stvari.

Brezstrastje je (takšno) stanje duše, dovzetne za smisel, ki je sestavljeno iz krotkosti in čistosti.⁴

1 *Doctrina Patrum de Incarnatione Verbi*, izd. F. Diekamp, Münster 1907, str. 250, 254, 257, 258, 261, 263.

2 Nav. d., str. 183–184.

3 ker obstaja skladno s svojo bitnostjo ali: ker obstaja po svoji bitnosti, tj. ker obstoj tega izhaja iz bistva, ker ni »kontingenten«, ampak biva absolutno, iz lastne »nujnosti«. Neskončni prepad med Neustvarjenim in ustvarjenimi bitji (ki ga inavgurira biblični nauk o stvarjenju) Evagrij tu verjetno poveže s parmenidovsko témo (*chrè tò légein te noeín tò èòn émmenai*, DK frg. 6 B: »treba je govoriti in umevati, da Bivajoče biva«).

4 čistosti ali: premišljenosti. Prim. sirsko *Psevdo-dopolnitev* h KG 3.

Zaznava je zmožnost, s katero po navadi dojemamo snovne stvari.⁵
Čutilo pa je orodje, v katerem ima sedež prej omenjena zaznava.

Čutnozaznavajoče pa je sámo živo bitje, ki poseduje zaznave.

Porojeno (*gennetón*) je tisto, kar se poraja od nekoga drugega (npr. od očeta); ustvarjeno (*genetón*) pa je tisto, kar je iz nekoga nastalo.

Zaobljuba (*euché*) je obljuba dobrih/lepih reči, ki jih ljudje prinašajo Bogu skladno s (svojo) obljubo.

Zaobljuba je prostovoljna obljuba dobrih reči.

Priprošnja je klicanje Boga, s katerim se zaradi odrešenja drugih na Boga naslavlja nekdo, ki je (od njih) pomembnejši.⁶

Narava razburljivosti je, da se bojuje proti demonom in se vojskuje za kateri koli užitek.⁷

Edinorojeni je tisti, pred katerim se ne poraja nihče drug in po katerem se ne poraja nihče drug.

5 snovne stvari db. snovi. Za to in naslednji dve opredelitvi prim. KG 1, 36.

6 pomembnejši db. večji.

7 Prim. *Praktik* 24.

TRI POGLAVJA O MOLITVI

(*Capita tria de oratione*)

Znani britanski orientalist William Wright je že v drugi polovici 19. stoletja v dveh sirskih rokopisih iz rokopisne zbirke Britanskega muzeja odkril Evagrijevo delce, ki govori o molitvi. To drobno besedilo je pozneje izdal Irénée Hausherr in ga opremil z latinskim prevodom.¹ Avtentičnost besedila je zagotovljena, saj je prvo poglavje izvleček iz enajstega poglavja Osnov samotarskega življenja, vsebina pa je nasploh primerljiva z drugimi Evagrijevimi spisi.

573

1. Če si v stiski, moli! Moli s strahospoštovanjem in trepetom, z naporom, trezno in čuječe.

Tako moraš moliti zlasti zaradi naših sprevrženih in spletkarskih nevidnih sovražnikov, ki nam hočejo v tem škodovati. Ko vidijo, da smo se ustopili k molitvi, se postavijo zraven nas in nam na vse kriplje nasprotujejo s tem, da našemu umu vsiljujejo tiste reči, ki jih v času molitve ne bi smeli premišljevati v srcu ali umsko zreti, in sicer le zato, da bi spravili naš um v ujetništvo ter naredili prošnjo in moledovanje naše molitve nekoristno, prazno in brez dobička.

2. Bodimo goreči, da bi dosegli urjenje² v kratki dobi svojega življenja, saj navada ohranja moč narave. Naj bo tvoja navada, da čez dan pogosto moliš in daruješ speve čaščenja Boga, (in tako ravnaj) tudi ponoči v bdenjih. Naj tvoj jezik nikoli ne izreče besede pred molitvijo.³ Ko greš skozi vrata svoje celice ven, naredi znamenje križa na čelo in v svojem umu izpovej Boga. Ko si tako posegel po orožju, hodi naprej, zapečaten s križem in z izpovedjo svojega srca. Ko se znova

1 I. Hausherr, *De doctrina spirituali christianorum orientalium: Questiones et scripta*, Rim: Pont. Institutum Orientalium Studiorum, 1933 (*Orientalia Christiana* 30.3), str. 149–52. Ang. prevod v A. M. Casiday, *Evagrius Ponticus*, London in New York: Routledge, 2006, str. 118–119.

2 Sirska beseda se nanaša na meniško urjenje in askezo nasploh.

3 Prim. *O molitvi* 126.

vrneš v celico, daruj svojemu Bogu mnogo daritev.⁴ Kakor se zgradba, postavljena na trdnem temelju, ne bo zlahka sesula, tudi če jo zadene veliko viharjev, tako tudi mi ne bomo zlahka premagani, če vsak dan svojega življenja prepašemo svoja dela z nenehno molitvijo.⁵ Vidimo vojake, kako na svojih hišah obešajo orožje – meče in sulice, ščite in oklepe –, da bi s tem razkrili svoj poklic; nam pa Bog daje orožje, ki ni narejeno iz zlata in srebra, brona in železa, temveč iz dobre volje in stanovitne vere. Zato obesi to orožje na zidovje svoje celice in na svojo posteljo in mizo. In ko se pripravljaš k lomljenju kruha in pitju iz keliha, ne jej in ne pij, če jih nisi najprej zapečatil in naredil čeznje znamenje križa. Če to narediš v veri, te ne bo zadelo nobeno zlo, ki prihaja od hudiča.

574

3. Najsi med molitvijo stojiš ali se prikloniš ali poklekneš, goreče dvigni svoj um k Bogu, da boš lahko dosegel svoje resnično mesto. Boj se s svojimi mislimi, da boš lahko molil brez skrbi. To je veliki boj: odvrniti svoj pogled od zemeljskih reči in od vseh napadov. Ko si prizadevaš moliti v svojih prošnjah, te nadleguje nečista misel; če se bojuješ proti njej, plane nadte poželenje po denarju ali razburljiva misel; in ko delaš za mir, znotraj goriš od jeze⁶ – in bolj ko si pobit, bolj te mučijo moči hudobnega duha. Zato, otrok moj, ne bodi malomaren, temveč opogumi svojo dušo za boj proti zlu in prosi Boga, naj ti podeli zmago. Kajti sam ne moreš zmagati, saj je boj proti zlim mislim zate pretežaven. Zato je za nas najpomembneje, da kličemo Boga in vztrajamo v molitvi ter tako doumemo, da lahko samo On pomiri naš um.

4 Narediti znamenje križa je torej za samotarja koristno, ko se vrne v svojo celico, zlasti če naleti na zaklenjena vrata. Gl. Paladij, *Zgodbe za Lavza*, Ljubljana: KUD Logos, 2009, str. 269 (38, 12).

5 Prim. Mt 7,24–25 in Ef 6,13–17.

6 Ta odlomek je v nasprotju z odlomkom o skušnjavah v spisu *O mislih*, v katerem prvenstvo pripada požrešnosti, skoposti in domišljavosti. Morda je razlika zaradi drugačne perspektive. Evagrij v delu *O mislih* opisuje skušnjave na splošno, v tem besedilu pa je – podobno kot v delu *O molitvi*, pogl. 51 – osredinjen na skušnjave, ki se pojavljajo med molitvijo.

SPODBUDA UMU

(*Paraenesis mentis*)

Tekst: J. Muyltermans, *Evagriana Syriaca*, str. 128.

Um potrebuje vero, da bi v upanju na dobrine¹ z radostjo sprejel Božjo postavo, se pravi dovršitev očiščenja odličnega življenja, (in) da bi si zaslužil priti do svojega prvega stanja, ki je pred gibanjem.² Ko bo to stanje znova dosegel, bo popoln v ljubezni in bo v Svetem Duhu eno z resnično Podobo, po kateri je bil ustvarjen – kjer je enost Oseb, odprava števil, konec spremenitev, odsotnost nasprotja,³ prenehanje pomanjkljivosti, dobra dovršitev rasti sinov, spoznanje Svete Trojice v moči in mirnem gospostvu ter brez boja svete Enice.⁴

575

1 Prim. Tit 1,2.

2 *pred gibanjem: to pomeni pred padcem v greh.*

3 Prim. KG I, 1, 2, 4.

4 *Enice: sir. hadjuta, gr. monás. Na tako oznako za Boga pogosto naletimo v KG.*

O SERAFIH, O KERUBIH

(*De seraphim, De cherubim*)

Uvod

Besedilo O serafih se je ohranilo v sirščini in armenščini, O kerubih pa samo v sirščini. Obe besedili sta verjetno fragmenta daljših eksegetskih spisov, in sicer je prvo kratka razlaga Izaijeve knjige 6,2–3, drugo pa razlaga videnja kerubov iz Ezekielove knjige 1,18 in 10,12. Za oba fragmenta je značilna poudarjena spekulativnost, saj se nanašata na najvišje stopnje Evagrijeve teologije. Prevod je narejen po sirskem izvirniku, ki ga je izdal J. Muyldermans: »Sur les séraphins et Sur les chérubins d'Évagre le Pontique dans les versions syriaque et arménienne«, v: *Le Muséon* 59 (1946), str. 367–379.¹

576

O serafih

Serafi šestih kril so bitja, dovezeta za smisel.² Njim pripada motrenje najglobljih reči, odličnost (nad vsemi drugimi)³ in umsko spoznanje. Z dvema kriloma si pokrivajo obraz, kar pomeni, da nepreiskljivih reči ne zrejo s predrznostjo. Z dvema si pokrivajo noge, kar pomeni, da ne govorijo o neizrekljivi skrivnosti sodbe in (o tem, kar je predmet) Božjega previdnostnega spoznanja.⁴ Z dvema pa letijo na dve strani, kar pomeni, da kakor z desnico (z desne strani?) zrejo nepreiskljive reči in se medsebojno podpirajo.⁵ To, da vpijejo in govorijo: »Svet,

1 Zahvaljujem se Milanu Žustu DJ, ki nam je iz rimskih knjižnic priskrbel težko dostopno objavo tega besedila.

2 Prim. KG V,7.

3 Prevod upošteva Muyldermansovo domnevo, da so tu serafi skladno z večino patristične angelologije najvišji red angelov. V sirskem izročilu poznamo tudi drugačne hierarhične razvrstitve. Na primer Babaj Véliki ima v svojem *Komentarju h Gnostičnim poglavjem* za najvišji red nebeških bitij prestole, šele za njimi pa postavlja serafe in kerube.

4 Prim. Rim 11,33.

5 Verjetno gre za prevedek gr. sintagme *kai pherómenoi*. – Pojem desnice in leve

svet, svet!« pomeni nenehno izpovedovanje in oznanjanje slave Svete Trojice, kajti to slavljenje raste z bitji, dovezetnimi za smisel, in jim je podeljeno skladno s popolnostjo (njihovega) umevanja ter jih dviga, da bi lahko iz vse svoje duše izpovedala veličino svetosti (te) slave.

Kajti pravilo duhovnega motrenja ne zadeva samo tega, kar naj bi občudovali, temveč tudi to, da si ne bi drznili preiskovati vseh reči, zlasti ne tistih, ki so neizrekljive, kar bi pomenilo (uporabiti) obraz, prav tako pa ne tistega, kar je glede na sodbo – to bi pomenilo (uporabiti) noge –, temveč (da bi preiskovali) reči, ki jih preiskuje previdnostno spoznanje, kar pomeni (uporabiti) razprta krila.

Moči umevanja sta dve: razumskost (*mliluta*)⁶ in umskost (*havananuta*). Razumskost zadeva izrekljive reči, umskost pa neizrekljive, (ki se udejanjajo) po poslušnosti vere.⁷ Kajti desnica uma je vera, njegova levica je beseda⁸ in njegovo obličje razodetje; noge so ne-rzumskost/ne-diskurzivnost (*la mliluta*), ki se udejanja po umevanju in nauku; vpitje je oznanjevanje, ki ga navdihuje dobra volja; trojni »svet« je skrivnostno poveličanje, ki je predmet služenja breztelesnih bitij vpricho božanske, veličastne in sobitnostne Trojice Gospoda Sabaot, s čigar slavo so napolnjena nebesa in zemlja.⁹ Njegova dela pravično znanijo njegovo slavo, vendar predvsem naravo, dovezetno za smisel, ki je bila narejena po njegovem liku in skladno z njegovo podobo, se pravi skladno s Sinom in Svetim Duhom – ko je Sveti Oče zapovedal, je z njima tudi ustvaril.

O kerubih

Kerubi mnogih očes so bitja, dovezetna za smisel, ki so obdarjena z mogočnim umskim spoznanjem. Kdor ima mnogo očes, mnogo opazi in je osvetljen z vseh strani ter je brez sence zaradi pričujočnosti in udejanjanja Svetega Duha. »Kajti tvoj dobri duh me bo vodil po ravni zemlji.«¹⁰ Ravnost je jasnost in odsotnost zmote, ki zadeva sveto

ima pri Evagriju večkrat alegoričen pomen. Gl. na primer KG II, 89.

6 Ali: »diskurzivnost«. O diskurzivnem razmišljanju gl. 62. pismo.

7 Prim. Rim 1,5. Razlikovanje med razumskostjo in umskostjo predpostavlja razločevanje med diskurzivno (*diánoia*) in intuitivno miselno zmožnostjo (*noús*), ki se je v grški filozofiji uveljavila vsaj od Platona naprej.

8 Tu je mišljena človeška beseda.

9 Prim. Iz 6,3.

10 Ps 143,10 (Septuaginta).

motrenje, najsi gre za prvo naravno motrenje ali pa motrenje svete in častljive Trojice, ki s krono pravičnosti krona um, ki ljubi Boga. O tem (motrenju) je rečeno, da je prvo¹¹ ter sveto in nesnovno motrenje, se pravi (motrenje) Enosti v Trojici in Trojice v Enosti, Očeta in Sina in Svetega Duha, katerim naj bo slava na vekov veke. Amen.

11 Evagrij razlikuje pet poglobitnih motrenj (*theoríai*). Prim. KG I, 27. Pogosteje se omejuje na tri temeljna motrenja: motrenje Svete Trojice, motrenje breztelesnih resničnosti (ali prvo naravno motrenje) in motrenje telesnih resničnosti (ali drugo naravno motrenje). Najvišje je seveda motrenje Svete Trojice, ki ga tu imenuje »krona pravičnosti«. Prim. tudi KG I, 75 in III, 15.

PISMA

Zbirka 63 Evagrijevih pisem različne dolžine se je v celoti ohranila le v sirskega prevodu (tri med njimi fragmentarno: pisma 17, 18 in 30), njeni deli pa so ohranjeni tudi v grškem izvorniku in armenskem prevodu.

Evagrij v pismih daje duhovne nasvete svojim znancem, med katerimi so tudi znane osebe antičnega krščanstva, kot so Rufin, Melanija Starejša, Gregor iz Nazianza in škof Janez Jeruzalemski.

Najpomembnejši v zbirki sta (v grščini ohranjeno) *Pismo o veri* (*Epistula fidei*) ali *Dogmatično pismo* (*Sermo sive dogmatica epistula de sanctissima trinitate*) in *Pismo Melaniji* (tudi večji del ohranjeno v grščini).

Prvo, *Pismo o veri*, je po času nastanka verjetno sploh prvo Evagrijevo pismo; omenja njegov beg v puščavo in povzema ortodoksni nauk o Kristusu in Sveti Trojici. V njem so vidne sledi Evagrijevega druženja z Gregorjem iz Nazianza, ki je bil v času pred nastankom pisma zapleten v viharne dogmatične boje v Konstantinoplu.¹ Številni pojmi v njem imajo vzporednice tudi v teologiji drugih dveh velikih Kapadokijcev, Bazilija Velikega in Gregorja iz Nise, zato so ga dolgo pripisovali Baziliju Velikemu. Leta 1923 pa sta Bousset in Melcher neodvisno drug od drugega dokazala, da je njegov avtor Evagrij.

Pismo Melaniji je morda Evagrijevo zadnje, vsekakor pa najdaljše pismo. V filozofsko zanimivem uvodu najprej obravnava jezik in pisavo, nato kristologijo in se dotika tudi eshatologije. Evagrij namreč v tem pismu predstavlja obrise svojega nauka o apokatastazi (končnem odrešenju in zveličanju vseh ustvarjenih bitij) in mistični teologiji. Tako filozofsko kot duhovno gre za vrh Evagrijevega ustvarjanja – s tem pismom si lahko pojasnimo tudi marsikatero misel zagonetnih *Gnostičnih poglavij*, čeprav je samo »še vedno zgoščen, eliptičen in včasih frustrirajoče nejasen dokument«.² Eden izmed sirskega rokopisov kot prejemnico pisma imenuje Melanijo Starejšo, tudi Hieronim uporablja ženski zaimsek (*ad eam*), vendar je ta podatek vprašljiv. Na treh mestih – 1, 32, 39 – sirskega besedila Evagrij namreč nagovarja prejemnika z izrazom *mari*, »moj gospodar«. Gabriel Bunge dokazuje, da je bil naslovnik pisma Rufin iz Ogleja, vendar vprašanje ostaja odprto: morda drži Parmenitierjeva domneva, da nagovor »moškega« esoterično kaže na subverzijo spolne razlike na duhovni poti uma k Bogu.

1 Vpliv je bil morda vzajemni: McGuckin (2001, str. 276–78, še zlasti op. 271) domneva, da je mogoče zaslediti Evagrijev vpliv v Gregorjevih petih velikih teoloških govorih.

2 A. M. Casiday, nav. d., str. 63.

Druga pisma so bolj priložnostne narave, kar pa ne zmanjšuje njihove velike privlačnosti in zanimivosti, saj osvetljujejo ozadje drugih Evagrijevih spisov, predvsem pa njegovo vsakodnevno življenje, način njegovega duhovnega vodstva in svetovanja (npr. pisma 7–8 in 19–20, ki skušajo prek posredovanja Rufina in Melanije preprečiti pot monahinje Severe iz Jeruzalema v Egipt, kjer je verjetno hotela obiskati Evagrija, ter so po Bungeju povezana s spisom *Devici*).³ Kažejo nam tudi, v kako raznotere družbene mreže je bil vpet Evagrij kljub svojemu bivanju v puščavi.

Pisma niso urejena po kronološkem zaporedju, kar je vidno že iz dejstva, da je *Pismo o veri* uvrščeno na konec zbirke.

Samo štiri pisma poimensko navajajo naslovnika,⁴ pri drugih pa obstaja široko polje za ugibanje o tem, komu so bila namenjena. Gabriel Bunge v svojem bogato anotiranem nemškem prevodu⁵ v triintridesetih primerih identificira naslovnike na podlagi vsebine pisem: triindvajset naj bi jih bilo poslanih v Jeruzalem (Melaniji, Rufinu, Anatoliju, Severi ali Janezu Jeruzalemskemu), tri naj bi bila naslovljena na Gregorja iz Nazianza, eno pa na Teofila Aleksandrijskega.⁶

* * *

Zbirka pisem je prevedena po Frankenbergovi retroverziji iz sirščine v grščino (Frankenberg 1912, str. 564–619; drugi del *Pisma Melaniji* po izdaji G. Vitestama (1964) in s pritegnitvijo novo odkritih grških fragmentov pisem, ki so v izvirniku objavljeni v naslednjih izdajah: C. Guillaumont, *Fragments grecs inédits d'Évagre le Pontique*, TU 133 (1987), str. 209–221; P. Géhin, *Nouveaux fragments grecs des lettres d'Évagre*, v: *Revue d'Histoire des Textes* 24 (1994), str. 117–47; isti: *Evagriana d'un manuscrit Basilien (Vaticanus gr. 2028; olim Basilianus 67)*, v: *Muséon* 109 (1996), str. 59–85.

3 V sirskega rokopisu pisem je to besedilo združeno s pismom Severi.

4 Gre za 21. pismo (Evstatiju), 48. pismo (Teoforu), 58. pismo (Himetiju) in 59. pismo (Kekropiju). O Teoforu, Himetiju in Kekropiju nimamo drugih podatkov. O Evstatiju Bunge (1986), str. 178–79, domneva, da je bil suženj Gregorja iz Nazianza, ki ga ta omenja, in opozarja na dejstvo, da Evagrij Evstatiju piše o smrti njenega »skupnega očeta«.

5 Evagrios Pontikos, *Briefe aus der Wüste / Eingel., übers., komm. von G. Bunge*, Trier 1986. Objavljena je tudi italijanska različica: Evagrio Pontico, *Lettere dal deserto. Epistulae / Introd. e note di G. Bunge. Trad. dal greco e dal siriano a cura di S. Di Meglio e G. Bunge*, Bose 1995.

6 Na Melanijo naj bi bila naslovljena pisma 1, 8, 31, 32, 35, 37, 64; na Rufina pisma 5, 7, 10, 19, 22, 32, 36, 40, 44, 49; na Anatolija pismo 25; na Severo pismo 20; na Janeza Jeruzalemskega pisma 2, 9, 24, 50, 51; na Teofila pismo 13; na Gregorja iz Nazianza pa pisma 12, 23, 46.

PISMA

1. pismo

1. Vendar moraš spoznati, da prav nobena skušnjava v času molitve duši ne naklanja take sproščene zaupnosti (z Bogom), kakršno naklanja skušnjava, ki zgrabi telo. Tudi naš Gospod nikomur drugemu ne naklanja takega brezstrastja kot tistemu, ki z zahvalo prenaša nesreče, ki ga doletijo, in zaničuje to vrečo.⁷ O tem naj te prepriča blaženi Job, ki je po boju v tej koži videl Boga in je od njega izvedel, kaj je razlog za skušnjave, ki jih je pretrpel.

2. O, ko bi tudi mi v svojih bolečinah razmišljali o Gospodu in ga blagoslavljali ter bi bili – ker bi prisluhnili koristnim pripovedim o motrenjih⁸ – potrpežljivi s tistimi, ki nam služijo! To so namreč zakoni za tiste, ki so na tak način preizkušani. Če nas tisti, ki nas preizkušajo, preizkušajo s tem, da nas od višjih premišljevanj skušajo zvleči dol, mi pa temu dodamo še pogovore z moškimi, ki se potikajo naokrog, in (pogovore) z ženskami, podvojimo udarce svojih sovražnikov.

Spomni se na to, da je hudič tudi Jobove prijatelje, ko so (tega) človeka v stiski hoteli potolažiti z motrenjem smislov Božje previdnosti, pri tem spodbujal in prevaral (z namenom), da bi ti blaženega (Joba) prignali do jeze, saj Prekleti⁹ dobro ve, da se tisti, ki utrpeva bolečine, hitro razburi. Bodi potrpežljiv, če ti kličeš, oni pa omahujejo v poslušanju, saj je tudi to del skušnjav; pisano je namreč: »Poklical sem svojega služabnika in ni poslušal« (Job 19,16), in če te kdo izmed tvojih znancev zaničuje, se ne čudi, kajti tudi Jobovi prijatelji so bili do njega neusmiljeni. Vse to udejanja hudič, ki hoče zмести razum, s katerim se oziramo na Boga kot Stvarnika in darujemo Bogu čisto molitev.

3. Kakor pravi pregovor: »Ta, ki ga ugrizne gad, pretrpi (le) malo bolečine, če to pove komu drugemu, ki ga je tudi ugriznil gad.« Tako

7 vrečo tj. telo; Frankenberg sirski izraz prevaja kot »nujnost« ali »stisko«, *anánke* – telesna dimenzija je prostor nesvobode in trpljenja.

8 O motrenju v pismih prim. R. D. Young, *The Path to Contemplation in Evagrius' Letters*, v: *Studia Patristica* 57 (2013), str. 75–86.

9 Prekleti tj. hudič.

tudi jaz tolažim svojo dušo v svojih številnih ranah, ko tvoji (duši), ki je bila tudi hudo ranjena,¹⁰ pripovedujem, da so zoper nas (naperjene) številne in mnogotere zvijače demonov, ker si prizadevamo pridobiti spoznanje Kristusa.

4. Pri vsem tem velja naslednje: če so se tisti, ki so bili preizkušani, približali Bogu zlasti s tem, da so pri njem iskali pomoč, to, da se približaš Bogu, pa je nekaj dobrega, potem je nekaj dobrega tudi biti preizkušen. Drži pač to, kar pravi blaženi Pavel: »stiska rodi potrpljenje, potrpljenje preizkušeniost, preizkušeniost upanje, upanje pa ne osramoti« (Rim 5,3) – kajti (upanje) um naredi dovzeten za nebeško kraljestvo.

582

5. Ti, ki si čista,¹¹ si torej prizadevaj, da ne boš le dober zgled za ženske, temveč tudi za moške, tako da boš postala zgled potrpežljivosti. Za Kristusovo učenko se namreč spodobi, da se bojuje do krvi in vsakomur dokaže, da je naš Gospod tudi ženske oborožil s pogumom¹² proti demonom in da je slabotne duše okreplil z darom zapovedi in vere.

2. pismo

1. Nenehoma si mi pisal kot poljedelcu – kakor da bi bil jaz sposoben obdelovati duhovno zemljo. Toda do zdaj še nisi videl mojega majhnega polja, ki je polno trnja in osata, niti mojega vinograda, ki je posušen in brez sadu ter brez duhovnega grozdja.

2. Kljub temu pa smo si drznili¹³ brez milosti »kuhati« mesene duše in (jih) rešiti pred trdoto zlega življenja. Zaradi pomanjkanja vode spoznanja smo nešteto krat povzročili, da se je »lonec« zažgal. Sramujem se spregovoriti tudi o naši »sekiri«, kako pogosto je, ko je sekala les, zanetila ogenj, ker je zadela kamen ali kamnito srce ali ... – ne

10 Naslovnica pisma je verjetno Melanija. Prim. L. Nešić, *Izabrana pisma. Pismo prvo [Melaniji]*, v: *Teološki pogledi* 46 (2013), str. 331–336 (prevod z opombami k pismu).

11 čista ali: premišljena.

12 pogumom ali: možatostjo.

13 Ne gre preprosto za množinsko obliko, ki bi izražala ponižnost in bi pomenila zgolj »sem si drznil«, saj je v nadaljevanju vidno, da Evagrij misli tudi na samotarsko skupnost (»mi tukajšnji«). Prehajanje iz množine v ednino in nazaj, ki je v slovenščini slogovno čudno, sem zato v Evagrijevih pismih večinoma ohranil.

vem, kako bi to imenoval.

3. Ob vsem tem pa si nam zdaj poslal še čisto srebro. Mi smo ga, da bi ravnali prav, obrnili in poslali nazaj. Čaš in kozarcev, kakršne si naročil, mi tukajšnji namreč ne znamo proizvesti. Blagor pa nam, če pri obračunu ne bomo utrpeli nobene izgube.

4. Saj menda nismo kdaj razjezili diakona Olimpa? Vsekakor slavimo našega Gospoda, da nas je imel za vredne obhajati sveto pasho z možem, ki zna s svojim govorom¹⁴ ukrotiti živinskost naše duše.

3. pismo

To, česar nihče ni pričakoval, da bo prejel ali spoznal, si nam poslal prek črk. Kar pa smo hoteli izvedeti, tega nam nisi dal vedeti – namreč kdo te je sprejel, ali je blagoslovljen, kje bivaš in kdo so tisti, s katerimi sobivaš. Nadvse rad bi namreč vse to izvedel.

Če pa se ti ni nič zgodilo skladno s tvojo željo, se ne čudi. Spomni se tistega, »ki ni imel kam nasloniti svoje glave« (prim. Mt 8,20). Če namreč ne sprejmejo niti njega, ki je glava vseh, koliko bolj to velja za tistega, ki – tak, kakršen je – vztraja v spodobnosti.¹⁵

Saj sam veš, da se »zemlja« ne dviga proti liscam, ki želijo v njej zase narediti brloge. A kako pogosto zdrsi in pade na tiste, ki v njej hočejo izkopati vodnjak – in jih zaduši!

Mi pa slavimo Gospoda, da se nas ti z ljubeznijo spominjaš in vsakomur dokazuješ iskrenost svoje ljubezni.

4. pismo

1. Videl sem pismo tvoje svetosti, v katerem si nam izkazal svojo veliko ljubezen in si nam zapovedal, naj ti pošljemo kaj od svojih trudov, ki ti jih nisem hotel poslati sam od sebe, zaradi svojega sramu pred tvojo čistostjo.¹⁶ Zdaj pa sem se, ker mi je bilo zapovedano, rade volje uklonil in sem ti poslal razpravo *Ugovarjalec*, da bi jo ti prebral in popravil ter to, kar je pomanjkljivo, dopolnil, če pač katere koli izmed omadeževanih misli nisem natančno predstavil in nisem primerno

14 govorom ali: druženjem (*homilía*).

15 vztraja v spodobnosti ali: je odet v meniško oblačilo.

16 čistostjo ali: premišljenostjo.

podal¹⁷ ugovora, ki je naperjen proti tem mislim.¹⁸ Tvoji častitljivosti namreč priznavam, da do zdaj nisem zadovoljivo dojel demonskih misli, saj so me pogosto hudo ovirale in so mi po tvojem odhodu prizadejale neizrekljivo trpljenje. Zdaj pa našega Gospoda slavim zaradi reči, ki sem jih izvedel o tebi, prav kakor sem molil.

2. Bodi mi torej glasnik samoobvladovanja in ponižnosti ter »uničevalec misli in vsake utrdbe, ki se dviga zoper spoznanje Kristusa« (prim. 2 Kor 10,5), da bi bil um tistih, ki so bogati v teh stvareh, v času molitve deležen sproščene zaupnosti (z Bogom) in se ne bi nagnil in upognil – niti tedaj, ko ga tolče jeza, niti tedaj, ko ga sem ter tja vlačijo poželenje. To zadnje se zgodi razburljivim in požrešnim ljudem, ki podnevi niso vzdržni in ponoči ne uidejo zlim domišljjskim predstavam.

3. Toda ti po milosti¹⁹ našega Gospoda veš, da je branje svetega Pisma²⁰ za čistost zelo koristno, ker um odvrča od skrbi tega vidnega sveta – skrbi, iz katerih nastaja sprevrženost nečistih misli, ki s svojimi strastmi um privezujejo in priklepajo na telesne reči. Vztrajno torej govori z brati, da bodo ob ustaljeni uri brali Pismo in »ne bodo ljubili sveta in tega, kar je v njem« ter se bodo varovali pred tatvinami misli. To varovanje je namreč zdravilo, ki uničuje »volkove« – in demoni ga zelo sovražijo.

4. Boj, ki ga bojujemo s pomočjo daru (duhovnega) razločevanja, je poln številnih skušnjav. Udejanja pa veliko čistost srca, ki je demoni ne zasmehujejo, saj niso sposobni obtoževati razuma ali duše. Kakor namreč modrost ustrezno presoja telesne reči, tako tudi domnevamo, da zmožnost (duhovnega) razločevanja pri oblikah, ki se vtiskujejo v um, ločuje svete misli od omadeževanih in čiste od umazanih. Daje nam spoznati veččino posmehljivih demonov, ki se oblačijo v podobe čutov in spominov, da bi dušo, ki hiti k »spoznanju Kristusa«, privedli v zablodo.

5. Zato je za slehernega, ki služi v tej vojski, nujno, da od našega

17 nisem natančno predstavil in nisem primerno podal db. nismo natančno predstavili in nismo primerno postavili.

18 tem mislim db. njim.

19 po milosti db. zaradi.

20 svetega Pisma db. božanskih Pisem.

Gospoda izprosi dar razločevanja, v kolikor mu pač ne manjka nič od reči, ki so potrebne za prejem tega daru. Te pa so, če povzamem, naslednje: samoobvladovanje, ponižnost, bedenje, odmaknitev od sveta in stanovitnost molitve, ki jo krepi branje božanskih Pisem. Nič namreč tako ne udejanja čistosti molitve kot branje božanskih Pisem. Kreposti namreč odsekajo strasti. Te (strasti) so poželenje, (duhovna) stiska in jeza. Branje, ki sledi krepostim, pa izruje tudi malenkostne svetne skrbi in naš razum uvaja v brezoblična uzrtja bitnosti Božjega spoznanja, ki ga naš Gospod v svojem evangeliju alegorično imenuje »kamra«: v njej bomo zrlí svetega, skritega Očeta.

5. pismo

585

1. Pismo, ki si nam ga poslal, se odlikuje po svoji dobroti in je polno dobrih sadov: opravičen sem, ker sem jih iz njega obiral in žel.²¹ Pismo sólo in prijeten vonj sadov so osvežili in razveselili moje vonjanje. Vsega sta me preplavili sreča in radost.

2. O ko bi mi kdo naklonil take očete, da bi potolažili mojo dušo, ki sedi v temini in v sencah pokore! Primerno je, da se spominjamo zapisanega pregovora: »Kakršna je za žejno dušo hladna voda, takšna je dobra novica iz daljne dežele« (Prg 25,25). Toda mi nimamo ničesar, kar bi ti lahko pripravili v zameno, kajti »ubogi in revni« (Ps 39,18) smo, potrebujemo Božjo milost in še zdaleč ne zmoremo svojih gostov bogato sprejeti s hrano duhovnih besed.

3. Priznavam in ne tajim, da sem tudi jaz nekoč imel majhno »polje« in »vinograd«. A polje mi je požrla kobilica in moj vinograd je uničil gozdni merjasec (Ps 79,14); popasli so ga divji osli. In glej, stojim pred vrati kreposti in moja roka je iztegnjena – ko bi le bila lepo iztegnjena! –, da prosi za miloščino tiste, ki stopajo v tempelj.

4. Pomagaj mi torej v molitvi in namesto mene goreče prosi, da mi bosta poslana Peter in Janez ter mi bosta – Peter s svojimi krepostmi in Janez s svojimi božanskimi besedami – utrdila noge kreposti in stopála spoznanja, tako da bom tudi sam skočil prek alegoričnega spoznanja ter stopil v tempelj spoznanja in osupnil Jude.

21 žel: v grščini se tudi klasje imenuje »sad«.

6. pismo

1. Nevede smo zgrešili tvojo svetost, ko smo pred časom potovali v Palestino, in za pot, ki je bila pred nami, nismo mogli vzeti popotnice odrešenja. Morda smo ob poti in nas bodo ugrabili ptiči; ali pa smo kamnita zemlja in puščamo, da se to, kar vzkali, posuši; ali pa smo polni trnja in se beseda v nas zaduši.²² Prosim te, odpusti nam ta greh in moli glede mojih drugih nepostavnosti.

2. Plujemo namreč po morju, ki je polno vetrov in valov, in bojim se brodoloma, do katerega bi lahko prišlo zaradi tistih, ki se bojujejo proti veri, spoznanju in pravičnosti. V teh okoliščinah Gospod v nas spi in ni buden naš um, ki zmore Njega zbuditi s krepostmi. Zelo divje se proti nam dviga ubežni zmaj, ki nam zdaj maha z repom, zdaj pa nas grize z gobcem. Tega zmaja ne moremo odbiti drugače, kot da zaničujemo vso hrano in posest in čast sveta. Prek vsega tega namreč hudič prinese v nas svoje omadeževane misli in prek strastnih misli nagiba naš um k temu, da se zapleta v vidne reči in jih premišluje.

3. Prav te strasti je uporabil tisti nadvse pokvarjeni (demon) in te tri skušnjave je prinesel pred Jezusa, našega Boga, ko ga je, prvič, pregovarjal, naj iz kamenja naredi kruh, ko mu je, drugič, obljubil ves svet, in ko mu je, tretjič, s pomočjo dokazov iz besedil, navdihnjenih od Duha,²³ razložil, kako je vreden, da mu služijo angeli. Kdo je tu zmožen hudiča odvrniti nazaj? In kdo bo (postal) Daniel, tako da mu bo pomagal sveti Gabriel, ki bo zmaja s tem, da mu bo (za jed) naredil zmes iz dlake in masti, pripravil do tega, da se razpoči?²⁴ Sam tega ne zmorem, saj so me premagale skušnjave. Ladjo sem povsem zaupal krmarju, da bi naše zaupanje ne slonelo na nas, temveč na Bogu, ki ukazuje vetru in zapoveduje morju ter tiste, ki so na ladji, vodi na kopno svoje volje, na katero se ozirajo.

4. Prosim pa tvojega sina Ajdesija, ki je moj brat, naj prisiljuje svoje telo in si ga, kolikor more, podvrže z molitvijo, postom in bedenjem, s čimer se ozdravlja železni del duše, da (njegova) duša ne bi postala do-
vzetna za oskrunjene misli in zlo. In stre naj svojo jezo, saj je ta Juda,

22 Prim. Mt 13,1-9.

23 s pomočjo dokazov iz besedil, navdihnjenih od Duha db. z dokazom duhovnih besed.

24 Prim. Dan (dodatki) 4,23-27.

ki je um izročil demonom. Strl pa jo bo s ponižnostjo, potrpežljivostjo in usmiljenjem, iz katerih nastaja ljubezen, po kateri se kažejo Kristusovi učenci. Poskrbi naj za branje Pisem, ki ne pričujejo le o tem, da je on Odrešenik sveta, temveč da je tudi Stvarnik vekov in sodbe ter previdnosti v njih. Naj te naše besede tvojemu sinu zadostujejo.

5. Božjega moža, ki je Kristusov služabnik – v puščavi nam je namreč naklonil mnogo tolažbe –, priporočam tvoji svetosti in te prosim, da upogneš svojo dušo ter si mu naklonjen, kakor sem mu obljubil in on pričakuje od tebe.

7. pismo

1. Pravično je, da ne iztegujem svoje duše k Bogu kot k Pravičnemu, saj sem poln nepostavnih misli.²⁵ Tudi se ne približujem Gospodu kot k Stvarniku, saj ne spoznavam smislov (stvari) niti utelešenih niti netelesnih resničnosti, in prav tako ne smislov (Božje) sodbe in previdnosti.²⁶ Tudi ne stojim pred Božjim obličjem, jaz nečastnež. Vse do zdaj namreč nisem sposoben moliti »z nepokrito glavo«. S seboj namreč nosim podobe tega sveta in v času molitve se pogovarjam z njimi.²⁷ Duhovno odmaknjenost od sveta sicer obljubljam, a vendar se moja duša ne neha naokrog potikati z ljudmi. Glej, na vsaka vrata trkam in o vsakem mestu poizvedujem, ali mi bo uspelo kupiti živež domišljavosti, da bi zapolnil svojo bedno dušo, ki ljubi ničevosti.²⁸

Naj to zadostuje glede tvojega Lazarja, o katerem praviš, da prebiva v spoznanju Abrahamovega naročja (prim. Lk 16,22).

2. Namen čiste diakonise Severe sicer hvalim, a ne sprejemam nje-nega podvzetja. Ne vidim namreč, kakšno korist bi lahko imela od tega utrudljivega potovanja na tako dolgi poti. Z Božjo pomočjo pa ti morem zlahka pokazati, koliko škode lahko utrpijo tako ona kot njene spremljevalke.

Rotim torej tvojo svetost, da njim, ki so zapustile svet, preprečiš, da bi se brez nujnosti odpravile na potovanje. Čudil bi se namreč, če v

25 nepostavnih misli db. misli nepostavnosti.

26 Prim. KG 1, 27.

27 Prim. *O molitvi* 145; *O mislih* 37.

28 Prim. *Praktik* 12.

tako dolgem časovnem obdobju ne bi pile vod Gihona²⁹ z dvomečimi mislimi ali s svojimi dejanji. To pa je tuje stanu čistih.

8. pismo

1. Ne morem biti ovenčan s pohvalami niti si ne želim postati tarča očitkov. Hvale namreč povzročijo domišljavost, očitki pa žalost. Kjer pa sta domišljavost in žalost, so tudi vsa poželenja. Stisko namreč doživlja tisti, ki je oropan (predmeta) svojih poželenj. Kdor pa uresniči svoj namen, si pridobi domišljavost. Le kakemu Pavlu je lastno, da zmaguje z orožjem na levi in desni. Meni pa se spodobi reči: »Gnile in vnete so moje rane spričo moje norosti« (Ps 38,5) in znova: »Bodi usmiljen do mojega greha, ker je velik« (Ps 24,11). To naj bo rečeno v odgovor na tvoj sveti dopis.

2. Pouči pa svoje sestre in sinove, naj se ne odpravijo na dolgo pot in naj brez preizkušenosti ne hitijo v puščavske kraje. To je namreč tuje vsaki duši, ki se je (res) odmaknila iz sveta.

3. Vsakdo, ki se je odločil, da bo hodil po tej poti kreposti, se namreč trudi, da se ne bi obvaroval le pred dejanskimi grehi, temveč tudi pred njihovo zagrešitvijo v misli. Svarilo glede dejanskega greha namreč izvira od Mojzesa, tisto glede greha v misli pa je zapoved našega Odrešenika.³⁰ In čudil bi se, če bi žena, ki bi potovala naokrog in se srečala z nešteti osebami, bila sposobna uresničiti tak način bivanja.³¹

9. pismo

1. Vem o tebi, da si pastir mnogih ovac in si prejel v delež, da paseš bogaboječo čredo v Betlehemu, maloštevilne izmed njih s palico, množico pa z zvoki piščali. Jaz, bednik, pa nisem sposoben pasti niti

29 Prim. 1 Mz 2,13: Gihon je ena izmed štirih rek, ki tečejo iz raja. Po Jeremiju Izraelci ne smejo piti njenih vod (Jer 2,18). Evagriju »pitje vod Gihona« simbolizira omadeževanost z grehi tega sveta; prim. tudi KG 1, 83.

30 Prim. *Sholije k Lk* 10,25-27; Evagrijs se seveda opira na Mt 5,27-48.

31 Kljub Evagrijevemu svarilu so bila v tistih časih potovanja ženski potopis pogosta; prim. znameniti Egerijin potopis in poročilo o romanju Silvije Akvitanke. Pred ustanovitvijo samostana v Sveti deželi je tudi Melanija potovala po Egiptu; prim. *Zgodbe za Lavza* 10, 2.

ene same ovce³² in je nočem iztrgati iz žrela volkov. Glej, zato je zdaj vsa grenko ranjena od razburljivosti, zdaj od žalosti; včasih jo trga napuh in potem spet domišljavost.

2. Zato prosim tvojo svetost, da zame prosi Pastirja, Jezusa, naj nas reši pred divjimi zvermi in nas privede v število svoje črede ter nam da pašo kreposti in nas napoji z vodami svojega spoznanja.

10. pismo

1. Zelo smo se razveselili ob pogledu na svoje brate v puščavi, kjer se taka družba ne najde hitro. In kaj bi morali storiti, ko smo jih videli? Nismo jim zaklali telička, saj smo do zdaj vpreženi v jarem nekrepsti. Tudi jim nismo spekli opresnega kruha dobrega stanja duše in pravičnosti ljubezni, saj vse do zdaj nismo dosegli stanja čistih.

2. Ne, prednje smo postavili suh kruh, znamenje suhote našega uma, ki nikoli ni dal pognati travi preprostosti niti figam sladkosti niti mastnim oljkam. O vinogradu in trti si ne drznemo niti misliti, saj smo tako oddaljeni od stanja zrenja.

3. In vendar imamo zaupanje v Kristusa, da bomo od zdaj naprej sejali seme pravičnosti z upanjem, da bomo – če nam bo tvoja očetovskost v molitvi prišla na pomoč – želi klasje resničnega spoznanja.

11. pismo

1. Če ti je pri srcu posedovanje blaženega brezstrastja in želiš prejeti sveto spoznanje Kristusa, potem s svojo dušo delaj vse, kar je primerno, da najdeš svoje življenje, in v času molitve prosi od Gospoda modrost, ki te po njegovi milosti dela brezstrastnega in ti razkriva način, na katerega te demoni skušajo zavesti. Brez te modrosti³³ namreč duša nikjer ne hodi po pravi poti in um ni hitro gibljiv v zrenju Tistega, ki ga je ustvaril.

2. Zato mora biti (um) do svojega nasprotnika neustrašen, kakor kaže blaženi David, ki navaja glasove iz ust demonov in jim potem ugovarja. Ko namreč demoni pravijo: »Kdaj bo umrl in bo njegovo

32 ene same ovce tj. svoje duše.

33 te modrosti db. nje.

ime uničeno?» (Ps 40,6), izreka: »Ne bom umrl, temveč živel in označjal Gospodova dela« (Ps 117,17). In znova, ko demoni pravijo »Preseli se in prebivaj na gričih kot vrabec« (Ps 10,1), govori: »On sam je moj Bog in moj Odrešenik, moj Pomočnik, ne bom več omahnil« (Ps 61,3). Poglej torej glasove, ki si med seboj nasprotujejo, in ljubi zmago; bodi podoben Davidu in pozoren nase.

3. Bodi vratar svojega srca in ne pusti vanj nobene misli brez vprašanja. Sleherno misel sprašuj in ji reci: »Si eden izmed nas ali izmed naših sovražnikov?« (Joz 5,13) In če je eden izmed domačih, te bo napolnila z mirom. Če pa pripada sovražniku, te bo zmedla z razburjenjem ali zamajala s poželenjem. Take so namreč misli demonov.

590

4. Zato moraš v vsakem trenutku raziskovati stanje svoje duše: ali si nekaj pričakoval na temelju upanja in ti ni uspelo skladno s tvojo voljo; ali si bil v čemer koli oškodovan; ali si molil in nisi prejel; ali si bil hvaljen ali grajan ali zasramovan ali slavljen – (in to vse) po besedah blaženega apostola: »z orožjem pravičnosti v desnici in levici, v nečasti in slavi, na slabem in dobrem glasu, kakor zapeljevalec« (2 Kor 6,7), da svojo domišljavost zapelješ v blodnjavo; in spet kot »resnični«, da bi bilo vate vtisnjeno »Kristusovo spoznanje«. Kot »neznani« si pridobi ponižnost in kot »spoznani« si pridobi sproščeno zaupnost v Kristusu, kot po posestih »ubog« in vendar »bogateč mnoge« s spoznanjem našega Gospoda, kot da »nimaš nič«, a vendar v veri »poseduješ vse«. To so namreč znamenja brezstrastja, ki je polno vse blaženosti.

12. pismo

1. Nisi nam poslal pisma, čudoviti mož, temveč ljubko hrano, od katere kaplja med in je osladila našo dušo. Kakor namreč ti misliš o nas, tako si nam napisal, in kakor v zrcalu si s svojimi besedami opisal svojo ljubezen do mene.

2. Mi pa zaenkrat nismo v zadovoljivem stanju, da bi lahko molili za druge – kajti ne posedujemo še čistosti srca niti nezakritega obličja, ki ga narava, dovzetna za smisel, dobi prek brezstrastja duše skupaj z globokim spoznanjem resnice. Kdo bi namreč lahko rekel s Salomonovimi besedami: »Čisto srce imam« ali »čist sem grehov« (Prg 20,9)?

3. Naj torej Bog, Stvarnik vsega in naš Gospod Jezus Kristus, »pošlje

svojega angela pred teboj in usmeri tvojo pot«, ker si ponižal svojo dušo, da si nam pisal in nas potolažil. Le to tolažbo namreč sprejemamo v puščavi od vseh, ki nas ljubijo.

13. pismo

1. Dovolj si nas pomiril, blaženi, glede preteklosti, in tudi glede prihodnosti si nas potolažil. Ničesar nisi opustil od tega, kar se spodobi, da pravi oče stori za svoje sinove. Kaj bi jaz moral storiti ali pretrpeti, ko pa si želim živeti samotarsko in se ne družiti z ljudmi? Ni namreč mogoče zreti Boga, če iz svojega razuma povsem ne preženemo strasti in podob/malikov tega sveta, ki je poln spotik in množice pasti. Prosim te, da tem rečem postaneš tuj – tudi kar zadeva tvoje pričakovanje do mene.

2. Čudim pa se tebi, čistemu,³⁴ ko me siliš, naj zapustim svojo celico in padem v morske valove. Toda ne zavračam vaše družbe, temveč prosim našega Gospoda, naj mi nakloni, da bom tebe, čistega, videl na svoje oči.

Moli za svojega sina Evagrija, da ga naš Gospod zaradi tega upanja ne osramoti.

14. pismo

Zaradi tvojega bratstva po mesu sem se veselil in slavil našega Gospoda. Še bolj pa bi se veselil, če bi se ti gnal za bratstvo z breztelesnim: bratstvo, ki je krepost in spoznanje resnice. Brez tega se nam namreč duhovni (možje) ne pridružijo. To jim uspe le prek zrenja ali krepostnih dosežkov, v pobožnem udejanjanju del in motrenjskem spoznanju nastalih in prihodnjih svetov: »nastalih« prek vere, »prihodnjih« pa prek čistosti srca, ki je pridobljena na osnovi kreposti, kakršne se dopolnjujejo po veri v Kristusa, brez katere po apostolovih besedah ni mogoče ugajati Bogu (Heb 11,6). Najprej se torej zahteva vera v Kristusa.

34 tebi, čistemu db. tvoji čistosti/premišljenosti.

15. pismo

Končno si se nam zdaj pokazal sam; želel sem te videti že dalj časa. In ni mi prav lahko povedati, glede česa naj bi te opominjal. Zaničeval si namreč udejanjanje (zapovedi), pri čemer se sklicuješ na spomin duhovnega bogastva, se pravi nebeškega kraljestva, ki po Odrešenikovi besedi biva v nas in ga prekrivajo strasti. A vendar je očitno, da se to ne more razodeti brez krepostnega načina bivanja.

Bodi torej pozoren na svojo dušo, stri svoj trebuh in ukroti svojo jezo, kolikor moreš. Koliko luči ti bo namreč vzšlo, če boš pozoren na te reči, tega ti tvoj Evagrij ne zmore pokazati (niti) na deset tisoč načinov.

16. pismo

1. Spet pišem tebi in tvojim bratom. Ne bi namreč želel, da bi vam ostale prikrite večšine demonov – vam, ki, glej, po Božji milosti tečete po poti, na kateri vsak izmed demonov leži v zasedi, ko opazuje samotarja, ali se ta nagiba vstran, na desno ali levo, ali pa hodi po tisti sredini kraljevske poti.

2. Pomen teh (besed) je naslednji: demon požrešnosti pri tistem, ki se posti, opazuje, ali njegova turobnost obtožuje pomanjkanje in ali nekaj takega daje spoznati s svojo besedo; ali je njegova volja do posta razdeljena na dvoje in v notranjosti misli nekaj, na zunaj pa ljudem kaže nekaj drugega; ali je nadalje pozoren na to, da bi slišal (pohvalne) besede o bledici svojega obraza ali prosojnosti svoje kože.

3. Demon nečistosti opazuje cilje samotarjevih premišljevanj, ali samotar žensko dejansko sreča po naključju ali pa je sam tako pripravil, kot da se je z njo srečal iz naključnih razlogov. Tudi opazuje besede, ki jih (samotar) izgovarja, ali namreč spodbujajo h krohotu ali pa se ozirajo na čistost. Opazuje tudi samotarjeve oči, ali so brez sramu, in njegovo hojo, ali je preveč vzvišena in ali s svojo mehko lenobnostjo kriči o njegovi strasti. Tudi njegova oblačila raziskuje, ali so znošena ali pa lepa – da bi ugajal ženski.

4. Demon lakomnosti ocenjuje naše poti, kako se približujemo bogatašem in kaj pri njih govorimo ali delamo, da bi od njih kaj prejeli. In (ocenjuje), ali pred njimi stokamo zaradi našega uboštva, kot da bi zaradi množice revežev, ki nas pritiska, hoteli zapustiti kraj svojega

bivališča. Ocenjuje tudi, ali bogataše sprejemamo z veseljem, od revežev pa odvrčamo svoje obličje kakor ubežniki.

5. Demon domišljavosti posnema te demone. Sam je tudi pozoren na to, ali govorimo in delamo kar koli, kar naj bi nas približalo dostojanstvu duhovništva. (Opazuje,) ali npr. tedaj, ko nas kdo povabi, da bi nam naklonil počitek od trde (asketske) pobožnosti, vzdihujemo kot izčrpani, da bi bili deležni hvale. In nadalje, ali zaradi svoje slave drugim pripovedujemo, kaj se nam v naši celici dogaja zaradi svetih angelov ali demonov.

6. In kako bi lahko naštel njihove zvijače, na katere je gledal Gospod, ko je dejal: »Bodite zviti kot kače in nedolžni kot golobi« (Mt 10,16)? Samotar mora namreč resnično biti nedolžen in krotak in v njegovi krotkosti naj se – po prerokovih besedah (Joel 3,11) – odvije njegov boj. Pogled njegovega uma pa naj bo uren in preizkušen naj bo v spletkah demonov, kot zasledovalec naj opazuje sledi divjačine, da bo lahko rekel: »Misli hudiča nam niso skrite« in »Moje oči se ozirajo na moje sovražnike in moja ušesa slišijo tiste, ki se mi zoperstavljajo.«

17. pismo

1. Za tiste, ki hočejo hoditi po poti Njega, ki je rekel »Jaz sem pot in življenje« (prim. Jn 14,6), se spodobi, da se učijo od tistih, ki so po tej poti hodili prej, in se z njimi pogovarjajo o tem, kaj je koristno, ter od njih slišijo, kar jim je v pomoč. Pri tem ne smemo vpeljati ničesar, kaj je tuje našemu načinu bivanja. V svoji celici moramo biti pozorni tudi na svoje vzgibe, da ne bi grešili.

2. Nekatere izmed omadeževanih misli namreč ležijo sredi poti v zasedi, druge pa nas vlečejo s poti. Tiste, ki se nahajajo ob poti, nas ovirajo pri tem, da bi izpolnjevali zapovedi. One pa, ki se nahajajo sredi poti, nas sicer ne ovirajo pri izpolnjevanju zapovedi, a nas spodbujajo, naj jih izpolnjujemo zato, da bi ugajali ljudem – in tako so uničevalci smotra našega delovanja. Zato je nujno, da vse, kar počnemo, z radostno vnemo delamo zaradi Gospoda. Pisano je namreč: »Kdor udejanja usmiljenost, naj to počne z veseljem« (Rim 12,8).

3. Kajti kakšno korist imamo od tega, da lakomnost sicer odložimo prek miloščine in da strasti trebuha odložimo prek samoobvladovanja,

a se odenemo v druge strasti – v strast domišljavosti ali godrnjanja – in se nam v času molitve dogaja prav to, kar se nam je dogajalo zaradi prejšnjih strasti? Zvijaze naših nasprotnikov si namreč prizadevajo za to, da bi nas oropale božanske luči, ki v srcu vzide ob molitvi. O teh mislih blaženi David vpije: »Na sami poti, kjer sem hodil, so mi skrivali past« (Ps 141,4); in znova: »Vrvi so napeli za moje noge kot pasti« (Ps 139,6).

18. pismo

1. Tri misli nasprotujejo demonski misli in jo odsekajo, če vztraja v našem razumu. Prva prihaja od angelov in v nas nastane skrito. Druga je tista, ki izvira iz naše odločitve, ko se ta nagiba k tistemu, kar je boljše. Tretja pa je tista, ki vznikla iz človeške narave in spodbuja tudi pogane, da ljubijo svoje otroke in spoštujejo svoje starše.

2. Dobri misli pa nasprotujeta dve misli: prva izhaja od demonov, druga pa iz lahkomiselnosti naše odločitve, ki se nagiba k slabšemu. Tako nič zlega ne izhaja iz narave, (ki je ustvarjena) od Boga. Nismo bili namreč pokvarjeni od začetka, saj je Sejalec, ki je Gospod, na svoje polje posejal dobro seme.

3. Misli se torej cepijo in so cepljene. Dobre namreč cepijo slabe – in so od njih, obratno, cepljene. Sveti Duh zato gleda na namen prve misli in nas skladno s tem obsoja ali opravičuje.

4. Povedati sem želel naslednje. V meni se dvigne misel gostoljubnosti zavoljo našega Gospoda, in takoj se prikrade skušnjavec ter jo v meni razcepi in mi vsiljuje namen domišljavosti. In nadalje: v meni nastane misel gostoljubnosti zato, da bi ugajal ljudem, a jo uniči dobra misel, ki zaradi našega Gospoda v nas izvršuje krepkost.

5. Če se torej prek dobrih del držimo prve misli, ko nas druga skuša, bomo prejeli nagrado prve misli, saj kot ljudje, ki se bojujemo z demoni, nismo sposobni posedovati pravilne misli, ne da bi se ta skvarila. Tudi ne moremo zadržati slabe misli, ne da bi bila ta preizkušena, saj v nas vztrajajo preostanki boljšega. Če pa se v nekom misel, ki onemogoča, zadržuje na mestu tiste, ki je onemogočena, potem prejme obstojnost – in človekovo delovanje gre v smeri te misli.

19. pismo

1. Pismo tvoje pobožnosti nas je v zadostni meri potolažilo in me je osvežilo v množici mojih stisk. »Naj ti Gospod nakloni pri našem Gospodu usmiljenje na tisti dan,« ker si se spomnil na nas, ki smo grešniki in bedniki ter ne posedujemo ničesar, kar bi bilo vredno tvoje ljubezni.

2. Gotovo bi rad dal čisti devici³⁵ nekaj, kar je koristno za njeno življenje, vendar naglica (glasnikov), ki se jim je mudilo, tega ni dopustila. Prav rade volje pa smo ji izročili besede, ki smo jih že prej izrekli po (volji) našega Gospoda, da bi v svojem umu nenehno molila, poželenje krotila s samoobvladovanjem in razburljivost zaježila s krotkostjo.³⁶ S takimi (grešnimi) mislimi je namreč zadušena Božja beseda,³⁷ ki obstaja v nas in se dopolnjuje skladno z našo močjo in se želi očitovati v nas prek skritih del naše kreposti ter v nas pokazati skritega Očeta in Stvarnika.

595

20. pismo

1. Odobravam tvojo duhovno odločenost in občudujem tvojo ravednost; veselim se tudi tvojega napredka. Ko si položila svojo roko na plug, se namreč nisi obrnila nazaj in ne iščeš propadljivega sveta in minljivih reči, ampak biješ dobri boj, da bi bila ovenčana z vencem pravičnosti in bi zrla Ženina Kristusa,³⁸ ki ga iščeš s svojimi dobrimi deli. To je namreč resnično iskanje, da nekdo išče Gospoda prek del.

2. Dejansko ne obstaja nihče, ki bi udejanjal nepostavnost in hkrati iskal pravičnost, nihče, ki bi sovražil svojega bližnjega in hkrati iskal ljubezen, nihče, ki bi lagal in hkrati iskal resnico. To je torej iskanje našega Gospoda: izpolnjevanje njegovih zapovedi, združeno z iskreno vero in spoznanjem resnice.³⁹

3. Kakšen pa je vzorec teh stvari, glej, te uči spis, ki smo ti ga po-

35 Verjetno je mišljena Severa, ki jo omenja 7. pismo.

36 Prim. *Devici* 5 (neprestana molitev) , 9, 10, 40 (samoobvladovanje), 12, 19, 41, 45 (krotkost).

37 Prim. *O mislih* 1.

38 Prim. *Devici* 11; 43; 52; 55.

39 Morda aluzija na povzetek prave vere v *Devici* 54; prim. G. Bunge, nav. d., str. 345, op. 5.

slali,⁴⁰ in ta ti bo razkril ozko in tesno pot, ki tistega, ki je prek (svojih) del poslušen (Bogu), vodi v nebeško kraljestvo.

21. pismo

1. Oba potrebujeva tolažbo, jaz in ti, moj ljubljeni brat Evstatij, saj naju je zapustil skupni oče. In sam ne potrebujem tolažbe nič manj od tebe, čeprav te zdaj skušam potolažiti. Saj veš, kako me je blaženi imel rad, ker je tvoja svetost med nama posredovala in obrodila ter pomnožila sadove. Zdaj imam zaupanje v našega Gospoda, ki ti je dal za očeta papa Anizija,⁴¹ da bo tebi zadostoval za vso tolažbo in bo tudi nam zadostoval kot pripročnik za naše grehe.

596

2. In vendar si zdaj dobro storil, da si nas potolažil s svojim svetim pismom ter pokazal svojo ljubezen do nas, ki je nad vse presežna v našem Gospodu. »Naj ti da Gospod po svojem srcu in izpolni vsako tvojo misel,« saj spoštuješ nizkost nas, bednikov in grešnikov, ki ne posedujemo ničesar, kar bi bilo vredno tvoje ljubezni.

22. pismo

1. Pogosto si nas potolažil, bodisi s pismom bodisi z obiskom čistih bratov. In s čim naj povrnem Gospodu, da sem pri tebi našel vso to milost? S težavo namreč nekdo najde pravega očeta. A slavim našega Gospoda in dan njegovega vstajenja,⁴² ko si mi dal sveto oblačilo in si me pridružil številu samotarjev. Prosim te, da moliš zame, da bom bojeval dober boj in postal vreden tvojih molitev. Naj ti ne bo težko tega početi za nas stalno, prek čistih ljudi, ki prihajajo k tebi; ob vsaki priložnosti nas po njih obišči.

2. Pozdravi njo, ki se zelo trudi v Gospodu. Pozdravljam vse, ki so v družbi tvoje svetosti.

23. pismo

V besedi in dejanju si nas lepo potolažil, čudoviti človek, in si obiskal mene, ki ležim v temi in senci pokore. Naš Gospod naj ti povrne name-

40 Kakor je vidno iz referenc k pričujočemu pismo, gre verjetno za spis *Devici*.

41 Sirska oblika gr. imena Onezim.

42 dan njegovega vstajenja tj. nedeljo.

sto mene, in to toliko bolj, kolikor bolj je bogat darovalec. Želim si, da bi te v prihodnjem veku videl (postavljenega) nad pet in deset mest, v katerih – tako upam – se bomo znašli tudi mi, ki si nas vzgajal in hranil.

Skloni se, Gospod, ljubeče k otrokom svojih otrok, da jih obiščeš in spoznaš, ali se predrzno upamo delati kaj takega, kar ni vredno tvoje modrosti, ker smo tuji spoznanju in božanskim mestom.

24. pismo

1. Zelo nas je potolažil tvoj čisti diakon Olimpas in mnogo nam je poročal o tvojih krepostnih dosežkih ter o tem, kako si pasel svojo čredo – malo s palico in mnogo z zvokom piščali. Mnoge izmed ovac, ki so se pasle zunaj, so od tam prihitele k tvoji čredi in napajanju ter so prek enega izpovedale, (da pripadajo) enemu Pastirju.

2. Glede prvih smo pred vsemi brati dali pričevanje, glede drugega pa so očitvidci sami postali naše priče – tisti, ki so nas tudi prej poučili glede soglasja Cerkve, da si ti s svojo krotkostjo ugasnil trdost sovražnikov. Bil si namreč (hkrati) »krotak in bojevnik«, skladno s preroškimi besedami (Joel 3,12).

3. Naj nasledek tvoje molitve postane odrešenje oddaljenih, da bi tudi mi, utrjeni s tvojimi molitvami, lahko prišli v Jeruzalem in postali someščani svetih in sorodniki Kristusa ter bi slavili Njega, ki nam je naklonil zmago.

25. pismo

1. Prek Gospoda sem si želel, da bi ti živel samotarsko življenje in tako »uničil misli in vsako visokost, ki se dviga zoper spoznanje Kristusa«. Ti pa misliš, da si potem, ko si zbežal pretorijancem⁴³ – če si jim res zbežal – že dejansko dopolnil pravičnost, in še več, da si dospel celo onstran tega, tako da lahko rečeš: »Prostovoljne daritve iz mojih ust sprejmi usmiljeno, Gospod« (Ps 118,108) – kakor da bi že izpolnil vse, kar je v Postavi.

2. Glede drugih misli ne dojemaš, da izhajajo iz srca in omadežujejo um ter ga, če se z njimi strinja v razumu, nagnejo h grehu. Proti temu obstaja duhovni ugovor, s katerim nekako oviramo greh, tako

43 pretorijancem tj. demonom.

v namenu kot v dejanju. Strinjati se namreč z grehom, četudi v misli, se šteje za greh. Glej, (tudi) Mojzes te (to) uči, ko pravi: »Ne strinjaj se z njimi!« In Gospod v evangeliju obsoja um kot prešuštnika, če strastno gleda žensko, ter obsoja tistega, ki se na svojega brata jezi, četudi samo v misli.

3. Te zapovedi iz srca trgajo strinjanje z nepostavnostjo in v umu pripravljajo Gospodovo pot. Neumneži pa imajo za nekaj smešnega, da se kdo odpravi po tej poti, in menijo, da so takoj uresničili apostolsko pot, kot da bi izpolnitev postave ovirale zgolj telesne strasti. Toda misli, ki izhajajo iz teh, so kratkotrajne, zavist in jeza pa trajata vse do starosti.

598

4. Morda te sicer ne potaplja misli, ki prihajajo od pretorijancev. Toda ali ne bi bilo mogoče, da te potaplja misli domišljavosti? Bodi pozoren, da tvoj um tedaj, ko telesno prebivaš v Jeruzalemu, ni daleč onstran v Betaniji, prek lakomnih misli in norčavosti zvezan in hraneč se s posli nakupovanja in prodaje soli, kisa, olja in kruha – medtem ko obstaja tisoč lačnih, ki potrebujejo vsakdanji kruh.

5. Toda odpusti mi, prosim te. Na tvoje pismo sem ti namreč odgovoril, ker si mi pisal, da živiš na kraju, doveznem za Boga, ki je ustvaril nebo in zemljo. Spoznaj, da (On) stoji sredi tebe in te čaka, po pričevanju Janeza Krstnika (Jn 1,26), če pač prek svojih del postaneš Betlehem in se prek duhovnega zrenja čiste narave zgodi vstajenje in prek tvojega poznavanja božanskih smislov vnebohod: tako boš poimenovan Oljska gora.

6. Če pa hočeš spoznati, kakšno je stanje tvojega srca, ali je marljivo ali malomarno, poglej vase v času molitve. Po kakšnih mislih se upodablja tvoj um? Ga pritegujejo strastne misli ali pa brezstrastje? Če se z njim bojujejo strasti, potem je očitno, da zaničuje Božje zapovedi in da strasti klijejo ter v njem zbujejo razburjenje in poželenje, hkrati z množico zla in bolečin. Če pa se nahaja v zmedi motnih misli, je očitno, da se ne ukvarja marljivo z branjem in molitvijo, temveč se posveča opravičilo praznega besedičenja, in mu je prijetno to, da pove ali sliši nekaj novega.

A bojuj dober boj, da boš ovenčan z vencem pravičnosti in boš videl ženina Kristusa, ki ga zdaj iščeš prek dobrih del: to je resnično iskanje Gospoda.

26. pismo

Pri drugih bi morda sprejeli to, da bi nas pozvali, (da se odpravimo) v naše mesto, saj ne poznajo tukajšnjih razmer. Glede tebe pa se čudim, da se, čeprav si videl kraje, na katerih prebivamo, strinjaš s tistimi, ki nas kličejo in prepričujejo, ker – skladno s pregovorom – »množici ni ljubo to, kar je od sveta zaničevano«.

Drži se čvrsto obljudene zemlje, prosim te, kajti sam zaenkrat nimam namena, da bi se oddaljil iz puščave.

27. pismo

1. Ljubi bratje, od mene pričakujete, da vas bom blagoslovil in potolažil. To ste namreč napisali. Jaz pa sem tuj taki tolažbi in takemu blagoslovu. Nisem namreč daroval Melkizedekove desetine niti se nisem vrnil zmagoslavno iz bitke kraljev. Rečeno je namreč, da »bo blagoslov od Gospoda prejel tisti, čigar roke so neomadeževane in je čistega srca, tisti, ki svoje duše ni prejel v prazno in ni prisegel zvičajno« (Ps 23,4 sl.). Čistega srca pa ni mogoče prejeti brez popolne oblasti nad demoni.

2. No, kar zadeva mene, so moje rane gnojne in smrdijo zaradi moje norosti (Ps 37,6). Nisem primeren za ribolov, saj (druge) sramotim in nisem vreden, da bi mi zaupali duhovno mrežo, da bi kakor z zajetjem besede ujel tiste, ki so od kreposti odpadli v globočine zla. Molim namreč le za to, da bi bil rešen iz »morja« in ne bi prišel pod oblast tistega zmaja, iz katerega se sveti angeli norčujejo, a je vendarle do ljudi objesten.

Kdor torej tudi zdaj želi njemu nadeti povodec in njegov nos predreti z obročkom, naj si pridobi krotkost, mater spoznanja – krotkost, zaradi katere je bil pohvaljen tudi Mojzes, po pričevanju (Pisma): »Bil je bolj krotek od vseh ljudi« in: »Govoril je z Bogom iz obličja v obličje« – in On ga je poučil o smislih bivajočih resničnosti z zrenjem, ne samo v prispodobi.

3. Prosim vas, nihče naj se ne zanaša samo na samoobvladovanje. Ni namreč mogoče, da bi zgradili hišo z enim samim kamnom ali dokončali zgradbo z eno samo opeko. Jezljiv asket je suh les, brez sadov v času jeseni, dvakrat odmrl in izkoreninjen. Jezljiivec ne bo videl vzhajajoče jutranjice, ampak bo odšel tja, od koder ni povratka, v

deželo večnega mraka, kjer ne sije luč in ni videti človeškega življenja.

4. Samoobvladovanje zatira zgolj telo, krotkost pa daje zmožnost zrenja umu. Toda nič drugega ne ugaša »gorečih hudičevih puščic« tako kakor spoznanje Boga. Goreča puščica je namreč demonska misel, ki zdraži nespodobno poželenje. Um pa, ki je po svojem zrenju svetel in prevzet od premišljevanja Boga, te puščice bodisi ne sprejme ali pa jo, če jo sprejme, hitro odvrže, saj ga spoznanje ugrabi kot na krilu ter ga loči od telesnega sveta. Brez telesnosti tega sveta namreč demonova misel ne more dobiti obstoja, saj take misli (v nas) vtiskujejo telesne reči.

600

5. Zbežimo torej, moji ljubi bratje, in ne pustimo, da bi nas ta svet posedoval. Zaničujmo hrano in pijačo. »Hrana je namreč za trebuh in trebuh za hrano. Bog pa bo naredil nedejavno to in ono« (1 Kor 6,13). Vrzimo iz sebe pohlep, ki je mati malikovanja. Zbežimo pred domišljavostjo, saj »vsa človekova slava ovne kot trava in kmalu odvrže cvet«. Držimo pa se Božje besede, ki ostaja vekomaj in nas prestavlja v večnost, v našem Gospodu Jezusu Kristusu.

6. O misli duhovne naveličanosti ste mi pisali naslednje: »Katero hišo je treba zapustiti, duhovno ali telesno?« Tisti, ki ga skuša duhovna naveličanost, namreč zelo sovraži to telesno hišo. Kdor je tako naveličan, je izčrpan od obojega, od sovraštva in poželenja – kajti kdor je duhovno naveličan, sovraži to, kar je navzoče, in želi to, kar je odsotno. In kolikor bolj poželenje samotarja vleče dol, toliko bolj ga sovraštvo žene ven iz njegove celice – lahko ga primerjamo živinčetu, nedovzetnemu za smisel. Poželenje ga vleče od spredaj, sovraštvo pa ga preganja od zadaj.

7. Zapustiti to hišo je torej sramota in znamenje poraza. To pa se zgodi tistim, ki živijo sami. V Egiptu so namreč samostani sestavljeni iz številnih celic in vsak brat se odpravlja v svojo celico, kjer živi samotno: dela s svojimi rokami in moli. (Na enem mestu) pa se zberejo ob času obeda in molitve, jutranje in večerne.

28. pismo

1. Kar zadeva mene, sem eden izmed tistih, ki slavijo samoobvladovanje, in molim za to, da bi živel skladno z njim, hkrati pa bi imel

potrpežljivost in ljubezen.⁴⁴ Kaj je namreč samoobvladovanje brez tega dvojega? Pepel, ki je ostal od ognja, katerega je vnel žar ljubezni. Zgolj samoobvladovanje je namreč podobno tisti nori devici, ki je bila zaklenjena ven iz svatbene dvorane, ker ji je zmanjkalo olja in je njena svetilka ugasnila. Svetilko pa imenujem um, ki je bil ustvarjen za to, da dojame blaženo svetlobo, a je zaradi svoje otrdelosti odpadel od spoznanja Boga. Kjer namreč manjka olja, vlada razburjenje. To sem vam imel povedati, moji ljubi bratje.

2. Kar pa zadeva tistega ubežnega zmaja, ki je do vas nasilen:⁴⁵ ne mislite nanj in ne imejte ga za nekaj (strašnega) ter se ga ne bojte. Je namreč ubežen suženj, ki je slabo živel in zbežal svojemu gospodarju. Ne dajte mu prostora vse do (svoje) smrti. Gospod vam je dal dar, da lahko hodite po kačah in škorpijonih – vas pa naj bi bilo strah glasov demonov, ker piskajo kot na piščali? Saj vendar podnevi in ponoči prepevate psalme: »Če se proti meni postavi vojska, se moje srce ne bo prestrašilo« itn. (Ps 26,3).

3. Ali ni on tisti, ki je od našega Gospoda izprosil čredo svinj in si je še prej izprosil Jobovo posest? Če nima moči, da bi se približal svinjam in oslom brez odobritve Dajalca, kako bi imel moč nad Božjo podobo? Mi sami se dajemo demonom v sužnost zaradi svoje nevere. »Vaše srce naj se ne vznemirja in ne boji« (Jn 14,1).

4. Zmaj zna le groziti. Če bi namreč mogel, bi gotovo na nas zrušil stene (celice). Toda on sam je vznemirjen in v stiski, ker je izgubil dušo, ki mu je bila prej pokorna, in zato napada tiste, ki zanjo prosijo našega Gospoda. Rad bi namreč nad njo imel oblast tudi po njeni smrti. Zato mu ne prepustite svojega bivališča, saj si ne zaslužite tega poraza. Zaupamo Gospodu, da bo poslal svojega angela, ki bo zmaja od vas pregnal kot »brezvodni oblak«.

5. Stojte torej trdno v našem Gospodu in se ne bojte, temveč molite drug za drugega in (tudi) za nas, da bi Gospod dopolnil naš boj in nam dal venec pravičnosti. Naj Gospod vpiše imena vseh vas v knjigo življenja.

44 pa bi imel potrpežljivost in ljubezen db. s potrpežljivostjo in ljubeznijo.

45 Tj. hudiča.

29. pismo

1. Vem, da si mnogo premišljeval o duhovni čaši. Z mano si namreč govoril o nesmrtnosti duše in si me spraševal o stanju tega telesa, ki duši kaže telesni svet, prek svojih vzgibov pa dela očitna uzrtja, ki se nanašajo na telesni svet.⁴⁶

2. Če torej hrepeniš po tem, da bi zrl Stvarnikovo modrost, se spominjaj Božjih zapovedi, ki očiščujejo um, da boš postal vreden te duhovne čaše. »V dušo, ki snuje hudobijo, modrost namreč ne bo stopila niti ne bo prebivala v telesu, ki ga je premagal greh« (Mdr 1,4).

3. Spominjaj se prave vere in spoznaj, da Svete Trojice ne doseže niti zrenje telesnih niti motrenje netelesnih resničnosti ter da ne sodi med ustvarjena bitja. Kakor prek milosti se namreč naklanja duševnemu spoznanju. Ustvarjena bitja so pač nastala iz nič, Sveta Trojica pa je Bitnostno Spoznanje, neizsledljivo in nedoumljivo.

4. Ni namreč koristno ozirati se na poganške modrece, ki Boga omejujoč⁴⁷ imenujejo spoznavajoči Duh in Ogenj, češ da nima nobene oblike, temveč se spreminja in naredi podobnega tistemu, čemur pač hoče (biti podoben). To ni lastno Bogu, temveč demonom, ki jih oni nadvse vneto častijo: demoni⁴⁸ namreč se zlahka preobražajo v vsa telesna bitja.

30. pismo

1. Nihče, ki mu je bil zaupan zaklad, ne spi, in nihče, ki je prejel krst pokore,⁴⁹ ne opušča bedenja, kakor pravi Salomon: »Ne nakloni svojim očem spanca niti svojim vekam dremeža ...« (Prg 6,4sl.). »Spanec« imenuje dejavni greh narave, dovzetne za smisel: greh, ki dušo oropa svete luči; »dremež« pa imenuje misel, ki najprej pristopi k duši, potem pa se zaradi nečujčnosti (duše) imenuje »spanec«. Naj nihče ne misli, da se ne moremo prebuditi. Sveti Duh namreč ne preprečuje, da nas doletijo nesreče. Naša stvar pa je, da se bojujemo, tako v tem, kar se lahko zgodi, kot v tistem, kar se ne more zgoditi. Postava namreč ne odpravlja naravnih nesreč, temveč daje zapoved glede stvari, ki jih je

46 na telesni svet db. nanj.

47 omejujoč ali: poskušajoč Ga zaobjeti (*periektikôs*).

48 demoni db. ti.

49 pokore ali: spreobrnitve

mogoče izpolnjevati.

2. Sam se ne oziram na tiste, ki zlo vpeljujejo v naravo in postavo razglašajo za neprimerno. Če namreč vse zlo obstaja prek miselnega, razburljivega ali želelnega dela duše, te moči pa so lahko uporabljene dobro ali slabo, potem je očitno, da zlo izvira iz neprimerne rabe. No, če je s tem tako, potem Bog ni ustvaril niti enega samega zla duše.

3. Tudi o nobenem telesu ne trdim, da je bilo ustvarjeno zlo. Zlo se namreč imenuje vse, kar je sicer dozvetno za spoznanje Boga, a si izbere raje nevednost kot spoznanje. Ne obstaja pa telesna narava, ki bi bila dozvetna za spoznanje. Torej ne smemo nobenega telesnega bitja imenovati »zlo«, ampak bodo osramočeni tisti, ki telesna bitja tako imenujejo. Mi pa se potrudimo prek kreposti postaviti telo v Božjo navzočnost:⁵⁰ tako bomo z deli dokazali, da je Bog vso postavo, ki jo je dal, dal dobro.⁵¹

31. pismo

Zelo sem se razveselil tvoje ljubezni in tvoja gostoljubnost do mene je bila popolna. Kako naj ti poplačam za počitek, ki sem ga našel pri tebi? Naj bo Gospod – On, ki presega nebo in izpolnjuje vse – v tvojem srcu veličastni véliki Duhovnik. Naj dvigne tvojo glavo nad tvoje sovražnike, naj te pouči o spoznanju pravičnosti in razodene modrost svojih skrivnosti. Tvoj sad naj bo obilen in tvoja korenina naj poganja pri vodah, tvojega klasja naj ne posuši veter in na tvojo žetev naj pride nebeška rosa. Tvoja trta naj uspeva in tvoj sad naj bo sijajen. Gospod naj jé od njega in naj prebiva v tvojem rajju zato, ker si lepo ravnal z nami, bedniki in grešniki, čeprav nimamo ničesar, kar bi odtehtalo tvojo ljubezen.

32. pismo

1. Janez Krstnik je vojakom, ko so se mu približali in ga spraševali glede svojega življenja, rekel: »Ne stiskajte nikogar in naj vam zadostuje vaše plačilo« (Lk 3,14). Jaz pa tvoji čistosti⁵² ne govorim nič

50 v Božjo navzočnost db. pred Boga.

51 dobro ali: lepó.

52 čistosti db. premišljenosti.

takega, kajti Kristusova milost v tebi je prekipevajoča in vem, da si v svoji vnemi pomočnik stiskanih ter da hraniš uboge s svojim plačilom. Tudi nam si namreč z vedrino izkazal svojo gostoljubnost, skupaj s svojo ženo, služabnico ponižnega Kristusa, ki je storila vse v našo čast in za naš počitek. Naj vama Gospod nakloni, da na tisti dan⁵³ najdeta usmiljenje, in naj pride nad vaju blagoslov naših očetov, da vaju blagoslovi. Naš Gospod naj posveti vajina dela in ščiti vajin dom ter od vaju odžene vsako kugo.

2. Tudi vidva bodita nejezljiva in usmiljena. Vse delajta s potrpežljivostjo, ne častita ničesar drugega razen Gospoda in spoznanja Njega. Postanita podobna Korneliju, čigar molitve in miloščine niso prepričale le svetih angelov, temveč samega Boga, tako da je k njemu poslal Simona Petra, da bi ta s krstom dopolnil, kar mu je še manjkalo. Nič nas namreč toliko ne priporoča Bogu kot potrpežljivost in usmiljenje, kajti usmiljeni Bog je usmiljen z usmiljenimi, potrpežljivi Gospod je potrpežljiv s potrpežljivimi. In ker so postali potrpežljivi zaradi Njega, jim bo v nebeškem kraljestvu dal obljubljeno plačilo.

604

33. pismo

1. Ne spodobi se pisati pisma vam, ki se pravdate. Dejansko ste si izbrali večščino, ki vas zelo ločuje od nebeškega kraljestva. Podnevi in ponoči se bojujete in začenjate drugi proti drugim vojne brez možnosti sklenitve miru – in sicer zaradi omadeževanega dobička in stvari, ki pripadajo drugim. Pri tem navajate ta neumni pregovor »Brez bakra in strahu Fojb ne prerokuje«. Zaradi tega ste usmiljeni do tistih, ki dajejo, medtem ko se kažete neusmiljeni do tistih, ki ne dajejo ali prosijo. Prišli ste tako taleč, da opazujete roke vsakogar, ki prihaja in nosi nekaj pod svojo pazduho, v vaše roke pa ne gleda več nihče. Lakomnost naj izgine izmed ljudi – sploh pa ne sme to hudobno snovanje⁵⁴ vladati nad nobenim kristjanom.

2. Če namreč kdo hrepeni po spoznanju našega Odrešenika, ljubi dobro modrost. In kdor jo ljubi, mora biti krotak, čist, nehudoben in nejezljiv; biti mora usmiljen in vztrajen v molitvi; od sebe mora

53 tisti dan tj. poslednji dan.

54 hudobno snovanje: gr. *kakotechnía* kot v Mdr 1,4.

pregnati zamerljivost. Zaradi prave vere in uzrtij,⁵⁵ ki so skladna z njo, naj z vso svojo dušo vztraja v nevarnosti.

3. Tole ti še moram reči, z besedami Salomonovih *Pregovorov*: »Daj modremu priložnost in postal bo še bolj moder, pouči pravičnega in bo še več prejel« (Prg 9,9). Vemo, da zelo ljubiš Kristusa in da v tvojih očeh ni nič častitljivejšega od spoznanja Njega. Postani torej podoben svojemu someščanu, ki je deležen tvojega imena, in prebivaj zunaj svojega šotora,⁵⁶ saj ti ta svet velja za senco. S svojimi krepostmi hrani telička, da boš pripravljen za gostoljubnost. Saj imaš kot pomočnico marljivo Saro. O njej vem, da časti Boga z »opresniki preprostosti in resnice«. Gospod pa naj nakloni, da bo poldan vajine kreposti svetel in da bo vajin šotor postal počivališče za svete angele in Kristusa, našega Odrašenika.

34. pismo

Mnoge so ovire za telesni pogovor: kraj in čas, zaposlenost in bolezen. Za pogovor duše pa ni nobene prepreke. Čim se zgane, se pogovarja, s komer se hoče, in prek hitrosti razuma zgrabi⁵⁷ podobe, ki se ji kažejo. A vseeno se zavedaj, da sem se pogosto pogovarjal s teboj o življenju in o tem, kako bi se ti krepostno vedel na tem svetu.

2. Da si nas imel rad, to priznavam in ne tajim. Če to še vedno drži, potem s svojim stanjem pokaži, da se spominjaš kreposti in božanskih uzrtij, ki ti jih je naš Gospod razodel prek naše slabotnosti. Predvsem pa ne pozabi krotkosti in spolne čistosti,⁵⁸ saj očiščujeta dušo in jo vodita kvišku k spoznanju Kristusa. Nismo ti namreč dali pretveze, da bi se tisti dan opravičeval, temveč smo ti dali spoznati vse, kar ti koristi za nebeško kraljestvo.

35. pismo

Iz svoje revne celice smo pisali tvoji urejenosti⁵⁹ in smo ti naznanili to svoje zdravje, ki ga imamo v Kristusu. Da namreč skrbiš za nas, o

55 uzrtij ali: misli (*noémata*).

56 šotora tj. verjetno telesa.

57 zgrabi ali: dviga.

58 spolne čistosti db. premišljenosti.

59 tvoji urejenosti tj. tebi, ki si urejen človek.

tem smo prepričani zaradi ljubezni, s katero nas ljubiš, kajti storil si vse, kar je bilo koristno, da nam izkažeš čast in nakloniš počitek.

Naj ti Gospod povrne namesto nas, in to toliko bolj, kolikor je njegov dar neizmerno večji. »O da bi ti zrl dobrote Jeruzalema vse dni svojega življenja!« Dano ti je bilo namreč, glej, videti sinove svojih sinov. In kdo lahko prejme take sinove, najsi za to še tako moli?

36. pismo

1. Kdor se spominja tvoje svetosti,⁶⁰ se spominja kreposti, in kdor se spominja kreposti, se spominja Boga, ki ti je naklonil vir ljubezni, v obilju⁶¹ tekoč do vseh, vir, iz katerega smo nekoč veliko pili in smo se nadvse razveselili vsega, kar poseduješ. In našli smo pristan odrešenja pred zimsko nevihto, ki nas je doletela.

2. S čim naj povrnem Gospodu, ki nam je prek tvoje prijaznosti podaril vse svoje dobrote? »Tvoje ime hočem oznaniti svojim bratom, sredi občestva/Cerkve (*ekklesía*) Te hočem hvaliti,« in ne bom Te nehal blagoslovljati z duhovnimi psalmi vse dni svojega življenja. O da bi te videl, kako ti je v prihajajočem veku⁶² dana oblast nad petimi in desetimi mesti, in da bi se v njih znova znašli tudi mi, ki si nas vzgajal in hranil!

3. Prepričan sem namreč, da ti je tvoja krotkost postala vzrok velikega spoznanja. Nobena krepost namreč ne poraja modrosti kakor krotkost, zaradi katere je bil Mojzes hvaljen, da je bolj krotek od vseh ljudi. Tudi jaz molim za to, da bi postal »učenec krotkega« in bi mu služil.

37. pismo

1. »Kakor je za žejno dušo prijetna hladna voda, tako (je prijetna) dobra novica iz daljne dežele« (Prg 25,25). Tudi pismo, ki je prišlo od tvoje razumnosti,⁶³ je pogasilo žar, ki se je v nas razplamtel zaradi naporov sveta, enako kakor že druga pisma, ki nam jih je tvoja vzvišenost poslala prej. Iz vse svoje duše namreč delaš vse, kar je koristno

60 tvoje svetosti tj. tebe, ki si svet.

61 v obilju ali: nezavistno (*aphthónos*).

62 v prihajajočem veku tj. eshatološki resničnosti, ki so jo Judje imenovali *,olam ha ba*, vek/svet, ki prihaja.

63 od tvoje razumnosti tj. tebe, ki si razumen.

za našo čast in za to, da nam nakloniš počitek.

2. Kaj naj zate prosim in moledujem od našega Gospoda? Naj ti Gospod da venec pravičnosti in postani sodedič svetih zaradi tega, ker si zaradi nas udejanjil usmiljenje in si nam izkazal srčno ljubezen. Nobena krepost ni večja od nje, saj je Gospod Jezus Kristus določil ljubezen kot dokaz o tem, kdo so njegovi učenci, ko je govoril: »Po tem bodo vsi spoznali, da ste moji učenci, če boste imeli ljubezen drug do drugega« (Jn 13,35).

Želim si, da bi ti z ljubeznijo stopil pred Kristusov prestol in od Njega prejel plačilo za moje prošnje.

3. Če je namreč za čašo sveže (vode) obljubljeno plačilo, koliko Božjega spoznanja boš prejel za vse, kar je tvoja vzvišenost⁶⁴ za nas storila od začetka? Za vse to naj ti poplača Gospod, pravični Sodnik, in naj ti razodene skrivnosti svoje modrosti ter ti da oblast nad desetimi mesti, da boš duše, dovzetne za smisel, pritegoval od nekreposti h kreposti in od nevednosti k spoznanju Kristusa.

607

38. pismo

1. Resnično vem, da je s tem tako. Kako bi namreč sicer bilo mogoče, da bi glas črk preglasil glas duše v telesu? In vendar, tudi prek prijateljev pišemo tistim, ki nas imajo radi, saj posnemamo dva človeka, ki se prisrčno pozdravljata in jima ne zadostuje zgolj dotik ust, temveč z rokami objameta drugo telo, saj si vsak izmed njiju prizadeva, da bi se zedinil s svojim prijateljem. Priznavam, da se me spominjaš na ta način. Toda pišeš mi na protinaraven način; čeprav gre za naravne reči, se kažejo nenaravne tistim, ki živijo v nekreposti.

2. Zaenkrat me torej pusti v puščavi, prosim te, kajti moje rane ne potrebujejo obližev, temveč morajo biti izžgane. Vendar moli za nas, da bomo potrpežljivo prenašali vročino, osramotili svoje sovražnike in uzrli Gospoda.

39. pismo

1. »Prebičaj konja in spodbodi osla« (Prg 26,3), prosim te. Zaenkrat mi je namreč odvzeta moč teči. Ne morem skupaj z drugimi vleči

⁶⁴ je tvoja vzvišenost tj. si ti, ki si vzvišen.

Božjega voza niti ne morem svojega Gospoda nositi sam. Vse do zdaj namreč lastniki osla ugovarjajo učencem in strastna uzrtja mi ne dovoljujejo, da bi nosil Gospoda brezstrastja, kajti vežejo moje noge in me ovirajo pri teku. Um pač nikdar ne vidi Božjega mesta, dokler je prek želja povezan s telesnimi rečmi.

2. Očitno je namreč, da (vsakdo) nosi misel, katere strast je sprejel vase, in teče k stvari, h kateri ga njegova strast vleče. Ni mogoče odvreči tega jezdeca, če njegova strast ni prej odsekana. Kakor namreč v lačnem človeku uzrtje kruha traja zaradi njegove lakote in kakor v žejnem traja uzrtje vode zaradi njegove žeje, tako tudi uzrtje premoženja traja zaradi (naše) lakomnosti, uzrtje tistih, ki so nam izkazali zaničevanje, pa zaradi (naše) domišljavosti. To so uzrtja telesnih reči, ki se vtisnejo v naš razum in prejmejo tako obliko, kot pač nanese. Takšne pa so tudi same reči, na katere se uzrtja nanašajo. In s temi mislimi (v sebi) ne moremo prejeti spoznanja Boga. Spoznanje Boga namreč ne pozna nič od tega, kar vtiskuje podobo v um. Bog pač ni telo, ki bi imelo barvo in lik. To dvoje namreč vtiskuje podobo v um prek uzrtij, kakor smo že dejali.

3. Um, ki naj sprejme spoznanje Boga, se torej mora odtrgati od misli, ki izhajajo iz stvari. Toda mislim ne more ubežati, če ne odloži strasti. Saj sem že povedal, da uzrtja telesnih stvari v nas vztrajajo zaradi njih (tj. zaradi strasti). In ne moremo od sebe odvreči strasti, če od svojega uma ne oddaljimo požrešnosti, lakomnosti in domišljavosti. Teh strasti se držijo demoni, ki nasprotujejo našemu načinu bivanja. Iz njih je pač satan oblikoval tiste tri skušnjave, opisane v evangeliju, in jih privedel k našemu Gospodu. Ker se je On pokazal kot višji od njih, je zapovedal satanu, naj odide.

4. Demon nečistosti namreč beži pred telesno stisko (askeze) in demon razburjenja beži, če mu ne uspe, da bi nas vznemiril z jezo. Glede česa bi se kdo razjezil, če pač zaničuje hrano in bogastvo in prazno slavo? Beži tudi demon žalosti, ko ne more ničesar nagrabiti. Ta človek je namreč vnaprej vrgel od sebe vse in je bil pripravljen ter se ni zmedel. Zmedenost za strastno dušo je namreč demonsko uzrtje, ki v njej zbudi poželenje in protinaravno razburjenje.

5. Če se torej um po Božji milosti odvrča od teh reči in sleče starega človeka, bo zrl svoje stanje v času molitve kot safir ali podobno

nebeški barvi, kar Pismo imenuje »Božji kraj«, ki so ga starešine videli na gori Sinaj. Ta kraj imenuje tudi »zrenje miru«. Na njem nekdo v sebi zre tisti »mir«, ki presega »vsak um in varuje naša srca« (prim. Flp 4,7). V čisto srce se namreč vtiskuje drugo Nebo, katerega zrenje je Luč in katerega kraj (*tópos*) je duhoven: v tem srcu se do neke mere zrejo pojmi bivajočih resničnosti in tudi sveti angeli prihajajo k tistim, ki so tega vredni. Zamera to zrenje pomrači, kipenje razburljivosti pa ga prek jeze povsem ugasne.

40. pismo

1. Nadvse velika je graja, (ki izhaja iz) ljubezni, sladke so ovržbe, ki jih naklanja,⁶⁵ prijetna in sladka so njena maščevanja. Po pravici je torej Gospod postavil ljubezen nad vsako (drugo) krepost in pokazal, da je znamenje njegovih učencev, ko je dejal: »Po tem bodo vsi ljudje spoznali, da ste moji učenci, če se boste ljubili med seboj« (Jn 13,35).

2. Z vsem veseljem sprejemam tvoja pisma in z vedrino uničujem pobitost ter kot v pristan življenja⁶⁶ vodim svoj um iz zmede, v katero ga pehajo uzrtja. Ti mi namreč pišeš take (besede), kakršne ti je narekovala Kristusova ljubezen. Zato sem kot pokoren otrok, ki sprejema ukor od pravega očeta. In veselim se, da sem obogatel zaradi tvoje ljubezni, saj me spomin nanjo tolaži.

3. Tvoje pismo me dejansko nadvse veseli, čeprav preprečuje (mojemu) umu, da bi se približal telesnim rečem. K vam⁶⁷ pa ga vendarle pustim teči brez zavisti, da bi postal podoben vaši ljubezni. Če bi ga držal proč od vas, bi se pregrešil proti ljubezni. Kdor pa se pregreši proti ljubezni, greši proti Kristusu: On je namreč naša ljubezen in um v brezstrastju prek resničnega spoznanja Svete Trojice povezuje z njegovim prijateljem.⁶⁸

41. pismo

1. Tvoje pismo čudovito izkazuje tvoje pristno prijateljstvo do nas in iskreno ljubezen. Čudim se, kako so tvoje besede podobne čistosti

65 ovržbe, ki jih naklanja db. njene ovržbe.

66 življenja ali: odrešenja.

67 vam tj. verjetno »k tebi«, epistularni plural.

68 njegovim prijateljem tj. prijateljem uma.

tvoje duše, in tudi tolažba, ki prihaja od njih, je taka, kot bi v njej živela duša.

2. Ne smemo obremenjevati samotarskega načina življenja s tem, da se dalj časa zadržujemo v mestih, da se duša ne bi izpolnila s številnimi in raznolikimi podobami, ki jih sprejema od zunaj: glede njih sem že večkrat molil k Bogu, da bodisi ne bi nastale ali – če že nastanejo – ne bi trajale dolgo. Um namreč z lahkoto vase vtiskuje podobe in z demonskimi uzrtji se lahko hitro zdraži.

3. Zato (duhovni) stanji prakтика in motrilca⁶⁹ nista isto. Iz strasti nastajajoče uzrtje namreč preprečuje krepost, že golo uzrtje (ustvarjenih bitij) pa ovira zrenje (Boga). Snovno premišljevanje⁷⁰ namreč preprečuje duhovni uvid. Ti sam torej presodi, ali je mogoče, da bi nekdo v času, ko prebiva v mestu in se po njem potika, svoj um ohranil povsem brez podob.

4. Dejansko se bojim, da bi mi v tem, ko iščemo sedanje, nekako odpadli od prihodnjega in bi se v prihodnjem veku pokazali kot tisti, ki si brezsravno »izposojajo pšenično zrnje pri žetvi« (Prg 20,4) – če bi ga namreč posejali zdaj, bi v sedmem letu zaradi našega Gospoda že hranili sirote in vdove. Toda ni žetve brez sejanja, niti ni mogoča setev, če prej ne iztrgamo trnja in semena ne skrijemo pred roparskimi pticami. Če pa so tisti, ki grabijo seme, v kolikor nas ovirajo pri tem, da bi udejanjali pravičnost, imenovani »grabljivci«, potem je tiste, ki seme skrivajo s tem, da udejanjajo kreposti, treba imenovati »skrivanci«.

5. Ta srp se brusi s krotkostjo: zaradi nje je bil Mojzes deležen pričevanja, da je bolj krotek od vseh ljudi, in je bil edini uveden v skrivnost smislov⁷¹ sveta. »Srp« pa se alegorično imenuje to, kar zgrabi roka in očituje naravo kreposti, skladno z Jobovimi besedami, ki je rekel: »Nič krivičnega ni bilo v mojih rokah« (Job 16,17). Tudi Salomon je znova dejal: »Trnje poganja na roki pijanega« (Prg 26,9). »Trnje« pa se ime-

69 motrilca: v Frankenbergovi retroverziji db. tistega, ki zre skozi, dioratika (*dioratikós*). Tako je poznejša krščanska duhovna literatura imenovala nekoga, ki ima uvid v duše drugih ljudi in pozna njihove grehe in stiske, ne da bi mu jih ti povedali.

70 Snovno premišljevanje tj. premišljevanje, ki ima za svoj predmet telesno resničnost.

71 smislov: prevedek sirskega izraza *sukkale*, ki ga Frankenberg tu prevaja kot *énnoiai*, pojmi, umska uzrtja, misli.

nujejo strastne misli. Če je s tem tako, potem je očitno, da je močni žanjec tisti, ki je prišel do popolnega človeka, do mere Kristusove dobe. Otroci in žene so namreč tuji tej žetvi, kajti otroci potrebujejo mleko, ženske pa prejemajo seme, da bi bile zveličane prek rojstva otrok, če vztrajajo v posvečenosti in čistosti (1 Tim 2,15).

42. pismo

1. Ne vem, kaj je naš Gospod storil za vas ali kako je uredil vašo zadevo. Vem pa, da je prav, da se Bogu zahvaljujemo v vsakem trenutku, kakor je pisano: »Gospoda bom blagoslavljal vsak trenutek, njegova hvala naj bo vedno v mojih ustih« (Ps 33,2). On je namreč zdravnik duš in »hoče, da bi se vsi ljudje rešili in prišli do spoznanja resnice« (1 Tim 2,4).

2. Prosim vas, naj nihče ne popravlja našega Gospoda z besedami: »To bi se nam moralo zgoditi in ono nas ne bi smelo doleteti.« Kajti »kdo je spoznal Gospodov um in kdo je postal njegov svetovalec«? Po Jobovih besedah: »On razsoja v temi« (prim. Job 22,13sl.) in »oblak je Njegovo skrivališče in ne vidimo Ga«.

On ve, s katerimi zdravili pritegne od nekreposti h kreposti in kako iz nevednosti vodi do spoznanja: »Vse hoče rešiti in privedi do spoznanja resnice« (1 Tim 2,4).

3. Poslušaj tudi modrega Salomona, ki v *Pregovorih* pravi: »Moj sin, ne omalovažuj Gospodove vzgoje in ne razpusti se, ko te graja. Gospod namreč tistega, katerega ljubi, graja, in biča vsakega sina, katerega sprejema« (Prg 3,11sl.). Če je bolj vzgajan, je bolj ljubljen. Udarci v nas povzročijo stisko – in po besedah blaženega Pavla »stiska udejanja potrpljenje, potrpljenje preizkušnost, preizkušnost upanje, upanje pa ne osramoti« (Rim 5,5), kajti dopolnitev upanja je spoznanje Boga, katerega so deležni tisti, ki se brez omahovanja bojujejo v boju za krepost in pogumno prenašajo vročino tega sveta.

43. pismo

1. Vem, da vneto hrepeniš po spoznanju Boga in skrbiš za pravičnost ter da hočeš prek (izpolnjevanja) zapovedi postati brezstrasten. Res namreč ni mogoče brez čistosti stati pred Bogom, kajti če je um strasten, se potika naokrog in le s težavo stoji pri miru, ker skrbi za

zadeve poželenj. Blodnjave pa se znebi, ko postane brezstrasten in se sreča z netelesnimi resničnostmi, ki izpolnijo njegove duhovne želje.

2. Mogoče se je povsem osvoboditi zla, kajti od začetka so v nas položena semena kreposti, ne pa semena zla. Če smo namreč za nekaj dovzetni, za to ne posedujemo (nujno) tudi zmožnosti. Čeprav bi mi lahko ne bili, vendar ne posedujemo zmožnosti za nebivanje,⁷² če so pač zmožnosti takšnosti, nebivanje⁷³ pa ni takšnost.

3. Bil je (čas), ko ni bilo zla, in bo (čas), ko zla ne bo več. Ni pa bilo (časa), ko ni bilo kreposti, in ne bo (časa), ko ne bo kreposti. Semena kreposti namreč niso izbrisljiva. O tem me prepričuje tudi tisti bogataš v evangelijih, ki se je usmilil svojih bratov, ko je bil podvržen sodbi v Hadu. Usmiljenje pa je dobro seme kreposti. Če je bogastvo duše v spoznanju, njeno uboštvo pa v nevednosti, potem je bogastvo pred revščino in umanjkanje za popolnostjo.

612

44. pismo

1. Kratek je bil čas najinega druženja in le na površju si vame položil malo semenja svoje kreposti. Težavno ga je obdelovati. Vendar nam prihaja naproti tolažba tvojega pisma. Kakor se namreč godi tistim, ki začenjajo žeti polja v sanjah, tako se nam je to zgodilo tudi pri tvoji prijateljski ljubezni, kajti v kratkem času smo dosegli mnogo.

2. Razlog za to spodbudo nam je namreč bila tista ladja, ki nas je privedla v Egipt, in Gospod Jezus Kristus, ki nas je zvelkel v puščavo. Zdaj je čas, da se ozreva na polja naju obeh, da dajeva in sprejemava cvetove pisem, da se ovenčava s sadovi, (ki sva jih obrodila) drug v drugem in obnoviva ljubezen do Kristusa, ki naju postavlja pred počelno Ljubezen, pred našega Gospoda.

3. Očitno je, da se slavni zbor svetih krasi s hvalnicami Kristusa in se ponaša s pristno ljubeznijo do njega. Na to se je oziral tudi blaženi prerok Izaija, ko je rekel: »Gospod, slavil te bom, slavil bom Tvoje ime, kajti storil si čudovite stvari« (Iz 25,1). Tudi blaženi prerok David govori takole: »Moj jezik naj radostno slavi Tvojo pravičnost (Ps 50,16), ves dan naj Te slavi.« Naj Ga vsi slavijo. Amen.

72 zmožnosti za nebivanje db. zmožnosti nebivajočega.

73 nebivanje db. nebivajoče.

45. pismo

1. Vem, da imaš veliko korist od tega, da si se odmaknil od sveta in si sposoben imeti oblast nad demoni. Ne vem pa, zakaj omahuješ. »Kakšno korist bo namreč imel človek, če si ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi ali poškoduje« (Mt 16,25-26)? Poguba duše je odpad od večnega življenja, njeno poškodovanje pa je v tem, da so ji odvzeta naravna semena, ki v nas spodbujajo spoznanje Boga.

2. Ne mudi se, prosim te, temveč zbeži iz tega sveta, da ti ne bo na koncu žal, ko boš videl cestnarje in vlačuge, ki pred teboj vstopajo v nebeško kraljestvo.

46. pismo

613

Dolgo časa si molčal pred nami, ti čudoviti mož, ki si pred tem v meni zasadil sadiko in si jo prek svojih pisem zalival s krotkostjo. Morda pa smo te tudi mi nemalo prizadeli, ker ti nismo poslali košare, polne grozdov svojih spisov? Razlog za to pač nisem bil jaz, temveč tisti, ki je za tem posadil sadiko zla in osramotil vse, ki so se skrbno ukvarjali z mano. Zdaj pa, ko si mi postal glasnik pokore prek našega Gospoda, mi odpusti, da sem (te) zanemaril. Obljubljam, da tega ne bom več storil.

47. pismo

1. Imaš zaklad in nas ne hraniš, temveč si pred nami skril svoj vrč. Povej nam, kaj naj si mislimo o tem, kar je pisano: »Duh modrosti je človekoljuben« (Mdr 1,6). Ali kako je to skladno s tem, kar je rečeno v psalmu: »Pravični ves dan izkazuje usmiljenje in posoja« (Ps 36,26).

2. Jaz vem, da je spoznanje Boga hranjeno, ko hrani, in da prejema, ko daje. »Lomi torej svoj kruh lačnemu in brezdomne reveže vodi v svojo hišo« (Iz 58,7). Tisti namreč, ki ti je naklonil dar duhovništva, ti zapoveduje, da to počneš iz vsega srca.⁷⁴

74 vsega srca db. vse svoje duše.

48. pismo

Piši nam tudi zdaj z veseljem, čisti⁷⁵ Teofor, kajti naročeno nam je, naj se veselimo v Gospodu. In moli zame, da ne postanem hrana lisc, temveč delež za Gospoda, ki nas je rešil pred mnogimi gospostvi in nas privedel h gospostvu svojega Očeta. Zaničuj torej telesno naravo, ki je od začetka propadljiva in bo na koncu spet propadla, skrbi pa za Božjo podobo, da bo šla iz telesa neomadeževana.

49. pismo

1. Blagoslovljen bodi Bog, ki ti je zaupal sveto starešinstvo,⁷⁶ da bi duše krščeval v kreposti in spoznanju Boga. To je namreč res duhovno starešinstvo: prejemati duhovno spoznanje in duše klicati od nekreposti h kreposti ter iz nevednosti do spoznanja Kristusa. Kajti um od uma ni starejši po času. Kar je namreč netelesno, je tudi brezčasno. Um postaja starešinski, če se odlikuje po kreposti in spoznanju.

2. Sam nisem vreden tega stanu. V puščavo sem izvržen kot v pregnanstvo, da bi pretrpel kazni za svoje številne nepostavnosti. Ti pa moli zame, prosim te, da bom zmožen poplačati davek in zbežati pred njim, ki se z mano pravda, in pred mukami, ki me čakajo v njegovih rokah.

50. pismo

1. Obiskal si nekoga, ki sedi v temi in senci pokore,⁷⁷ in razsvetlil si oči, ki se neprestano ozirajo po tolažbi. S čim naj povrnem Gospodu za tolažbo tvojega pisma, s katerim si zravnal mojo dušo, ki jo je mučila duhovna naveličanost, in s katerim se spominjaš mrtvega psa – mene, ki sem zaradi mnoštva svojega zla do današnjega dne pregnan v puščavo in se mi ne približa niti ptica, da bi použila meso mojih nekreposti in izključevala oči, ki so pogosto zasmehovale Očeta (Prg 24,52)?

2. In vendar se zahvaljujem Gospodu in tvoji svetosti, da me prišteváš k svojim ovcam. A vseeno je zame, ker sem zdaj pač ves garjav,

75 čisti ali: premišljeni; razumni.

76 starešinstvo ali: duhovništvo.

77 pokore ali: spreobrnitve.

koristno, da ostajam v puščavi, izven tvoje svete črede.

51. pismo

1. Brat Paladij mi je prenesel pismo tvoje svetosti,⁷⁸ v katerem našteváš zla tega sveta, ki udarjajo naše srce in sem ter tja vlečejo naš um. Ko sem ga prebral in komajda razumel, sem slavil Gospoda, da me je obsodil na nevednost in me kot žival, nedovzetno za smisel, privezal na mlinski kamen, da brez razgleda hodim v krogu.

2. In vendar so taka pisma za samotarje zelo koristna. Demoni nam namreč prek domišljavosti obljublajo veliko spokojnost,⁷⁹ ne kažejo pa nam brodoloma kreposti in spoznanja. Prosim te torej, piši mi take stvari in me prebudi iz moje zaspanosti. Vidim namreč, da so se v meni povečale sanje domišljavosti, čeprav se proti meni množijo tudi zdravila sramotitve, ki prihajajo od Zdravnika duš. Bojim se, da bo On tudi o meni rekel: »Zdravili smo Babilon, vendar ni bil ozdravljen« (Jer 28,9), ali da bo dejal: »Ni mogoče (na rano) položiti niti blažilnega obliža niti olja« (Iz 1,6).

3. Čudim se spretnosti demonov, kako pri vsaki stvari najdejo spodbudo (za svoje delovanje). Za domišljavost jim služijo raševina in knežje oblačilo, beseda in molk, sitost in lakota, odmaknjenost od sveta in druženje z ljudmi. Imenitno je zato nekdo izmed bratov imenoval domišljavost »osat, ki bode z vseh strani«. Vendar se hočemo spomniti, da je bil Kristus, naš Gospod, kronan s trnjem, ne pa z osatom, da bi tako v prisposodbi nakazal, kako je treba odvreči osat (domišljavosti). Zaupam v Gospoda, da se bom, okrepljen s tvojimi molitvami, zoperstavil demonom in »uzrl Božjo odrešitev«.

52. pismo

1. Ne pišem ti pisma v odgovor, temveč v zelo veliko grajo, saj si nam poslal pismo, ki je v nas zbudilo preobilje domišljavosti. Zoprno mi je bilo ob branju tvojih hvalnic, se pravi ob plačilu za (mojo) domišljavost. Ne spodobi se tako pisati tistim, ki so se odmaknili od sveta, in s tem slabiti njihovih duš, ki so šibke zaradi strasti ter ljubijo ničevosti.

⁷⁸ tvoje svetosti tj. tebe, ki si svet.

⁷⁹ spokojnost db. bonaco, mir gladine na morju (*galéne*).

2. Potrebno jim je pisati ravno nasprotne besede: »Sedi v puščavi, bedna duša, služi Bogu z postom in molitvijo, ne oziraj se na svet, ki te je na mnogotere načine hudo užalostil! Spominjaj se svojih starih brodolomov, spominjaj se roparjev, kolikokrat so te potolkli! Ne pozabi morja in tistih divjih valov! Se ne spominjaš, kako se je potopila tvoja ladja, čeprav si jo usmeril v pristanišče čistosti – kljub vsem tvojim mislim o čistosti?⁸⁰ Ne veš, kaj se ti je zgodilo, ko je tvoja ladja udarila ob skalo trdosrčnosti, tako da je v trupu tvoje ladje zazevala luknja in so vanjo vdrle vode zamere, jo napolnile in uničile ves tovor tvojih molitev?

3. Spomni se na smrad lakomnosti, ki ti veje iz goltanca in zeva proti množici poželenj. Spomni se, koliko brodolomov je povzročilo hlepenje po denarju in koliko vojn je sprožilo pri ljudeh, koliko ujetništev in ječ ter množico najrazličnejših mučilnih orodij. Blaženi apostol, ki se je oziral na te stvari, lakomnost iz tega razloga ustrezno imenuje ‚korenina vsega zla‘ (1 Tim 6,10). In kaj naj rečemo o valovih domišljavosti, svetoskrunstva in napuha, ki preplavijo ladjo in prekrijejo krmarja, namreč um?«

Take in podobne reči je treba pridigati na ušesa tistih, ki so zapustili svet, da bi ustvarili mir v svojih bednih dušah, ki jih vznemirjajo mnogi različni demoni. Kdor namreč piše hvalnice nekemu, ki se je odmaknil od sveta, je podoben možu, ki meče prejo, dračje ali trsje v goreče ognjišče, da bi to še bolj zagorelo.

4. Nadalje si mi pisal tako, kot da se proti nam bojujejo (naši človeški) nasprotniki. Jaz pa se ne bojim ljudi, temveč Ezava,⁸¹ da ne bi prišel in me udaril ter »potolkel mater skupaj z otroki« (1 Mz 32,11), moj um omrtvil za spoznanje in naredil mojo razumnost jalovo, ker bi bila oropana za sadove kreposti. Čutno zaznavne sovražnike pa, nasprotno, imenujem dobrotnike, saj so s svojimi sramotitvami vzgojitelji moje domišljave duše – kajti ne grajam tistih, ki me žalijo, in ne odrivam od sebe Zdravnika duš, ki mi naklanja zdravje prek obližev zaničevanja. Vem namreč, kaj se zgodi tistim, ki se s silo upirajo zdravnikom: zvežejo jih z jermeni in operirajo proti njihovi volji.

5. In vendar zanesljivo vem, da so tisti ljudje, ki razcepljajo Gospo-

80 mislim o čistosti ali: čistim mislim, db. mislim čistosti.

81 Ezava tj. hudiča.

dovo Cerkev, daleč od čistih molitev. Če se namreč nasprotniki uma, ki z očitki zatemnjeno brezgrajnega (človeka) v času molitve, imenujejo »krivičneži«, kaj bodo šele storili, če dobijo takšen povod?

Rotim te: oddalji se od podobnih zadev in ne daj se zapeljati v raznotere razprave. Ta svet je namreč slab. Če pa je še razburkan, pred njim raje bežimo. Jaz se enako bojim časti kot sramote. Časti namreč sledi domišljavost, sramoti pa zamera – in obe strasti sta povsem tuji mirnemu stanju (duše).

6. Ne odobravam tistih, ki ljubijo le post, njihove misli pa sicer niso zatemnjene z mislimi požrešnosti, vendar so njihova uzrtja potopljena v lakomnost, zamero, jezo, domišljavost in napuh. Ne bodi torej brez (duhovnega) razločevanja, prosim te, in ne meni, da bodo spoznanje Boga prejeli samo tisti, ki se postijo. Z eno desko se namreč ladja ne dokonča niti se hiša ne sezida z enim zidakom. Cilj samotarja namreč ni to, da bi svoj um osvobodil enega uzrtja in bi ga, ko se obrne okrog, navezal na drugo, temveč da bi um povsem osvobodil nečistih uzrtij in ga postavil pred Kristusa.

7. Duhovni očetje niso imenovani očetje zato, ker so na čelu mnogih. Sicer bi lahko tudi tribune imenovali očete. Očetje so tisti, ki imajo dar Duha in spočenjajo mnoge za krepost in spoznanje Boga.

Kar zadeva mene, sem potem, ko sem videl, da se mnogi zbirajo pod pretvezo pogovora, a se ne zdržijo niti požrešnosti niti jeze niti ne vztrajajo v molitvi, nehal govoriti, da moji bratje ne bi postali vrt Talije.

53. pismo

1. Sladki so razumski uvidi, ki se nanašajo na ta svet, ta svet sam pa je grenak – in sicer toliko bolj grenak, kolikor (bolj) ga kdo uporablja strastno. Toda ti veš, častitljivi oče, da je nekaj drugega želja telesa, v kolikor je ta telo, nekaj drugega pa želja duše, v kolikor je ta netelesna narava. Ni mogoče, da pa bi bili obe (želji) hkrati v nekom. »Nihče ne more služiti dvema gospodarjema. Kajti bodisi bo sovražil enega in ljubil drugega ali pa se bo oklepal enega in zaničeval drugega« (Mt 6,24).

2. No, po svoji moči »lomi lačnemu kruh in vodi brezdomne ubožce v hišo svoje kreposti. Če vidiš nagega, ga pokrij, in ne prezri tistih,

ki so ti domači po rodu« (Iz 58,7). »Rod« pa ne imenujem tistih, ki so nam bližnji po naravi, temveč po zadržanju (svoje duše).

Če nekateri bratje o nas govorijo slabo, se temu ne čudi. Spomni se na zdravnike, ki ne zahtevajo zahvale od mrtvih, temveč od živih.

54. pismo

1. Vem, da si od Boga imenitno prejel to, kar je potrebno za življenje. In vendar po malem omahuješ na svoji poti, ker je propadljivi svet, ki mineva, v tvojih očeh vreden več od kreposti. Ta (svet) zelo oddaljuje um od spoznanja Boga, če ga kdo uporablja strastno, saj se svetu pridružijo sovražniki, ki želijo našo pogubo.⁸²

2. Zdaj je čas, da služimo Gospodu in obrodimo sadove pravičnosti, kajti v čistem srcu ljudi iz sadov pravičnosti poganja drevo življenja, Kristus – in to drevo daje senco vsem, ki jih žge žar zla.

55. pismo

1. Nisem sprejel graje – skladno z duhovnimi pregovori (prim. Prg 9,8) – kot moder človek, tako da bi ljubil tistega, ki me graja, temveč (sem jo sprejel) kot strasten človek, ki se trudi, da bi se osvobodil strasti. Seveda priznavam, da sem bolj bojzljiv kot tisti, ki se je v Pilatovih dneh zbal služabnice.⁸³ Po drugi strani pa sem tudi ob istem času, ko sem se bal, prosil, naj prejmem odpuščanje, da ne bi udaril duše, ki je noseča in v sebi nosi upodobljen Kristusov pečat, in bi tako prejel obsodbo rogatega bika (prim. 2 Mz 21,28). S tem mora seveda biti združena graja, da ji je, ko je govor o dejanju, odvzet strašen videz, kakor modri zdravniki skrivajo železo (kirurških instrumentov) v dvopomenskosti vedeževanja. To sem dejal z ozirom na strah.

2. Kar pa zadeva strasti, ki te zdaj obvladujejo, menim, da je spoznanje (glede tega) naslednje: nekatere misli izmed teh, ki nas dražijo, dejansko izvirajo iz narave, druge pa iz šibkosti naše odločitve. Iz narave izvirajo tiste, ki prihajajo od krvi in staršev, iz odločitve pa tiste, ki nas doletijo zaradi (naše) razburljivosti in poželenja. Tiste misli, ki izhajajo iz narave, nas dražijo s svojim dolgim trajanjem, ker jih um

82 sovražniki, ki želijo našo pogubo tj. demoni.

83 zbal služabnice: mišljen je Peter; prim. Mr 14,69sl.

vtiskuje vase prek mišljenja in se vanje zapleta, o čemer je v Pismu rečeno: »Pojdi hitro mimo, ne zadržuj se na tem kraju!« Tiste pa, ki izhajajo iz odločitve, škodujejo umu, če se z njimi strinja. Pisano je namreč: »Ne odloči se, da bi bil z njimi.« Škodujejo pa nam s (svojo) dolgotrajnostjo in zato, ker udejanjamo greh.⁸⁴

3. Tudi naravna uzrtja seveda lahko zbudijo jezo in poželenje s tem, da um pogreznejo v svoja mnogotera opravila, razen če um skrbi za to, da jemlje ustrezna zdravila, namreč lakoto, žejo, bedenje, odmaknitev od sveta in molitev. Huda lakota namreč zmore zanikati celo sólo naravo. O tem naj te prepriča tista žena v Samariji, ki je zaradi lakote pojedla svojega sina. Siti pa zahtevajo vse, kar je uporabno, da bi bili (še naprej) siti in zaničujejo čistost molitve.

Morda boš dejal: »Če skrbim za življenje svojcev, ne kršim zapovedi.« Doumi zvižajo hudiča, ki prek dobrega v tebi udejanja smrt in prek naravnih uzrtij zatemnjuje tvoj um. Oziraj se raje na Zdravnika duš, ki s svojim koristnim rezom uničuje te misli, ko pravi: »Če kdo pride k meni in ne sovraži svojega očeta, matere, žene, otrok, bratov, sester in celo svojega življenja,⁸⁵ ne more biti moj učenec« (Lk 14,26) – (to namreč ne more biti,) ker je njegovo srce zatemnjeno s temi skrbmi.⁸⁶

4. Ne misli, da je nekaj velikega, če kdo zaradi spoznanja Boga zapusti svoje sorodnike. Mnogi, ki so bili poslušni malikom, so žrtvovali svoje sinove in hčere demonom. Vem, da so mnogi bratje padli v nevarnost zaradi teh uzrtij,⁸⁷ ker so v njih trajala. Ko pa so potem njihovi starši ali njihovi bratje radostno prišli k njim v celico, jih niso sprejeli. Hudič je namreč pod pretvezo odmaknjenosti od sveta njihov razum spremenil v jezo.

5. Ostajaj torej v odmaknjenosti v puščavi, prosim te, in vztrajaj v molitvi, brez jeze in brez (grešnih) misli – in ne daj hudiču prostora. Mogočen je namreč Gospod, ki te je poklical, tako da zmore tudi njih (tj. tvoje svojce) pripeljati k življenju in jim dati delež skupaj z vsemi, ki so posvečeni v luči.

84 zato, ker udejanjamo greh db. prek udejanjanja greha.

85 življenja db. duše.

86 Prim. R. D. Young, *Cannibalism and Other Family Woes in Letter 55 of Evagrius of Pontus*, v: J. Goehring in J. Timbie (izd.), *The World of Early Egyptian Christianity*, str. 130–139.

87 zaradi teh uzrtij tj. naravne navezanosti na družinske člane.

56. pismo

1. Dovolj si nas potolažil, o čisti: s svojo tolažbo si ugasnil žalost in nisi dopustil solz.⁸⁸ Saj se res ne spodobi, da bi žalovali za pokojnimi, kajti mi se »ne žalostimo kot drugi, ki nimajo upanja« (1 Tes 4,13). Če ne bi bilo tako, zakaj potem govorimo Bogu: »Vodi mojo dušo iz ječe, da bom hvalil tvoje ime, Gospod«? Telo nas pač ovira, ko želimo na Boga naslavlјati čisto hvalnico. Čutila se namreč nagibajo k telesnim rečem, um pa zre le duhovne resničnosti, v katerih počiva naš Bog. Zaradi tega se um v svojem počelnem stanju z odporom odvrta od telesnih reči, ker si želi, da bi se pogovarjal zgolj z Bogom.

620

2. Kakor torej ne obstaja možnost, da bi se netelesni približal telesnim rečem, tako tudi ni mogoče, da bi brez netelesnega uma videli Netelesnega. In vendar Boga ne vidi (preprosto) um, temveč čisti um. »Blagor njim, ki so čistega srca, kajti uzrli bodo Boga« (Mt 5,8). Bodi pa pozoren na to, da On ne blagruje čistosti, temveč zrenje. Čistost je namreč brezstrastje duše, dovezetne za smisel, zrenje Boga pa je resnično spoznanje ene Bitnosti Trojice, vredne čaščenja, ki jo bodo zrli tisti, ki so dopolnili svoj način bivanja in prek zapovedi očistili svojo dušo.

3. Prva in počelna med vsemi zapovedmi je ljubezen, s katero um zre prvo Ljubezen, namreč Boga. Prek svoje ljubezni namreč vidimo ljubezen Boga do nas, kakor je pisano v psalmu: »Krotke bo poučil o svojih poteh« (Ps 24,9). »Mojzes pa je bolj krotak od vseh ljudi« (4 Mz 12,3) – in lepo je rekel Sveti Duh: »On je dal Mojzesu spoznati svoje poti« (Ps 102,7).

4. O tej krotkosti poučuj svoje brate, da se bodo le stežka obrnili v razburjenje – kajti nobeno zlo ne naredi uma za demona v tej meri kakor razburjenje zaradi jeze tistega, ki (ga) vznemirja. V psalmu je namreč rečeno: »Njihovo razburjenje je podobno kači, kakor gadovo je« (Ps 57,5). In ne misli, da je demon kaj drugega od človeka, ki ga je vznemirila jeza in se je odmaknil od (naše) zaznave. Telesa demonov namreč imajo barvo in obliko, vendar se izmikajo naši zaznavi, saj njihov ustroj⁸⁹ ni podoben ustroju teles, ki sodijo v območje naše zaznave. Zato tedaj, ko se hočejo komu pokazati, raje postajajo podobni vsem oblikam našega telesa, svojega pa ne kažejo.

88 dopustil solz db. dal prostora solzam.

89 ustroj db. mešanica.

5. Nihče izmed bratov naj torej ne postane podoben kači. Ne sprejemaj v sebi nobene zdržnosti, ki je daleč od krotkosti. Tisti namreč, ki se odreka jedači in pijači, a se v njegovi notranjosti zbuja neprimerno razburjenje, je podoben ladji, ki jo sredi morja krmari demon jeze.

6. Povej mi torej, zakaj je Pismo, ko je hotelo hvaliti Mojzesa, pustilo ob strani vse čudeže in se je spomnilo le na (njegovo) krotkost? Ne pravi namreč, da je Mojzes kaznoval Egipt z dvanajstimi šibami in iz njega izpeljal težavno ljudstvo. Tudi ne pravi, da je Mojzes kot prvi od Boga prejel Postavo in spoznanje o nastalih vekih. Tudi ne pravi, da je s palico razdelil Rdeče morje in dal pricurljati vodi iz skale za žejno ljudstvo. Ne, govori o tem, da je sam stal v puščavi pred Božjim obličjem, ko je ta hotel uničiti Izrael, in je prosil, da bi bil tudi sam izbrisan skupaj s sinovi svojega ljudstva. Človekoljube in krivico je postavil pred Boga, ko je govoril: »Odpusti jim ali pa me izbriši iz knjige, ki si jo napisal« (2 Mz 31,32). To je govoril krotki, Bog pa je raje odpustil tistim, ki so grešili, kot da bi Mojzesu storil krivico.

7. Pismo preskoči slavno nahranitev (ljudstva) z mano in prilet ptic, prepelic, ter Mojzesov post, ki je presegal človeško naravo, in tudi šotor, v katerem so bili v prisposobi upodobljeni nastali in prihodnji veki, ter hvali le to, da je bil »Mojzes bolj krotak od vseh ljudi« (3 Mz 12,3). O kako velik čudež: vso Mojzesovo modrost je opisal z dvema (čudežnima) znamenjema! Tako hvalnica Mojzesa kot njegovo ime sta dve izmed (čudežnih) znamenj.

8. Tudi David je, ko se je spomnil kreposti krotkosti, govoril: »Spomni se, Gospod, Davida in vse njegove krotkosti« (Ps 131,1). Zamolčal je, da so bila njegova kolena slabotna od posta in je njegovo meso propadalo zaradi (pomanjkanja) olja (prim. Ps 108,24) in tudi to, da je bedel in postal kot vrabec, ki sameva na strehi. Rekel je (le): »Spomni se, Gospod, Davida in vse njegove krotkosti.«

9. Tudi mi moramo pridobiti to krotkost Njega, ki je rekel: »Učite se od mene, ker sem krotak in v srcu ponižen« (Mt 11,29), da nas bo poučil o svojih poteh in nam naklonil počitek v nebeškem kraljestvu.

57. pismo

1. Ker si smrten, se ne žalosti preveč, da je naš blaženi oče zaspal.⁹⁰ Mi namreč odhajamo k njemu, on pa se ne bo vrnil k nam. Moja volja glede tega, kar posedujem, pa je naslednja: ko sem stopil med vrste samotarjev, sem Bogu naredil zaobljubo, da po smrti svojega očeta ne bom zase ohranil na zemlji ničesar, temveč bom vse porabil za Gospodovo miloščino.

2. Skladno s svojo besedo si nam pisal v istem času, ko je v tebi žalost še žarela. Jaz pa sem bil v tej žalosti naprošen za to pismo in prisiljen, da vam pišem to, kar sem sam prejel od vas. Toda Bog, ki tolaži ponižne, nas je potolažil, ko nam je takoj naklonil spoznanje smrti in življenja, spoznanje telesa, ki je naša posoda, in spoznanje za smisel dovezetne duše – namreč spoznanje o tem, zakaj so duše povezane s telesi in spet (od njih) razvezane, ter spoznanje glede tega, zakaj angeli in demoni prihajajo v naš svet, mi pa ne pridemo v njihove svetove. Ne moremo namreč angelov še bolj povezati z Bogom niti ne moremo demonov misliti kot še bolj omadeževanih, saj ne zadostujemo za ono (tj. angelsko) velikost spoznanja, niti ne dospevamo do te (tj. demonske) nevednosti.

3. In (naklonil nam je spoznanje) o tem, kako so naši očetje le očetje telesa, Bog pa je Oče duše. In nadalje glede tega, kako na enak način, kot sinova bolezen tare očeta, tudi neurejenost duše žalosti Boga. Oče pri obolenosti sina pokliče zdravnika, Bog pa je poslal z nebes Zdravnika naših duš, da bi očaral ljudi in jih pripeljal od nekreposti h kreposti ter od nevednosti k spoznanju Boga.

4. In nadalje, kako je angelom dal kot bivališče zgornji Jeruzalem, kakor je pisano: »Približali ste se gori Sion in mestu živega Boga, nebeškemu Jeruzalemu in nepreštevnim angelom« (Heb 12,22), nasprotno pa je demone zvezal z vezmi teme in jih predal najbolj spodnjim (področjem) zemlje, da bi bili ohranjeni za sodbo, medtem ko je nas postavil na ta svet in povezal z dejavnimi telesi, kakor je pisano: »Nebo nebes je Gospodovo, zemljo pa je izročil človeškim sinovom«

90 zaspal tj. umrl, evfemizem. J. Kalvesmaki v članku *The Soul's Cure in Letters: The Death of Gregory of Nazianzus and the Consolation of Evagrius of Pontus* (*The American Benedictine Review* 65 (2014), str. 135–144) dokazuje, da je pismo odziv na smrt Gregorja iz Nazianza.

(Ps 113,24), da bi s tem, ko udejanjamo usmiljenje, dobili delež v usmiljenju in postali sodediči angelov, v družbi katerih je, kakor verujem, tudi naš blaženi oče. Bil je namreč usmiljen. In priče tega so tisti, ki so od njega prejeli miloščino in zanj kupili olje.

5. V času žalovanja sem postal deležen teh misli začetniškega spoznanja in iz mene so pregnale žalost. Ti, sveti mož, pa si dobro storil, da si blaženemu še za časa njegovega življenja omogočil počitek in si ga potem, ko je zaspal, počastil s svetim grobom, kjer počivajo oče Abraham in njegovi sinovi. To bom izpovedal pred obličjem našega Gospoda in svetih angelov, ki te bodo vodili in postavili pred sodni prestol Gospoda, našega Odrešenika.

58. pismo

623

1. Vem, da zamujam in žalostim tvojo čistost,⁹¹ Himetij, ko s svojimi obljubami žgem tvoje prijateljstvo. Imej potrpljenje z mano, prosim te, ker vse do zdaj ne zmorem drzno nastopiti proti svetu. Saj veš, kako nečastno sem živel na začetku. Toda »Gospod je poslal svojega angela in me je osvobodil iz rok kralja Heroda in iz tega, kar so proti meni naklepali Judje« (Apd 12,11).

2. Zdaj pa je moja naloga to, da ne zapustim svoje celice. Naš boj namreč divja zaradi motrenja bivajočih resničnosti in Svete Trojice. Demoni so začeli proti nam veliko vojno, da bi nas pri tem spoznavanju ovirali. Mi pa si prizadevamo, da bi se učili. Zaradi tega se bojim, da se ne bi, ker sem se zapletel v svet, Jezus/Jozuet v meni postaral (prim. Joz 13,1) in nehal biti moj vojskovodja – tako da bi jaz spet postal suženj tujerodcev.

3. Žalost za našim blaženim očetom je zelo prizadela moj razum. Kar namreč zadeva stanje motrenja, Sveti Duh hoče, da se to uresniči brez oblikovane podobe⁹² in da je um (v tem stanju) prost vseh strastnih uzrtij. Kajti kakor slabovidnemu očesu videz vidnih stvari ni jasen, prav tako um, ki ima strastne misli, ne umeva duhovnih resničnosti. Postopoma se torej mora iztegovati tja, da bi se lahko približal enemu Vzroku, Očetu duhovnih resničnosti, ki se razodeva srcu prek

91 čistost ali: premišljenost.

92 oblikovane podobe db. oblike podobe.

odmaknitve od vseh vidnih reči.

4. Pri motrenju bivajočih resničnosti so pripovedi vidcev številne. Pri motrenju Svete Trojice pa je uvid, ki se nanaša na Njeno spoznanje, le eden, saj gre za bitnostno spoznanje, ki se razodeva umu, golemu (od vseh) strasti. (Um) ne more zreti umskozaznavne resničnosti, če ne hiti k vrhu te gore. Duhovna gora je namreč spoznanje Svete Trojice, ki se ji je težko približati. Če pa je um spoznan za vrednega tega, potem se odmakne od skrbi za stvari. Na to goro so angeli vodili blaženega Lota, ko so mu rekli: »Reši se na to goro, da ne boš ugrabljen skupaj (s prebivalci Sodome) !« (1 Mz 19,17)

624

5. O ko bi le bil »Gospodova reka« (Ps 65,10) in bi se radostno izlil v morje sveta, da bi osladil grenkobo zla (umnih) duš! A zdaj sem le »brezvoden oblak« (Jud 1,12), ki ga veter žene v puščavo. Za nepopolnega samotarja je nevarno, da svojo celico zapusti še nepripravljen, preden je dosegel popolnost v krepostnih dejanjih in motrenju. Zanj bi bilo bolje, če se sploh ne bi lotil boja in se ne bi zapisal boju z zvermi. Spomni se na svetopisemsko pripoved o tem, kako so Amalek in sinovi Vzhoda prestopili Jordan ter se bojevali proti Izraelu, ki je prebival v obljubljeni deželi – ker je pač Izrael omahoval v strahu pred Gospodom.

6. Sam se po Gospodovi milosti ne bojujem le za to, da ne bi storil nič neprimernega, ampak da tudi ne bi mislil nič slabega. Priznavam pa, da vse do zdaj še nisem dosegel popolnosti tega stanja. Vendar drzno vztrajam in verujem, da jo bom dosegel. To mi je namreč obljubil On, ki me je iz teme poklical k sveti in blaženi luči.

59. pismo

1. Ne bodi žalosten, brat Kekropij, da živimo daleč od tebe. Lahko namreč živiš⁹³ z našimi svetimi očeti, če živiš v pravičnosti in Božjem strahu. Spoznanja Boga ne onemogočajo kraji, ampak strastna uzrtja. Kajti glej, po besedi blaženega Pavla smo mnogi eno v Kristusu (prim. Rim 12,5) in »množica tistih, ki je verovala v svojega Gospoda, je imela eno srce in eno dušo« (Apd 4,32) v brezstrastju in veri. Kar⁹⁴ je namreč

⁹³ živimo ... živiš db. bivamo ... bivaš.

⁹⁴ Kar db. Kakor.

za telesa kraj (*tópos*), je za netelesne resničnosti krepost. O tistih svetih (ljudeh) namreč pravimo, da so »eden«, katerih krepost⁹⁵ je ena.

2. Blagruješ tiste, ki živijo pri meni. Da, »blagor krotkim« (Mt 5,5). Tisti, ki živijo pri meni, so namreč nesramni psi, ki vsak dan ližejo mojo kri. Doumi, kaj hočem povedati.

3. In ker omenjaš Lazarja in bogataša (Lk 16,19-31), da je namreč Lazarja razveselilo spoznanje, bogataša pa mučil plamen nevednosti – po tem spoznavamo, da je bil (čas), ko ni bilo zla, in da bo (čas), ko zla ne bo več. Ni pa bilo (časa), ko ni bilo kreposti, in ne bo (časa), ko ne bo kreposti. Semena kreposti so namreč neizbrisna. O tem naj te prepriča bogataš, ki je bil zaradi svoje nekreposti mučen v Hadu, a se je usmilil svojih bratov. Usmiljenje do nekoga je pač dobro seme kreposti. »Prst« in »brezno« pa alegorično izrekata spoznanje in nekrepost, kakor nam je izročilo posredoval mož, ki je bil do potankosti preizkušen v duhovnih rečeh.

60. pismo

1. Hvaljen bodi Bog, Oče našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki nas je blagoslovil v Jezusu Kristusu, našem Gospodu, in je utrdil v veri v svojega Kristusa⁹⁶ nas, ki smo bili omajani, ter z njegovo smrtjo zravnal nas, ki smo padli, ter nas osvobodil revščine in rešil iz rok zaslužnjevalcev, ko je iz nebes svoje svetosti poslal Kristusa, našega odkupitelja in odrešenika duš, in nam v njem naklonil sproščeno zaupnost do Boga, saj je On (tj. Kristus) premagal vse proti nam vojskujoče se moči in dejal: »Bodite pogumni, jaz sem premagal svet« (Jn 16,33) ter iz nas vrgel satana po svojih svetih zapovedih, odprl nam je vrata življenja ter nam razodel pot, se pravi to, da je On sam pot, kakor pravi: »Jaz sem pot« (Jn 14,6), tako da bi mi, ko tečemo v njej in po njej, prejeli spoznanje čaščenja vredne in svete Trojice.

2. Ker je torej po Janezovih besedah naš Bog ljubezen (1 Jn 4,8), moji bratje, se tisti, ki hodi v ljubezni, ne jezi na brata, ne besni, ni zavisten, ni prepirljiv niti ljubosumen. Ljubezen namreč tistemu, ki si jo je pridobil, ne dopušča storiti nič od teh stvari, ampak se (tak člo-

95 krepost ali: krepostno stanje.

96 Kristusa tj. Mesija.

vek) po (besedah) blaženega Pavla »veseli s tistimi, ki se veselijo«, kar je znamenje nezavisti, in »joče s tistimi, ki jokajo« (Rim 12,15), kar je zgled usmiljenja. Vsaka izmed teh kreposti predstavlja sveto ljubezen.

3. Če pa bi bilo koristno povsem jasno razkriti naravo ljubezni – no, jaz mislim, da je s tem takole: ljubezen je krepost duše, dovzetne za smisel. Dopolnjuje se z zdržnostjo od vseh propadljivih užitkov in ustvarja Kristusove učence. Ljubezen si je namreč pridobil tisti, ki zaničuje hrano in premoženje in prazno slavo ter je s tem vred iz ljubezni do spoznanja Boga zanikal svoje lastno telo. Kako bi namreč bil nekdo lahko potrpežljiv do tistega, ki ga udarja po licu, če ima rad prazno slavo ali svoje meso? Ali kdo se ne bi zapletel v sodno vojno z nekom, ki mu odvzema bogastvo, če ga obvladujejo strasti poželenja po hrani in premoženju?⁹⁷

626

4. Zato je pisano: »Ne ljubite sveta niti ničesar, kar je v njem« (1 Jn 2,15), da se ne bi omadeževali, ko bi se zaradi teh reči prepirali in pravdali. Ljubezen do sveta je namreč sovraštvo do Boga (Jak 4,4). In če je »naš Bog ljubezen«, kakor je pisano, potem je ljubezen do tega sveta sovraštvo do te svete Ljubezni. Potemtakem ni mogoče, da bi si pridobili ljubezen, če ne sovražimo sveta, niti ni mogoče, da bi sovražili svet, če ne odložimo strasti, v katerih obstaja naš stari človek, ki ga pogublajo varljiva poželenja.

61. pismo

1. Spodobilo bi se, da bi mi od vas prosili sadove ljubezni, saj ste si prek brezstrastja pridobili ljubezen do Boga⁹⁸ in ste obogateli z nebeškim zakladom. Tudi ne nabirajo zakladov sinovi očetom, temveč očetje sinovom. Ker ste torej očetje, posnemajte očeta Kristusa in nas nahranite z ječmenovimi hlebci prek nauka o izboljšanju nravi. Sklonite se k naši grobosti, dokler ne bomo od sebe odložili živalskih nravi in bomo spoznani za vredne duhovnega Kruha, ki je sestopil iz nebes in vse narave, dovzetne za smisel, hrani po meri njihovega ustroja.

2. Tisti, ki je sestopil, je namreč isti, ki se je povzpel, da bi izpolnil vse (Ef 4,10). In če izpolnjuje vse, moramo vsi jemati iz njegove polnosti. Kristusova polnost pa je duhovno spoznanje nastalih in pri-

⁹⁷ strasti poželenja po hrani in premoženju db. strasti hrane in premoženja.

⁹⁸ ljubezen do Boga db. božansko ljubezen.

hodnjih vekov, združeno z resnično vero v Sveto Trojico.

3. Popolno vero pridobimo, če se odpovemo vsem umevanjem telesnih stvari. Sveta Trojica se razodeva umu, če je ta slekel strasti in starega človeka, ki je skvarjen zaradi varljivih poželenj. Ta (človek),⁹⁹ če se stre, postaja – prek pravega načina življenja in resnične vere – popolna žgalna daritev Bogu.

62. pismo

1. Nebeško kraljestvo ne potrebuje duševne zmožnosti razmišljanja, temveč to, da je duša sposobna za zrenje. Sposobnost za razmišljanje namreč najdemo tudi pri omadeževanih dušah, sposobnost za zrenje pa le pri čistih.

2. Ob vsaki priložnosti, najsi se primeri kar koli, nam piši in moli za nas, da ne postanemo neuki v spoznanju. Sposobnost za diskurzivno razmišljanje pa preziraj, ker nam nič ne koristi za našo pot. Naš Gospod je namreč rekel: »Pridite, blagoslovljeni mojega Očeta! Prejmite v posest kraljestvo, ki vam je pripravljeno od začetka sveta! Kajti lačen sem bil in ste mi dali jesti, žejen sem bil in ste mi dali piti, tujec sem bil in ste me sprejeli, nag sem bil in ste me oblekli, bolan sem bil in ste me obiskali, v ječi sem bil in ste prišli k meni« (Mt 25, 34–36).

3. Vidiš, da pri nobeni od teh reči ne omenja sposobnosti za diskurzivno razmišljanje. Beseda je namreč glasnik uzrtij/misli, nebeško kraljestvo pa ne obstaja v besedi, temveč v moči. In »moč« se imenuje čistost duše, ki nastaja po ljubezni in jo zaradi našega Gospoda tudi ti imaš od začetka.

4. Prek svojega pisma si nam podaril duhovne sadove. Pisal si nam namreč tako, kakor ti je narekovala ljubezen do Gospoda.¹⁰⁰ Začuden se sprašujem, ali je z nami¹⁰¹ res tako. Pazi, da se ne izkažeš kot nekdo, ki išče grozdje na trnju ali fige na osatu – in da ne imenuješ »svetilka« nekoga, ki je oropan luči! Moli za nas, da bi Gospod z nami storil to, kar¹⁰² ti misli o nas, saj do danes nismo (postali) takšni.

99 (človek) ali: (um).

100 ljubezen do Gospoda ali: Gospodova ljubezen.

101 z nami db. z našimi zadevami.

102 kar db. kakor.

63. pismo

(Pismo o veri, *Epistula fidei*)

1. Pogosto sem se čudil, kaj neki doživljate glede nas in zakaj izkazuje takšno naklonjenost nam, ki smo ničvredni, majhni in nepomembni ter morda v sebi nimamo nič ljubezni vrednega,¹⁰³ in zakaj nas spodbujate z besedami, ko nas spominjate na prijateljstvo in domovino, kakor da bi skušali neke ubežnike znova privedi k očetovskemu usmiljenju, namreč k vam. Sam priznavam in ne tajim,¹⁰⁴ da sem postal ubežnik – razlog za to pa boste, če želite, izvedeli takoj.¹⁰⁵

2. Takrat, na začetku, nas je udarilo nekaj nepričakovanega, kakor tiste, ki jih v trenutku prestrašijo nenadni šumi. Nisem obvladoval svojih misli, ampak sem se kot ubežnik oddaljil.¹⁰⁶ Precej časa sem prenočeval daleč od vas. Potem pa me je prevzelo hrepenenje po božanskih naukih¹⁰⁷ in po filozofiji, ki se tem (naukom) posveča. Rekel sem: »Kako naj zmorem obvladati zlo, ki prebiva skupaj z nami? Kdo bo zame Laban, da me reši pred Ezavom in vzgoji za najvišjo filozofijo?«

3. Potem pa, ko smo z Božjo pomočjo¹⁰⁸ dosegli cilj, kolikor je bilo to mogoče, ker smo našli posodo izvolitve in globoki vodnjak, namreč

628

103 nam, ki smo ničvredni, majhni in nepomembni ter morda v sebi nimamo nič ljubezni vrednega db. naši ničvrednosti, ki je majhna in nepomembna in morda v sebi nima nič ljubezni vrednega.

104 Prim. Jn 1,20.

105 To Evagrijevo pismo se je ohranilo v korpusu pisem sv. Bazilija Velikega (*Sermo sive dogmatica epistula de sanctissima trinitate* (= ps.-Bazilij, Epist. 8); prim. izdajo v Y. Courtonne (izd.), S. Basile, Lettres, Pariz 1957, str. 22–37; da gre za Evagrijevo delo, je dokazal R. Melcher, *Der 8. Brief des Hl. Basilius ein Werk des Evagrius Pontikus*, Münster in Dunaj 1923. Po večinoma sprejeti razlagi ga je Evagrij poslal iz Konstantinopla kristjanom v Pontu okrog leta 381. J. Kalvesmaki (*The Epistula fidei of Evagrius of Pontus: An Answer to Constantinople*, v: *Journal of Early Christian Studies* 20 (2012), str. 113–139) pa dokazuje, da je bilo napisano l. 383 ali pozneje ter poslano iz Jeruzalema ali Egipta v Konstantinopel. Izjemno bogato pismo sproža še vrsto drugih zgodovinskih in teoloških vprašanj, o katerih primerjaj zbornik P. Bettio (izd.), *L'epistula fidei di Evagrio Pontico: Temi, contesti, sviluppi; Atti del III convegno del gruppo italiano di ricerca su «Origene e la tradizione alessandrina»*, Rim 2000.

106 Prim. Ps 54,8. Morda aluzija na smrt Bazilija Velikega leta 379, po kateri je Evagrij zapustil bazilijevsko skupnost.

107 naukih gr. *dógmata*.

108 z Božjo pomočjo db. z Bogom.

Gregorja, Kristusova usta,¹⁰⁹ nam naklonite, prosim vas, še malo časa, ne zato, ker bi mi imeli radi življenje v mestih (ni nam namreč skrito, da hudič prek takih reči snuje svojo prevaro proti ljudem), temveč zato, ker sodimo, da je sobivanje s svetimi nekaj nadvse koristnega. S tem, da smo nekaj povedali o Božjih naukih in o njih pogosto poslušali, smo se navzeli drže¹¹⁰ motrenja – drže, ki jo je težko zavreči. Tako je torej z nami.

4. Vi pa, o moji božanski in bolj od vseh ljubljene možje,¹¹¹ varujte se pred pastirji Filistejcev, da ne bi kdo izmed njih skrivaj zamašil vašega vodnjaka in skalil čistosti spoznanja glede vere. Kajti vedno jim gre za to: ne poučevati najbolj nepokvarjenih duš iz Božjih Pisem, temveč popačiti resnico na osnovi zunanje modrosti. Kdor namreč proti naši veri uvaja »neporojenost« in »porojenost« in uči, da je bil vekomaj Bivajoči nekoč nebivajoč in da je tisti, ki je po naravi in vedno Oče, Oče postal, in da Sveti Duh ni večni, ni zgolj čisti Filistejec, ki skuša začarati ovce našega očeta, da te ne bi pile iz čiste vode, ki teče v večno življenje, temveč nase kliče naslednje prerokove besede: »Mene so zapustili, vir žive vode, in so si izkopali luknjičave cisterne, ki ne morejo držati vode« (Jer 2,13). Treba je pač izpovedovati, da je Oče Bog, da je Sin Bog, da je Sveti Duh Bog, kakor so (nas) poučile božanske besede in so učili tisti, ki so te besede najgloblje¹¹² doumeli.

5. Tistim pa, ki nam očitajo triboštvo, moramo odgovoriti, da ne izpovedujemo enega Boga po številu, temveč po naravi.¹¹³ Vse, kar se imenuje eno po številu, namreč ni bitnostno eno niti ni enovito¹¹⁴ po naravi. Glede Boga pa vsi priznavajo, da je enovit in nesestavljen. Torej Bog ni eden po številu.

6. Kar hočem reči, je naslednje: o svetu pravimo, da je eden po številu, a vendar ni eden po naravi niti ni enovit. Razstavljamo ga namreč v prvine, iz katerih obstaja: v ogenj, vodo, zrak in zemljo. Tudi o človeku pravimo, da je eden po številu. Pogosto namreč govorimo o enem človeku, in vendar ni enovit, saj sestoji iz telesa in duše. Prav

109 Gregorja, Kristusova usta tj. Gregorja iz Nazianza; prim. epilog *Praktika*.

110 drže ali: zadržanja, habitusa (*héxis*).

111 možje db. glave.

112 najgloblje db. najvišje.

113 Prim. Gregor iz Nazianza, *Govor* 30, 5 (PG 36, stolp. 108–09).

114 enovito db. preprosto (*haploûn*).

tako bomo govorili o angelu, ki je eden po številu, a ni eden po naravi niti ni enovit. Obstoj (*hypóstasis*) angela si namreč mislimo kot bitnost, združeno s posvečenostjo.¹¹⁵

7. Če vse, kar je eno po številu, ni tudi eno po naravi, in če to, kar je eno po naravi in enovito, ni eno po številu, za Boga pa trdimo, da je po (svoji) naravi eden, kako potem k nam vpeljujejo število tu, ko pa ga vendar povsem izključujemo od one blažene in zgolj umu dostopne (Božje) Narave? Število namreč sodi h kolikšnosti in kolikšnost je povezana s telesno naravo, torej število sodi k telesni naravi. Mi pa verujemo, da je naš Gospod *Stvarnik* telesnih bitij. Vsako število zato opisuje (le) tiste reči, ki so deležne snovne in zamejene narave, Enota in Enica¹¹⁶ pa opisujeta enovito in nedoumljivo Bitnost.

8. Kdor torej pripisuje Božjemu Sinu ali Svetemu Duhu število ali ustvarjenost, nevede (vanju)¹¹⁷ uvaja snovno ali omejeno naravo. Omejene pa ne imenujem le narave, ki jo zajema prostor,¹¹⁸ temveč tudi tisto naravo, ki jo je On, ki se jo je namenil izpeljati iz nebiti v bit, zaobjel z vnaprejšnjim védenjem: to naravo je mogoče dojeti z védenjem.¹¹⁹ Nič svetega, kar ima omejeno naravo in pridobljeno svetost, ni nedovzetno za zlo, medtem ko sta Sin in Sveti Duh izvir posvetitve, po kateri se vsaka narava, dovzetna za smisel, posvečuje skladno s svojo krepstjo.

9. V skladu z resničnim naukom¹²⁰ torej ne trdimo niti tega, da je Sin Očetu podoben, niti tega, da mu je nepodoben. Oboje je namreč enako nemogoče. »Podobno« in »nepodobno« se pač izreka glede na takšnosti, Božanstvo pa je prosto takšnosti. Ko izpovedujemo istovetnost narave, sprejemamo bitnostno/bistveno enost¹²¹ in se izogibamo sestavljenosti, saj Tisti, ki je po bitnosti Bog in Oče, poraja Tega, ki je

115 posvečenostjo ali: posvetitvijo, posvečevanjem (*hagiasmós*).

116 Enota (*monás*) in Enica (*henás*): za grško matematično mišljenje, ki ga je spekulativno poglobila platonistična ontologija, eno ni število, temveč počelo (*arché*) števila. Evagrijs se pri obravnavi skrivnosti Trojice kot bistveno nadštevilske navezuje na to izročilo. Prim. tudi KG 2, 3; 3, 1.

117 (vanju) ali (v razpravo).

118 prostor ali: mesto, kraj (*tópos*).

119 védenjem gr. *epistéme*.

120 naukom gr. *lógos*.

121 bitnostno/bistveno enost ali: enakobistvenost, gr. *tò homooúision*.

po bitnosti tudi Bog in Sin. Iz tega se namreč kaže bitnostna/bistvena enost. Tisti, ki je po bitnosti Bog, je namreč bitnostno/bistveno eno z drugim, ki je po bitnosti Bog.

Sicer se tudi človek imenuje »bog«, kakor (je pisano): »Rekel sem: Vi ste bogovi« (Ps 81,6), in celo demon se imenuje »bog«, (npr. v besedah) »Bogovi poganov so demoni« (Ps 95,5). Vendar so prvi (tj. ljudje) tako imenovani po milosti, drugi (tj. demoni) pa lažnivo. (Samo) edini Bog je pač Bog po bitnosti.

10. Če rečem »edini«, mislim na sveto in neustvarjeno Božjo bitnost. »Edini« se namreč izreka tako o nekem konkretnem človeku kot o naravi sploh. O nekem konkretnem, recimo npr. o Pavlu, (se izreka tedaj,) ko slišimo, da je bil edini ugrabljen vse do tretjega neba (2 Kor 12,2sl.) in je slišal neizrekljive besede, ki jih človeku ni dovoljeno izreči. O naravi sploh pa, ko npr. David pravi: »Človek – njegovi dnevi so kot trava« (Ps 102,15). Tu ne meni katerega koli človeka, temveč (človeško) naravo sploh, kajti vsak človek je (za)časen in umrljiv. Prav tako mislimo, da so o naravi izrečene naslednje besede: »Tisti, ki edini poseduje nesmrtnost« in »Edinemu modremu Bogu« (Rim 16,27) in »nihče ni dober razen enega, Boga« (Lk 18,19). Na tem (zadnjem) mestu namreč »eden« pomeni isto kot »edini«. In nadalje: »Ki je edini razpel nebo« (Job 9,8). In znova: »Gospoda, svojega Boga, moli in njemu edinemu služiti« (Mt 4,10) in: »Ni Boga razen mene« (5 Mz 32,12).

11. Izraza »eden« in »edini« namreč v Pismu nista uporabljena, da bi (Boga Očeta) razlikovala od Sina ali Svetega Duha, marveč sta uporabljena proti njim, ki niso bogovi, čeprav so tako lažnivo poimenovani. Kakor npr. »Gospod edini jih je vodil in tujega Boga ni bilo z njimi« (5 Mz 32,12) in »Sinovi Izraelovi so razrušili Báale in Astartine gaje in so služili edinemu Gospodu« (1 Sam 7,4). Nadalje, (kot piše) Pavel: »kakor obstaja veliko bogov in gospodov – a je vendar za nas en Bog, Oče, iz katerega je vse, mi pa zanj, in en Gospod Jezus Kristus, po katerem je vse« (1 Kor 8,5sl.).

12. A tu raziskujemo, zakaj se, potem ko je rekel »en Bog«, ni zadovoljil s to besedo – saj smo rekli, da »edini« in »eden« označuje naravo, če se nanaša na Boga – ampak je dodal tudi »Oče« in omenil še Kristusa. Domnevam, da je Pavel, posoda izvolitve, v tem primeru menil, da ni dovolj, če oznanja samo Sina kot Boga in Svetega Duha

kot Boga, kar je storil z izrazom »en Bog«, ne da bi s pristavkom »Očeta« označil tistega, iz katerega je vse, in z omembo Gospoda označil Besedo, po kateri je vse; in nadalje, s soprivzetjem (izraza) »Jezus Mesija (*Christós*)« nam naznanja učlovečenje, predoča trpljenje in razodeva vstajenje. (Izraz) »Jezus Mesija« nam dejansko omogoča razbiranje takšnih uvidov.¹²²

13. Zaradi tega Gospod tudi zavrača, da bi bil pred trpljenjem oznanjevan kot »Jezus Mesija«, in učencem prepoveduje, da bi komur koli povedali, da je Mesija on sam, Jezus. Njegov namen je namreč bil, da jim šele potem, ko dopolni svojo ojkonomijo,¹²³ tj. po vstajenju od mrtvih in vnebohodu,¹²⁴ dovoli, da ga oznanjajo kot Jezusa Mesija. To je tudi pomen besed: »da bi spoznali tebe, edinega resničnega Boga, in tistega, ki si ga poslal, Jezusa Mesija« (Jn 13,3sl.) in besed: »Verujete v Boga, verujte tudi vame« (Jn 14,1), pri čemer Sveti Duh povsod varuje naše pojmovanje, da se ne bi (preveč) približali enemu in pri tem odpadli od drugega, ter ne bi, ko bi bili pozorni na teologijo, zaničevali ojkonomijo in bi zaradi te opustitve zapadli v brezbožnost.

14. Raziščimo pa besede božanskih Pisem, ki nam jih navajajo, ko jih jemljejo in sprevačajo skladno s svojim lastnim prepričanjem, da bi uničili veličastvo Edinorojenega: razgrnimo njihov pomen, kolikor nam je to mogoče. Premislimo najprej te besede: »Jaz živim po Očetu« (Jn 6,57). To je pač ena izmed puščic, ki jih proti nebu prožijo tisti, ki te besede uporabljajo brezbožno. Vendar izrečeno tu po mojem mnenju ne označuje predvečnega življenja (kajti vse, kar živi po drugem, ne more biti Življenje-sámo,¹²⁵ kakor tudi tisto, kar je ogrevano od nečesa drugega, ne more biti Toplota-sama – in Kristus, naš Bog, je rekel: »Jaz sem življenje« [Jn 14,6]), temveč življenje, ki ga je živel po Očetu, to je to življenje, ki se je zgodilo v mesu in tem času. Na osnovi Očetove volje je namreč prišel, da bi prebival v človeškem življenju,¹²⁶ in ni rekel: »Živel sem zaradi Očeta«, temveč »živim po Očetu«, s

122 omogoča razbiranje takšnih uvidov ali: daje umevati takšna pojmovanja (*epinoiai*). O origenovskem pojmu *epinoia* prim. J. McGuckin, *The Changing Forms of Jesus according to Origen*, v: *Origeniana Quinta*, Innsbruck 1986, str. 215–221.

123 svojo ojkonomijo tj. odrešenjski načrt.

124 Terminologija tu spominja na anaforo pred epiklezo (klicanjem Svetega Duha) v bizantinski liturgiji.

125 Življenje-sámo gr. *autozoé*.

126 človeškem življenju db. življenju ljudi.

čimer jasno označuje sedanji čas.

15. Morda pa (te besede) govorijo tudi o življenju, ki ga živi Kristus, saj ima v sebi Božjo Besedo. In da je mišljeno¹²⁷ to, bomo videli iz naslednjega. »Kdor me jé«, pravi, »bo živel po meni« (Jn 6,57). Jemo namreč njegovo meso in pijemo njegovo kri, pri čemer prek (njegovega) učlovečenja in čutno zaznavnega življenja postajamo deležni (Božje) Besede in Modrosti. »Meso in kri« je namreč poimenoval vse svoje skrivnostno prebivanje (med nami)¹²⁸ in (s temi besedami) je razodel nauk, ki sestoji iz praktike, fizike in teologike: nauk, s katerim se duša hrani in se pripravlja za prihodnje motrenje bivajočih resničnosti. To je verjetno mišljeno¹²⁹ s tem, kar je izrečeno.¹³⁰

16. Nadalje: »Moj Oče je večji od mene« (Jn 14,28). Tudi to besedilo so zlorabila nehvaležna ustvarjena bitja, hudičev zarod. Jaz pa sem prepričan, da tudi te besede¹³¹ kažejo, da je Sin enega bistva/bitnosti z Očetom. Vem namreč, da se lahko v polnem pomenu besede primerjajo le resničnosti, ki imajo isto naravo. Saj pravimo, da je en angel večji od drugega in en človek pravičnejši od drugega in ena ptica hitrejša od druge. Če so torej (prave) primerjave (le) med resničnostmi ene vrste in je o Očetu rečeno, da je večji od Sina, potem je Sin enega bistva/bitnosti z Očetom.

17. V izrečeno pa je položen še neki drug pomen. Je mar čudno, če (Jezus) izpoveduje, da je Oče večji od njega, ko pa se je on, ki je Beseda in je postal meso, dal videti po svojem veličastvu celo manjši od angelov in po podobi (grši) od ljudi? Kajti (Pismo) pravi: »Malo manjšega si ga naredil od angelov« (Ps 8,6). In drugje: »Malo nižjega od angelov« (Heb 2,9) in: »Videli smo ga in ni imel niti podobe niti lepote, temveč je bila njegova podoba pomanjkljiva v primerjavi z vsemi ljudmi« (Iz 53,2sl.).

18. Vse to pa je prenesel iz velikega človekoljubja, ljubezni do svoje lastne stvaritve, da bi rešil izgubljeno ovco in rešeno pridružil¹³² (dru-

127 mišljeno db. pojasnjeno, očitujoče se (*deloúmenon*).

128 prebivanje (med nami) db. prihod.

129 mišljeno db. razkrito (*deloúmenon*).

130 Prim. *Sholije k Pridigarju* 2,25.

131 te besede db. ta glas (*phoné*).

132 pridružil db. zmešal z.

gim) ter bi tistega, ki je sestopil iz Jeruzalema v Jeriho in zato padel med razbojnike, zdravega znova pripeljal v očetnjavo.

Ali mu bo heretik očital tudi njegove jasli, v katerih ga je, ko je bil še brez govora (*álogos*), hranila Beseda (*lógos*)? In ali mu bo očital revščino, ker tesarjev sin ni posedoval posteljice?

Je Sin zato manjši od Očeta, ker je zaradi tebe postal mrtev, da bi te osvobodil mrtvosti in te naredil deležnega nebeškega življenja? S tem je tako, kot da bi nekdo obtoževal zdravnika, ker ob tem, ko se sklanja k boleznim/trpljenju,¹³³ vdihuje tudi zadah, da bi ozdravil trpeče.

19. (Božji Sin) zaradi tebe tudi ne pozna ure in dneva sodbe, čeprav njegovi resnični modrosti ni nič prikrito. »Vse je namreč nastalo po njej (tj. Besedi)« (Jn 1,3). Nobenega človeka ni, ki ne bi poznal tega, kar je naredil. Toda to (nevednost Kristus) odrešensko odreja¹³⁴ zaradi tvoje šibkosti, tako da tisti, ki so grešili, ne bi padli v malodušje zaradi kratkosti časa, ki jim je določen, kot da ne preostaja več časa za pokoro, in da po drugi strani tisti, ki se dolgo časa bojujejo s sovražno močjo,¹³⁵ zaradi dolžine časa ne bi prebegnili (k sovražniku). (Božji Sin) s svojo navidezno nevednostjo torej odrešensko skrbi za ene in druge. Enemu (človeku) skrajšuje čas zaradi (njegovega) dobrega¹³⁶ boja, drugemu pa ga ohranja za pokoro zaradi grehov.

20. Čeprav se je torej v evangelijskih zaradi šibkosti množice (prim. Mt 24,36) prištel k nevednim, kakor sem dejal, v *Apostolskih delih* vendarle sebe izvzema, ko se (z učenci) zasebno pogovarja kakor s popolnimi: »Ni vaša stvar, da bi vedeli za čase in trenutke, ki jih je Oče določil v svoji oblasti« (Apd 1,7).

To naj bo povedano v tem prvem poskusu, še precej grobo. Zdaj pa je treba raziskati višji pomen rečenega in trkati na vrata spoznanja; morda mi bo uspelo zbuditi hišnega gospodarja, ki tistim, kateri ga prosijo, daje duhovni kruh. Saj so ti, ki se jih trudimo hitro pogostiti, prijatelji in bratje (prim. Lk 11,5-10).

21. Sveti Odrešenikovi učenci, ko so dospeli nad motrenje, kolikor je pač to ljudem mogoče, in so očiščeni z besedo (*lógos*), sprašujejo

133 boleznim/trpljenju gr. *páthe*.

134 odrešensko odreja gr. *oikonomēi*.

135 s sovražno močjo tj. s hudičem.

136 dobrega ali: lepega (*kalós*).

našega Odrešenika o koncu in želijo spoznati poslednjo blaženost,¹³⁷ o kateri je naš Gospod pojasnil, da je ne poznajo niti angeli niti on sam. »Dan« pri tem imenuje celotno natančno dojetje Božjih namenov, »uro« pa motrenje Enice in Enote,¹³⁸ katerih poznavanje pripisuje samo Očetu. Domnevam, da je (s tem) rečeno, da Bog sam ve o sebi to, kar (On) je, in da ne ve tega, kar ni. Pravimo pač, da Bog pozna pravičnost in modrost, ker je on Pravičnost-sama in Modrost-(sama). Nepravičnosti in zla pa ne pozna, kajti Bog, ki nas je ustvaril, ni nepravičnost in zlo.

22. Če je torej o Bogu rečeno, da ve o sebi to, kar (On) je, in ne ve tega, kar ni, in če naš Gospod – pod vidikom učlovečenja in bolj grobega nauka¹³⁹ – ni tisto poslednje Želeno,¹⁴⁰ potem naš Odrešenik pač ne pozna Konca niti poslednje blaženosti. Pravi, da »tudi angeli tega ne poznajo« (Mr 13,32), se pravi: motrenje v njih in smisli njihovih služb niso poslednje Želeno. Tudi je njihovo spoznanje grobo v primerjavi s tistim »iz obličja v obličje« (prim. 1 Kor 13,12).¹⁴¹ »Samo Oče to pozna,« pravi, ker je On sam tako Konec kot poslednja Blaženost.

Ko namreč Boga ne spoznavamo več v »zrcalih« in prek tujih stvari (prim. 1 Kor 13,12), temveč pristopamo k njemu kot k Edinemu in Enemu, bomo spoznali tudi poslednji Konec. Pravijo namreč, da je »Kristusovo kraljestvo« celotno snovno spoznanje,¹⁴² »Božje in Očetovo (kraljestvo)« pa je nesnovno motrenje in – kakor bi kdo lahko rekel – motrenje samega Božanstva.¹⁴³

23. A vendar je tudi naš Gospod sam Konec in poslednja Blaženost – in sicer pod vidikom Besede.¹⁴⁴ Kaj namreč pravi v evangeliju? »In jaz ga bom obudil poslednji dan« (Jn 6,40), pri čemer z obuditvijo/vstajanjem (*anástasis*) označuje prehod od snovnega k nesnovnemu

137 Prim. O *molitvi* 57; *Praktik* (predgovor); KG 3, 88.

138 Enice in Enote gr. *henás ... monás*.

139 bolj grobega nauka: izraz morda ne pomeni le bolj elementarnega nauka, temveč tudi namiguje na učlovečenje kot razširitev, uprostorjenje, in s tem »odebelitev« Nesnovnega – v takem pomenu je izraz *pachýtera* uporabljal Gregor iz Nazianza.

140 Prim. Aristotel, *O duši* 3, 10 (433a18–b11).

141 Prim. *Gnostik* 42.

142 snovno spoznanje tj. spoznanje smislov snovnih stvari, ustvarjenih bitij.

143 Prim. *Praktik* 2,3; KG 4, 81.

144 pod vidikom Besede tj. v kolikor je Beseda, Božji Logos. Prim. *Motrenja* 1; KG 6, 33.

motrenju, »poslednji dan« pa imenuje tisto spoznanje, po katerem ni več drugega.¹⁴⁵ Tedaj namreč naš um »iz-vstane« (*exanístatai*) in je zbujen do blažene višave, ko zre Enico in Enoto Besede.

Ker pa se je naš um, ko je postal odebeljen, povezal z zemljo in pomešal z ilovico ter ni sposoben zreti z golim motrenjem,¹⁴⁶ tako doumeva, ko je voden prek svetov, ki so sorodni njegovemu telesu, Stvarnikova delovanja¹⁴⁷ in spoznava te reči zaenkrat na osnovi (njegovih) izvršenih del, da bi na ta način po malem rastle in bi se naposled zmoželi približati samemu golemu Božanstvu.

24. V tem smislu je po mojem mnenju rečeno tudi: »Oče je večji od mene« in »dati (to) pa ni moja stvar, ampak (bo dano) tistim, ki jim je to pripravil Oče« (Mt 20,23). Na to meri tudi Kristusova izročitev kraljestva Bogu Očetu (1 Kor 15,24), saj je Kristus prvina in ne Konec – vsaj, kakor sem že rekel, po bolj grobem nauku, ki se motri glede na nas in ne glede na Sina samega. Da je s tem res tako, je (pojasnil) učencem, ki so ga v *Apostolskih delih* znova vprašali: »Kdaj boš obnovil Izraelovo kraljestvo?« »Ni vaša stvar, da bi vedeli za čase in trenutke, ki jih je Oče postavil v svojo lastno oblast« (Apd 1,6sl.). To pomeni: spoznanje takega kraljestva ni stvar tistih, ki so zvezani z mesom in krvjo. To motrenje je namreč Oče postavil v lastno oblast, pri čemer »oblast« imenuje tiste, ki so postavljeni pod njegovo oblast, »svojo lastno« pa tiste, ki jih ne obvladuje nevednost o nižjih stvareh.

25. Ne misli pa, da gre (pri tem) za čutno zaznavne čase in trenutke, saj so to (le) neki razmiki spoznanja, ki so nastali zaradi umsko zaznavnega Sonca. Izpolniti se mora namreč naslednja molitev našega Gospodarja. Jezus je molil: »Daj jim, da bodo tudi oni v naju eno, kakor sva ti in jaz, Oče, eno« (Jn 17,22). Ker je Bog eden, zedinja vse, ko pride v slehernega – in s prihodom Enote (*monás*) je število odpravljeno.

26. Tako sem se besedila lotil drugič. Če bi znal kdo bolje povedati ali bi pobožno popravil naše (besede), naj kar govori in popravi, in Gospod mu bo povrnil namesto nas. Pri nas namreč ni doma nobena zavist, saj se te raziskave besed nismo lotili zaradi prepirljivosti ali domišljavosti, temveč zaradi koristi bratov, tako da ne bi bilo videti,

145 Prim. KG 3, 9; 3, 11; 5, 22; 5, 25.

146 Prim. KG 4, 36.

147 delovanja gr. *enérgeiai*.

da so »zemeljske posode«, ki vsebujejo Božji zaklad (2 Kor 4,7), razbili ljudje s kamnitimi srci (prim. Ezk 36,26), neobrezanci, ki so se obožili z noro modrostjo.

27. Nadalje je (težava v tem, da je On)¹⁴⁸ po modrem Salomonu v *Pregovorih* ustvarjen. »Kajti Gospod me je ustvaril« (Prg 8,22), pravi. In imenuje se »začetek evangelijskih poti«, ki nas vodijo k nebeškemu kraljestvu. A vendar On po svoji bitnosti ni ustvarjeno bitje, temveč je postal »pot« skladno z (odrešenijsko) ojkonomijo. (Besede) »postal je« in »bil je ustvarjen« označujejo isto. Kakor je namreč postal »pot«, je postal tudi »vrata«, »pastir«, »angel« in »ovca«, nadalje »véliki duhovnik« in »odposlanec«, pri čemer gre za različna imena, ki so postavljena za različne (pojmovne) vidike.¹⁴⁹

28. Kaj bi heretik rekel o »nepodvrženem« Bogu in tistem, ki je »zaradi nas postal greh«? Pisano je namreč: »Ko pa mu bo vse podvrženo, tedaj se bo tudi Sin sam podvrgel njemu, ki mu je vse podvrgel« (1 Kor 15,28). Človek, se ne bojiš Boga, ki se zaradi tebe imenuje »nepodvrženi«? Tvojo (ne)podvrženost namreč nareja za svojo lastno, in ker ti nasprotuješ kreposti, on sebe imenuje nepodvrženega.¹⁵⁰ Tako je nekoč zase rekel, da je »preganjani«. Rekel je namreč: »Savel, Savel, zakaj me preganjaš?« (Apd 9,4), ko je ta hitel v Damask z namenom ukleniti Kristusove učence. Nadalje imenuje samega sebe »golega«, ko je kdo izmed bratov gol. »Bil sem namreč gol,« pravi, »in ste me oblekli« (Mt 25,36sl.). In ko je nekdo drug v ječi, pravi o sebi, da je »ujetnik«. »On je namreč nase vzel naše slabosti in nosil je naše bolezni« (Iz 53,4; Mt 8,17). Ena izmed slabosti pa je nepodvrženost – in tudi njo je nosil. Zaradi tega si Gospod prisvaja tudi nesreče, ki se nam dogajajo, saj zaradi občestva z nami jemlje nase naše lastno trpljenje.

29. Tudi besede »Sin ne more iz sebe storiti ničesar« borci proti Bogu (*theomáchoi*) rabijo v pogubo poslušalcev. Meni pa tudi to besedilo zelo (jasno) oznanja, da ima Sin eno naravo z Očetom. Če namreč

148 Mišljen je Kristus oziroma Božja Modrost.

149 (pojmovne) vidike ali: uvide (*epínoiai*); svetopisemska mesta, na katera meri Evagrij, so (po vrsti): Jn 14,6; 10,9.11; Iz 9,6; 53,7; Heb 3,1.

150 Prim. Gregor iz Nazianza, *Govor* 30, 5 (PG 36, stolp. 108–09), kjer se Gregor (verjetno) zoperstavlja privržencem Evnomija, ki so besede 1 Kor 15, 28, da Kristus še ni »podvržen« Očetu, navajali kot argument za svojo trditev, da je Sin očetu »nepodoben« (*anómoios*).

katero koli za smisel dovzetno ustvarjeno bitje lahko kaj stori iz sebe, ker ima (možnost za) svobodno¹⁵¹ nagnjenje k slabšemu ali boljšemu, Sin pa ne more iz sebe storiti ničesar (Jn 5,19), potem Sin ni ustvarjeno bitje. Če pa ni ustvarjeno bitje, potem je enega bistva/bitnosti z Očetom. In nadalje, nobeno izmed ustvarjenih bitij ne more ravnati tako kot Bog. Sin pa tudi sam dela vse, kar vidi delati Očeta (Jn 5,19). Torej Sin ni ustvarjeno bitje. Rečeno drugače: nobeno izmed ustvarjenih bitij ne zmore vsega, kar hoče. Sin pa na nebu in na zemlji dela vse, kar hoče (prim. Ps 134,6). Torej Sin ni ustvarjeno bitje. In nadalje: vsa ustvarjena bitja bodisi sestojijo iz nasprotij ali pa so dovzetna za nasprotja. Sin pa je Pravičnost-sama in je nesoven.¹⁵² Torej Sin ni ustvarjeno bitje. Če pa ni to, potem je enega bistva/bitnosti z Očetom.

638

30. Ta naša raziskava navedenih besedil zadostuje, čeprav je pač sorazmerna z našo močjo. Zdaj pa še preostaja, da se z razmislekom¹⁵³ lotimo tistih, ki nasprotujejo Svetemu Duhu, pri čemer moramo razrušiti vsako njihovo visokost razuma – visokost, ki se dviga proti Božjemu spoznanju (prim. 2 Kor 10,5). Svetega Duha imenuješ »ustvarjeno bitje«? Vsako ustvarjeno bitje je suženj Stvarnika. »Kajti Tebi vse služi« (Ps 118,91), kakor je rečeno. Če je (Sveti Duh) suženj, potem je njegova svetost le pridobljena. Vse pa, kar ima pridobljeno svetost, ni nedovzetno za zlo. Toda Sveti Duh, ki je svet po svoji bitnosti/bistvu, se imenuje »izvir posvetitve«.¹⁵⁴ Torej Sveti Duh ni ustvarjeno bitje. Če pa ni ustvarjeno bitje, je enega bistva/bitnosti z Bogom. Povej mi, kako bi lahko imenoval »sužnja« tistega, ki te je prek krsta osvobodil sužnosti? »Kajti postava Duha življenja te je osvobodila postave sužnosti« (Rim 8,2), kakor je rečeno.¹⁵⁵

31. Vendar si tudi nikoli ne boš drznil trditi, da je Njegova¹⁵⁶ bitnost kadar koli spremenljiva, če se boš oziral na naravo (Njemu) nasprotujoče moči,¹⁵⁷ ki je »kot blisk padla z neba« in odpadla od resničnega življenja, ker je imela pridobljeno svetost in je (njeno) predruženje

151 svobodno db. samooblastno, tj. tisto, kar izpričuje oblast nad samim seboj.

152 Prim. KG 1,4.

153 razmislekom gr. *lógos*.

154 posvetitve ali: posvečenja; prim. za osvetlitev te misli in naslednjih odlomkov 2 pogl. *Pisma Melaniji*.

155 kakor je rečeno db. pravi.

156 Njegova tj. Svetega Duha.

157 (njemu) nasprotujoče moči tj. hudiča, kakor je vidno iz nadaljevanja.

sledilo (njeni) zli volji. Zaradi tega je (on, tj. »nasprotna moč«), ko je odpadel od Enote¹⁵⁸ in izgubil angelsko dostojanstvo, zaradi svojega značaja bil imenovan »hudič«,¹⁵⁹ potem ko je njegovo prejšnje, blaženo zadržanje ugasnilo in se je ta nasprotujoča moč razplamtela.

32. Nadalje, ko (krivoverec) Svetega Duha imenuje »ustvarjeno bitje«, uvaja njegovo naravo kot omejeno. Toda kako bi potem obstale (besede): »Gospodov Duh izpolnjuje vso zemljo« (Mdr 1,7)? In (druge, ki se glasijo): »Kam naj grem pred Tvojim Duhom?« (Ps 138,5). A kot je videti, (krivoverec) ne priznava niti tega, da je Duh po svoji naravi preprost. »Eden« ga namreč imenuje po številu – in kar je eno po številu, ni preprosto, kakor sem že dejal zgoraj. Če pa Sveti Duh ni preprost, potem sestoji iz bitnosti in posvetitve. Toda kar je takšno, je sestavljeno. A kdo bi bil tako neumen, da bi Svetega Duha imenoval »sestavljene« in ne preprostega ter na osnovi (svoje) preprostosti enega bistva/bitnosti z Očetom in Sinom?

33. Če želimo v razmisleku¹⁶⁰ napredovati in uzreti večje resničnosti, moramo v nadaljevanju opazovati predvsem Božjo moč Svetega Duha. Odkrili smo, da so v Pismu imenovana tri stvarjenja: najprej – to je prvo – proizvodjanje iz nebivajočega v bit, kot drugo predrugačenje slabšega v boljše, kot tretje pa obuditev od mrtvih.¹⁶¹ V (vseh) teh boš našel Svetega Duha kot sodelujočega z Očetom in Sinom. Npr. ubitnostenje neba – kaj (o tem) pravi David? »Po Gospodovi besedi je bilo utrjeno nebo in po Duhu/Dahu (*pneûma*) njegovih ust vsa njihova moč« (Ps 32,6). Nadalje: človek je ustvarjen po krstu: »Če je kdo v Kristusu, je nova stvaritev« (2 Kor 5,17). In kaj pravi Odrešenik učencem? »Pojdite in poučite vsa ljudstva, ko jih krščujete v ime Očeta in Sina in Svetega Duha« (Mt 28,19). Vidiš, da je Sveti Duh tudi tu soprisoten z Očetom in Sinom? In kaj lahko rečeš o vstajenju mrtvih, ko pridemo do konca in se vrnemo v svoj prah? »Zemlja smo namreč in v zemljo se bomo povrnili« (1 Mz 3,19) in »poslal bo Svetega Duha in nas ustvaril ter obnovil obličje zemlje« (Ps 103,30). Kar namreč sveti Pavel imenuje vstajenje, temu pravi David obnovitev.

158 Enote gr. *monás*.

159 »hudič« gr. *diábolos*, pomeni tistega, ki razdvaja, meče narazen in obrekuje, razširja zlo.

160 razmisleku gr. *lógos*.

161 Prim. Bazilij Veliki, *O Svetem Duhu* 19,49.

34. Prisluhnimo še enkrat njemu, ki je bil ugrabljen vse do tretjega neba.¹⁶² Kaj pravi? »Tempelj Svetega Duha ste, ki je v vas« (1 Kor 6,19). Vsak tempelj pa je Božji tempelj. Če smo mi tempelj Svetega Duha, potem je Sveti Duh Bog. Sicer govorimo tudi o Salomonovem templju, a le v kolikor ga je on sezidal. Če pa smo tempelj Svetega Duha na ta način, potem je Sveti Duh Bog: »Kdor je vse sezidal, je Bog« (Heb 3,4). Če smo tempelj Svetega Duha, v kolikor se mu klanjamo in On v nas prebiva, potem izpovedujmo, da je Bog: »Gospodu, svojemu Bogu, se klanjaj in samo njemu služi« (Mt 4,10)!

35. No, če hočejo odkloniti besedo¹⁶³ »Bog« (*theós*), naj se poučijo, kakšen je pomen tega imena. Bog se imenuje (»Bog«), ker je vse vzpostavil (*tetheikénai*) ali ker vse vidi (*theásthai*).¹⁶⁴ Če se torej imenuje »Bog«, ker je vse vzpostavil ali vse vidi, Duh pa »spoznava vse, kar je Božjega, kakor duh v nas spoznava, kar je našega« (1 Kor 2,11), potem je Sveti Duh Bog.

Nadalje, če je »meč Duha Božja Beseda«,¹⁶⁵ potem je Sveti Duh Bog. Meč namreč pripada tistemu, ki mu pripada Beseda. In če je Sin imenovan »Očetova desnica« – »Gospodova desnica je namreč udejanjila moč« (Ps 117,15) in »tvoja desnica, Gospod, je strla sovražnike« (2 Mz 15,9) – »Božji prst« pa je Sveti Duh (skladno z besedami »Če z Božjim prstom izganjam demone ...«, namesto česar je v drugem evangeliju pisano »Če v Božjem Duhu izganjam demone ...« prim. Lk 11,20; Mt 12,28), potem ima Sveti Duh isto naravo kot Oče in Sin.

36. Toliko naj bo za trenutek povedano o čaščenja vredni in sveti Trojici. Zdaj namreč ni mogoče obširneje raziskati vprašanja, ki se nanaša Nanjo. Sami sebi vzgajajte zrelo klasje, potem ko ste od nas, ki smo ničvredni,¹⁶⁶ prejeli seme, saj se od nas, kot veste, pri takšnih rečeh zahtevajo obresti. Zaupam pa Bogu, da boste zaradi čistosti svojega življenja obrodili »tridesetkratni in šestdesetkratni in stoterni

162 njemu, ki je bil ugrabljen vse do tretjega neba tj. apostolu Pavlu; prim. 2 Kor 12,2.

163 besedo db. glas (*phoné*).

164 Etimologija, ki z vidika sodobne lingvistike ne drži, srečamo pa jo že pri Platonu, Krtl 397C–D, in pozneje pri Klementu Aleksandrijskem, *Spodbuda* 2, 26; Gregorju iz Nazianza, *Govor* 30, 18 (PG 36, stolp. 128) in ps.-Jamblihu, *Theologoumena arithmeticae* 1.5.

165 beseda: »beseda« je tu prevedek gr. *rhêma*, ne *lógos*.

166 od nas, ki smo ničvredni db. naše ničvrednosti.

sad«. (Jezus) namreč pravi: »Blagor njim, ki so čistega srca, kajti Boga bodo gledali« (Mt 5,8).

37. Bratje, ne mislite, da je nebeško kraljestvo kaj drugega kot resnično doumetje bivajočih (resničnosti): to (spoznanje) božanska Pisma imenujejo tudi »blaženost«. ¹⁶⁷ Nebeško kraljestvo je namreč v vas (Lk 17,21). In kar zadeva notranjega človeka – ta ne sestoji iz ničesar drugega razen iz motrenja. Nebeško kraljestvo mora potemtakem biti motrenje. Pravzorce tega, kar zdaj zremo kot v zrcalu, bomo namreč zrli pozneje, ko bomo odložili to zemeljsko telo in oblekli nepropadljivo in nesmrtno. Zrli pa (jih) bomo, če svoje življenje pravilno uravnavamo in skrbimo za pravo vero – »brez tega nihče ne bo uzrl Gospoda« (Heb 12,14). Rečeno je namreč: »Modrost ne bo stopila v dušo, ki snuje hudobijo, in ne bo prebivala v telesu, ki ga je zaslužnil greh« (Mdr 1,4).

38. Nihče naj me ne prekinja z besedami: »Ti, ki ne poznaš tega, kar leži pod tvojimi nogami, filozofiraš o netelesni in povsem nesnovni bitnosti.« Po mojem mnenju je neumestno, če pustimo naše čutne zaznave, da se neovirano napolnjujejo s sebi lastnimi snovmi in samo um omejujemo pri njegovi lastni dejavnosti. Kakor namreč čutno zaznavanje meri na čutnozaznavne resničnosti, tako um meri na umskozaznavne. Obenem pa je treba povedati, da je Bog na začetku, ko nas je ustvaril, naravna čutila ¹⁶⁸ naredil za neučljiva. Nihče pač ne uči vida, naj zaznava barve in oblike, sluha, naj zaznava šume ali glasove, vonja, naj zaznava slabo ali dobro dišeče vonje, okusa, naj zaznava okuse ali arome, ¹⁶⁹ niti občutka, naj zaznava mehke ali trde, tople ali hladne reči. Tako tudi ni potrebno nikomur poučiti uma, naj se usmeri k umskozaznavnim resničnostim. In kakor čutni organi, če so tako ali drugače bolni, potrebujejo le oskrbo in potem spet zlahka opravljajo svojo lastno dejavnost, prav tako um, ki je povezan z mesom in izpolnjen z domišljijскими predstavami, ki izvirajo iz mesa, ¹⁷⁰ potrebuje vero in pravilni način življenja, ki »njegove noge naredita take, kakršne so jelenove – in ga dvigata na višine« (Ps 17,34).

¹⁶⁷ Prim. *Praktik* 3.

¹⁶⁸ čutila db. presojevalne (zmožnosti), »kriterije«, gr. *kritéria*.

¹⁶⁹ okuse ali arome db. (rastlinske) sokove ali tekočine.

¹⁷⁰ mesa db. njega.

39. Prav to nam polaga na srce tudi modri Salomon: enkrat nam predoča mravljo, delavko, ki se ji ni treba sramovati, in nam z njeno pomočjo opisuje dejavno pot, drugič opisuje orodje modre čebele, orodje, s katerim ta oblikuje vosek, in tako¹⁷¹ temačno nakazuje naravno motrenje, kateremu je primešan tudi nauk (*lógos*) o Sveti Trojici, saj se prek lepote stvaritev sorazmerno (*analógos*) zre Stvarnik.

40. A naj končamo pismo z zahvalo Očetu in Sinu in Svetemu Duhu. Kakor namreč pravi pregovor: »Vse je najboljše z mero.«¹⁷²

64. pismo

(Pismo Melaniji, *Epistula ad Melaniam*)¹⁷³

642

1. Tvoja dobrota ve, gospod,¹⁷⁴ da tisti (ljudje), ki so si med seboj daleč zaradi oddaljenosti, ki jih ločuje – do česar pride zaradi številnih in različnih vzrokov –, tedaj, ko hočejo spoznati svoj namen ali svoje prikrite skrivnosti ali pa jih želijo sporočiti drugim – namreč te (skrivnosti), ki jih ne more vsakdo zaznati, temveč le umi, ki so sorodni tistim, ki te (skrivnosti) posedujejo –, to storijo prek zapisanih znamenj/pismenk. Čeprav so oddaljeni, so si na ta način blizu; čeprav so ločeni, vidijo in so videni; čeprav molčijo, govorijo in so slišani. In čeprav morda spijo, so budni, ker se njihov namen dejansko izpolnjuje. Če so bolni, so zdravi, in če sedijo, tečejo. Trdim, da živijo, celo če so umrli. Pismenke namreč ne zmorejo naznaniti le sedanjosti, temveč tudi preteklost in prihodnost.

2. Tu je vidno medsebojno soglasje čutnih zaznav, tako da vsaka izmed njih kaže svojo zmožnost in izpolnjuje mesto druge: namesto jezika roka in namesto ušesa oko. Nadalje stoji na mestu zemlje srca papir, ki prek brazd vrstic sprejema namene, ki so vanj posejani, skupaj z drugimi številnimi in mnogoobličnimi pojmovanji, razločevanji

171 tako db. prek nje, tj. čebele.

172 Kleobulov izrek (prim. Diels-Kranz, *Fragmenti predsokratikov*, prev. J. Ciglencečki et al., ur. G. Kocijančič, Ljubljana 2012, str. 137 [prev. I. Fridl]), ki ga navaja tudi Gregor iz Nazianza, *Govor* 43, 60 (PG 36, stolp. 573).

173 Prim. M. Parmentier, *Evagrius of Pontus' Letter to Melania*, v: *Bijdragen* 46 (1985), str. 2–38.

174 gospod: prim. o naslavljanju v moškem spolu *Uvod* v pisma.

in pomeni¹⁷⁵ (zdaj ni čas, da bi o teh podrobno razpravljali).

3. Človek, ki se je naučil črk, se veseli nad temi rečmi. Trdim, da celo tistemu, ki z njimi nima izkušnje, koristi – kjer je to potrebno – drugi, ki se jih je naučil. Prvi ima namreč dobiček z videnjem, drugi pa s poslušanjem. Korist poslušanja vsekakor ni tako velika in zanesljiva kot korist videnja¹⁷⁶ – a saj so ti dobro znana tovrstna razločevanja.

4. Kdo bi bil spričo vsega tega sposoben primerno slaviti Dajalca vsega tega daru – namreč daru, ki je po mojem prepričanju večji od množice njegovih milostnih darov, saj bolj kot vse razodeva modrost Dajalca in moč (Njegove) ljubezni? Saj je vendar očitno, da tisti, ki je sicer zelo oddaljen od svojega tovariša, prek roke, prsta, kalamusa, črnila in papirusa (in s tem povezanih drugih opravil) opaža namen svojega prijatelja. Tisti pa, ki je blizu, ne potrebuje nobene od teh reči, temveč le usta, ki jih hkrati uporabljata beseda in dih ter služijo ušesu in srcu, ali pa roko in prst, ki služita samo očesu in srcu. Toda bodi pozoren na naslednje: tisti, ki je daleč od svojega prijatelja, je deležen stanovitne spokojnosti prek gledanja (namreč črk), tisti, ki je blizu, pa prek poslušanja.

5. Vse, kar je (posredovano) po črkah, je podoba tistega, kar se v resnici udejanja pri ljudeh, ki so daleč od Boga. Za tiste namreč, ki so od Boga daleč zaradi svojih oskrunjenih del, ki jih ločujejo od njihovega Stvarnika, je Bog zaradi svoje ljubezni sam oblikoval posredujoča ustvarjena bitja kot črke, ki obstojijo prek njegove Moči in Modrosti, se pravi prek njegovega Sina in Duha; njegova namera je bila, da bi ti ljudje¹⁷⁷ zaznali Njegovo ljubezen do njih in bi se mu približali¹⁷⁸

6. in da prek ustvarjenih bitij ne bi zaznali le ljubezni Boga Očeta do njih, temveč tudi njegovo Moč in Modrost. Kakor namreč tisti, ki bere pismenke, prek njihove lepote zaznava moč in vednost roke in prsta, ki sta jih zapisala, skupaj z namenom njihovega pisca, prav tako tudi tisti, ki bolj spoznavalsko opazuje ustvarjena bitja, zaznava Roko in Prst njihovega Stvarnika, skupaj z njegovim namenom – namreč ljubeznijo.

175 pomeni db. močmi.

176 O primatu vida med zaznavami prim. *O molitvi* 150.

177 ti ljudje tj. tisti, ki so oddaljeni od Boga.

178 Prim. KG 3, 57.

7. In če me zdaj sprašuješ, kako je mogoče postaviti Roko in Prst na mesto Moči in Modrosti, se pravi na mesto Sina in Duha, poslušaj Božjega Duha, ki pravi: »Gospodova desnica je udejanjila moč, Gospodova desnica me je povišala« (Ps 117,15). In »Tvoja desnica, Gospod, je slavna v moči« itn. Glej, desnica in moč (pomenita) Sina. In glede Duha pravi Sin sam v svojem evangeliju: »Če pa z Božjim Duhom izganjam demone ...« (Mt 12,28), medtem ko pri drugem evangelistu pravi »z Božjim prstom«. Glej, »prst« in »modrost« (pomenita) Božjega Duha. Na kratko, očitno je, da Roka in Prst pomenita Božjo Moč in Modrost, se pravi Sina in Svetega Duha.

8. Te službe so vsekakor prek ustvarjenih bitij deležni tisti, ki so daleč od Boga, in nekateri izmed njih se nad njimi (tj. ustvarjenimi bitji) veselijo prek védenja, drugi pa prek slišanja. Tisti pa, ki so zaradi svoje čistosti in svojih všečnih del Bogu blizu, ne potrebujejo črk, se pravi ustvarjenih bitij, da bi prek njih zaznali Stvarnikovo Voljo, Moč in Modrost, temveč jim brez posredovanja katerega koli ustvarjenega bitja služita sama Beseda in Duh oziroma Roka in Prst.

9. Kakor se namreč pri tistem, ki govori, beseda ne sliši brez njegovega diha¹⁷⁹ niti dih ne daje spoznati njegove volje brez njegove besede, in kakor tisti, ki naredi znamenje, tega ne naredi niti s prstom brez roke niti z roko brez prsta, tako tudi Božji Sin, ki je Beseda, Roka in Moč, ne naredi nič brez Duha, ki je Prst in Modrost. Rečeno je namreč: »Z Gospodovo Besedo so bila utrjena nebesa in prek Daha/Duha njegovih ust vsa njihova moč« (Ps 32,6). In: »Nebesa pripovedujejo o Božjem veličastvu in delo njegovih rok oznanja nebesni obok« (Ps 18,2). Ter: »Videl bom nebo, delo tvojih prstov« (Ps 8,4). Glej, Beseda in Duh – in tudi Roka in Prst.

10. In ne sprašuj: »Zakaj si govoril o mnogih prstih, saj je Duh vendar eden?« Ne poslušaj mene, temveč Izaija, ki pravi: »Duh modrosti in duh uvida itn.« (Iz 11,2). Naj zaradi tega premišljujemo o množici duhov? Potem, ko si prisluhnil njemu, prisluhni še Pavlu, ki pravi: »So razdelitve milostnih darov, a Duh je isti« (1 Kor 12,4).

11. Namesto ustvarjenih bitij, ki služijo oddaljenim in jim, kolikor

179 diha: tako v grščini kot sirščini se duh in dih označujeta z isto besedo (*pneûma* oziroma *rukha*), zato so v izvorniku Evagrijeva izvajanja bolj koherentna kot v prevodu.

je to mogoče, pač podobno kot črke, dajejo spoznati Namen, Moč in Modrost njihovega Stvarnika, ta Ljubezen, Moč in Modrost služijo tistim, ki so blizu. Ker so tudi ti¹⁸⁰ čista, za smisel dovzetna in umevajoča ustvarjena bitja, kot pomenljive¹⁸¹ začetne črke jasno kažejo Moč in Modrost svojega Stvarnika.

12. Kakor sta namreč Moč in Modrost, se pravi Sin in Duh, veličastni črki, po katerih se umeva Očetova ljubezen, tako so tudi za smisel dovzetna bitja črke, po katerih se, kakor smo že dejali, spoznavata Očetova Moč in Modrost. Sin in Duh sta namreč Očetovi črki, po katerih se umeva (Oče), za smisel dovzetna ustvarjena bitja pa so črke, po katerih se jasno kažeta Sin in Duh, in sicer zaradi naše bogopodobnosti.¹⁸² Čutnozaznavno in telesno stvarstvo je nadalje znamenje tega umevajočega in netelesnega stvarstva samega, saj so vidne stvari podoba nevidnih resničnosti.

13. Mi, ki smo ustvarjena bitja, dovzetna za smisel, in smo se iz razloga, o katerem zdaj ni potrebno govoriti,¹⁸³ povezali s tem vidnim stvarstvom, moramo skrbeti za to, da se prek teh vidnih stvari povzpemo in zaznavamo nevidne resničnosti. In tega ne zmoremo, dokler nam manjka spoznavanje celotnega pomena¹⁸⁴ čutnozaznavnih stvari.

14. Kakor je namreč stvar, ki je skrita v črkah, odtegnjena tistim, ki jih ne znajo brati, najsi jih še tako zelo opazujejo, prav tako tudi tistemu, ki mu manjka razumevanje teh vidnih ustvarjenih bitij, manjka zaznavanje tistega umskozaznavnega ustvarjenega bitja, ki je skrito v njih, najsi še tako opazuje ta (vidna ustvarjena bitja). Tisti pa, ki je zaradi svoje zavzetosti in čistosti vanje vpeljan kot v misterij, spoznava, da vsa ta bitja jasno kažejo na to (umskozaznavno resničnost). In ko je to opazil, tudi sam razodeva njeno moč in modrost ter neprestano oznanja voljo tiste nedoumljive Ljubezni, ki deluje v njih.¹⁸⁵

15. Trdim preprosto naslednje: kakor telo prek svojih dejavnosti

180 tudi ti tj. tisti, ki so blizu.

181 pomenljive ali: mogočne.

182 bogopodobnosti db. tistega po podobi; prim. 1 Mz 1,26.

183 Prim. *Epistula fidei* 7.

184 pomena db. moči.

185 njih tj. vidnih ustvarjenih bitjih.

jasno kaže na dušo, ki prebiva v njem, in kakor sama duša s svojimi gibanji naznanja um, ki je njena glava, tako tudi um, ki je telo Duha in Besede, jasno kaže na Duha in Besedo – kakor telo na dušo, ki prebiva v njem. In ta sama »Duša« uma¹⁸⁶ jasno kaže na svoj »Um«, ki je Oče. Kakor torej um po posredovanju duše deluje v telesu, tako tudi Oče po posredovanju svoje Duše deluje v svojem telesu, se pravi v (človeškem) umu.

16. Telo uma ne ve, kaj dela um. Um pa, ki je telo Uma, spoznava, kar dela njegov Um, kaj je storil in kaj bo storil. Kajti edino on izmed vseh ustvarjenih bitij in njihovih redov je njegova resnična podoba, dovzetna za spoznanje Očeta: um se namreč »prenavlja za spoznanje po podobi tistega, ki ga je ustvaril« (Kol 3,10).

646

17. Če črke, ki služijo oddaljenim, lahko razodenejo, kar se je zgodilo in kar se bo zgodilo, koliko bolj vse poznata Beseda in Duh ter to razodevata umu, se pravi svojemu »telesu«! In po resnici ti povem, da sem na tem mestu srečal mnogo vrat,¹⁸⁷ polnih raznoterih razločevanj, vendar jih nisem hotel zapisati zate ...[...]..., ker nisem mogel vsega zaupati papirusu in črnilu, in sicer zaradi tistih, ki bi lahko slučajno naleteli na to pismo in ker bi izprijenci temu papirusu lahko storili silo.

18. Kakor je videti, da obstajajo reči, ki jih ne moreta izraziti papirus in črnilo, prav tako gotovo obstajajo resničnosti, pri katerih ustvarjena bitja, ki so »črke« za oddaljene, ne morejo omogočiti spoznanja celotne Volje svojega Pisca, se pravi njegove narave. Vsa pač niso Njegova podoba.¹⁸⁸ Beseda in Duh, ki sta Očetovi znamenji/črki, pa vse vesta in jasno kažeta. Nista namreč ustvarjeni bitji, temveč natančni odtis in resnični odsev Očetove bitnosti.

19. A tudi um dojema vse, saj ga v to kot v misterij vpeljujeta Beseda

186 »Duša« uma tj. Beseda in Duh.

187 vrat: A. Guillaumont (1962), str. 121, op. 174, domneva, da gre tu za napako v prepisovanju in da bi namesto sirskega izraza *tharè* (,prehodi' ali ,vrata') moral stati izraz *tha'yatha* (,misli; ideje').

188 niso njegova podoba: Evagrij nikjer ne sprejema gnostičnega nauka, da nekateri ljudje niso ustvarjeni po Božji podobi; gre le za to, da se tisti, ki »so daleč«, niso vrnili v Božjo podobnost, da se niso »obnovili v Božjo podobo« (ali z drugimi besedami, da niso *podobe* spremenili v *podobnost*, če uporabimo poznejše razlikovanje med neizbrisljivo »podobo«, po kateri smo ustvarjeni, in »podobnostjo«, ki si jo pridobimo z življenjem): prim. pogl. 46.

in Duh, ki poznata vse, in katerih resnična »podoba in podobnost« je um sam – prav tako kot nekdo, ki je blizu svojemu prijatelju, prek njegove besede in njegovega duha/diha lahko spoznava vso njegovo voljo. In kjer obstaja nekaj, česar Beseda in Duh umu nista razkrila, se to ne zgodi zato, ker mu ne bi bila sposobna nakloniti tega spoznanja, temveč zaradi tega, ker tisti, ki poslušajo, ne dojemajo vsega.

20. Um je torej zaradi svojega Uma sposoben za vse, telo pa ne spoznava niti svoje lastne narave. Duša nasprotno spoznava naravo svojega telesa, a ne spoznava svoje lastne narave. Ko pa spoznava svojo lastno naravo, tedaj ni več duša, temveč um.

21. Um nadalje ne zaznava svoje lastne narave, razen prek Besede in Duha, ki sta njegova Duša. In kakor naravo telesa umevamo le prek duše, ki prebiva v njem, in kakor duše same ne umevamo brez njenega telesa, tako sta tudi Sin in Duh spoznavana samo prek uma, ki je njuno »telo«. »Duša« uma pa vedno spoznava svoj Um, tudi brez svojega »telesa«, ¹⁸⁹ saj ima enako naravo kot njen Um, se pravi Oče.

22. In kakor bo nastopil (čas), ko bodo ta imena in števila odstranjena od telesa in duše in uma, ker bodo (vsi) povzdignjeni v dostojanstvo Uma zaradi (Jezusove prošnje): »Daj jim, da bodo eno v naju, kakor sva ti in jaz eno« (Jn 17,22), tako bo nastopil tudi (čas), ko bodo imena in števila odstranjena od Očeta, njegovega Sina in Duha ter iz njegovega za smisel dovetnega stvarstva, ki je njegovo telo – in sicer zaradi besed: »Da bo Bog vse v vsem« (1 Kor 15,28).¹⁹⁰

23. Vendar ne misli, da bodo – ker sem rekel, da bodo iz stvarstva, dovetnega za smisel, in njegovega stvarnika odstranjena imena in števila – izginile tudi hipostaze in imena Očeta in Sina in Svetega Duha. Ne, kakor je narava uma, v kolikor je telo, zedinjena z naravo Očeta, prav tako bosta hipostazi Sina in Očeta popili imeni duše in

189 telesa tj. človekovega uma ali v širšem pomenu celotnega (Očetovega) logosnega – za smisel dovetnega, mislečega – stvarstva, kakor beremo v nadaljevanju (22).

190 Evagrijeve apofatične eshatologije tu ne smemo razumeti v panteističnem smislu (kakor se je npr. zgodilo pri Štefanu Bar Sudailiju v njegovi *Hierotejevi knjigi*); odmik od kategorij naše ontologije in teologije želi le slediti Jezusovi ‚velikoduhovniški molitvi‘, ki jo Evagrij navaja. »Z referenco na ‚skladnost volj‘ je povsem legitimno ta odlomek razlagati v smislu npravnega zedinjenja med Stvarnikom in stvarstvom« (A. M. Casiday, nav. d., str. 214, op. 15).

telesa, in za vedno bo ostala ena narava, tri hipostaze Boga in njegove podobe ...[...]...

24. Števila namreč med telesom, dušo in umom obstajajo zaradi naslednjega: zaradi sprememb volj. Odstranjena bodo imena in števila, ki so um doletela naknadno, zaradi gibanja. In odstranjena bodo tudi mnoga imena, s katerimi je bil Bog poimenovan in s katerimi je nujno nagovorjen zaradi sprememb za smisel dovzetnih bitij, v dejavnostnem smislu, z ozirom na odrešenjsko zgodovino¹⁹¹ in metaforično: zaradi tistih, ki ravnajo nepostavno (je npr. poimenovan) »Sodnik«, zaradi grešnikov »Maščevalec«, zaradi bolnih »Zdravnik«, zaradi mrtvih »Obujevalec« (od mrtvih), zaradi (človeškega) sovraštva in greha »Ubijalec« in »Tisti, ki se kesa« in tako naprej.¹⁹²

648

25. Ne gre torej za to, da bi On ne bil vsa ta razlikovanja, ampak bodo ta (izginila), ker ne bo več tistih, ki jih potrebujejo. Imeni in hipostazi Sina in Duha pa ne bosta minili ...[...]... Od kar obstaja njun vzrok, obstajata, in ostajala bosta, kolikor dolgo bo ta obstajal. Ni pa tako pri stvarstvu, dovzetnem za smisel, katerega vzrok je tudi Oče. On (tj. Bog Oče) je namreč vzrok tega stvarstva po milosti, vzrok onih (tj. hipostaz Sina in Duha) pa po naravi bitnosti.¹⁹³

26. Kar zadeva um, so, kakor smo že rekli, njegova narava, hipostaza in dostojanstvo eno. Ko je nekoč zaradi svoje svobode odpadel od svojega prvega stanja, je bil imenovan »duša«, in ko je znova zdrsnil navzdol, je bil označen za »telo«. Toda nekoč bodo telo in duša in um znova isto zaradi sprememb njegove volje. Nekoč bodo namreč njegove¹⁹⁴ različne odločitve in vzgibi minili in bo obstal v svoji prvi ustvarjenosti; tedaj bodo njegova narava in hipostaza in ime, ki ga pozna Bog, znova eno. In ko bo obstajal v svoji naravi, bo ena izmed bivajočih resničnosti in ne bosta znani niti njegovo mesto niti njegovo ime. Po drugi strani pa je golemu umu lastno to, da izreče, kaj je njegova (lastna) narava.¹⁹⁵

191 z ozirom na odrešenjsko zgodovino db. ojkonomično.

192 Prim. *Sholije k Lk* 10, 25-37; Origen, *O počelih* 4, 4, 1; Gregor iz Nazianza, *Govor* 31, 21 (PG 36, stolp. 132-33).

193 Prim. *Sholije k Pridigarju* 4, 4.

194 njegove tj. uma.

195 Prim. KG 2, 37; 3, 70; in Origen, *O počelih* 2, 8, 3.

27. No, ne čudi se mojim besedam, da je v zedinjenju za smisel dovtetnih bitij z Bogom Očetom ena narava v treh hipostazah brez vsakega dodatka in spremembe: če je namreč to čutnozaznavno morje po naravi, barvi in okusu eno kljub temu, da se z njim zmešajo mnoge reke različnih okusov, in se ne le ne spremeni skladno z njihovimi razlikami, temveč jih popolnoma preobraža v lastno naravo, barvo in okus, kolikor bolj umsko zaznavno morje, neskončno in nespremenljivo – morje, ki je Bog Oče –, vse ume, ki se vrnejo k njemu kot hudourniki v morje, popolnoma spreminja v svojo naravo, barvo in okus. In od tedaj ne bodo več mnogoteri, ampak bodo zedinjeni¹⁹⁶ z Njim, neprestano in brez razlike zaradi zedinjenosti in pomešanosti z Njim, in kakor se ob pomešanju rek z morjem ne zgodi dodajanje njegovi naravi ali predrugačenje v njegovi barvi ali okusu, tako tudi v pomešanju umov z Očetom ne nastaja dvojstvo narav ali četverstvo hipostaz, ampak kakor je morje eno po svoji naravi, barvi in okusu, preden se z njim pomešajo reke in tudi potem, tako je tudi Božja narava ena v treh hipostazah Očeta in Sina in Duha, in sicer tako potem, ko so se z njo pomešali umi, kakor tudi preden so se pomešali.

28. Vidimo namreč, kako so bile reke v morju eno, preden so se vode morja zbrale na en kraj, da bi se pokazalo kopno, potem ko so se od njega ločile (prim. 1 Mz 1,9), pa so postale mnoge in različne, saj se vsaka spreminja skladno z okusom dežele, v kateri se je znašla ...¹⁹⁷ Preden je greh ločil ume od Boga kot zemlja med morjem in rekami, so bili v Njem eno brez spremembe, ko pa so spoznali greh, so se ločili in odtujili od Njega ter od Njegovega okusa in barve, saj je vsak izmed njih prejel svojski okus telesa, s katerim se je povezal. Ko bo zemlja odstranjena, bodo morje in reke nespremenljivo eno. Tako bodo (umi) tudi tedaj, ko bo odstranjen greh, ki se je vrnil med njih in Boga, eno in ne mnogo.

29. Vendar ne misli, da so zato, ker sem dejal, da so bitja, dovtetna za smisel, na začetku bila v Bogu kot reke v morju, zaradi tega z Njim brez začetka tudi po svoji naravi. Čeprav so v njegovi Modrosti in stvariteljski Moči z njim brez začetka, ima njihovo stvarjenje vendarle začetek.¹⁹⁸ In ne misli, da jih doleti konec zaradi enosti s tistim, ki

¹⁹⁶ zedinjeni db. v zedinjenju.

¹⁹⁷ V stavku so lakune; za vsebinsko osvetlitev prim. KG 5, 72; *Samotarjem* 128.

¹⁹⁸ Prim. Origen, *O počelih* 1, 4, 4.

nima ne začetka ne konca...¹⁹⁹

31. Moj razum so pritegnile vse te stvari, ko sem hotel dojeti veliki dar črk. In ker me je ob tem prevzela velika osuplost in me spodbudila k hvali in zahvaljevanju (Dajalcu), sem hotel to pokazati tudi tvoji ljubezni,²⁰⁰ da bi lahko tudi ti spletel venec nenehnega slavljenja Zanj, ki so mu lastna slavna dejanja. Prositi ga moramo, da nas, kakor nas je v svojem usmiljenju imel za vredne, da ga hvalimo za te male reči, znova v svoji milosti naredi za vredne, da se bomo brez posredovanja katere koli stvari, samo prek Sina in njegovega Duha, brez konca veselili v njegovi ljubezni in Ga slavili za vse, kar je ustvaril. Amen.

650

32. Poslušaj tudi o tem, kar je spodbudilo moje pismo tvoji dobrotljivosti,²⁰¹ in odpusti nam, da smo se malo zadržali pri teh rečeh zaradi njih samih.²⁰²

Ti veš, moj gospod, kakor domnevam, da obstajajo ljudje, ki trdijo, da je navada druga narava. Meni se ne zdi le to, da ta trditev ni modra, temveč da tudi kaže pomanjkljivo izobrazbo in presojo tistih, ki jo izrekajo. Tvoja učenost vendar ve,²⁰³ da se tako težko spremeni nekaj, kar je v naravi, kakor bi kamela težko letela po zraku kot orel ali bi riba uživala na suhem, saj ti zmožnosti ne pripadata njuni naravi – in obstaja še mnogo drugih podobnih primerov, ki se le stežka zgodijo.

Kar zadeva navado, pa ni tako. Kakor orel zlahka leti po zraku, če hoče, ali pristane na tleh, če hoče, in kakor riba zlahka prehaja iz ene reke v drugo ali iz reke v morje oziroma iz morja v reko – ta lastnost jim je namreč naravna –, prav tako se zlahka to, kar oblikuje neko navado, prične celo izhajajoč iz druge navade, kajti v naravi sami je prostor tako za eno kot za drugo.

33. Hočem reči, da se to dogaja na naslednji način. Navado imam

199 V stavku so lakune; o relativni in derivativni neskončnosti ustvarjenih bitij prim.

Gregor iz Nazianza, *Govor* 29, 13 (PG 36, stolp. 92).

200 tvoji ljubezni tj. tebi, ki te imam rad in me imaš rad.

201 tvoji dobrotljivosti ali: milosti, tj. tebi, ki si dobrotljiv/milosten.

202 Besedilo pisma se v Frankenbergovi izdaji tu končuje. Preostanek je v sirščini – brez grške retroverzije, a s francoskim prevodom – izdal Gösta Vitestam pod naslovom *Seconde partie du traité qui passe sous le nom de »La grande lettre d'Évagre le Pontique à Mélanie l'Ancienne«*, v: *Scripta minora regiae societatis humaniorum litterarum Lundensis* 1963–1964, zv. 3, Lund 1964.

203 Tvoja učenost vendar ve tj. ti, ki si učen, vendar veš.

jesti enkrat na dan.²⁰⁴ In če hočem oblikovati navado, ki to navado presega, lahko jem vsak drugi dan. Če pa hočem, nasprotno, ravnati proti njej, lahko jem dvakrat na dan. Kakor sem dejal, to navado lahko odpravi druga, kajti narava je narejena tako, da se lahko nagiba sem ali tja. Svojsko naravi je, da ob določenem času prejme hrano. Naravo po drugi strani presega, da sploh ne jemo, proti naravi pa je, da smo stalno požrešni. In tako velja za vse podobne primere.

34. Torej ni istovetno s čudežem niti to, kar presega navado, niti to, kar je proti njej, saj se vse to nahaja v naravi sami. Tisto, kar se dogaja onstran narave ali proti njej, pa je istovetno s čudežem. Čudežu, da je nekaj onstran narave, sledi hvala, čudežu, da je proti naravi, pa sledi graja.

35. Najprej je zatorej primerno raziskati, koliko narav obstaja, koliko je redov²⁰⁵ (posamezne) narave, koliko njenih kombinacij in koliko oblik²⁰⁶ ima; kako mnogo gibanj je v vsaki od njih in v njihovih nasprotjih, nadalje, kaj so ta gibanja in njihova nasprotja, katera izmed njih se skladno z naravo vzgibajo v svojem času, od znotraj in brez ustvarjenega vzroka, in katera izmed njih so lahko pomnožena z ustvarjenimi vzroki, čeprav se nahajajo v naravi sami; katera izmed njih vplivajo na samo naravo, ko pride do povezave prvin toplote in suhosti in ta (povezava) prevlada, in katera imajo ta učinek, ko gre za povezavo prvin vlage in hladu; katera (imajo določen učinek) pri povezavi prvin hladu in suhosti, katera pa, če se povezava vseh prvin nahaja v ravnovesju; katera so gibanja, pri katerih je mogoče, da ne pridejo do udejanjenja, četudi so predstavljena v gibanje, katera pa so tista, ki niso udejanjena, ker se narava ne ohrani čvrsta; ali nadalje obstajajo kaka gibanja, ki jih je mogoče povsem izkoreniniti iz narave, in če je mogoče, da so namesto njih vsajena druga, ko so ta izkoreninjena.

36. Ko smo se poučili o vsem tem, tedaj vemo, kaj se dogaja skladno z naravo, kaj onstran narave in kaj proti naravi. Po mojem mnenju se človek ne more ukvarjati s tistim, kar je onstran narave, dokler ni

²⁰⁴ Prim. *Osnove* 10.

²⁰⁵ redov: Vitestam prevaja »stanj«.

²⁰⁶ oblik: Vitestam prevaja »načinov biti«. Prim. Origen, *O počelih* 2, 1, 4; 3, 1, 2;

4, 4, 6-7.

razumel vseh teh razlikovanj. Dejansko mislim, da je (s tem tako), četudi je tok njegovega življenja skladen z naravo. Kdo namreč lahko zapusti mrak, če ne vidi luči? Ali kdo opušča rožiče (Lk 15,16), če ne najde kruha? In obstaja mnogo podobnih primerov.

37. Toda kakor poročilo blaženega Mojzesa poučuje ljudi o čutnozaznavnem stvarstvu – saj vendar dobro poznaš to vrsto ljudi –, prav tako mi molímo, da bi bili s pomočjo Božje milosti sposobni na neki način govoriti o tem vidnem telesu in njegovih kakovostih²⁰⁷ in redovih²⁰⁸ ter načinih biti in gibanjih.

38. Kar zadeva število narav ustvarjenih bitij, obstajata le dve: čutnozaznavna in umsko zaznavna (bitja). On, ki se mu ne smemo približevati zaradi Njegove skritosti in veličastva (tj. Bog), je, kolikor to zmoremo in obstaja možnost, spoznan prek te čutnozaznavne (narave), prav tako kot je duša (spoznana) prek telesa.

39. Začnimo torej, kolikor je v naši moči, govoriti o naravi telesa in njegovih lastnostih. Tvoja učenost, moj gospod, ve,²⁰⁹ da je hvalevredna Božja Modrost to čutno telo ustvarila iz štirih čutnozaznavnih prvin. In ker ima (telo) svojo sestavo iz njih, ima od njih in v njih svoje življenje in svojo smrt, svoje zdravje in svojo bolezen, vendar ne brez previdnosti svojega Stvarnika.

40. Zato se v telesu²¹⁰ nahajajo, kakor smo rekli, tista gibanja, ki ustrezajo tem povezavam.²¹¹ Njegovi povezavi sta naslednji: toplota in hlad, suhota in vlaga. Zato ne more na suhem živeti brez vlage niti v toploti brez hladu. Če se potemtakem nahaja v ravnovesju teh povezav, se nahaja tudi v zdravju, in tudi njegova gibanja se vzgibavajo ob svojem času. Če pa ena izmed teh povezav pretehta, potem moti celoten red. Zato (v telesu) obstaja stremenje po ravnovesju povezav.

41. Kar nadalje zadeva umsko zaznavno telo, so njegovi redovi²¹²

207 kakovostih ali: povezavah; združitvah.

208 redovih ali: stanjih (tako Vitestam).

209 Tvoja učenost ... ve tj. ti, ki si učen, veš.

210 telesu db. njem.

211 povezavam ali: kakovostim, takšnostim. Prim. 34.

212 njegovi redovi ali: njegova stanja. Pričujoče mesto je pomembno za razumevanje Evagrijevega pojmovanja *telesnosti*. Po interpretaciji Kevina Corriganana prav iz njega izhaja, da za Evagrija inteligibilno telo ni »duhovno«, da torej s

naslednji: življenje in smrt, zdravje in bolezen. Njegovi načini vedênja so naslednji: stanje in sedenje, hoja in ležanje, molk in govor. Njegovi vzgibi pa so naslednji: lakota, spanec, želja, jeza, strah, skrb, sovraštvo, lenoba, nemir, zvijačnost, okrutnost, napuh, zagrenjenost, žalost, hudobija. Tem vzgibom nasprotni so: sitost, bedenje, gnus, mir, pogum, spokojnost, ljubezen, gorečnost, umirjenost, zvestoba, prijaznost, ponižnost, radost, tolažba, dobrotà. Njegove čutne zaznave pa so naslednje: vid, sluh, vonj, okus, tip.

Vse to – in če je še kaj podobnega, česar nismo zabeležili – posedujemo skupaj z živalmi. Vse, kar posedujejo živali, ima namreč (tudi) telo, v kolikor je živalsko.²¹³

42. Ni mogoče, da bi se vsi ti (vzgibi) stalno pojavljali v telesu skupaj. Nasprotno, če je eden izmed njih vzgiban v svojem času, najsi ga k temu spodbudi vzrok od znotraj ali zunaj, odstrani iz telesa drugi vzgib, ki mu je nasproten, čeprav ta obstaja v telesu navzoč kot možnost, saj se ob svojem času tudi pojavi. Ko je namreč navzoča lakota, potem je odsotna sitost, ko je navzoč spanec, je odsotno bedenje, ko sta navzoča skrb in strah, sta odsotna radost in pogum, in glede ostalega velja podobno.

43. Vedeti pa moraš, da nasprotujoči (vzgibi) niso povsem izgnani. Iz sitosti namreč izvira lakota in iz radosti skrb. Brez teh telo ne obstaja, vendar ne rabi vseh na enak način ob vsakem času. Ne spi namreč stalno in ni stalno budno, ne hrani se stalno in ne ostaja stalno brez hrane.

44. Tako je z vsemi vzgibi in njihovimi nasprotji, ki smo jih našteli, skladno s temi tremi redovi in šestimi načini biti, ki smo jih našteli zgoraj, namreč skladno z življenjem, zdravjem, boleznijo, budnostjo, spanjem in z gibanji, ki se povezujejo s stanjem budnosti in zdravja ter so odsotni pri spanju in bolezni, četudi ne vsi in ne popolnoma.

tem pojmom ne razume mističnega telesa v Pavlovem smislu ali »astralnega telesa« v smislu novoplatonskih spekulacij, ampak mu gre za »to moje in tvoje telo, ki je z višje stopnje organskega razvoja razumljeno kot vzajemna dejavnost nasprotujočih si perspektiv ali uravnovešenih možnosti, torej nekaj, kar je razumljeno v okviru odnosnih logosov (smislov)« (*Ecology's Future Debt to Plotinus and Neoplatonism*, v: *Late Antique Epistemology. Other Ways to Truth*, izd. P. Vassilopoulou in S. R. L. Clark, Palgrave Macmillan 2009, str. 256).

213 živalsko db. zverinsko.

Vidimo pač, da so v spanju nedejavni hranjenje, vid, razsodnost, jeza, skrb in radost ter druga podobna gibanja, ki obstajajo v budnosti.

45. Pri bolezni niso nedejavni vsi (vzgibi), ki so nedejavni v spanju, temveč bolezen umiri vzgibe skladno s svojo velikostjo in obliko. Vsi pa si sledijo v zdravju in budnosti, četudi ne delujejo vsi na enak način. Dihanje obstaja vedno, v budnosti in v spanju, tako pri zdravju kot bolezni, pri vseh vzgibih telesa. Je namreč njegovo življenje. In kakor je to dihanje v vseh in se nahaja z vsemi ter ga spremljajo vsi, prav tako je smrt tuja vsem (vzglobom) in privede do njihovega izničenja.

654

46. Vendar zaradi povedanega ni mogoče trditi, da je duša zaradi tega, ker ji je telo podvrženo, sposobna vse delati kakor Bog, ker je njegova podoba, tako da bi se celo v času telesnega življenja lahko odpovedali vsem tem vzglobom, ki smo jih imenovali. In (tudi ni mogoče), kakor nekateri ljudje tudi trdijo, da bi (duša), ko postane povsem podobna Bogu, skladna s podobnostjo, po kateri je bila ustvarjena, bila sposobna celo dvigniti telo onstran vseh vzglobov. Ko je namreč duša nehala biti Božja podoba in je prostovoljno »postala podoba živine« (prim. Rim 1,23), je pač postala podložna vsem telesnim vzglobom, ki so ji skupni z živalmi in zvermi, njenimi sorodniki. Ni namreč mogoče, da bi (duša), medtem ko sama deluje v nasprotju s svojo naravo, svoje telo prisilila, da bi bilo onstran svoje narave in njenih gibanj. In kakor ogenj ne more ugasniti ognja in voda ne more posušiti vode, prav tako duša, ki se s svojimi deli še zadržuje v telesu, ne more osvoboditi telesa od tega, kar mu je lastno, temveč mu pridobiva celo to, kar mu ni lastno: niso mu namreč lastni napuh, domišljavost in lakomnost.

47. Ko se torej vzgibi telesa gibljejo skladno z naravo in redom, potem je to znamenje, da ima duša del zdravja. Če pa je (duša) brez njih, potem je to znamenje popolnosti.²¹⁴ Potemtakem telo tu ni deležno hvale, ker samo iz sebe sploh ne stori nič čudežnega – tj. ne stori tega, kar je nad naravo –, temveč je hvale deležna duša. Toda (tudi) duša ni vredna velike hvale, saj ni storila nič, kar bi bilo posebej vredno občudovanja. Celó če bi namreč telo dvignila nad njegovo naravo, bi vendarle sama še ostala v svoji lastni naravi. In to, kar se dogaja skladno z naravo, ni vredno niti hvale niti občudovanja.

²¹⁴ Prim. 34 in *Praktik* 56; 60. Kasijan se na to misel navezuje v *Pogovorih* 12, 7.

48. Primerno pa je, da to ni samo moje lastno mnenje, temveč nauk samega Stvarnika duše. Ker je namreč vedel, kaj je duša sposobna storiti, je dejal: »Ko ste storili vse to, recite: nekoristni sužnji smo, storili smo, kar nam je bilo naloženo« (Lk 17,10). In očitno je, da gospodar sužnju ne ukaže nič razen tega, za kar ve, da je ta sposoben storiti.

49. Nadalje si (duša) ne zasluži nobene hvale, ker svoje kreposti nima iz svoje narave, ampak se, tako kot se telo dviga onstran svoje narave le zaradi zdravja in moči duše, do Božje²¹⁵ narave dviga le prek Božje Moči in Modrosti.

50. Za velik čudež pa moramo imeti previdnost Vsevladajočega, ki je uporabil vse stvari, ki so enakovredne čudežu, namreč naravne, protinaravne in nadnaravne. Če se, nasprotno, izkaže, da človek nasprotuje naravi, potem je to hkrati čudež in predmet graje. Če pa živi skladno s svojo naravo, potem ni umestna niti hvala niti graja. Onstran svoje narave sploh ne more ničesar storiti. Torej ni vreden niti občudovanja niti hvale, temveč lahko le rečemo, da je daleč od grajanosti. Najsi namreč udejanjamo še tako številne kreposti, jih udejanjamo skladno z naravo.

51. Kakor torej telo ne more živeti brez hrane, tako tudi duša ne more živeti brez kreposti. In kakor telesu ne zadostuje hrana enega dne za preostanek njegovih dni, tako v enem dnevu udejanjene kreposti ne zadostujejo, da bi nas ohranile pri življenju. In če to čutnozaznavno in omejeno telo vsakodnevno potrebuje hrano, ki mu ustreza, koliko bolj duša, ki je ljudje ne moremo omejiti, vsako uro potrebuje hrano, ki ni omejena?

52. Toda zakaj trdim, da so kreposti potrebne duši, kakor je telesu potrebna hrana, ko pa so ji kreposti potrebne bolj kot telesu dihanje? Brez hrane namreč telo lahko preživi celo (več) dni, brez dihanja pa ne more preživeti niti ene ure.

53. Želim torej, da nam ne bi bilo zoprno vaditi se v krepostih. Ne smemo se zanašati na te kreposti, ki smo si jih že pridobili in ne smemo popustiti v njihovem udejanjanju, ker bi mislili, da nam pridobljene že zadostujejo. Niti od človeka niti od Boga ne smemo želeti plačila (za kreposti), ki smo jih pridobili ali v katerih se še

215 Božje db. Njegove.

vadimo, kakor za nas tudi ni primerno, da bi zahtevali plačilo za jed, ki jo vase sprejema naše telo. Od nobenega človeka ne smemo zahtevati plačila za to, kar smo pojedli, najsi bo to kar koli. Vse, kar delamo zaradi naše potrebe, nas ne dela vrednih hvale. Če namreč to storimo, je to v našo korist, če pa ne, se dogaja v našo škodo.²¹⁶ Bog pa nasprotno vse, kar udejanja skladno z naravo in onstran narave ter proti naravi, ne dela zaradi sebe, temveč zaradi nas. On namreč ne potrebuje teh stvari in zaradi tega je v vsem tem vreden hvale, in ni mogoče, da bi ga vsa za smisel dovzetna bitja hvalila tako, kakor si zasluži.

54. Prav vse, kar je namreč (Bog) storil, je, kakor smo dejali, skladno z naravo in proti naravi in presega naravo. V skladu in v nasprotju je z njegovo lastno naravo, presega pa našo lastno naravo.²¹⁷ Če namreč že človek ni sposoben ničesar udejanjati nad svojo naravo, temveč udejanja vse kreposti skladno z naravo, koliko manj zmore On, ki je zapopadek vsega dobrega, storiti kar koli proti svoji naravi.

55. Obstaja namreč troje, česar ni pri Bogu: prvič, v njem ni nobene pomanjkljivosti v njegovi volji, drugič, nobene pomanjkljivosti v njegovi stvariteljski moči, in tretjič, nobene pomanjkljivosti v njegovem delovanju. On namreč noče človekove smrti (2 Pt 3,9) in ne more ustvariti nobene bitnosti, ki bi bila enako brez počela kot on sam; On ne more storiti nobenega greha in ne obstaja nič, kar bi se dogajalo nad njegovo naravo.

56. Lastna njegovi naravi je bila namreč ta dobrota, da nas je, ko nismo obstajali in nas nikakor ni potreboval, nespodbujen (od česar koli), iz lastnega preobilja ustvaril po svoji podobi in nas naredil za dediče vsega tega, kar je skladno z njegovo naravo in mu je bitnostno lastno (prim. Rim 8,17; Gal 4,7). Proti njegovi naravi [in hkrati skladno z njegovo naravo]²¹⁸ je, da je sestopil in pretrpel vse to, kar smo pridobili mi, ker smo izstopili iz svoje narave, se pravi vse, kar se zgodi od

216 Če namreč to storimo, je to v našo korist, če pa ne, se to dogaja v našo škodo ali: Najsi storimo to, kar je odvisno od nas, ali tega ne storimo, smo oropani (pravice, da bi bili hvaljeni).

217 V skladu in v nasprotju je z njegovo lastno naravo, presega pa našo lastno naravo ali: Kar je v skladu in nasprotju z naravo, se nanaša nanj, kar pa je storil onstran narave, zadeva nas.

218 Po Bungeju so besede v oglatem oklepaju poznejši dodatek, ki želi ublažiti drzno Evagrijevo misel; prim. nav. d., str. 339, op. 8o.

spočetja do smrti. Toda on tega ni privzel vase, ker bi bil storil nekaj, kar bi zaslužilo to kazen, temveč (je prišel) zaradi ljubezni, skladne z njegovo naravo, da bi nas osvobodil prekletstva in vsega, kar iz njega izhaja, to se pravi zaradi tega, kar smo prejeli zaradi naših prestopkov. On pa je to prevzel (vase), čeprav je bil brez prestopka (prim. 2 Kor 5,21; Heb 4,15; 1 Pt 2,22), in je tako lahko to izbrisal tudi pri nas.

57. Proti naravi je namreč, da bi se Bog moral roditi iz ženske. A Bog se je rodil iz ženske zaradi svoje ljubezni do nas in ne da bi bila (pri tem) njegova narava zvezana ali podvržena kateremu koli naravnemu zakonu, ker mu je tako ugajalo – ne da bi izničil to, kar je bil –, da bi nas osvobodil spočetja in rojstva v prekletstvu ter greha in bi nas znova porodil prek rojstva v blagoslovu in pravičnosti.

58. Ker smo namreč prostovoljno pokvarili svojo naravo, smo prišli do tega spočetja in rojstva, ki sta bila vklenjena pod prekletstvo. On pa je, čeprav je (ostal) to, kar je, po svoji milosti z rojstvom vzel nase vse, kar rojstvu sledi do smrti – stvari, ki po mojem mnenju niso le proti njegovi lastni naravi, temveč celo proti naši lastni naravi –, da bi nas, ki smo prostovoljno padli v te reči, ker smo storili greh, osvobodil tega, kar je prostovoljno vzel nase brez greha. Sami iz sebe se namreč nismo bili sposobni dvigniti iz teh reči. Ker smo storili greh, smo v njih. On pa ne le da v njih ni ostal, temveč nam je omogočil vzpon, saj je, kakor smo rekli, v svoji ljubezni sestopil do njih brez greha.²¹⁹

59. Gotovo presega naravo, da je bil človek rojen iz device brez spolnega občevanja in da je bilo devištvo njegove matere ohranjeno. Poleg tega presega človekovo naravo, da človek umre prostovoljno in po svoji smrti vstane od mrtvih nepoškodovan in brez vsake tuje pomoči. Bog pa, ki ljubi ljudi, je postal človek in je bil rojen prostovoljno, brez predhodnega spolnega občevanja; umrl je, ker je tako hotel, in nepoškodovan je vstal po svoji lastni volji. Kajti »njegova desnica in

219 Pogl. 56-58 odpravljajo vse pomisleke, ki jih imajo nekateri razlagalci glede pomena Kristusa v Evagrijevi duhovnosti. »Brez pomoči se *noûs* ne more dvigniti nad svet greha in smrti, kateremu je podvržen. Ponoven vzpon v ,prvi red' (umov) je mogoč le zaradi tega, kar je Bog uresničil s Kristusovim učlovečenjem, smrtjo, vstajenjem in vnebohodom. Kontemplativni vzpon *noûsa* temelji na sestopu Boga v naše ,spočetje, rojstvo in smrt', sestopu, ki mu je sledil vzpon (*anábasis*) Kristusa k Očetu.« (J. Konstantinovskij, *Evagrius Ponticus: The Making of a Gnostic*, Aldershot 2009, str. 38-39); prim. tudi *O mislih* 18.

njegova sveta roka sta ga rešili«: (desnica) tistega Boga, ki je postal človek, čeprav je bil tudi Bog.

60. On namreč, ki je božanski kvas, se je po svoji milosti skrnil v nekvašeno testo človeštva,²²⁰ pri čemer ne samo ni zapustil svoje narave, svojega okusa in svoje moči, temveč je prekvasil celotno testo v vse, kar je njegovega (1 Kor 5,6; Gal 5,9). V kratkem času se namreč kvas pokaže celo v testu, ki je nekvašeno. Po določenem času pa se celotno testo ne le kaže kot kvašeno, temveč to tudi v resnici je.

61. Prav tako se naš Gospod v našem lastnem času in našem svetu ter skladno z našo mero kaže kot človek. V svojem lastnem času in svojem svetu in svojem kraljestvu pa se ta človek ne le kaže kot Bog, temveč to v resnici je. In kakor v tem svetu nista bila dva, Bog in človek, temveč eden, Bog zase in človek za nas, prav tako tudi v njegovem svetu nista dva, Bog in človek, temveč eden: Bog zase, ker je Bog, in Bogočlovek zaradi Boga, ki je postal človek. Kakor je namreč On zaradi tega (tj. človeka) človek, tako je ta (človek) zaradi Onega (tj. Boga) Bog.²²¹

62. Ko je namreč Bog postal človek, ni zapustil nobene izmed svojih naravnih lastnosti. Človek pa ne ostaja niti v vseh svojih naravnih lastnostih niti v tem, kar je onstran njegove narave, temveč je izgubil to, kar je kot človek dejansko bil. Njegovi naravi je namreč po eni strani lastno, da je bila ustvarjena po Božji podobi (1 Mz 1,27), po drugi strani pa je onstran njegove narave, da Bogu²²² postanemo podobni (1 Mz 3,5), in sicer tako skladno z besedami: »Prišel sem, da bi imeli življenje in da bi ga imeli v izobilju« (Jn 10,10), kakor tudi z drugimi: »Postavljen sem bil na kraljevsko oblast in še večja moč mi je bila dana« (Dan 4,36[33]).

63. Zares, prerok je imel prav, ko je videl to, kar se bo zgodilo, in se je čudil ter »Čudež« (Iz 9,6[5]) imenoval Njega, ki je vse to udejanjil iz svoje ljubezni do bitij, do vzetnih za smisel. Ta čudež je nadvse vreden

220 Aluzija na Mt 13,33 in Lk 13,21, pri čemer je kvas, ki je v evangeliju »nebeško kraljestvo«, tu izenačen s Kristusom.

221 Evagrij tu natančno formulira bistvo patrističnega nauka o teozii, poboženju človeka prek učlovečenja Boga; prim. G. Bunge, nav. d., str. 400, op. 92 (s sklicem na Origena, Atanazija in Gregorja iz Nazianza).

222 Bogu db. mu.

čudenja in velike hvale. Neizrekljiv čudež je namreč, da se narava bitij, dovezetnih za smisel – narava bitij, ki so bila zaradi svoje ustvarjenosti in začetka svojega obstoja ter spremenljivosti svoje volje tuja Božji naravi, ki je brez začetka, Stvarnica vseh stvari in nespremenljiva –, združuje²²³ z naravo svojega Stvarnika in je prek njegove milosti z Njim v vsem zedinjena brez konca.

64. Priznavam tvoji ljubezni,²²⁴ da je – kakor je preroka prevzelo čudenje, ko je to videl in je zaklical »Čudež!« – tudi mene prevzelo čudenje nad vsem, kar me je doletelo na tej poti, po kateri sem se odpravil. Zadržan sem bil in nisem izpolnil namena, s katerim sem začel, ker me je zvezala mogočna veriga ljubezni do teh stvari, ki me neprestano osrečujejo.²²⁵ In tako odstopam od popolnega dokončanja svoje začetne namere.

65. Trdim pa, da je morda ta začetek iz istega razloga naravnian na dovršitev. Kakor se namreč tok tistega, ki želi stati na koncu vseh teh rek, konča v morju, prav tako tisti, ki želi stati pri moči²²⁶ enega izmed ustvarjenih bitij, konča pri Modrosti, polni mnogoterosti:²²⁷ Modrosti, ki ga je ustvarila.

66. In kakor tistega, ki stoji na obali morja, prevzame čudenje nad njegovo brezmejnostjo in njegovim okusom, njegovo barvo in vsem, kar mu je lastno, ter nad tem, kako tudi reke, hudourniki in potoki, ki se izlivajo v morje, sami v njem postajajo brezmejni in nerazločni, ker pridobijo vse, kar je njegovega, prav tako tudi tisti, ki opazuje to popolnost vseh uvidov, vztraja v velikem čudenju in strmenju, ker vidi, da se vsa ta razlikovanja različnih spoznanj pomešajo v eno bitnostno in edinstveno spoznanje ter da vsa – ta in ona – spoznanja postajajo to edinstveno neskončno spoznanje.

67. Ker smo se zdaj odvrnili od tega, da bi izpolnili tisti prvi namen, ker nas je nenadoma srečal oni ljubljeni Konec,²²⁸ so, glej, zate in zame in za vsakogar, ki to želi, v veliki palači vseh zakladov modrosti

223 združuje db. pomeša.

224 tvoji ljubezni tj. tebi, ki me imaš rad in ki te imam rad.

225 ki me neprestano osrečujejo ali: ki sem jih srečal nepričakovano.

226 moči ali: pomenu; smislu.

227 mnogoterosti ali: razlikovanj; raznoterosti.

228 oni ljubljeni Konec ali: tista ljubljena Popolnost.

shranjene Kristusove prsi, na katere se je Janez naslonil pri večerji in skušal izvedeti, kdo je izdajalec. Pri večerji je to tudi izvedel. Torej se izdajalec ne prepozna brez večerje in brez (Kristusovih) prsi. Bodi pa pozoren na to, da je bil (izdajalec) takoj, ko je bil prepoznan, tudi izobčen in se je mir povrnil.²²⁹

68. Kakor je torej primerno, da dobra zemlja, ki je sprejela seme, ne obrodi le toliko, kolikor je prejela, temveč trideseterno in šestdeseterno in stoterno, tako tudi – v tem primernem pomenu – tisto seme, ki je bilo vrženo v tvoj živi um, ne sme ostati samotno, temveč se moraš potruditi, da bi to, kar je bilo posejano vate, bogato obrodilo, tako da se bo Poljedelec nad tem veselil in ti bo vedno zaupal svoje seme ter bo zemlja blagoslovljena in bodo nahranjeni mnogi ubožci, da se bo od poljedelca in zemlje in tistih, ki so bili nahranjeni, dvigala hvala k tistemu prvemu Poljedelcu, v katerem je večno vse seme blagoslova.²³⁰ Amen.

229 se je mir povrnil ali: je stopil v tišino.

230 seme blagoslova ali: blagoslovljeno seme.

SPISI DVOMLJIVEGA AVTORSTVA IN NEPRISTNI SPISI

NASVETI (*Hypothékai, Instructiones*)

50. Spoznanje ne bo prikladno za nerazumnega človeka; kamen je brez cene na zlatem prstanu.¹ (=Arm. 1)

51. Nerazumnemu človeku ne bodo všeč otroci modrih; nespameten človek se jim bo odpovedal. (=Arm. 4)

52. Dolg čas ne daje modrosti; mnogo let ne podari spoznanja. (=Arm. 5)

53. Kakor je nezadržan rečni tok, tako je nenasiten pohlep krivičnega človeka. (=Arm. 2)

54. »Črv v lesu«² – to je beseda zamerljivega človeka v njegovi duši. (=Arm. 3)

55. Če si pridobiš ljubezen, boš razumel besede modrih in boš iskal mir;³ ne boš zaničeval sadov njihovega telesa. (=Arm. 6)

56. Jezen človek⁴ ne bo videl luči; nečisti je ne bo razumel. (=Arm. 7)

57. Krotek človek pije resnično vodo; voda laži⁵ bo dana jezljivemu človeku.⁶ (=Arm. 8)

58. Z vsakršno stražo varuj⁷ bogastvo očetov; ne pozabi njega, ki te je spočel.⁸ (=Arm. 9)

59. Dremavi suženj bo pogubil zlato v svojem naročju, pijanec pa svoje življenje. (=Arm. 10)

1 Prg 17,7; 26,8.

2 Prg 12,4.

3 Ps 33,15.

4 Prg 11,25; 15,18.29.

5 Jer 15,8.

6 Prg 29,22.

7 Prg 4,23.

8 Mdr 23,14.

60. Videl sem može, ki so se dvignili kvišku kot mladiči jastrebov⁹ in zaradi vonja mrliča znova prileteli na zemljo. (=Arm. 11)

61. Usmiljen mož bo varoval svoje bogastvo, predrzen pa bo izgubil celo svoj plašč. (=Arm. 12)

62. Če si se zaljubil v vzgojo, boš razjezil svoje sovražnike;¹⁰ če iščeš modrost, jih boš pahnil v stisko. (=Arm. 13)

63. Protipostavni sinovi bodo razkropili bogastvo in nerazumni ne bodo videli bogastva svojih očetov. (=Arm. 14)

64. Pravični se bodo razveselili, ko se bodo prvine razkrajale; duše krivičnih pa bodo objokovale same sebe. (=Arm. 15)

65. Ubogi bodo ugrabili opremo bogatašev; ponižni bodo razdelili njihovo bogastvo. (=Arm. 16)

662

66. Prepričljiv volk bo izsledil čredo; duh nečistovanja bo izsledil tiste, ki napolnjujejo svoj trebuh. (=Arm. 17)

67. Hiše lakomnih bodo izpolnjene z zvermi jeze in v njih bodo gnezdile ptice žalosti. (=Arm. 18)

9 Job 5,7.

10 sovražnike tj. demone.

SPODBUDE

Besedilo *Spodbud* se je ohranilo v dveh verzijah. Tu je prevedena prva, ohranjena v »Nauku Jeruzalemčanom« Janeza Vidca, ki ga je izdal J. Muyltermans, *Un text grec inédit attribué à Jean de Lycopolis, v: Recherches de science religieuse* 41 (1953), str. 526–527. Drugo – ohranjeno pod naslovom *Spodbuda Makarija Sketiota* – je isti izdajatelj objavil dve leti pozneje: *À propos d'un texte grec attribué à Jean de Lycopolis, v: Recherches de science religieuse* 43 (1955), str. 400–401.

* * *

663

1. Tisti, ki hočejo pobožno živeti v Kristusu,¹¹ naj se z Božjo pomočjo držijo naslednjih reči.

2. Vadi se v tišini in varuj se mnogega govorjenja, kajti če boš mnogo govoril, ne boš ubežal grehu.¹²

3. Če imaš razumno besedo, odgovori bližnjemu; če pa je nimaš, naj bo tvoja roka na tvojih ustih.¹³

4. Ne govori proti bratu¹⁴ in ne prenašaj tistih, ki govorijo proti (drugim), da ne boš iztrebljen (iz Božjega ljudstva);¹⁵ če pa je to že nujno, pograjaj (bližnjega) s svobodno besedo.¹⁶

5. Kar sovražiš, ne stori drugemu,¹⁷ in kar hočeš, da bi ti bližnji storil, tudi ti delaj podobno.¹⁸

6. Odstrani od sebe neprimeren smeh in smeh ob nepravem času.

7. Prizadevaj si, da ne užalostiš brata in da nekomu ne povrneš zla z zlom,¹⁹ ampak premaguj zlo z dobrim.²⁰

8. Bodi, kolikor ti je to le mogoče, pripravljen za poslušnost, če je skladna z Bogom.

11 2 Tim 3,12.

12 Prg 10,19.

13 Mdr 5,12.

14 Jak 4,11.

15 Prg 20,13.

16 s svobodno besedo ali: zaupno; odkrito (*parrhesíai*); Prg 10,10.

17 Tob 4,15.

18 Mt 7,12.

19 1 Pt 3,9; Rim 12,17; 1 Tes 5,15.

20 Rim 12,21.

9. Bodi pozoren, da nikoli nečesa ne storiš zato, da bi ugajal ljudem,²¹ da ne utрпиš škode; vse, kar počneš, delaj z zavestjo, da te gleda Bog²² – in nikoli ne boš grešil.

10. Ne stopi s poti desno ali levo,²³ ampak v vsaki stvari ohrani zmernost.²⁴

11. Svoje misli strahospoštljivo razsojaj²⁵ skladno z Bogom, če pa ne moreš, vprašaj tistega, ki (jih) lahko razsodi. Če vate pride sramotna ali brezbožna misel, takoj v sebi naslikaj prihodnjo (Božjo) sodbo – in (misl) bo takoj zbežala.

12. Ne navadi se na nezmeren spanec, in v (svojih) opravilih stoj budno, tako da osredotočaš um in ga vodiš proč od nekoristnih misli; nenehoma moli²⁶ in se zahvaljuj Bogu,²⁷ da te je iztrgal iz sužnosti nasprotniku (tj. hudiču) in te naredil vrednega dela, ki ga opravljajo angeli.

13. Ne zaničuj svojega brata, niti v svojem razumu ne, ampak imej samega sebe za zadnjega od vseh.²⁸

14. Ne ukvarjaj se z nepotrebnimi deli:²⁹ to ni tvoja potreba.

15. Vztrajno prenašaj različne stiske³⁰ in se zahvaljuj (Bogu) zaradi prihodnjega povračila.

16. Tvoje (besede) naj bodo »da, da«, »ne, ne«;³¹ za resnico pa se bojuj do smrti. Vero v Trojico ohrani do konca z dobrim upanjem.

17. Bodi pozoren nase, da v tvojem razumu ne (vznikne) skrivno nepostavno dejanje;³² z vso stražo varuj svoje srce – iz tega namreč prihajajo »izhodi življenja«.³³

18. Razmišljaj o tem, kar ti je bilo ukazano;³⁴ ne potrebuješ skrivnih reči.³⁵

21 Gal 1,10.

22 z zavestjo, da te gleda Bog db. kot da imaš za gledalca Boga.

23 Prg 4,27.

24 zmernost db. enakost.

25 4 Mkb 1,14.

26 1 Tes 5,12.

27 1 Tes 2,13; Kol 1,3.

28 Mr 9,35.

29 Mdr 3,23.

30 Nah 1,7.

31 Mt 5,37; 2 Kor 1,17.

32 5 Mz 15,9.

33 Prg 4,23.

34 ti je bilo ukazano tj. kar ti je Bog ukazal; *passivum divinum*.

35 Mdr 3,22.

19. Pred vsem in nad vse pa ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega srca – in svojega bližnjega kot sebe.³⁶

20. Ko vse to storiš, glej, da se ne povzdigne tvoje srce, ampak reci, da si nekoristen suženj in da si pač storil, kar ti je bilo treba storiti.³⁷

Posnemanje Visoke pesmi

Naznanite mi, pastirji, kje pase moj gospodar in daje počivati³⁸ svojim ovnom, in naklonite mi počitek v kraju njegovega zelenja.³⁹

Če ne spoznaš ljubezni, ne boš videl bivališč našega Pastirja in pred teboj bomo skrili njegove izvire, zgrabila pa te bodo prenočišča kozličev.⁴⁰

Zbudite se, zbudite,⁴¹ prijatelji, in okrepite moje srce, dokler dobri Pastir ne bo hotel nahraniti moje duše s svojo čredo.

Glej, On sedi na hribih, pase na gričih,⁴² njegov izgled je kot izgled luči in njegov glas kot glas groma.⁴³

Naznanite mi, kaj je Pastir za pastirje; kako prijeten je njegov glas in sladka njegova beseda; vonj njegovih oblačil⁴⁴ je kot vonj hizopa.

Ženin nas je uvedel v svoj vrt⁴⁵ in v raj svojega Očeta, ovenčal nas je z lilijami⁴⁶ in dal grozdje v naše naročje.⁴⁷

Kako čudovit, Ženin, je raj tvojega Očeta; njegovo cvetje je kot cvetje planote⁴⁸ in njegove cedre kot cedre Libanona.⁴⁹

Ženin odgovarja in mi govori: »Stopi v moj vrt in si odpočij v moji senci; svoja jabolka ti bom dal v usta in svoje potoke (izlil) v tvoje grlo.«

36 Lk 10,27; prim. Mr 12,30-31.

37 Lk 17,10.

38 Vp 1,7.

39 Ps 22,2.

40 Mt 25,32-33.

41 Vp 2,7; 3,5; 8,4.

42 Vp 2,8.

43 Jn 12,29; Ps 76,19; Ps 103, Mdr 43,17.

44 Vp 4,10.

45 Vp 4,16; 6,2.

46 Vp 2,16.

47 Vp 1,14; 7,9.

48 Vp 2,1.

49 Vp 5,15.

*O učiteljih in učencih*⁵⁰

Nevešč krmar pomeni gotov brodolom in neveden vodnik pomeni⁵¹ propad učencev.

Neizkušen pastir izpahne sklepe ovac, (neizkušen) vodnik pa spridi poti učencev. Neveden pastir ne bo razpoznal ovac v megli, neizkušen učitelj pa ne bo rekel nič koristnega v času skušnjav.

Poznavalski voditelj je vojskovodja v vojni in zdravnik strasti: ne bo dopustil, da bi (bil učenec) ranjen, ali pa bo ranjenega hitro ozdravil.

Neposlušen učenec je skrivljeno drevo⁵² in ne bo se zravnal, četudi je nenehno deležen graje.

(Z drugimi) neubran učenec je struna razglašene lire: struna, ki se razkraja v občestvu skupnega speva.

Trot jé sad naporov čebel,⁵³ lahkomiseln brat pa zmanjšuje krepostno delovanje skupnosti.

Strahopeten vojak odvzame moč rokam bojevnikov, brezbrizen samotar pa razkraja zavzetost bratov.

Roj čebel izdeluje med, sestav bratov pa nebeško kraljestvo.

Trobenta spodbuja zavzetost bojevnikov, nauk praktične kreposti pa spodbuja resnobo učencev.

Oboroži z besedami prstov,⁵⁴ o voditelj, svoje brate in nadeni jim oklepe z obljubami prihodnjih dobrin; s ščitom vere⁵⁵ jih zavaruj kot z ogrado – namreč s pomočjo (asketskih) naporov; prekrij jim noge z evangelijskimi nauki, opaši jim ledja⁵⁶ z besedami čistosti; daj jim v roko meč zoper strasti – namreč nadvse ostro razburjenje – in zoperstavi (takšno) falango strastnemu užitku.⁵⁷

Uri glede (grešnih) misli hoptite, ki so izkušeni v bitki; in z grožnjo vekovite (Božje) kazni (jim) pokaži, kako strašen je poraz.

Zmagovalca naznanjaj s sijajnimi pohvalami – blag govor namreč

50 Prim. G. Graham, *An Ancient Monastic Writing Giving Advice to Spiritual Directors* (Evagrius of Pontus, *On Teachers and Disciples*), v: *Hallel* 22 (1997), str. 96–103.

51 pomeni ... pomeni: dodano.

52 drevo db. les.

53 sad naporov čebel db. napore čebel.

54 z besedami prstov: nejasen pomen.

55 Ef 6,16.

56 Prim. Ef 6,14.

57 strastnemu užitku db. užitku strasti.

zmore narediti (učence) resnejše; poškodovanega⁵⁸ pa sočutno ozdravi, saj odpuščajoče razumevanje ne osramoti nič manj od grožnje.

Ne razjezi se nad bratom, ki je storil greh; ni namreč pobožno, da sebe ranjujemo, preden drugega zdravimo. Potrpežljivo (ga) popravi (v smeri) k dobremu. Zdravnik zdravi bolezen,⁵⁹ ne jezi pa se nanj, ki je neprostovoljno bolan. Zdravnik, ki operira, to počne brez jeze; učitelj, ki graja, naj graji ne primeša razburjenja.

Tiste, ki so zbežali iz egiptovske dežele, vôdi po poti skozi puščavo;⁶⁰ pomanjkanje namreč zmore vzgajati za samoobvladovanje tudi tiste, ki začenjajo s krepostjo. Šotôri ob Elimu (v prevodu so to »stebri« – tj. simbol vhodne poti, ki vodi h kreposti) in pokaži (jim) sedemdeset palm. Šotôri pri dvanajstih izvirih⁶¹ – potihoma moraš namreč razglasiti tudi to, kar zadeva zmago (in kar simbolizirajo palme), ter tolažiti plamen strasti, ki v obilju brizga vode – dokler (učenci) ne potolčejo vseh sovražnih ljudstev in dospejo v deželo obljube,⁶² v kateri bodo živeli blaženo življenje brezstrastja, ker bodo kot plačilo za napore prejeli resnično vedrino.

58 poškodovanega ali: užaljenega.

59 bolezen db. utrpevanje; *páthos*, izraz pomeni tudi strast.

60 Prim. Ezk 20,10.

61 Prim. 2 Mz 15,27.

62 Prim. Heb 11,9.

PARENETIK (*Paraeneticus*)

Wilhelm Frankenberg je v svoji izdaji Evagrijevih spisov, ki so se ohranili v sirščini, objavil tudi kratka spisa, ki ju je zasilno imenoval *Protreptik* (lat. *Protrepticus*) in *Parenetik*.¹ Spisa sta nekakšna dvojnika, njuna vsebina pa je povsem praktične narave: spodbuda k molitvi. Čeprav starejši evagrijslovci (Muyldermans, Hausherr) niso dvomili o avtentičnosti spisov, jima je Evagrijevo avtorstvo odrekel Antoine Guillaumont.² Naš prevod upošteva presojo Sebastiana Brocka, ki ne vidi razloga za dvom, saj ju večino starejših rokopisov pripisuje našemu »princu spoznavalcev«.³ Zaradi velike podobnosti med spisoma smo se odločili samo za prevod drugega (*Parenetika*). Tega so pozneje Sirci, ki se niso zmenili za carigrajsko obsodbo Evagrija leta 553 in tako ohranili skoraj ves korpus »puščavskega filozofa«, pripisovali Abrahamu iz Natparja, vplivnemu vzhodnosirskemu meniškemu piscu iz 6. stoletja. Gre torej za »uspešnico« sirskega krščanstva.

668

Brat moj, dobro veš, da bo nekdo, ki se hoče odpraviti na dolgo potovanje, najprej premislil o samem sebi in se bo šele potem povezal z drugimi popotniki, s katerimi hoče in zmore napredovati po poti, sicer ga bodo tovariši pustili zadaj in se mu utegne kaj hudega zgoditi. Enako je s tistim, ki hoče popotovati po poti pravičnosti. Najprej naj se zazre vase in pogleda, kolikšna je njegova moč, potem pa naj si izbere način življenja, ki mu je primeren. Bolje je začeti pri slabotnem stanju in končati pri močnem, bolje je napredovati od majhnih reči k velikim, kakor pa svoje srce že na začetku postaviti na pot popolnega življenja in jo pozneje zapustiti – ali jo ohraniti zgolj zaradi navade, zaradi tega, kaj si bodo mislili drugi –, pri čemer bo ves trud zaman.

Enako je z ljudmi, ki potujejo: če se izčrpajo že prvi dan s tem, ko drvijo naprej, bodo zaradi bolezni zapravili mnoge dni. Če pa začnejo

1 W. Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin 1912, str. 554–62.

2 *Un philosophe au désert: Évagre le Pontique*, Paris: Vrin, 2009, str. 149–150.

3 S. Brock, *The Syriac Fathers on Prayer and the Spiritual Life*, Kalamazoo, Mich.: Cistercian Publications, 1987 (Cistercian studies series 101), str. 64–75.

hoditi zmerno, na koncu ne bodo izčrpani, čeprav bodo prehodili velike razdalje.

Podobno bi se moral tisti, ki hoče začeti z napori krepostnega življenja, uriti zmerno, dokler končno ne doseže popolnega stanja. Naj te ne zbegajo mnoge poti, po katerih so hodili naši očetje, ker je vsaka drugačna. Ne skušaj v gorečnosti posnemati vseh, kajti to bi samo vznemirilo tvoj način življenja, temveč si raje izberi način, ki je primeren tvoji slabotnosti. Hodi po takšni poti in boš živel, kajti tvoj Gospod je usmiljen in te ne bo sprejel zaradi tvoji dosežkov, temveč zaradi tvojega namena; prav tako kakor je sprejel dar uboge žene.⁴

Če razmišljaš o povečanju svojih naporov, naj se ti ne mudi. Bodi potrpežljiv. In če bo zamisel v tebi vztrajala, te silila k hrepenenju po čem napornejšem, lahko veš, da je to tebi v prid in lahko svoj namen samozavestno uresničiš, saj je od Boga. Če pa pride zamisel k tebi samo enkrat ali dvakrat in ne znova, naj ti velja, da je od satana, ki te hoče zvijačno potisniti nazaj. Enako je z drugimi mislimi. Kakor so govorili očetje: »Ali ne razločujemo med njimi?«

Človek, ki se poda na takšno pot življenja, mora biti prekanjen in preprost, moder in neumen, lokav in odkrit.⁵ V vsakem primeru mora biti drugo glede na vse dobro in prvo glede na vse, kar je hudo. Bodimo modri in skrbno preiskujmo svoj način življenja ter ne dopustimo, da bi nas demoni speljali s poti. Ne bodimo hinavski in ne mislimo nič slabega o svojih tovariših ter ne gojimo zamere do svojega brata.

Predvsem pa si izberi ponižnost. Z vsemi svojim dobrimi deli dajaj dober zgled. Med slavljenjem (Boga) se skloni, naj bo tvoj govor ponižen, tako da boš ljubljen od Boga in ljudi.

Dovoli, da v tebi prebiva Božji Duh in bo v svoji ljubezni prišel in pri tebi našel bivališče. V tebi bo prebival in živel. Če je tvoje srce čisto, ga boš videl in bo v tebi vsejal dobro seme premišljevanja o njegovih delih in čudenja nad njegovim veličastvom. To se bo zgodilo, če si boš prizadeval odstraniti iz svoje duše plevel poželenj s trni in ljujko slabih navad vred.

Grešnik, ki začne kazati skrb za svojo dušo in postane skrušen, je kakor kuhinjska posoda, ki je očrnela in polna umazanije, ko pa je enkrat pomita in očiščena, se sveti. Podoben je tudi oglju, ki je bilo črno in hladno, ko pa je vrženo v ogenj, postane vroče in žareče. Je kakor

4 Prim. Mr 12,43 in Lk 21,3.

5 Prim. Mt 10,16.

zlata in srebrna posoda, ki je postala motna, a so jo zloščili. Lahko bi ga primerjali tudi truplu, v katerega je vdihnjena duša, mrtvecu, ki je oživel, izgubljenemu, ki je bil najden, zablodeli ovci, ki se je vrnila,⁶ bolnemu, ki je ozdravel, siromaku, ki je obogatel, žalujočemu, ki se zdaj raduje, stradajočemu, ki ima zdaj dovolj hrane, kraljevi sliki, ki je bila obnovljena, podrti hiši, v katero je vstopil kralj in začel prebivati v njej, potem ko jo je obnovil.

Vzljubi spokornost, na svoj vrat položi jarem. Daj veselje svojemu Gospodu s tem, da slaba dela zamenjaš z dobrimi. Pobotaj se,⁷ dokler je še čas, dokler še imaš oblast nad svojo dušo. Stori, karkoli si zmožen storiti, in ko si vse naredil, imej samega sebe za nekoristnega služabnika.⁸ Kajti svojih dolgov ne moreš poplačati. Reci samemu sebi: »Dninar sem, zakaj sem pri svojem delu počasen? Povabili so me, zakaj se torej obotavljam pridružiti se svojim tovarišem? Dolžan sem veliko denarja, kdaj ga bom vrnil? Pred mano je dolgo potovanje, kdaj bom dosegel cilj in koliko živeža bom potreboval? Moj Gospod me je poslal in me pričakuje, kdaj ga bom dosegel? Teči moram, zakaj torej nosim vso težo zemeljskih reči? Zvezan sem z vezmi ljubezni do sveta. Moji tovariši so budni, ali naj kar spim? Moji tovariši se borijo, naj bom sam poražen? Moji tovariši jočejo, naj se sam smejim? Moji tovariši so potrti, naj se sam radujem? Moji tovariši molčijo, naj sam govorim? Moji tovariši imajo misli usmerjene h Gospodu, njegovemu kraljestvu in veličastvu, jaz pa naj še vedno mislim na reči, za katere sem obljubil, da se jim bom odpovedal?«

In ko hočeš ponoči vstati k molitvi in je tvoje telo leno, premisli vse te reči in spomni se, kako mnogo drugih stoji na nogah v molitvi ali so sklonjeni ali klečijo, koliko jih joče in sope med vzdihovanjem, koliko jih tarna nad lenobo telesa, koliko jih je opitih z ljubeznijo in so pozabili na svojo naravo, koliko jih v svojem srcu prepeva Gospodu.

Če vse to premišljuješ, boš našel olajšanje za vse svoje lenobe in utrujenosti in boš goreče daroval svojo molitev z mnogimi solzami. Spomni se torej, koliko jih je budnih in so pri svojem delu, koliko jih potuje, orje ali se posveča številnim obrtem; pomisli na pastirje, nočne stražarje in na tiste, ki čuvajo svoje zaklade. Če se vsi ti tako trudijo za reči, ki so minljive, koliko bolj bi se moral ti truditi za svojega Gospoda.

6 Prim. Lk 15,6.14.

7 Lk 12,58.

8 Lk 17,10.

Ko vstaneš k molitvi, ne začni malomarno, sicer boš svojo molitev opravil na brezbrizen oziroma malomaren in utrujen način. Temveč ko vstaneš, naredi na sebi znamenje križa, zberi svoje misli in bodi zbran ter pripravljen; ozri se nanj, h kateremu moliš, in začni. Prisili se, tako da bodo lahko že na začetku molitve tekle solze in boš v sebi začutil skrušenost – tako bo tvoja molitev koristna.

Ko nimaš misli, ki bi te ovirale, ni treba narediti razmika med enim in drugim nizom psalmov. Če pa so tvoje misli vznemirjene, moraš dlje vztrajati v molitvah in solzah kakor v recitiranju psalmov. Izženi (slabe) misli na kakršenkoli način, ki si ga preizkusil, bodisi s spreminjanjem besed⁹ ali kako drugače. Spoznaj to, kar ti govorim. Če boš potem imel kakšno koristno misel, naj zate zavzame mesto psalmov: ne odrivaj proč tega, kar je Božji dar, samo da bi izpolnil (recitacijo) predpisanega števila psalmov.

Molitev, ki se ni pomešala z mislijo o Bogu in notranjim zrenjem, je utrujenost mesa. Ne raduj se nad govorjenjem velikega števila psalmov, medtem ko je čez tvoje srce vrženo zagrinjalo: ena sama beseda, ki je izgovorjena s pozornim umom, je boljša kakor tisoč besed, kadar je um raztresen.

V času molitve bodi preprost in iskren, (a kakor) prekanjen otrok, in potem boš lahko motril Božjo slavo. Odstrani iz sebe vse sprijene in zle misli; bodi kakor otrok, ki so ga odstavili od materinih prsi.

Blagor ti, če se moraš trdo bojevati v molitvi. Izreči svoje besede, daruj svojo tožbo, išči svojega Sodnika.¹⁰ Svojemu nasprotniku satanu ugovarjaj z jezo, dokler ga ne premagaš. Potem bo tvoj Gospod videl tvoje bedenje/budnost in bo razsodil tvoj primer s pravičnostjo, obsodil bo tvojega sovražnika, tako da ga ne bo več mogoče najti, hkrati pa bo podprl tvojo slabotnost.

Če se mikavne strasti bojujejo zoper tebe, si od Boga izprosi, da jim ubežiš. In če nečiste misli vstopijo v tvoj um, se ne vznemirjaj; samo nikoli jim ne daj pristanka; ne sprejmi jih in jim ne dovoli nobenega kraja v svojem umu; potem te bodo nenadoma zapustile, zbežale bodo kakor popotnik, ki se pred nočjo ustavi in potem zgodaj odide.

Bodi pazljiv, sicer bo tvoj um med molitvijo blodil in mislil na prazne reči. Tako boš v Sodniku vzbudil jezo, ne pa dobro voljo, ko bo videl, da si ga užalil. Ali naj bi te bilo strah v navzočnosti navadnih

9 Nekateri rokopisi imajo namesto »besed« različico »spevov«.

10 Prim. Lk 18,1–7.

sodnikov, medtem ko bi v navzočnosti Boga kazal prezir? Kako naj bi si človek, ki se ne zaveda, kje je in kaj govori, samega sebe sploh zamišljal, da daruje molitev? Njegov um so zaslepile strasti; stoji na nogah, ne spi, odreka se posvetnim opraviлом, mnogi ga imajo za mrtvega za svet in mislijo, da je pozabil na časne reči, vendar ga je zapeljala misel o rečeh, ki so daleč stran od njega, in tako mu tudi nobena od teh drugih reči ni v nikakršno korist – kakor tudi sanje ne prinesejo nobene koristi tistim, ki jih sanjajo.

Dvigni se, ubožec! Tvoj Gospod govori s teboj. Ne raztresi se. Njegovi izvoljeni angeli te obdajajo, naj te ne bo strah. Trume demonov stojijo nasproti tebe, zato ne bodi len.

672

Brat moj, vedi, da so – kakor se angeli radujejo, ko slavimo Boga in se tako zgledujemo po njih – tudi demoni užaljeni, ko vidijo, da smo v molitvi zbrani. Ker so se sami odvrnili od slavljenja, si izmišljajo načine, kako bi nas odvrnili od slavljenja Boga, ko vidijo, da je slavljenje, ki je ščit in oklep proti njim, odbilo njihova spletkarjenja. Zato si prizadevajo, da bi nas odvrnili od našega služenja, in ko vidijo, da jih ne poslušamo, temveč smo v pogovoru z Bogom stanovitni, ravnajo zvijačno, da bi nam prizadejali škodo z mislimi in skrbmi glede kakih ljudi, da bi si zamišljali pogovore z njimi – včasih s prijatelji, včasih s sovražniki – in bi s tem svojo ljubezen do Boga zamenjali z ljubeznijo do ljudi. Tako namesto da bi molili za svoje sovražnike, kakor nam je bilo zapovedano,¹¹ začnemo sovražiti tiste, ki so nas prizadeli, in s tem naša molitev postane vzrok jeze.

Pazi se torej nasprotnikovih zased, varuj se pred tistimi, ki naklepajo zlobo in s tem ko grešijo, tudi druge pehajo v greh.

Z zaupanjem se podaj na pot molitve. Tako boš urno in hitro dosegel kraj miru, ki je tvoja trdnjava zoper kraj strahu. Ko bo tvoj um popolnoma buden in zbran, bo daritev tvoje molitve sprejeta, kakor je bila sprejeta Abelova.¹² Tvoji nasprotniki pa bodo osramočeni in ti sam boš predmet strahu demonov v času molitve in besede tvojih ust bodo skladne z Božjo voljo.

¹¹ Prim. Mt 5,44 in Lk 6,28.

¹² Prim. 1 Mz 4,4.

POSNEMANJE PRIDIGARJA

(Od istega (sc. Evagrija) izvleček tega, kar je dejal v posnemanju Pridigarjevega govora)¹

– In ozrl sem se in videl² veliko bogastvo v tem svetu in tudi bogastvo Boga. In glej, drugo je boljše od prvega, kajti vidimo, da časno bogastvo in večno bogastvo spoznamo samo po njunem sadu.

– In rekel sem v svojem srcu:³ dela askeze/urjenja ali dela bedenja me ne rešujejo, trud moje roke ne razsvetljuje mojega obraza;⁴ in hvalil sem ljubezen bolj od tega, kajti ljubezen dela človeka pravičnega.

– Če vidiš kakega človeka, ki se je v svojem času povzdignil, in kakega človeka, ki je v svojih dneh ponižan, se ne čudi in ne reci, da je ponižani boljši kot drugi, kajti čas je ničevost: pokoril je meso tvoje mladosti.⁵

– Ne pozabi na usmiljenje v vseh dneh svojega življenja, kajti to, se pravi usmiljenje, pripada vsakomur, in v tvoji duši ne bo malomarnosti.

– In ozrl sem se in videl hudoben svet,⁶ v katerem ni svetlobe, in rekel sem: ti vidiš, kako Bog sodi narode; potem sem videl obilne solze in šklepetanje (z zobmi) človeka in nikogar ni bilo tam, da bi ga potolažil.

– In rekel sem svojemu srcu: pridi, dokler ne pritegnem⁷ modrosti v svojo dušo. In glej, z mnogimi mislimi⁸ in s senco so zakrili moje srce.

1 Izvirnik obeh »Posnemanj« se je ohranil samo v arabščini. Izdal ga je P. Gehin v razpravi »Evagriana d'un manuscrit Basilien (Vaticanus gr. 2028; olim Basilianus 67)«, v: *Le Muséon* 109 (1996), str. 59–85. Zahvaljujem se Raidu Al-Daghistaniju, ki je besedilo preveril z arabskim izvirnikom in prispeval dragocene opombe.

2 Gre za prevod besedila iz Septuaginte (Prd 4,1.7 itn.): *kai epéstrepsa egò kai eídon*.

3 Prd 2,1; 3,17.18: *eípon egò en kardíai mou*.

4 Prim. Prd 8,1: *photieî prósopon autoû*.

5 Prim. *Samotarjem* 103: »...kajti svoje meso so izmučili v svoji mladosti«.

6 Ali: »mračni vek«. *Dahr* v arabščini namreč lahko pomeni tudi »vek«, »doba«, »čas«.

7 To se zdi kot neroden prevod izraza *toû perispâsthai* (Prd 1,13;3,10).

8 Prim. 7,29: *logismoùs polloús*.

– In videl sem spet dober svet⁹ in obilje modrosti¹⁰ in ljudi, ki se radujejo v tem dobrem svetu, in sem jih opazoval.

– Glej, skušnjave¹¹ vsakega dobrega človeka: vsak je ničev prah¹² glede na prihodnje reči.¹³ Te besede so primerne ljudem; nevedni pa nimajo spoznanja.

9 Ali: »vek«.

10 Prim. Prd 1,18: *plêthos sophías*.

11 Arabska beseda je prevedek za gr. *peirasmós*, vendar je bila morda v izvornem gr. besedilu uporabljena beseda *perispasmós*, »raztresenost«, »opravilo«, »vznenmirjenje«. Če to drži, bi morali brati: »Glej, opravila vsakega dobrega človeka ...« Ali: »Glej, to, kar vznemirja/raztrese vsakega dobrega človeka ...«

12 Prim. Prd 1,2.14; 2,17: *tà pánta mataiótes*.

13 Arab. *muzma'át*. Beseda lahko pomeni tudi: »sodni dan, »onstranstvo« ali kratko malo »načrtovano delo«.

POSNEMANJE PREGOVOROV

Od našega svetega očeta Evagrija iz Salomonovih Pregovorov

– Kakor kralj ne da svoje hčerke prvemu moškemu, na katerega po naključju naleti, temveč jo da veličastnemu moškemu, ki je vreden zaupanja, tako tudi Bog daje svojo modrosti samo tistemu, ki je poveličan in počaščen v pravi veri.

– Kakor hišni gospodar, ki ima veliko polj, ne hrani svojega vina v kakršnemkoli mehu niti svojega medu v kakršnemkoli vrču niti svojega olja v kakršnikoli posodi, temveč v posodah, ki so dobre in primerne, tako tudi gospodar vesolja ne daje svoje modrosti nečistemu srcu niti omadeževani duši, temveč, kakor pravi evangelij, »vliva novo vino v nove mehove, da se vino ne bi skvarilo«. ¹⁴

– Kakor tisti, ki opravljajo naporna dela, upajo na plačilo, ki ga bi prejeli ob dogovorjenem času, in se trudijo, da bi bili pri delu hitrejši, tako tudi tisti, ki hodi po Božji poti, prejme nauk o popolnosti. Zato je poln gorečnosti in pazljiv ter svoje upanje postavlja v prihodnje reči.

– Kakor je nemogoče, da bi kak otrok, ki se je pravkar rodil, takoj lahko hodil kakor malčki, ki tečejo, in bi jim lahko sledil, in sicer zaradi slabotnosti svojih nog in pomanjkanja moči, tako je nemogoče, da bi bil kdo, ki se zanaša samo na svojo moč, zmožen iti po sledih Kristusa, ki je potrpežljivo prenesel križanje in prezrl sramoto. ¹⁵

14 Mt 9,17.

15 Prim. Heb 12,12.

IZBRANA BIBLIOGRAFIJA

- Balthasar, H. U. von, *Metaphysik und Mystik des Evagrius Ponticus*, v: *Zeitschrift für Ascese und Mystik* 14 (1939), str. 31–47 (klasični članek enega izmed najpomembnejših katoliških teologov 20. stoletja, dostopen na medmrežnem naslovu <http://gul.kirchenserver.info/archiv/chronlogisches-archiv/>).
- P. Bettolo, *Per conoscere lui*; Magnano Biella (Comunità di Bose) 1996 (antologija Evagrijevih spisov z odličnim uvodom).
- Brajović, B., *Aretologija Evagrija Pontijskog*, Nikšić 2001.
- Bunge, G., *Akedia: Die geistliche Lehre des Evagrius Pontikos vom Überdruss*, Würzburg 2009.
- Bunge, G., *Dragon's wine and angel's bread: The Teaching of Evagrius Ponticus on Anger and Meekness*, New York 2009.
- Bunge, G., *Evagrius Pontikos, Briefe aus der Wüste*, Trier 1986
- Bunge, G., *Evagrius Pontikos: Über die acht Gedanken*, Beuron 2007.
- Bunge, G., *Gastrimargia. Wissen und Lehre der Wüstenväter von Essen und Fasten dargestellt anhand der Schriften des Evagrius Pontikos*, Berlin 2012.
- Bunge, G., *Das Geistgebet. Studien zum Traktat De Oratione des Evagrius Pontikos*, Köln 1987.
- Bunge, G., *Geistliche Vaterschaft*, Regensburg 1988; 2. izd. Berlin 2010.
- Bunge, G., *Irdene Gefäße: Die Praxis des persönlichen Gebetes nach der Überlieferung der heiligen Väter*, Würzburg 2009.
- Bunge, G., *Origenismus-Gnostizismus: Zum geistesgeschichtlichen Standort des Evagrius Pontikos*, v: *Vigiliae Christianae* 40 (1986), str. 24–54 (pomembno za opredelitev Evagrijevega odnosa od gnosticizma; Bunge prepričljivo pokaže, da je njegov projekt povsem anti-gnostičen).
- Bunge, G., *Evagrius Pontikos, Der Praktikos (Der Mönch): Hundert Kapitel über das geistliche Leben*, Beuron 2008.
- Bunge, G., *The «Spiritual Prayer»: On the Trinitarian mysticism of Evagrius of Pontus*, v: *Monastic Studies* 17 (1986), str. 191–208.
- Casiday, A. M., *Christ, the icon of the Father, in Evagrian theology*, v: M. Bielawski in D. Hombergen (izd.), *Il Monachesimo tra Eredità e Apertura*, Rim 2004, str. 31–60.
- Casiday, A. M., *Deification in Origen, Evagrius and Cassian*, v: L. Perrone (izd.), *Origeniana Octava*, Leuven 2003, str. 995–1001.

- Casiday, A. M., *Evagrius engaged: Pastoral aspects of his life and works*, v: E. Lopez-Tello in B. Zorzi (izd.), *Church, Society and Monasticism*, Rim 2009, str. 385–401.
- Casiday, A. M., *Evagrius Ponticus*, London 2006 (izbor besedil z odličnim uvodom).
- Casiday, A. M., *On heresy in modern scholarship: The case of Evagrius Ponticus*, v: *Heythrop Journal* 53 (2012): 241–52.
- Casiday, A. M., *Reconstructing the Theology of Evagrius Ponticus: Beyond Heresy*. Cambridge 2013 (najpomembnejša sodobna sinteza; Casiday podobno kot Sidorov postavlja pod vprašaj Guillamontovo ovrednotenje dveh sirskih verzij Gnostičnih poglavij in prepričljivo argumentira za temeljno Evagrijevo ortodoksijo).
- Clark, E., *The Origenist Controversy: The Cultural Construction of an Early Christian Debate*, Princeton 1992 (najpomembnejši prikaz širšega kulturnega, duhovnega in političnega konteksta, ki je privedel do Origenove in Evagrijeve posmrtni obsodbe).
- Corrigan, K., *Evagrius and Gregory: Mind, Soul and Body in the Fourth Century*, Farnham 2009 (pomembno delo za sodobno ovrednotenje filozofske dimenzije Evagrijevih spisov).
- Driscoll, J., *The Ad Monachos of Evagrius Ponticus: Its Structure and a Select Commentary*, Rim 1991.
- Driscoll, J., *The Mind's Long Journey to the Holy Trinity. The 'Ad Monachos' of Evagrius Ponticus*, Collegeville, Minn., 1993.
- Driscoll, J., *Steps to Spiritual Perfection: Studies on Spiritual Progress in Evagrius Ponticus*, New York 2005.
- Dysinger, L., *Psalmody and Prayer in the Writings of Evagrius Ponticus*, Oxford 2005 (pomembna študija o molitvenem *Sitz im Leben* Evagrijeve misli).
- Gombros, Ch. S., *Divine Sovereignty, Divine Providence, and Prayer in the Thought of Evagrius Ponticus*, Loyola University 2013.
- Grandi G., *Generazione Nicodemo. Letà di mezzo e le stagioni della vita*, Trieste 2013 (domiselna naobrnitev Evagrijevega nauka o osmih »misljih« na vprašanja sodobnega življenja, zlasti na problem »krize srednjih let«).
- Guillaumont, A., *Les „Képhalaia gnostica“ d'Evagre le Pontique et l'histoire de l'origénisme chez les Grecs et chez les Syriens*, Pariz 1962 (klasična študija, ki v marsičem opredeljuje sodobno recepcijo Evagrija).
- Guillaumont, A., *Un philosophe au désert: Evagre le Pontique*, Pariz 2004 (zbornik razprav enega izmed največjih sodobnih poznavalcev Evagrija).

- Harmless, W., *Desert Christians: An Introduction to the Literature of Early Monasticism*, Oxford 2004 (zanesljiv prikaz Evagrijevega nauka v širšem kontekstu zgodnje meniške literature).
- Hausherr, I., *Les leçons d'un contemplatif: Le Traité de l'Oraison d'Evagre le Pontique*, Pariz 1960 (bogat komentar poglavij *O molitvi* izpod peresa velikega poznavalca duhovnosti krščanskega Vzhoda, dolgoletnega profesorja na Papeškem vzhodnem inštitutu v Rimu).
- Kalvesmaki J. in Young R. D. (izd.), *Evagrius and His Legacy*, University of Notre Dame Press 2015.
- Kocijančič, G., *Grški očetje o molitvi*, Celje 1993, str. 197–205 (kratek uvod v Evagrijev nauk in njegov spis *O molitvi*).
- Kocijančič, G., *Posredovanja*, Celje 1996, str. 57–98 (filozofska aktualizacija Evagrijevega koncepta odnosa praktilne in motrenja ter njegove duhovne hermenevtike).
- Konstantinovsky, J., *Evagrius Ponticus: The Making of a Gnostic*, Aldershot 2009.
- Konstantinovsky, J., *Evagrius Ponticus on Being Good in God and Christ*, v: *Studies in Christian Ethics* 26 (2013), str. 317–332.
- Lackner, W., *Zum profanen Bildung des Euagrios Pontikos*, v: *Hans Gerstinger. Festgabe um 80. Geburtstag*, Graz 1966, str. 17–29.
- Louth, A., *Izvori krščanskega mističnega izročila, od Platona do Dionizija*, prev. N. in G. Kocijančič, Ljubljana 1993.
- Rahner, K., *Die geistliche Lehre des Evagrius Pontikus*, v: *Zeitschrift für Ascese und Mystik* 8 (1933), str. 21–38 (vpliven članek velikana katoliške teologije 20. stoletja).
- A. Rüdiger, *Lebensverwirklichung und christlicher Glaube: Acedia-Religiöse Gleichgültigkeit als Problem der Spiritualität bei Evagrius Ponticus*, Frankfurt am Main/New York 1990.
- Sidorov, A. I., *Евагрий Понтийский: жизнь, литературная деятельность и место в истории христианского богословия*, v: *Творения аввы Евагрия*, Moskva 1994, str. 5–75 (uvod v ruski prevod izbranih Evagrijevih spisov, pomemben zaradi temeljitega orisa zgodovine Evagrijevega vpliva in novega ovrednotenja odnosa med obema sirskima verzijama *Gnostičnih poglavij*).
- Stewart, C., *Imageless prayer and the theological vision of Evagrius Ponticus*, v: *Journal of Early Christian Studies* 9 (2001), str. 173–204.

Če
si teolog,
boš resnično molil, in če boš resnično
molil, si teolog.

•

Molitev je stanje uma, ki nastaja
zgolj zaradi luči Svete Trojice.

•

Molitev je sad radosti in hvaležnosti.

•

Molitev je zaščita pred žalostjo in malodušjem.

•

Če želiš moliti, kakor je treba, ne užali nobene duše,
sicer tečeš zaman.

•

Evagrij Pontski

Evagrij Pontski (345–399) je v egipčanski puščavi miselno sistematiziral živo izkušnjo zgodnjih puščavskih očetov in s svojo široko optimistično vizijo na Origenovi sledi skiciral temeljne poteze krščanske metafizike in duhovnosti: za svoje bralce je zarisal »geografijo« asketsko-duhovnega življenja in jih vodil v skrivnost molitvenega približevanja njihovem Izviru in Cilju, nedoumljivemu Bogu, ki se je razodel v Kristusu. Po besedah Hansa Ursa von Balthasarja tako ni postal »le domala absolutni vladar celotne sirske in bizantinske mistike, temveč je merodajno vplival tudi na zahodno mistiko in asketiko.«

V pričujočo knjigo so vključeni vsi Evagrijevi spisi, ki so se ohranili v izvirniku, t. i. »grški asketski korpus«, nadalje osrednje Evagrijevo spekulativno delo *Gnostična poglavja*, ki se je v celoti ohranilo le v sirščini, biblično-asketska kompilacija *Ugovarjalec* in tudi Evagrijevi eksegetski spisi. Izdajo dopolnjujejo Evagrijeva pisma, ki so se celovito ohranila v sirščini, fragmentarno pa tudi v grščini, in dela, ki so jih pripisovali Evagriju, a je njihovo avtorstvo dvomljivo.